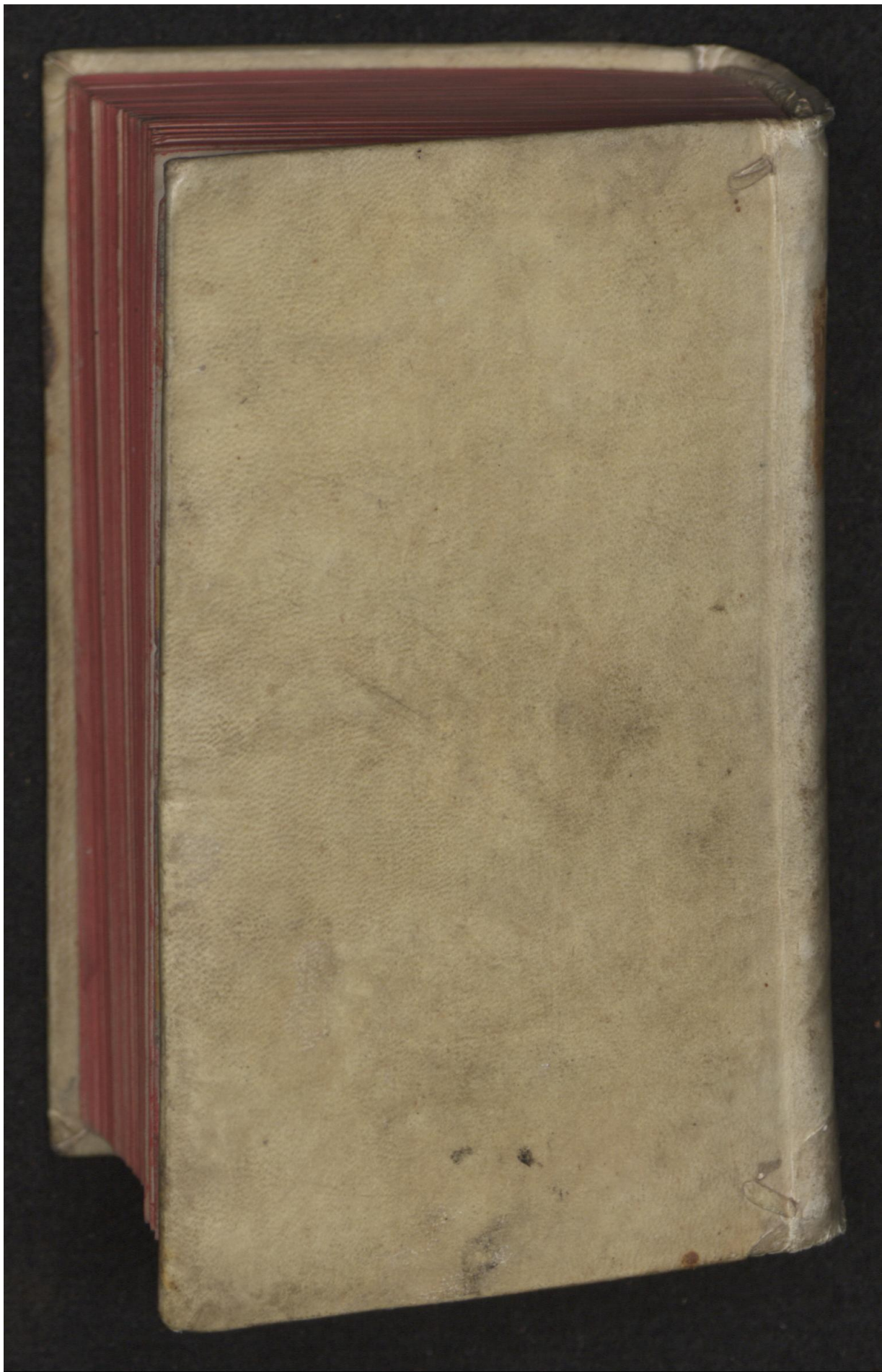

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.5.9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.5.9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.5.9

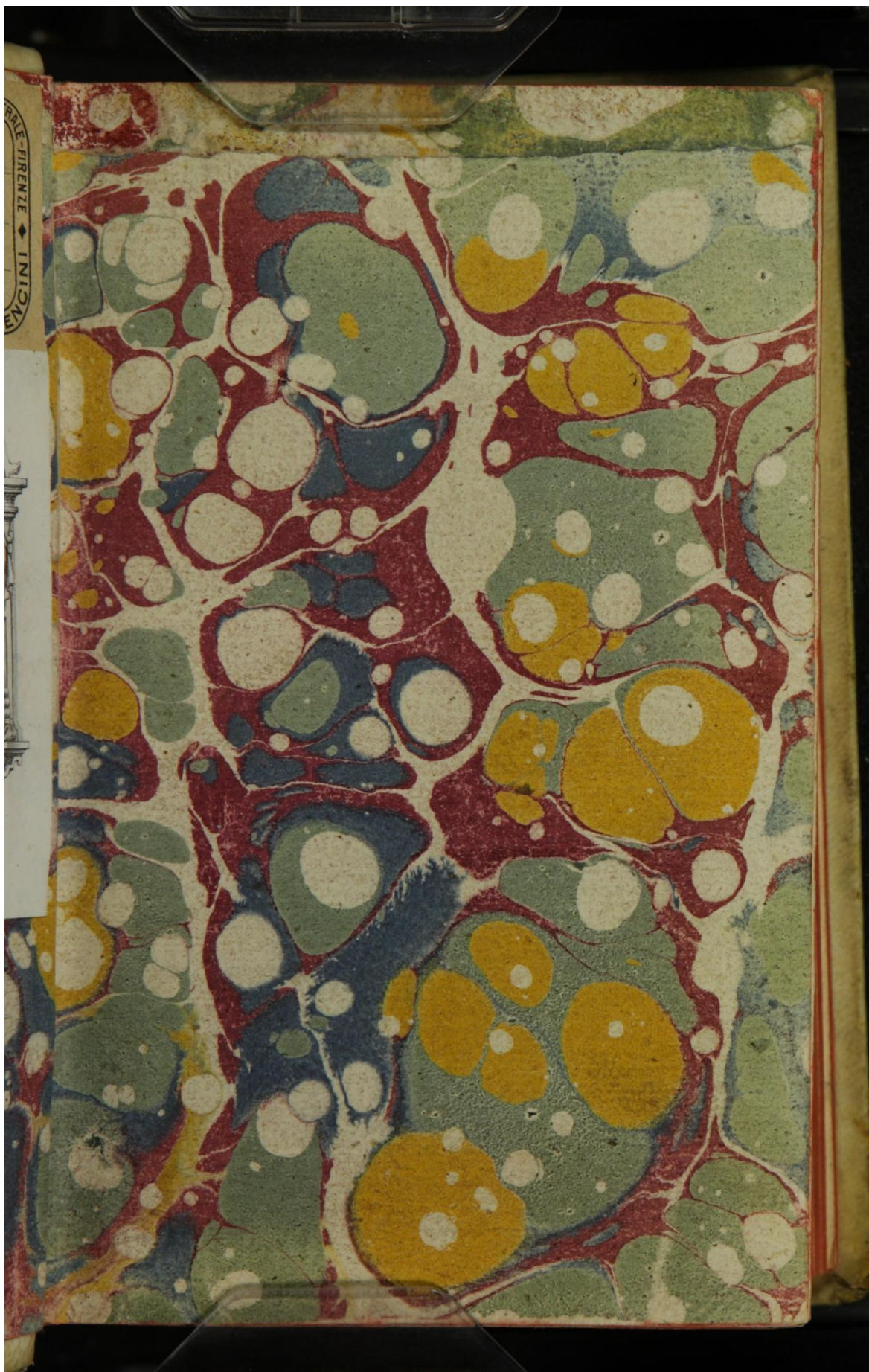

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.5.9

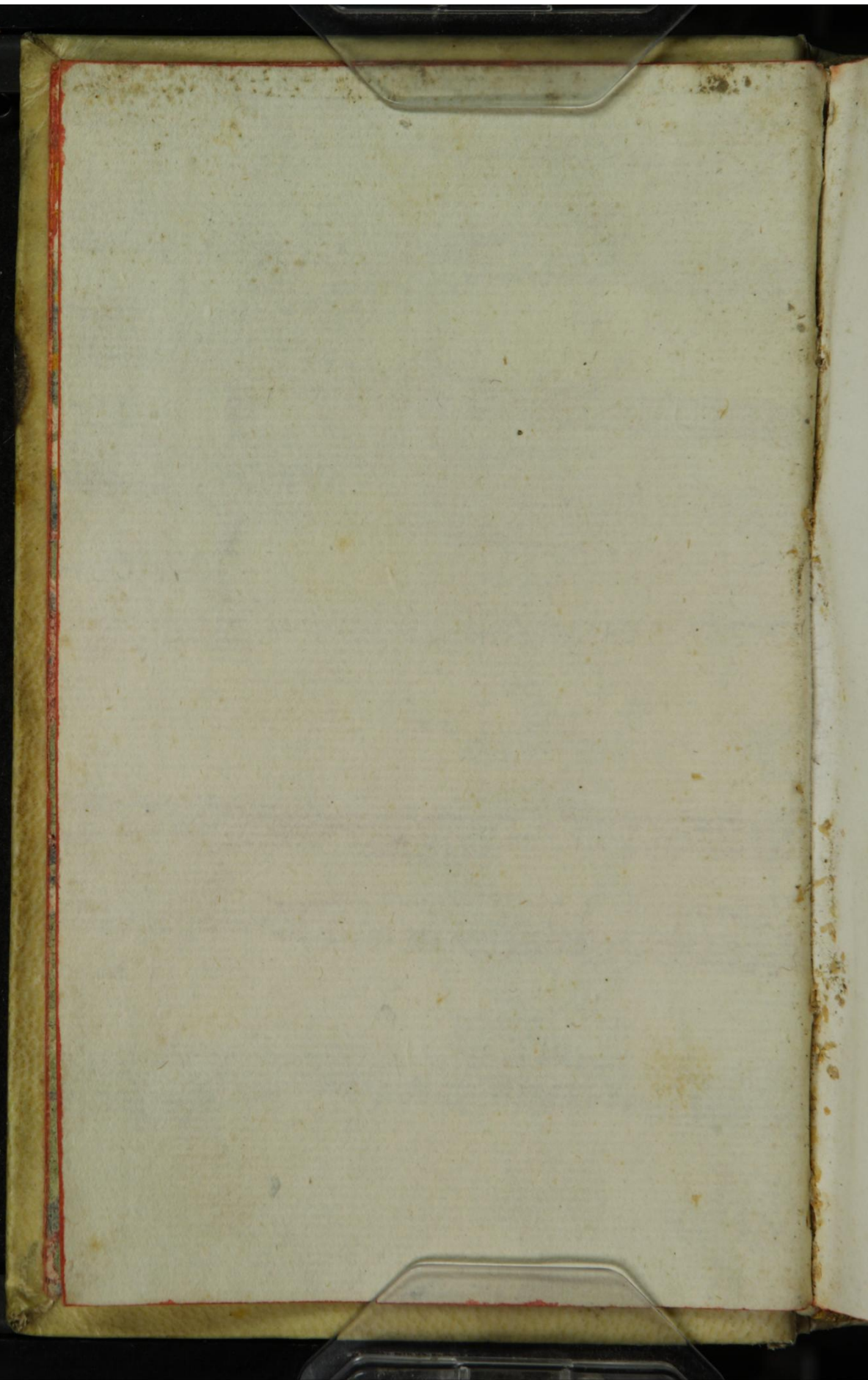

Ex Libris Joannis Nencini
1874

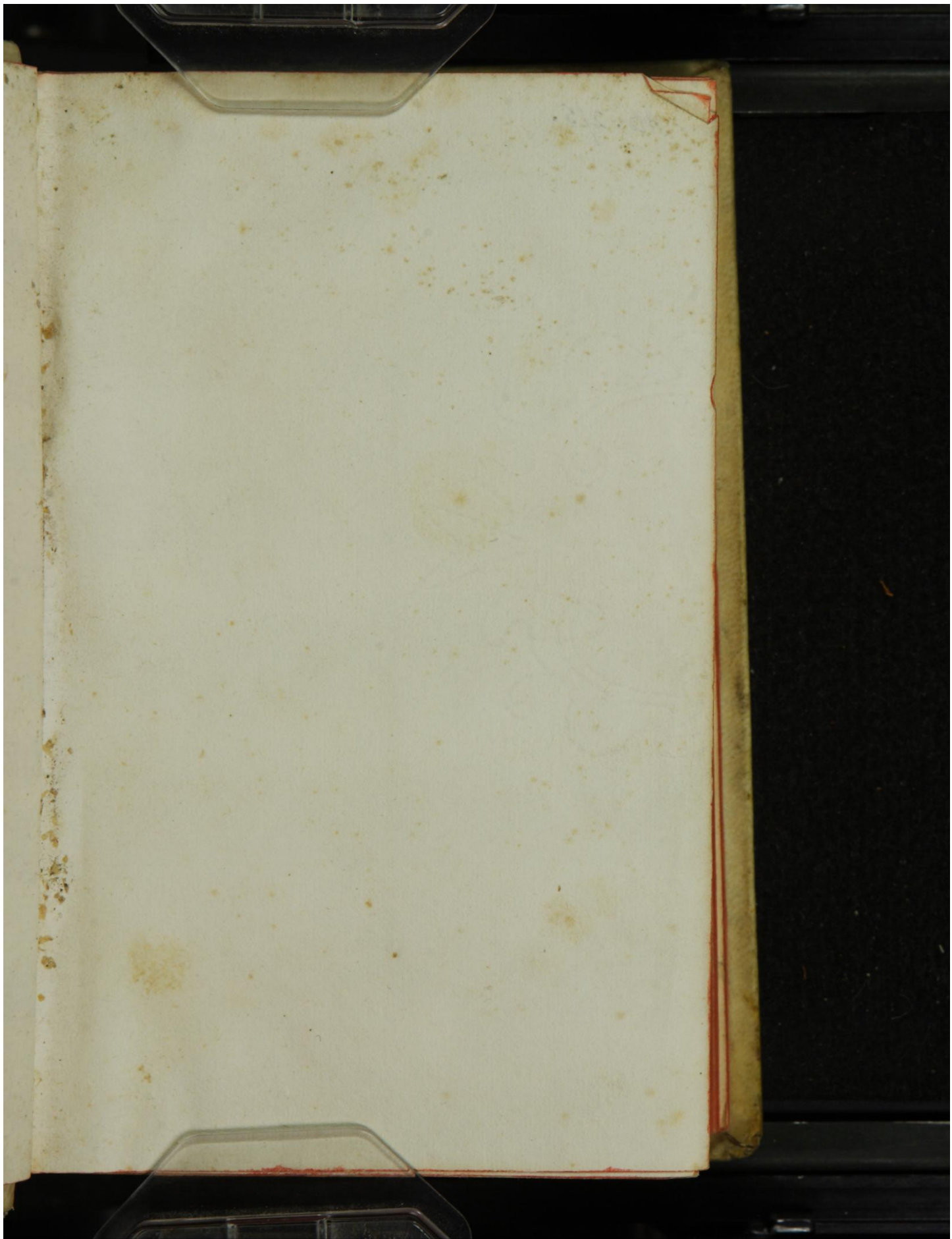

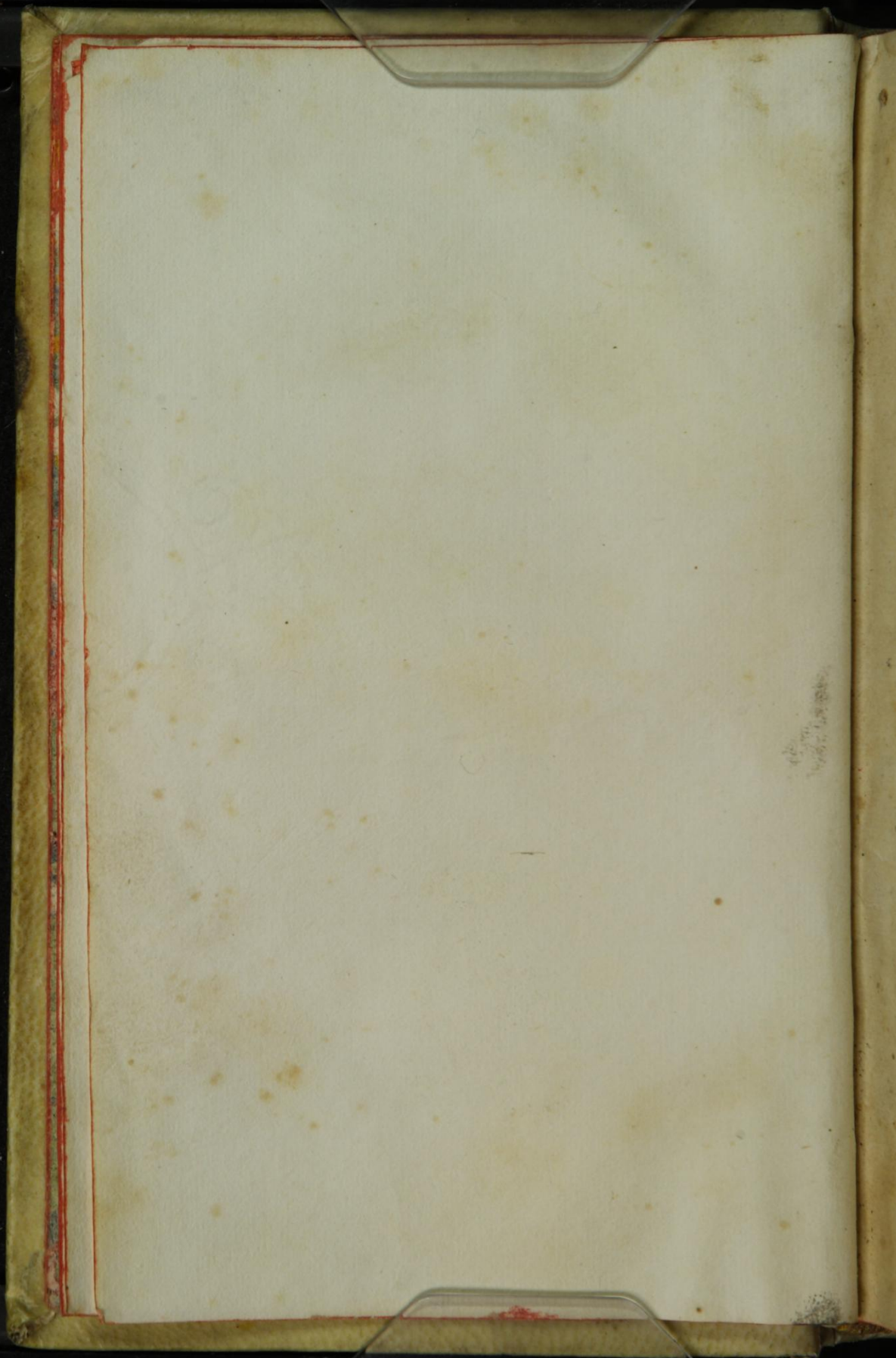

Atto. 2/5.

C·PLINII SECVNDI VERONENSIS HISTO-
RIAE NATVRALIS·LIBRI·DECEM ET
OCTO·SECVNDI VOLVMINIS·
AB ALEXANDRO BENEDI-
CTO VE·PHYSICO
EMENDATIO
RES RED
DITI·

TABVLA

C. PLINII SECVNDI HISTORIARVM MVN-
DI. ΕΛΕΥΧΟΣ. LIBRORVM OMNIVM TRI-
GINTASEPTEM. SECVNDVM VOLVMEN.
DECEM ET OCTO CONTINENS LIBROS.

Summatim Hæc insunt secundi voluminis. Libris
singulis & folijs.

Rimo præfatio operis ad .T. Vespasiani imperatorē
p Item auctorum nomina: ex quibus desumpsit
ea quæ persequitur libris decem & octo capi-
ta rerum singularum attingens. Libros

Vigesimo quæ cibis & medicina in plā- tis satius conueniant	Maximū. fo. 1
Vigesimoprio flores et coronamēta.	In hortis. f. 29
Xxij. coronæ et medicinæ ex herbis.	Cōplesse. fo. 51
Xxij. medicinæ ex uio et arboribus ur.	Peracta. fo. 71
Xxiiij. medicinæ ex arboribus siluest.	Ne siluæ. f. 89
Xxv. medicinæ herbarū spōte nascētū	Ipsaq; fo. 111
Xxyi. noui morbi & medicinæ quarū dam herbarum per morbos	Sensit. fo. 131
Xxvij. herbæ aliæ qdā & medicinæ.	Crescit. fo. 150
Xxiiij. medicinæ ex homine & animalibus magnis.	Dicta erat f. 166
Xxix. d. medicinæ auctioribus & me- dicinæ ex reliquis aialibus.	Natura fo. 199
Xxx. magna et medicinæ qdā p mēbra.	Magicas. f. 216
Xxxi. medicinæ ex aquatilibus.	Aquatiliū. fo. 234
Xxxij. reliqua ex aquatilibus	Ventum. fo. 249
Xxxiiij. metalla auri & argenti.	Metalla. fo. 267
Trigesimoquarto metalla aris & plumbi: & artifices ararij	Proximæ. fo. 287
Xxxv. pictura coloresq; & pictores.	Metallorū. fo. 308
Xxxvi. marmora & lapides.	Lapidum. fo. 332
Trigesimo septimo gemmæ.	Vt nihil. fo. 356

SECUNDI VOLVMINIS

Ibro Vigesimo continentur medicinae ex his

l quæ in hortis seruntur.

De cucūere siluestri & elaterio. ca. i. fo. 1.

De angurio cucumere siue erratico: & de
satino: & de pepone. ca. ij. fo. 2.

De cucurbita siluestri & rapo ca. iij. fo. 2.

De naporum differentijs & raphano siluestri: & de
raphano satino & pastinacha ca. iij. fo. 3.

De staphylino siue pastinaca: & gigidio: & sisere: &
sefui: & inula: & de cepe siluestri ca. v. fo. 4.

De porro sectino & capitato: & de alio ca. vi. fo. 5.

De lactuca siluatica siue caprina: & esopo & isati &
lactuca siluestri ca. vij. fo. 7.

De generibus betæ: & intybis & cichorio: & seri ge
nera duo. ca. viij. fo. 8.

De brassica & lapsana: & de brassica marina: &
scylla: & de bulbis & bubline ca. ix. fo. 9.

De aspagis et corruda: et libyco: et hormio. ca. x. fo. 12.

De apio et apiastro: et helioselio: et orleofelino. ca. xi. fo. 12.

De petroselino & ocimo ca. xij. fo. 13.

De siluestri ocio et eruca: et nastrutio et ruta. ca. xij. fo. 24.

De mentastro et mēta & pulegio & nepeta & de cu

De cumino ethiopico: & de (mino. ca. xiiij. fo. 16.

cappari: & de ligustico: siue panace ca. xv. fo. 18.

De cumila gallinacea siue origano & cunilagine & cu

nila satina & cumila montana ca. xvi. fo. 18.

De piperiti & oricano & othimine prassio & tra

gorigano & heraclio & lepido: & de gith siue me

lenchio & aniso ca. xvij. fo. 19.

De aneto & sagapenio: & de papauere albo & ni

gro: & quomodo succus herbarum colligendus est:

& de opio. ca. xvij. fo. 21.

aaa ij

TABVLA

De empractico & erratico & glaucio siue parolio et
heraclio siue aphro: & de diacodio ca. xix. fo. 22.

De tichymalo & archalio & portulaca siue peplio
& coriandro: & de attriplici ca. xx. fo. 22

De malua malope & althea & Iapathō
oxylapato hydrolapato & hyppolapa-
pato & bubalapato ca. xxi. fo. 24

De sinapis tribus generibus & marrubio
& serpillio & sisymbrio siue thymbræo
& de lini semine & blito ca. xxij. fo. 25

De meu & Foeniculo hippomarathro: uel myrseneo
et canabi et de ferula et carduis ca. xxiiij. fo. 27

Confectio theriacæ compositio medicami-
nis antiochi xxiiij. fo. 28

Sūma medicinæ & historiæ et obseruationes. M. dc. vij.
Ex auctoribus.

Catone censorio. M. Varrone. Pompeio: Leneo: Gallione
Higino: Sex: Nigro: qui græce scripsit: Iulio basso q̄ itē
Celfo: Antonio Castore. Externis.

Democrito: Theophrasto: Orphee: Menædro q̄ biochre-
sta scripsit: Pythagora: Nicædro.

Medicis.

Nicandro: Hippocrate: Chrysippo: Diocle: Opione: He-
raclide Hiferi: Dionysio: Apollodoro Tarentino: Apollo-
doro Citiense: Praxagora: Phistonico medo: Dienece: Cleo-
pante: Philistione: Asclepiade: Grateia: petronio: diodo-
ro: Iolla: Erasistrato: diagora: andrea: Mnesicle: Epicar-
mo: damione: dalione: Sosimene. Hyepolo: metrodoro:
Solone: Lycio: Olympiade Thebana: Phyllino: petrido
Mistione: Glancia: Xenostrate.

I. Ibro uigesimoprimum continentur florum &
coronamentorum naturæ.

SECVNDI VOLVMINIS

De mira florum uarietate.	ca. i	fo. 29
De strophio serto: & qui primū flo res misere capint: & qñ primū co= rolla inēta uel appellata et quare	ca. iij	fo. 29
Quis primū coronā folijs aureis et ar gēteis dedit: de honore corōarū apud ātiq̃uos et d̃ Scipiōis honore: et d̃ pa stilibus corōis: et Cleopat̃æ regiæ scā	ca. iij	fo. 29
De rosa in coronis: & de gñibus eius:		
& ubi seratur	ca. iij	fo. 30
De lilio tria gñā: et rōe ea iserēdi	ca. v	fo. 31
De uiolis: & de caltha & bacchare & combreto	ca. vi	fo. 32
De floribus ātiq̃s et d̃ odoramētōrū di uersitate & saluunca & polino	ca. viij	fo. 33
De uestiū æmulatōe cū floribus et ama rātho chrysocome siue chrysiti	ca. viij	fo. 34
De honore corōarū et cyclamino et me lotro & trifolio tria gñā eius	ca. ix	fo. 35
De origano & thymo & melle atti= co & coniza et Iouis flore et helino et ābrotono et leucāthemo	ca. x	fo. 35
De amaraco uel sāsūco et nyctegreto et meliloto et uiola alba & codiamino et de siluestribus bulbis et helichyso et lychnis & de herbis citra mare	ca. xi	fo. 36
De cnra apum et pabulo & morbis earum & remedijs	ca. xij	fo. 37
De uenenato melle & d̃ remedijs mel lis uenenati & mellis isani	ca. xij	fo. 37
De melle qd̃ muscæ nō attigunt & al uarijs & cura eorum si famē scitiūt		

TABVLA.

apes & qũo cera fiat	m. xiiij	fo. 38
De herbis spõte nascẽtibus et aculeatis	m. xv	fo. 39
De carduo helxine & tribulo & anchusa	m. xvi	fo. 40
De dria herbarũ p folia & quæ herbae toto año floreãt et hastula regia & pitana & de gladiola	m. xvij	fo. 41
De iũco gña sex et de cypo & de medicamentis earũ & de cipro et odorato iunco	m. xviii	fo. 42
De rosa medicinae et de lilio et de narciso et ex uiola et de bacchare et cõbreto et asaro	m. xix	fo. 43
De nardo gallico: & de croco medicinae: & croco magno: & ex siri & saliuuca & chryso & chrysocome & meliloto	m. xx	fo. 45
De trifolio et thymo et homero calle:		
& de helio & ambrotono	m. xxi	fo. 46
Ex leucãthemo et sãsũco medicinae	m. xxij	fo. 47
Ex anemona medicinae	m. xxiii	fo. 48
Ex oenante medicinae	m. xxiiii	fo. 48
Ex heliocryso medicinae	m. xxv	fo. 48
Ex hiacynto medicinae	m. xxvi	fo. 48
Ex uincapuınca medicinae	m. xxvii	fo. 49
Ex colocasia medicinae	m. xxviii	fo. 49
Ex anthalio medicinae	m. xxix	fo. 49
De pthenio medicinae	m. xxx	fo. 49
De strichne medicinae	m. xxxi	fo. 49
De corcoro	m. xxxii	fo. 50
De persoluta	m. xxxiii	fo. 50
De mēsuris & pōderibus	m. xxxiiii	fo. 50
Sũma medicinae historie & obseruationes. dcc. xx.		
Ex auctoribus.		

SECVNDI VOLVMINIS

Catoe Censorio. M. Varrone Massurio. Antiato. C. Helio
Vestino. Vibio Ruffino. Higino. Pöponio mela. Pöpeio
lenate. Cor. Celso. Celfurnio Basso. P. Largio. Licinio
macro. Sestio q. græce scripsit. Iulio Basso. qui ite Anto
nio Castore

Externis.

Theophrasto. Democrito. Orpheo. Pythogora. Magone.
Menandro. qui biochresta scripsit. Nicadro. Homera. He
fiodo. Museo. Sophocle. Anaxilao.

Medicis.

Mnesteo q. de coröis. Callimacho q. ite. Phania physico.
Simo. Timaristo. Hippocrate. Chrysippo. Diocle. Opiöe
Heracleide. Nicasio. Dionysio. Apollodoro Citiöse. Apollo
doro Tarçtino. Praxagora. Plistonico medico. Dieuche.
Cleophäto. Philistine. Asclepiade. Carthecia. Petronio.
Diodoro. Iolla. Erasistrato. Diagora. Andrea. Mnesicle.
Epicarmo. Damiöe. Daliöe. Sofime. Theopolemo. Metro
doro. Solone Lycio. Olympiade thebana. Phillino. Petre
io. Mytione. Glacia. Xenocrate.

Ibro Vigesimo secundo cötinetur de auctoritate

I herbarum.

De gētibus herbis formæ grātia

utentibus	ca. i	fo. 51
Qd herbis uestes inficiantur	ca. ii	fo. 51
De corona graminea	ca. iiij	fo. 51
De uarietate eius	ca. iiij	fo. 51
Qui soli corona ea donati	ca. v	fo. 52
Qui solus ceturio coronatus	ca. vi	fo. 52
Medicinæ ex reliquis ornamentis		
erynge	ca. viij	fo. 53
De herba q. cētū capita uocant	ca. viij	fo. 53
De achāo & glycyrrhyza: & stoma chicæ	ca. ix	fo. 53

TABVLA

De tribulo et gñibus eius et medicis	ca. x	fo. 54
De stœbe & medicinis eius	ca. xi	fo. 54
De hyppophye & medicinis eius	ca. xij	fo. 54
De urtica & medicinis eius	ca. xij	fo. 54
De lamio & medicinis eius	ca. xiiij	fo. 55
De scorpiõe: gñibnsq; ac medicis eius	ca. xv	fo. 55
De leucacãtha siue phinio siue ischa- da & medicinis eius	ca. xvi.	fo. 55
De helxine pditio pthenio syderite et medicinis eius	ca. xvij	fo. 56
De chamæleõte gñibusq; & medicis eius	ca. xvij	fo. 56
De coronopo & medicinis eius	ca. xix	fo. 56
De anchusa & pseudachusa & me- dicinis earum	ca. xx	fo. 57
De onichylo: athemi: lotho: et lotome- tra: heliotropio: tricocco et callitricho	ca. xxi	fo. 57
De picride: thesio & asphodelo: hali- mo & acchãto et bußti: elaphobo- scho sãdic: et lasina: et de cãcalide: sio: syllobo: scolymo siue limõio et sõ- cho cõdrilo siue cõdrili et boletis	ca. xxij	fo. 59
De fũgis et silphio: et d lasere mede-	ca. xxij	fo. 62
De natura mellis et aqua mulsa: et q- re gñe ciborũ mores imutẽtur: & de melitide & cera	ca. xxiiij	fo. 64
Contra oppositiones medicorum me- dicinæ ex frugibus	ca. xxv	fo. 65
Sũma medicinæ & historiæ & obseruatões.	dcccc. vi.	
Ex auctõribus.		
Iisdẽ quibus priore libro: & pter eos Chrysfermo: Era- tosthene: Alæo.		

SECUNDI VOLVMINIS

Ibro vigesimotertio cōtinetur de cultis arboribus.

- De medicinis uuarū recētū & ser
mētis uuarū & uinacis: & de uua theria
et de uua passa: et astaphide et astaphisa
gria pituitaria et labrusca: et d uite alba et
nigra: et d mustis et uini gñibus ca.i fo.72
- De aceto scyllio et oxymelle & sapa
& fœe uini aceti & sape ca.ij fo.77
- De oleis et folijs oleæ: flore et cinere et
d oliua alba et nigra: et d amurca ca.iiij fo.78
- De folijs oleastri & ænãthio oleo et
coccio & amigdalino & laurino
& myrteo chamæmyrsino & cupſ
sino: citreo & caryino ca.iiij fo.79
- De myrobalão palma et palma elata ca.v fo.82
- Medicinæ ex singulorū gñm flore: foli
is: fructu: ramis cortice: ligno: succo:
radice cinere ca.vi fo.82
- De pyris et eorū obseruatōibus: et d fi
corū obseruatōe: et caprifico et her
mea et aliorū gñibus medicinæ ca.vij fo.83
- De pieis et amygdalis et nuce auella
na: et d nuce inglade et pistacijs et ca
staneis et siliquis et cornu unedone
& lauro ca.viii fo.87
- De myrto satina: & myrtidano: &
de myrto siluestri ca.ix fo.89
- Sūma medicinæ & historiæ & obseruatōes. M. cccc. xix
Ex auctōribus
- C. Valgio: Pōpeio Leneo: Sestio Nigro: q græcē scripsit:
Iul. Basso: q itē: Antonio Castore. M. Varrōe. Cor. Celfo

TABVLA

Fabiano.

Externis.

Theophrasto: Democrito: Orpheo: Pytagora: Magoe. Me
nadro: q biocresta scripsit: Nicadro: Homero. Hesiodo.
Museo: Sophocle. Anaxilao. Medicis
Mnesteo Callimacho: Phania physico: Simo Timaristo:
Hippocrate. Chrysippo: Diocle. Opioe. Heraclide. Hiasio
dioysio: apollodo. citiēse. Apollodoro tarētio. Praxagora
Plistōico medico. dieuche. cleophāto. Philistiōe. Asclepia
de. Crateia. Petroio. Diodoro. Iolla. Erasistrato. Digora
andrea Onorca. Mnesicle. Epicarmo Demi. e. Datoe. Cosi
mene. Theopolemo. Metrodoro. Soloe Lycio. Olympiade
Thebana. Phillino. Peno. Myctiōe. Glaucia. Xenocrate.

Ibro vigesimoquarto cōti-

l nētur medicāe ex arboribus
siluestribus

Lotos	m.i	fo. 90
Glans	m.ij	fo. 90
De coco ilicis & galla & uisco pilulis glāde: de artiradice & subere	m.iiij	fo. 91
De fago & cupssō & cædro magna: de cædrīde galbano	m.v	fo. 91
De hāmonico & styracē & spōdilīo et sphāo et terebitho et camepyte et picio et resinis et picea et lētisco	m.vi	fo. 92
De pice spissa et liqda et palipissa & pissa sephaltos et zopissa et tæda & lentisco	m.vij	fo. 94
De platano et fraxino & acare & al ba populo et ulmo et tilia et sambu co & iunipero	ta.vij	fo. 95
De salice & amerina & uutilibus et eristro	m.ix	fo. 96

SECUNDI VOLVMINIS

- De uirga sanguinea & silere et ligu-
stro & alno & hedera et cystho et
cisso & erythrano & chamacisso
& smilace & de clematida ca. x fo. 98
- De arūdine & papyro & hebeo &
rhododēdro: de rhusen & hydro et
cachrye & sabina & selagine &
samulo & gūmi medicinae ca. xi fo. 100
- De spina ægyptia & spina alba &
achanto & acatia ca. xij fa. 102
- De uulgari spina & siluestri: & de
syrisaptro: & de appēdia spina et
pyrachātho et paliuro agfolia et ta
xo & rubis medicinae ca. xij fo. 102
- De cynosbato et iō rubo et rhāno et lytio
sarcocola et oporia medicinae ca. xiiij fo. 103
- De chmædrye et chamædaphne et cha
mhæalea etcamefice et chamacisso cha
mæleuce et chamæciparisso et apelopra
fo et stachye et clinopodio et cētūculo
et clematide ægyptia medicinae ca. xv fo. 104
- De arō et dracūculo dracūtio et eri et mil
lefolio et herba eiusdē nois et pseudonio
et myrrhi et onobryche medicinae ca. xvi fo. 106
- De coriacaſia et callicia et menicle: &
alijs. xxij. et medicis earū quas qdā
magicas eē dicūt: et de cōſidia & de
aproxi & recidiuis morborū ca. xvij fo. 107
- De eriphia et lāaria et stratioti medicinae ca. xvij fo. 109
- De herba quæ nascitur in capite sta-
tue: & de herba de fluminibus &
berba lingua & cribro & fimetis

TABVLA

⁊ rhodo ⁊ ipia et ueneris peſtie
 et nodia et philāthropo ⁊ canaria
 lappa et tordyle: et de gramie daſty
 lo ⁊ ſcenogræco medicinae ca. xix fo. 109
 Sūma medicīe et hīſtoriæ ⁊ obſeruatiōes. M. ccccxvii.

Ex auctōribus.

C. Valgio. Pōpeio Leneo: Sex. Nigro: q̄ græcē ſcripſit: Tu-
 lio baſſo: q̄ itē Antonio Caſtore. M. Varrōe. Cor. Celſo.
 Fabiano.

Externis.

Teophraſtro: Apollodoro: Democrito: Orpheo: Pitago-
 ra: Magone: Menādro: q̄ biochreſta ſcripſit: Nicandro:
 Homero: Heſiodo: Muſeo: Sophocle: Anaxilao.

Medicis.

Mneſteo Callimacho: phania phyſico: Simo: Timariſto:
 Hippocrate: Cryſippo: Diocle: Opione: Heraclide: Hic-
 ſio: Dionyſio: Apollodoro Citiēſe: Apollodoro Tarſino
 Praxagora: Plīſtōico medico: Diuche: Cleophāto: Philī-
 ſtōe: Aſclepiade: Crateia: Petronio: Diodoro: Tolla: Eraſi-
 ſtrato: Diagora Andrea: Enorta: Mneſicle: Epicarmo: De-
 miōe: Sofimene: Theopolemo: Solone Licio: Metrodoro:
 Olimpiade thebana: Philino: Petreio Miſtone: Glau-
 cia: Xenocrate.

Ibro Vigefimoquīto cōtinētur naturæ herba-
 rū ſponte naſcentiū auctōritas herbarū: ⁊ de
 origine uſus earū ca. i fo. 111

Qui latine uſus herbarū ſcripſerint: ⁊ quando ad Ro-
 manos noticia earum peruenit: ⁊ qui primi græco-
 rum de his compoſuerint: ⁊ de herbarum inuentōne
 ⁊ antiqua medicina: ⁊ quare minus exerceantur ea-
 rum remedia: ⁊ de cynorhodo: ⁊ de dracūculo me-
 dicinæ ca. ii fo. 112
 De quodā peſtifero fonte germaniæ: ⁊ de britānica: et

SECUNDI VOLUMINIS

maximis morborum doloribus ca. iij fo. 314

De moly & dodocatheo: & pæonia uel pentorobo: uel
glycyfide & panace uel asclepio & heracleo panace
chironio & panace centaureo uel pharnaceo & era-
cleo syderio & hyoscyamo uel apollinari siue altercā
geno ca. iij fo. 115

De linozoste: parthenio: hermipora siue potius mercuria
li: & achillea & panace heraclea sideriti millefolio:
& de scoparegia: & hermineo teucro splenio: & d
melapodio siue helleboro: quot ue eorū gna: & de ni-
gro helleboro & albo medicina: & quādo detur: &
quō sumendum: & quibus nō dandū: & quod mures
necat ca. v fo. 116

De mithridatia: & scordoti siue scordio: & polemo-
nia uel philateria uel chyliodynama & eupatoria et
centaurea siue chyronia & delecto cetaureo libadio fel-
le terre & triorche medicina ca. vi fo. 119

De climeno & gētiana & lysimachia & pthenide et
artemisia & ambrosia & nymphaea & eracleo siue
rhopalo & euphorbia medicina ca. vii fo. 119

De plantagine & buglosso & cynoglosso & buphtal-
mo & scythica: & de spartania et hippia & eschæ
mone: & de betonica & cantabrica consilagine: &
hiberida: & chelidonia: & canaria & elaphobosco:
& dictāno & aristolochia: & q̄ eius delectatōe in-
uoluāt pisces & statī capiātur: & medicina contra
serpentium ictus ex herbis quas superius no
minauit ca. viij fo. 121

De argemonia & agarico: & echio: et hyoscyamo: &
hierabotane: & blattaria & lemonia: & quinq; fo-
lio: & dauco: persolata: & arctio: & cyclamino: &
penadano ca. ix fo. 123

TABVLA

De ebulo: & uerbasco: & thelegono: & de phrinio:
 & de alisma: & de peristerio: & demoly: & d'ana-
 tirrino: & contra mala medicamenta: & de peti-
 carpo m. x fo. 125

De remedijs: quæ gnatum mebratimq; singulis corporu;
 morbis eueniunt m. xi fo. 126

De thysellio et cetaurea: & chelidonia: & panace: &
 hyoscyamo: & euphorbio m. xij fo. 127

De anagallide siue acoro & maderacora siue ciralo &
 cicuta et creno agrio & molibdena et iride et capno:
 et alie et achoro cotyledo aizoo et adrachne & erige-
 ro: et de ophemoro: et de labro ueneris: et de ranunculo
 medicina: & de oris uitij; m. xij fo

Suma medicina & historia & obseruatões. M. ccxij.
 Ex auctoribus.

Sex. Gallico. Põpeio Leneo: Sestio Nigro: qui græc scrip-
 sit: Iulio Basso qui item: Antonio Castore: Cor. Celse.
 Externis.

Theophrasto: Apollodoro: Dëocrito: Iuba: Orphea: Py-
 thagora: Magõe: Menãdro: q biochresta scripsit: Nican-
 dro: Homero: Hesiodo: museo: Sophocle: Xãtho: anaxilao
 Medicis.

Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Timaristo: Simo
 Hippocrate: Chrysippo: Diocle: Opiõe: Heraclide: Hie-
 fio: Dionysio: Apollodoro Citiẽse: Apollodoro Tarẽtino
 Praxagora: Plistõico medico: Dience: Cleophãto: Phyl-
 stiõe: Asclepiade: Crateia: Iolla: Erasistrato: Diagora: an-
 drea: Mnesicle: Epicharmo: Demiõe: Sofimene: Theopole-
 mo: Metrodoro: Solõe Lycio: Olympiade thebana: Phil-
 lino: Petreio: Mictione: Glaucia: Xenocrate.

Ibro Vicesimo sexto cõtinetur relique p morbo
 borũ gna medicina & de nouis morbis: &

SECUNDI VOLUMINIS

de lichene quid sit: & qñ primū ī italia cœpint. et de carbūculo elephātiāsi & colo	m.i	fo. 131
Laus Hippocratis	m.ij	fo. 132
De noua medicā: & Asclepiade medico: & q̄ rōne ueterē medicā mutauerit	m.ij	fo. 132
Irrisio magicā artis: et d lichene et rapsia	m.iiij	fo. 133
Ad strumas: & ad digitos: & ad pectus & ad tussim medicinā	m.v	fo. 134
De uerbasco & chamæleua uel thussilagi ne & bechio & aquilea & salua	m.vi	fo. 134
Ad lateris dolores & pectoris: & ad hortopnoeas: ad iecinoris dolorē: cordis dolori pulmōi urinæ tussi pecto ri ulceribus: pulmōi renibus: epaticis: ad uomitionē: ad singultus pleureticis	m.vij	fo. 135
De oībus uitijs uentris et remedijs corū q̄ circa uel itra sūt: & de aluo sistēda uel soluēda	m.viii	fo. 136
De pulegio et argemone	m.ix	fo. 142
De nymphaea et abstinētia et appetētia ueneris: et d saty rio erytrococco et crategi et sideriti	m.x	fo. 142
Medicinā gñales de pedibus talis articulis nervis & re media cōtra morbos: q̄ totū corpus occupant de myrtide & nigilijs & palisi: & de febribus frigidis & fe bre iumētorū & phreneticis & chamæacte & aigoo & igne sacro	m.xi	fo. 143
Ad eluxata mēbra et cōtra morbiū regiū et cōtra furūcu los et fistulas et iflationes & abustionē et cōtra alios morbos ad nervos & sanguinē	m.xij	fo. 145
De herba equisetō & stephanomeli & erisitalē & cō tra uermes	m.xiiij	fo. 146
De ulceribus ad plagas et d policnēo	m.xiiij	fo. 147
De pluris expimētis ad ificiēdos capillos et ptus eijciē dos et cōtinēdos et aliorū remedia	m.xv	fo. 149
Sūma medicinā & historiā & obseruatōes	M.ccxcij	

TABVLA.

Ex auctoribus.

M. Varrōe. C. Valgio. Pōpeio Leneo. Sestio Nigro q̄ græ
ce scripsit: Iulio basso: q̄ itē: Antonio Castore. Cor. Celso
Externis.

Theophrasto: Apollodoro: Dēocrito: Iuba: Orpheo: Py-
thagora: Magone: Menādro q̄ biochresta scripsit: Nicā-
dro: Hōero: Hesiodo: Museo: Sophocle: Xātho. Anaxilao.
Medicis.

Mnesteo. Callimacho. Phania physico. Timarcho. Simo
Hippocrate. Chrisippo: Diocle. Opione. Heraclide. Hice-
sio. Dionysio. Apollodoro Citiēse. Apollodoro Tarētino.
Praxagora. Plistōico medico: Dieuche Chleophāto. Phi-
listiōe. Asclepiade. Crateia. Iolla. Erasistrato. Diagora
Andrea. Mnesicle. Epicarmo. Demione. Theopolemo. Me-
trodoro. Solone Lycio: Thebana Olympiade. Phylino.
Petreio Mytione. Glaucia. Xenocrate.

Ibro Vigesimo septimo cōtinētur Reliqua her

l barum genera m. i fo. 150

De aconito & pāthera quæ extinguitur aco-

nito m. ii fo. 151

Q d oīum creaturarū cōditor sit deus m. iij fo. 151

De æthiopide: et amarātho: et aloë: et alcea et alipho: et
alsima: et ādroface: et ādrofeno: et ambrosia: et aconi: et

anagyro: & anonymo m. iij fo. 152

De aparine et arctio et asplēo et asclepiade et astire uel
bubonio & ascyro uel ascyroide: & aphace & d

alcibio & alactorolopho. m. v fo. 154

De alo (sinthio m. vi fo. 155

De alga et aſtea et de āpelosagria et ab m. viij fo. 155

De absinthio et balote et botrye fruticosa & branyla.

& brio et bupleuri et catanāte & calli et circea et cir

cesio et trategono et theligono et crocodylio et cynosor-

chy et chrysolachāo et cuculo et cōserua m. viij. fo. 156

VIGESIMVS
CAIT' PLINII SECYNDI NATVRALIS
HISTORIAE LIBER. XX.

FO. I

PROOEMIUM.

MAXIMUM HINC OPVS NATV-
ræ ordiemur: et cibos suos homini nar-
rabimus: fateriq; cogemus ignota esse
p quæ uiuat. Nemo id paruum ac modicum
existimauerit nominum uilitate deceptus.
Pax secum in his aut bellum naturæ dicetur: odia amicitiaq; rerum surdarum: ac sensu carentium. Et quo magis miremur: omnia ea hominum causa: quod graeci sympathiam appellauerunt: quibus cuncta constant: ignes aquis restinguentibus: aquam sole deuorante: luna pariente. Altero alterius iniuria deficiente sydere. Atque ut a sublimioribus recedamus: ferrum ad se trahente magnete lapide: et alio rursus abigente a sese. Adamantem opum gaudium in fragilem omni cetera ui inuictum: sanguine hircino rumpente. Quaeque alia in suis dicemus locis paria: uel maiora mira. Tantum uenia sit: a minimis: sed a salutaribus ordiemur. Primumque ab hortensibus.

De cucumere siluestri: et elaterio.

Ca. i.

V cumim siluestre esse diximus multo infra
c magnitudinem satini. Ex eo fit medicamentum
quod uocatur elaterium succo expresso e semine
cuius causa nisi maturius incidatur: semen exilit oculorum etiam periculo. Seruatur autem decerptus una nocte: postero die inciditur harundine. Semen quoque cinere conspergitur ad coercendam succi habundantiam. Qui expressus suscipitur aqua caelesti: atque subsidet. Deinde in sole cogitur in pastillos ad magnos mortalium usus. Ob-

A

LIBER

scuritates: & uitia oculorū sanat: generarumq; ulcera-
tradunt hoc succo tactis radicibus uitium non attingi-
uias ab auibus. Radix autē ex aceto cocta podagris il-
linitur. Succoq; dentium dolori medetur. Arida cum re-
sina impetiginem & scabiē: quā psoram: & lichenas
uocant. Parotidas: & pannos sanat. Et cicatricibus co-
lorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cū ace-
to instilatur. Elaterium tempestiuum est autumnō. Nec
ullum ex medicamentis longiore aēo durat. Incipit a-
trimatu. Siquis recentiore uti uelit: pastillos in nouo fi-
ctili igne lento in aceto domet. Idq; melius quo uetu-
stius erit. Quem iam ducentis annis seruatum esse au-
ctor est Teopastus. Et usq; ad quinquagesimū lucerna-
rum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimētum est:
si admotum priusq; extinguat: sintilare sursum ac deor-
sum cogat. Palidum ac leue herbaceo: ac scabro melius:
ac leniter amarum. Putant conceptus ad alligato semi-
ne adiuuari: si terrā non attigerit. Partus uero si in arie-
tis lana alligatum inscientis lumbis fuerit: ita ut pro-
tinus ab ea eximatur: & rapiatur extra domum ipam.
Cucumim qui magnificant: nasci præcipuum in ara-
bia: mox cyrenis. Alij in arcadia tradunt similē helio-
tropio. Cuius inter folia & ramos provenire magnitu-
dine nucis iuglandis semen: esse autē ad speciem scorpio-
nis cauda reflexa: sed candida. Aliqui etiam ab eo scor-
pionium cucumin uocant: efficacissimum contra scor-
pionum ictus & semine: & elaterio: & ad purgan-
dum uterum aliosq;. Modus portione uirium ab dimi-
dio obolo ad solidum. Cepiosius necat: Sic & contra
phthiriasin bibitur & hydropises: illitū. Anginas &
arterias cum melle & oleo uetere sanat.

De anguino cucumere: siue erratico: & de

satino: & de pepone.

Ca. ij.

Vlti hunc esse apud nos qui anguinis vocatur: ab alijs erraticus: arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de eius medicina non attingunt. Idem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto illinit presentaneo remedio. Lumborum vero dolori semine sole siccato: dein trito triginta denariorum pondere in hemina dato aqua. Sanat & humores, subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed gravidis abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo vero regio in nares coniectum. Lentiginis & maculas e facie tollit in sole illitum. Multi eadem omnia satini attribuant. Magnum etiam in eis momenti. Namque & eorum semen quantum tres digiti apprehenderint cum cumino tritum potumque in uino tussientibus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere. & iocineris uitijs in aqua mulsa. Urinam mouet ex uino dulci: & in rhenum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. Qui pepones uocantur refrigerant: maxime in cibo: & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum: aut doloribus imponitur. Radix sanat ulcera creta in modum faui: quæ cerion uocant. Eadem contra uomitiones siccatur in farina tusa: datur quattuor obolis in aqua mulsa: ita ut qui biberit: quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smeigmata adijcitur. Cortex quoque uomitionem mouet: faciem purgat hoc & folia cuiuscunque satini illita. Eadem cum melle epinyctidas sanant. Cum uino canis morsus. Item millepeda sepa graeci uocant: oblonga: pilosis pedibus: pecori precipue nocua. Morsu tumor isequitur: et putrescit locus ipse. Cucumis odore de

A ij

LIBER

fectū animi coctos de raso cortice ex oleo aceto ⁊ melle incundiores esse certum est.

De cucurbita filuēstri: ⁊ rapo.

Ca. iij.

Vcūbita filuēstris quoq; inuenitur somphos
 a græcis appellata inanis unde ⁊ nomen:
 digitali crassitudine: non nisi in saxosis nascens. Huius cōmanducatæ succus stomacho admodū pdest. Colocinthis uocatur alia ipsa plena: sed minor q̄ satina. Vtilior pallida: quādo eius sunt medicinae. Herbacea arefacta per se inanit aluum. Infusa quoq; clysteribus intestinorū omniū uitijis medetur: ⁊ rhenū: ⁊ lumborū: ⁊ paralysi eiecto semine. Aqua mulsā in ea decoquitur ad dimidias: sic tussienti infunditur obolis quattuor. Prodest ⁊ stomacho farinae aridæ pilulis cū decocto melle sumptis. In morbo uero regio utiliter semina eius insumuntur: ⁊ protinus aqua mulsā. Carnes eius cū absinthio ⁊ sale dentiū dolorem tollunt. Succus uero cū aceto calefactus: mobiles sistit. Item spinæ ⁊ lumborū: ac coxarū dolores cum oleo: si infricitur. Præterea mirū dictū. Semina eius si fuerint pari numero ad alligata febres sanare dicuntur: quas græci perhioticas uocāt. Satinae quoq; rasæ succus tepesfactus auribus medetur. Cato eius interior sine semine clauis pedum: ⁊ suppurationibus: quæ græci uocant apostemata. Decoctæ autem uniuersæ succus dentium motus stabilis. Dolores inhibet. Vinū cum ea feruesfactū oculorū etiā ipetis. Folia eius cū recetibus cupressi contusa ⁊ iposita. Ipsa quoq; tosta i argilla ac trita cū adipe anseris uulneribus medetur. Necnō ramētis croticis recētis podagras refrigerat: ⁊ ardores capitis: ⁊ maxie infantium. Et ignes sacros de strigmentis uelis impositis uel seminibus. Succus ex strigmentis illitus cum rosa=

ceo: & aceto februm ardore refrigerat. Arida cinis
 impositus mire cōbusta sanat. Chrysippus medicus dā-
 nabat eas in cibis. Sed omniū consensu stomacho utilis-
 sima iudicantur & interaneorū uesticarumq; exulce-
 rationibus. Est & rapo uis medica. Perniones feruens
 impositum sanat. Item frigus pellit e pedibus aqua de-
 coctus. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur.
 Et crudum tūsum cum sale cuiusq; uitio pedum. Semē
 illitum & potum in uino contra serpentes: & toxica
 salutare esse proditur. A multis uero antidoti uim habe-
 re in uino & oleo. democritus in totum eum abdicauit
 in cibis propter inflationes. Diocles magis laudibus ex-
 tulit: etiam uenerē stimulari ab eo professus. Item Dio-
 nysius. Magisq; si eruca condiretur. Postea quoq; articu-
 lorū dolori cum adipe prodest. Siluestre rapum in aruis
 maxie nascitur: fruticosum: semine cādido: dulpho ma-
 iore q̄ papaueris. Hoc ad albicandam cutem in facie to-
 toq; corpore utuntur mixta urina pari mensura. Nam
 (ut supra diximus) erui: orde: tritici: & lupini radix
 ad omnia inutilis.

De naporū differentiis & rhaphano siluestri: &
 rhaphano satiuo: & pastinaca. Ca. iij.

Aporum duas differentias & in medicina
 n græci seruant. Angulos foliorū caulibus flo-
 rentis: & quod bunion uocant: purgatiōibus
 fœminarum & uesticæ: & urinae utile decoctū potum
 ex aqua mulsa: uel succi dragma. Semen dysentericis to-
 stum tritum in aqua calida e cyathis quattuor. Sed uri-
 nam inhibet: si non lini semen una bibatur. Alterum ge-
 nus buniada appellāt: & rhaphano & rapo simile.
 Seminis præclari cōtra uenena: ob id & antidotis utū-
 tur illo. Rhaphanum & siluestre esse diximus. Lauda-

A iij

LIBER

tissimū in arcadia: q̄q̄ & alibi nascitur: utilior urinæ
 dūtaxat eijciendæ. Cætero bilem detrahīt. Et idem cor-
 tices in uino. Præterea quæ circa eos dicta sunt stoma-
 chum purgant. pituitā extenuāt: urinam concitant. Est
 æstiuosus in italia & armoraciā uocant satiuā. Satini
 uero decocti mane poti ad ternos cyathos cōminuūt: et
 eijciunt calculos. Idem in posca decocti cōtra serpentū
 morsus illinuntur. Ad tussim etiā mane ieiunis rapha-
 nus prodest cū melle. Semē eorū tostū: ipsumq; cōman-
 ducatum ad lagaroponon. In aqua folijs eius decoctis
 bibere uel succū ipsius cyathis binis. Cōtra phlegmoni
 ipsos illinire tuos utile. Inheantibus uero recentē cor-
 ticē cū melle. Veternosis autē q̄ acerrimos mandere. Se-
 menq; tostū: de in contritū cū melle suspiriosis. Idē &
 cōtra uenēa p̄sunt. Cæterū cerasitis: scorpionibus aduer-
 satur: uel ipso semie infectis manibus ipune tractatibus
 Imposito raphano scorpionibus: moriūtur. salutare
 & contra fungorū: aut hyoscyami uenena equæ: ut ni-
 cāder tradit. Et cōtra uiscū quoq; dari Apollodori duo
 iubent scyllæus & tarentinus. scyllæus semen: ex aqua
 tritum: tarentinus succum. Lyenem item extenuant. Lo-
 tineri prosunt: & lumborū doloribus. Hydropicis quo-
 q; ex aceto aut sinapi sumpti: & lethargicis. Praxago-
 ras & ileosis dandos censet. Plistonices & colicis. In-
 testinorum ulcera sanant. Ac pululenta præcordiorum:
 si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in
 luto illitos malunt: sic & fœminas purgari. Ex aceto
 & melle sumpti intestinorum animalia detrahunt.
 Item ad tertias: decocto eorum potio cum uino enthero-
 coelis prosunt: sanguinem quoq; inutilē sic extrahunt.
 Medius ad hæc & sanguinem excreantibus coctos da-
 ri iubet. Et puerperis ad lactis copiam augendam. Hip-

pocrates capillos mulierum defluos fricari raphanis:
 & super umbilicum imponi contra tormenta uulue.
 Redducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoque ex
 aqua impositum sistit ulcera: quæ phagedenas uocant.
 Democritus uenerem hoc cibo stimulari putat. Ob id
 fortassis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in ob
 longis tantum nascuntur: excitare oculorum aciem di-
 cuntur. Vbi uero acrior raphani medicina admota sit:
 hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathin est.
 Et aurium grauitati succum raphani instillant. Nam
 uomitus summo cibo esse eos: utilissimum est. Pastina-
 cæ simile hibiscum: quod molochen agrian uocant: &
 aliqui plistolochiam: vlcerebus: chartilagini: ossibus fra-
 ctis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum soluant: ser-
 pentes abigunt. Apum: uestparum: crabronum ictibus il-
 lita medentur. Radicem eius ante solis ortum erutam
 inuoluunt lana coloris: quem natiuum uocant. præterea
 ouis quæ feminam peperit: strumi sç; uel suppuratis al-
 ligant. Quidam ad hunc usum auro effodiendam cen-
 sent. Cauendumq; ne terram attingat. Celsus podagris
 quæ sine tumore sunt radicem eius uino decoctam im-
 poni iubet.

De staphylino: siue pastinaca: & gigi-
 do: & sisere & sesili: & inula: & de ce-
 pe syluestri.

Ca. y.

Lterum genus est staphylinos: quod pastina-
 cam erraticam uocant. Eius semen contritū
 & in uino potum tumentem aluum: & sis-
 focationes mulierum: doloresq; lenit: in tantum ut uul-
 uas corrigat. Illitum quoque e passo uentri earum pro-
 dest. Viris uero pdest cū panis portiōe aqua tritū. Ex ui-
 no potiū cōtra uentris dolores. Pellit & urinā: & pha-

A iij

LIBER

gedenas ulcerum sistit recens cum melle impositū. Vel
aridæ farinæ inspersam radicē eius. Dieuces contra ioci
neris: ac lienis: iliū: lumborū: & renū uitia ex aqua mul
sa dari iubet. Cleophrantus & dysentericis ueteribus.
Philistion in lacte coquit: & ad stranguriam dat radi
cis uncias quattuor. Ex aqua hydropicis: similiter: &
opisthotonicis: et pleuritici et comitialibus. Hñtes eā fe
riri a serpētibus negātur. Aut qui ante gustauerit: nō læ
di. Percussis imponitur cū axungia. Folia cōtra crudi
tates manduntur. Orpheus amatoriu inesse staphylino
dixit: fortassis quoniā uenerē stimulari hoc cibo certum
est. Ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderūt. Ad reli
qua & satina pollet. Efficacior tamē siluestris: magis
q; impetrosis nata. Semen satinae quoq; contra scorpio
num ictus ex uino: aut posca salutare est. Radice eius
circumscalpti dentes dolore liberantur. Syria in hortis
operosissima. Inde quoq; est prouerbiū græcis: Multa sy
rorum olera. Similimā staphylino herbā serit: quā ali
gigidion uocant: tenuius tamen & amarius: eiusdē effe
ctus est. Coctum crudūq; stomachi magna utilitate. Sic
cat enim ex alto omnes humores eius. Sifer erraticū sati
uo simile est: & effectū. Stomachum excitat. Fastidium
abstergit. Ex aceto laserpitiato sumptum: aut ex pipere
& mulso: uel ex garo urinam ciet (ut Opinion credit)
& uenerem. In eadem sententia est Diccles: Præterea
cordi conuenire conualescentium. Aut post multas uo
mitiones per q̄ utile. Heraclides contra argentū uiuū
dedit: & ueneri subinde offensantem: ægrisq; se recolli
gentibus. Hunc Hesiū ideo stomacho utile uideri dixit:
quoniā nemo tres siferes edendo continuaret esse tamē
utile conualescentibus: & ad uitam transeuntibus. Sa
tini priuatim succus cum lacte caprino potus sistit aluiū

Et quoniam plerisque similitudo noium grecorum confundit:
contexemus & de seseli: sed hoc est vulgaris notitia.
Optimum masiliense: Lato enim grano & fuluo est. Se-
cundum aethiopicum nigrius. Creticum odoratissimum om-
nium. Radix iucundi odoris est. Semen eius esse & uul-
tutes dicuntur. Prodest homini ad tussim ueterem. Rupta:
conuulsa: & in uino albo potum. Item opisthotoni-
cis: & iocinerum uitijis: & torminibus: & stranguriae:
duarum aut trium linguarum mensura. Sunt & folia uti-
lia: ut quae partus adiument: etiam quadrupedum. Hoc maxi-
me pasci dicuntur ceruae pariturae. Illinitur & igni sa-
cro. Multum in summo cibo concoctionibus confert: uel
folio: uel semine. Quadrupedum quoque alium sistit: siue
tritum potui infusum: siue mandendo: comanducatum e
sale bonum morbis medetur: uel si contritum infunditur
Inula quoque a ieiunio comanducata dentes confirmat:
si ut eruta est terra non attingat. Condita tussim emen-
dat. Radicis uero decoctae succus tineas pellit. Siccata
autem in umbra farina tusa & conuulsis: & inflatio-
nibus: & arterijs medetur. Venenatorum morsus abigit
Folia & uino lumborum dolori illinuntur. Cepae silue
stres non sunt: satinae olfactu ipso: & delachrymationi
& caligini medetur. Magis uero succi inunctione. So-
num etiam facere traduntur. Et ulcera oris sanare com-
manducatae cum pane. Et canis morsus uirides ex aceto
illitae: aut siccae cum mellae & uino: ita ut post die ter-
tium soluantur. Sic & tritae sanant. Tostam in cinerem
epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea: & ge-
nitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum: &
albugines: & argemas inunxere: & serpentium morsus
& omnia ulcera cum melle. Item auricularum cum lacte
mulierum. Et in iisdem sonitum ac grauitatem emendantes

LIBER

cum adipe anserino: aut cum melle: stillauere. Et ex aqua bibendum dederunt repente ob mutescantibus. In dolore quoque ad dentes colluendos instillauere: et plagis bestiarum omnium: priuatim scorpionum. Alopecias fricere: et psoras tussis cepis. Coctas dysentericis uescendas dedere. Et contra lumborum dolores. Purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus. In ipsas quoque multipedas ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse precordiis et concoctioni. Inflationemque et sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola ad ualidum quoque colorem profici in cibo. Et si succus ieiuni quotidie edat firmitatem ualitudinis custodiri. Stomacho utilia esse: ac spiritus agitationi. Ventrem mollire. Hemorrhoidas pellere. subditas pro balanis. Succum cum succo faeniculi contra incipientes hidropises mire proficere. Item contra anginas ruta et melle. Ex citari eisdem lethargicos Varro quae sale aut ceto pisa est: arefacta uermiculis non infestari auctor est.

De porro sectiuo: et capitato: et de allio. Ca. vi.

Orro sectiuo profluvia sanguinis sisti in naribus contrito eo obturatis: uel gallae mixto: aut mentae. Item ex abortu profluvia potio succo cum lacte mulierum. Tussi etiam ueteri: ac pectoris: et pulmonis uitij medetur. Illitis folijs sanantur ambusta: epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetans: et in angulo oculi perpetim humor emanans. Quidam eodem nomine appellant pustulas liuentes: ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito: uel bestiarum morsus ex aceto. Item serpentium. Aurium uero uitia cum fel le caprino uel pari mensura mulsi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores: si in nares fundatur. Dormitu

risue in aurem duobus succi coclearibus: uno mellis. Succi
et ad serpentium scorpionumque ictus in potum bi-
bitur cum mero: et ad lumborum dolores cum uini he-
mina potus. Sanguinem uero excreantibus. et phthisi-
cis distillationibus longis uel succus uel ex ipso cibus p-
dest. Item morbo regio: uel hydropicis. Et ad renum do-
lores cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idez modus
cum melle uulvas purgat. Tostus uero editur et cōtra
fungorum uenena. Imponitur et uulneribus. Venerem
stimulat. Sitim sedat. Ebrietates discutit. Sed oculorum
aciem hebetare traditur. Inflationes quoque facere: quæ ta-
men stomacho nō noceat. Vētrēque molliat. Voci splendo-
rē affert. Capitato maior ē ad eadē effectus. Sanguinem
reijicientibus succus cū caule: aut thuris farina: uel acacia
datur. Hippocrates et sine alia mixtura dari iubet. Vul-
uasque contractas apiri putat. Fecunditatem etiā foemi-
narū hoc cibo augeri. Cōtritū ex melle ulcera purgare.
Tussim et distillationes thoracis. Pulmonis et arte-
riæ sanat uitia datū in sorbitione ptisanæ. Vel crudum
præter capita sine pane: ita ut alternis diebus summatur.
Vel si purulenta excreantur. sic et uoci uel ueneri som-
noque multū cōfert. Capita bis aqua mutata cocta aluum
sistunt: et inflationes ueteres. Cortex decoctus illitusque
inficit canos. Allio magna uis: magnæ etiā utilitates cō-
tra aquarū: et quorūlibz locorū mutatōes. Serpētes abi-
git: et scorpiones odore. Atque ut aliq tradidere et bestia-
rū oīz ictibus medetur. Potu uel cibo uel illitu priuati
cōtra hemorrhoidas pdest. Cū uino reddit uomitū. Ac-
ne cōtra arāeorū murū uenenatū morsū ualere miremur
aconitū qd alio noīe pdaliāches uocatur depellit. Item
hyoscyamū: cōtra canū morsus. Inque uulnera cum melle
imponitur. Ad serpentū quidē ictus potū cum restibus

LIBER

suis efficacissime ex oleo illinitur. Atritiscq; corporum
 partibus. Vel si uestica intumuerit. Quin & suffitu eo
 secūdos partus euocari existimauit Hippocrates: cinere
 eorum cum oleo capitis ulcera manantia sanitati resti-
 tuens. Suspiriosis coctum. aliqui crudum id dedere. Dio-
 cles hydropicis cū centaurea: aut in fico duplici ad eua-
 cuandam aluiū. Quod efficacius præstat uiride cum co-
 riandro in mero potū. Suspiriosis aliqui & tritū in la-
 cte dederunt. Praxagoras & contra morbu regii uino
 miscuit. Et cōtra ileū in oleo & pulte sic illinens. Stri-
 mis quoq; Antiqui & insanientibus dabant crudum.
 Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum im-
 poni & gragarissare prodest. Dentiū dolorē tribus ca-
 pitibus in aceto tritis iminuit. Vel si decocta aqua col-
 luantur: addaturq; ipsum in caua dentiū. Auribus etiā
 instillatus succus cum adipe anserino. Phthiasēs &
 prurigines potum. Tufum itē cum aceto & nitro. Cō-
 pescit & distillationes cum lacte coctū: uel tritū per-
 mixtumue caseo molli. Quo genere & raucitatē exte-
 nuat. Vel phthisin in fabæ sorbitione. In totum autē co-
 ctum utilius est crudo: elixumq; tosto. Sic & uoci plus
 cōfert. Tineas & reliqua aialia iteraneorū pellit i ace-
 to mulso coctū. Tenaismo i plute medetur. tēporū dolori-
 bus illitū elixū: et pustulis coctū cū melle: deinde tritū.
 Tussi cū adipe uetusto decoctū uel cū lacte. aut si sanguis
 etiā excreetur uel purulēta sint. Et pituita sub prima co-
 ctū potū & cum mellis pari modo sumptum. Cōuulsis
 & ruptis cum sale & oleo. Nam cum adipe tumores
 suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cū sulphure &
 resina etiā harundines cum pice. Lepras: lichenas: lenti-
 gines exulcerat: sanatq; cum origano. Vel cinis eius ex
 oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut

liuentia ad colorem reducit. Combustū ex melle credūt
 & comitialē morbum sanare: si quis eo in cibo utatur
 ac potione. Quartanas quoq; excutere potū caput unū
 cū laſerpitiȝ obolo. In uino aſtero tuſſim: & alio mo
 do acceptum. Suppurationes quantaſlibet ſanat: fractæ
 in coctum fabæ atq; in cibo ſumptum donec ſanitatē
 reſtituat. Facit & ſomnos: atq; in totū rubicundiora
 corpora. Venerem quoq; ſtimulat cum coriandro uiridi
 tritum potumq; e mero. Vitia eiꝯ ſunt: q; oculos hebe
 tat. Inflationes facit: ſtomachū lædit copioſius ſumptū
 ſitim gignit. Caterum cōtra pituitam & gallinæ &
 gallinaceis prodeſt. Mixtum farre in cibo iumentis uri
 nam reddere: atq; non torqueri tradunt: ſi eo trito na
 tura tangatur. De lactuca ſiluatice: ſue caprina
 & eſopo: & iſati: & lactuca ſilueſtri. Ca. vii.

Actucæ ſponte naſcētis primū eſt genus eiꝯ:
 l quam caprinam uocant. Qua piſces in mare
 deiecta protinus necantur qui ſunt in proxi
 mo. Huiꝯ lac expiſſatum mox in aceto pondere obolo
 rum diuini adiecto aquæ uno cyatho hydropicis datur.
 Caule & folijs contuſis aſperſo ſale nerui incuſi ſanan
 tur. Eadem trita ex aceto colluta matutinis bis e menſe
 dentium: dolorem prohibet. Alterū eſt genus: quod græ
 ci eſopon uocant. Huiꝯ folia trita & cum polēta illi
 ta ulceribus medentur. Hæc in aruiſ naſcitur. Tertium
 genus eſt in ſiluiſ naſcens: iſatin uocant. Huiꝯ folia tri
 ta cum polenta uulneribus proſunt. Quarto infectores
 lanarum utūtur: quod galſtum uocant. ſimile erat lapa
 to ſilueſtri folijs niſi q; plura habet: & nigriora. ſan
 guinem ſiſtit. Phagedenas & putreſcentia ulcera: quæ
 ſerpunt: ſanat. Item tumores ante ſuppurationem. Con
 tra ignē ſacrum radice uel folijs prodeſt: uel ad lyenēſ

LIBER

pota. Hæc propria singulis. Communia autem: spōte nā
 scentibus: candor caulis: interdum cubitali longitudine:
 thyrsos & folijs scabricia. Ex his rotunda folia: & bre
 uia habentem: sunt qui hieraciam uocent: quoniam acci
 pitres scalpendo eam: succoq; oculos tingendo obscuri
 tatem cum sensere discutiant. Succus omnibus candidus:
 uiribus quoq; papaueri similis. Carpitur per messes in
 ciso caule. Conditur in fictili nouo: ad multa præclarus.
 Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet
 nubeculas: cicatrices: adustionesq; omnes: præcipue cali
 gines. Imponitur etiam oculis in lana cōtra epiphoras.
 Item succus aluum purgat in posca potus ad duos obo
 los. Serpentiū ictibus medetur in uino potus. Et folia
 tosta thyrsusq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinun
 tur: maxime contra scorpionum ictus. Verum cōtra pha
 langia commixto uino ex aceto. Alijs quoq; uenenis resi
 stunt: exceptis quæ strangulando necant: aut ijs quæ ue
 sica nocent: Item psimythio excepto. Imponuntur &
 uentri ex melle atq; aceto ad detrahenda uitia alui. Uri
 næ difficultates succus emendat. Crateias eum & hy
 dropicis obolis duobus in aceto & cyatho uini dari iu
 bet. Quidam & e satiniis colligunt succo minus effica
 ci. Peculiares earum uires partim iam dictæ sunt. Som
 num faciendi: ueneremq; inhibendi: æstum refrigeran
 di: stomachum purgandi: sanguinem augendi. Nunc nō
 pauca restant: quoniam & inflationes discutiant: ru
 ctusq; lenes faciunt. Concoctiones adiuant. Cruditatē
 ipsæ: nequaquā faciunt: nec ulla res maiorem in cibis au
 ditatem incitat: inhibetq;. Eadem in causa alterutrinq;
 modus est. Sic & aluum copiosiores soluant. Modicæ si
 stunt. Lentitiam pituitæ digerunt. Atq; ut aliqui tradi
 derunt: sensum purgant. Stomachos dissolutos utilissi

nre adiuvant. Vrine eo usu adiuvantur: & oxyporobo-
 li aperi tatem adito dulci accrementum aceti tempera-
 tes. Si crassior pituita sit: scyllite aut uino absinthite: si
 & thussis sentiatur: hysopite admixto. Dantur cœlia-
 cis cum in tubo erratico: & ad duritiam p̄cordiorum.
 Dantur & melancholicis candidæ copiosiores: & ad
 uesticæ uitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambu-
 stis quoq; prosunt recentibus prius q̄ pustulæ fiât: cum
 sale illitæ. Vlcera etiâ: quæ serpunt: coercent initio cum
 asso nitro. Mox in uino tritæ. Igni sacro illinuntur. Cõ-
 mulsæ & luxatæ caulibus tritis cū polenta ex aqua fri-
 gida leniūt. Eruptōes papularū ex uino & polenta. In-
 cholera quoq; coctas patelis dederunt. Ad quod utilissi-
 mæ q̄ maxime caule: sed amare. Quidā lacte infundūt.
 Deferuefacti ij caules & stomacho utilissimi tradūtur
 Sicut somno & satina maxime lactuca & amara la-
 ctensq; quam meconidem uocauimus. Hoc lac & oculo-
 rum claritati cum muliebri lacte utilissimum esse p̄cipi-
 tur: dū tēpestiue capiti inūgūtur. Oculorū quoq; uitijis
 quæ frigore i ijs facta sunt. Miras & alias inuenio lau-
 des. Thoracis etiâ uitijis p̄desse: nō secus q̄ abrotonū cū
 melle attico. Purgari & fœminas hoc cibo. Semē satina-
 rū cōtra scorpiones dari. Semine trito ex uino poto &
 libidinū imaginationes i somno cōpescit. Tētates aquas
 nō nocere lactucā edentibus. Quidam tamen frequēti-
 res in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus betæ: & intubis: & cichorio: & seri
 genera duo.

Ca. viij.

Ec beta sine semed io est utraq; Siue candidæ
 siue nigræ radix recens & madefacta suspen-
 sa funiculo contra serpentium morsus efficax
 esse dicitur. Candida beta cocta & cum alio crudo sum-

LIBER

pta contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ pri-
 riginē tollūt. Atq; i totū efficacior esse traditur nigra.
 Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines. Id so-
 nitum aurium sedat infusus ijs. Ciet urinā. Medetur dy-
 sentericis iniecta: & morbo regio. Dolores quoq; den-
 tium sedat ilitus succus. Et contra serpentium ictus ua-
 let: sed huic radici dumtaxat expressus. Ipsa uero deco-
 cta perionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat
 frōte illita aluminis paruo admixto ignē sacrum: sine
 oleo trita licet adustis medetur. Et cōtra eruptiones pa-
 pularum cocta. Eadem cōtra ulcera quæ serpunt. Illini-
 tur & alopecijis cruda. Et ulceribus quæ in capite ma-
 nant. Succus eius cum melle naribus inditus caput pur-
 gat. Coquitur & cū lenticula addito aceto: ut uentrem
 molliat. Validius cocta fluctuationes stomachi sistit et
 uentris. Est & beta siluestris: quā limoniū uocant. Alij
 neuroidē: multū minoribus tenuioribusq; ac dēsioribus
 folijs. Vndeci sæpe cauliū. Huius folia ambustis utilia
 gustātia astringūt. Semē acetabuli mēsurā dysentericis
 pdest. Aquæ e radice coctæ maculas uestiū eluere dicun-
 tur: itēq; mēbranarum. Intubi quoq; non extra remedia
 sunt. Succus eorū cū rosaceo & aceto capitis dolores le-
 nit. Idemq; cum uino potus iocineribus: & uesicæ: &
 epiphoris imponitur. Erraticū apud nos quidā ambu-
 leiā appellauere. In ægypto cichoriū uocāt: quod silue-
 stre sit. Satiū autē serin: quod est minus & uenosius.
 Cichoriū refrigerat. Inde cibū sumptū & illitū colle-
 ctiones: succusq; decocti uentrē soluit. Iocineri & reni-
 bus: & stomacho pdest. Itē si in aceto decoquatur: uri-
 næ tormina discutit. Itē morbū regiū e mulso: si sine fe-
 bre sit. Vericā adiuuat. Mulierū purgationibus quidem
 decoctum in aqua adeo prodest ut emortuos partus tra-

bat. Adijciunt magi succo totius cum oleo perunctos fa-
uorabiles fieri: & quæ uelint facilius impetrare.
Quod quidē propter singularem salubritatē aliqui chre-
ston appellant: alij pancration. Et siluestre genus alij
edypnoida uocant: latioris folij. Stomachum dissolutū
astringit cocta. Crudaq; sistit aluum. Et dysentericis p-
dest magis cū lēte. Rupta et cōuulsa utroq; genere iuuā-
tur. Item quibus genitura ualitudinis morbo effluat.
Seris & ipsa lactucae simillima duum generū est: silue-
stris melior. Nigra ista & æstiuā. Deterior hyberna: et
candidior. Vtraq; tamē stomacho utilissima: præcipue
quē humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant: uel il-
litæ: discutuntq; & alios q̄ stomachi: Cum polenta sil-
uestrium radices stomachi causa sorbentur. Et cardiacis
illinuntur super sinistram mammam ex aceto. Omnes hæ
& podagricis utiles: & sanguinē reiicientibus. Item
quibus genitura fluit: alterno dierum potu. Petronius
Diodotus qui antilegomena scripsit: in totum dānauit
serin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opi-
nio resistit. De brassica: & lapsana: & de brassi-
ca marina: & scylla: & de bulbis: & bulbina. Ca. ix.

Rassicæ laudes longum est exequi: cum &
b. Chrysippus medicus priuatim uolumen ei di-
cauerit per singula membra hominis digestū:
& dienchæ. Ante omnes autem pythagoras: & Cato
non parcius celebrarint. Cuius sententiam uel eo dilige-
tius persequi par est: ut noscatur qua medicina usus sit
annis sexcētis. In tres species diuisere eā græci antiquis-
simi: Crissam: quam selinada uocauerūt a similitudine
apij foliorū: stomacho utilē: aluum modice molientem
Alteram leam latis folijs e caule exeuntibus. Vnde cau-
lodem quidā uocauere: nullius in medicina momēti. Ter

LIBER

tia est proprie appellata crambe: tenuioribus: folijs & simplicibus: densissimisq; amarior: sed efficacissima. Cato crispam maxime probat: dein laeue grandibus folijs: caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus: oculorum caligini: scintillationibusq; uel stomachi praecordijs. Crudā ex aceto & melle: coriandro: ruta: menta. Laseris radícula sumpta acetabulis duobus matutino. Tantāq; esse uim: ut qui terāt haec ualidiores fieri se sentiant. Ergo uel cum uino tritā sorbendā: uel ex olei intinctu summendā. Podagrae autē: morbisq; articularijs illini cum rutae coriandri & salis mica ordeī farina. Aqua quoq; eius decocta: nervos articulosq; mire iuuari. Si foveantur uulnera & recentia & uetera. Etiā carci nomata quae nullis alijs medicamentis sanari possint. Foveri prius aqua calida iubet: & bis die tritā imponi. Sic etiā fistulas: luxata: & tumores euocari: quaeq; discuti opus sit: in somnia etiā uigilijsq; tollere decoctā si ieiuni edāt q̄ plurimā ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur: addito oleo: & sale: cumino: polenta: si ita sumatur sine pane: magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahit per uinum nigrū pota. Quin & urinā eius qui brassicam esitauerit: asseruari iubet: calefactamq; nervis remedio esse. Verba ipsius subiiciat ad exprimendā sniam. Pueros pusillos si laues illa urina nunq̄ debiles fieri. Auribus quoq; ex uino succū brassicae tepidū instillari suadet. Idq; etiā tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadē sanare sine ulcere. Graecorū quoq; opiniones iam & Catonis causa poni conuenit in ijs dūtaxat: quae ille praetermisit. Biles detrahare non percoctam putant: itē aliuū soluere. Eā demq; bis coctā sistere. Vino aduersari: ut inimicā uitibus. Antecedēte in cibis cauere ebrietatē. Postea sumpta

trapulam discuti. Hunc cibū & oculorū claritati con-
ferre multū. succo uero crude angulis uel tantū tactis
cum attico melle: plurimū. Facillime concoqui. Ciboq;
eo sensum purgari. Erasistrati schola clamat: nihil esse
utilius stomacho: neruisq;. Ideo paralyticis: & termi-
lis dari iubet: & sanguinē excreantibus. Hippocrates
coeliacis dysentericis bis coctam cum sale. Item ad re-
nasmōn & renū causas. Lactis quoq; ubertatem pau-
peris hoc cibo fieri iudicans: & purgationem foeminis
Crudus quidez caulis si edatur: partus quoq; emortuos
pelli. Apollodorus aduersus fungorū uenena semen aut
succum bibendū censet. Philistion opisthotonicis succū
ex lacte caprino cum sale & melle. Inuenio & a po-
dagra liberatos edendo eam: decoctaque ius bibendo.
Hoc et cardiacis datū: & comitialibus morbis addito
sale. Item spleneticis in uino albo per dies. xl. ictericis:
necnon & phreneticis crude succum gargarissandum
bibendūq; demonstrat. Contra uero singultus cū corian-
dro: & aneto: & melle: ac pipere: & aceto. Illitā quo-
q; prodesse inflationibus stomachi. Itē serpentū ictibus
& sordidis ulceribus: ac uetustis: uel ipsa aqua cū hor-
deacea farina. Succū ex aceto uelcum foenogreco. Sic ali-
qui & articulis: podagris imponunt. Epinyctidas ac
quicquid aliud serpit in corpore: imposita leuat: item re-
pentinas caligines. Has & si manditur ex aceto. Sugil-
lata uero & alios liuores pura illita: lepras & pso-
ras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes ca-
pillis retinet. Epicharmus testium & genitalium ma-
lis hanc utilissime imponi asserit. Efficacius eandem
cum faba trita. Item conuulsis cum ruta. Contra ar-
dorem febrium: & stomachi uitia: & ad secundas. Et
muris aranei morsus foliorum aridorum farina alter-

LIBER

utra parte exinanivit. Ex omnibus brassicæ generibus
 suauissima est quima. Et si inutilis habetur: difficilis
 in coquendo: Et renibus contraria. Illud quoque non
 est omittendum: aqua decoctæ ad tot usus laudatâ fetere
 humi effusam. Stirpiû brassicæ aridorû cinis inter cau-
 stica intelligitur. Ad coxendicû dolores cum adipe uetu-
 sto. Ad cum lasere Et aceto inuicē psilothi. euulsis illi-
 tus pilis: nasci alios prohibet. Bibitur Et cum oleo sub-
 feruefactus: uel per se elixus ad conuulsa: Et rupta in-
 tus lapsosque ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicæ?
 immo uero apud eosdē anime grauitatē facere. Dētibus
 Et gingiuis nocere. Et in ægypto propter amaritudi-
 nem nō æstur. Siluestris siue erratice immenso plus effe-
 ctus laudat Cato: adeo ut aridæ quoque farinâ in olfacto-
 rio collectam: uel odore tantû naribus rapto uitia earû
 graueolentiamque sanare affirmet. Hanc alij petream uo-
 cant: inimicissimâ uino: quâ præcipue uitis fugiat. Aut
 si non possit fugere: moriatur. Folia habet parua: rotun-
 da: læuia: plantis oleris similior: cãdidior satina Et hir-
 sutior. Hanc inflactionibus mederi. Melancholicis quoque
 ac uulneribus recentibus cum melle: ita ne soluantur an-
 te diem septimû. Strumis: fistulis in aqua cõtritâ Chry-
 sippo auctore. Et alij compefcere mala corporis: quæ ser-
 punt: nomas uocant. Item excrescentia absumere. Cica-
 trices ad planû reducere. Oris ulcera: Et tuncillas man-
 ducatum: Et coctam succo gargarissato cum melle: tol-
 lere. Item psoras: Et lepras ueteres ipsius tribus parti-
 tus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epichar-
 mus satis esse eam contra canis rabiosi morsum imponi.
 Melius si cû lasere Et aceto acri. Necari quoque canes ea
 si detur ex carne. Semen eius tostum auxiliatur contra
 serpentes: fungorûque uenena. In tauri sanguine folia co-

ita: spleneticiſq; in cibo data & bruda illita cum ſulphure & nitro profunt. Item mammariū duriciæ. Radicum cinis uuæ in faucibus tumentis tactu medetur. Et parotidas cum melle illitus reprimat. ſerpentium morſus ſanat. Virium braſſicæ unum & magnū argumentum addemus & mirabile. Cruſtæ ſi occupant intus naſa omnia in quibus aquæ feruent in tantū ut non ſit eas auellere: ſi braſſica in ijs decoquatur: abſedunt. Inter ſilueſtres braſſicas & lapſana eſt: pedalis altitudinis: hirsutis folijs napi ſimilimis niſi candidior eſſe flore. Coquitur in cibo. Aliū leuiter emollit. Marina braſſica uehemētiffime ex oibus aluum ciet. Coquitur ppter acrimoniā cum pingui carne: ſtomacho inimiciſſima. Scyllarum in medicina alba eſt: quæ maſcula fœmina nigra. Scylla quæ candidiſſima fuerit: utiliſſima erit. Huic aridis tunicis direptis: quod reliquū e uino eſt conſutū ſuſpenditur lino modicis interuallis. Poſtea arida fruſta in cadū aceti q̄ aſperrimi pendentia immerguntur: ita ne ulla parte uas contingant. Hoc fit ante ſolſtium diebus. xlvij. Gypſo deinde oblitus cadus ponitur ſub tegulis totius diei ſolē accipientibus. Poſt eum numerū dierū tollitur uas. Scylla eximitur. Acetū tranſfunditur. Hoc clariorem oculorū acie facit. Salutare eſt ſtomachi laterūq; doloribus parum ſumptū binis diebus. Sed tāta uis eſt: ut auidius hauſtū extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingiuis & dentibus uel per ſe comāducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit: ex aceto & melle ſumpta. Linguae quoq; recens ſubiecta præſtat: ne hydropici ſitim ſentiant. Coquitur pluribus modis: in olla quæ coniiciatur in clibanū: aut furnum: uel adipe aut luto illita: aut fruſtatim in patinis. Et cruda ſiccatur: deinde cōciditur

LIBER

Coquiturq; in aceto. Tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoq; purgatur. Et mediū eius iterum in aqua coquitur. Vnus sic coctæ ad hydropicos: urinam ciedam tribus obolis cum melle Et aceto potæ. Itē spleneticos Et stomachicos si non sentiant ulcus: quibus innatet cibus. Ad tormia: regios morbos: tussim ueterē cū suspirio. Discutit et ex folijs strumas: quadrinis diebus soluta. Furfures capitis Et ulcera manantia illita ex oleo cocta. Coquitur Et in melle cibi gratia: maxime uti coctionē facias. Sic Et interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta: Et mixta resinæ. Semen eius lūborū dolori ex melle iponitur. Pithagoras scyllā in limine quoq; ianuæ suspensam malorū medicamentorū introitū pellere tradit. Cæterum bulbi ex aceto Et sulphure uulneribus in facie medentur. Per se uero triti neruorum contractionem. Et ex uino porrigines. Succum cū melle canū morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illito cum melle. Alij si e naribus fluat: coriandrum Et farinā adiungunt. Theodoros Et lichenas ex aceto bulbis curat. Et erūpentia in capite cum uino austero aut ouo: Et bulbos epiphoris idē illinit: Et sic lippitudini medetur: æque uitia quæ sunt in facie eorum rubentes: maxime in sole illitis cum melle Et nitro emendāt. Lentiginem: cum uino aut cū cumino coctis. Vulneribus quoq; mire prosunt per se. Aut ut Damion ex mulso: si quinto die soluantur. Idem Et auriculas fractas curat: Et testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In uino cocti uentri illiti diuiciam præcordiorum emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cælesti tēperato datur. Ad cōuulsa intus cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorē tussis illinuntur. Nervis utiles. Ideo et paralyticis

antur. In pedibus qui sunt ruffi ex his citissime sanantur
cum melle & sale. Venerem maxime megarici stimu-
lant. Hortensii partum cum sapa aut passo sumpti. Sil-
uestres iteraneorum plagas & vitia cum silphio pilu-
lis deuoratis sedant. Et satiuorum semen contra phalan-
gia bibitur in uino. ipsi ex aceto illinuntur contra serpe-
tium ictus. Semen antiqui bibendum infanientibus da-
bant. Flos bulborum tritus crurum maculas: uarietates-
q; igne factas emendat. Diocles oculos hebetari ab iis
putat. Elixos assis minus utiles adijciunt esse & diffi-
cile concoqui ex ui uniuscuiusq; naturæ. Bulbinem græ-
ci uocant herbam paracæ folijs rubicundo bulbo. Hæc
traditur uulneribus mire utilis dumtaxat recentibus.
Bulbus: quem uomitorium uocant ab effectu: folia ha-
bet nigra: cæteris longiora.

De Asparagis: & corrua: & lybico:
& horminio.

C d. x.

Tilissimus stomacho cibus (ut traditur) aspa-
ragi: cumino quidem addito inflationes sto-
machi coliq; discutunt. iudem oculis clarita-
tem afferunt. Ventrem leniter moliunt. Pectoris & spi-
ræ doloribus intestinorumq; uitijis prosunt. Vino cum
coquantur addito: ad lumborum: & renum dolores. Se-
men trium obolorum pondere parte cumini bibitur: Ve-
nerem stimulat. Vrinam cient utilissime præterquam
quod uesicam exulcerat. Radix quoq; plurimorum præ-
dicatione trita & in uino albo pota calculos quoq; ex-
turbat. Lumborum & renum dolores sedat. Quidam
ad uulnæ dolorem radicem cum uino dulci propinant.
Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit.
Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus

B iij

LIBER

negant. Siluestrem asparagum aliqui: corrudam: aliqui
lybicum uocant: attici horminium. Huius ad supradicta
omnia efficacior uis: & candidiori maior. Regium mor
bum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bi
bi iubent ad heminam. Ad idem & semen ualet cū ane
to tritum. Ternis utrunq; obolis datur. Et ad serpentium
ictus succus decoctus. Radix quoq; miscetur radici mara
thri. inter efficacissima auxilia. Si sanguis per urinam
reddatur: semen asparagi & apij & cumini ternis obe
lis in uino cyathis duobus quinis diebus Chrysippus da
ri iubet. Sic & hydropicis contrarium esse quis urinā
moueat: docet. Item ueneri. Vesicæ quoq; nisi coctū aqua
Si canibus detur: occidit eos. In uino decoctæ radicis suc
cus si ore contineatur: dentibus mederi.

De Apio & apiastro: & helioselino: &
oreoselino.

Ca. xi.

Fio gratia uulgo est. Namq; rumi largis por
a tionibus per rura innatant: & incondimē
tis peculiārem gratiam habent. Præterea ocu
lis illitum cum melle: ita ut subinde foueantur feruenti
succo decocti: alijsq; membrorum. Epiphoris per se tritū
aut cum pane aut polenta impositum mire auxiliatur.
Pisces quoq; si ægrotent in piscinis: apio uiridi recrean
tur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra i ma
iore sententiā auctoritate est. Distinguitur sexu. Chry
sippus fœminam esse dicit crispioribus folijs & duris:
crasso caule. sapore acri. & feruido. Dionysius marem
nigriorem: breuioris radicis: uermiculos gignentem. Neu
trum ad cibos admittendum: immo omnino nefas. Nam
id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipsius quoq;
uisus claritati inimicum. Caulæ fœminæ uermiculos gi
gni. Ideoq; eos qui ederint sterilefcere: mares fœmina sue

In puerperijs uero ab eo cibo comitiales fieri qui ube-
ra hauriunt innocentiorum tamen esse marem. Eaqs cau-
sa est ut inter nefastos frutices damnetur. Mammarum
duriciam impositis folijs emollit. Suauiores aquas po-
tui incoctum præstat. Succo maxime radicis cum uino:
lumborum dolores mitigat. Eodem iure instillato: graui-
tatem aurium. semen urinam ciet. menstrua ac secundos
partus. Et si soneantur semine decocto suggillata reddit
colori: cum oui albo illitum. Aut ex aqua coctum potui
q; renibus medetur. in frigida tritum oris ulceribus. Se-
men cum uino uel radix cum ueteri uino uesicæ calculos
frāgit. Semē datur ex tribus cyathis ex uino albo. Apia-
strum Higini quidem melissophylon appellat. Sed in-
confessa damnatione est uenenatum in sardinia. Conte-
xenda. n. sunt omnia ex eodem nomine: apud græcos pen-
dencia. Olusatrum quod hipposelinum uocant: aduersa-
tur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis me-
detur. Itemq; difficultatibus urinæ semen eius decoctum
ex mulso potui. Radix eius in uino decocta: calculos pel-
lit & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi mor-
sibus potui & illitum medetur. Succus eius algentes
calefacit potus. Quartus genus ex eodem faciunt aliqui
oreoselinon palmum alto frutice ac recto semine cumi-
no simile. Urinæ & mensurius efficax. Helioselino uis
priuata contra araneas. Sed de oreoselino fœminæ pur-
gantur e uino.

De petroselino: & otimo.

Ca. xij.

Lio genere petroselinon quidam appellant in
a saxis natum. Præcipuum ad uomicas coclearibus
binis succi additi in cyathum marrubij succi:
atq; ita aquæ calide tribus cyathis. Addidere quidaz bu-
selinon differens breuitate caulis a satino & radicis eo

LIBER

lore ruffo eiusdem effectus. Præualere contra serpentes
 potum & litum. Ocimum quoq; Chrysippus graviter
 increpuit. Inutile esse dicens stomacho: urine: oculorum
 quoq; claritati. Præterea insaniam facere: & lethargi-
 cos: & iocineris vitia. Ideoq; capras id aspernari. homi-
 nibus quoq; fugiendum censet. Adijciunt quidam tritum
 si operiatur lapide: scorpionem gignere. Commanduca-
 tum & in sole positum vermes afferre. Alij vero si eo
 die feriat qui a scorpione qui edeat ocimum: sa-
 nari non posse. Quinimmo tradunt aliqui manipulo oci-
 mi cum cancris. & marinis vel fluviatilibus trito conue-
 nire ad eum scorpiones a proximo omnes. Diodorus in
 emitericis etiam pediculos facere ocimi cibum. secuta
 ætas alacriter defendit. Nam id esse capras. Nec minus
 q̄ mentam & rutam scorpionum terrestrium ictibus ma-
 rinorumq; venenis mederi cum uino: addito aceto exiguo
 usu quoq; compertum deficientibus ex aceto odoratu
 salutarem esse. Item lethargicis & inflammatis refri-
 gerationi: illitum capitis doloribus cum rosaceo: aut myr-
 theo: aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex
 uino. stomacho quoq; esse utile: inflationes & ructus ex
 aceto dissolvere sumptum. Alium sistere impositum.
 Urinam ciere: sic & morbo regio: & hydropicis pro-
 deesse. Distillationes eo colli & stomachi inhiberi. Er-
 go etiam coeliacis Philistio dedit: & coctum dysenteri-
 cis: & contra plistonium. Aliqui & in tenasmo: &
 sanguinem excreantibus in uino. Duriciamq; præcordio-
 rum: illinitur mammis. Extinguit quoq; lactis proven-
 tum. Auribus utilissimum: infantium præcipue cum adi-
 pe anserino. semen tritum & haustum naribus sternuta-
 menta: & distillationes capitis quoq; illitum. Vulvas
 purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto ceramento suto

rio tollit. Venerem stimulat. Ideoq; & equis asinisque
admissuræ tempore ingeritur.

De siluestri ocimo: & eruca: & nasturtio: &
ruta.

Ca. xij.

Illestri ocimo vis efficacior ad eadem omnia.
Peculiaris ad vitia quæ uomitionibus crebri
contrahuntur. Vomiciq; uulua: contraq; be-
stiarum morsus radix in uino est efficacissima. Erucæ se-
men scorpionum uenenis. & muris aranei medetur. Be-
stias omnes innascentes corpori arcet. Vitia cutis in fa-
cie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices
nigras reducit ad candorem cum felle bubullo. Aiunt
uerbera subituris potum ex uino duritiæ quandam
contra sensum induere. In condiendis obsonijs: tanta
est suauitas: ut græci euzomon appellauerint. Putant
subtrita eruca si foueantur oculi: claritatem restitui.
Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta
fracta ossa extrahit. Nam de uenere stimulanda dixi-
mus tria folia siluestris erucæ sinistra manu decerpta:
& trita in aqua mulsa si bibantur. E contrario nastur-
tium uenerem inhibet. Animum exacuit. Vt diximus
duo eius genera aluum purgat. Detrahit bilem potum
in aqua decem denariorum pondo. Cum lomento stru-
mis illitum opertumque brassica: præclare medetur. Al-
terum est nigrius: quod capitis uitia purgat. Vi-
sum clarificat. Commotas mentes sedat ex aceto sum-
ptum. Lyenem ex uino potum uel cum fico. Tussim
ex melle: si quotidie ieiuni sumant. Semen ex uino
omnia intestinorum animalia expellit. Efficacius ad-
dito mentastro. Prodest & contra suspiria: & tuf-
sim cum origano & uino dulci. Pectoris doloribus de-
coctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice:

LIBER

extrahitq; corpi aculeos. Et maculas illitū ex aceto. Cōtra carcinomata: adiicitur ouorum album. Et lyenibus illinitur ex aceto. Infantibus uero e melle utilissime. Sestius adiicit hoc serpētes fugare: scorpionibus resistire. Capitis dolores contritum: & alopetias emendare addito Sinapi: grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in auris succo. Pruriginem & ulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbiunculos ad suppurationē perducit: & rumpit. Phagedenas ulcerum expurgat cū melle. Coxendicibus ad lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item licheni. Item unguibus scabris. Quippe natura eius caustica est. Optimum autem babylonium. Siluestri uero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta est. Latiora satiuæ folia. Rami fruticosiores: Siluestris horrida ad effectum est: & ad omnia acrior. Succus exprimitur tusa ea & aspersa modice aqua. Et in Pyxide cypria asseruatur. Hic copiosior datus ueneni noxiarū obtinet. Macedonia maxime: iuxta flumen anacimum. Mirumq; cicuta succo extinguitur: adeo etiam uenenorū uenena sunt. Quando cicuta succus prodest manibus colligentium rutam. Ceterū inter prima immiscetur antidotis præcipueq; galacie. Quæcumq; autē ruta aut per se aut pro antidoto ualet folijs tritis: & ex uino sumptis. Contra aconitū maxime: & uiscum. Item fungos siue in potu detur. siue in cibo. Simili modo contra serpentium ictus: utpote cū mustellæ dimicaturæ cum ijs rutam prius edendo se muniant. Sed ualēt & contra scorpionū ictus. & araneorū: apum: crabronū: uesparū aculeos. Et cantaridas: ac salamandras: canisue rabiosi morsus: acetabuli mensura si succus e uino bibitur. Et folia trita uel cōmanducata imponuntur cum

melle & sale: uel cum aceto & pice decocta. succo uero perunctos aut etiam habentes negant feriri ab ijs maleficijs. serpentesq; si uratur ruta: nidorem fugere. Efficacissima tñ est siluestris radix cum uino sumpta: eandem adijciunt efficaciorē esse sub diuo potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceiq; coloris folijs a fœmina discreuit: etiā latioribus folijs & colore. Idemq; oculis noxijs putauit falso: quoniā sculptores & pictores hoc cibo utuntur oculorū causa. Cū pane quoq; uel nasturtio satina: atq; siluestris propter uisum. Vt aiunt multi: succo eius cū melle attico inuncti discusserunt caligines: uel cum lacte mulieris puerū enixa: uel puro succo angulis oculorum tactis. Epiphoras cū polenta imposita. Lenit autem capitis dolores pota cum uino: aut cū aceto: & rosaceo illita. si uero sit cephalia: cū farina herdeacea uel aceto. Eadez cruditates. discutit: mox inflatōnes: dolores stomachi ueteres. Vuluas aperit. Corrigitq; conuersas illita in melle toto uentre & pectore. Hydro picis cū ficu: & decocta ad dimidias partes potaq; ex uino: sic bibitur & ad pectoris dolores laterūq; & lūborum. Tusses: suspiria: pulmonum: iocinerum: renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines: Decoquuntur folia poturis. Et in cibo uel cruda uel decocta conditane prodest. Item torminibus in hysopo decocta. Et cū uino: sic & sanguinem sistit interiorem: & narium indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoq; in dolore succus infunditur: custodito ut diximus modo. E siluestri uero contra tarditatem & sonitum cum rosaceo uel cū laureo oleo: aut cumino & melle. succus & phreneticis ex aceto trita instillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & serpillum: & laurum illinentes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex

LIBER

aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendū:
decoctæ succū in cyathis quattuor ante accessiones: qua-
rum frigus intolerabile est. Alsiosiq; cruda dari in cibo
urina quoq; uel cruentam pellit. Fœminarum etiam
purgationes: secundasq; etiam emortuos partus: ut Hip-
pocrati uidetur: ex uino dulci nigro pota: itaq; illitam
& uuluarum causa etiam suffire iubet. Diocles & car-
diacis imponit ex aceto & melle: cu; farina hordeacea.
Et contra ileum decocta farina in oleo ac uelleribus col-
lecta. Multi uero & contra purulentas excreationes sic-
cæ drachmas duas: sulphuris unam & dimidiam sumi-
censent. Et contra cruentas ramos tres in uino decoctos.
Datur & dysentericis cum caseo in uino contrita. De-
derunt & cum bitumine inficta potioni propter anhe-
litum. Ex alto lapsis seminis tres uncias: olei libra: uini-
q; sextario illinitur. Cu; oleo coctis folijs partibus quas
frigus adusserit. Si urinam mouet (ut Hippocrati uide-
tur) mirum est quosdam dare uelut inhibentem potui cō-
tra incontinentiam urinae. Psoras & lepras cum melle
& alumine ilita emendat. Item uirilignes: uel rugas:
strumas: & similia cu; hircino ac taurino seuo & adi-
pe suillo. Ignem sacrum ex aceto & oleo. uel psimythio
Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitium una illini
iubent: sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt
& mammis turgentibus decoctam: & pituitæ eruptio-
nibus cum cera. Testium uero epiphoris cum ramis lau-
rea teneris: adeo peculiari in uisceribus his effectu: ut sil-
uestri ruta cum axungia ueteri illitos ramices sanari
prodant. Fracta quoq; membra semine trito cū cera im-
posito. Radix rutæ sanguinem oculis suffusus: & in to-
to corpore cicatrices: aut maculas illita emendat. Ex reli-
quis quoq; quæ traduntur: mirum est: cum feruentem ru-

te naturam esse conueniat. Fasciculus eius in rosaceo decoctum addita uncia aloes perunctis sudores reprimere. Itaq; generationes impediri hoc cibo. ideo profluuium genitali datur. & uenerem crebro per somnia imaginantibus. Praecauendum est grauidis abstinere hoc cibo. Necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis: quadrupedum quoq; morbis in maximo usu est: siue difficile spirantibus: siue contra maleficorum animalium ictus infusa per nares ex uino: aut si sanguisugam exhauserit: ex aceto: & quocunq; in simili morborum genere.

De mentastro: & menta: & pulegio: & nepeta:
& de cumino.

Ca. xiiij.

Menta siluestris menta est: differens specie foliorum quasi figura ocimi: pulegij colore. Propter quod quidam siluestre pulegium uocant. His commanducatis & impositis sanari elephantiam: sicut magni Pompeij aetate fortuito cuiusdam experimento propter pudorem in facie illita compertum est. Eadem illimuntur bibunturque aduersus scolopendras: & serpentium ictus drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduersus scorpionum ictus cum sale oleo & aceto. Item aduersus scolopandras ius decocti. Aduersusq; omnia uenena seruantur folia arida ad farinae modum. Substratum uel accensum fugat scorpiones. Potum foeminas purgat a partu: sed partus necat. Orthopnoicis: torminibus colericis efficacissimum. item lumbis Podagris impositum. Succus auribus uermiosis instillatur. In regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia ueneris inbibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra pruriginem ex aceto infunditur capiti in sole. Menta ipsius odor animum excitat: & sapor aueritatem in cibis. Ideo in mammarium mixtura familiares

LIBER

ipsae accedere: ut coire: densereq; lac non patiatur. Quare lactis potiōibus additur: ne huius coagulati potu strāgulentur. Data in aqua & mulso eadem vi resistere & generationi creditur: cohibendo genitalia densari. Aeq; maribus ac foeminis: sistit sanguinem: & purgationes foeminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota coeliacorum impetus. Syriation & uomicas uulnū curauit: ille & iocinerum uitia ternis obolis ex mulso datis. itē sanguinem execrantibus in sorbitionem. Vlcera in capite infantū mire sanat. Arterias humidat siccatur. Siccatur astringit: Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine utilis dumtaxat: & qui gargarisatur uua tumente adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum allumine: linguae asperae cum melle. Et conuulsa intus per se uitijq; pulmōis. Singultus & uomitiōes sistit cum succo granati: ut Democritus monstrat. Recentis succus: narium uitia. Spiritus subductos emendat. Ipsa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluctiones intus. Ileum etiam posita cum polenta: & si mammae tendantur. Illinitur et temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopandras: & scorpiones marinos: & ad serpentes. Epiphoris illinitur & omnibus in capite eruptionibus. itē sedis uitij. Impetigines quoq; uel si teneatur tantum: prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiuunt & lyeni mederi eam in horto gustatā: ita ne uellatur: si is qui momorderit dicat se lyeni mederi per dies nouem. Aridae quoq; farinae tribus digitis apprehensam: & stomachi dolorem sedare in aqua: & similiter aspersa in positionem uentris animalia expellere. Magna societas cum hac ad recreandos defectos animo pulgio cum furculis suis in ampulas uitreas aceti utrisq; deiectisq; Qua de

causa dignior e pulegio corona uertigini: q̄ e rosis cubi-
 culis nostris prominciata est. Nam & capitis dolores
 imposita dicitur lenare. Quin & olfactu capita tueri
 cōtra frigoriū aestusq; iniuriā: & ab siti traditur. Neq;
 aestuare eos: qui duos e pulegio surculos impositos auri-
 bus in sole habeant. Illinitur etiā in doloribus cū polē-
 ta & aceto. Fœmina efficacior. Est autē hęc flore pur-
 pureo. Mas candidū habet. Nauseas cū sale & polenta
 in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uētris
 dolorē. Stomachi autē ex aqua intercisiones sistit: et uo-
 mitiones cū aceto aliuū soluit sale adiecto in polēta. In-
 testinorū uitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam
 pellit ex uino: & si amineū sit: & calculos & interio-
 res oēs dolores. Ex melle & aceto sedat menstrua: &
 secundas: Vuluas conuersas corrigit. Defunctos partus
 eijcit. Semen obmutescentibus olfactu admouetur. Co-
 mitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquae insa-
 lubres bibendæ sint: tritū inspergatur. Salsitudines cor-
 poris: si cum uino tradatur: minuit. Nernuorū causa &
 in contractione cū sale & aceto & melle confricatur
 opisthotono. Imbitur ad serpētū ictus decoctū. Ad scor-
 pionū in uino tritū: maxie quod in siccis nascitur. Ad
 oris exulcerationes: adtussim efficac habetur. Flos recē-
 tis incensus pulices necat odore. Xenocrates pulegij ra-
 mum lana inuolutū in tertianis ante accessionē olfactā
 dum dari: aut stragulis subiici: & ita collocari ægrum
 inter remedia tradit. Sluestri ad eadē uis efficacior est:
 quod simile est origano minoribus folijs q̄ satiuū: & a
 quibusdā dictamus uocatur. Gustatū a pecore caprisq;
 balatum concitat. Vnde quidā græci litteras mutantes
 blechon uocauerūt. Natura tā feruens est: ut illitas par-
 tes exulceret. Tussi inter frictiones fricari ante balnea

LIBER

cōuenit: & ante accessionum horrorē cōuulsis: & tor-
minibus. Podagris mire pdest. Epaticis cū melle & fa-
le bibendū datur. Pulmonū uitia excreabilia facit. Ad
lyenē cū sale utile est: & uesticæ: & suspirijs: & infla-
tionibus decoctum succo equaliter: & uulnas corrigit:
& cōtra scelopendrā terrestrē uel marinā. itē scorio-
nes. Priuatimq; ualet contra omne morsum. Radix con-
tra incrementa ulcera recens potentissima. Arida uero
cicatricibus decorē affert. Itē pulegio est nepetæq; socie-
tas. Decoctæ enim in aqua ad tertias discutiunt frigora
Mulierūq; menstruis prosunt. Et æstate sedant calores
Nepeta quoq; uires contra serpentes habet. Fumū ex ea
nidoreq; fugiunt: quā & substernere in metu obdormi-
turis utile est. Tusa ægilopys imponitur: & capitis do-
loribus recēs cū tertia parte panis tēperata aceto illini-
tur. Succus eius instillatus naribus supinis profluuium
sanguinis sistit. Itē radix cū myrti semine in passo tepi-
do gargarißata anginis medetur. Cuminū siluestre est
prætenuë quaternis aut quinis folijs ueluti ferratis. Et
in satiuo magnus usus in stomachi præcipue remedijs.
pituitas & inflationes. Tritū & cū pane sumptū uel
potum ex aqua uinoq; tormina quoq; & intestinorum
dolores. Verūtamē oēm pallorē bibētibus gignit: ita cer-
te ferunt. Portij latronis clari inter magistros dicendi
adsectores similitudinē coloris studijs cōtra æmulos imi-
tatos: & pauloante iuliū uindicē assertorē illū a Nero-
ne libertatis captatione testamētis sic lenocinatū. Na-
rium sanguinē pastillis inditū: uel ex aceto recens sistit
Et oculorū epiphoris per se impositū tumētibus cū mel-
le prodest. Infantibus imponi in uentre satis est. Morbo
regio in uino albo a balneis: datur.

De cumino athiopicho: & de cappari: & de

ligustico: siue panace.

Ca. xv.

4 Ethiopicū cuminū maxime in posca illinitur
cū melle. Africano priuatim urinae incontine-
tiam cohiberi putant. Satiū datur & ad io-
cineris uitia tostū tritū in aceto. Itē ad uertiginē. Iis
uero quos aciore ui urina mordeat in dulci tritū uino.
Ad uuluarū uitia i uino. Præterq; ipositis uellere folijs
testiū tumoribus tostū tritūq; cū melle aut rosaceo &
cæra. Siluestre ad oia eadē efficacius. Præterea ad serpē-
tes cū oleo: ad scorpiōes: ad scolopendras. sistit et uomi-
tionē nauseasq; ex uino: quātū apprehēderint tres digi-
ti. Propter colū quoq; bibitur. Illiniturq; uel penicillis
feruens: uel astringitur fasciis. Strangulationes uulue
potum in uino aperit tribus drachmis in tribus cyathis
uini. Auribus instillatur ad sonitus: atq; tinnitus cū se-
uo uitulino uel melle. Suggillatis illinitur cum melle:
& uua passa & aceto. Lentigini nigræ ex aceto. Est
cuminū similitudī quod græci uocant ammi. Quidā uero
æthiopicū cuminū id esse existimant. Hippocrates re-
gium appellat: uidelicet quia efficacius in ægypto iudi-
cauit. Pleriq; alterius naturæ in totū putant: quoniā sit
exilius & candidius. Similis autē & huic usus. Nam
& panibus alexādrinis subigitur: & cū alimentis in-
terponitur. Inflationes & tormina discutit. Vrinā &
menstrua ciet. Suggillata & oculorū epiphoras miti-
gat. Cū lini semīe scorpionū ictus i uino potū drachmis
duabus. Priuatūq; cerastrarū cū pari portione myrrhæ.
Colore quoq; bibetiū similiter mutat in palorē. Suffitū
cū uua passa aut resina uuluas purgat. Tradūt facilius
concupere eas: quæ odorētur id per coitū. De cappari sa-
tis diximus inter peregrinos frutices. Non utendum
trāsmarino. Innocentius italicū est. Ferūt eos qui quot-

C ij

LIBER

tidie id edunt: paralyſi nō periclitari nec lienis dolori-
bus. Radix eius uutiligenes albas tollit: ſi trita in ſole
fricentur. Spleneticis prodeſt in uino pota. Radicis cor-
tex duabus drachmis dempto balnearū uſu. Ferūtq; tri-
gintaquinq; diebus per urinā & aliu totū lyenē emit-
ti. Bibitur in lumborū doloribus ac paralyſi. Dentū do-
lores ſedat tritū ex aceto ſemē decoctū: uel manducata
radix. Infunditur aurīū dolori decoctū oleo. Vlcera quæ
phagedenas uocant folia & radix recens cū melle ſa-
nant. ſic & ſtrumas diſcutit radix. Parotidas uermicu-
loſq; cocta in aqua: iocineris quoq; malis medetur. Dāt
& ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in
aceto decocta tollit. ſtomacho inutiles eſſe inter aucto-
res conuenit. Liguſticū aliqui panacē uocant: ſtomacho
utile eſt. Itē cōuulſionibus et inflationibus. Sunt et qui-
dam qui cunilā bubulā appellauerūt uti diximus falſo.

De cunila: origano: culinagine cunila molli liba
notide. Ca. xvi.

Vnile præter ſatiā plura ſunt in medicina
c gñā. Quæ bubula appellatur: ſemē pulegij ha-
bet: utile ad uulnera cōmanducatū impoſitū:
q; ut quinto poſt die ſoluatur. contra ſerpētes quoq; in
uino bibitur: ac tritū plagæ imponitur. Vulnera ab ijs
facta perfricātur. Itē teſtudines cū ſerpentibus pugna-
turæ hac ſe muniūt. Quidāq; in hunc uſum panacē uo-
cāt. Sedat & tumores & uiriliū mala: ſicca: uel folijs
tritis in omni uſu mire congruens ex uino. Eſt alia cuni-
la gallinacea appellata a noſtris: a grecis origanū hera-
cleoticū. Prodeſt oculis trita addito ſale. Tuſſim quoq;
emēdat et iocinerū uitia. Laterū dolores cū farina oleo
& aceto: in ſorbitiōe temperata. Præcipue uero ſerpē-
tium morſus. Tertiū genus eſt eius: quæ a grecis maſcu-

la a nostris cumilago uocatur: odoris foedi: radicis ligno-
 sa: folio aspero. Vires eius uehementissimas in omnibus
 iis generibus earū tradunt. Manipulo quoq; eius abiecto
 omnes etiā a tota domo blattas conuenire ad eam. pri-
 uatim aduersus scorpiones ex posca pollere. Tribus fo-
 lijs ex oleo peruncto homine fugari serpentes. e contra-
 rio quæ mollis uocatur: pilosioribus folijs: ac ramis &
 aculeatis. Trita mellis odorem habet digitis tactu eius
 coherentibus. Altera thuris: quam libanotidem appella-
 mus. Medetur utraq; contra serpentes ex uino uel aceto.
 Pulices etiam contritæ cum aqua sparsæ necant. Satina
 quoq; suos usus habet. Succus eius cum rosaceo auricu-
 las iuuat. Ipsa ad ictus bibitur. Fit & ex ea montana
 serpillio similis: efficax contra serpentes. Vrinam mouet
 purgat: & a partu muliercs. Concoctionem mire adiu-
 uat: & ad cibos aueritatem. Vtraq; uel in cruditate ie-
 iunus in potione aspera. Luxatis quoq; utilis. Contra ue-
 sparum & similes ictus ex farina hordeacea: & posca
 utilissima. Libanotidis alia genera suis dicentur locis.

De Piperiti & origano: & oniti: prasio: & trago
 rigano: & heraclio: & lepidio: & de git: siue me-
 lanthio: & aniso.

Ca. xvij.

Iperitis: quam & siliquastrū appellauimus:
 p contra morbos comitiales bibitur Castore ta-
 liter demonstrante. Caule rubro & longo:
 densis geniculis: folijs lauri: semine albo: tenui: gustu pi-
 peris. Vtilis gingiuis: dentibus: oris suauitati: & ructi-
 bus. Origanum quod in sapore cumulam æmulatur (ut
 diximus) plura genera i medicina habet: & onitin uel
 prasion appellant non dissimile hysopo. Priuatim eius
 usus contra torsiones stomachi in tepida aqua: & cru-
 ditates. Contra araneos: scorpionesq; in uino albo. Luxa-

C iij

LIBER

ta & incussa in aceto & oleo & lana. Tragorigano
 similis est serpillio siluestri. Vrinam ciēt Tumores disci-
 tit cōtra uiscum potum uiperæq; ictum efficacissimum
 Stomachoq; acida ructanti & præcordijs. Tussientibus
 quoq; cū melle datur. & pleureticis. & peripneumoni-
 cis. Heraclium quoq; tria genera habet nigrius latiori-
 bus folijs glutinosum. Alterum exilioribus mollibusq;
 sansuco nō dissimile: quod aliqui prasion uocare malūt.
 Tertium est inter hæc medium: minus q̄ cætera efficax.
 Optimum autem craticum. Nam & iucunde olet. Pro-
 ximum smyrneum. Deinde heracleoticum ad potum uti-
 lius: quod onitin uocant. Communis autē usus serpentes
 fugare. Percussis esui dare decoctum. Potu urinam ciere
 Ruptis conuulsis mederi cum panacis radice. Hydropi-
 cis cum fico aut cū hysopo acetabuli mensuris decoctū
 ad sextam. Item scabiem: pruriginem psoras in decessio-
 ne balnearum. Succus auribus infunditur cum lacte mu-
 lieris. Tonsillis quoq; & uuis medetur. Capitis ulceri-
 bus. Venena opij & gypsi extinguit decoctū: si cum ci-
 nere & uino bibatur. Aliū molli acetabuli mensura.
 Suggillatis illinitur. Item dentium dolori: quibus etiā
 & candorem facit cum melle & nitro. Sanguinē na-
 rium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea fa-
 rina. Ad arterias asperas cum galla & melle teritur.
 Ad lyenē folia cum melle & sale. Crassiores pituitas
 & nigras extenuat coctum cum aceto & sale sumptū
 paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infun-
 ditur. Lassi perunguntur ex eo: ita ut ne uenter attinga-
 tur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit
 cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto: & fa-
 rina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum.
 Fluētiones sanguinis in genitalibus tustum ex aceto

illitum. Reliquias purgationum a partu. Lepidum
inter urentia intelligitur. Sic & in facie cutim emen-
dat exulcerando: ut tamen cera & rosaceo facile sa-
netur. Sic lepras & psoras tollit semper facile: &
cicatricum ulcera. Tradunt in dolore dentium ad al-
ligatum brachio qua doleat: compescere dolorem: Cit ex
græcis alij melanthion: alij melaspermion uocant. Opti-
mum q̄ excitatissimi odoris: & q̄ nigerrimum. Mede-
tur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto
& melle reperio. Incensoq; serpentes fugari. Bibitur
drachma contra araneos. Distillationem narium discu-
tit tusum in lintheolo olfactum. Capitis dolores illitū
ex aceto: & infusum naribus. Cum Irino oculorum epi-
phoras & tumores. Dentium dolores cum aceto. Vlce-
ra oris tritum aut cōmanducatum. Item lepras & len-
tiginēs ex aceto. Difficultates spirandi: addito uino po-
tum. Duricias tumoresq; ueteres: & suppirationes illi-
tum. Lac mulierum auget: continuis diebus sumptum.
Colligitur succus eius ut hyoscyami. Similiter largius
uenenum est quod miremur: cum semen gratissime pa-
nes etiam condiat. Oculos quoq; purgat. Urinā & mē-
strua ciet. Quinimmo lintheolo illigatis tātum granis
xxx. secundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus
mederi tritum in urina. Culices suffitu necare. item mu-
scas. Et anisum aduersus scorpiones ex uino bibitur: a
pythagora inter pauca laudatum siue crudum siue deco-
ctum. Item uiride aridumue omnibus: quæ condiuntur:
quæq; intinguntur desideratum. Panis etiam crustis in-
ferioribus subditum. Saccis quoque additur. Cum ama-
ris nucibus: uina cōmedat. Quin ipsum oris halitū iucū-
diorē facit. Fetorēq; tollit māducatū matutinis cū smyr-
neo & melle exiguo. Mox uino collutū uultū iuniorē

LIBER

præstat: insomnia leuat suspensum in puluino ut dormi-
entes olfaciant. Appententiam ciborum præstat: quan-
do id quoq; inter artificia deliciæ fecere: ex quo labor de-
sistit cibos poscere: Ob has causas quidam anicetum id no-
cauere. Laudatissimum est creticum. Proximum ægyp-
tium. Hoc ligustici uicem præstat in condimentis. Dolo-
res capitis leuigat suffitum naribus. Epiphis oculorum
radicem eius tusam imponit Iollas. ipsum cum crocopa-
ri modo & uino: & per se tritum cum polenta ad ma-
gnas fluctiones: extrahendaq; siqua in oculis inciderint
Narium quoq; cardines cõsumit illitum ex aqua. Sedat
anginas cum melle & hysopo ex aceto gargarißatum.
Auribus infunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas pur-
gat tostum: cum melle sumptum melius. Cum acetabu-
lo anisi nuces amaras. l. purgatas tere in melle ad tussim
Facillime uero anisi drachmæ tres: papaneris duæ miscẽ-
tur melle ad fabæ magnitudinem: & ternis diebus su-
muntur. Præcipuum autem est ad rictus: ideo inflationi-
bus stomachi & intestinorum torminibus: & celiacis
medetur. Singultus & olfactum decoctum potumq;
inhibet. Folij decoctis digerit cruditates. Succus decocti
cum apio olfactus sternutamenta inhibet. Potum som-
num concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet: &
præcordiorum tumores. Pectorũ uitij: neruis quoq; qui-
bus succinetum est corpus: utilissimum. Prodest eius &
capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Nō
aliud utilius uentri: & intestinis putant: ideo dysente-
ricis: & tenasmis datur tostum. Aliqui addunt & opi-
um: pilulis in die ternis lupini magnitudine: & in ui-
ni cyatho dilutis. Diuiches & ad lumborũ dolores suc-
co usus ē. Semen hyaropidis & celiacis: dedit tritũ cū
mēta. Verũ & radicē ad renes. Dalion herbarius pturiē

tibus ex eo cataplasma imposuit cum opio. Item uulua-
rum dolori. Deditq; bibendum cum aneto. parturienti-
bus. Preneticis quoq; illinunt recens cum polēta. Sic &
infantibus comitialē uitium: aut contractiones sentienti-
bus. Pythagoras quidem non corripit uitio comitali in
manu habentes. Ideoq; quamplurimum domi serenduz.
Parere quoq; facilius olfactantes. Et statim a partu dā-
dum potui polenta aspersa. Sosimenes contra omnes du-
ricias ex aceto usus est. Eo & contra lassitudines ī oleo
decoquens: addito nitro. Semine eius poto: lassitudinis
auxilium uiatoribus spopondit. Heraclides ad inflatio-
nes stomachi semen tribus digitis cum castorei obolis
duobus ex mulso dedit. Similiter ad uentris: aut intesti-
norum inflationes. Et orthopnoicis quod ternis digitis
prehenderit seminis: tantundem hyoscyami cum lacte
asinino. Multi uomituris acetabula eius & folia lauri
decem trita in aqua bibenda inter cœnam suadent. Strā-
gulationes uulvæ si manducetur. & linatur caliduz: uel
si bibatur cum castoreo in aceto & melle sedat. Verti-
gines a partu cum semine cucumeris & lini pari men-
sura trinum digitorum uini albi tribus cyathis discutit.
Cleopolemus ad quartanas trinis digitis seminis anisi
& fœniculi usus est in aceto & mellis cyatho uno. Le-
nit articulares morbos cum amaris nucibus illitum. Sūt
& qui aspidum uenenis aduersari naturam eius putēt.
Urinam ciet: Sitim cohibet. Venerem stimulat. Cum ui-
no sudorem leniter præstat. Vestes quoq; a tineis defen-
dit. Efficacius semper recens & quo nigrius. Stomacho
tamen inutile est præterq̃ inflato.

De aneto & sagapenio: & de papauere albo & ni-
gro: & quomodo succus herbarum colligendus est:
& de opio.

Ca. xviij.

LIBER

Netuz quoq; rictus mouet: & tormina sedat.
 Alium sistit. Epiphoris radices illinuntur ex
 aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruens
 olfactum. Sumptuz ex aqua sedat cruditates. Cinis eius
 uiam in faucibus leuat. Oculos & genituram bebetat.
 Sacopenium quod apud nos gignitur: in totuz transma-
 rino alienatus. Illud enim ammoniaci lachrymæ simile
 sagapenion uocatur. Prodest laterum & pectoris dolo-
 ribus. comulsis: tussibus ueteribus: excreacionibusq; præ-
 cordiorum tumoribus. Sanat & uertigines: tremulos:
 opisthotonicos: lyenes: lumbos: perfrictiones. Datur &
 olfactandum ex aceto in strangulatu uulue. Cæteris &
 potu datur: & cum oleo infricatur. Prodest & contra
 mala medicamēta. Papaueris satui diximus genera: &
 sponte nascentis alia promissimus. Sed satui alibi calix
 ipse teritur: & bibitur somni causa. Semen elephantis
 medetur. E nigro papauere sapor gignitur scapo inciso:
 ut Diagoras suadet: cum turgescit ut iollas cum deflore
 scit hora diei sereni: hoc est cum ros in eo exaruerit. In-
 cidi iubent sub capite & calice. Nec in alio genere ipm
 inciditur caput. Succus & hic: & herbæ cuiusq; lana
 excipitur. Aut si exiguus est: ungue pollicis aut lactucis:
 & postero die magis quod inaruit. Papaueris uero lar-
 gus densatur: & in pastillos tritus in umbram siccatur
 non ui saporifera modo: uerum si copiosior auriatur: etiā
 mortifera per somnum: opion uocant. Sic scimus interē-
 ptum Licinij Cecinnæ prætorij uiri patrem in hispania
 baiuli cum ualitudo impatibilis odium uitæ fecisset. Itē
 plerosq; alios. Qua de causa magna concertatio extitit.
 Diagoras: & erasistratus in totum damnauere: ut mor-
 tiferum infundi uctantes. Præterea quoniam uisui noce-
 ret: Addidit Andreas: ideo non protinus excecari eo: quo

niam adulteratur alexandriae. Sed postea usus eius non improbatu est medicamento nobili: quod diacodion uocant. Semine quoque eius trito in pastillos e lacte utuntur ad somnum. Item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum his aurium dolori instillatum. Podagris illinitur cum lacte mulierum: Sic et folijs ipsis utuntur ad sacros ignes. Item uulnera cum aceto. Ego tamen damnauerim collyrijs addi. Multoque magis quas uocant lexicpyretas: et quasque pepticas coeliacas. Nigrum tamen in coeliacis uino datur. Satium omne magis rotundat capita. At siluestri longum ac pusillum: et ad omnes effectus ualentius. Decoquitur et bibitur contra uigilias: eademque aqua fouent ora. Optimum in siccis: et ubi raro pluit. Cum capita ipsa et folia decoquuntur: succus meconium uocatur: multum opio ignauior. Experimentum opij est primum in odore. Sincerum non propter non mos est. Dein in lucernis: ut pura luceat flamma: ut extinctum demum oleat. Quae in fucato non eueniunt. Acceditur quoque: difficilior: et crebro extinguitur. Est sincerum expinctum et in aqua: quia nebula inatat. Fictum in posca coit. Sed maxime mirum aestiuo sole deprahendi. Sincerum non sudat: et se diluit: donec succo receti simile fiat. Mnesides optime seruari putat hyosciami semine adiecto. Alsi in faba. De empratico: et ceratico: et glaucio siue paralio: et heraclio: siue aphro: et de diacodio: et tichymalo. Ca. xix.

Inter satia est et siluestria medium genus: quod nisi in aruis esse sponte nasceretur. Rhia uocauimus et erratico. Quidam id decerptum primum cum toto calice madunt. Alium exinaniunt capita quinq; decocta. In uini tribus heminis pota somnum faciunt. siluestrium unum genus ceratitin uocat: nigrum: cubitali: altitudie: radice crassa: et corticosa caliculo inflexo: ut cornicula.

LIBER

Folia minora & tenuiora q̄ cæteris siluestribus: semen exile. Tempestiuum est messibus. Aliaz purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo argemmas iumentorum sanant. Radix acetabuli mēsurā cocta in duobus aquæ sextarijs ad dimidias: datur ad lumborum uitia & iocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion uocant alij paralion. Nascitur enim in afflatu maris: aut nitroso loco. Alterum ē in siluestribus gnibus heraclion: uocatur ab alijs aphrō. Folijs si procul intuearis speciem passerum præsentantibus: radice in summa terræ cute: semine spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt æstate. Tunditur in pila comitialibus morbis acetabuli mensura seminis in uino albo uomitōes enim facit. Medicamento quod diacodion & arteriace uocatur: utilissimum. Fit autem huius papaueris: aut cuiuscunq; siluestris capitibus. cxx. in aquæ celestis sextarijs tribus biduo maceratis: in eademq; decoctis: deinde siccari: iterumq; cum melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui. Addidere postea drachmas senas croci: hypocisthidis: turis acaciæ: & passi cretici sextarium. Hac ostentatione simplex quidez & antiqua illa salubritas papauere & melle constat. Tertium genus est tichymalon: mecona uocant: alij archalion folio leui: albo: capite magnitudinis fabæ. Colligitur uia florente. Siccatur in umbra. Semen potum purgat aluium dimidio acetabulo in mulso. Cuiuscunq; autem papaueris caput uiride uel siccum illitum epiphoras oculorum lenit. Opuz ex uino meraculo si protinus detur: scorpio num iētibus resistit. Aliqui hoc tantum nigro tribuant: si capita eius uel folia terantur.

De portulaca siue peplio: & coriandro: & de attriplici.

Ca. xx.

St & portulaca: quam peplion uocant: non
e multum satina efficacior. Cuius memorabiles
usus traduntur. Sagittarum uenena & serpē
tium hemorroidum: & præsigrum restringi: pro cibo
sumpta & plagis imposita extrahit. Item hyoscyamo
poto & passōq; expresso succo. Cum ipsa non est: semen
eius simili effectū prodest. Resistit & aquarum uitij: &
capitis dolori: ulceribusq; in uino tusa & imposita. Re
liqua ulcera cōmaducata cū melle sanat. Sic & infanti
um cerebro imponitur: umbilicoq; prociduo. In epipho
ris uero omnium fronte temporibusq; cum polenta. Sed
ipsis oculis e lacte & melle. Eadem si procident: pdest
folijs tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta
& sale & aceto: ac cæra. Et ulcera oris tumoremq; gin
giuarum commanducata cruda sedat. Item dentium do
lores. Tonsillarum ulcera succus decoctæ. Quidam adie
cere paulum murrhæ. Nam & mobiles dentes stabilit
commanducata. Cruditates sedat: uocemq; firmat: &
sitim arcet. Cervicis dolores cum galla & lini semine
& melle pari mensura sedat. Mammarū uitia cū melle
aut cimolia creta. Salutaris: & suspiriosis semine cum
melle hausto. Stomachū in acetarijs sūpta corroborat.
Ardētibus febribus imponitur cū polenta. Et alias mā
ducata refrigerat: etiam intestina. Domitione sistit. Dy
senteria & uomitis datur ex aceto: uel bibitur cum cu
mino. Tenasmiis autem cocta: & comitialibus cibo uel
potu prodest. Purgationibus mulierum acetabuli mensu
ra in sapa. Podagris calidis cum sale illita & sacro igni
Succus eius potus renes uiuat ac uesticas. Ventris anima
lia pellit. Ad uulnerum dolores ex oleo cum polenta im
ponitur. Nerviū duricias emollit. Metrodorus qui epi
tomē. τωυ ριζο το μουλέρο ρ scripsit: purgationibus

LIBER

a partu dandam censuit. Venerem inhibet: uenerisque
 somnia. Prætorij uiri pater est hispaniæ princeps: quem
 scio propter impatibiles uix morbos radicem eius filo
 suspensam e collo gerere: præterq̃ in balneis: & ita li-
 beratum incōmodo omni. Quinetiam inueni apud aucto-
 res: caput inde litum distillationem toto anno non sen-
 tire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter
 siluestria non inuenitur. Præcipuum tamen esse constat
 statim ægyptium. Valet contra serpentium genus unuz
 quod amphisbenas uocant. potum impositumq̃. Sanat
 & alia uulnera. Epinyctidas pustulas tritum. Sic &
 omnes tumores: collectionesq̃ cum melle: aut uua passa.
 Panos uero ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertia
 nis deuorari iubent aliqui ante accessionem. Vel plura
 illini fronti. Sunt qui & ante solis ortum. cervicalibus
 subiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerādos ar-
 dores uiridi. Vlcera quoq̃ quæ serpunt: sanat cum melle
 uel uua passa. Item testes: ambusta: carbunculos: aures
 lacte mulieris: epiphoras oculorum: uentris & intesti-
 norum fluctiones. Semen ex aqua potum bibitur in cho-
 leris cum ruta. Pellit animalia interterraneorum cum me-
 li punici succo & oleo semen potum. Xenocrates tradit
 rem mirā: si uera est: menstrua contineri uno die: si unū
 granum biberint fœminæ: biduo si duo: & totidem die-
 bus quot grana sumpserint. M. Varro coriandro subtrito
 cum aceto: carnem incorruptam æstatē seruari putat.
 Atriplex & siluestre est & satinum: accusatum a py-
 thagora tanq̃ faceret hydropicos morbosq̃ regios &
 pallorem. Coquitur difficillime: ac ne in hortis quidem
 iuxta id nasci quicq̃ nisi languidum culpauit. Addide-
 re Dionysius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos.
 Nec nisi mutata sæpius aqua coquendum. Stomacho cō-

trarium esse. Lētiginēs & papulas gignere. Miror qua
re difficulter in italia id nasci tradiderit Solō smyrne-
us. Hippocrates uuluarū uitijs id infundi cū beta. Lycus
neapolitanus cōtra cātharidas bibēdū dedit. Panos: fu-
rūculos icipiētes: duricias oēs uel cocto uel crudo utiliter
illini putāt. Itē ignē sacrum cū melle aceto nitroq: simi-
liter podagris. Vngues scabros detrahēre dicitur sine ul-
cere. Sūt: q in morbo regio dent semē eius cū melle. Arte-
rias: & tōfillas nitro addito pfricent. Aliū moueāt. Co-
cto aut p se aut cū malua: aut lētacula cōcitātes uomitio-
nes siluestri capillos tīgūt: & ad supradcā utūtur me-
dicina.

De malua: malope: & althēa.

& lapatō: & oxylapato: & hyppolapato: &
bubalapato.

Ca. xxi.

Contrario i magnis laudibus malua ē utraq;
e & satina & siluestris. Duo genera earū am-
plitudine folij discernūtur. Maiorē grāci ma-
loper uocāt i satiniis. Alterā ab emolliēdo uētre dictam
putāt malachem. E siluestribus: cui grāde foliū & radi-
ces albæ althēa uocatur ab excellētia effectus: a quibus-
dā aristalthēa. Omne solū i quo seruatur pigrius faciūt
Huic cōtra omnes aculeatos ictus efficacior uis: p̄cipue
scorpionū: uesparū: similiūq: & muris aranei. Qui &
trita cū oleo qualibet earū peruncti ante uel habētes eas
nō feriūtur. Foliū ipositā scorpionibus: torporem affert
Valēt & cōtra uenena. Aculeos oīs extrahūt illitæ cru-
dæ aut cum aneto potæ. Decoctæ uero cum radice sua
leporis marini uenena restringunt. Et ut quidam dicūt
si uomatur. De eiisdem mira & alia traduntur. Sed
maxime si quottidie succi ex qualibet earum sorbeat
cyathum dimidium: omnibus morbis cariturum. V lce-
ra manantia in capite sanant. in urina putrefactæ li-

LIBER

chenas. Et ulcera oris cum melle. Radix decocta: furfu-
 res capitis & dentium mobilitates. Eius: quæ unū cau-
 lem habet: radice circa dentem: qui doleat: perunge do-
 nec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panos-
 q; addita hominis salina purgat citra vulnus. Semen in
 uino nigro potum a pituita: & nauſeis liberat: Radix
 mammarum uitij occurrat ad alligata in lana nigra.
 Tussim in lacte cocta & sorbitionis modo sumpta qui-
 nis diebus emendat. Stomacho inutiles sex. Niger dicit.
 Olympiades thebanus abortiuas esse cum adipe anseris.
 Aliqui purgari fœminas folijs earum manus plenæ mē-
 sura in oleo & uino sumptis. Vtiq; constat parturien-
 tes folijs substratis celerius solui: protinus a partu reuo-
 canda: ne uulua sequatur. Dant & succum bibendum
 parturientibus ieiunijs in uino decocta hemina. Quin
 & semen tritum adalligant brachio genitale non con-
 tinentium. Adeoq; eæ ueneri nascuntur: ut semen uni-
 caulis aspersum cubitali fœminarum auiditates augere
 ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iux-
 ta ad alligatas. Tenasmo & dysentericis utilissime in-
 fundi. Item fœdis uitij: uel si foneantur. Melancholicis
 quoque succus datur cyathis ternis tepidus. Et insanien-
 tibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminae succi. Hic
 & calculosis & inflatōe & torminibus aut opistho-
 tonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus:
 & ambustis decocta in oleum folia imponuntur. Et ad
 uulnere impetus cruda cum pane succus decoctæ ner-
 uis prodest: & uesticæ: & intestinorum roſionibus. Vul-
 uas & cibo & in fusione mollit in oleo succus de-
 coctæ pori meatus suaues facit. Altheæ in omnibus
 supradictis efficacior radix: præcipue conuulsis ruptis
 que. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo stru-

nas: & parotidas: & mamarū inflammationes: & pa-
nos: in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem ari-
da in lacte decocta quilibet pernicioſæ tuſſi citiſſime me-
dētur. Hippocrates uulneratis ſitientibuſq; defectu ſan-
guinis radicis decoctæ ſuccū bibendū dedit. Et eā uulne-
ribus cum melle: & refina. Itē cōuulſis: luxatis: tumen-
tibus: & muſculis: nervis: articulis ipſiuit. Et aſthma-
ticis ac dyſentericis in uino bibendū dedit. Mirū aquā
radice ea addita: addenſari ſub diuo: atq; elaceſcere. Ef-
ficacior autem quo recentior. Nec lapatiū diſſimiles ef-
fectus habet. Eſt autem ſilueſtre: quod alij oxalidam ap-
pellant: ſatino proximū: folijs aquoſis: colore betæ can-
didæ: radice minima. Noſtri uero rumicē: alij lapatium
cantherinū: ad ſtrumas cū axungia efficaciffimū. Eſt et
alterū genus fere oxylapaton uocāt. Satino idē ſimilius
& acutiora habet folia: ac rubriora: nō niſi in paluſtri-
bus naſcens. Sunt qui hydrolapaton tradūt in aqua na-
tum: eſt et aliud hippopalatō maius ſatino: cādiduſq;
ac ſpiſius. Silueſtria ſcorpionū iētibus medentur: & fe-
rire prohibent habentes. Radix aceto decocta ſi colletur
ſuccus: dētibus auxiliatur. Si uero bibatur: morbo regio
ſemen ſtomachi inextricabilia uitia ſanat. Hippolapati
radices priuatim ungues ſcabroſos detrahunt. Dyſente-
ricos ſemē duabus drachmis in uino potū biberat. Oxy-
lapati ſemen totum in aqua cæliſti: ſanguinem prodeſt
reijcientibus. Adiecta acacia lentis magnitudine pdeſt
Præſtantiffimos paſtillos faciunt ex folijs & radice:
addito nitro & iure exiguo. In uſu aceto diluunt. Sed
ſatinum in epiphoris oculorum illiunt frontibus. Radi-
ce melicerias & lepras curant. In uino uero decocta:
ſtrumas: & potidas: & calculos. Poto uino & lienes
Cæliacos æque: & dyſentericos: & tenaſmos. Ex eadē

LIBER

q̄ omnia efficacius. uis lapati. & rictus facit: & urina
nam ciet: & caliginem oculorū discutit. Item pruritū
corporis in solia balnearum additum: aut prius ipsum
illitum sine oleo. Firmat & cōmanducata radix den-
tes. Eadem decocta cum uino sistit aluum. Folia soluunt
adiecto sale. Adiecit Solon (neq; ut omittamus bulapa-
ton) radice tantum altitudine differens est: & erga
dysentericos efficacis effectus potum ex uino.

De sinapis tribus generibus: & marrubio: &
serpilo: & sisymbrio: siue thymbræa: & de li-
ni semine: & blito. Ca. xxij.

Inapis: cuius in satinis tria genera diximus.

Pythagoras principatū habere: ex ijs quorū
sublie uis feratur indicauit: quoniā non aliud
magis in nares: & cerebrū penetret. Ad serpentū ictus
& scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum
uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore: donec
lique scat aut: gargarissatur cū aqua mulsā. Ad dentiū
dolorem manditur. Ad uiam gargarissatur cum aceto
& melle: Stomacho utilissimū cōtra omnia uitia: pul-
monibusq; Excreationes faciles facit in cibo sumptum.
Datur & suspiriosis. Itē comitialibus tepidū cū succo
cucumerū. Sensus atq; sternutamenta capitis purgat.
Aluum mollit. Menstrua & urinā ciet. Et hydropicis
imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus
comitali morbo. Et uuluarū conuersionē suffitum exci-
tat odore aceto mixto. Item lethargicos. Adijcitur tor-
rylion. Est aut id semē ex cili. Et si uehemētior somnus
lethargicos præmat: cruribus aut etiam capiti illinitur
cū fico & aceto. Veteres dolores: thoracis: lumborū: co-
xendicum humerorū & in quacumq; parte corporis. ex
alto uitia extrahenda sunt: illitum caustica ui emendat

pustulas faciendo. At in magna duricia sine fico impo-
 situm: uel si uehementior urigo timeatur per duplices
 pannos. Vtuntur ad alopetias cū rubrica: psoras: lepras
 phthiriasēs: lithannicos: opisthotonicos. Iungunt quoq;
 scabras genas aut caligātes oculos cum melle. Succusq;
 tribus modis exprimitur in fictili: calefcitq; in eo in so-
 le modice. Exit & e cauliculo succus lacteus: qui ita
 cum induruit: dentium dolori medetur. Semen ac ra-
 dix cum immaduere: musto conteruntur. Manusq; ple-
 nā mensura sorbentur ad firmandas fauces: stomachū:
 oculis: caput: sensusq; omnes. Mulierum etiam lassitudi-
 nes saluberrimo genere medicinæ. Calculos quoq; disci-
 tit potum ex aceto. Illinuntur & linoribus: suggilatis-
 q; cum melle & adipe anserino aut cæra cypria. Fit et
 oleum ex semine madefacto in oleo expressoq;: quo utū-
 tur ad neruorum rigores: lumborumq;: & coxendicium
 perfrictiones. Sinapis naturam effectusq; eosdem habe-
 re traditur ad archa: inter siluas: impacta cortici cala-
 morum sub ipsa coma nascens. Marrubium pleriq; in-
 ter primas herbas commendauere: quem græci prasion
 uocant: alijs linostrophon: nonnulli philopeda: aut
 philocares: notius quam ut indicandum sit. Huius fo-
 lia semenq; contrita prosunt contra serpentes: pecto-
 rum & lateris dolores: tussim ueterem. Et ijs quis
 sanguinem eijciunt: eximie utile: scopis eius cum pa-
 nico aqua decoctis: ut asperitas succis mitigetur. Im-
 ponitur strumis cum adipe. Sunt qui uiridis semen
 quantum duobus digitis capiant: cum farris pugil-
 lo decoctum addito exiguo olei & salis sorbere iei-
 unnos ad tussim iubeant. Alij nihil comparant. In ea-
 dem causa marrubij & fœniculi succis ad sextarios
 ternos expressis decoctisq; ad sextarios duos: tum ad-

LIBER

dito mellis sextario rursus decocto ad sextarios duos: si
 coclearij n.ensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Et
 uiriliū uitijs tussim cum melle mire prodest. Lichenas
 purgat ex aceto. Rupis conuulsis: spasmatum neruis
 salutare. Potum alium soluit cum sale & aceto. Item
 menstrua: & secundas mulierū. Arida farina cum mel
 le ad tussim sicca: efficacissima est. Item ad cancrenas
 & pterygia. Succus uero articulis: e naribus morbo re
 gio: minuendæq; bili cum melle prodest. Item cōtra ue
 nena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & ex
 creationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinā
 ciet. Canēda tñ exulceratæ uesice et renū uitijs. Dicitur
 succus claritatem oculorum adiunare. Castor marrubij
 duo genera tradit. Nigrum: & quod magis pbat: can
 didum. In ouum inane: succū adijcit his: ipsumq; ouum
 infundit melle æquis portionibus tepesfactum: uomicas
 rumpere: purgare: persanare promittens. Illitis etiam
 uulneribus a cane factis tusa cum axungia ueteri. Ser
 pillum a serpendo putant dictum. Quod in siluestri e
 uenit: in petris maxime. Satium non serpit: sed ad
 palmi altitudinem increscit. Pinguis uoluntariū &
 candidioribus folijs & ramis: aduersus serpentes ef
 ficax maxime cenchrin: & scolopendras terrestres
 ac marinas. Et scorpiones decoctis in uino ramis folijs
 q; Fugat & odore cominus: si uratur. Et contra mari
 norum uenena præcipue ualet. Capitis doloribus deco
 ctum in aceto illinitur temporibus: ac fronti cum rosa
 ceo. Item phreneticis: lethargicis: contra tormina: &
 urinæ difficultatē: anginas: uomitiones: drachmis quat
 tuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores.
 Folia obolis quattuor dantur ad lyenē ex aceto. Ad cin
 uentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti &

mellis. Sifymbrium siluestre a quibusdā thymbræū ap-
pellatum: pedali nō amplius altitudine: quod in tiguīs
nascitur simile nasturtio ē. Vtrūq; efficax aduersus acu-
leata animalia: ut sunt crabrones. & similia. Quod in
sicco ortum adoratum est: inseritur coronis angustiore
folio. Sedant utraq; capitis dolorē. Item epiphoras: alij
panem. Addūt: alij per se decoquūt in uino. Sanat &
epinyctidas: cutisq; uitia in facie mulierū intra quartū
diem noctibus impositū diebusq; detractū. Vomitiones:
singultus. tormina. stomachi dissolutiones cohibet: siue
in cibo sumptū: siue succo potū. Non edendū grauidis:
nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum ei cit-
monet urinā cū uino potū. Siluestre & calculos. Quos
uigilare opus sit: excitat infusum capiti cum aceto. Lini
semen cum alijs quidē in usu est. Et per se mulierum cu-
tis uitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiu-
uat. Epiphoras cū thure & aqua aut cum myrrha. Cū
uino sedat perotidas. Cum melle aut adipe: ut cæra
stomachi solutiones insparsum polentæ modo. Angi-
nas in aqua & oleo decoctum: & cum aniso illitum.
Torretur ut aluum sistat. Celiacis & dysentericis im-
ponitur ex aceto. Ad iocineris dolores estur cū uua pas-
sa. Et ad phthisin utilissime. Semine fiunt & eligma-
ta. Musculorum: neruorū: articulorū: ceruicū duricias. Ce-
rebri membranas mitigat farina seminis: nitro aut sale
aut cinere additis. Eadē cum fico itē cōcoquit: ac matu-
rat. Cum radice uero cucumeris siluestris extrahit quæ-
cunq; corpori inhæret. Sic & fracta ossa serpere ulcus
in uino decocta prohibet. Eruptiones pituitæ cum mel-
lo emendat. Vngues scabros cum pari modo nasturtij.
& testium uitia: & ramices cum resina & murrha:
& cancrenas ex aqua. Stomachi dolores cū fœnogræco

LIBER

sextarijs utrisq; decoctis in aqua mulsa. Intestinorū & thoracis pernicioſa uitia clyſtere in oleo & melle. Blitum iners uidetur: ac ſine ſapore: aut acrimonia ulla. Vnde conuiuium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile eſt. Vntrem adeo turbat: ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamē aduerſus ſcorpiones potum e uino prodeſſe: & clauis pedum illini. Item lye nibus: & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menſtrua ſiſti eo cibo putat.

De Meu: & fœniculo. & hippōarathro uel myrſeneo: & canabi: & de ferula & carduis. Ca. xxiiij.

Eu in italia nō niſi a medicis ſeritur: & uis m admodū paucis. Duo genera eius. Nobilius athamanticū uocāt tanq̃ ab athamante inuentum: uel quoniā laudatiſſimū in achamante reperiatur: folijs anifo ſimile: & caule aliquando bipedali: radicibus multis: & obnigris: quibuſdā altiſſimis. Minus ruſum q̃ illud alterū. Ciet urinā in aqua potū radice trita uel decocta. Inflationes ſtomachi mire diſcutit. Item tormina & ueſicæ uitia: uuluarūq; Articulis cū melle. Infantibus cum apio illitū imo uentri urinas mouet. Fœniculum nobilitauere ſerpentes: guſtatu (ut diximus) ſenectam exuendo: oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo. Vnde intellectū eſt: hominum quoq; caliginē præcipue eo releuari. Coligitur hoc caule turgeſcente. In ſole ſiccatur: inungiturq; ex melle. Vbiq; hoc eſt. Laudatiſſimum tamen in hiberia e lachrymis fit: & ex ſemine recenti. Fit etiam e radicibus prima germinatione icifiſ. Eſt & in hoc genere ſilueſtre: quod alij hippomarathron: alij myrſenium uocant: folijs maioribus: guſtu acriore: procerius: brachiali craſſitudine: radice candida. Naſcitur i calidis: ſed ſaxoſis. Diocles & aliud hippomarathri genus tradit: lōgo: & anguſto folio: ſemie coriādri. Medi

cine i satiuo ad scorpionū iētus & serpētū: semē i uino
poto. Succus & auribus istillatur: uermiculosq; i his ne
cat. Idipso cōdimentis ppe oibus iseritur. Oxyperis etiā
aptissime. Quin: & crustis subditur panis. Semē stoma
chū dissolutū astrigit uel i febris sumptū. Nauseā ex
aqua tritū sedat. Pulmonibus & iocineribus laudatissi
mū. Vētrē sistit: cū modice sumitur. Vrinā excitat: &
tormina mitigat tostū. Lactisq; defectu potū māmās re
plet. Radix cū ptisana sūpta renes purgat siue decocto
succo: siue semē sūpto. Prodest & hidropicis radix ex
uino cocta: itē cōulsis. Illinūtur folia tumoribus ardētī
bus ex aceto. Calcueos uesicæ pellūt. Gēituræ abūdantiā
quoquomō haustū facit. Verēdis amicissimū: siue ad fouē
dū radice cū uīo cocta: siue cōtrita i oleo illitū. Multi tu
moribus & suggillatis cū cæra illinūt: & radice i su
co uel cū melle cōtra canis morsū utūtur. & cōtra mul
tipedā ex uino. Hippōarathrō ad oīa uehemētius: Calci
los p̄cipue pellit. pdest uesicæ cū uino leui. & fœmiarū
mēstruis: efficacius i eo semē q̄ radix. Modus i utroq; q̄
duobus digitis trito additur i potionē. Petriclius: q̄ ophi
aca scripsit: & mycon q̄ rhizotomumena: aduersus serpē
tes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sane &
Nicāder nō i nouissimis posuit. Canabis i filiis primū
nata ē: nigriore folio & aspiore. Semē eius extinguere
geniturā uirorū dicitur. Succus ex eo uermiculos auriū:
& quodcūq; itrauerit eiicit: sed cū dolore tapitis. Tātā
q̄ uis ei est: ut aquæ infusa coagulate eā dicatur. Et ideo
iumentorum alio succurrit pota in aqua. Radix contra
rtos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras &
similes impetus. Ambustis cruda illinitur: sed sæpius mu
tatur: priusq̄ areseat. Ferula semen simile ametho habet
quæ ab imo caule diuiditur. A cacumine fœmina puta
tur. Caules edūtur decocti. Cōmēdāturq; muria ac melle

LIBER

Stomacho utiles. Sin plures sumpti: capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in uini cyathis duobus bibitur aduersus serpentes. Et ipsa radix iponitur. Sic et torminibus medetur. Ex oleo autem et aceto contra sudores immodicos: uel in febribus proficit. Succus ferulae alium sistit fabae magnitudine deuoratus. E uiridi ferula medulla utilis est et ad omnia eius uicia. Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur in uino trita uel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant: luna quarta: sexta: septima: linguae mensura. Natura ferularum murenis infestissima est. Tacta siquidem ea moriuntur. Castor radice succum et oculorum claritati conferre multum putauit: et de carduorum satum inter hortensia diximus. Quapropter et medicinae ex iis non differamus. Siluestrium genera sunt duo. Vnum fruticosius a terra statim. Alterum uniuersale: crassius. Vtriq; folia pauca: spinosa: muricatis cacuminibus. Sed aliter florem purpureum mittit inter medios aculeos celeriter canescentem: et abeuntem cum aura. Scolimon graeci uocant. Hic antequam floreat contusus atq; expressus: illito succo alopecias replet. Radix cuiusq; ex aqua decocta potatoribus sitim facere: narratur Stomachum corroborat: et uulnus (si credimus) etiam conferre aliquid traditur: ut mares gignantur. Ita enim Cherias atheniensis scripsit: et Glaucias: qui circa carduos diligentissimus uidetur. Manducatus carduus odorem commendat oris.

Confectio theriacae compositio medicaminis Antiochi.

Ca. xxiiij.

Ed ante discessum ab hortensibus unam compositionem ex iis clarissimam subtexemus aduersus uenenata animalia: incisam lapide uersibus in limine aedis Aesculapij. Serpilli duum denaricrum

pondus. Oppopanacis & milij tantumdem singulorū
 Trifolij pondus denarij. Anethi: & fœniculi seminis:
 & anisi: & ammii: & apij denariorū senum ex sin-
 gulis generibus: erui farinae duodecim. Hæc tusa cribrata
 q̃ uino quantum possit excelenti digeruntur in pastil-
 los uictoriati pondere. Ex ijs singuli dantur ex uini mix-
 ti cyathis ternis. Hæc teriaca magnus rex Antiochus ad-
 uersus omnia uenena usus traditur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HI-
 STORIAE LIBER. XXI. PROOEMIUM.

De natura florum & coronamentorum. De mira flo-
 rum uarietate.

Ca. i.

N HORTIS SERI ET CORONA-
 menta iussit Cato inenarrabili florum
 maxime subtilitate quando nulli po-
 test facilius esse loqui quam rerum na-
 turæ pingere: lasciuianti præsertim &

in magno gaudio fertilitatis tam uariæ ludenti. Quip-
 pe reliqua usus alimentique gratia genuit. Ideoque sæcu-
 la annosque tribuit ijs. Flores uero odoresue de die in di-
 em gignit. Magna ut palam est admonitione hominum
 quæ spectatissime floreat: celerrime marcescere. Sed ne
 pictura quidem sufficiente imagini colorum reddendæ:
 mixturarumque uarietati: siue alterni atque multipli-
 ces inter se nectantur: siue priuatis generum funi-
 culis in orbem: in obliquum: in ambitum: quædam coro-
 næ per coronas currunt.

De strophio serito: & qui primum flores miscere
 coeperint: & quando primum corolla inuenta: uel

appellata & quare.

Ca. ij.

Enuicioribus utebatur antiqui: strophia appellantes: unde nata strophiola. Quin & uocabulum ipsum tarde inde communicatum est: inter sacra tantum & bellicos honores coronis suus nomen uindicantibus. Cum uero a floribus fierent sarta: a serendo seruiæ appellabantur. Quod apud græcos quoque non adeo antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus mos erat primum. Postea uariari coeptum mixtura uersicolores. Florumque inuicem odores coloresque accendere. Sicyonij ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ dilectæ admodum illi cum opera eius pictura imitaretur: & illa prouocans uariaret: essetque certamen artis ac naturæ. Quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ: atque in primis appellata stephanoplocos qua pinxit ipsam. Idque factum est post olympiadem centesimam. Sic coronis e floribus receptis paulo mox subiere quæ uocantur ægyptiæ: ac deinde hybernæ: tum cum terra flores negat: ramento e cornibus tincto. Paulatimque & romæ subrepit appellatio corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollarijs: postquam e lamina area tenui inaurata: aut inargentata dabantur.

Quis primum coronam folijs aureis & argenteis dedit: & de honore coronarum apud antiquos: & de Scipionis honore: & de pactilibus coronis: & Cleopatrarum reginæ facta.

Ca. iij.

Rassus diues primus argento auroque folia imitatus ludis suis coronas dedit. Accesserunt quoque & lemnisci quos adijci ipsarum coronarum honos erat propter hebruscas quibus iungi nisi auri non debebant. Puri diu fuere ij. Celare eos primus in

stituit. P. Claudius Pulcher: brattheasque etiam phyliræ dedit. Semper tamen auctoritas uel ludicro quæsitum fuit. Nanque ad certamina in circum per ludos ipsi descendebant: et seruos suos quosque mittebant. Inde illa duodecim tabularum lex. Qui coronam parit. Ipse pecuniamue eius. Virtutis ergo arguitur: quam serui equiue meruissent. Pecuniam partam lege dici nemo dubitauit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo: parentibusque eius dum intus positus esset: foris ue ferretur: sine fraude esset imposita. Alias in usu promiscuo ne ludicræ quidem erant: ingensque et ijs seueritas. Lucius Fuluius argentarius bello punico secundo cum corona rosacea interdum e pergula sua in forum prorexisse dictus: ex auctoritate senatus in carcerem adductus: non ante finem belli emissus est Publianus Mutianus cum demptam Marsiæ coronam e floribus capiti suo imposuisset: atque ob id duci eum in uincula triumuiui iussissent: appellauit Trib. Pleb. nec intercessere illi aliter quam athenis: ubi comessabundi iuuenes ante meridiem conuentus sapientium quoque doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ huius non est aliud: quam filia Diui Augusti: Cuius luxuria noctibus coronatum Marsiam litteræ illius describunt. Florum quidem populus romanus honorem Scipioni tantum adhibuit. Suario cognominabatur: propter similitudinem Suarij cuiusdam negotiationis. Ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus: dignusque africanorum familia. Nec ei fuit in bonis funeris impensa. Asses ergo contulit populus: ac funus elocauit: quaque parte ferebatur: flores e prospectu omni sparsit. Et iam tunc coronæ deorum honos erant. Et larium publicorum priuatorumque: et sepulchrorum et manuz.

LIBER

Summaque auctoritas patili coronæ. Sutes saliorum sacris inuenimus & solennes cœnis. Transiere deinde ad rosaria. Eoque luxuria processit: ut non esset gratia nisi mero folio. Sutilibus mox petitis ab india: aut ultra indos. Laudatissimum quidem habetur e nardi folio eas dari aut ueste serica uersicolores unguentis madidas. Hunc habet nouissime exitum luxuria fœminarum. Et apud græcos quidem de coronis priuatim scripsere Mnestheus atque Callimachus medici: quod nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua ualitudinis portio. In potu atque hylaritate præcipue odorum ui surripiente fallaciter solertiam. Namque scelerata Cleopatra apparatu belli acciaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente: nec si prægustatos cibos sumente: fertur ab ore eius lusisse extremis coronæ floribus ueneno illitis. Ipsa que capiti imposita. Mox procedente hylaritate inuitauit Antonium: ut coronas biberent. Quis istas timeret infidias? Ergo concepta in scyphum incipienti haurire opposita manu: en ego sum inquit illa care Antoni: quam tu noua prægustantium diligentia caues: adeo mihi si possim sine te uiuere occasio & ratio adest. Inde indutum e custodia bibere iussit: Illico expirantem. De coronis extra supradictos scripsit Theophrastus apud græcus. Ex nostris autem inscripsere aliqui libros anthologicon. Flores uero persecutus est nemo: quod equidem inueniam. Nec nos nunc scilicet coronas nectemus. Id enim friuolum est. Sed de floribus: quæ uidebuntur digna memorabimus. Paucissima genera nostri coronamentorum inter hortensia nouere: ac pene uiclas rosasque tantum.

De rosa in coronis: & de generibus eius: & ubi seratur.

Ca. iij.

*r*osa nascitur spina uerius q̄ frutice: in rubo
quoque proveniens. Illic etiam iucundi odo-
ris quamuis angusti. Germinat omnis primo
inclusa generoso cortice. Quo mox intumescente & in
virides alabastrōs fastigato: paulatim rubescens debi-
scit: ac sese pandit in calicis medio sui stantis complexa
luteos apices. Vsus eius in coronis p̄pe nimius est. Oleo
maceratur: idq; iaz a troianis temporibus Homero teste.
Præterea in unguenta transit: ut diximus. Per se medi-
cās artes p̄bet. Emplastris atq; corylijs imponitur mor-
daci subtilitate. Mensarum etiam delitijs inūgendis: mi-
nime noxia. Contra genera eius nostri fecere: celeberrima:
prenestinam & campanam. Addidere alij milesiaz
cuius sit ardentissimus colos non excedentis duodena fo-
lia. Proximam ei trachiniam: minus rubentem. Mox ala-
bandicam uiliorem: albicantibus folijs. Vtilissimam ue-
ro pluribus uel minutissimam spinosam. Differunt eniz
multitudine foliorum: asperitate: leuore: colore: odore.
Paucissima quina folia: ac deinde numerosiora. Cum sit
genus eius: quam centifoliam uocant: quæ est in campa-
nia italiæ græciæ uero circa philippos. Sed ibi non suæ
terræ prouentu. Pangæus nanq; mons in uicino fere est:
numerosis folijs ac paruis. Vnde accolæ transfferentes cō-
serunt. Ipsaq; plantatione proficiunt. Non autem talis
odoratissima est. Nec cui latissimum maximumq; foliū
Breuiterq; indicium est odoris: scabricia corticis. Cepio
Tiberij Cæsaris principatu negauit centifoliam in coro-
nis addi. præterq; extremos uelut ad cardines: nec odore
nec specie probabilem. Est & quæ græca appellatur a
nostris: a græcis lychnis: non nisi in humidis locis pro-
ueniens: nec unq̄ excedens quinq; folia: uiclæ magnitudi-
ne: odore nullo. Est & alia græcula appellata: conuolu-

LIBER

tis foliorum paniculis: nec dehiscens nisi manu coacta:
 semperq; nascēti similis: latissimis folijs. Alia funditur
 e caule maluaceo: folia oleacea habens. Musceton uocant
 Atq; inter has mediā magnitudine autūnalis: q̄ coroneo
 lam appellant omnes sine odore. coroneola in rubo nata
 tot modis adulteratur. Et alias uera quoq; plurimum so
 lo prænale. Cyrenis odoratissima est. Ideoq; ibi unguē
 tum pulcherrimum. Carthagine hispaniæ hyeme quoq;
 tota præcox. Refert & celi temperie. Quibusdam enī
 annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnibus
 siccis q̄ humidis odoratio. Seri nec pinguib; uult: nec
 argillofis locis: nec riguis contenta ruribus. Proprieque
 ruderatum agrum amat. Præcox campana. Sera milesia
 Nouissime tamen desinit pnestina. Fodiuntur altius q̄
 fruges: leuius q̄ uites. Tardissime proueniunt semine: qd̄
 in ipso cortice subest ipso flore opertum lanugine. Ob
 id potius caule conciso inseruntur & ocellis radicis: ut
 harundo. Vnum genus inseritur pallidæ spinosæ: longis
 simis uirgis quinq; foliæ: quæ a græcula altera est. Om
 ni autem recisione atq; ustione proficit. Translatione
 quoq; ut uitis optime ocissimeq; prouenit. Surchulis qua
 ternum digitorum longitudine aut ampliore post uergi
 liarum occasum sata. Dein per fauonium translata: peda
 libus interuallis: creatoq; circumfossa. Qui præcocem fa
 ciunt pedali circa radicem scrobe aqua calida infundūt
 germinare incipiente calice.

De lilio tria genera: & ratione in
 serendi.

Ca. v.

Ilium rosæ nobilitate proximum est: & qua
 dam cognatione unguenti oleiq;: quod lilion
 appellatur. Et impositum etiam maxime ro
 sas decet: medio prouentu earum incipiens. Nec ullis flo

rum excelsitas maior. Interdum cubitorum trium. Languido semper collo: & non sufficiente capitis oneri. Cador eius eximius: Folijs foris striatis. & ab angustijs in latitudinem paulatim sese laxantibus effigie calathi. Resupinis per ambitum labris. Tenuique filo & semine stantibus in medio crocis. Ita odor colorque duplex: ut alius calicis: alius staminis: differentia angusta. In unguenti uero oleique usu folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba: quam conuoluolum uocant: nascens per fruteta: nullo odore: nec croci intus: candorem tantum referens: ac ueluti rudimentum naturæ lilia facere condiscantis. Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur: quibus rosa. Et hoc amplius lachryma sua: ut hipposelinum. Nihilque est fecundius. Vna radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est & rubens lilium: quod græci crinon uocant. Alij florem eius cynorhodon. Laudatissimum in anthiochia & laodicea syriæ: mox in phaselide. Quartum locum optinet in italia nascens. Sunt & purpurea lilia: aliquando gemino caule carnosiore tantum radice: maioris que bulbi: sed unius: Narcisum uocant huius alterum genus flore candido: calice purpureo. Differentia a lilijs est & hæc: quod narcisis folia in radice sunt probatissimis in lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calix herbaceus: omnes serotini. Post arcturum enim florent: ac per æquinoctium autumnum. Inuenta est in hijs & ratio inferendi monstrificis hominum ingenijs. Colliguntur nanque mense iulio scapi arecentes: liliaque suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se nodulis in facie nigri uini: uel græci mense martio macerantur: ut colorem accipiant: atque ita in scrobiculis seruntur beminis facis circumfusus. Sic fiunt purpurea lilia:

LIBER

mirumq; ita tingi aliquid: ut nascatur infectum.

De uiolis: & de calta: & de bacchare: & com-
breto.

Ca. vi.

Iolis honos proximus. Earum plura genera.
u Purpureæ luteæ: albæ: plantis omnes ut olus sa-
tæ. Ex ijs uero quæ sponte apricis & macris
locis proueniunt: purpureæ latiore folio statim ab radi-
ce carnosæ exeunt: solæq; græco nomine a cæteris discer-
nuntur: appellatæ iā: ut ab ijs: lāthina uestis. Sed satius
maxima auctoritas luteis. Genera ijs tusculana: & quæ
marina appellatur. Folio aliquanto latiore: sed minus
odorato. In totum uero sine odore: minutoq; folio cala-
thiana munus autumnii: cæteræ: ueris. Proxima ei calta
est concolori amplitudine. Vincit numero foliorum ma-
rinam quinque folia non excedentem: eadem odore supe-
ratur. Est enim grauis calta. Non leuior ei quam scopaz
regiam appellant: quanquam folia eius oleant: non flo-
res. Bacchar quoq; radicis tantum odoratæ est: a quibus-
dam nardum rusticum appellatum. Vnguenta ex ea ra-
dice fieri solita apud antiquos Aristophanes prisce co-
mædiæ poeta testis est. Vnde quidam errore falso barba-
ricam eam appellant. Odor est ei cinnamomo proximus
Gracili solo nec humido prouenit. Simillimum ei com-
bretum appellatur foliorum exilitate usq; in fila exte-
nuata: & procerius q̃ bacchar. Nec hæc sunt tantum: sed
eorum quoq; error corrigendus est: qui bacchar rusticum
nardum appellauere. Est. n. alia herba sic cognominata: q̃
græci asarō uocāt: cuius spēs figurāq; diximus in nardi
gnibus. Quinimo asaron inuenio uocitari: quoniam in co-
ronas nō addatur. Crocū siluestre optimū serere ī italia
minime expedit: ad scrupula usq; singula arcis decoque-
tibus. Seritur radicis bulbo. Satinū latius maiusq; & ni-

tidius: sed multo leuius degenerans. Sed nec ubiq; fœcū
 dum etiā cyrenis: ubi semper flores laudatissimi. Prima
 nobilitas cilicio croco: & ibi corico monte. Dein lycio
 monte olympo. Mox centuripino siciliae. Aliqui phle-
 græo secundum locum dedere. Adulteratur nihil æque.
 Probatio sinceri imposita manu crepat ueluti fragile.
 Humidum enim: quod euenit adulteratione: sedet: Alte-
 ra pbatio si manu prolata ad ora leniter faciē oculosq;
 mordeat. & per se genus satini blandissimum uulgo:
 cum sit medio candidū. dialeucon uocant. Contra cyre-
 naico uitium: quod omni croco nigrius est: & celerri-
 me marcescit. Optimū ubicunq; quod pinguiissimū &
 breuib; capillis. Pessimū uero est: quod situm redo-
 let. Mutianus auctor est in lycia anno septimo: aut octa-
 uo transferri in locum subactum: atq; ita degenerans
 renouari. Vsus eius in coronis nusq;. Herba enim est
 folio angusto pene in capilamēti modū. Sed uino mire
 cōgruit: p̄cipue dulci tritū ad theatra replenda. Floret
 uergiliariū occasu paucis diebus folioq; florem expellit.
 Viret bruma et colligitur. Siccatur umbra melius: etiā
 hyberna. Carnosa & illi radix: uiuaciorq; q̄ cæteris.
 Gaudet calcari: & atteri pede: pereundoq; melius pro-
 uenit. Ideo iuxta semitas ac fontes lætissimū.

De floribus antiquis: & de odoramentorum diuersi-
 tate: saluınca: & polio.

Ca. vii.

Roianis tēporibus ei iam erat honos. Et hos
 certe flores Homerus tris laudat: loton. crocō
 hyacinthum. Omnium autē odoramētōrū atq;
 adeo herbarum differentia est in colore: & odore: &
 succo. Odorato sapor raro ulli non amarus: e contrario
 dulcia raro odorata. Itaq; & uina odoratiora mustis.
 Siluestria magis omnia satinis. Quorūdā odor suauior

E

non odorat
 de x. Maro

LIBER

e longinquo: propius admotus hebetatur ut uiolæ. Rosa recens a longinquo olet: sicca propius. Omnis aut uer-
no tpe acrior: & matutinis. Quicquid ad meridianas
horas diei uergit: hebetatur. Nouella quoq; uetustis mi-
nus odorata. Acerrimus tñ odor omniū æstate media.
Rosa & crocū odoratiora cū serenis diebus leguntur:
& oia in calidis magis q̄ in frigidis. In ægypto tñ mi-
nime odorati flores: quia nebulosus & roscidus aer est
a nilo flumine. Quorū dā suauitati grauitas inest. Quæ
dā cū uirent: nō olēt ppter humore nimium: ut buceros
qđ est fœnogræcū. Acutus odor nō oīum sine succo est:
ut uiolæ: rosæ: croco. Quæ uero ex acutis succo carent:
eorū oīum odor grauis: ut in lilio utriusq; generis. Am-
brotonū & amaracus acres hñt odores. Quorū dā flos
tantū uicūdus: reliquæ partes ignauæ: ut uiolæ ac rosæ.
Hortensū odoratissima quæ sicca: ut ruta: menta: apiū:
& quæ in siccis nascuntur. Quæ dā uetustate odoratio-
ra: ut cotonea: eademq; decerpta q̄ in suis radicibus.
Quædam non nisi defracta: aut ex atritu olent. Alia
non nisi detractō cortice. Quædam uero non nisi usta:
sicut thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariore
q̄ intacti. Aliqua arida diutius odorem continent: ut
mellilotos. Quædam lucū ipsum odoratiorem faciunt:
ut iris: quin & arborē totā cuiuscūq; radices attingūt.
Hesperis noctu magis olet: inde noīe inuento. Animalīū
nullū odoratū: nisi de pantheris quicq; dictū est si credi-
mus. Illa quoq; nō omittenda differentia: odoramento-
rum multa nihil pertinere ad coronamenta: ut irin: atq;
saluincā: q̄q; nobilissimi sit odoris utraq;. Sed iris radi-
ce tantum commendatur: unguentis aut medicinæ na-
scens. Laudatissima in illyrico. Et ibi quoq; non mariti-
mis: sed in siluestribus drilonis & narone. Proxima in

macedonia longissima hæc et candidans. Et ex illis tertium locū habet africana amplissima inter omnes: gustusque amarissima. Illyrica quoque duorum generū est raphanitis a similitudine: quæ et melior. Rhizothomos sub rufa. Optimaque sternutamēta tactu mouet. Caulem habet cubitalē: et rectū. Floret diuersi coloris specie: sicut arquis cælestis unde et nomen. Non improbat et pisidica. Et fossuri tribus ante mensibus mulsā aqua circumfusa hoc ueluti placamēto terræ blandiuntur circumscriptā mucrone gladiō triplici: et cū legerint: eā paritū in cælum attollūt. Natura est feruens. Tractataque pustulas ambusti mō facit. Præcipitur ante oīa: ut casti legāt. Terredines nō sicca mō: uerū et in terra celerrie sentit. Optimū antea irinū leucade et elide serebatur. Iampridē enī et feritur. Nūc epāphilia. Sed cilicū maxime laudatur: atque septentrionale. Saliunca foliosa quidē est: sed brevis: et quæ necti nō possit. Radici numerosæ coheret. Herba uerius: quā flos: densa ueluti manu pressa: breuiterque cespēs sui generis. Panonia hæc gignit et norica: alpiūque aprica urbium eporredia: tantæ suauitatis: ut metallū eē cœperit. Vestibus iterponi eā grauissimū. Sic et apud græcos poliō herbā iclytā Musci et Heriodi laudibus: ad oīa utilē p̄dicatiū. Superque cætera ad famā et dignitatis. Prorsusque mirā: si mō (ut tradūt) folia eius mane cādida: meridie purpurea: sole occidente cærulea aspiciuntur. Duo gēna eius: cæpestre maius. Siluestre quod minus est. Quidā teuthrion uocāt. Folia canis hominis similia a radice protinus: minū palmo altiora. Et de odoratis floribus satis dictum: in quibus unguenta uicisse naturam gaudent.

De uestium æmulatione cum floribus: et amarantho et chrysocome siue chrysi.

Ca. viij.

E ij

LIBER

vxuria uestibus quoq; prouocauit eos flores:
 I qui colore commendantur. Hos animaduerto
 tres esse principales. Vñ in cocco qui in ro-
 sis micat. Gratius nihil traditur aspectu: & in purpu-
 ras tyrias: dibaphasq; ac laconicas. Alium amethysten.
 qui uiola: & ipse in purpureum: quēq; lanthinū appel-
 lauimus. Genera enim tractamus in species multas sese
 spergentia. Tertius est qui proprie cōchylij intelligitur
 multis modis. Vnus in heliotropio: & in aliquo ex ijs
 plerūq; saturatior. Alius in malua: ad purpuram incli-
 nans. Alius in uiola cerotina conchyliorum uegetissima
 Paria nunc componūtur: & natura atq; luxuria depu-
 gnante. Lutei uideo honorem antiquissimū in nuptiali-
 bus flammeis totum foeminis concessum & fortassis
 ideo non numerari inter principales: hoc est cōmūes ma-
 ribus ac foeminis: quoniam societas principatum dedit.
 Amarātho nō dubie uincimur. Est autē spica purpurea
 uerius q̄ flos aliquis: & ipse sine odore. Mirumq; in eo
 gaudere decerpi: & letius renasci. Prouenit augusto
 mense. Durat in autumnū. Alexandrino palma: qui de-
 ceptus asseruatur. Mirumq; postq̄ defecere cuncti flo-
 res: madefactus aqua reuiuiscit: & hybernas coronas
 facit. Summa eius natura in nomine est appellato: quo-
 niam non marcescit. In nomine est & cyani colos. Itē
 holochrysi. Omnes autē hi flores non fuisse in usu Ale-
 xandri magni etate: quoniā proximi a morte eius au-
 ctiores siluere de illis. Quo manifestū est postea placuisse.
 A græcis tamen repertos quis dubitet? non aliter ita-
 lia usurpante nomina illorum. Ad Hercules petilio ipsa
 nomen imposuit autumnali circaq; uepres nascenti. Et
 tantum colore commendatur qui est rosæ siluestris. Fo-
 lia parua quina. Mirūq; in eo flore inflecti cacumen &

non nisi retorto folia nasci : paruo calice: ac uersicolori
luteum semen includete. Alij & bellio pastillicantibus
quingenisquinis barbulis coronatur. Prateses hi flo-
res ac sine usu : & ideo pleriq; sine nominibus . Quin
& his ipsis alia alij uocabula imponunt. Chrysogome
sive chrysitis non habet latinam appellationē. Palmi al-
titudine est: comantibus fugore auri corimbis: radice ni-
gra ex austero dulci. Impetrosis opacisq; nascens.

De honore coronarum: & cyclamino: & meli-
loto: & trifolio tria genera eius. Ca. ix.

T fere peractis colorū celeberrimus : transeat
e ratio ad eas coronas : quæ uarietate sola pla-
cent. Duo earum genera: quando aliæ floræ cō-
stant: aliæ folio. Florem esse dixerim genistas . Namq;
& ijs decerpitur luteus. Item rhododendron. Item zizi-
pha: quæ et cappadocia uocatur. Isq; odoratus similis-
q; olearum floribus. In uepribus nascitur cyclaminum:
de quo plura alias . Flos eius colossinus in coronas ad-
mittitur. Folia smilacis & hederæ coronamentis se de-
dere. Coronæq; earum optinent principatū . De quibus
in fruticum loco abunde diximus. Sunt & alia genera
nominibus græcis indicanda : quia nostris maiore ex
parte nomen dare ijs deficit cura. Et pleraq; eorum in
exteris terris nascuntur: nobis tamen consuetata: quoniā
de natura sermo non de italia est. Ergo in coronamen-
ta folio uenere melotron: spireon: triganon: cneoron: qd
casiam Higinus uocat. Et quod cunilaginē: comiza: meli-
sophyllon: quod apiastron. Melilothon : quod fertulam
campanam uocant. Est enim in campania italiæ lauda-
tissima: a græcis in sunio: mox calcidica: & cretica ubi
cunq; uero asperis & siluestribus nata . Coronas ex
hac antiquitus factitatas indicio est nomen fertulæ:

E iij

LIBER

quod occupauit. Odor eius croco uicinus est: et flos: ipsa
cana. Placet maxime folijs breuissimis atq; pingui-
mis. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. Mi-
nyantes uocant græci. Alij asphaltion maiore folio quo
utuntur coronarij. Alterū acuto oxytriphylon. Tertiū
ex omnibus minutissimum. Inter hæc nervosi cauliculi
quibusdam: ut marathro: hippomarathro: myophono.
Utuntur e ferulis: & corymbis: & hederæ flore pur-
pureo. Est & in alio genere earum siluestribus rosis si-
milis. Et in ijs quoq; colos tantū delectat. Odor autem
abest. Et cneori duo genera nigri atq; candidi. Hoc &
odoratum. Ramosa ambo. Florent post æquinoctium
autumni.

De origano: & thymo: & melle attico: &
conyza: & iouis flore: & heleno: & abro-
tono: & leucanthemo. Ca. x.

Otidem & origano in coronamentis species
t Alterius enim nullum semen. id autem cui o-
dor est: creticum uocatur. Totidē & thymi:
candidū ac nigricans. Floret autem circa solstitia: tūc
& apes decerpunt. & auguriū mellis est. Prouentum
enim sperant apiarij large florescente eo. Læditur im-
bribus amittitq; florem. Semen thymi non potest de-
prehendi: cum origani per quem minutum non tamen
fallat. Sed quid interest id occultasse naturam? In flore
ipso intelligitur: satoq; eo nascitur. Quid non tentaue-
re homines? Mellis attici in toto orbe summa laus exi-
stimatur. Ergo translatus est ex attica thymū: & uix
flore (uti docemus) satum. Sed alia ratio naturæ obsti-
tit: non durante attico thymo: nisi in afflatu maris se-
ratur. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo
Ideoq; non nasci in arcadia. Tunc oleam non putabāt

gigni: nisi intra trecenta stadia a mari. Thymis quidem
nunc etiam lapideos campos in provincia narbonēsi re=
fertos scimus. Hoc pene solo redditu e longinquis regio=
nibus pecudum milibus conuenientibus ut thymo uescā=
tur. Et conizæ duo genera in coronamētis: mas & fœmi=
na. Differētia in folio. Tenuius fœminæ & constrictius
angustiusq; Imbricatū maris & ramosius. Flos quoq;
magis splendet eius. Serotinus utriq; post arcturū. Mas
odore grauior. Fœmina acrior. Et ideo contra bestiarum
morsus aptior. Folia fœminæ mellis odorē habent. Ma=
sculæ radix a quibusdam libanotis appellatur: de qua
diximus. Et tātū folio coronant iouis flos: amaracus her=
merocalles abrotonū: helenā: sisymbriū: serpillū. Omnia
sirculosa rosæ mō. Colore tātūmodo placet iouis flos.
Odor abest: sicut & illi qui græcæ phlox uocatur: &
ramis aut & folio odorata sunt: excepta serpillō. Hele=
num e lachrymis Helenæ dicitur natum. Et ideo in hele=
na insula laudatissimū. Est autē frutex humi se spargēs
dodrantalibus ramulis: folio simili serpillō. Abrotonū
iucundi odoris est & grauis. Floret æstate. Flos aurei
coloris. V acuum sponte prouenit. Cacumine suo se pro=
pagat. Seritur autem semine melius quam radice aut sur=
culo. Semine quoq; non sine negotio plantaria transfe=
runtur. Sic & adonium. V trunq; æstate. Alsiosa enim
admodum sunt: & sole nimio læduntur. Sed ubi conua=
luere: ritu uitis fruticant. Abrotono simile odore leucan=
themum est flore albo foliosum.

De Amaraco: uel sansuco: & nyctegreto:
& meliloto: & uiola alba: & codiamino
& de siluestribus bulbis: & heliochry=
so. & lichne: & de herbis citra mare.

Cap. xi.

E iiii

LIBER

Maracum Diocles medicus: & sicula gens
 a appellauere: quod ægyptus & syria san-
 cum. Seritur utroq; genere & semine: &
 ramo: uiuacius prædictis: & odore melius. Copiosum
 amaraco æquequam abrotono semen. Sed abrotono ra-
 dix una: & alte descendens: ceteris in summo ter-
 ræ leuiter hærens. Reliquorum satio autumnio fere inci-
 piente: necnō & uere quibusdam locis quæ umbra gau-
 dent: & aqua aut fimo. Nyctegreton inter pauca mira-
 tus est Democritus: coloris ignei: folijs spina: nec a terra
 se attollentem præcipuamq; in gedrosia narrat. Eruitur
 post æquinoctium uernum radicitus. Siccaturq; ad lunā
 xxx. diebus: ita lucens noctibus. Magos parthorumq; re-
 ges uti hac herba ad uota suscipienda. Eandē uocari che-
 namychon: quoniam anseres a primo conspectu eius ex-
 pavescant. Ab alijs nyctalopa: quoniam e longinquo no-
 ctibus fulgeat. Melilotos ubiq; nascitur. Laudatissima
 tamen in attica. Vbiq; uero recens: nec candicans: et
 croco q̄ simillima. Quanquam in italia odoratio &
 candida. Florum prima uer nunciantium uiola alba. Te-
 pidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Postea quæ
 appellatur purpurea. Proxime flammea: quæ flox uoca-
 tur: siluestris dumtaxat. Codiaminon bis anno: uere &
 autumnio. Aestates hyemesq; fugit. Seniores supradictis
 aliquando narcisus: & lilium trans maria. Et in italia
 quidem (ut diximus) per rosam. Nam in græcia tardius
 etiamnum anemone. Est autem hæc siluestrium bulbo-
 rum flos: aliaq; q̄ quæ dicitur in medicinis. Sequitur oc-
 nanthe: melanion. Ex siluestribus heliochrysos. Deinde
 alterū genus anemones: quæ limonia uocatur. Post hanc
 gladiolus comitatus hyacinthis. Nouissima rosa: Eadem
 prima deficit: excepta satina. Ceterum hyacinthus ma-

xime durat: & viola alba: & oenante. Sed hæc ita se
deuulsa crebro prohibeatur in seminibus. Nascitur lo-
cis tepidis. Odor idem qui germinantibus uuis: Atque
inde nomen. Hyacinthum comitatur fabula duplex: lu-
etum præferens eius: quem Apollo dilexerat: aut ex Aia-
cis cruore editi: ita discurrentibus uenis ut græcarum lit-
terarum figura ea legatur inscripta. Heliocrysos florem
habet auro similem: folium tenue: cauliculum quoq; gra-
cilem: sed durum. Hoc coronare se magi si & unguenta
summantur ex auro: quod apyron uocant: ad gratiã quo-
q; & uitæ gloriam pertinere arbitrantur. & uerni q-
dem flores hi sunt. Succedunt illis æstiu lychnis: & Io-
uis flos & alterum genus lilij. Item tiphyon & ama-
racus: quem phrygium cognominant: sed maxime specta-
bilis porthos. Duo genera huius. Vnum cui flos hyacin-
thi est. Alterum candidius qui fere nascitur in tumulis:
quoniam in fortius durat. Et iris æstate florens. Abeunt
& hi marcescuntq;. Alij rursus subeunt autumno. Ter-
tium genus lilij: & crocus: & orisin in utroq; genere:
unum hebes: alterum odoratum: primis omnia imbribus
emicantia. Coronarij quidem & spinæ flore utuntur.
Quippe cum spinæ albæ cauliculi inter oblectamēta gu-
læ quoq; condiantur. Hic est trans maria ordo florum.
In italia uiolis succedit rosa. Huic interuenit lilium. Ro-
sam cyanus excipit. Cyanum amaranthus. Nam uincap-
uincia semper uiret in modum lineæ folijs geniculatiz cir-
cundata topiaria herba inopiam tamen florum aliquan-
do supplet. Hæc q; a græcis chamædaphne uocatur. Vita
longissima uiolæ albæ est trimatu. Ab eo tempore dege-
nerat. Rosa & quinquennium perfert non recisa nec
adusta. Illo enim modo iuuenescit. Diximus & terram
referre plurimum. Nam in ægypto sine odore hæc om-

LIBER

nia. Tantumq; myrtis odor præcipuus. Alicubi etia; bi-
nis mensibus antecedit geminatio omnium. Rosaria a fa-
uonio fossa oportet opponi: iterumq; solstitio. Et id agē-
dum: ut intra id tempus purgata: & pura sint.

De cura apum: pabulo: & morbis earum: & reme-
dijs. Ca. xij.

Erum hortis coronamentisq; maxime aluea-
ria: & apes conueniūt: res præcipui quæstus:
compendijq; cum fauit. Harū ergo cā oportet
serere rhymum: apiastrū: rosam: uiolas: liliū: cyti sum: fa-
bam: eruium: cunilam: papauer: conizam: casiam: melilo-
tum: melissophyllum: cerinthen. Est autem cerinthe fo-
lio candido: incuruo cubitalis: capite concauo: mellis suc-
cum habente. Horum florum auidissimæ sunt: atq; etia;
sinapis: quod miremur cum oliuæ florem ab ijs non atti-
gi constet: Ideoque hanc arborem procul esse melius sit:
cum aliquas q̄ proxime seri conueniat: quæ & euolan-
tium examina inuitent nec longius abire patiantur. Cor-
num quoq; arborem cauere oportet. Nam flore eius degu-
stato aluo concita moriuntur. Remedium sorbam contu-
sam e melle præbere ijs uel urinam hoīum: uel bouz: aut
grana punici mali amineo uino cōspersa. Et genistas cir-
cumseri aluearijs gratissimum. Mirum est: dignum
que memoratu de alimentis quod comperi. Hosti-
lia uicus alluitur pado. Huius inquilini pabulo circa de-
ficiente imponunt nauibus aluearia: noctibusq; ad qui-
na millia passuum contrario amne naues subeūt. Egres-
sæ luce apes pastæq; ad naues quottidie remeant: mutā-
tes locum donec pondere ipso pressis nauibus plena, al-
uearia intelligantur: reuēctisq; eximuntur mella. Et in
hispania mulis prouehunt. De uenenato melle: & de
remedijs mellis uenena: & mellis insani. Ca. xij:

Antumq; pabulū refert: ut mella quoq; uene
nata fiant. Heraclie in ponto quibusdā annis
perniciosissima existunt: ab iisdem apibus fa-
cta. Nec dixere auctores e quibus floribus ea fieret. Nos
tamen trademus quæ cōperimus. Herba est alba: exitio
quidē iumentorū: sed præcipue caprarum: appellata ægo
ethron. Huius flore concipiunt noxium uirus aquoso ue-
lre marcescente. Ita fit ut non omnibus annis sentiatur
hoc malum. Venenati signa sunt q̄ omnino nō densatur
q̄ color magis rutilus est: odor alienus: sternutamenta
protinus mouens: qd̄ ponderosius innoxio. Qui edere abij-
ciunt se humi refrigerationem quærentes. Naz & sudo-
re diffliūt. Remedia sunt multa: quæ suis locis dicemus
Sed quoniam statim rep̄sentari aliqua in tantis insidijs
oportet: mulsum uetus e melle optimo & ruta: salsamē-
ta etiam si reiiciantur sumpta crebro. Certumque est id
malum per excrementa ad canes etiam peruenire: simili-
terq; torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inueteratum in-
nocuum esse cōstat. Et fœminarum cutem nullo melius
emendari cum costo: suggillata cum aloë. Aliud genus i
eodem ponti situ quod gentes ex anno mellis: ab insania
quam gignit: mænomenon uocant. Id existimatur con-
trahi flore rhododendri: quo statent siluæ. Gensq; ea cur-
curam in tributa romanis præstet: mel quoniam exitia-
le est non uendit. Et in perside: & in mauritania cæsa-
riensi getulia: contermina masyllis: uenenati faui gignū-
tur. Quidamq; a parte: quo nihil esse falacius potest: ni-
si q̄ liuore deprehenduntur. Quid sibi uoluisse naturam
ijs arbitremur insidijs? ut ab iisdem apibus: nec omnibus
annis fierent: aut non totis fauis? Parum enim erat
genuisse rem in qua uenenum facillime daretur eti-
am ne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid

LIBER

sibi uoluit? nisi ut cautiorem minusq; auidum faceret hominem. Non enim ipsi melli sed apibus iam cuspides dederat: & quidem uenenatas. Remedium aduersus has utiq; non differendo. Ergo maluæ succo aut foliorum hederæ perungi salutare est. Vel percussos eas bibere. Mirum tamen est uenena portantes ore fingentesq; ipsas non mori. Nisi quod illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus. Sicut contra serpentes psyllis: marisq; inter homines.

De melle: quod muscæ non attingunt: & aluearijs: & cura eorum si famem sentiunt apes: & quomodo cæra fiat. Ca. xiiij.

Liud in creta miraculum mellis. Mons est a
a rina nouem millia passuum ambitu. Intra quod
spatium muscæ non reperiuntur natumq; ibi
mel nusq; attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur. Aluearia orientem æquinoctiales spectare conuenit: aquilonem euitent. Nec fauonium minus. Aluearia optia cortice. Secunda ferula. Tertia uimine. Multi ea & speculari lapide fecere: ut operantes intus spectarent. Circulini aluearia fimo bubulo utilissimū Operculum: a tergo esse ambulatorium: ut properatus intus sit prosper. Si magnus sit uterus aluearius puentus aut sterilis: ne operandi desperatione curam abiiciat: id paulatim reduci oportet fallente operis incremento. Aluearia hyeme stramento opiri crebro suffiri: maxie fimo bubulo. Cognatum hoc ijs: & innascentes bestiolas necat: araneos: papiliones: teredines: apesque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitiū facilius est. Papilionū maior pestis. Tollitur uero cū maturescit malua noctu interlunio caelo sereno accēsis lucernis ante alueos: In eā flāmā sese ingerūt. Si cibus deesse sentiatur: apibus: uias passas: sic

cas uē ficos: tufasq; ad fores earū posuisse conueniet. Itē
lanas tractas madentes passo: aut de fruto: aut aqua mul
sa. Gallinarū etiā crudas carnes. Quibusdā etiam aestati
bus ijdem cibi pstandi: cū siccitas cōtinua florū alimēta
negat. Alueorū: cū mel eximitur: illini oportet exitus me
lisophyllo aut genista tritis: aut medios alba uite pcinge
re: ne apes diffugiant. Vasa mellaria: aut fauos lauari
aqua p̄cipiunt. Hac decocta fieri saluberrimū acetū. Cæ
ra fit ex exp̄ssis fauis: sed ate purificatis aqua: ac triduo
in tenebris siccatis: quarto die liquatis igni in nouo ficti
li aqua fauos tegente: tūc sporta collatis. Rursus in eadē
olla coquitur cæra cū eadem aqua: excipiturq; alia frigi
da: uasis melle circumlitis. Optima quæ punica uocatur.
Proxima q̄ maxime fulua odorisq; mellei pura: Natōne
aut pontica. Quā cōstare equidē miror inter uenenata
mella. Deinde cretica plurimū. n. ex p̄poli habet: de qua
diximus in natura apū. Post has corsica: quoniā ex buxo
fit & hēre aliq̄tā uim medicaminis putatur. Punica fit
hoc mō. Vtilatur sub diuo sæpius cæra fulua. Deide fer
uet in aqua marina ex alto petita addito nitro. Inde li
gulis eligūt florē: idest cādidiissima quæq; trāssundunt
q; in uas: qd̄ exigūū marinæ hēat frigida. Et rursus ma
rina decoquunt sepatim: dehinc uas ip̄m refrigerāt. Et cū
hæc ter fecere: iūcea crate sub diuo siccāt sole: lūaq; Hoc
n. cādorē facit: si sic siccatur. Et ne liquefāciāt p̄tegunt
tenui lintheo. Cādidiissima uero fit post insolationē etiā
nū recocta. Punica medicinis utilissima. Nigrescit cæra
addito chartarū cinere. Sicut āchusa admixta rubet. Va
riosq; in colores pigmētis trahitur ad reddēdas similitu
dines: & i numeros mortaliū usus: parietūq; etiā & ar
morū tutelā. Cætera de melle apibusq; in natura earum
dicta sunt. Et ortonū quidē oīs fere rō peracta est.

LIBER

De herbis sponte nascentibus & aculeatis. Ca. xv.

Equūtur herbæ spōte nascentes: quibus plerē-
s q; gentiū utūtur in cibis. Maximeq; ægyptus
frugū fertilissima. Sz ut sola ijs carere possit:
tāta ē ciborū ex herbis abūdātia: In italia paucissimas
nouimus: fraga: thamū: ruscū: batin marinā: batin hortē
sianā: q; aliqui asparagū gallicū uocant. Præter has pa-
stinacā pratēsem lupū salictariū: eaq; uerius oblectamē-
ta q; cibos. In ægypto nobilissima est colocasia: q; cyamō
uocāt aliqui. Hāc a nilo metunt: caulæ cū coctus est hara-
noso in mādēdo. Thyrsō aut qui inter folia emicat: spec-
tabilis folijs latissimis etiā si arbores cōparentur: ad si-
militudinē eorū: quæ psonata in nostris amnibus uoca-
mus. Adeoq; nili sui dotibus gaudent: ut implexis collo-
cassie folijs in uariā spēm uasorū potare gratissimū ha-
beāt. Seritur iā hæc in italia & in ægypto. Proxima au-
tōritas cicorio est: q; diximus intubū erraticū. Nasctur
post uergilias: Floret particulatim. Radix ei lēta: quare
etiā ad uincula utuntur illa. Anthaliū haud longi-
us a flumine nascitur mespili magnitudine & rotundi-
tate: sine nucleo: sine cortice: folio cyperi. Mandunt igni-
patum. Mandunt & oetum cui pauca folia minimaq;
uerum radix magna. Arachidna quidem & aracos cui
habeāt radices ramosas ac multiplices: nec foliū nec her-
bā ullā: aut quicq; aliud supra terrā habēt. Reliqua uul-
garium in cibo apud eos herbarum nomina: condriala:
hypocheris: & caucalis: anthriscū. scandix: come ab ali-
is tragopogon folijs croco simillimis: partheneium: stry-
cnium: corcorus. Et æquinoctio nascentes aphace: acinos:
quam epipetron uocant: quæ nunq; floret. At e cōtrario
aphace subinde marcescente flore emittit aliūz tota hye-
me totoq; uere usq; in æstatem. Multas præterea ignobi-

les habent. Sed maxime celebrāt enicon italiæ ignotam: ipsis aut oleo in cibo gratā. Hoc faciūt ex semine eius. Differētia prima siluestris & satiuæ. Siluestriū duæ spēs. Vna mitior est simili caule tñ rigido. Itaq; & æoliū antiqui utebātur. Exilis: q̄ quidā atractylida uocant. Semē eius candidū: & grande: amarū. Altera irsutior torosiore caule: & qui pene humi serpat: minuto semine. Aculeatārū hæc est generis: quoniā distinguēda sunt & generā. Ergo quædā herbarum spinosa sunt: quædam sine spinis. Spinosa rū multæ species. In totum spina ē asparagus scorpio: nullum. n. foliū hēt. Quædam spinosa foliata: ut carduus: eryngion: glycyrrhizon: & urtica. Iis. n. omnibus folijs inest aculeata mordacitas. Aliquæ & secundum spinam habent folium: ut tribulus: & ononis. Quædam in folio habent: & in caule ut phleos: qđ aliqui stoeben appellauere. Hippophyes spinis geniculatum. Tributa proprietas qđ & fructus spinosum habet. Ex omnibus ijs generibus urtica maxime noscitur: acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus sæpe altior binis cubitis. Plures eius differētiæ. Siluestris quā fœminam uocant: mitior. Et in siluestri quæ dicitur cania acrior. Caulæ quoq; mordaci fimbriatis folijs. Quæ uero etiam odorem fundit: herculanea uocatur. Semen omnibus copiosum: nigrum. Mirum sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam: & tactu tantum leui pruritum: pustulasque confestim adusto similes existere. Notum est & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur: nec nisi foliis roborata. Incipiens quidem ipsa nasci uere non ingrato: multis etiam religioso in cibo est: ad pellendos totius anni morbos. Siluestrium quæque radix: omnem carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ innoxia

LIBER

est morsu carens: aconitum uocatur. De scorpiōe dicemus
inter medicas.

De carduo: & helxine: & tribulo: &
anchusa.

Ca. xvi.

Arduus & folio & caule spinosas lanugi-
nes habet. Itē acorna leucacanthos: chalceos:
Cnidos: polyanthos: onopygos: helxine: sco-
limos. Chamæleon in folijs non habet aculeos. Est & il-
la differentia q̄ quædam in ijs multicaulia ramosaque
sunt: ut carduus. Vno autem caule nec ramosum cnidos.
Quædam cacumine tantum spinosa sunt: ut eringium.
Quædam æstate florent: ut tetralix & helxine. Scol-
imus quoq; floret sero & diu. Acorna colore tantum ru-
fo distinguitur: & pinguiore succo. Idem erat atracty-
lis quoq; nisi candidior esset: & nisi sanguineum succū
funderet. Quæ de causa phonos uocatur a quibusdam:
odore etiam grauis: sero maturescere semine: nec ante
autumnū: q̄ id de omnibus spinosis dici possit. Verū
omnia hæc & semine & radice nasci possunt. Scol-
imos carduorum generis ab ijs distat: q̄ radix eius uescē-
da est decocta. Mirum q̄ sine interuallo tota æstate ali-
ud floret in eo genere: aliud concipit: aliud parturit. Aca-
lei arecente folio desinunt pungere. Helxine rara uisū ē:
neq; in omnibus terris est: a radice foliosa: ex satina ue-
luti malum extuberat. Contacta suauis olet. Huius uer-
tex summus lachrymam continet iucundi saporis acan-
thicen masticem appellatam. Et cactos quoq; in sicilia
tantum nascitur suæ proprietatis & ipsa. Cuius in ter-
ra serpunt caules e radice emissi lato folio & spinoso:
caulesq; uocant cactos. Nec fastidiunt in cibus inuetera-
tos quoq; vnum caulem rectum habent: quem uocant:
pternica: eiusdem suauitatis: sed uetustatis impatientes.

Semen ei lanuginis: quem pappon uocant: quo detracto ex cortice: teneritas similis cerebro palmae est: uocant ascalia. Tribulus nō nisi i palustribus nascitur. Dira res alibi: iuxta nilū & strymonē amnes excipitur in cibis. Inclinator in uadū: folio ad effigiē ulmi: pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo uni. Cicerculae folia alteri aculeata. Hic & serius floret. Magisq; septa obsidet uillarū. Semen ei rotondius nigrū in siliqua. Alteri harenaceū. Spinosorū etiānum aliquid genus ononis. In ramis enim spinas habet apposito folio rutae simili: toto caule foliatū in modum coronae: sequitur a frugibus: aratro inimicū: uinaxq; praecipue. Aculeatarū caules aliquarum per terram serpiunt: ut eius quā coronopon uocant. Et ex diuerso stans anchusa inficiēdo ligno cerisq; radice apta. Est autem mitior ijs anthemis: & phylanthēs: anemone: & aphace: caule foliato est: & crepis & lotos. Differentia foliorū & hic quae & in arboribus: breuitate pediculi: ac longitudine: angustis ipis foliorū: amplitudine: angulis: incisuris: odore: flore. Diuturnior hic quibusdā per partes florentibus ut in ocimo Heliotropio: aphace: onochite.

Differentia herbarū per folia: & quae herbae toto anno florent: & hastula regia: & pistana & de gladiolo. Ca. xvij.

Vltis inter haec aeterna folia: sicut quibusdā m arborum. In primisq; heliotropio: adianto.

Aliud rursus spicatarū genus: ex quo est Cynops: alopecuros: stelephuros: quā quidā ortyga uocat. Alij plantaginem: de qua infra dicemus inter medicas. thryallis ex ijs. Alopecuros spicam habet mollē & lanuginem densam: non dissimulem uulpiū caudis: unde ei nomē. Proxima est ei & selepyros: nisi q illa parti

LIBER

culatim floret. Cicorion & similia circa terrā folia habent germinātes ab radice post uergilias. Perditon: quā & æoliæ gentes & ægyptij edunt: nomen dedit auis id maxime eruēs. Crassas plurimasq; habet radices. Itē ornithogale caule tenero: candido: semipedali radice bulbosa: molli tribus: aut quattuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirū loton herbā: & ægylopa nō nisi post annū e semie suo nasci. Mira & anthemidis natura: q̄ a summo florere incipit: cū ceteræ omnes quæ particulatim florent: ab ima sui parte incipiant. Notabile & in lappa: quæ adhærescit: quoniā in ipsa flos nascitur: non enī dēs: sed intus occultus: & intra se germinat: uelut animalia quæ in se pariunt. Item circa opuntē opuntia est herba etiam homini dulcis. Mirūq; e folio eius radicem fieri ac sic eam nasci. Lassine unum foliū habet: sed ita implicatū: ut plura uideantur. Chondrylla amara est: & acri in radice succo. Amara & aphace: & quæ picris nominatur: & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo imposuit. Notabilis & scyllæ: crociq; natura: quæ cum omnes herbæ foliū primū emittant: moxq; in caulē rotundētur: in ijs caulis prior intelligitur q̄ folium. Et in croco quidē flos impellitur caule. In scylla uero caulis exit: deinde flos ex eo emergit. Eadēq; ter floret (ut diximus) tria tempora sationū ostendens. Bulborum generi quidā adnumerant: & cypiri hoc est gladioli radicem. Dulcis ea est: & quæ decocta: panē etiam gratiorem faciat: pōderosiorēq; simul subacta. Similis est & quæ thesion uocatur: gustu aspera. Ceteræ eiusdem generi folio differunt. Asphodelus: oblongū et angustū habet. Scylla latum & tractabile. Gladiolus simile nomini. Asphodelus manditur & semine tosto: & bulbo. Sed hoc in cinere tosto: dein sale & oleo adi

to. Præterea tuso cum ficis præcipua uoluptate: ut uide-
tur Hesiodo. Traditur & ante portas uillarum satum
remedio esse contra ueneficorum noxã. Asphodeli men-
tionem & Homerus fecit. Radix eius naris modi-
cis similis est. Neq; alia numerosior: octoginta simul
acernatis sæpe bulbis. Theophrastus et fere græci prin-
cepsq; Pythagoras caulem eius cubitalem: & sæpe
duum cubitorum: folijs porri siluestris: anthericon uo-
cauere. Radicem uero id est bulbos asphodelon: nostri
illud albucum uocant: & asphodelum hastulam regiã.
Ea est & caulis acinosi. Eius duo genera faciunt. Albuco
est scapus cubitalis: & amplius purus: leuis. De quo
Mago præcipit exitu mensis martij: & initio aprilis:
cum floruerit: nondum semine eius intumescente deme-
tendum: findendoq; scapos: & quarto die in solem p-
ferendos. Ita siccatis manipulos faciendos. Item pista-
nam dicit a græcis uocari: quam inter uluas sagittam
appellamus. Hanc ab idibus maij usq; ad finem octo-
bris mensis decorticari: atq; leui sole siccari iubet. Idem
& gladiolum alterum: quẽ cypiron uocant & ipsum
palustrem iulio mense secari iubet ad radicem: ter-
tioq; die in sole siccari: donec candidus fiat. Quo-
tidie autem ante solem occidentem in tectum refer-
ri: quoniam palustribus defectis nocturni rores no-
ceant.

De iunco genera sex: & de cypero: & de
medicamentis earum & de cypro: & odo-
rato iunco.

Ca. xvij.

Imilia præcipit de iunco quẽ mariscon appel-
lant: ad texendas tegetes: & ipm iunio men-
se eximi ante iulium medium præcipiens.
Cætera desiccando eadẽ quæ de ulua suo loco diximus.

F ij

LIBER

Alterū genus iuncorū facit: quod marinū & a græcis
 oxyschoenon uocari inuenio. Tria genera eius acuti:
 sterilis: quem marem oxyn græci uocant: reliqua fœ-
 menini ferentis semen nigrum: quē melancranin uocāt
 Crassior hic & fruticosior. Magisq; etiamnum tertius
 qui uocatur holoschoenos. Ex ijs melancranis sine alijs
 generibus nascitur. Oxys autē & holoschoenos eodem
 cespite. Vtilissimus ad uitilia holoschenos: quia mollis
 & carnosus est. Fert fructum uuarū coherentū modo
 Nascitur autē is quē marē appellamus ex semetipso: ca-
 cumine in terrā defixo. Melancranis autem suo semine.
 Alioquin omnium radices omnibus annis intermoriuntur.
 Vtus ad nassas marinas: utiliū nexus: elegantium lucerna-
 rum lumina præcipua medullæ amplitudine. Iuxta ma-
 ritimas alpes tanta ut inciso uentre impleant pene un-
 ciarum latitudinem. In ægypto uero cribrorum longi-
 tudinem non alias utiliore. Quidam etiamnum unum
 genus faciunt iunci trianguli: cyperon uocant. Multi
 enim non discernunt a cyprio uicinitate nominis. Nos
 distinguemus utrumq; . Cyprius est gladiolus (ut dixi-
 mus) radice bulbosa: laudatissimus in insulis creta: de-
 in naxo: & postea phœnice. Cretico candor odorq; ui-
 cinus nardo: naxio acrior: phœnicio exiguum spirans: nul-
 lus ægypto. Nam & ibi nascitur. Discutit duritias cor-
 porum. Iam enim remedia dicemus: quoniam & florum
 odorumq; generiq; est magnus usus in medicina. Quod
 ad cypiron attinet: Apollodorū quidem sequimur: qui
 negabat bibendū: q̄q̄ professus efficacissimū esse aduer-
 sus calculosos. Eo fœtas fœminas quidem abortus face-
 re non dubitat. Mirumq; tradit barbaros suffitum eius
 herbæ excipientes ore lyenes consumere. Et non egredi
 domibus nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmio-

resq; sic et fieri. Inter triginū et alarū vitij pfectioni
busq; cum oleo illitum non dubie mederi. Cyperos iun-
cus est qualiter diximus angulosus: iuxta terram candi-
dus: cacumine niger: pinguisq;. Folia ima porraceis: exi-
liora: in cacumine minuta: inter quæ est semen. Radix oli-
uæ nigrae similis: quam cum oblonga est: cyperida vocat
magni in medicina usus. Laus cypero prima æmmonia-
co: secunda rhodio: tertia thracio: nouissima ægyptio: quæ
et confundit intellectū: quoniam et cypiros ibi nasci-
tur. Sed cyperos durissima uixq; spirans. Cæteris odor ē
ipsam nardū imitās. Est et per se indica herba: quæ cy-
peris uocatur: gingeberis effigie: cōmanducata croci uim
reddit. Cypero uis in medicina psilotri. Illinitur ptery-
gijs: ulceribusq; genitalium: et quæ in humore sunt om-
nibus: sicut oris ulceribus. Radix aduersus serpētū ictus
et scorpionum p̄sertim remedio ē. Vuluas aperit pota-
Largiori tanta uis: expellit eas: urinā ciet: et calculos:
ob id utilissima hydropicis. Illinitur et ulceribus quæ
serpunt: sed iis præcipua quæ in stomacho sunt ex uino
uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ deco-
cta ad tertias: tussi medetur. Semen tostum et in aqua
potum sistit aluum: et fœminarum menses: capitisque
dolores facit. At qui uocatur holoschoenos eius quæ pro-
xima sunt radices cōmanducantur aduersus araneorum
morsus. Inuenio etiānum unum iunci genus: quod tropi-
cen uocant. Huius semine somnum allici. Sed modum ser-
uandum: ne sopor fiat. Ob id et odorati iunci medici-
næ dicentur: quoniam et in syria cœle (ut suo loco retu-
limus) nascitur. Laudatissimus ex nabathea iuncus. co-
gnomine theucitis. Proximus babilonius. Pessimus ex
africa ac sine odore. Est autem rotundus uinosæ morda-
citatē ad linguam. Sincerus in confricando odorem ro-

ſæ emittit rubentibus fragmentis. Diſcutit inflactiones
 Ob id ſtomacho utilis: bilemꝫ & ſanguinẽ reiſcientia
 bus. Singultus ſedat. Ruſtus monet. Vrinã ciet. Veſicæ
 medetur. Ad muliebres uſus decoquitur. Opithotoni
 cis cum reſina arida imponitur. Excalfactoria & roſa
 uteros aſtringit: refrigerat. Vſus eius diuiditur in folia
 & flores. Capita foliorũ partesq; candidæ unguẽs uo
 cantur. In flore autẽ aliud eſt ſemẽ: aliud capillus in ca
 pite: aliud cortex: aliud calix. Foliũ ſiccatur: aut tribus
 modis exprimitur. Per ſe: cum unguẽs non detrahuntur
 ibi enim humoris plurimũ. Aut cum detractis unguibus
 reliqua pars aut oleo: aut uino maceratur in ſole uas
 uitreis. Quidã & ſalem admiſcent: & anchuſam non
 nulli: aut aſpalathũ: aut iuncũ odoratũ: quia talis ma
 xime pdeſt uulvæ ac dyſentericis. Exprimũtur eadẽ fo
 lia detractis unguibus trita per lintheũ ſpiſſum in creu
 uas: leuiq; igni ſuccus coquitur: donec fiat craſſitudo
 mellis: ad hoc eligi oportet odoratiſſima quæq; folia.
 Ex roſa medicina: & de lilio: & de narciſo: & ex uio
 la: & de baccare: & combreto: & aſaro. Ca. xix.

Inum quomodo fieret ex roſa diximus in
 u ter genera uini: Vſus ſucci ad aures: oris ulce
 ra: gingiuas: tonſillas: gargariſſatus. Stoma
 chum: uulvas: ſedis uitia: capitis dolores in febre per ſe
 uel cum aceto ſomno: nauſeas. Folia uruntur in callible
 pharũ. Et ſiccis fœmina aſperguntur. Epiphoras quoq;
 aridis leniunt. Flos ſomnũ facit. Inhibet fluctiones mu
 lierũ maxime albas in poſca potus. Et ſanguinis excrea
 tiones. Stomachi quoq; dolores q̃tum in uini cyathis
 tribus. Semẽ ijs optimũ crocinũ: nec anniculo uetuſtius:
 & in umbra ſiccatur. Nigrũ inutile. Dentiũ dolori illi
 nitur. Vrinã ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro

non ueteri. Naribus subditum caput purgat. Capita po-
ta uentrem & sanguinem sistunt. Vngues rosæ epipho-
ris salubres sunt. Vlcera enim oculorum rosa sordescunt
præterq̃ in initijs epiphoræ: ita ut arida cum pane impo-
natur. Folia quidem uitij stomachi: rosionibus: & ui-
tij uentris: & intestinorum: & præcordijs utilissima
uel illita. Cibo quoq; lapati modo conduntur. Cauēdus
quoq; in iis situs celeriter insidens. Et aridis & expres-
sis aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coer-
cendos: ita ut a balneis inarescant corpora: dein frigida
abluantur. Siluestris cum adipe ursino alopecias mirifi-
ce emendat. Lilij radices multis modis florem suum no-
bilitauere. Contra serpentium ictus ex uino potæ: & cō-
tra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino de-
coquantur: triduoq; non soluuntur. Cum adipe aut oleo
decoctæ pilos quoq; adustis reddunt. E mulso potæ imi-
tilem sanguinem cum aluo trahunt. Lyeniꝝ & ruptis
uulsis prosunt. Et menstrui foeminarum in uino decoctæ
Impositæq; cā melle neruis præcisis medentur. Cōtra ly-
chæas: & lepras & furfures i facie emēdāt. Erugāt cor-
pa. Folia in aceto cocta in uulneribus imponuntur. Epi-
phoris testium in melle: cum hyoscyamo & farina tri-
tici. Semen illinitur igni sacro. Flos & folia ulcerum ue-
tostati. Succus qui flore expressus est: ab alijs mel uoca-
tur: ab alijs syrium ad emolliendas uiluas: sudoresq; fa-
ciendos: & suppurationes coquēdas. Narcisi duo gene-
ra in usu medici recipiūt. Vñ purpureo flore: & alte-
rum herbaceū. Hunc stomacho inutilem: & ideo uomi-
torium: alios quoq; soluentē: neruis inimicū: caput gra-
uantem: Et a narce narcisum dictum: nō a fabuloso pue-
ro. Vriusque radix mulsei saporis est. Ambustis prodest
cum exiguo melle. Sic & uulneribus: & luxatis. Panis

LIBER

uero cū melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori
 extrahit in polenta tritus: oleoque contusus. Mede-
 tur: & lapide percussis. Purgat uulnera permi-
 xtus farina: Nigras uiligines emaculat. Ex hoc flore
 fit narcisinū oleum ad emoliendas duricias. Calfaciēda
 quæ alserint. Auribus est utilissimus: sed capitis dolores
 facit. Viola siluestres sunt & satiuæ. Purpureæ refrige-
 rant. Cōtra inflammationes illiniuntur stomacho ardē-
 ti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorū priuatim
 epiphoris: & sede p̄cidente: uulua ne. Et contra suppu-
 rationes. Crapulā: & grauedines capitis impositis coro-
 nis: olfactuue discutiūt. Angias ex aqua potæ. Id qđ pur-
 pureū est ex ijs comitalibus medetur: maxie pueris in
 aqua potū. Semē uiolæ scorpionibus aduersatur. Contra
 flos albæ suppurata apit. Ipā discutit. Et alba at & lu-
 tea extenuāt mēstrua. Vrinā ciūt. Minor uis ē recētibus.
 Iōq; aridis post anum utēdū. Lutea dimidio cyatho in
 aquæ tribus mēses trahit. Radices eius cū aceto illitæ se-
 dāt lyenē. Irē podagrā. Oculorū inflationes cuz myrrha
 & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera. Cum
 cera rimas sedis. Et quæ in humidis sunt. Ex aceto uero
 collectiones sanant. Baccar in medicinæ usu est. Aliqui
 ex nostris perpensam uocant. Auxiliatur contra ser-
 pentes. Capitis dolores: feruoresq; Item epiphoras. Mā-
 mis tumentibus a partu & ægylopijs. Incipientibusq;
 ignibus sacris. Odor somnum gignit. Radicem decoctam
 bibere spasticis: euersis: comulsis: suspiriosis: salutare ē.
 In tussi uetere radices eius tres: quattuorue decoquūtur
 ad tertias partes. Hæcq; potio mulieres ex abortu pur-
 gat. Laterum compunctiones tollit: & uesicæ calculos.
 Tonditur cum diapasmate. Vestibus odoris gratia in-
 feritur. Combretum quod simile ei diximus tritum cum

angia: uulnera mire sanat. Asarum iocinerum ui-
eius salutare esse traditur: uncia sumptum in hemi-
na mulsi mixti. Alium purgat hellebori modo. Hi-
dropicis pdest: & præcordijs: uuluisq; ac morbo regio
In mustum si addatur: facit uinum urinis ciendis. Effo-
ditur cum folia emittit. Siccatur in umbra. Situm ce-
lerrime sentit.

De nardo gallico: & de croco medicina: & croco
magnate: & iride: & saluunca: & holochryso: &
chrysocome: & meliloto. Ca. xx.

T quoniam quidam ut diximus nardum rusti
e cum nominauere radicem baccaris: cōtexemus
& gallici nardi remedia in hunc locum dila-
ta: cum disputaremus de peregrinis arboribus. Ergo ad-
uersus serpentes duabus drachmis in uino succurrit. In-
flationibus colli: uel ex aqua uel ex uino. Item incineris:
& renum suffusisq; felle. Et hydropicis per se uel cum
absinthio. Sistit purgationes mulierum. Impetus uero
eius: q phun eodem loco appellauimus. Radix datur po-
tui trita: uel decocta ad strangulationes: uel pectoris do-
lores: uel laterum. Menses quoq; cit. Bibitur cum uino.
Crocum cum melle non soluitur: nullosq; dulci. Facilli-
me autem uino: aut aqua. Vtilissimū in medicina. Adser-
uatur cornea pyxide. Discutit inflānationes omnes qui-
dem. Sed oculorum maxime ex ouo illitus. Vuluarū quo-
q; strangulatus. Stomachi exulcerationes: pectoris: &
renū: iocinerum pulmonū: uescicarumq; peculiariter. In-
flāmationi earū uehemēter utile: Itē thussi & pleureti-
cis. Tollit & pruritus. Vrinā cit. Qui crocū prius bibe-
rint crapulā nō sentient. Ebrietati eo restituit. Coronæ
quoq; ex eo mulcent ebrietae. Sōnum facit. Caput leni-
ter mouet. Venerem stimulat. Flos eius igni sacro illini-

LIBER

tur cū creta cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus mis-
 cetur. Collyrio uni nomē dedit. Ex eo quoq; expresso un-
 guento crocino: quod crocomagma appellant. Habet su-
 as utilitates contra suffusiones oculorum. Vrinās magis
 exalfacit q̄ crocum ipsum. Optimū qd̄ gustatum salinā
 dētesq; inficit. Iris ruffa melior q̄ cādida: infantibus eā
 circūligari salutare est. Dentientibus prācipua est: Et
 tussientibus: tinearumue uitio laborantibus instillari.
 Cæteri effectus eius non multum a melle differunt. Vl-
 cera purgat: apitis prācipue. Suppurationes ueteres. Al-
 ium soluit duabus drachmis cum melle. Tussim: tormi-
 na: inflationes: pota: Lienes ex aceto. Contra serpentium
 Et araneorum morsus: ex posca ualet. Contra scorpio-
 nes duarum drachmarum pondere: in pane. uel aqua su-
 mitur. Contra canum morsus ex oleo imponitur. Et con-
 tra perfrictiones. Sic Et neruorum doloribus. Lumbis
 uero Et coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei conal-
 factoria. Naribus subdita sternutamenta mouet: apitq;
 purgat. Dolori apitis cotoneis malis: aut struteis illini-
 tur. Crapulas quoq; orthopnoeas discutit. Vomitiones
 cit: duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit imposita
 cum melle. Ad paronychias farina eius utuntur. Cum ui-
 no ad clauos: uel uerrucas. Triduoq; nō soluitur. Halitus
 oris cōmanducata abolet: alarumq; uitia. Succo duricias
 omnes emollit. Somnum conciliat. Sed genituram cōsu-
 mit. Sedis rimas Et condylomata. Omniaq; in corpore
 excrecentia sanat. Sunt qui siluestrem irin uocent. Stru-
 mas hæc uel panos uel inguina discutit. Prācipitur ut si
 sinistra manu lecta ad hos usus seruetur: colligentesq; di-
 cant cuius hominis utiq; causa eximant. Scelus herbario-
 rum aperietur in hac mentione: partem eius seruantium
 Et quarūdā aliarum herbarū sicuti plantaginis substi-

uentium si parum mercedis tulisse sese arbitratur. Rur-
susq; ut plus operis acquirant partem eam quam serua-
uere eodem loco infodiunt. Credo ut uitia quæ sanauerit
faciant rebellare. Saluicæ radix in uino decocta sistit
uomitiones. Corroborat stomachum. Polio Muscus: &
Hesiodus perungi iubent dignationes gratia. Gloriæque
auidos polium tractare: collere. Polium contra serpentes
substernitur uel portatur. Medici in uino decoquunt re-
cens uel aridum: illinuntq; uel spleneticis propinant ex
aceto. Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus
in uino decoctum. Vulneribus quoq; sic illinunt. Secun-
das mulierum partusq; emortuos repellit. Item dolores
corporis. Vesicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec ma-
gis alia herba conuenit medicameto: quod alexipharma
con uocant. Stomacho tamen inutile esse. Caputq; eo im-
pleri: & abortum fieri potest. Aliqui negant. Ad religio-
nem addunt: ubi inuentum sit: protinus ad alligandum
contra oculorum suffusiones. Cauendumq; ne terram at-
tingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt: nisi q
molliora sunt: & lanatiore canicie. Cū ruta siluestri
si teratur ex aqua cælesti aspidas mitigare dicitur. At n
secus atq; cianus astringit: & coibet uulnera: prohibet-
q; serpere. Holocrysos medetur stranguriæ in uino pota:
& oculorum epiphoris illita. Cuius fæce uero uini crema-
ta in polenta: lychenas emendat. Chrysocomes radix cal-
facit & stringit. Datur potui ad iocinerum uitia. Itē
pulmonum. Vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet
menstrua. Et si cruda detur: hydropicorum aquaz sistit.
Mellissophyllo: siue melitena si perugantur aluearia nō
fugient apes. Nullo. n. magis gaudet flore. Copia istius
examia facillime cōtinetur. Itē p̄sentissimū ē cōtra ictus
earū: uesparūq; & araneorum. Item scorpionum. Item

LIBER

contra uuluarum strangulationes: addito nitro. Contra
 tormina e uino. Folia eius strumis illinuntur: & sedis
 uitijs cū sale decocta. Succus foeminas purgat: & infla-
 tiones discutit: & ulcera sanat. Articularios morbos se-
 dat. Canisq; morsus. Prodest dysentericis ueteribus: &
 celiacis: & orthopnoicis: lyenibus: ulceribus thoracis.
 Caligines oculorum succo cum melle inungi eximius ha-
 betur. Melilotos quoq; oculis medetur cum lacte: aut cū
 lini semine. Maxillarum quoq; dolores lenit. Et capitis
 cum rosaceo. Item aurium e passo. Quæq; in manibus in-
 tumescunt uel erumpunt. Stomachi dolores in uino de-
 cocta: uel cruda tritaq;. Idem effectus est ad uulnas. To-
 stes uero: & sedem prociduum. quæq; ibi sunt uitia: re-
 cens ex aqua decocta: uel ex passo. Adiecto rosaceo illinū-
 tur ad carcinomata. Defervesce in uino dulci. Peculiari-
 ter & contra meliceridas efficax.

De trifolio: & thymo: & hemorocalle: & de hele-
 nio: & abrotono. Ca. xxi.

Rifolium scio credi præualere contra serpen-
 tium ictus: & scorpionum: ex uino: aut posca
 seminis granis uiginti potis. Vel folijs: & to-
 ta herba decocta. Serpentesq; nūq; in trifolio aspici. Præ-
 terea celebratis auctoribus contra omnia uenena pro an-
 tidoto: sufficere. xxv. grana eius. quod minianthes ex eo
 appellauimus tradi. Multa alia præterea in remedijs eius
 ascribi. Sed me contra sententias eorum grauiissimi uiri
 auctoritas mouet. Sophocles. n. poeta uenenatus id dicit.
 Simus quoq; medicus decocti aut contriti succum infu-
 sum corpori easdem uredines facere quasi percussis a ser-
 pente. Ergo non aliter utendum eo q̄. contra uenena cen-
 suerunt. Fortassis eniz & ijs uenenis inter se contraria
 sit natura: sicut multis alijs. Item animaduerto semen

eius cuius minima sint folia utile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore: & in umbra sicari. Duo autem sunt genera eius. Cădidum: radice lignosa: in collibus nascens quod & præfertur. Alteruz nigrius florisq; nigri. Vtraq; oculorum claritati multum conferre existimatur. Et in cibo: & in medicamentis. Item diutina tussi eligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinem concreescere non patitur e melle. Longas fauciu di stillationes extra illita cum sinapi extenuare. Item stomachi & ventris vitia. Modice tamen utenduz est: quoniam exaltant: quamuis sistunt alium: quæ si exulcerata sit denarij pondus in sextarium aceti: & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit aut inter scapulas: aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cu melle. Quæ potio datur & in alienatione mentis: ac melâcholicis. Datur & comitialibus: quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere i molli thymo. Prodest & orthopnoicis: & anhelationi. Mulieruq; mensibus retardatis. Vel si emortui sint in utero partus decoctum in aqua ad tertias. Viris uero contra inflationes cum melle & aceto. Et si uenter turgat. Testesue aut uesticæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impositum. Item cum aceto callum & uerucas. Coxendicibus imponitur cum uino articularibus morbis. Et luxatis tritum: ac lanæ inspersum ex oleo ambustis cum adipe suillo: dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in fastidio tritum cum sale. Hemoroides pallidum e uiridi & molle folium habet: radicem odoratam: atque bulbosam. Quæ eum melle imposita uentri aquam pellit: & sanguinem etiam inutilem. Folia

epiphoris oculorū: māmārūq; post partū doloribus illi
 nuntur. Heleniū ab Helenæ lachrymis diximus natū. Fa
 uere creditur formæ. Cutē mulierū ī facie reliquoq; cor
 pore nutrire incorruptā. Præterea putāt usu eius quādā
 datā gratiā ijs: uenerēq; cōciliari. Attribuūt & hylari
 tatis effectū eidē potæ in uino: eumq; quē habuerit. Ne
 penthes illud p̄dicatū ab Homero: q; ea tristitia oīs abo
 leatur. Est autem succi p̄dulcis. Prodest orthopnoicis ra
 dix eius in aqua ieiunis pota. Est autem candidus in
 tus & dulcis. Bibitur & contra serpentiu; ictus ex ui
 no. Mures quoq; contrita dicitur necare. Abrotanum duo
 rum traditur generum: Campestre ac montanū. Hoc fœ
 minam: illud marem intelligi uolumus. Amaritudo ab
 sinthij in utroq;. Siculum laudatissimum: dein gallati
 cum. Vsus est & folijs. Sed maior semine ad calfacien
 dum. Ideo nervis utile: tussi: orthopnoicis: conuulsis: rup
 tis: lumbis: urinæ angustijs. Datur bibendum manuali
 bus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex ijs quaternis
 cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drach
 mæ pondere. Prodest & uulua. Concoquit panos cum
 farina hordeacea: & oculorum inflammationibus ili
 nitur cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra
 ictus eorum bibitur cum uino: illiniturq;. Efficacissimū
 contra ea quorum ueneno tremores: & frigus accidunt
 ut scorpionum: & phalangiorum: & contra uenena
 alia pota. Prodest & quoquomodo argentibus: & ad
 extrahenda ea quæ inhaerent corporibus. Pellit & inte
 raneorum mala Ramo eius si subiiciatur puluino uene
 rem stimulari aiunt. Efficacissimamque esse her
 bam contra omnia ueneficia quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo: & sansuco medi
 cine.

•Ca. xxij•

Eucanthemus suspiriosus medetur: duabus par-
 tibus aceti permixtum. Sansucum siue ama-
 racum in cypro laudatissimum: & odoratis-
 simum. Scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitū.
 Menstruis quoq; multum confert impositum. Minor est
 eidem potio uis. Coibet & oculorum epiphoras cum po-
 lenta. Succus decocti tormina discutit: & urinis & hy-
 dropicis utile. Mouet & narium sternutamenta. Fit
 ex eo oleum quod sansucinum uocatur: aut amaracinum
 ad exalfaciendos emolliendosque nervos: & uul-
 uas calfacit. Folia suggilatis cum melle: & luxatis
 cum cera prosunt.

De anemona medicinae:

Ca. xxij.

Nemonas coronarias tantum diximus. Nunc
 reddemus & medicas. Sunt qui pherinion uo-
 cent. Duo eius genera. Siluestris prima. Alte-
 ra in cultis nascens. Vtraq; sabulosis. Huiusq; plures spe-
 cies. Aut n. phoeniceum florem habet: quæ & copiosis-
 sima est: aut purpureum: aut lacteum. Harum trium fo-
 lia apio similia. Nec temere semipedalem altitudine ex-
 cedunt: cacumine asparagi. Flos nunq; se aperit: nisi uen-
 to spirante: unde & nomen accepit. Siluestri amplitu-
 do maior: latioribusq; folijs: flore phoeniceo. Hanc erro-
 ducti argemonem putant multi. Alij rursus papauer: qd
 rhyā appellauimus. Sed distinctio magna: q; utraq; hæc
 postea floret. Nec aut succum illarum anemonæ reddūt
 aut calices habent: nec nisi asparagi cacumen. Prosunt
 anemonæ capitis doloribus: & inflammationibus:
 uuluis mulierum lacti quoq; . Et menstrua cient cum
 ptisana sumptæ: aut uellere appositæ. Radix comman-
 ducata pituitam trahit. Dentes sanat. Decocta oculorum
 epiphoras. Magi multum quidem ijs tribuere. Quam-

LIBER

primum aspiciatur eo anno tolli iubentes: diciq; colligi eas tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florem panno roseo: & in umbra asservari: ita cum opus sit: alligari. Quæ ex iis phœniceum flos habet: radice cōtrita: cuiuscunq; animalium imposita ulcerum facit styptitam uim. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Ex Oenanthe medicina.

Ca. xxiiij.

Oenanthe herba nascitur in petris: folio pastinacæ: radice magna. numerosa. Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota facilitatē pariendi præstant: secundasq; purgant. Tussim e melle tollunt. Vrinam cient. Radix e uesicæ uitijs medetur.

De Heliochryso medicina.

Ca. xxy.

Heliochrysum quod alij chrysanthemon uocāt h ramulos habet candidos: folia subalbida: abrotono similia: ad solis percussum aureæ lucis in orbem ueluti corimbis dependentibus: qui nunq; marcescunt. Quæ de causa deos coronant illo. Quod diligentiissime obseruauit Ptolamæus rex ægypti. Nascitur in frutetis. Ciet urinas e uino pota: & menses. Duricias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem concretum uentris ac uesicæ absomit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluvia mulierū in uino albo. Vestes tuctur odore non ineleganti.

Ex hiacyntho medicina.

Ca. xxyi.

Iacynthus in gallia eximie prouenit. Hoc ibi h cocco hyssinum tingit. Radix est bulbacea mangonicis uenalijs pulehre nota. Quæ in uino dulci illita pubertatem cohercet: & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morsibus resistit.

Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones: morbumq; regium semen eius cum abrotono datur lychnis quoq; flammea illa aduersus serpentes: scorpiones: crabrones: similiaq; bibitur e uino semie trito. Siluestris eadem stomacho inutilis. Alium soluit. Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis. Scorpionibus adeo contraria ut omnino uisa ea torpescant. Radicem eius asiani boliten uocant. Qua alligata oculo: albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuinca medicina

Ca. xxvij.

T uincaperuinca: siue camædaphne arida tu-
e sa hydropicis datur in aqua cocleari mensu-
ra. Celerrimeq; reddunt aquam. Eadem deco-
cta in cinere sparsa uino tumores siccant. Auribus succo medetur. Aluinis imposita multū prodesse dicitur. Rusci radix decocta bibitur alternis diebus in calculorum ualitudine: & toruosiore urina: uel cruenta. Radicem pridie erui oportet: postero mane decoqui. Ex eo sextario uini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudā radicē tritā ex aqua bibant: & in totum ad uirilia cauliculis eius in uino & aceto tritis nihil utilius putant. Batis quoq; aluum mollit. Illinitur podagricis tosta et contusa. Acinum & coronarum causa & ciborū ægyptij serunt. Eademq; erat quæ ocimū: nisi hirsutior ramis: ac folijs esset: & admodum odorata. Ciet menses & urinas.

Ex colocasia medicina.

Ca. xxviii.

e Olocasia Glaucias acria corporis leniri putant: & stomachum inuari.

Ex anthalio medicina.

Ca. xxix.

a Nthalij quod ægyptij edunt nullum aliū reperi usum: est & herba Anthillon quā aliij

G

LIBER

anticellum uocant duorum generū: folijs & ramis len-
ticulæ similis palmi altitudine: sabulosis apricis nascēs
subsalſa guſtanti. Altera chamæpithyos ſimilis breuior
& hirsutior: purpurei floris: odore grauis: in ſaxoſis na-
ſcens. Prior uuluis aptiſſima eſt ex roſaceo & lacte im-
poſita: etiam uulneribus. Bibitur in ſtranguria renūq;
doloribus tribus drachmis. Altera bibitur in duritia
uuluarum: & in torminibus: & in comitali morbo:
cum melle & aceto quattuor drachmis.

De parthenio medicina.

Ca. xxx.

Contra parthenium alij leucathen: alij than-
c n acum uocant. Celfus apud nos perditium et
muralium. Naſcitur in hortorum ſepibus: flo-
re albo: odore mali: ſapore amaro. Ad inſedendum deco-
ctum in duricia: uuluarum: & inflammationibus. Sicca-
tum cum melle & aceto impoſitū bilem trahit atram.
Ob hoc contra uertigines utilis: et calculoſis. Illinitur
& ſacro igni. Item ſtrumis cum axungia inueterata.
Magi contra tertianas ſiniſtra manu euelli eam iubēt:
dicitq; cuius cauſa uellatur: nec reſpicere. Dein eius fo-
lium ægri lingue ſubijcere: ut mox in cyatho atq; deuo-
retur.

De ſtrychne medicina

Ca. xxxi.

Trychne quam quidam ſtrychon ſcripſere:
s utinam nec coronarij in ægypto uterentur:
quos imitat hedere foliorum ſimilitudo in
duobus eius generibus. Quorum alterum: cui acini cocci-
nei: granoli folliculi. Hallicaccabū uocant: & alij cal-
lion. Noſtri autem ueſicariam: quoniam ueſica & cal-
culis prodeſt. Frutex eſt ſurculoſus uerius q̄ herba: fol-
liculis magnis: latiſq; & turbinatis: grandi intus aci-
no: qui matureſcit nouembri menſe. Tertio folia ſunt
ocimi minime diligenter demonſtranda. Remedia enim

non uenena tractamus. Quippe insaniam facit paruo
quoq; succo: q̄q̄ & græci auctores in iotum uertere.
Drachmæ enim pondere luxum pudoris gigni dixerūt:
species uanas imaginesq; conspicuas obuersari demon=
strantes. Duplicatum hunc modum: legitimam insaniam
facere. Quicquid uero adijciatur ponderi representari
mortem. Hoc est uenenum quod innocentissimi aucto=
res simpliciter dorycnion appellauere. Ab eo quod cu=
spides in prælijs tingerentur illo passim nascente: ma=
nion cognominare: qui nequitia occultabant erythron
aut newrita: ut nonnulli perissene cauendi quidem cau=
sa curiosius dicendum. Quin & alterum genus quod
halicaccabon uocant: soporiferum est: atq; etiam opio
uelocius ad mortem: ab alijs morion: ab alijs moly ap=
pellatum. Laudatū uero a loco ad fruendum & thy=
maristo. Quidam etiam carmine minore obliuionem
inducentes. Quippe præsentaneum remedium ad den=
tium mobiles firmandos si colluerentur. Halicaccabo
uni exceptionem addidere ne diutius id fieret. Delira=
tionem enim gigni eo. Nec demonstranda remedia: quo
rum medicina maioris mali periculum affert. Commem=
datur enim cibus tertium: licet præferatur hortensis sa=
poribus. Et nihil sit corporis malorum cui non saluta=
re sit strychnos. Xenocrates prædicet. Non tamen auxi=
lia eorum tanti sunt: ut uel profutura non de ijs com=
memorare nefas putem: præsertim tanta copia innoxio=
rum medicaminū. Halieaccabi radicē bibunt: qui sunt
uaticinandi callentes: q̄ furere ad cōfirmādas supersti=
tiones aspici se uolūt. Remedio est (id enim libētius ret=
tulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec il=
lud præteribo aspidum naturæ halicaccabum in tan=
tum aduersam: ut radice eius propius admota sopo=

LIBER

rentur: illas sopore enecans uis earum. Ergo trita ex oleo: percussis auxiliatur.

De corcoro.

Ca. xxxij.

Orcorum alexandrini cibi herba est conuolutis folijs ad similitudinem mori. Præcordijs (ut ferunt) utilis alopetijsq; & lētigini. Bonum quoq; scabiem celerrime sanari ea inuenio apud Nicandrum quidem & serpentium morsus anteq̃ floreat. Nec de cnico siue attractyllide uerbosius disputetur. Aegyptia herba est: & magnū contra uenenata animalia præbet auxilium. Item aduersus fungos. Constat a scorpione percussos q̃diu teneant eam herbam non sentire cruciatum.

De persoluta.

Ca. xxxiij.

T persolutam ægyptus in hortis serit coronarum gratia: Dum genera eius fœmina ac mas utraq; subdita uenerem inhiberi uirorū maxime tradunt.

De mensuris & ponderibus.

Ca. xxxiiij.

Quoniam in mensuris quoq; ac ponderibus crebro græcis nominibus utendum est: interpretationem eorum semel in hoc loco ponemus. Drachma attica: fere enim attica obseruatione medici utuntur: denarij argentei habet pondus. Eadēq; sex obolos pondere efficit. Obolus decem calchos. Cyathus pendet per se drachmas decem. Cum acetabuli mensura dicitur significat hemina quartā partē: id est drachmas xv. Mina quam nostri minam uocant pendet drachmas atticas centum.

PROOEMIUM.

OMPLESSE POTERANT MIRA-
culum sui natura: atq; tellus reputan-
tiū uel prioris tantū uoluminis dotes
totq; genera herbarū utilitatibus ho-
minum aut uoluptatibus genita. Sed
quanto plura restant: tanto quoq; mirabilia inuēti-
Illa enim maiore parte cibi: aut odoris: decorisue com-
mendatione ad numerosa experimenta duxit. Reliquo-
rum potentia approbat nihil a rerum natura sine ali-
qua occultiore causa gigni.

De gentibus herbis formæ gratia utētibz. Ca. i.

Quidem & formæ gratia ritusq; perpetui
in corporibus suis aliquas exterarū gentium
uti herbis quibusdam aduerto animo. Illinūt
certe alijs aliæ faciem in populis barbarorum fœminæ.
Maresq; etiam apud dacos et sarmatas corpora sua in-
scribunt. Simile plantagini glastum in gallia uocatur.
Quo britannorū coniuges nurusq; toto corpore oblitæ
quibusdam in sacris nudæ incedunt æthiopum colo-
rem imitantes.

Quod herbis uestes inficiantur. Ca. ii.

Am uero infici uestes scimus admirabili suc-
co. Atq; ut silleamus galliæ: africæ. Lusita-
niæ granis coccum imperatorijs dicatū palu-
damentis: transalpina gallia herbis tyriū: atq; conchy-
lium tingit: omnisq; alios colores. Nec quærit profun-
dis murices: seseq; obijciēdo dum præripit escam beluis

G iiij

LIBER

marinis: intacta etiam anchoris scrutatur uada: ut inueniat per quod facilius matrona adultero placeat: corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit quo frangi mundos exculpat usu alioquin fulgentis. Instrui poterat luxuria certe innocentius. Nunc propositum ista confectari: nec omittemus: ut subiiciendo utiliora luxuriam uilitate circumscribamus dicturi & alias herbis tingi lapides parietesq;. Nec tingendi nec pingendi tñ rationem omissemus: si unq; ea liberalium artium fuisset. Interim fortius augetur auctoritas: quæ quanta, debeat etiam surdis: hoc est ignobilibus herbis perhibetur. Si quidem auctores imperij romani conditoresq; immensum quidam & hinc sumpserunt: quoniam nō aliud de sagmina in remedijs publicis fuere: & in sacris legationibus: q̄ uerbenæ. Certe utroq; nomine idem significatur. Hoc est gramen ex arce cum sua terra euulsum: hac semper & legati cum ad hostes: clarigatumq; mitteretur usi: id est res raptas clare repetitum: unus utiq; Verbenarius uocabatur.

De Corona graminea.

Ca. iij.

Orona quidem nulla fuit graminea nobilior in maiestate populi terrarum principis præmijsq; gloriæ. Gemmatæ: & aureæ: uallares: murales: rostratæ: ciuicæ: triumphales post hanc fuere. Suntq; cunctæ magno intervallo: magnaq; differentia. Cæteras omnes singuli: & duces ipsi imperatoresq; militibus: aut aliquando collegijs dedere.

De Raritate eius

Ca. iiii.

Ecreuit in triumphis senatus cura belli solutus: & populus ociosus: gramineam nunquā: nisi in suprema desperatione. Contigitq; nulli nisi ab uniuerso exercitu seruato seruatori decreta. Cæ

terās imperatores dedere. Hanc solam miles imperatori
Eadem uocatur obsidionalis: liberatis obsidione abhomi-
nandoq; exitio totis castris. Quod si ciuica honos uno
aliquo ac uel humillimo cui seruato præclarus sacerq;
habetur. Quid tandem existimari debet unius uirtute
seruatus uniuersus exercitus? Dabatur hæc uiridi e gra-
mine decerpto inde: ubi obsessos seruasset aliquis. Nāq;
summum apud antiquos signum uictoriæ erat: herbam
porrigere uictos: hoc est terra & altrice ipsa humo &
humatione etiam cedere. Quem morem etiam nunc du-
rare apud germanos scio.

Qui soli corona ea donati.

Ca. v.

Onatus ē ea. L. Scicinius Dentatus semel: cū
d ciuicas quatuordecim meruisset: depugnasset
q; cxx. p̄lijs semper uictor. Tanto rariū ē ser-
uatorem unum a seruatis donari. Quidam imperatores
& sæpius donati sunt: ueluti. P. Decius Mus uidelicet
Tribunus militum ab exercitu. Altera ab iis qui in præ-
sidio obsessi fuerant: quanta esset eius honoris auctori-
tas confessus religione: si quidem donatus bouem albicē
Marti immolauit: & centum filios: qui ei uirtutis cā-
dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea consul
& imperio & collegæ se pro uictoria deuouit. Data ē
& a senatu populoq; ro. qua claritate nihil equidem ī
rebus humanis sublimius duco. Fabio illi qui rem omneꝝ
romanam restituit non pugnando. Nec data cum magi-
strum equitū & exercitū eius seruasset. Tūc satius fuit
noīe nouo coronari appellatū patrē ab iis quos seruauit
rat. sed quo dictā ē cōsensu honoratus ē. Hannibale ex
italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperij ma-
nibus iposita ē. Et quod peculiare ei ē: sola a tota italia
data.

Qui solus centurio coronatus.

Ca. vi.

G iij

LIBER

Ræter hos contingit eius coronæ honos. M:
 p Calpurnio Flammæ Tribuno militum in si-
 cilia. Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn-
 petreio Atinati cimbrico bello. Primum pilum is capef-
 sens sub Catulo exclusam ab hoc legionem suam horta-
 tus tribunum suum dubitantem per castra hostium erū-
 pere interfecit: legionemq; eduxit. Inuenio apud aucto-
 res eundem: præter hunc honorem astantibus Mario et
 Catulo consulibus prætextatum immolasse ad tibicinē
 foculo posito. Scripsit & Scylla dictator ab exercitu se
 quoq; donatum apud nolam legatum bello marsico. Id
 q; etiam in uilla sua tusculana: quæ fuit postea Cicero-
 nis pinxit. Quod si uerum est: hoc execrabiliorem eum
 dixerim: quandoquidem eam capiti suo proscriptione de-
 traxit ipse tanto paucioribus ciuium seruatis: q̃ postea
 occisis. Addat etiamnum huic gloriæ superbum cogno-
 men fœlicem. Ipse tamen obsessus in toto orbe proscrip-
 tus. Hæc corona Sertorio etiam cecidit. Aemilianum quo-
 q; Scipionem Varro auctor est donatum obsidionali in
 africa Manlio consule: cohortibus seruatis: totidemq; ad
 seruandas eas eductis. Quod & statuae eius in foro suo
 Diuus Augustus scripsit. Ipsum Augustum cū Mar. Ci-
 cerone filio consulem idibus septembribus senatus obsi-
 dionali donauit. Adeo ciuica non satis uidebatur. Nec p̃-
 terea quenq; hac inuenimus donatum. Nullæ ergo herbæ
 fuere certe in hoc honore: sed quæcunq; fuerant in peri-
 culi sede quis ignobiles ignotæq; honorem nobilem fa-
 ciebant. Quod latere apud nos minus quidem miror. cer-
 nens negligi ea quoq; quæ ad ualitudinem conseruandā
 cruciatuq; corporis propulsandos: & mortem arcen-
 dam pertinent. Sed quis non mores iure castiget? Addi-
 dere uiuendi præcia deliciae luxuq; Nunquam fuit ci-

pido uitæ maior: nec minor cura. Aliorum hanc operam
 esse credimus: ac ne mandato quidem nostro alios id age
 re. medicisq; prouisum esse. Proh bonis ipsi fruimur no-
 luptatis. Et quo nihil equidez probrosius duco. Viuimus
 aliena fiducia. Immo uero plerisq; ultro etiam i risu sit
 mus ista commentantes: atq; friuoli operis arguimur.
 Magna quamquam immensi laboris solatia sperni cum
 rerum natura: quam certe non defuisse nobis docebimus
 Et inuisis quoq; herbis inseruisse remedia. Quippe cū
 medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime
 restant ex iis quas priore libro nominauimus: in quibus
 ipsius prouidentiam naturæ satis admirari amplectiq;
 non est. Dederat Et quas diximus molles: cibisque gra-
 tas. Pinxerat Et remedia floribus: uisusq; ipso animos i
 uitauerat: etiam delicijs auxilia permiscens. Inde exco-
 gitauit aliquas aspectu hispidas: tactu truces: ut cantum
 non uocem ipsius fingentis illas: rationemq; reddentis
 exaudire uideamur: ne se depascant auida quadrupes: nec
 procaces manus rapiant: nec neglectu uestigia obterant
 ne insidens ales infringat. Has muniendo aculeis telisq;
 armando remedijs ut tuta ac salua sint. Ita hoc quoque
 quod in iis odimus hominum causa excogitatum est.

Medicinæ ex reliquis ornamentis Et

erynge.

Ca. yij.

T. clara in primis aculeatarum erynge est si-
 e ne eryngion contra serpentes Et uenenata
 omnia nascēs. Aduersus ictus morsusq; radix
 eius bibitur drachmæ pondere in uino. Aut si plerunq;
 tales iurias romitatur Et febris ex aqua. Illinitur pla-
 gis pecidiariter efficax contra chrysodos ac ranas. Om-
 nibus uero contra toxica Et aconita efficaciorum Hera-
 clide medicus in iure anseris decoctam arbitratur. Apol-

lodus aduersus toxica cum rana decoquit: cæteri in
aqua. Ipsa dura: fruticosa: spinosis folijs: caule genicula-
to: cubitali & maiore aliquando. Alia albicans: alia ni-
gra radice: odorata. Et sativa quidem est: sed & sponte
nascitur i asperis & saxosis: & in littoribus maris: du-
rior: nigriorq; folio apij.

De herba: quam centumcapita

uocant.

Ca. viij.

X iis candidam nostri centumcapita uocant.
e Omnes eiusdem effectus caule & radice in ci-
bos græcoruz receptis utroq; modo siue coque-
re libeat: siue cruda uesci. Portentosus est: quod de ea tra-
ditur. Radicem eius alterutrus sexus similitudinem re-
ferre rara inuentu. Et si iuris contigerit mas: amabiles
fieri. Ob hoc & Phaonem lesbiū dilectum a Sappho.
Multaq; circa hanc non magorum solum uanitates: sed
etiam pythagoricorum. Sed in medio usu præter supra-
dicta auxiliatur inflationibus: torminibus: cordis uitij
stomacho: incineri: præcordijs in aqua mulsâ. Lien i po-
sa. Itē ex mulsâ renibus: stranguriæ: opisthotonicis: spas-
mis: lumbis: hydropicis: comitialibus: mulierum mensi-
bus siue subsidant: siue abundant: uuluarum omnibus ui-
tij. Extrahit infixâ corpori cum melle: strumas paroti-
das: panos. Recedentes ab ossibus carnes sanat cum axū-
gia salsa & cerato. Item fracturas. Crapulam præ-
sumpta arcet: alium sistit. Aliqui e nostris sub solstitio
colligi eam iussere. Ex aqua cælesti imponi omnibus cer-
uicis uitij. Oculorum quoq; albugines sanare adalligatam
tradiderunt.

De achano & glycyrrhiza sto-
maticæ.

Ca. ix.

Vnt qui & Achanon Eryngio ascribant spi-
 nosam breuemque: ac latam herbam spi-
 nisq; latioribus. Hanc impositam sanguinem
 mire sistere. Alij Eryngen falso eandem putauerunt
 esse & glycyrrhizam: quare subiungi eam protinus
 refert. Et ipse sine dubio inter aculeatas est: folijs echi-
 natis: pinguibus: tactuque gummosis: fructicosa: bino-
 rum cubitorum altitudine: flore hiacynthi: fructu pi-
 lularum platani magnitudinis. Præstantissima in ci-
 licia: ponto secunda: radice dulci. Et hæc tantuz in usu
 Carpiturque ea uergiliarum occasu: longa. ceu uitium:
 coloris buxei. Meliorque nigra: quæque lenta: quã quæ
 fragilis. Vsus in subditis decocta ad tertias: cætero
 ad mellis crassitudinem: aliquando & tusa. E quo ge-
 nere & uulneribus imponitur: & facium uitij om-
 nibus. Item uoci utilissimo succo sic ut spissatus est:
 linguae subdito. Item thoraci: iocineri: Hac diximus
 sitim: famemque sedari. Ob id quidam adipson appel-
 lauere eam: & hydropicis dedere: ne sitirent. Ideo
 & commanducata stomatice est: & ulceribus oris in-
 spersa sæpe & pterygijs. Sanat & uestica scabiem: re-
 num dolores: condilomata: ulcera genitalium. Dede-
 re eam quidam potui in quartanis: drachmarum dua-
 rum pondere & pipere: hemina aquæ. Commanduca-
 ta sanguinem sistit ex uulnere. Sunt qui & calculos ea
 pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius: & medicinis. Ca. x.
 Ribuli unum genus in hortis nascitur: alteru
 in fluminibus tātū. Succus ex iis colligitur ad
 oculorum medicinas. Est enim refrigeran-
 tis naturæ: & ideo utilis cōtra inflāmationes: collectio
 nesq; vlcera per se erumpentia: & præcipue i ore cum

LIBER

melle sanat: item tonsillas. Potus calculos frangit. Thra-
ces qui ad strymona habitant: folijs tribuli equos sagi-
nant. Ipsi nucleo uiuunt panē facientes prædulcem: &
qui contrahit uentrē. Radix cocte pureq; collecta discu-
tit strumas. Semen adalligatū uaricū dolores sedat. Tri-
tum uero & in aquam sparsum pulices necat.

De stoebe & medicinis eius.

Ca. xi.

Toebe: q̄ aliqui phleon uocant: decocta in ui-
s no præcipue auribus purulentis medetur. Itē
oculis ictu cruentatis. Hemorrhoiæ quoq; &
dyſenteria infusa.

De hippophye & medicinis eius.

Ca. xij.

Ippophyes in sabulosis maritimisq; nascitur:
h spinis albis. Hedere modo racemosa est candi-
dis & ex parte rubentibus acinis. Radix suc-
co madet: qui aut per se conditur: aut pastillis farinae.
Hæc bilem detrahit obolo ponderis. saluberrime cū mul-
so. Est altera hippope sine caule: sine flore: folijs tantum
minutis. Huius quoq; succus hydropicis mire pdest. De-
bent accomodatae esse equorum naturæ: neq; ex alijs cau-
sis nomen accepisse. Quippe quædam animalium reme-
dijs nascuntur: locupleti diuinitate ad gerenda præsidia
ut non sit mirari satis ingenium eius disponentis auxi-
lia in genera: in causas: in tempora: ut alijs prosit atque
alijs ab horis: diesque nullus prope sine præsidijs repe-
riatur.

De urtica & medicinis eius.

Ca. xij.

Urtica quid est inuisus poni? At illa præter ole-
u u: quod in ægypto ex ea fieri diximus uel plu-
rimis scatet remedijs. Semen eius cicutæ con-
trarium esse Nicander affirmat. Item fungis & argen-
to uiuo. Apollodorus & salamandris cum iuræ decoctæ

testudinis. Item aduersari hyosyamo. & serpentibus: &
scorpionibus. Quia illa ipsa amaritudo mordax uuas i
ore: procidenteque uuluas: & infantium sedes tactu re
silire cogit. Lethargicos expergiscit tactis cruribus: ma
gisque fronte. Eadez canis morsibus addito sale medetur
Sanguinem trita naribus indita sistit: & magis radice.
Carcinomata: & sordida ulcera sale admixto. Item lu
xata. Sanat & panos: parotidas: carnesque ab ossibus re
cedentes. Semen potum cum sapa uuluas strangulantes
aperit: Et profluuia narium sistit impositum. Vomitoes
in aqua mulsasumptum a coena faciles praestat duobus
obolis. Vno autem in uino poto lassitudines recreat. Vul
uae uitijs tostum acetabuli mensura. Potum in sapa resi
stet stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum
melle: & thoracem purgat eodem eclegmate. Et lateri
medetur cum semine lini. Addunt hyssopum: & pipe
ris aliquid. Illinitur lyeni. Difficilem uentrem tostus ci
bo emollit. Hippocrates uulnam purgari poto eo pronu
ciat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci pota:
& imposito cum succo maluae. Intestinorum: animalia
repelli cum hydromelite & sale. Defluuia capitis semi
ne illito cohonestari. Articularibus morbis & podagri
cis plurimi cum oleo uetere: aut folia cum ursino adipe
trita imponunt. Ad eandem radix tusa cum aceto non mi
nus utilis. Item lyeni. Et cocta in uino discutit panos cu
axungia uetere salsa. Eadem psilothrum exiccat. Condi
dit laudes eius Phanas physicus: utilissimam cibus co
ctam conditamue professus: arteriae: tussi: uentris distil
lationi: stomacho: panis parotidis: pernionibus: cu oleo:
sudorem: coctam cum conculis ciere aluum: cum prisana
pectus purgare: mulierumque menses cum sale. Ulcera quae
serpunt: prohibere. Succus quoque in usu est. Expressus

LIBER

illitusq; fronti sanguinem narium sistit. Potus urinam
ciet. Calculos rumpit. Vuam gargarissatus reprimat. Se
men colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime
laudatur ad omnia hæc. Et mitiores quidem teneraq; ef
ficaces. Sed præcipue siluestris illa & amplius lepras e
facie tollit in uino pota. Si quadrupedes foetum non ad
mittant: urtica naturam fricandam monstrat.

De lamio & medicinis eius.

Ca. xiiij.

A non quoq; quam latinum inter genera ep
pellauimus: mitissima & folijs non mor
dentibus: medetur cum mica salis contusis: in
cussisq; & strumis: tumoribus: podagris: uulneribus.
Album habet in medio folio: quod ignibus sacris mede
tur. Quidam e nostris tempore discreuere genera. Autu
nalis urticæ radicem alligatam in tertianis: ita ut ægrî
nuncupentur: cum eruitur ea radix: & dicatur quæ &
cui & quorum folio eximatur: liberari morbo tradide
runt. Hoc idem contra quartanas pollere. Idem urticæ
radice addito sale infixâ corpori extrahi. Folijs cum
axungia strumas discuti. Vel si suppurauerint: erodi: cõ
pleriq;

De scorpione: generibusq; ac medicinis

eius.

Ca. xy.

X argumento nomen accepit scorpis herba.
Semen enim habet ad similitudinem caudæ
scorpionis: folia pauca. Valet & aduersus
animal nominis sui. Est & alia eiusdem nominis: effe
ctusq; sine folijs: asparagi caule: in acumine aculeus ha
bens: & inde nomen.

De leucantha: & medicinis eius.

Ca. xvi.

Eucantha: quam alij phinion alij ischiada:
alij polygonaton appellât: radice cyperi: quæ
commanducata dentium dolorem sedat. Item

laterum & lumborum: ut Hicesius tradit semine potio
drachmis octo: aut succo. Eademq; ruptis: commulsisq;
medetur.

De helxine: perdicio: parthenio: syderite: & medicis
eius.

Ca. xxiij.

Elxinem aliqui perdicium uocant: quoniam per
dices ea precipue uescantur. Alij syderite: non
nulli parthenium. Folia habet mixtae similitu
dinis plantagini & marrubio: cauliculos densos: leuiter
rubentes. Semina in capitibus lappaceis adhaerentia ue
stibus: unde helxinem dictam uolunt. Sed nos qualis ue
ra esset helxine diximus priore libro. Haec autem inficit
lanas: sanat ignes sacros: tumores collectionesq; omnes:
& adusta. Panos succus eius cum psimithio. Ignis sa
cros: tumores: collectionesq; & guttura incipientia tur
gescere. Item ueterem tussim cyatho hausto. Et omnia
in humido. Sicut tonsillas & uarices cum rosaceo. Im
ponitur & podagris cum caprino seuo ceraq; cypria.
Perdicium siue parthenium (nam syderitis alia est) a
nostris herba urceolaris uocatur: ab alijs astericum:
folio similis ocimo: nigrior tantum: nascens in tegu
lis: parietinisque. Medetur cum mica salis trita ijs
dem omnibus: quibus lamium: & eodem modo. Item
uemicæ calefacto succo pota. Et contra ulcera: rupta:
lapsusque: & praecipitia: aut uehiculorum eersiones
singularis. Vernula carus pericli atheniensium princi
pi: cum is in arce templum edificaret: repissetq; sup
altitudinem fastigij: & inde cecidisset: hac herba dici
dicitur sanatus monstrata Pericli somno a Minerva. Qua
re parthenium uocari coepta est: assignaturque ei dea.
Hic est uermula: cuius effigies ex aere fusa est: & nobilis
illo Splacnoptes.

LIBER

De chamælionem generibusque & medicinis

eius.

Ca. xviii.

Hamælionem aliqui ixion uocant. Duo genera
 eius. Candidior asperiora folia habet. Serpit in
 terra: echini modo: spinas erigens: cadice dul-
 ci: odore grauissimo: quibusdam in locis uiscum gignit al-
 bum sub alis foliorum: maxime circa canis ortum. Quo-
 thura nasci dicuntur: unde & ixia appellatur. Hoc ut
 mastiche utuntur mulieres. Quare & chamæleon uoce-
 tur a uarietate foliorum euenit. Mutat. n. cum terra colo-
 res: hic niger: illic uiridis: alibi cyaneus: alibi croceus:
 atq; alijs coloribus. ex ijs candidus hydropicos sanat suc-
 co radice decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit &
 interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusde-
 in uino austero cum origani scopis: facit ad difficultatē
 urinæ. Hic succus occidit canes suesq; in polenta. Addita
 aqua & oleo contrahit in se mures: ac neat. nisi protin-
 nus aquam sorbeant. Radicem eius antiqui concisam ser-
 uari iubent funiculis pendentem. decoquantq; in cibo
 contra fluxiones. quas græci rheumatismos uocant. Ex
 nigris aliqui marem dixere: cui flos purpureus esset: &
 fœminam. cui uiolaceus. Vno nascuntur caule cubitali.
 crassitudine digitali. Radicibus earum lychenes curantur
 cum sulphure & bitumine una coctis. Commanducatis
 uero dentes mobiles. aut in aceto decoctis. Succo scabiem
 etiam quadrupedum sanant. Et rhicinos canum necant.
 Inuenias quoque angine modo. Quare a quibusdam
 ulophonon uocatur. & cynozolon propter grauita-
 tem odoris. Ferunt & hæ uiscum ulceribus utilissi-
 mum. Omnium autem generum earum radices scorpio-
 nibus aduersantur.

De coronopo: & medicinis eius.

Ca. xix.

Oronopus oblonga herba est cum fissuris. Se-
 e ritur interim: quoniam radix coeliacis præ-
 clare facit in cinere tosta.

De anchusa & pseudanchusa: & medicinis
 earum. Ca. xx.

T anchusæ radix in usu est: digitali crassitu-
 dine. Finditur papyri modo: manusq; inficit
 sanguineo colore: præparat lanas præciosis
 coloribus. Sanat ulcera in carato: præcipue senū: item
 adusta. Liquari nō potest in aqua: oleo dissoluitur. Idq;
 sincera experimentū est: & ad renū dolores drachma
 eius in uino. Aut si febris sit in decocto balani. Item io-
 cinerū uitijs: & lyeni: & bile suffusis. Lepris & len-
 tigni illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & fari-
 na luxatis imponuntur. Et pota drachmis duabus in mul-
 so aluum sistunt. Pulices necare radix in aqua decocta
 traditur. Est & alia similis pseudanchusa ob id appel-
 lata: a quibusdam uero enchisa: aut doris: & multis
 alijs nominibus: lanuginosior: & minus pinguis: te-
 nuioribus folijs: & languidioribus. Radix oleū nō fun-
 dit: sed rubentem succum. Et hoc ab anchusa disernitur.
 Cōtra serpentes efficacissima potu foliorū uel seminis.
 Folia icibus imponuntur. Virus serpentū fugat. Bibi-
 tur & propter spinam. Folium eius sinistra decerpi ius-
 bent: magi: & cuius causa sumatur dici: tertianisq;
 febribus alligari.

De onochelo: anthemi: loto: & lotometra: helio-
 tropio: tricocco: & callitricho. Ca. xxi.

St alia herba proprio nomine onochelos: quā
 e aliqui anchusam uocant: alij archelion: alij
 onochelim aliqui rhexiam: multi anchusam:
 paruo frutice: flore purpureo: asperis folijs & ramis:

LIBER

radice messibus sanguinea: cetero nigra. In sabulosis nascens: efficax contra serpentes: maxime uiperas: & radice & folijs: æque cibo ac potu. Vires habet messibus. Folia trita odorẽ cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus uulua procidente. Pellit & tineas cum hysopo: & in dolore renum aut iocineris ex aqua mulsa si febris sit. Sin in aliter ex uino bibitur. Lentigini ac lepris radix illinitur. Habẽtes eam a serpentibus feriri negatur. Est & alia huic similis flore rubro: minor: & ipsa ad eosdem usus. Traduntq; cõmanducata ea si inspuitur: mori serpentem. Anthemis magnis laudibus celebratur: ab Asclepiade. Aliqui leucanthemida uocant. Alij leucanthemum: alij eranthemida: quoniã uere floreat: Alij chamæmilon: quoniã odorẽ mali habeat. Nonnulli melanthe uocant. Genera eius tria flore tantũ distant: palmum non excedentia: paruisq; floribus: ut rutæ candidis: aut melinis aut purpureis. In macro solo aut iuxta semitas colligitur uere: & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tusa in pastillos digerunt. Item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere contra serpentium ictus. Pellit mortuos partus. Item menstrua in potu & urinã: calculosq; inflationes: iocinerũ uitia bilem suffusam: ægylopiam: cõmanducata ulcerum eruptiones manantes sanat. Ex omnibus ijs generibus ad calculos efficacissima est: quæ florem purpureum habet: cuius & foliorũ: & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc proprie quidam eranthemon uocant. Loton qui arborẽ putant tantum esse: uel homero auctore argui possunt. Is enim inter herbas subnascentes deorum uoluptati loton primã nominauit. Folia eius cum melle oculorum cicatrices argemata: nubeculas discutunt. Est & lotometra: quæ

fit ex loto sata: ex cuius semine simili milio fiunt panes in ægypto a pastoribus: maxime aqua uel lacte subacto. Negatur quicquam illo pane salubrius esse: aut lenius dum caleat. Refrigeratus difficiliter concoquitur fitq; ponderosus. Constat eos qui illo uiuant: nec dysenteria: nec tenasmo: neq; alijs morbis uentris infestari. Itaq; inter remedia eorum habetur. Helictropij miraculum sæpius diximus cum sole se circumagentis: etiam núbilo die: tantum syderis amor est: Noctu uelut desiderio contrahit cæruleum florem. Genera eius duo: Tricoccum: & heliostrophium. Hoc altius: quanq; utrunq; semipedalem altitudinem non excedat. Ab ima radice ramosum. Semen in folliculo messibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo: cultoque maxime. Tricoccum ubiq; Si decoquatur: inuenio cibus placere. Et in lacte iucundius alium melliri. Et si decocti succus bibatur: efficacissime exinaniri. Maioris succus excipitur æstate: hora sexta: miscetur cum uino: sic firmior. Capitis dolores sedat rosaceo: admixto. Verrucas cum sale tollit succus e folio. Vnde nostri uerrucariam herbam appellauere: alijs cognominari effectibus digniorem. Namq; & serpentibus & scorpionibus resistit ex uino & aqua mulsa: ut Apolophanes: & Apollodorus tradunt. Folia infantium distillationibus: quod siriasin uocant illita medentur. Item contractionibus: etiam si id comitialiter accidat. Decocto quoq; foueri eos saluberrimum est. Potum id pellit tineas: & renū harenas. Si cuminum adijciatur: calculos frangit. Decoqui cum radice oportet. Quæ cū folijs & hircino seuo podagris illinitur. Alterum genus: quod tricoccum appellauimus: & alio nomine scorpiuron uocatur: folijs non solum minoribus: sed etiam in

LIBER

terram uergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caue-
 de: quare ei nomen. Vis ad omnia uenenata & phalan-
 gia: & contra scorpiones precipue illita. Non feruntur
 habentes. Et si terrā furculo heliostrophij circūscri-
 bat aliquis: negant scorpionē egredi. Imposita uero her-
 ba aut inde omnino respersum protinus mori. Sic semi-
 nis grana quattuor pota quartanis prodesse dicuntur.
 Tria uero tertianis. Vel si herba ter circūlata subijcia-
 tur capiti. Semen & uenerem stimulat. Cum melle pa-
 nos discutit. Et uerrucas hoc utiq; heliostrophij radici-
 bus extrahit: & excrescentia in sedibus. Spinæ quoq;
 ac lumborum sanguinem corruptū trahit: illitū semen
 & potum in iure gallinacei decoctum: aut cum betha
 aut lente. Cortex uero linētibus colorē reddit. Magi he-
 liostrophij quartanis quater: in tertianis ter alligari
 iubent ab ipso ægro: præcariq; eum soluturum se nodos
 & liberatū: & ita facere: cum exempta herba. Aliud
 adianto miraculū: æstate uires: bruma non marcescit:
 aquas respuit: perfusummersumq; sicco simile est: tan-
 ta dissotatio deprehenditur: unde & mōmen a græ-
 cis. Alioquin furtici topiario. Quidā callitrichon uo-
 cāt: alij polytrichō. Vtrūq; est ab effectu. Tingit enim
 capillon: & ad hoc decoquitur in uino cū semine apij
 adiecto oleo copiose: ut chrispum densumq; faciat. De-
 fluere autem prohibet. Duo genera eius: candidius: &
 nigrum breuiusq;. Id quod maius est politrichon: aliud
 trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent
 folijs filicis: ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt.
 Omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex ad-
 uerso: radix nulla. umbrosas petras: parietumq; asper-
 gines: ac fontium maxime specus sequitur: & saxa ma-
 nantia: quod miremur: cum aquas nō sentiat. Calculos

e corpore mire pellit: frangitq; utiq; nigrum. Qua de causa potius q̄ q̄ in saxi nasceretur: & a nostris saxi-fragum appellatum crediderim. Bibitur e uino quantum terni decerpsete digiti. Vrinam cient. Serpentium & araneorum ueneris resistunt. In uino decocti aluum sistunt. Capitis dolores corna ijs sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur: crebro auferendi: ne pereant. Hoc & in alopecijs. Strumas discutunt: furfuresq; in facie: & capitis manantia ulcera. Decoctum ex ijs prodest suspiriosis: & iocineri: & lieni: et felle suffusis. & hydropicis. Strangurie illinuntur: & renibus cum absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinem sistunt ex aceto: aut rubi succo poti. Infantes quoq; ulcerati perunguntur ex ijs cum rosaceo & uino prius foliū in urina pueri impubis tritū quidē cū aphronito: et illitū uentri mulierū: ne rugosus fiat: p̄stare dicitur. Perdices et gallinaceos pugnatiores fieri putant in cibū eorū additis: pecoriq; esse utilissimos.

De picride: thesio: & asphodelo: Halimo: & acantho: & buprestis: elephoboscho. Scandice: & iasiona: & de caucalide: Sio: syllibo. Scolimo siue lymonio: soncho: codrilo siue codrili & boletis.

Ca. xxij.

Icris ab insigni amaritudinis cognominatur
p ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie uerucas. Thesium quoq; non dissimili amaritudine est: sed purgat aluum: in quē usum teritur ex aqua. Asphodelonde clarissimis herbarum: quā heroion alii qui appellauerunt. Hesiodus & in siluis nasci dixit. Dionysius marē ac fœminā esse. Defectis corporibus: et ptyficis cōstat bulbos eius cum ptisana decoctos aptissime mederi: panēq; ex ijs cū farina subactū saluberrimū

H iij

LIBER

esse. Nicander & contra serpentes: & scorpiones: uel
caulē quē anthericon uocauimus: uel semē: uel bulbos de
dit in uino tribus drachmis. Substrauitq; somno contra
metus. Datur & contra uenenata marina: & contra
scolopendras terrestres. Cochleæ mire in campania cau
lem eū persequūtur: & suggēdo arefaciūt. Folia quoq;
illinuntur uenenatorū uulneribus ex uino. Bulbi neruis
articulisq; cū polēta tusi illinūtur. Prodest & concisis
ex aceto lichenas fricare. Item uulceribus putrescenti
bus ex aqua imponere. Mammarum quoq; & testium
inflammationibus. Decocti in fæce uini oculorū epipho
ris supposito lintheolo medētur. Folijs in quocūq; mor
bo decoctis magis medici utuntur. Item ad tibiariū te
tra ulcera: rimasq; corporum quacūq; in parte farina
arefactorum. Autumno autē colligūtur: cū plurimū ua
lent. Succus quoq; ex tuis expressus aut decoctus utilis
fit corporis doloricū melle. Item odorē corporis iucun
dū affectantibus cū iri arida: & sale exiguo. Folia etiā
supradictis medentur. Et strumis: panis: uulceribus in fa
cie decocta cū uino. Cinis e radice alopecias emendat: et
rimas pedū. Decocta radice in oleo succus perniones: et
ambusta. Et ad gravitatē aurīū infunditur: A contraria
aure in dolore dentium. Prodest & urinae pota modice
radix: & menstruis: & lateris doloribus. Item ruptis
cenuulsis: tussibus drachmæ pondere in uino pota. Ea
dem & uomitiones adiuuat commanducata. Semine
sumpto turbatur uenter. Chrysermus & parotidas in
uino decocta radice curauit. Item strumas ammixta
ranchry ex uino. Quidam aiunt: si imposita radice
pars eius in fumo suspendatur: & quarta die solua
tur: una cum radice arefcere strumam. Sodes ad po
dagras utroq; modo cocta crudaq; usus est. Ad per-

riones decoctam ex oleo dedit: & suffusus felle in uino
 & hydropicis. Venerem quoque concitari cum uino &
 melle perunctis aut bibentibus tradiderunt. Xenocrates
 & lichenas: & psoras radice in aceto decocta tolli di-
 cit. Item si cocta sit cum hyoscyamo & pice liquida: ala-
 rum quoque & seminum uitia. Et capillum crispiorē fie-
 ri raso prius capite: si radice fricetur. Simus lapides re-
 num in uino decocta atque pota eximi. Hippocrates semē
 eius ad impetus lyenis dari censet. Tumentorum quoque
 ulcera ac scabiem radix illita aut decoctae succus ad pi-
 lum reducit. Mures etiam eadem fugantur. Cauerna præ-
 clusa moriuntur. Asphodelon ab Hesiodo quidam hali-
 mon appellari existimauere: quod falsum arbitror. Est
 enim suo nomine halimon non parui & ipsum erroris
 inter auctores. Alij enim fruticem esse dicunt densum:
 candidum: sine spina: folijs oleæ: sed mollioribus. Coqui-
 tur autem hoc ciborum gratia. Radix tormina discutit
 drachmæ pondere in aqua mulsa pota. Item cōuulsa rup-
 ta. Alij olus maritimum esse dixere falsum: & inde no-
 men folijs in rotunditate longis laudatum: i cibis. Duo-
 rum præterea generum siluestre: & mitius: utrinque pro-
 desse dysentericis & exulceratis cum pane: stomacho
 uero ex aceto. Vlceribus uetustis illinitur crudum: &
 uulnorum recentium impetus lenire perhibetur: & lu-
 xatorum pedum ac uesticæ dolores. Siluestri tenuiora fo-
 lia: sed in iisdem remedijs effectus maiores: & in sa-
 nanda hominum ac pecorum scabie. Præterea nitorem
 corpori fieri: dentibusque candorem: si fricetur radice ea.
 Semina lingue subdito sitim non sentiri. Hoc quoque mā-
 di. Et utraque etiam condiri. Crateias etiam tertium ge-
 nus tradidit longioribus folijs & hirsutioribus: odo-
 re cypressi: nasci sub hedera: maxime prodesse opistho-

LIBER

acanthus

tonicis: contractionibus nervorum tribus obolis: in
 sextarium aquæ. Acanthos est topiaria & urbana her-
 ba: elato longoq; folio crepidines marginum adsurgen-
 tiumq; pulvinorum toros uestiens. Duo genera eius sunt
 aculeatum & crispum: quod brevius. Alterū lene: quod
 aliqui pederoton uocant: alij melamphyllum. Huius ra-
 dices uestis luxatisq; mire prosunt. Item ruptis conuul-
 sis: ptysin metuentibus incoctæ cibo: maxime ptisana. Po-
 dagris quoq; illinuntur tritæ & calefactæ calidis. Bu-
 pleuron in sponte nascentium herbarum numero græci
 habent: caule cubitali: folijs multis: lōgisque capite. ane-
 thi: laudatum in cibis. Hippocrate in medicina. Glauco-
 ne: & Nicandro. Semen contra serpētes ualet. Folia ad
 secundas foeminarum uel succum ex uino illiniunt. Et
 strumis folia cum sale & uino. Radix contra serpen-
 tes datur in uino: & urinæ ciendæ. Buprestin magna i
 constantia græci in laudibus ciborum etiam habuere.
 Idemq; remedia tanquam cōtra uenenum prodiderūt.
 Et ipsum nomen indicio est boum esse uenenum: quos
 dissilire degustata fatentur. Quapropter nec de hac plu-
 ra dicemus. Est uero causa quapropter uenena monstre-
 mus inter gramineas coronas: nisi libidinis causa expe-
 tenda alicui uidetur: quam non aliter magis accendi pu-
 tant: q̄ potu. Elaphoboschon ferulaceum est geniculatū
 digiti crassitudine: semine corimbis dependentibus: si-
 milis effigie: sed non amaris: folijs olusatris: & hoc lau-
 datum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad
 urinam ciendam: lateris dolores sedandos: rupta conuul-
 sa sananda: inflationes discutiendas: collique tormenta.
 Contra serpētium omniumq; aculeatorum ictus. Qui-
 pe fama est hoc pabulo ceruos resistere serpentibus. Fi-
 stulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccana

da autem in eos usus prius est : ne succo eius madeat :
qui contra serpentium ictus non facit tam deterio-
rem. Scandix quoq; in olera siluestri a græcis ponitur: ut
Opion & Erasistratus tradunt. Item decocta aluum se-
stet. Semine singultus confestiz ex aceto sedat. Illinitur
ambustis: urinas cit. Decocta succus pdest stomacho io-
cineri: renibus: uesicæ. Hæc est: q̃ Aristophanes Euripidi
poetæ obijcit ioculariter matrem eius ne olus quidem le-
gitimum uenditasse olim: sed scandicem. Eadem erat an-
thriscus: si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculi-
liaris laus eius q̃ fatigato uenere corpori succurrit: mar-
cescentesq; senio iam coitus excitat. Sistit profluvia alba
fœminarum. Et lasione olus siluestre habetur in terra re-
pens cum lacte multo: florem fert candidum: concilium
uocant. Et huius eadem commendatio ad stimulandos coi-
tus. Cruda ex aceto i cibo sumpta mulieribus lactis uber-
tatem præstat. Salutaris est ptysin sentientibus. Infan-
tium capiti illita nutrit capillum: tenacioremque eius cu-
tem efficit. Est & caualis fœniculo similis: breui caule:
flore candido: cordi utilis. Succus eius bibitur stomacho
perq̃ commodatus: & urinæ: calculisque & harenis pel-
lendis: & uesicæ pruritibus. Extenuat & lyenis iocine-
ris renūq; pituitas. Semen menses fœminarū adiuuat: bi-
lemq; a partu siccit. Datur & contra profluvia genitu-
ræ uiris. Chrysippus & conceptionibus eam putat con-
ferre multum. Bibitur in uino ieiunis. Illinitur & con-
tra uenena marinorum: sicut Petricus in carmine suo si-
gnificat. His adnumerant sion latius apio in aqua na-
scens: pinguius: nigrius: copiosum semine: sapore nastur-
tij. Prodest urinis: renibus: lyenibus: mulierumq; mensi-
bus siue ipsum in cibo sumptum: siue ius decocti: siue se-
men e uino drachmis duabus. Calculos rumpit: aquisq;

LIBER

quæ gignūt eos resistit. Dysentericis pdest infusum. Itē
 lentigini illitū: & mulierū uitijs in facie noctu illitum
 momēto cutē emendat: & ramices lenit: & scabiē equo
 rū. Sillybū chamæleonti albo similem aq; spinosam ne ī
 cilicia quidem: aut syria: aut phœnice: ubi nascitur. Co
 quere tanti est: ita operosa eius culina traditur. In medi
 cina nullum usum habet. Scolymon quoq; in cibos reci
 pit oriens: & alio nomine limonion appellat. Frutex ē
 nunquam cubitali altior: cristisq; foliorum ac. radice ni
 gra: sed dulci. Eratostheni quoq; laudata in pauperis coe
 na. Vrinā ciere præcipue traditur. Sanare lychenas &
 lepras ex aceto. Venerem stimulari in uino. Hesiodo &
 Alceo testibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus ēē
 & mulieres libidinis auidissimas uirosq; in coitum pi
 gerrimos scripsere: uelut prouidentia naturæ hoc adiu
 mento tunc ualentissimo. Item graueolentiam alarum
 emendat: radicis emedullatæ uncia in uini falerni hemi
 nis tribus decocta ad tertias: & a balneo ieiuno. Itēq;
 post cibū cyathis singulis pota. Mirū est: qd Xenocrates
 promittit experimento uitium id ex alis p. urinā efflue
 re. Estur & sonchos: ut quē Theseo apud Callimachū
 apponat Hecale uterq; albus: & niger: lactucæ similes
 ambo: nisi spinosi essent: caule cubitali anguloso: intus ca
 uo: sed qui fractus copioso lacte manet. Albus: qui e lacte
 nitor utilis orthopnoicis lactucarum modo. Erasistratus
 calculos per urinā pelli eo mōstrat: & oris graueolētiā
 cōmāduato corrigi. Succus triū cyathorum mensura in
 uino albo & oleo calefactus adiunat partus: ita ut a po
 tu ambulent grauidæ. Datur & in scorpiōe. Ipse caulis
 decoctus facit lactis abundantiam nutricibus: coloremq;
 meliorem infantium. Vtilissimus ijs: quæ lac sibi coire
 sentiant. Instillatur auribus succusq; in stranguria bibi

tar cyathi mensura: & in stomachi rofionibus cū semi-
 ne cucumeris: nucleisque pineis. Illinitur & sedis colle-
 ctionibus. Bibitur contra serpentes scorpionesq; radix ue-
 ro illinitur. Eademq; decocta in oleo punici mali calice
 aurium morbis præsidiū est. Hæc omnia ex albo. Cleo-
 porus nigro prohibet uesci: ut morbos faciēte: de albo cō-
 sentiens. Agathocles etiā contra sanguinē tauri demon-
 strat succo eius uti. Refrigeratoriam tñ uim esse conue-
 nit nigro: & hac causa imponendū cum polenta. Zenō
 radice albi stranguriam docet sanari. Chondrilō siue cō-
 drile folia habet intubi circumrosis similia: caulez minus
 pedali succo madentem amaro: radice fabæ simili: aliq̃-
 do numerosa. Habet proximam terræ mastichē tubercu-
 lo fabæ: quæ apposita fœminarum menses trahere dici-
 tur. Tusa cum radicibus tota diuiditur in pastillos con-
 tra serpentes: argumento probabili. Siquidē mures agre-
 stes læsi ab ijs hanc esse dicuntur. Succus ex uino coctæ
 aliū sistit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos
 p̃ gūmi efficacissime regit. Dorotheus stomacho & cō-
 coctionibus utilem suis carminibus pronuntiauit. Aliqui
 fœminis & oculis generationiq; uirorum contrariam:
 putauere. Inter ea quæ temere manduntur: boletos meri-
 to posuerim. Optimus quidem est is cibus: sed immenso
 exēplo in crimen adductus ueneno Tiberio Claudio pri-
 cipi per hanc occasionem a coniuge dato Agrippina: quo
 factō illa terris uenenum alterum sibiq; ante omnes Ne-
 ronem suum dedit. Quorundam ex ijs facile noscun-
 tur uenena: diluto rubore: rancido aspectu: liuido in-
 tus colore: rimosa stria pallido per ambitum labro.
 Non sunt hæc in quibusdam: sicciq; & nitri simi-
 les ueluti guttas in uertice albas ex tunica sua gerunt.
 Voluam enim terra ob hoc prius gignit: ipsum postea

LIBER

in uolua ceu in ouo luteum. Nec tunice minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo nascente: mox crescente in pediculi corpus absimitur: raroq; unquam geminis ex uno pede. Origo prima causaq; limo: & accrescente succo madentis terræ: aut radice ferme glandifera: initioq; spuma lentior. Dein corpus membranæ simile. mox partus: ut diximus illa pernitalia prorsus improbanda. si enim caligatis clauis: si ferri uel calybis aliqua rubego: aut panni marcor affuerit: omnem ilico succum alienum saporemq; in uenenū decoquit: deprehendisseq; nisi agrestes possunt: atq; cui colligunt: ipsi alia uitia. Nunc quidem si serpētis cauerna iuxta fuerit: si patrescentes primo adhalauerit: capaci uenenorum cognitione ad uirus accipiendum. Itaq; caueri conueniet prius q̄ se condant serpentes. signa erunt tot herbæ tot arbores fruticesq; ab emerſu earum ad latebram usq; uerantes: & uel fraxini tantum folia: nec postea nascentia: nec ante decidentia. Et boletis quidem ortus occasusq; omnis intra dies septem est.

De fungis: & silphio: & de lasere medo. Ca. xxiiij.
Vngorum lentior natura: & numerosa genera: sed origo non nisi ex pituita arborum. Tuntissimi qui rubet albo minus diluto robore: q̄ boleti. Mox candidi: uelut apice flaminis insignibus pediculis. Tertium genus suillis ueneni accomodatissimi. Familias nuper interemere: & tota conuiuia. Anneum serenum præfectum Neronis uigilum & tribunos & centuriones quosq; voluptas tanta ancipitis cibi. Quidam discreuere arborum generibus: fico ferula: & gummi ferentibus. Nos item fago aut robore aut cupresso ut diximus. Sed ista quis spondet in uenalibus? Omnium colos liuidus. His aberit ueneni argumentum: quo simi-

lior fuerit arborum fici. Aduersus hæc diximus remedia dicemusque: interim sunt aliqua & in iis Claudius stomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes suilli iunco transfixi: quales a bithynia veniunt. Hi fluxionibus alui: quas rheumatismos uocant: medentur: excrescentibusque in sede carnibus: minuunt enim eas: & tempore absumunt. Item lentigines & mulierum uitia in facie leuant. Lauantur etiam ut plumbum in oculorum medicamenta. Sordidis ulceribus: & capitis eruptionibus: anum morsibus ex aqua illinuntur. Liber & coquendi dare aliquas communes in omni eorum genere observationes: quando ipsæ suis manibus delitiæ præparant hunc cibum solum: & cogitatione ante pascuntur: succineis nouaculis aut argenteo apparatu comitante. Noxi erunt fungi: qui in coquendo duriores fiunt. Innocentiores: qui nitro addito coquentur: si utique percoquantur. Tuitiores fient cum carne costi: aut cum pediculo pyri. Pro sunt & pyra confestim sumpta. Debellaat eos & aceti natura contraria his: Imbribus proueniunt omnia hæc Imbre & silphion uenit primo e cyrenis: ut dictum est. Ex syria nunc hoc maxime importatur deterius parthico: sed medico melius: extincto omni cyrenaico ut diximus. Vsus silphij in medicina. Nam folia ad expurgandas uulvas: pellendosque e mortuos partus decoquantur in uino albo odorato: ut bibatur mensura acetabuli a balneis. Radix prodest arterijs exasperatis: & collectionibus sanguinis illinitur. Sed & in cibis concoquitur ægre. Inflationes facit & ructus. Urinæ quoque noxia. Suggillatis cum uino & oleo amicissima: & cum cæra strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt. Laser e silphio profluens quo diximus modo: inter eximia est naturæ dona numerosa

LIBER

tum. Pluribus compositionibus inseritur. Per se autem al-
 gores exal facit. Potum neruorum uitia extenuat. Foemi-
 nus datur i uino. Et lanis mollibus admouetur uulnæ ad
 menses ciendos. Pedum clauos circūscarificatos ferro mix-
 tum cære extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine di-
 lutum. Andrias spondet copiosius sumptum: nec infla-
 tiones facere: & concoctioni plurimum conferre seni-
 bus & foeminis. Item hyeme q̄ æstate utilius. Verumta-
 men aquam bibentibus: cauendumq; ne qua intus sit ex-
 ulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tem-
 pestiue enim datum cauterium optinet: assuetis etiam
 utilius quam expertibus. Extera corporum indubitatas
 confessiones habet. Venena telorum & serpentium ex-
 tinguit potum: ex aqua uulneribus ijs circūlinitur. Scor-
 pionum tantum plagis ex oleo. Vlcerebus uero non ma-
 turescentibus cum farina hordeacea uel fieno sicca. Car-
 bunculis cum ruta uel cum melle: uel per se uisco superli-
 tum ut hæreat. Sic & ad canis morsus. Excrecentibus
 circa sedem cum gemine punici mali ex aceto decoctum.
 Clauis pedum: qui uulgo morticini appellantur: nitro
 mixto ante subactas: Carnes replet cum uino & cro-
 co: aut pipere: aut murium fumo & aceto. Perniones
 ex uino fouet: & ex oleo coctum imponitur. Sic &
 alio: Clauis pedum superrasis præcipue utilatis. Cōtra
 aquas malas: pestilentes tractus: uel dies. In tussi: uua:
 fellis ueteris suffusione: hydropicis raucitatibus. Confe-
 stim enim purgat fauces uocemque reddit. Podagras in
 spongia dilutum postea lenit. Pleureticis in sorbitione
 uinum poturis datur: contractionibus: opisthotonicis: ci-
 ceris magnitudine cære circumlitum. In agina gargaris-
 satur. Anhelatoribus & in tussi uetusta cum porro ex
 aceto datur: atque ex aceto ijs qui coagulum lactis sor-

biterint. Præcordiorum utriusque syntecticis: comitialibus in
tribo: in aqua mulsa lingue paralyti. Coxendicibus: lumborum
doloribus: cum decocto melle illinitur. Non
censuerim: quod auctore suadent: cauernis dentium in
dolore inditum cera includi: magno experimento ho
minis: qui se eadem causa præcipitavit ex alto quip
pe tauros inflamat naribus illitis. Serpentes au
tissimas vini admixtum rumpit ideo nec inungi suaserim
cum attico melle: licet præcipiant. Quas habeat uti
litates admixtum alijs immensum est referre: & nos
simplicia tractamus: quoniam in ijs naturam esse ap
paret in illis coniecturam sæpe fallacem: nulli satis cu
stodita in mixturis concordia nature ac repugnantia.
Qua de re mox plura dicemus.

De natura mellis: & aqua mulsa. Et quare genere
ciborum mores immutentur: & de melitide: &
cera.

Ca. xxiiij.

Non esset mellis auctoritas in precio minor:
quam laseris: ni ubique nasceretur. Illud ip
sa fabricata sit natura. Sed & huic gignen
do animal ut diximus innumeros ad usus si quotiens
misceatur: æstimemus. Prima propolis alueorum: de
qua diximus: aculeos & omnia infixæ corpori extra
hit: tubera discutit: dura concoquit: dolores ner
uorum mulcet: ulceraque iam desperantia cicatrice
includit. Mellis quidem ipsius natura talis est: ut
putrescere corpora non sinat iucundo sapore: atque
non aspero: alia quam salis natura. Faucibus: tonsillis
angina: omnibusque oris desiderijs utilissimum: aresecnti
que in febribus lingue. Iam uero peripneumonicis: plen
teticis decoctum. Item uulneribus: a serpente percussis.
Et contra uenena fungorum. Paralyticis in mulso: quæ

LIBER

suæ mulso dotes constant. Mel auribus instillatum cum
 rosaceo prodest: lentes: & fœda capitis animalia ne-
 cat. Vsus despumati semper aptior: stomachum tamē in-
 flat: bilem auget: fastidium creat: & oculis per se inuti-
 le aliqui arbitrantur. Rursus quidam angulos exulcera-
 tos melle tangi suadent. Mellis causas atq; differentias
 nationesq; & indicationem in apum: ac deinde florum
 natura diximus: cum ratio operis diuidi cogeret miscen-
 da. Rursus naturam rerum pernoscere uolētibus. In mel-
 lis operibus: & aqua mulsa tractari debet. Duo genera
 eius subitæ: ac recentis. Alterum inueteratæ. Repentina
 despumato melle præclaræ utilitatē habet in cibo agro-
 tantiū leui: hoc est alicæ elutæ: uiribus recreandis: ore sto-
 machoq; mulcendo: ardore refrigerando. Frigidam enī
 utilius dari uentri moliendo. Inuenio etiam apud aucto-
 res hunc potum bibendum alsiosis. Item animi humilis:
 & pparci: quos illi dixere micropsychos. Est & ratio
 subtilitatis immensæ a Platone descendens. Corpusculis
 rerum lenibus scabris angulosis rotundis magis: aut mi-
 nus: ad aliorum naturam accedentibus. Ideo non eadem
 omnibus amara: aut dulcia esse. Sic & in lassitudine p-
 niores esse ad iracundiam. & insiti. Ergo & hæc ani-
 mi asperitas: seu potius animæ dulciore succo mitigatur.
 Lenit transitum spiritus: & molliores facit meatus: ne
 scindant euntem redeuntemq;. Experimenta in se cuiq;
 Nullius non ira: luctusq; tristitiæ. Omnis animi impe-
 tus cibo mollitur. Ideoq; obseruanda sunt: quæ non solū
 corporum medicinam: sed & morum habet. Aqua mul-
 sa & tussientibus utilis traditur. Calefacta incitat no-
 mitiones. Cōtra uenenū psimythij salutaris addito oleo
 Itē cōtra hyoscyamū cum lacte maxime asinino: & con-
 tra hallicaccabum ut diximus. Infunditur & auribus:

Et genitaliū fistulis. V uluis imponitur cū pane molli. Subitis tumoribus: luxatis: leniendisq; omnibus. Inueteratæ autem usum dānauere posteri. minus innocentē aqua: minusq; uino firmū. Longa tamē uetustate transiit in uinum: ut constat inter omnes stomacho inutilissimum: neruisq; contrarium. Semper mulsum ex uetere uino utilissimū: facillimeq; cum melle concorporatur: quod in dulci nunq̄ euenit. Ex austero factum non implet stomachum: neq; ex decocto melle: minusq; inflat: quod fere euenit. Appetendi quoq; renocat auaritatē cibi. Aliū mollit frigido potu pluribus: calido sistit. Corpora auget. Multi senectā longā mulsi tantū nutritū tolerauere: neq; alio ullo cibo. Celebri Pellionis Romuli exemplo: quē centesimū annū excedentē cū Diuus Augustus hospes interrogaret: qua nā ratione maxime uigorē illū animi: corporisq; custodisset: ille respondit: Intus mulso: foris oleo. Varro regū morbū cognominatū arquatū tradit: quoniā curetur mulso. Melitites quo fieret modo ex musto Et melle docuimus in ratione uini. Sæculis iam fieri non arbitror. Hoc genus inflationibus obnoxium. Solebat tamē inueteratū alui causa dari in febre. Itē articulario morbo: Et neruorū infirmitate laborantibus: Et mulieribus uini abstemijs. Mellis naturæ adnexa cæra est: de cuius origine Et bonitate nationibusq; suis diximus locis. Omnis autem mollit: calfacit: explet corpora: recens melior. Datur in sorbitione dysentericis. Faniq; ipsi in pulte alicæ prius tostæ. Aduersatur lactis naturæ: ac milij magnitudine decē grana cære hausta: nō patiūtur coagulari lac in stomacho Si inguē tumeat: albā cæra in pube fixisse remedio est. Nec huius usus quos mixta alij præstat enumerare medicina possit: sicuti nec cæterorū quæ cū alijs prosunt.

LIBER

ista: ut diximus: ingenijs constant. Non fecit cærata: malagmata: emplastra: collyria: antidota parens illa ac diuina rerum artifex. Officinarum immo uerius auaritiæ commeta sunt. Naturæ quidē opera absoluta: atq; perfecta gignuntur: paucis ex causa non ex coniectura rebus assumptis: ut succo aliquo sicca temperentur ad meatus: aut corpore alio humetia ad nexus. Scrupulatim quidē colligere: ac miscere uires: nō coniecturæ humanæ orbis: sed impudentiæ est. Nos nec indicari: arabicarūq; mercium: aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remedijs tam longe nascētia. Non nobis gignuntur. Immo ne illis quidem: alioquin nō uenderent. Odorum causa: unguentorumq; & deliciarum: si placet etiam superstitionis gratia emanant: quoniā thure supplicamus & costo. Salutem quidē sine ijs posse constare: uel ob id probabimus: ut tanto magis sui delitias pudeat. Sed medicinas e floribus: coronamentisq; & hortensibus: quæq; manduntur herbis profecti: quoniam modo frugū omitemus? Nimirum & has indicare cōueniet.

Contra compositiones medicorum: medicinae ex frugibus. Ca. xxv.

In primis sapientissima animalium esse constat
i quæ frugæ uescantur. Siliginis grana combusta: et trita in uino amineo oculis illita epithoras sedant. Tritici uero ferro combusta ijs: quæ frigus ufferit: præsentaneo sunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta neruorum contractionibus: cum rosaceo uero & fico sicca mixisq; decoctis. Furfures tonsilis faucibusq; gargarisatione p̄sint. Sex. Pōpeius prætorij uiri pater hispaniæ citerioris princeps cū horreis suis uentilandis p̄sideret: correptus dolore podagræ merfit in triticū sese super genua: leuatisq; siccatis pedibus mirabili

modo hoc postea remedio usus est. Vis tanta est: ut cardos plenos siccet. Paleā quoque tritici: uel hordei calidam imponi ramicū incōmodis experti iubēt: quaque decoctae sunt aqua foneri. Est in farre uermiculus teredini similis: quo canis dentium cæra incluso cadere uitiati dicuntur: etiā si fricentur. Olyrā arincā diximus uocari. Hæc decocta fit medicamentū: quod ægypti atharam uocāt: infantibus utilissimū: sed et adultos illinūt eo. Farina ex hordeo et cruda et decocta collectiones. impetūsque discutit: lenit et cōcoquit. Decoquitur alias in mulsa aqua: aut fico sicca ad iocineris dolores: eam in posca positam cōcoqui opus est: aut cū uino. Cum uero inter cōcoquendum discutiendūque cura est: tunc in aceto melius: aut in face aceti: aut cotoneis pyrisue decoctis. Ad multipedum morsus cum melle: ad serpentium in aceto: et cōtra suppurantia: ad extrahendas suppurationes ex posca: addita resina et galla. Ad cōcoctiones uero et ulcera uetera cum resina. Ad duritias cum fimo colūbarum: aut fico sicca: aut cinere. Ad neruorū inflammatiōes: aut intestinorū: uel laterū: uel uirilium dolores cum papauere aut meliloto: et quotiens ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice: et impubis pueri urina. Cū oleo et fœnogræco cōtra tumores p̄cordiorū: uel in febribus cū melle uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cū hyoscyami succo illinitur. Ex aceto et melle lētigini. Zea ex qua aliquā fieri diximus: efficacior etiā hordeacea uidetur: trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionū ictus tepida: et sanguinē excreatibus. Itē arteriæ tussi cū caprio seuo aut butyro. ex fœnogræco mollissima oīum. Vlcerā manātia sanat et furfures corporis: stomachi dolores: pedes et māmās cū uino et nitro cocta. herina magis cæteris purgat ulcera ne

LIBER

tera: & grangrenas. Cum raphano & sale & aceto
 lichenas. Lepras cum sulphure uino. Et capitis dolores
 cum adipe anserino imposita frōti. Strumas & panos
 concoquit in fimo columbino: & lini semine decocta
 in uino. De polentæ generibus in frugum loco satis dixi-
 mus: locorum ratione: quæ a farina hordei distat eo q̃
 torretur. Ad stomachum utilis: aluum sistit: impetūsque
 rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori
 cum menta: aut alia refrigerante herba. Item pernioni-
 bus & serpentium plagis. Item ambustis ex uino: in-
 hibet quoque pustulas. Farina in pollinem subacta uim
 extrahendi hūoris habet. Ideo & cruore suffusis in fa-
 scias usque sanguinē pducit: efficacius in sapa. Imponitur
 & pedū callo clauisque. Nā cū oleo uetere ac pice deco-
 cta polline cōdylomata: & alia oia sedis uitia q̃ maxie
 calido mirabilē in modū curātur. Pulte corpus augetur
 Farina qua carthæ glutinātur sanguinē excreātibus da-
 tur tepida sorbenda: efficaciter prodest. Halica res ro-
 mana est: & non pridem excogitata: alioquin non pti
 sanæ potius laudes scripsissent græci. Nondum arbitror
 Pompeij magni ætate in usu fuisse: & ideo uix quic-
 quā de ea scriptum ab Asclepiadis schola. Esse quidem
 eximie utilem nemo dubitat: siue eluta detur ex aqua
 mulsa: siue in sorbitiones decocta: siue in pulte. Eadem
 in aluo sistenda torretur: dein fauorum cæra coquitur:
 ut supra diximus. Peculiaris tamen longo morbo ad ta-
 bitudinem reductis subuenit: ternis eius cyathis in sex-
 tariū aquæ sensum decoctis: donec oīs aqua consumatur.
 Postea sextario lactis ouilli: aut caprini addito per con-
 tinuos dies mox adiecto melle. Tali sorditionis genere
 emendātur syntexes. Milio sistitur aluus. Discutimur
 tormini: in quem usum torretur ante. Nernorum dolo-

ribus & alijs feruens in sacco ponitur. Neq; aliud uti-
lius: quoniam leuissimum: molissimumq; est: & caloris
capacissimum. Itaq; talis usus eius est ad omnia: quibus
calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida serpe-
tium & multipede plagis imponitur. Panicū Diocles
medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos mi-
lium. In uino multū prodest dysentericis. Similiter iis:
quæ uaporāda sunt: excalfactum imponitur. Sistit aluiū
in lacte caprino decoctum: & bis die haustum. Sic pro-
dest & ad torminia Sesama trita in ouo sumpta inhi-
bet uomitiones. Aurium inflammationi illinitur: & ambu-
stis. Eadem efficit & dum in herba est. Amplius hæc
oculis imponitur decocta in uino. Stomacho inutilis ci-
bus: & animæ gravitatem facit. Stellionum morsibus
resistit. Item ulceribus quæ cacoethe uocant. Et auribus
oleum: quod ex ea fit: prodesse diximus. Sesamoides a se-
militudine nomen accipit: grano amaro: folio minore.
Nascitur in glareosis. Detrahit bilem in aqua potum.
Semen illinitur igni sacro. Discutit panos. Est etiam nū-
aliud sesamoides antyciræ nascens: quod ideo aliqui an-
tyciriccn uocant: cætera simile erigeronti herbæ: de qua
suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in uino dulci
ad detractiōes: quantum trinis digitis capitur. Miscet
ellebori albi unum & dimidium obolum. Purgatiōe
eam adhibentes maxime insanæ melancholiæ: comitiali-
bus: podagris. Et per se drachmæ pondere exinanunt.
Hordeum optimum quod candidissimum. Succus deco-
cti in aqua cælesti digeritur in pastillos: ut infundatur
exulceratis interaneis: & uuluis. Cinis eius ambustis il-
linitur: & carnibus: quæ recedunt ab ossibus: & erup-
tionibus pituitæ: muris araneis morsibus. Idem asperso
sale: ac melle candorem dentibus & suauitatem oris fa-

LIBER

cit. Eos qui pane hordeaceo utuntur morbo pedū tenta-
 ri negant. Nouēq; granis si furunculū quis circumducatur
 singulis ter manu sinistra. Et oīa in ignē abijciat con-
 festim sanari aiunt. Est et herba phoenicea appellata
 a græcis: a nostris uero hordeū murinū. Hæc trita ex ui-
 no pota præclare ciet mēses. Ptisana quæ ex hordeo fit
 laudes uno uolumine condidit Hippocrates quæ nunc
 oēs in alicā transeunt. Contra quāto innocentior est ali-
 ca: Hippocrates tantū sorbitionis gratia laudauit: quo-
 niā lubrica: ex facili hauriretur: quoniā siti arceret: quo-
 niā in aluo nō tumesceret: quoniā facile redderetur: et
 assuetis hic solus cibus in febris bis die posset dari:
 remotus ab istis: qui medicinā fame exercent. Sorbitio-
 ne tamē dari totum uetuit. Aliunde q̄ succum prisanae.
 Item uetuit quamdiu pedes frigidi essent: tunc quidem
 nec potionē dandam. Fit ex tritico glutinosior: arteria-
 q; exulceratae utilior. Amylon hebetat oculos: et gūla
 inutile contra q̄ creditur. Item sistit alium: epiphoras
 oculorū inhibet. Et ulcera sanat. Itē pustulas et fluxio-
 nes sanguis. Genas duras emollit. Datur cū ouo ijs: qui
 sanguinē reiecerit. In uesica uero dolore semūcia amyli:
 cū ouo et passis tribus sufferuefacta a balneo. Quin et
 auenæ farina decocta in aceto tollit neuos. Panis ipse
 quo uiuitur innumeras pene cōtinet medicinas: ex aqua
 enī et oleo aut rosaceo mollit collectiōes: ex aqua mulsa
 duricias ualde mitigat. Datur ex uino ad discutiēda ua-
 lēs: aut quæ p̄stringi opus sit: et si magis etiā ex aceto.
 Aduersus acutitas pituitæ fluxiōes: quas græci reumatif-
 mos uocāt. Itē ad pcussa luxata: ad oīa aut hæc fermēta
 tis: qui uocatur autopyros: utilior. Illinitur et parony-
 chys: et callo pedū in aceto ueteri. Nauticus panis tusus
 atq; iterū coctus sistit aliū: uocis studosis: et cōtra distil

latiões siccu esse prio cibo utilissimū ē. Sitanius hoc ē tri-
 mestris incussa i facie: aut disquāmata cū melle aptissi-
 me curat. Candidus aëris aqua calida frigidaue made-
 factus leuissimum cibum prebet. Oculorum tumori ex ui-
 no imponitur: sic & pustulis capitis: aut adiecta arida
 myrto. Tremulis panem ex aqua esse ieiunis statim bal-
 neo demonstrant. Quin & gravitatem odorum in cu-
 biculis ustus emendat: & uini in saccis additus. Auxi-
 liatur & faba. Nanq; solida fricta feruensq; i acri ace-
 to coniecta: torminibus medetur. In cibo fressa & cum
 alio cocta contra deploratas tusses suppurationesq; pe-
 ctorum quotidiano cibo sumitur: & cōmanducata ie-
 iuno ore etiā ad furunculos maturandos: discutiendosue
 imponitur: & in uino decocta ad testium tumores. Lo-
 mēto quoq; ex aceto decocto tumores maturat atq; ape-
 rit. Item liuoribus: combustis medetur. Voci eam pdesse
 auctor est. Mar. Varro. Fabalium etiam silliquarū cinis
 ad coxendices: & ad neruorum ueteres dolores cū adi-
 pis suilli uetustate prodest: & per se cortices decocti ad
 tertias sistunt aluum. Lens optima quæ facillime coqui-
 tur: eaq; quæ maxime aquam absorbet. Aciem quidē ocu-
 lorum obtundit: & stomachum inflat: sed aluum sistit
 in cibo: magisq; discocta cælesti aqua: eadem soluit mi-
 nus pcocta. Pistulas ulcerū rūpit: eaq; quæ itra os: sunt
 purgat: & astringit. Collectiões oēs iposita sedat: maxie
 q; exulceratas & rimosas. Oculorū aut epiphoras cu-
 meliloto aut cotoneo. Cōtra suppurātia cū pollenta ipo-
 nitur. Decoctæ succus ad oris exulceratiões & gēitaliū
 adhibetur. Ad sedem cū rosaceo aut cotoneo. In iis quæ
 acrius remediū exigunt: cū putamine punici melle mo-
 dico adiecto. Ad id demū: ne celeriter inarescat: adiciūt
 & betæ folia. Imponitur & strumis panisq; uel matu-

LIBER

ris uel maturefcentibus ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa: & gangrenis cum punici germine: Item podagris cum polenta: & uuluis & renibus: & pernionibus. Vlceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter dissolutionem stomachi. xxx. grana lentis deuorantur. In cholericis quoque: & dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta. In quo usu melius semper eam torere: aut tūdere: ut quam tenuissima detur: uel per se uel cum cotone malo: aut pyris: aut myrto: aut intubo erratico: aut beta nigra: aut plantagine. Pulmoni est inutilis: & capitis dolori: nervosisque omnibus: & felli: nec somno facilis: ad pustulas utilis: ignique sacro: & mammis in aqua marina decocta. In aceto autem duricias & strumas discutit. Stomachi quidem causa polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta aqua semicocta curat. Costea trita: & per cribrum effuso fursure: mox præcedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. Est & palustris lens & per se nascens in aqua non fluente refrigeratoriæ naturæ. Propter quod collectionibus illinitur: & maxime podagris: & per se & cum polenta glutinat & interanea procidentia. Est & siluestris elelisphacos dicta a græcis: ab alijs phacos. ea est satina lente leuior: & folio minore: atque sicciore: et odoratiore: est & alterum genus eius siluestris: odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie: sed minora & cædida: quæ cum ramis decoquuntur. Menses cit: & urinas: & pastinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem inducit percussio loco. Bibitur cum absinthio ad dysenteriam. Cum uino eadem commorantes menses trahit. Abundantes sistit decocto eius potio. Per se imposita herba uulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in uino decoquatur pruritus testium sedat. Nostri q

nūc sunt herbarij eleliphacō græce: latine saluiā uocāt
mentæ similem canam: odoratam: partus emortuos ea ap
posita extrahunt. Item uermes aurium ulcerumq; Cicer
& siluestre est: folijs satiuo simile: odore graui. Sed si
largius sumatur: alijs soluitur: & inflatio contrahitur
& tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula etiā
num magis in aluo proficit. Farina utriusq; ulcera ma
nantia capitis sanat: efficacius siluestris. Item comitia
les: & iocinerum tumores: & serpentium ictus. Cit mē
ses: & urinas: grano maxime. Emēdat & lichenas: &
testium inflationes: regium morbum: hidropicos. Lādūt
omnia hæc genera exulceratam uesicā: & renes. Gan
grenis utiliora cum melle & ijs: quæ racoethe uocantur
Verrucarum in omni genere prima luna singulis granis
singulas tangunt. Ea; grana in lintheolo deligata abij
ciunt post se: ita fugari uitium arbitantes. Nostri præ
cipiunt arietinū in aqua cū sale discoquere: ex eo bibere
cyathos binos in difficultatibus urinæ. Sic & calculos
pelli: morbuq; regium eiusdem folijs sarmentisq; deco
ctis aqua q̄ maxime calida morbos pedū tolli & ipsum
calidum tritumq; illitum. Columbini decocti aqua hor
rorem tertianæ & quartanæ minuere traditur. Nigrus
aut cum gallæ dimidio tritum oculorū ulceribus ex pas
so medetur. De eruo quædā in metione eius diximus: nec
potentiam ei minorē ueteres q̄ brassicæ tribuere. Contra
serpentium ictus ex aceto ad crocodillorum hominumq;
morsum. Siquis eruum quottidie ieiunus edat lyenē eius
absumi certissimi auctores affirmant. Farina eius (ut ait
Varro) maculas ex toto corpore emendat. Serpere ulcera
non patitur. In mammis efficacissimum. Carbunculos
rumpit ex uino. Vrinæ difficultates: inflationes: uitia io
cineris: tenasmon & quæ cibum non sentiant: atrophæ

LIBER

appellata: tostum & in nucis duellanae magnitudinem
 melle collectum deuoratumq; corrigit. Itē in petigines
 ex aceto coctum & quarto die solutum. Panos in melle
 suppurare prohibet impositum. Aqua decoctum pernio=
 nes & pruritus sanat fouendo. Quin & uniuerso cor=
 pori: si quis quottidie ieiunus biberit: meliorem fieri colo=
 rem existimant. Cibus idem hominis alienum. Vomito=
 nes mouet. Alium turbat. Capiti & stomacho onero=
 sum. Genua quoq; degrauat. Sed madefactum pluribus
 diebus mitescit. Bubus iumentisq; utilissimum. Siliquæ
 eius uirides: priusq; indurescant: cum suo caule folijsq; cō=
 tritæ capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoq; silue=
 stres sunt omnimodo minores satiuus: præterq; amaritu=
 dine. Ex omnibus quæ eduntur: sicco nulli minus ponde=
 ris est: nec plus utilitatis. Mitescunt cinere: aut aqua cali=
 da. Discolorem homines frequentiores in cibo exhilarāt:
 Amari contra aspidas ualent. Vlcera atra aridi decorti=
 catiq; triti supposito lintheolo ad uiuū corpus redigūt.
 Strumas: parotidas: in aceto cocti discutunt. Succus de=
 coctorum cum ruta & pipere: uel in febris datur ad uen=
 tris animalia pellenda minoribus triginta annorū. Pue=
 ris uero etiam impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et
 alio genere tosti: & in defruto poti uel ex melle sump=
 ti. Idem auiditatem cibi faciunt: fastidium detrahunt.
 Farina eorū aceto subacta papulas pruritusq; in balne=
 is illita cohibet: & per se siccāt ulcera. Liores emēdat.
 Inflammationes cum polenta sedat. Siluestrium effica=
 cior uis est contra coxendicium: & lumborum debilita=
 tem. Ex iisdem decocta lentigines & fouentium cutem
 corrigunt. Si uero ad mellis crassitudinem decoquantur
 satiu: uirilignes nigras & lepras emendāt. Satiui quo=
 q; rumpunt carbūculos impositi: panos & strumas mi=

munt: aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus candidū
 colorem reddunt. Si uero cælesti aqua decoquantur: suc-
 cus ille smegma fit: quo solent fouere gangrenas: erup-
 tiones pituitæ: ulcera manantia utilissimū. Expedi ad
 lyenem bibere: & cum melle menstruis hærentibus. Lye-
 ni crudi cum fico siccā triti ex aceto imponuntur. Radix
 quoq; in aqua decocta urinas pellit. Medentur pecori cū
 amaleonte herba decocti: aqua in potum collata. Sanāt
 & scabiem quadrupedum omnium in amurca decocti:
 utroq; liquore postea mixto. Fumus crematorum culices
 necat. Irionem inter fruges sesamæ similē esse diximus:
 & a græcis erysimon uocari. Galli uelorum appellant.
 Est autem fructicosum folijs erucæ angustioribus paulo
 semine nasturtij. Vtilissimum tussientibus cum melle:
 & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & re-
 gio morbo: & lumborum uitijs pleureticis: torminibus
 coeliacis. Illinitur uero parotidum & carcinomatū ma-
 lis. Testium ardoribus ex aqua: alias cum melle. Infanti-
 bus quoq; utilissimū. Itē sedis uitijs & articularijs mor-
 bis cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax po-
 tu. Medetur & suspiriosis. Item fistulis cuius axungia ue-
 teri ne intus addatur. Orminū siluestri (ut diximus) cy-
 mine simile est: cæterum dodrātali altitudine. Duorū ge-
 nerum: alteri semen nigrius & oblongum. Hoc ad uene-
 rem stimulandam: & ad oculorum argema & albugi-
 nes. Alteri candidius semen & rotundius utroq; tuso ex-
 trahuntur aculei ex corpore p se illitūz ex aqua. Folia ex
 aceto iposita panos p se uel cū melle discutunt. Itē furū
 culos: prius q̄ capita faciant: omnesq; acrimonias. Quin
 & ipse frugū pestes in aliquo sunt usu. Infelix dictum
 est a Virgilio lolium. Hoc tamen molitum ex aceto coctū
 ipositūq; sanat in petigines: celerius quo sæpius mutātū

LIBER

est. Medetur & podagris: alijsq; doloribus cum oxime-
 lite. Curatio hæc a cæteris differt. Aceti sextario uno di-
 lui: mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextari-
 is tribus decocta farina lolij sextarijs duobus usque ad
 crassitudinem: calidumq; ipsum imponi dolentibus mē-
 bris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Miliaria appel-
 latur herba quæ necat milium: Hæc trita & cornu cum
 uino infusa podagras iumentorum dicitur sanare. Bro-
 mos semen est spicam ferētis herbæ: nascitur inter uitia
 segetis auenæ græcæ genere: & folio & stipula triti-
 cum imitatur. In acuminibus dependentes paruulas
 uelut locustas habet. Semen utile ad cataplasinata atq;
 hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Oro-
 banche appellauimus necantem eruum & legumina
 Clii cynomorion eam appellant a similitudine canini
 genitalis: cuius cauliculus est sine folijs pinguis: rubēs.
 Estur & per se & in patinis: cum tenera est decocta:
 Et leguminibus innascuntur bestiola uenenata: quæ ma-
 nus pungunt: & periculum uitæ afferunt. Solifugarum
 generis. Aduersus has omnia eadem medentur: quæ con-
 tra araneos & phalangia demonstrantur. Et frugum
 quidem hæc sunt in usu medico. Ex ijsdem fiunt &
 potus: zythum in ægypto: cælia & cærea in hispa-
 nia: ceruisia & plura genera in galia: alijsque pro-
 uincijs: quorum omnium spuma cutem foeminarum
 in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet:
 præstat ad uini transire mentionem: atque a uite or-
 diri medicinas arborum.

VIGESIMVSTERTIVS Fo. 71
CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HI
STORIAE LIBER. XXIII. PROOEMIUM.

PERACTA CAEREALIVM IN ME
dendo quoq; natura est: omninq; quæ
ciborū aut florū odorūq; gratia pueni
unt supia tellure: n̄ cessit his pomona:
partesq; medicas pendentibus quoq; de
dit: non contenta protegere: arborumq; alere umbra quæ
diximus: imo uelut indignata plus auxiliij inesse: ijs quæ
longius a cælo abessent: quæq; postea cœpissent. Primū
enim homini cibum fuisse inde: & sic inductos cælum
spectare: pascique & nunc ex se posse sine frugibus. Er
go hercule artes in primis dedit: uitibus: non cōtenta de
licias etiam & odores atq; unguenta omphacio: & ce
nanthe: ac massari: quæ suis locis diximus: nobiliter in
struxisse. Plurimūz inquit homini uoluptatis ex me est.
Ego succum uini: liquorem olei gigno. Ego palmas &
poma totque uarietates. Neq; ut tellus omnia per labo
res: aranda tauris: terenda areis: deinde saxis: ut quando
quantoue opere cibi fiant. At ex me pata omnia: nec cur
uo adoranda: aratro: nec cura laboranda: sed sese porri
gentia ultro: & si pigeat attingere etiam cadentia. Cer
tauit ipsa secum: plusq; utilitatis causa genuit etia: quā
uoluptatis. Folio uitium & pampino capitis dolores: in
flammationesq; corporum mitigantur cum polenta. Fo
lia per se ardores stomachi ex aqua frigida. Cum farina
uero hordei articulares morbos. Pampini triti & im
positi tumorem omnem siccant. Succus eorum dysenteri
cis infusus medetur. Lachryma uitium quæ ueluti gum
mi est: lepras & lichenas: & psoras nitro ante præpa
ratas sanat. Eadem cu; oleo sæpius pilis illitis psilothri

LIBER

effectum habet maximeq; aqua quam uirides accensæ uites exudant: quæ & verrucæ tolluntur. Pampini sanguinem excreantibus: & mulierum a conceptu defectioni diluti potu prosunt. Cortex uitium & folia arida uulnerum sanguinem sistunt: ipsumq; uulnus conglutināt. Vitis albæ uiridis rosæ succo. & thure impetigines tolluntur. Cibus sarmentorum uiciumq; & uinaceorum cōdylomatis: & sedis uitij medetur ex aceto. Item luxatis & ambustis: & lyenis tumori cum rosaceo: & rita: & aceto. Item igni sacro ex uino citra oleum aspergitur: & intertrigines & pilos absomit. Dant & bibendum cinerem sarmentorum ad lyenis remedia aceto conspersum ita ut uini cyathi in tepida aqua bibantur: utq; qui biberit in lyenem iaceat: Clauiculæ ipsæ quibus repunt uites tritæ: & ex aqua potæ sistunt uomitionū consuetudinem. Cinis uitium cum axungia uetere cōtra tumores proficit: fistulas purgat: mox & per sanat: neruorum dolores frigore ortos: contractionesq; cōtusas uero partes cum oleo: carnes excrecentes in ossibus cū aceto & nitro: scorpionū & canum plagas cum oleo. Corticis per se cinis combustus pilos reddit. Omphaciū quæ fieret ratione incipientis uiræ pubertate in unguentorū loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinētia indicabimus. Sanat ea quæ in humido sunt ulcera oris: tonsillarum: genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabrie genarum: ulceribusq; angulorum: nubeculis: ulceribus quacumq; in parte manātib. Cicatricibus marcidis. Ossibus purulente limosis. Frangitur uehementia eius melle aut passo. Prodest dysentericis: sanguine excreantibus: anginis. Omphacio coheret oenanthe: quæ uites siluestres ferunt: dicta a nobis in unguenti ratione. Laudatissima in syria: maxime circa anthiochiæ.

laodiceæ montes: & ex alba uite: refrigerat: astringit:
 vulneribus inspergitur: stomacho illinitur: utilis urinæ
 iocineri. Capitis doloribus: dysentericis: celiacis: chole-
 ricis: Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccit manan-
 tes capitis eruptiones: efficacissima ad vitia quæ sunt in
 humidis. Ideoq; & oris ulceribus: & uerendis: ac sedi-
 cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabië emē-
 dat: oculorumq; lachrymationes. Ex uino stomachi dis-
 solutionem. Ex aqua frigida pota: sanguinis excreatōes.
 Cinis eius ad collyria & ad ulcera purganda & paro-
 nychia: & pterygia probatur. Vritur in furno: donec
 panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur
 omniaq; ea auuiditas humani ingenij nobilitauit: rapere
 festinando.

De medicinis uinarum recentium: & sarmentis uua-
 rum: & uinaceis: & de uua theriace: & de uua pas-
 sa: & astaphide: & astaphisagria: pituitaria: &
 labrusca: & de uite alba: & nigra: & de mustis:
 & uini generibus.

Ca. i.

Aturescentium autem uua uehementiores ni-
 m græ: ideoq; uinum ex ijs minus iucundum sua-
 uiores albæ: quoniam e translucido facilius ac-
 cipitur aer. Recentes stomachum & spiritum inflant:
 aluumq; turbant. Itaq; in febris damnantur utiq; lar-
 giores. Grauedinem enim capiti: morbumq; lethargicū
 faciunt. Innocentiores quæ decerptæ diu pependere: qua
 uentilatione etiam utiles sunt stomacho ægrisq;. Nam
 & refrigerant leuiter: & fastidium auferunt. Quæ
 autem in uino dulci conditæ fuere: caput tentant.
 Proxime sunt pensilibus in palea seruata. Nam &
 uinaceis seruata & caput & uesicam & stomachum
 infestant. Sistunt tamen aluum: sanguinē excreatibus uti-

LIBER

lissimæ. Quæ uero in musto fuere peiorem uim etiamnã habet: q̃ quæ in uinaceis. Sapa quoq; stomacho inutiles facit. Saluberrimas putant medici in cælesti aqua seruatas: etiam si minime iucundas: sed uoluptatem earum in stomachi ardore sentient: & amaritudine iecoris fellis q; uomitione. In choleris hydropicis cum ardore febrili ægrotantibus. At in ollis seruata: & os: & stomachũ & auiditatem excitant. Paulo tamẽ grauiores existimãtur fieri uinaceorum halitu. V uæ florem in cibis si edere gallinacei uuas non attingunt: Sarmẽta earum in quibus acini fuere astringendi uim habent. Efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem uim optinent. Hi sunt qui in uino capitis dolorem faciunt. Tosti tritiq; stomacho utiles sunt. Inspargitur farina eorum polẽta modo potõis dysentericis: & celiacis: & dissolutis stomacho Decocto etiam eorum fouere psoras: & pruritum utile est. Vinacei per se minus capiti aut uesicæ nocent q̃ nuclei. Mammarum inflationi triti cum sale utiles. Decoctura eorum ueteres dysentericos & coeliacos inuacẽ potione & fotu. V uæ theriace de qua suo loco diximus: contra serpentium ictus ualet. Pampinos quoq; eius edẽdos censent: imponendosq;: uinũq; & acetum ex ijs factum auxiliarem contra eandem uim habent. V uæ passa: quam astaphida uocant: stomachum uentrem interanea tentaret: nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent. Iis exemptis uesicæ utilis habetur: & tussi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibus: sicut ex ijs passus priuatim e serpentibus. Contra hemorrhoiã potẽs. Testium inflammationi cum farina cumini aut coriãdri imponuntur. Item carbunculis: articularibus morbis sine nucleis trita cum ruta fouere ante uino ulcera oportet. Sanant epinyctidas: & dysenteriam cum suis nucleis:

¶ in oleo costæ grangrenis illinūtur cum cortice rha-
phani ¶ melle. Podagris ¶ unguū mobilibus cū pa-
nace: ¶ per se ad purgandū os caputq; cū pipere com-
manducātur. Astaphis agria siue staphis: quā uiam ta-
minā aliqui uocant falso: suū enim genus habet: caulicu-
lis nigris rectis folijs labruscæ fert folliculos uerius q̃
acinos uirides similes ciceri. In ijs nucleū triangulū. Ma-
turescit cū uindemia nigrescitq; cum taminia rubentes
norimus acinos: sciamusq; illā in apricis nasci: hanc nō
nisi in opacis. His nucleis ad purgationē uti nō censue-
rim propter ancipitē strangulationē: nec ad pituitam
oris siccandā: fauces enim ledunt. Phtiriasi caput ¶
reliquum corpus liberant triti. Facilius admixta sanda-
raca. Item pruritu ¶ psoris. Ad dentiū dolores deco-
quantur in aceto. Ad auriū uitia rheumatismū cicatri-
cum: ulcerū manantia. Flos tritus in uino cōtra serpen-
tes bibitur. Semen enim abdicauerim propter nimiam
uim ardoris. Quidam eum pituitariam uocāt: ¶ pla-
gis serpentium utiq; illinunt. Labrusca quoq; oenanthē
fert satis dictam. Quæ a græcis ampelos agria appella-
tur: spissis ¶ candicantibus folijs geniculata rimoso
cortice: fert uuas rubentes cocci modo: quæ cutē in facie
mulierū purgant: ¶ uarijs coxendicū ¶ lumborū ui-
tijs tussæ cum folijs ¶ succo prosunt. Radix decocta in
aqua ¶ in uini coi cyathis duobus humorē alui ciet:
ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim esse: quā
uulgus uiam taminia uocat. Vtuntur ea pro amuleto:
¶ ad expiationem sanguinis quoq; adhibent nō ultra
gargarisationes: ¶ ne quid deuoretur addito sale thy-
mo aceto mulso. Ideo ¶ purgationibus ancipitē ten-
tant. Est huic similis: sed in salictis nascens: ideo distin-
guitur nomine: cum eosdem usus habeat: ¶ salicestrū

LIBER

uocatur: Scabiem & pruriginē hominū & quadrupes-
dum aceto mulso trita hæc efficacius tollit. Vitis alba
quā græci ampeloleucen: alij ophio-staphylen: alij melo-
thron: alij psilothrū: alij archezostin: alij cedrostin: alij
madon appellant. Huius sarmēta longis & exilibus in-
ternodijs geniculata scādunt. Folia pampinosa ad ma-
gnitudinē hedera diuidūtur ut uitiū. Radix alba gran-
dis: raphano similis initio: ex ea caules asparagi simili-
tudine exeunt. Hi decocti in cibo aliuū & urinā cient.
Folia & caules exulcerant corpus: utiq; ulcerū phage-
denis & gangrenis: tibiariūq; tedio cum sale illinūtur
Semē in uia raris acinis dependet succo rubente post-
ea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim utun-
tur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abūdantiā facit
coctum cum tritico potumq; Radix numerosis utilitati-
bus nobilis contra serpentium ictus trita drachmis dua-
bus bibitur. Vitia cutis in facie uarosq; & lentigines
& suggillata emendat & cicatrices. Eadēq; præstat
decocta in oleo decocto: datur & in comitialibus potus
Item mēte cōmotis: & uertigine laborātibus drachmæ
pondere quottidie anno toto. Et ipsa autem largior ali-
quanto purgat sensus. Illa uis præclara q; ossa infracta
extrahit in aqua imposita ut bryenia: quare quidā hanc
albam bryeniam uocant. Alia uero nigra efficacior in
eodem usu cum melle & thuse. Suppurationes incipiē-
tes discutit: ueteres maturat et purgat. Cit menses &
urinam. Flegma ex ea fit suspiriosis: & contra lateris
dolores uulsis ruptis. Splenē ternis obolis pota. xxx. die-
bus cōsumit. Illinītur eadem cum fico & pterygijs di-
gitorum. Ex uino secundas foeminarum apposita trahit
& pituitam drachma pota ex aquā mulsa. Succus ra-
dicis colligi debet ante maturitatem seminis: Qui illi-

tus per se & cum eruo lætiore quodam colore & cu-
tis teneritate mangonizat corpora. Serpentes fugat. Tū
datur ipsa radix cum pingui fico: erugatq; corpus: si sta-
tim bina stadia ambulentur: alias urit: nisi frigida sta-
tim abluatur. Iucundius hoc idem præstat nigra uitis:
quoniam alba pruritus affert. Est ergo & nigra: quā
proprie etiam bryeniam uocant: alij chironiam: alij gy-
næcanthen: aut aproniam: similem priori: præterquam
colore. Huius enim colorem nigrum esse diximus: cuius
asparagos similes. Diocles prætulit ueris asparagis i ci-
bo urinæ ciendæ: lyeniq; minuendo. In frutetis & ha-
rundinetis maxime nascitur. Radix foris nigra: intus
buxeo colore: ossa infracta efficacius extrahit q̄ supra-
dicta. Cæterum eidem peculiare est quod iumentorum
ceruicibus unice medetur. Aut si quis in uilla eā extru-
xerit: fugere accipitres: tutasq; fieri aues uillaticas. ali-
ter eadē i iumēto hoīeq; flegma aut sanguinē qui screa-
tur: talo circūligata sanat. Et hæcenus de uitiū generi-
bus. Musta differētiās habet naturales has: q̄ sunt cādi-
da aut nigra: aut inter utrūq; alia ex alijs: ex quibus ui-
num fiat: alia ex quibus passū: curaq; differētiās innu-
merabiles facit. In plenum ergo hoc dixisse cōueniet.
Mustū omne stomacho inutile: uenis iucundū. A balneis
raptim & sine interspiratiōe potū necat: chātharidū
naturæ aduersatur. Itē serpētibus maxie emorrhoiæ &
salamādræ. Capitis doloribus facit: & gutturi inutile:
Prodest renibus: iocineri: & interaneis uesticæ: colleuat
enī ea. Priuati cōtra bupræstin ualet. Cōtra meconiū: la-
ctis coagulationē: Cicutam: toxica: dorycnidiū ex oleo
potum redditūq; uomitionibus. Ad omnia infirmius al-
bū: iucundius passi mustū: & q̄ minorē capitis dolorē
afferat. Vini genera differentiasq; per quam multas ex

LIBER

posuimus: & fere cuiusq; proprietates. Neq; est ulla pars difficilior tractatu: aut numerosior. Quippe cum sit tardum dictu pluribus profit an noceat. Præterea q̄ ancipiti euentu potu statim auxilium sit aut uenenum. Etenim de eius natura quæ ad remedia tantu pertinent nunc loquimur. V num de dando eo uolumen Asclepiades condidit: ab eo cognominatum: qui uero postea de uolumine illo differuere innumeri. Nos ista romana grauitate artiumq; liberaliū appetentia non ut medici sed ut indices salutis humanæ diligēter distinguemus. De generibus singulis differere immensum & inexplicabile est discordibus medicorū sententijs. Surrentinū ueteres maxime probauere. Sequens ætas albanum: aut falernum. Deinde alia alij iniquissimo genere decreti: quod cuiq; gratissimū: cæteris omnibus pronunciando. Quin ut constarent sententiæ: quota portio tamē mortalium ijs generibus posset uti? iam uero nec procures usq; sinceris. Eo uenere mores: ut nomina cellarū modo ueneant: statimq; in lacubus uindemiæ adulterentur. Ergo hercle mirum dictu Innocentius iam est: quodcūq; & innobilius. Hæc tamen facere constantissime uidentur sententiæ uictoriam: quorū mentionem fecimus siquis hoc quoq; discrimen exigat. Falernum nec in nouitate: nec in nimia uetustate corpori salubre est. Media eius ætas a quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu stomacho utile: non item in calido. Et in diutina tussi sorbetur merū utiliter a ieiunis: item in quartanis. Nullo æque uenæ excitantur: aluum sistit: corpus alit. Creditum est obscuritatem uisus facere: nec prodest nervis: aut uesicæ. Albana nervis utiliora. Stomacho minus quæ sunt dulcia uel austera: Falerna utiliora. Concoctionē minus adiuuant. Stomachū modice im-

plent. Ad surrentina nullo modo: nec caput tentant: sto-
machi & intestinorū rheumatismos cohibent. Cecubiū
iam non gignitur. At quæ supersunt setina cibos conco-
qui cogūt. Virium plus surrentino: austeritatis albano
uehementiæ minus falerno. Ab ijs statana non longo
intervallo abfuerunt. Alio citæ signinum maxime con-
ducere indubitatum est. Reliqua in cōmune dicentur.
Vino aluntur uires: sanguis: colosq; hominū. Hoc quoq;
distat orbis medius: & mitior plaga a circūiectis: quā
tum illis feritas facit roboris: tantū nobis hic succus.
Lactis potus ossa alit. Frugū nervos: aquæ carnes. Ideo
minus rubores est in corporibus illis & minus robo-
ris: contraq; labores patientiæ. Vino modico nervi ui-
uantur: copiosiore læduntur: sic & oculi. Stomachus
recreatur. Appetentia ciborum inuitatur. Tristitiæ cu-
ra hebetatur: Vrina & algor expellitur. Somnus con-
ciliatur. Præterea uomitionē sistit. Collectiones extra
lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades utilitatē
uini æquari uix deorū potentia posse pronūciauit. Ve-
tus copiosiore aqua miscetur. Magis nouū urinā expel-
lit: minus siti resistit. Dulce minus inebriat: sed stoma-
cho innatat. Austerum facilius concoquitur. Lenissimū
est: quod celerrime inueteratur. Minus infestat nervos
quod uetustate dulcessit. Stomacho minus utile est pin-
gue nigrū: sed corpora magis alit: tenue & austerū mi-
nus alit: magis stomachū nutrit. Celerius per urinam
transit: tantoq; magis capita tentat. Hoc & in omni
alio succo semel dictū sit. Vinū si sit fumo inueteratū in
saluberrimū est. Mādagones ista in apothecis excogita-
uere. Iam & patrefamilias ætatē ademere ijs: quæ per
se cariē traxere. Quo certe uocabulo satis cōsiliū dedere
prisca: quoniā et in materijs cariē fumus erodit. At nos

LIBER

e diuerso fumi amaritudine uetustate indui persuasum
 habemus. Quæ sunt admodum exalbida hæc uetustate
 insalubria fiunt. Quo generosius uinum est: hoc magis
 uetustate crassescit. Et in amaritudinem corpori mini-
 me utile coit. Condire eo aliud minus annosum insalubre
 est. Sua cuique uino salina innocentissima. Sui cuique ætas
 gratissima: hoc est media. Corpus augere uolentibus: aut
 mollire aluum: conducit inter cibos bibere. Contra mi-
 nuentibus: aluumque cohibentibus sitire in edendo: postea
 parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuentum: in-
 utilissimum est. Curas uigoremque animi impedit ad p-
 cinctum tendentibus. Somno uero accommodatum ac secu-
 ritatibus. Iamque dudum hoc fuit: quod homerica illa He-
 lena ante cibum ministravit. Sic quoque in prouerbiū ces-
 sit: sapientiam uino obumbrari: uitio damus homini quod
 soli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potum in-
 terponere utilissimum. Itemque iungi superbibere ebrieta-
 ti: quam quidem frigida potus extemplo discutit. Mera-
 cis poticibus per uiginti dies ante canis ortum totidē
 que postea suadet Hesiodus uti. Merum quidem remedio ē
 contra cicutas: coriandrum: aconita: uiscum: meconium
 argentum uinum apes: uespas: crabrones: phalangia: ser-
 pentum scorpionumque ictus: contraque omnia quæ refri-
 gerando nocent. Priuatum contra hemorrhoidas: preste-
 ras: fungos: item contra inflationes rosionesque p-
 cordio-
 rum: Et quorum stomachus in uomitiones effunditur.
 Et si uenter aut interanea rheumatismum sentiant. Dy-
 sentericis: sudatoribus: in longa tussi: in epiphoris mera-
 cum. At uero cardiacis in mamma leua merum in spon-
 gia imponi prodest. Ad omnia autem maxime album in
 ueterascens. Ut iliter etiam fouetur uino calido uiriliter
 iumentis: quo etiam infuso cornu lassitudinem auferri

aiunt. Simias quadrupedesq; quibus digiti sunt: negant
crescere assuetas meri potu. Nunc circa ægritudines ser
mo de uinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis cam
paniæ quodcumq; tenuissimum. Vulgo uero quod quæq;
maxime iuuerit ualidum. Vtilissimum omnibus succo ui
ribus fractis. Meminerimus succum esse qui feruendo ui
res e musto sibi fecerit. Misceri plura genera omnibus in
utile. Saluberrimum cui nihil in musto additum est: me
liusq; si nec uasis pix affuit. Marmore enim & gypso:
aut calce condita quis non etiam ualidus expauerit? In
primis igitur uinum marina aqua factum inutile est sto
macho: neruis: uesciæ. Resina condita frigidis stomachis
utilia existimantur. Non expedire uomitionibus: sicut
neq; mustum: neq; sapa: neq; passum. Nouitium resina
tum nulli conducit. Capitis dolorem & uertigines fa
cit: ab hoc dicta crapula est. Tussietibus: & in rheuma
tismo nominata profunt. Item coeliacis: & dysentericis
mulierum mensibus. In hoc genere rubrum nigrūue ma
gis constringit: magisq; calefacit. Innocentius pice sola
conditum. Sed & picem meminisse debemus non aliud
esse quā combustæ resinæ fluxum. Hoc genus uini excal
facit: concoquit: purgat: pectori: uentri utile. Item uulua
rum dolori si sine febre sint: ueteri rheumatismo: exulce
ratione ruptis: conuulsis: uomicis: neruorum infirmitati
inflationibus: tussi: anhelationibus: luxatis in lucida la
na impositū. Ad oia hæc utilius id qd' spōte naturæ suæ
picē resipit: picatūq; appellamus. Heluenaco quoq; tñ ni
mio caput tētari cōueniet. Quod ad febriū ualitudines
attinet: certū est nō dādū in febre nisi ueteribus ægris ui
nū: nec nisi declināte morbo. In acutis uero periculis nul
lis nisi q manifestas remissiones habeant: & has noctu
potius. Dimidia. n. pars piculi est noctu: hoc est spe somni

LIBER

bibentibus: nec a partu abortiue: nec a libidine egrotā-
 tibus: nec in capitis doloribus: nec quorum accessiones
 cum frigore extremitatem faciant: nec in febris tussienti-
 bus: nec in tremore nervorumq; doloribus: uel faucium:
 aut si uis morbi circa illa intelligatur: nec in duricia p-
 cordiorum: uenarum uehementia: neq; in opisthotono: te-
 tano: nec singultientibus: nec si cum febre dispnoea sit.
 Minime uero oculis rigentibus: & genis stantibus: aut
 defectis: grauibsq; nec quorum conuiuentium per luce-
 bunt oculi: neu palpebris non coeuntibus. Vel si dormiē-
 tibus hoc idem eueniet. Aut si cruore suffunduntur ocu-
 li: uel si lachrymæ in oculis erūt. Minime lingua fungo-
 sa: nec graui: & subinde imperfecta loquentibus: nec si
 urina difficile reddetur. Neq; ex pauescentibus repente.
 Nec spasticis: aut rursus torpentibus: nec si per somnos
 genitura effundetur: Cardiacorum morbo unicam spem
 hanc in uino esse certum est. Sed id dandum quidam nō
 nisi in accessione censent: alij in remissione. Illi ut sudo-
 rem coerceant. Hi quia tutius putant minuente se mor-
 bo. quamplurimum sententiam esse uideo. Dari utiq; non
 nisi in cibo debet: nec a somno: nec præcedente alio potu
 hoc est utiq; sitienti: nec nisi in desperatione summa: et
 uiro facilius q̄ foemina: seni q̄ iuueni: iuueni q̄ puero: hye-
 me q̄ æstate: assuetis potius q̄ expertibus. Modus dandi
 pro uehementia uini: item mixtura. Atq; uulgo satis pu-
 tant unum uini cyathum duobus aquæ misceri. Si disso-
 lutio sit stomachi dandum: & si cibus non descendat.
 Inter uini genera quæ docuimus: nec fieri iam arbitror:
 Est & superuacaneus eorū usus: cum ipsis rebus ex qui-
 bus fingitur doceamus uti: & alias modum excesserat
 medicorū in his ostentatio: ueluti e nāpis uinū utile esse
 ab armorū equitatus ue lassitudine p̄cipitiū: atq; ut re-

liqua omittamus: etiam in iunipero. Et si quis facius cen-
 seat absinthite uino utendūz potius q̄ absinthio ipso. In
 reliquis omittatur. Et palmeum capiti noxiū uentriq̄
 tantum molliendo: Et sanguinem excreantibus non in-
 utile. Fictitium non potest uideri: quod biaeon appellau-
 mus: cui sit in eo sola pro arte festinatio. Prodest stoma-
 cho dissoluto: aut cibos non perficiente: pręgnantibus:
 defectis: paralyticis: tremulis: uertigini: torminibus: is-
 chiadicis. In pestilentia quoq̄: ac pegrinationibus uim
 magnam auxiliandi habere dicitur. Vini etiam uitium
 transit in remedia. Aceto summa uis est in refrigerando
 non tamen minor in discutiendo. Ita fit ut infusum ter-
 ræ spumet. Dictum est sepius: diceturq̄ quotiens cū ali-
 is prosit. Per se haustum fastidia discutit. Singultus co-
 hibet. Sternutamenta olfactu. Vix in balneis æstus arcet:
 si contineatur ore. Quin Et cum aqua bibitur. Multorū
 stomacho utiliter gargariſſatur. Cum eadem conualescē-
 tium Et a solis ardoribus. Oculis quoq̄ illo modo salu-
 berrimum. Plurimum fotu medetur post uredines. Item
 lepris: furfuribus: ulceribus: manantibus: canis morsibus
 scorpionum ictibus: scolopendrarum muris araneiq̄. Cō-
 tra omnium aculeatorum uenena: Et pruritus. Item cō-
 tra multipedū morsum. Calidū in spongia appositū: aut
 adiecto sulphuris sextante sextarijs tribus aceti: aut hyſo-
 pi fasciculo medetur sedis uitij. In sanguinis fluxione
 post excisos calculos Et omnes alias roſiōes foris in spō-
 gias impositum: intus potum cyathis binis q̄ acerrime.
 Cōglobatū utiq̄ sanguinez discutit. Cōtra lichenas: Et
 bibitur Et imponitur. Sistit aluos: Et rheumatismos i
 terraneorū infusum. Iteꝝ procidētia sedis: uuluaq̄: Tus-
 sum ueterem inhibet: Et gutturis rheumatismos. Ortheo-
 pneam: dentium labefactionem. Vesicæ nocet: neruorūz

LIBER

infirmis. Nescire medici quantum contra aspidas
polleret. Nuper ab aspidē calcata percussus utrem aceti
ferens: quotiens deposuisset sentiebat ictum: alias ille
similis. Intellectum ibi remedium est: potuq; succursus.
Neq; altero os colluunt uenena exuentes. In totum uo-
mitrix uis hæc non ciborum modo est: uerum & rerum
plurimarū. Saxa rumpit infusus: quæ non ruperit igni:
antecedens. Cibos quidem & sapores non alius magis
succus commendat: aut excitat. In quo usu mitigatur to-
sto pane aut uino. Vel accenditur pipere ac lasere utiq;
sale compefcitur. Non est prætereundum in eo exemplū
ingens. Siquidem. M. Agrippa supremis suis annis con-
fictatus graui morbo pedum cum dolorem eum perpeti
nequiret: unius medicorum portentosa scientia: igno-
rante Diuo Augusto: tanti putauit usu pedum sensuq;
omni carere dummodo & dolore illo careret: demer-
sis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu
morbi euasit.

De aceto scyllino: & oxymelle: & sapa & fæce ui-
ni: aceti: & sapæ.

Cetum scyllinum inueteratum magis proba-
tur. Prodestq; super ea quæ diximus: acescen-
bus cibis. Gustatum enim discutit poenam eaz;
& ijs qui ieiuni uomunt. Callum enim faucium facit:
ac stomachi: odorem oris tollit: gingiuas adstringit: den-
tes firmat: colorem meliorem præstat. Tarditatem quo-
q; aurium gargarisatione purgat: & transitum audi-
tus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit: comitialibus
melancolicis: uertiginosis uuluarum strangulationibus:
percussis: aut præcipitatis. Et ob id sanguine congloba-
to. Neriis infirmis: remum uitijs: perquam utile. Cauen-
dum exulceratis. Oxymel antiqui (ut Dioces tradit) hoc

modo temperabant. Mellis minas. x. aceti ueteris hemi-
nas quinq; salis marini pondo: thymbræ quadrantem :
aquæ marinæ sextarios quinq; pariter coquebant decies
deferuescente cortina: atq; diffundebant. inueterabant=
q;. Sustulit totum id Asclepiades: coarguitq;. Nam
etiam in febribus dabant. Profuisse tamen fatentur con-
tra serpentes: quos sepas uocant: & contra meco-
nium: ac uiscum: & anginas calidum: gargarissa-
tum: & auribus: & oris: gutturiq; desiderijs: quæ
nunc omnia oxyhalmæ contingunt: id sale & ace-
to recente efficacius est. Vino cognata res sapa est:
musto decocto: donec tertia pars supersit. Ex albo
hoc melius. Vnus contra cantharidas: buprestin: pi-
norum ernas: quas pityocampas uocant: salamandras
& contra mordentia uenenata. Secundas: partus-
q; e mortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus au-
ctor est: uenenum esse si quis ieiunus a balneis id bibat.
Consequens horum est fæx uini: sui cuiusq; generis. Er-
go uini faci tanta uis est: ut descendentes in cupas ene-
cet. Experimentum demissa præbet lucerna quamdiu
extinguatur descensionis periculum denunciâns. Illo-
ta miscetur medicamentis. Cum iridis uero pari pon-
dere eruptionibus pituitæ illinitur. Et sicca uel madi-
da contra phalangia: & testium: mammarumq; in-
flammationes: uel in quacumq; parte corporis. Item
cum ordeacea farina & thuris polline in uino de-
cocta crematur: & siccatur. Inde q; experimentum
est legitimæ coctæ: ut refrigerata linguam tactu uidea-
tur urere. Celerrime exanimatur non inclusa condita.
Crematio ei multum uirium adijcit. Vtilissima est ad
compescendas lichenas: furfuresq; cum fico decocta. Sic
& lepris: & ulceribus manatibus imponitur. Fungo=

LIBER

rum naturæ contraria est pota: sed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illi ta & testibus & genitalibus. In uino autem aduersus strangurias bibitur. Cum expirauerit quoq; lauādis corporibus & uestibus utilis: tuncq; usum acaciæ habet. Fæx aceti pro materia actior sit necesse est: multoq; magis exulceret. Resistit suppurationem incrementis: stomachum: interanea: uentrem illita adiuuat. Sistit earum partium rheumatismos: & mulierum menses: panos discutit nōdum exulceratos: & anginas. Sacros ignes cū cæra. Mammæ lactis sui impatientes eadem extinguit. Ungues sabros aufert. E serpentibus contra cerastas ualidissima cum polenta. Cū melanthio autem cōtra crocodili morsus: & canis. Et hæc cremata ampliat uires. Tūc addito lentiscino oleo illita una nocte ruffat capillū. Eadem ex aqua i linteolo apposita: uulvas purgat. Sæpe fæce ambusta sanantur. Melius addita lanugine arundinis. Eadez quoq; fæce decocta potaq; tussēs ueteres. Decoquitur in patinis cum sale & adipe: ad tumores quoq; maxillarum & ceruicium.

De oleis & folijs oleæ: & flore: & cinere: & de oliua alba: & nigra: & de amura. Ca. iij.

Learum proxima auctoritas intelligitur. Folio lia earum uehementissime astringunt: purgant sistunt. Itaq; māducata imposita ulceribus medentur: & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctū eorum cum melle ijs quæ medici iusserint. Ginguarum inflammationibus: paronychis sordidisq; ulceribus excrecentibus. Cum melle profluuiū sanguinis & neruosis partibus cohibet. Succus eorū carbunculantibus: excrecentibus circa oculos ulceribus: & pustulis: procidētisq; pupillæ efficitur: quapropter in collyria additur. Nam &

ueteres lachrymationes sanat: & genarum erosiones.
Exprimitur autem succus tuis: affuso uino ex aqua cæle
sti. Siccatusq; in pastillos digeritur. Sistit menses in la=
na admotus uulvæ. Vtilis & saniem emanantibus. Itē
condylomatibus: ignibus sacris: quæq; serpunt ulcera: epi=
nyctidi. Eosdem & flos earum habet effectus. Vruntur
& calliculi florentes ut spodij uicem cinis præstet.
Vinoq; infuso iterum uritur. Suppurationes & panos
illinunt cinere eo: uel folijs tuis cum melle. Oculos uero
cum polenta. Succus fruticis recentis accensi distillās sa
nat lichenas: furfures: manantia ulcera. Nam lachrymā
quæ ex arbore ipsa distillat æthiopica maxime oleæ: mi
rari satis non est. Reperti sunt qui dentium dolores illi=
mendos censerent: uenenum esse prædicantes: atq; etiam
in oleastro querendā. E radice oleæ q̄ tenerrimæ cortex
derasus: in melle crebro gustatu medetur sanguinem rei
cientibus: & suppurata tussientibus. Ipsius oleæ cinis
cū axūgia tumore: sanat: extrahitq; fistulis uitia: & ip
sas sanat. Oliuæ albæ stomacho utiliores: uentri minus.
Præclarum habent antequam cōdiātur usum: recentes p
se cibi modo deuorata. Medetur. n. harenosæ urinæ: item
dentibus: aut attritis: aut conuulsis. Nigra oliua stoma=
cho inutilior: uētri faciliior: capiti & oculis nō cōuenit.
Vtraq; ambustis prodest trita & illita. Sed nigra com
māduatur: & protinus ex ore imposita pustulas gigni
phibet. Colymbades sordida ulcera purgāt. Inutiles dif
ficultatibus urinæ. De amurca poteramus uideri satis di
xisse Catonē secuti: sed reddēda quoq; medicinæ ratio ē.
Gingiuīs & oris ulceribus dētiū stabilitati efficacissi
me subuenit. Itē ignibus sacris infusa: & ijs quæ serpūt
pernionibus: nigra oleuæ amurca utilior: itē infantibus
fohendis. Albæ uero mulierū uulvæ in lana admouetur.

LIBER

Multo autem omnis amura decocta efficacior. Coquitur in cupreo uase ad crassitudinem mellis. Vsus eius cum aceto: aut uino uetere: aut mulso: ut quæq; causa exigit in curatione oris dentium: aurium: ulcerum: manantium: genitalium: rhagadum. V vulneribus in lintheolis imponitur luxatis in lana. Ingens hic usus: utiq; inueterato medicamento. Tale enim fistulas sanat. Infunditur sedis: genitalium: uulua exulcerationi. Illinitur uero podagris incipientibus: item articularibus morbis. Si uero cum omni pino recoquatur ad mellis crassitudinem: asuros dentes extrahit. Item iumentorum scabiem cum decocto lupino: et chamaeleonte herba mire sanat. Cruda amura podagras foueri utilissimum.

De folijs oleastri: et oenanthino oleo: et cicino: et amygdalino: et laurino: et myrteo: et chamaemyrsino: et cupressino: et citreo: et tarino. Ca. iij.

Leastri foliorum eadem natura. Spodiumq; e cauliculis uehementius inhibet rheumatismos.

Sedat inflammationes oculorum. Purgat ulcera: alienata explet: excrecentia leniter erodit. Siccat: et ad cicatricem perducit: cetera ut in oleis. In hoc autem peculiare: q; folia decoquantur ex melle: danturq; coclearibus contra sanguinis excreationes. Oleum tam acius: atq; efficacius: et os quoq; colluitur illo. Ad dentium infirmitatem imponuntur folia: et paronythijs: et carbunculis: et contra omnem collectionem cum uino. Tis uero quæ purganda sint: cum melle. Miscentur oculorum medicamentis: et coctum foliorum: et succus oleastri. Vtiliter etiam auribus instillatur cum melle: uel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinuntur. et epinyctides: item cum farina ordeacea uenter: in rheumatismo cum oleo: capitis doloribus. Cutez in capite ab ossi

bus recedentem cauliculi decocti: & cum melle imposi-
ti comprimūt ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt
aliū. Tosti autē & cū melle triti nomas repurgant. Car-
bunculos rūpunt. Olei naturam causasq; abūde diximus.
Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Vtilissi-
mū est omphacinum: proxime iuride. Præterea q̄ maxi-
me recens: nisi cum uetustissimum queritur: tenue: odo-
ratū: quodq; non mordeat: e diuerso q̄ in cibos eligitur.
Omphacium prodest gingiuis. Si contineatur in ore: co-
lorem dentium custodit magis q̄ aliud: sudores cohibet.
Oenanthino idem est effectus: qui rosaceo. Omni autem
oleo mollitur corpus: uigorem & robur accipit. Stoma-
cho contrarium. Auget ulcerum incrementa. Fauces exa-
sperat. Et uenena omnia cohibet: hebetatq;. Præcipue psi-
mythij: & gypsi in aqua mulsæ. Aut ficorum siciarum
decoctum potum contra meconium. Ex qua contra an-
tharidas: buprestin salamādras: pityorampas. Per se po-
tum redditumq; uomitionibus. Contra omnia supradi-
cta laudatissimum: & lassitudinum: perfrictionumq;
refectio est. Tormina calidū potū cyathis. vi. magisq; ru-
ta simul decocta pellit. Itē uētris aīalia. Soluit aliuūz he-
minæ mēsurā cum uino: & calida aqua potum: aut pti-
sanæ succo. Vulnerarijs emplastris utile. Faciem purgat.
Bubus infusum per nares donec ructent: inflationem se-
dat. Vetus autem magis exalfacit corpora: magisq; dis-
cutit sudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis
magis auxiliare & inclinato morbo. Oculorum cla-
ritati confert aliquid cum pari portione mellis acap-
ni. Capitis doloribus remedium est. Item ardori-
bus in febris cum aqua: & si uetusti non sit occa-
sio: decoquitur: ut uetustatem representet. Oleum cici-
num bibitur ad purgationes uentris cum pari caldæ mē-

LIBER

fura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodest &
 articulorum morbis: duritijs omnibus uuluis auribus: am-
 bustis. Cum cinere uero muricum sedis inflammationi-
 bus: item psoræ. Colorem cutis. Commendat. capillumq;
 fertili natura euocat. Semen ex quo fit: nulla animas at-
 tingit. Ellychnia ex uua fiunt claritatis præcipue. Ex
 oleo lumen obscurum propter nimiam pinguitudinem.
 Folia igni sacro illinuntur ex aceto. Per se autem recen-
 tia mammis & epiphoris. Eadem decocta in uino inflā-
 mationibus cum polenta & croco. Per se autem triduo
 imposita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat
 mollit corpora: cutem erugat: nitorem commendat: uā-
 ros cum melle tollit in facie. Prodest & auribus cum ro-
 faceo: & melle: & mali punici germine decoctum. Ver-
 miculosq; in his necat: & grauitatem auditus discauit:
 sonos incertos: & tinitus: obiter capitis dolores. & ocu-
 lorum. Medetur furunculis. & a sole ustis cum cæra. V l
 cera manantia: & furfures cum uino expurgat: condy-
 lomata cum meliloto. Per se uero capiti illinitum som-
 num allicit. Oleum laurinum utilius quo recentius: quo-
 q; uiridius colore. Vis eius exalfactoria: & ideo para-
 lyticis: spasticis: ischiadicis: sugillatis: capitis doloribus
 inueteratis distillationibus: auribus in calice punici cal-
 factum illinitur. Similis & myrthei olei ratio: astringit
 indurat: medetur gingiuis: dētiū dolori: dysenteriae: uul-
 uæ exulceratæ: uescis: ulceribus uetustis uel manantibus
 cū squamma æris & cæra. Item eruptionibus: ambustio-
 nibus. Attritas sanat & furfures rhagadas: cōdyloma-
 ta: articulos luxatos: odorem grauem corporis. Aduersa-
 tur antharidi: bupresti: alijsq; malis medicamentis: quæ
 exulcerando nocent. Chamæmyrsine siue oxymyrsine ea-
 dem natura. Cupressinum oleum eosdem effectus habet

quos myrteum: itez citreū. E nuce uero inglandiū: quod carinū appellauimus: alopecijs utile est. Et tarditati aurium infusum. Item capitis doloribus illitū. Ceterū iners Et graue sapore corpori. Enimuero si quid in nucleo putridi fuerit: totus modus deperit. Ex cnidio grano factum eandem uim habet quā cicinū. Ex lentisco factum utilissimū acopo est. Idemque proficeret æque ut rosaceum: ni durius paulo intelligeretur. Vtuntur eo Et contra nimio sudores: papulasque sudorū. Scabiem iumentorum efficacissime sanat. Balaninum oleum repurgat uaros: furunculos: lentigines: gingiuas. Cypros qualis esset: Et quēadmodū ex ea fieret oleū: docuimus. Natura eius exalfacit: emollit nervos. Folia stomacho illinuntur: Et uulnū concitata succus quoque eorum apponitur. Folia recentia cōmanducata: ulceribus in capite manantibus. Item oris medentur collectionibus: cōdylomatibus. Decoctum foliorum ambustis: Et luxatis prodest. Ipsa ruffant capillum tusa: adiecto strutei mali succo. Flos capitis dolores sedat cum aceto illitus. Idem cōbustus in cruda olla nomas sanat: Et putrescentia ulcera per se uel cū melle. Odor floris olet: qui somnū facit. Astringit glucinū Et refrigerat eadē ratione: qua Et oenanthinū. Balsaminū longe preciosissimū omnium: ut in unguentis diximus: contra omnes serpentes efficax. Oculorum claritati plurimū confert: caliginē discutit. Itē dyspnoeas: collectiones omnes duritiasque lenit. Sanguinē densari prohibet: vlcera purgat auribus: capitis: doloribus: tremulis: spasticis: ruptis per quā utile. Aduersatur aconito ex lacte potum. Febres cū horrore uenientes peruenētis leniores facit. Vtendū tamē modice: quoniam adurit: augetque uitia nō seruatur tēperamento. Malobathri quoque naturam Et genera exposuimus. Vrinā cit.

LIBER

Oculorum epiphoris uino expressum utilissime imponitur. Item frontibus dormire uolentibus. Efficacius si & nares illinantur: aut si ex aqua bibatur. Oris halitus: & suauitatem commendat linguae subditum folium: sicut & uestium odorem interpositum. Hyoscyaminum emolliendo utilius est: neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum e lupinis emollit proximū rosaceo effectum habens. Narcissinum dictum est cum suo flore. Rhaphaninum phthiriasis longa ualitudine contractas tollit. Scabritiasq; cutis in facie emendat. Sesaminum aurium dolores sanat: & ulcera quae serpiunt & quae cacoethe uocant ulcera. Lili-
num: quod & phyllinum & syrium uocauimus: renibus utilissimum est: sudoribusq; euocandis: uuluae molliendae: concoquendisq; intus. Seleucium neruis utile esse diximus. Sicut herbaceum quoq;: quod eugubini circa flaminiam uiam uendunt. Eleomeli: quod in syria ex ipsis oleis manare diximus: sapore melleo non sine nausea alium emollit: bilem praecipue detrahit: duobus cyathis in hemina aquae datis: qui bibere torpescunt: excitanturq; crebro. Pugnatore certatini praesumunt ex eo cyathum unum. Pissino oleo usus est passim ad quadripedum scabie m. Est autem uitibus oleisq; proxima nobilitas palmis: inebriant recentes: capitis dolorem afferunt: minus sicca. Nec quantum uidetur utiles stomacho: tussim exasperant: corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelyte dabant aegris ad uires recreandas: sitim sedandam: in quem usum praeferebant thebaicas. Sanguinem quoq; excreantibus utiles: in cibo maxime. Illinantur caryotae stomacho: uesicae: uentri: intestinis. Cum cotoneis & cera & croco sugillata emendat. Nuclei palmarum cremati in fictili

neōno cinere loto spodij uicem efficiunt: miscenturq; col-
lyrijs: & caliblephara faciunt addito nardo.

De myrobalano palma: & de palma elate. Ca. v.

Alma quæ fert myrobalanum probatissima

p in ægypto. Ossa non habet reliquarum mo-
do in balanis. Alium & menses sistit in ui-

no austero: & uulnera conglutinat. Palma elate si-
ue spathe medicinae confert germina: folia corticem.
Folia imponuntur præcordijs: stomacho: iocineri: ul-
ceribusq;: quæ serpunt cicatrici repugnantia. pforas
cortex eius tenet cum resina & cera sanat diebus. xx.
Decoquitur & ad testium uitia. Capillum denigrat
suffitu. Partus extrahit. Datur bibendus renum uitijs:
& uesicæ: & præcordiorum. Capiti & nervis inimi-
cus. Vuluæ ac uentris fluxionem sistit decoctum eius.
Item cinis ad tormina potus in uino albo. In uulua-
rum uitijs efficacissimus.

Medicinae ex singulorum generum flore: fo-
lijs: fructu: ramis: cortice: ligno: succo: ra-
dice: cinere.

Ca. vi.

Roximæ uarietates generum medicinarum-

p q;: quæ mala habent: Ex ijs uerna acerba sto-
macho inutilia sunt. Alium uesicam circū-
agunt. Nervos lædunt cocta meliora. Cotonea cocta sua
uiora. Cruda tamen duntaxat matura prosunt sangui-
nem excreantibus: ac dysentericis: cholericis: celiacis.
Non idē possunt decocta: quoniā amittunt constringen-
tem illā uim succi. Imponuntur & pectori in febris ar-
doribus: et tū decoquuntur in aqua cælesti: ad eadē quæ
suprascripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda
decoctane cerati modo imponuntur. Lanugo eorum
carbunculos sanat: cocta in uino & illita cum cera.

L ij

LIBER

Allopecij's capillum reddunt. Quæ ex his cruda in
 melle condiuntur: aluum mouent. Mellis autem sua-
 uitati multum adiiciunt: stomachoque id utilius fa-
 ciunt. Quæ uero in melle condiuntur cocta: quidam ad
 stomachi uitia trita cum rosaceo folijs decoctis dant
 pro cibo. Succus crudorum lyenibus: orthopnoicis: hy-
 dropicis prodest. Item mammis condylomatis: uarici-
 bus. Flos & uiridis & siccus inflammationibus oculo-
 rum: excreationibus sanguinis: mensibus mulierum. Fit
 & succus ex ijs mitis cū uino dulci tussis: utilis & cœ-
 liacis & iocineri. Decocto quoq; eorū fouentur: si pro-
 cidant uulnæ & interanea. Fit & oleum ex ijs: quod
 melinum uocauimus quotiens non fuerint in humidis
 nata. Ideo utilissima quæ ex sicilia ueniunt. Minus uti-
 lia struchia quauis cognato. Radix eorū circumscrip-
 ta terra manu sinistra capitur: ita ut qui facit dicat quæ
 capiat: & cuius causa. Sic adalligata strumis medetur
 Melimela & reliqua dulcia stomachū & uentrem sol-
 uunt siticulosa: æstiosa: sed nervos non ledunt. Orbicu-
 lata sistunt aluum: & uomitiones: & urinas ciunt.
 Siluestria mala similia sunt uernis acerbis: aluumq; si-
 stunt. Sane in hunc usum immatura opus sunt. Citrea
 contra uenenum in uino bibuntur: uel ipsa uel semen. Fa-
 ciunt oris suauitatem decocto eorū colluto: aut succo ex-
 presso. Horū semen edendū præcipiunt in malacia præ-
 gnantibus. Ipsa uero contra infirmitatē stomachi: &
 non nisi ex aceto facillime manduntur. Punici mali no-
 uem genera nunc iterare superuacuum. Ex ijs dulcia: quæ
 apyrina alio nomine appellauimus: stomacho inutilia
 habentur: inflationes pariunt: dentes: gingiuasq; lædūt
 Quæ uero sapore proxima uinosa diximus: parū nucleū
 habentia utiliora paulo intelliguntur. Alium sistunt

Et stomacho dūtaxat pauca citraq; satietatē. Sed hæc
 minime danda q̄q; omnino nulla in febris nec carne aci-
 norum utili nec succo. Cauentur æque uomitionibus: ac
 bilem reiicientibus. Vuam in ijs ac ne mustum quidem:
 sed protinus uinū aperuit natura. Vtrum uero asperio-
 re cortice. Hic acerbus in magno usu. Vulgus coria ma-
 xime perficere illo nouit: ob id malicoriū appellant me-
 dici. Vrinam cieri eodem monstrant: mixtaq; galla
 in aceto decocto mobiles dentes stabilire. Expetitur in
 grauidarum malacia: Et quoniā gustatu moueat infan-
 tem. Diuiditur malū: cælestiq; aqua madescit ternis fe-
 re diebus. Hæc bibitur frigida coeliacis: Et sanguinē ex-
 creantibus. Ex acerbo fit medicamentū: quod stomatice
 uocatur: utilissimum oris uitij: narium: aurium: oculo-
 rum caligini: pterygijs: genitalibus: Et ijs quas nomas
 uocant: Et quæ in ulceribus excrescunt. Contra leporē
 marinū. hoc modo acinis detracto cortice tuis succoq;
 decocto ad tertias dein cū croci: Et aluminis scissi myr-
 rhæ mellis atticis selibris. Alij hoc modo faciunt. Punica
 acida multa tundūtur. Succus in cacabo nouo coquitur
 mellis crassitudine ad uirilitatis: Et sedis uitia: Et om-
 nia quæ lycio curantur: aures purulentas: epiphorea in-
 cipientes rubras maculas. In manibus rami punicorum
 serpētes fugant. Cornice punici ex uino decocti Et im-
 positi perniones sanantur. Contusum malū ex tribus he-
 minis uini decoctum Et heminam: tormina Et tineas
 pellit. Punicū in olla noua operculo indito: in furno to-
 stum: Et cōtritū potumq; in uino sistit alluū: discutit
 tormina. Primus poni huius partus florere incipientis
 cytinus uocatur a græcis: miræ observationis multorū
 experimento. Si quis unum ex ijs solutus uinculo omni
 cinctus Et calciatus: atq; etiam annuli decerpserit duo

LIBER

bus digitis pollice: & quarto sinistrae manus atq; ita
 lustratis leui tactu oculis: mox in os additum deuora-
 uerit ne dente contingat: affirmatur nullam oculorum
 imbecillitatem passurum eo anno. Iidem cyrini siccati
 tritiq; carnes excrescentes cohibent. Gingiuis & denti-
 bus medetur. Vel si mobiles sint: decocto succo. Ipsa cor-
 puscula trita ulceribus: quae serpūt putrescuntue: illinū-
 tur. Item oculorum inflammatioi: intestinorumq; &
 fere ad omnia quae cortices malorum. Aduersatur scor-
 pionibus. Non est satis mirari curam diligentiamq; pri-
 scorum: qui omnia scrutati nihil intentatum reliquere.
 In hoc ipso cytino flosculi sunt: anteq; scilicet malum
 ipsum prodeat: erumpentes quos balaustium uocari di-
 ximus. Hos quoq; ergo experti inuenerunt scorpionib-
 us aduersari. Sistunt potu menses foeminarum: sanāt
 oris ulcera: tonsillas: uiam: sanguinis excreationes:
 uentris: & stomachi solutiones: genitalia ulcera: &
 quacumq; in parte manantia. Siccauere etiam ut sic
 quoq; experirentur. Inueneruntq; tusorum farina dy-
 sentericos a morte reuocari. Alium sisti. Quin & nu-
 cleos ipsos acinorū experiri non piguit. Tosti tustiq; sto-
 machum iuuant. Cibo aut potione inspersi bibuntur ex
 aqua caelesti ad sistendam aluum. Radix decocta succū
 emittit: qui tineas necat uictoriati pondere. Eadem di-
 scocta in aqua: quas lycium praestat utilitates. Est &
 siluestre punicum a similitudine appellatum. Eius radi-
 ces rubro cortice denarij pondere ex uino potae somnos
 faciunt. Semine poto aquam: quae subierit cutem siccāt.
 Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De pyris: & eorum observationibus: & de
 ficorum observatione: & caprifico: & eri-
 neo: & aliorū generibus medicinae. Ca. vij.

Yrorum omnium cibus etiam ualentibus one
p rosus: ægris quoq; uini modo negatur. Decocta
eadem mire salubria & grata: præcipue cru
stumina. Quæcunq; uero cum melle decocta stomachū
adiuuant. Fiunt cataplasmata e pyris ad discutiēda cor
porum uitia: & decocto eorum ad duritias utuntur. Ip
sa aduersantur boletis atq; fungis: pelluntq; pondere et
pugnante succo. Pyrum siluestre tardissime maturescit.
Conciditur: suspensumq; siccatur ad sistendam aluum:
quod & decoctum eius potum præstat. Decoquuntur et
folia cum pomo ad eosdem usus. Pyrorum ligni cinis cō
tra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala pyraque
portatu iumentis mire grauias sunt uel pauca. Remedio
aiunt esse: si prius edenda dentur aliqua: aut utiq; osten
dantur. Fici succus lacteus aceti naturam habet. Itaque
coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatē
pomi: & in umbra siccatur ad aperienda ulcera: cienda
menstrua appositus cum luteo oui: aut potus cum amy
lo. Podagris illinitur. Cum farina fœnogræci: & aceto
Pilos quoq; detrahit: palpebrarumq; scabiem emendat.
Item lichenas & pſeras: aluum soluit. Lactis ficulini
natura aduersatur crabronum: uesparumq; & similiū
uenenis: priuatim scorpionum. Idem cum axungia uer
rucas tollit. Folia & quæ non maturuere fici: strumis
illinuntur: omnibusq; quæ emolienda sunt discutienda
ue. Præstant hæc & per se folia. Et alijs usus eorum tan
quam infricando lichenæ & alopecijs: & quæcunque
exulcerari opus sit: & aduersus canis morsus. Ramorū
teneri culiculi curi iponuntur. Idē cū melle ulceribus quæ
cæria uocantur: illinuntur. Extrahūt ī fracta ossa cū papa
ueris folijs siluestris. Canū rabiosorū morsus folio trito
ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illi

L iij

LIBER

nuntur furunculis: muris aranei morfibz cum cæra. Ci-
 nis earum e folijs gangrenis: consumendisq; quæ excre-
 scunt. Fici maturæ urinam ciunt: alium solunt: sudorẽ
 mouent: papulasq;. Ob id autumnò insalubres: quoniam
 sudantia huius cibi opera corpora refrigerant. Nec sto-
 macho inutiles. Sed ad breue tempus. Nec uoci contra-
 riæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores q̃ primæ. Me-
 dicatæ uero nonnũq̃ iuuenum uires augent. Senibus me-
 liorem ualitudinem faciunt: minusq; rugarum. Sitim se-
 dant. Calorem refrigerant. Ob id non negande in fibri-
 bus constrictis: quas stegnas uocant. Siccæ fici stomachũ
 lædunt. Gutturi & faucibus magnifice utiles. Natura-
 lis excafaciendi. Sitim afferunt. Alium molliunt. Rheu-
 matismis eius & stomacho cõtrariæ. Vesicæ semper uti-
 les: & anhelatoribus: ac suspiriosis. Item iocinerum: re-
 num: lyenum uitijis. Corpus & uires adiuuant: ob id an-
 te athletæ hoc cibo pascebantur. Cythagoras exercitator
 primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se a lō-
 ga ualitudine utilissimæ. Item comitialibus & hydro-
 picis. Omnibusq; quæ maturanda aut discutienda sunt
 imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At co-
 ctæ cum hysopo pectus purgant: pituitam: tussim uete-
 rem. Cum uino autem ad sedem: & tumorem maxilla-
 rum: & furunculos: panos: parotidas decoctæ illinuntur
 vtile & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quo-
 q; eadem cum fœnogræco utiles sunt pleureticis: & pe-
 ripneumoniciis. Cum ruta coctæ torminibus prosunt: ti-
 biarum ulceribus. Cum æris flore: & spasticis & pte-
 rygijs. Cum punico malo ambustis: pernionibus. Cum
 cæra hydropicis coctæ i uino: & cum absinthio & fa-
 rina hordeacea nitro addito. Alium solunt manduca-
 tæ. Scorpionum ietibus cum sale tritæ illinuntur. Cæ-

bunculos extrahunt in uino coctæ: & impositæ Car-
 cinomati: si sine ulcere est: quam pinguiſſimam ficum
 imponi. pene ſingulare remediū eſt: item phagedene. Ci-
 nis nō ex alia arbore aciem purgat acrior: conglutinat:
 replet: astringit. Bibitur & ad diſcutiendū ſanguinem
 concretum. Item percuffis. præcipitatis. Conuulſis: rup-
 tis: cineris cyathis ſingulis aquæ & olei datur tetanicis
 & ſpaſticis. Item potus uel infuſus coeliacis dyſenter-
 cis. Et ſi quis eo cum oleo perungatur: exal facit. Item cū
 cæra: & roſaceo ſubactus ambuſtus cicatricem tenuiſſi-
 mam obducit. Luſcioſos ex oleo illitus emendat: dentiū-
 q; uitia crebro fricatu. Prodiit etiam ſiquis inclinata ar-
 bore ſupino ore aliquem nodū eius morſu abſtulerit nul-
 lo uidente: atq; in aluta illigatum lycio e collo ſuſpende-
 rit: ſtrumas & parotidas diſcutit. Cortex tritus cum
 oleo uentris ulcera ſanat. Crudæ groſſi uerrutas: & thy-
 mos nitro farinaq; additis tollunt. Spodijq; uicem exhi-
 bet fruticum a radice exeūtium cinis. Bis toſtus adiecto
 pſimmythio digeritur in paſtillos ad ulcera oculorum:
 & ſabritiam. Capriſicus etiamnum multo effracior fi-
 co. Lactis minus habet. Surculo quoq; eius lac coagula-
 tur in caſeum. Exceptum id coactumq; in duritiā: ſuaui-
 tatem carnis affert. Fricatur diluto ex aceto. Miſcetur
 exulceratorijs medicamentis. Aluum ſoluit: uulnam cum
 amylo aperit. Pota menſes cit cum luteo oui. Podagriscū
 farina ſcœnogræci illinitur. Lepras: pſoras: lichenas: len-
 tiginas expurgat. Item uenenatorū iētus: & canis mor-
 ſus. Dentium quoq; dolori hic ſuccus appoſitus in lana
 prodeſt: aut in canis eorum additus. Cauliculi & folia
 admixto eruo contra marinorum uenena proſunt. Adij-
 ciunt & uinum. Bubulas carnes additi caules magno li-
 gnorum compendio percoquunt. Groſſi illitæ ſtrumas:

LIBER

Et omnium collectionem emolliunt Et discutiunt: ali-
 quatenus Et folia. Quæ mollissima sunt ex ijs cū ace-
 to ulcera manantia: Et epinyctidas: Et furfures sanāt.
 Cū melle item Et folijs cæria sanant: Et canis morsus.
 Recentes cum uino phagedenas. Cum papaueris folijs
 ossa extrahunt. Grossi caprifici inflammationes discu-
 tiunt suffitu. Resistunt Et sanguini taurino poto: Et
 psimmythio Et lacti coagulato potæ. Item aqua deco-
 ctæ atq; illitæ parotidas sanāt. Cauliculi aut grossi eius
 q̄ minutissima ad scorpionū ictus e uino bibuntur. Lac
 quoq; instillatur plagæ: Et folia imponūtur. Item ad-
 uersus muremaraneum. Cauliculorū cinis uiam faucium
 sedat. Arboris ipsius cinis ex melle: rhagadia. Radix de-
 feruefacta in uino dentium dolores. Hyberna caprificus
 in aceto cocta Et trita impetigines tollit. Illinantur ra-
 menta rami sine cortice q̄ minutissima ad scobis modis.
 Caprifico quoq; medicinæ unius miraculum additur.
 Corticem eius impubescentem puer impubis si defraeto
 ramo detrahat dentibus medullam ipsam adalligatam
 ante solis ortum prohibere strumas. Caprificus tauros
 quamlibet feroces collo eorum circumdata in tantum mi-
 rabili natura cōpescit: ut immobiles præstet. Herba quo-
 q; q̄ græci erineon uocant: reddenda in hoc loco propter
 gentilitatem. Palmo alta est cauliculis quinis fere ocini
 similitudine: flos candidus: semen nigrum: paruum: tritū
 cum melle attico oculorum epiphoris medetur. Manat
 lacte multo Et dulci herba perq̄ utilis aurium dolori
 nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. Pruni folia
 consillis: gingiuis: uuæ prosunt in uino decocta: Et sub-
 inde ore colluto. Ipsa pruna aliam molliunt: stomacho
 uero utilissima: sed breui momento. Vtiliora persica: suc-
 cusq; eorum etiamq; in uino aut in aceto expressus. Nec

est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minus
odori. Succus plus: qui tamen sitim stimulet. Folia eius
trita illita hemorrhoiā sistunt. Nuclei persicorum cum
aceto & oleo: capitis doloribus illinuntur. Siluestrium
quidem prunorum baccæ: uel e radice cortex in uino au-
stero si decoquantur ita: ut triens ex hemina supersit: al-
uum & tormina sistunt. Satis est singulis cyathos de-
cocti sumi: Et in ijs & satius prunis est limus arborum
quem græci lichen appellant: rhagadis & condyloma-
tis mire utilis. Mora in ægypto & cypro sui generis (ut
diximus) largo succo abundant. Summo cortice desqua-
mato altiore plaga sicca mirabili natura. Succus aduer-
satur ueneni serpentium. Prodest dysentericis. Discutit
panos omnesq; collectiones. Vulnera conglutinat: capi-
tis dolores sedat: item aurium. Splenicis bibitur. Illini-
tur & contra perfrictiones. Celerrime teredines sentit.
Nec apud nos succo usus minor. Aduersatur aconito: &
araneis in uino potum. Aluum soluit. Pituitasq; ac ti-
neas & similia uentris animalia extrahit. Hoc idem
præstat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum
fici nigra & uitis cortice simul coctis in aqua celesti.
Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa po-
ma ad præsens stomacho utilia: refrigerant: sitim
faciunt. Si non superueniat alius cibus: intumescunt.
Ex immaturis succus: sistit aluum: ueluti animalis
alicuius in hac arbore obseruandis miraculis: quæ in
natura eius diximus. Fit ex pomo panchrestos sto-
matice: eadem arteriace appellata hoc modo. Sexta-
rij tres succi e pomo leui uapore ad crassitudinem mel-
lis rediguntur. Post additur omphacij aridi pondo
duodecim: aut myrrhæ undecim: croci undecim. Sed
hæc simul mixta uel trita miscentur decocto. Neq; è ali-

LIBER

ud oris: arteriæ: uulnæ: stomachi iucundius remedium. Fit
 ex alio mō. Succus sextarij duo mellis attici decoquun-
 tur ut supra diximus. Mira sunt præterea: quæ produn-
 tur. Mora germinatione prius q̄ in folia exeant: sinistra
 decerpi iubentur futura poma: rhicinos græci uocāt. Hi
 terram si non attigere: sanguinem sistunt adalligati: siue
 ex uulnere fluat: siue ore: siue naribus: siue hemorrhoidis.
 Ad hoc seruantur repositi. Idem præstare et ramus di-
 citur: luna plena defractus: incipiens fructum habere. Si
 terram non attigerit priuatim mulieribus alligatus la-
 certo contra abundantiam mensium. Hoc et quocunq;
 tempore ab ipsis decerptum ita: ut terram non at-
 tingat: adalligatumque existimant præstare. Folia mo-
 ri trita aut arida decocta: serpentium ictus imponuntur.
 Ad idemq; potu proficit. Scorpionibus aduersatur e ra-
 dice corticis succus ex uino aut posca potus. Reddenda ē
 antiquorum compositio. Succum expressum pomi matu-
 ri immaturi q; mixtum coquebant in uase æreo ad mellis
 crassitudinem. Aliqui mirrha adiecta: et cypresso præ-
 duratum uas sole torrebant: permiscentes spatā ter die.
 Hæc erat stomatîa: quæ et uulneta ad cicatricez perdu-
 cebat: alia ratio: succum sicato exprimebant pomo mul-
 tum saporis obsoniorum conferente. In medicina uero cō-
 tra nomas: et pectoris pituitas: et ubicunq; opus esset
 astringi uiscera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertium ge-
 nus succi folijs et radice decoctis ad ambusta ex oleo il-
 linenda. Imponuntur et per se folia. Radix per messes
 incisa succum aptissimum dentium dolori collectionibus
 q; et suppurationibus habet. Alium purgat. Folia mo-
 ri in urina madefacta pilum corijs detrahunt. Cerasie
 alium molliunt: stomacho inutilia. Eadem sicato alium
 sistunt: Urinam ciunt. Inuenio apud auctores si quis ma

tutino roscida deuoret cum suis nucleis: in tantum leua-
ri aluum: ut pedes morbo liberentur. Mespila exceptis se-
tarijs: quæ malo propriorem uim habent: reliqua astrin-
gunt stomachū sistūtq; aluū. Item sorba sicca. Nam & re-
centia stomacho & aluo citæ profunt.

De pineis & amygdalis: & nuce auellana: & de
nuce inglāde: & de pistacijs: & castaneis: & sili-
quis: & cornu: & unedone: & lauro. Ca. viij.

Vces pineæ: quæ resinam habent contusæ leui-
ter additis in singulis sextarijs aquæ ad dimi-
dium decoctæ sanguinis excreationi medentur:
ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Cortex e pino in uino
decoctus contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitiz
sedeant: & achrimoniam stomachi: rosionesq; & con-
trarios humores consistentes ibi: & infirmitatem uirili-
um roborant: renibus: & uesicæ utiles. Fauces uidentur
exasperare & tussim. Bilem pellūt poti ex aqua: aut ui-
no: aut passo: aut balanorum decocto. Miscetur ijs con-
tra uehementiores stomachi rosiones cucumeris semen
& succus portulacæ. Item ad uesicæ ulcera & renum
quoniam & urinam cient. Amygdalæ amaræ radicū
decoctum cutem in facie corrigit: coloremq; hylariorem
facit. Noces ipsæ somnum faciunt & auiditatem. Uri-
nam & menses ciunt. Capitis dolori illinuntur: maxi-
meq; in febris: si ab ebrietate i aceto & rosaceo ex aquæ
sextario: & sanguinem sistunt. Cum amylo & menta
lethargicis comitialibusq; profunt. Capite peruncto epi-
nyspidas sanant e uino uetere ulcera putrescentia: Ca-
num morsus cum melle. & furfures ex facie ante potu
præparata. Item iocineris & renum dolores ex aqua po-
tæ. Et sæpe ex eligmate cum resina terebinthina. Calcu-
losis & difficili urinæ in passo: & ad purgandam cu-

LIBER

tem in aqua mulsa trita sunt effuaces. Pro sunt eligmate
iocineri: tussi: & colo: cum eleliphaco modice addito.
In melle sumitur nucis auellane magnitudine. Aiunt
quoque quinis fere præsumptis ebrietatem non sentire po-
tores. Vulpesque si ederint eas nec cōtingat e vicino aquā
lambere: mori. Minus ualent in remedijs dulces: & eae
tamen purgant: & urinam ciunt. Recentes stomachum
implent. Nucibus græcis cum absinthij semine ex aceto
sumptis morbus regius sanari dicitur. Item illitis per se
uitia sedis. Et priuatim condylomata. Item tussi & san-
guinis reiectioni prodest. Noces iuglandes græci a capi-
tis grauedine appellauere. Etenim arborum ipsarum fo-
liorumque uires in cerebrum penetrant. Hocque minore mo-
mento: sed in cibis nuclei faciunt. Sūt autem recentes iu-
candiores. Sicca noxiores: & stomacho inutiles: diffi-
ciles concocti: dolorem capitis inferentes. Tussientibus
inimica: & uomituris ieiunis apta: tenasmo solo: tra-
hant enim pituitam. Eadem præsumptæ uenena hebe-
tant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersan-
tur cepis: leniuntque earum saporem. Aurium inflamma-
tioni imponuntur cum mellis exiguo. Item ruta mam-
mis & luxatis. Cum cepa autem & sale & melle ca-
nis hominisque morsui. Putamine nucis iuglandis dens ca-
uus inuritur. Putamen combustum tritumque in oleo aut
uino infantium capiti e peructo nutrit capillum: & ad
alopecias eo sic utuntur. Quo plures quis noces ederit:
hoc facilius tineas pellit. Et quæ per ueteres sunt noces
gangrenis & carbunculis medetur. Itē suggillatis. Cor-
tex iuglandium lichenum uitio: & dysentericis pdest
Folia trita cum aceto aurium dolori. In sanctuarijs Mi-
thridatis maximi regis deuicti. Cn. Pompeius inuenit
in peculiari commentario ipsius manu compositionem

antidoti e duabus nucibus siccis. Item ficis totidem:
 Et rutæ folijs uiginti simul tritis: addito salis grano:
 Et qui hoc ieiunus sumat: nullum uenenum nociturum
 illo die. Contra rabiosi. quoq; canis morsus nuclei a ieiun
 no homine commanducati illitiq; præfenti remedio esse
 dicuntur. Noces auellane capitis dolorem faciunt: Et in
 flationem stomachi Et pinguedini corporis conferunt
 plusq; sit uerisimile. Tostæ Et distillationi medentur.
 Tussi quoq; ueteri tritæ: Et in aqua mulsa potæ. Qui
 dam adiungunt grana piperis. Alij e passo bibunt. Pista
 cia eodem usus Et effectus habent. quos pinei nuclei p
 terq; ad serpentium ictus: siue edantur: siue bibantur. Ca
 staneæ uehementer sistunt stomachi Et uentris fluctio
 nes. Alium ciunt. Sanguinez excreantibus prosunt: Car
 nes alunt. Siliquæ recentes stomacho inutiles. Alium sol
 uunt. Eadem siccæ sistunt: stomachoq; utiliores fiunt.
 Vrinam ciunt. Syriacas in dolore stomachi ternas in
 aquæ sextarijs decoquunt. Quidam ad dimidium: eumq;
 succum bibunt. Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea
 candente exceptus: non contingente ligno illitaq; inde
 ferrugo incipientes lichenas sanat. Arbustus siue unedo
 fructum fert difficilem concoctioni: Et stomacho inuti
 lem. Laurus exalfactoriam naturam habet: Et folijs:
 Et cortice: Et baccis. Itaq; decoctus ex ijs maxime e fo
 lijs prodesse uuluis Et uescis conuenit. Illita uero ue
 sparum crabronumq; Et apum. Item serpentium ue
 nenis resistunt: maxime sepi dyspadi Et uiperæ.
 Prosunt Et mensibus foeminarum cum oleo cocta.
 Cum polenta autem: quæ tenera sunt trita inflatio
 nes oculorum cum ruta: testium: cum rosaceo: capi
 tis dolores: aut cum irino. Quin manducata atq; deuora
 ta per triduum terna: liberant a tussi. Eadem a suspirijs

LIBER

trita cum melle. Cortex radices cauendus grauidis. Ipsa radix calculos rumpit: iocineri prodest: tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitões mouet. Baccae menses trahunt appositae tritae uel potae. Tussim ueterem et orthopnoeam sanant binæ detracto cortice in uino potae. Si et febris sit: ex aqua: aut eligmate ex aqua mulsa: aut ex passo decoctae. Prosunt et phthysicis eodem modo et omnibus thoracis rheumatismis. Naq et excoquunt pituitam: et extrahunt. Aduersus scorpiones quaternae ex uino bibuntur. Epinuctidas ex oleo illitae et lentiginis. Et ulcera manantia: et ulcera oris: et furfures. Cutis pruriginem succus baccarum emendat et phthiriafin. Aurium dolori: et grauitati instillatur cum uino uetere et rosaceo. Peructos eo fugiunt uenenata omnia. Prodest et contra uenenatorum ictus potus. Maxime autem eius laurus: quae tenuiora habet folia. Baccae cum uino serpentibus et scorpionibus et araneis resistunt. Ex oleo et aceto illinuntur: et lyeni et iocineri. Gagre nis cum melle: et in fatione etiam aut perfrictione succo eo perungi nitro adiecto prodest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radice acetabuli mensura pota in aqua. Efficacius recentem quam aridam. Quidam aduersus scorpionum ictus decem baccas dari iubent potui. Item et in remedio uuae iacentis quadrantem pondendo baccarum foliorumue decoqui in aquae sextariis tribus ad tertias: eamque calidam gargarissare: et in capitis dolore impari numero baccas cum oleo conterere: et calfacere. Laurus delphicae folia trita olfactaq; subinde pestilentiae contagia prohibent: tanto magis si et urantur. Oleum ex delphica ad cerata: acopumque: ad perfrictiones: discutiendos nervos: laxandos lateris dolores: febresque frigidas utile est. Item ad aurium dolorem: in

mali punici cortice tepefactū. Folia decocta ad tertias partes aquae uiuam cohibent gargariffatione: pota alui dolores: intestinorumq; • Tenerrima ex ijs trita in uino papulas penitusq; illita noctibus. Proxime ualent cætera lauri genera. Laurus alexandrina siue idea partus celeres facit radice pota trium denariorum pōdere in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit: mē sesq; eodem modo pota. Daphnoides siue ijs noibus: quæ diximus siluestris laurus prodest: aliū soluit: recēti folio uel arido drachmis tribus cū sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & uomitus: stomacho inutile. Sic & bacca quinae denarie purgationis causa summuntur. De myrto satina: & myrtidano: & de myrto siluestri.

Ca. ix.

Yrtus satina candida minus utilis est medicina q̄ nigra. Semen eius medetur sanguinē excreantibus. Item contra fungos in uino potum. Odorem oris commendat uel pridie commanducatum. Item apud Menandru synaristum in hoc edunt. Datur & dysentericis denarij pōdere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cū uino subferuesactū imponitur lippitudini cū polenta: Et cardiacis in mamma sinistra. Et contra scorpionis ictus in mero: & ad uesicae uitia capitis dolores: & ægylopos: ante q̄ supponent. itē tumoribus. Exemptisq; nucleis in uino uetere tritū eruptionibus pituitæ. Succus seminis aliū sistit. Vrinæ cit. Ad eruptiones pustularū pituitæq; cū cerato illinitur: & cōtra phalangia capillū denigrat. Lenius succo oleū est ex eadē myrto & uinū: quo nūq̄ inhebratur. Inueteratūq; sistit aliū: & stomachū: terrina sanat: fastigiū abigit. Foliorū arentiū farina sudores cohibet inspersa: uel in febrī. Vtilis et cœliacis: et

M

LIBER

precidentiae uuluarum sedis uitijs: ulceribus manantibus: igni sacro fotu: capillis fluentibus: furfuribus. Item alijs eruptionibus: ambustis. Additur quoque in medicamento: quod liparas uocant: eadem de causa: qua oleum ex ijs efficacissimum ad ea: quae in humore sunt: tanquam in ore et uulua. Folia ipsa fungis aduersantur trita ex uino: cum cera uero articularibus morbis et collectionibus. Eadem in uino decocta dysentericis et hydropicis potui dantur. Siccantur in farina quae inspergitur ulceribus: aut hemorrhoidae. Purgant et lentigines: pterygia et paronychia: et epinyctidas: condylomata: testes: tetra ulcera: item ambusta cum cerato. Ad aures purulentas et folijs crematis utuntur et succo decocto. Comburentur et in antidota. Item cauliculi flore decerpti in nouo fictili operto cremati in furno: dein triti ex uino: et ambustis foliorum cinis medetur: in inguen ne intumescat ex ulcere: satis est surculum tantum myrti habere secum: nec ferro nec terra contractum. Myrtidatum diximus quomodo fieret. Vuluae prodest appositum fotu: et illitu. Multo efficacius et cortice et folio: et semine. Exprimitur et folijs succus molissimis in pila tuis adfuso paulatim uino austero. Alias aqua caelesti: atque etiam expresso utuntur ad oris sedisque ulcera uuluae: et uentris. Capillorum nigritia: malarum perfusiones: purgationes lentiginum: et ubi constringendum aliquid est. Myrtus siluestris: siue oxymyr sine: siue chamaemyrsine baccis rubentibus: et breuitate a satina distat. Radix eius in honore est: decocta uino ad renum dolores pota. Et difficili urinae: praecipueque crassae et grauius olenti. Morbo regio: et uuluarum purgationi trita cum uino. Cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumpti: et in ci-

nere cocti. Semen cum uino potum aut oleo aut aceto calculos frangit. Item in aceto & rosaceo tritum capitis dolores sedat: & potum morbum regium. Castro oxymyrsinem myrti folijs acutis: ex qua fiunt rursus scopæ: ruscum uocauit: ad eosdem usus. Et haecenus habent se medicinae urbanarum arborum. Transeamus ad siluestres.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS
HISTORIAE LIBER. XXIII.

PROOEMIUM.

Medicinae ex arboribus siluestribus.

Ca. i.

E siluae quidem horridiorque naturae facies medicinis carent: sacra illa parente rerum omnium nusquam non remedia disponente homini: ut medicina fieret etiam solitudo ipsa: sed ad singula illius discordiae atque concordiae miraculis occurrentibus. Quercus & olea tam pertinaci odio dissident: ut altera in alterius scrobe depactae moriantur. Quercus uero & iuxta nucem inglandem. Pernicialia & brassicae cum uite odia. Ipse quoque olus quo uitis fugatur aduersum cyclamio et origano arescit. Quin et annosas iam et quae sternantur arbores: difficilius cedi: ac celerius inarescere tradunt: si prius manu quam ferro attingantur. Pomorum onera a iumentis statim sentiri: ac nisi prius ostendantur iis: quibus pauca portent: sudare illico. Ferulae asinis gratissimae sunt: in pabulo: ceteris uero iumentis praesentaneo ueneno. Qua.

M ij

LIBER

de causa id animal Libero patri assignatur: cui & fe-
rula. Surdis etiā rerū sui cuiq; sunt uenena: ac minimis
quoq; Phyrīa coci: & poline nīmū salem cibis eximūt
Prædulciū fastidium sal temperat. Nitrosæ: aut amaræ
aquæ polenta addita mittigantur: ut intra duas horas
bibī possint. Qua de causa & in saccos uinarios addi-
tur polēta. Similis uis rhodiæ cretæ & argillæ nostra-
tis concordia ualentīū. Pix oleo extrahitur: quādo utrū-
q; pinguis naturæ est. Oleum solum calci miscetur quā-
do utrūq; aquas odit. Gūmi aceto facilius eluitur. Atra-
mentum aqua innumera præterea alia: quæ suis locis di-
cētur assidue. Hinc nata medicina. Hæc sola naturæ pla-
cuerat esse remedia parata uulgo: inuētū facilia ac sine
impendio ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominū et
ingeniorum capturæ officinas inuenere istas: in quibus
sua cuiq; homini uenalis promittitur uita. Statim com-
positiones: & mixturæ inexplicabiles decantātur. Ara-
bia atq; india in medio æstimantur. Vlceriq; paruo me-
dicina a rubro mari importatur: cū remedia uera quot-
tidie pauperrimus quisq; cœnet. Nam si ex horto aut pe-
tatur herba: uel frutex quærat: nulla artiū uilior fiat
ita est profecto: magnitudo populi romani perdidit ri-
tus: uincendoq; uicti sumus. Paremus externis: & una
artiū imperatoribus quoq; imperat. Verum de his alias
plura.

Lotos.

Ca. ij.

Oton herbam: itemq; ægyptiā eodē nomine:
alias & syrticam arborē diximus suis locis:
hæc lotos quæ faba græca appellatur a no-
stris alium baccis sistit. Ramēta ligni decocta in uino
psunt dysentericis: mensuris: uertigini: comitialibus.
Cohibent & capillum. Mirum his ramentis nihil esse
amariū: fructuq; dulcius. Fit & e scobe eius medica-

mentum: ex aqua myrti decocta subacta & diuisa i pa-
stillos: dysentericis utilissimum pondere uictoriati cum
aquæ cyathis tribus. Glans. Ca. iij

Lans intrita duritias: quas cacoethe uocant
g cum salsa axungia sanat: uehementioresq; li-
chenas. In omnibus cortex ipse: corticiq; tuni-
ca subiecta. Hæc decocta inuat coeliacos. Dysentericis etiã
illinitur: uel ipsa glans. Eademq; resistit serpentium ic-
tibus: rheumatismis: suppurationibus. Folia & baccae
uel cortex uel succus decocti profunt contra toxica. Cor-
tex illinitur decoctus lacte uaccino serpentis plagæ. Da-
tur ex uino dysentericis.

De Cocco ilicis & galla: & uisco: pilulis: glande:
& de cerri radice & subere. Ca. iij.

Adem & ilici uis: coccum uulneribus ex ace-
e to recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua:
& oculis suffusis sanguine instillatur. Est au-
tem genus ex eo in attica fere & asia nascens: celerrime
in uermiculum se mutans: quod ideo scolecion uocant:
improbantq;. Principalia eius genera diximus. Nec pau-
ciora genera gallæ fecimus: solidam: perforatam. Item
albam: nigram: maiorem: minorem. Vis omnium similis
Optima comagena. Excrescentia in corpore tollit. Pro-
sunt gingiuis: uis: oris exulcerationi. Crematæ & in
uino extinctæ coeliacis. Dysentericis illinuntur. Parony-
chijs ex melle & unguibus scabris: pterygijs: ulceribus
manantibus: condylomatis: uulneribus: quæ phagedeni-
ca uocantur. In uino autem decoctæ auribus instillatur
oculis illinuntur. Aduersus eruptiones: & panos cum
aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat
Item interrigines: & ambusta. Immaturæ ex iis ex ace-
to potæ lyenem consumunt. Eadem crematæ: & aceto

LIBER

falso extinctæ menses sistunt: uulvasque procidentes
 foru. Omnes capillos denigrant. Viscum e robore:
 præcipuum diximus haberi: & quo conficeretur mo-
 do. Quidam in aqua contusum decoquunt: donec ni-
 hil innatet. Quidam commanducantes acini expu-
 unt cortices. Optimum est: quod sine cortice est:
 quodque leuissimum: extra fuluum: intus porraceum:
 quod nihil est glutinosius: emollit: discutit: humore
 siccatur. Strumas cum resina & cera: panos mitigat
 omnis generis. Quidam & galbanū adijciunt pari pō-
 dere singulorum: eoq; modo & ad uulnera utūtur. Vn-
 guum scabrias expolit: si septenis diebus soluatur: ni-
 troq; colluantur. Quidā ad religionē efficacius fieri pu-
 tant prima luna collectum e robore sine ferro. Si terrā
 nō attingerit comitialibus mederi. Conceptū foeminarū
 adiuuare: si oīno secū habeant. Vlcera cōmanducatū im-
 positūq; efficacissime sanari. Roboris pilulæ ex adipe
 ursino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex
 & glans siccatur collectiones: suppurationesq; : fluitio-
 nes sistit. Torpentes membrorū partes corroborat deco-
 ctū eius foru. Cui & insidere expedit siccandis astrin-
 gendisue partibus. Radix cerri aduersatur scorpionibus
 Suberis cortex tritus ex aqua calida potus sanguinem
 fluentem ex utralibet parte sistit: Eiusdem cinis ex
 uino calido sanguinem excreantibus magnopere lau-
 datur.

De fago & cupresso: & cedro magna: &
 de cedride: galbano.

Ca. v.

Agi folia manducantur in gingiuarum labio
 f rūq; uitij. Calculis glandis fagineæ cinis il-
 linitur. Itē cū melle alopecijs. Cupressi folia
 trita serpentium ictibus iponuntur: & capiti cū polēta.

si a sole doleat. Itē ramici. Qua de causa & bibuntur. Testiū quoq; tumori cū carato illinuntur. Capillū deni-
grant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus pani
mollis: & e uino amineo subacta pedum ac neruorum
dolores sedant. Pilulæ aduersus serpentium ictus bibun-
tur. At si eūciatur sanguis: collectionibus illinuntur. Ra-
mici quoq; teneræ tuse cum axungia & lomento pro-
sunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ
cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusis cum
semine: qui mixto oleo caliginem oculorum aufert. Item
uictoriati pondere in uino potus illitusq; cum fico sic-
ca pingui exemptis granis uitia testium sanat. Tūmo-
res discutit: & cum fermento strumas. Radix cum fo-
lijs trita potaq; uesicæ & stranguriæ medetur: & con-
tra phalangia. Ramenta pota menses ciunt. Scorpionū
ictibus aduersantur. Cedrus magna quam cedrelaten uo-
cant: dat pice n: quæ cedria uocatur: dentium doloribus
utilissimam. Frangit enim eos: & extrahit: dolores se-
dat. Succus ex ea quomodo fieret diximus. Magni ad
lumina usus: ni capitis dolorem inferret. Defuncta cor-
pora incorrupta conseruat. Viuentia corrumpit mira
differentia: cum uitam auferat spirantibus: defunctisq;
pro uita sit. Vestes quoq; corrumpit: & animalia ne-
cat. Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio uten-
dum: neq; in cruditatibus: quod suasere aliqui. Gustu dē-
tes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim: uel gra-
uitati aut uermibus aurium instillare. Portentum est
quod tradunt: abortiuum fieri inuenere ante perfu-
sa uirilitate. Phthiriasēs perungere eo non dubita-
uerim; itemque prurigines. Suadent & contra ue-
nenum leporis marini bibere in passo. Facilius in
Elephantia: si illinuntur & ulcera sordida & ex

LIBER

crescentia in iis. Auctores quidam & oculorum albugi-
nes: caliginesq; inunxere eo. Et contra pulmones ulcera
cyathum eius sorbere iusserunt. Item aduersus tineas.
Fit & ex ea oleum: quod pissileon uocant: uehementio-
ris ad omnia eadem usus. Cedri scobe serpentes fugari
certum est. Item baccis tritis cum oleo si qui perungan-
tur. Cedrides hoc est fructus cedri tussim sanant: uri-
nam ciunt: alium sistunt: utiles ruptis: conuulsis: spa-
sticis: strangurie uuluis admoti. Contra lepores mari-
nos eadem: quæ collectionibus supra inflammationibus
q; De galbano diximus neq; humidum: neq; aridum
probat: sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim
ueterem: suspiria: rupta conuulsa. Imponitur ischiadi-
cis: lateris doloribus: panis: furunculis: corpori ab os-
sibus recedenti. Strumis: articulorum nodis: dentium
quoq; doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceri-
bus. Purulentis infunditur auribus cum rosaceo aut nar-
do. Odore comitialibus subuenit: & uulua: & strangu-
latu: & stomachi defectu. Abortus non exenites trahit
appositu uel suffitu. Item ramis ellebori circumlitum
atq; subiectum. Serpentes nidore urentium fugari dixi-
mus. Fugiant & perunctos galbano. Medetur: & a
scorpione percussis. Bibitur & in difficili partu fabæ
magnitudine in uini cyatho: uuluaq; conuersas corri-
git. In myrrha autem & in uino mortuos partus ex-
trahit. Aduersatur & uenenis maxime toxicis cū myr-
rha & uino. Serpentes oleo & spondylis mixto tactu
necat: nocere urinæ existimatur.

De Ammoniaco & styriace: & spondy-
lio: & sphagno: & terebintho: & cha-
mapite: & pityusa: & resinis: & picea:
& lentisco.

Ca. vi.

VIGESIMVSQVARTVS Fo. 93

Imilis ammoniaci natura atq; lachrymæ pro
 bandæ: ut diximus mollit: calfacit: discutit: dis
 soluit. Claritati uisus in collyrijs cōuenit. Pru
 ritum: cicatrices: albugines oculorum tollit. Dentium do
 lores sedat: efficacius accensum. Prodest disspnoicis: pleu
 reticis: polmonibus: uescis: urinæ cruentæ: lyeni: ischiadi
 cis potum. Sic & aluum soluit. Articulis & podagræ
 cum pari pondere picis: aut cæræ & rosaceo coctuz. Ma
 turat panos: extrahit clauos cum melle. Sic & duritias
 emollit. Lyeni cum aceto & cæræ cypria uel rosaceo ef
 ficacissime imponitur. Lassitudines perungi cum aceto
 & oleo exiguoq; nitro utile. Et styracis naturam in pe
 regrinis arboribus diximus. Placet præter illa quæ dixi
 mus: maxime pinguis: purus: albicantibus fragmentis.
 Medetur tussi: facibus: pectoris uitij: uulvæ p̄clusæ: duri
 cieue laboranti. Cit menses potu: apposituq; aluum mol
 lit. Inuenio potu modico tristitiaz animi resolui: largio
 re contrahi. Sonitus aurium emendat infusu: strumas il
 litu nervorumq; nodos. Aduersatur uenenis: quæ frigo
 re nocent: ideo & cicutæ. Spondylion una demonstra
 tum. Infunditur caputibus phreneticorum: & lethargi
 corum. Item capitis doloribus longis. Cui uetere oleo bi
 bitur & in iocinerum uitij: morbo regio: comitialibus:
 orthopnoicis: uuluarum strangulatione: quibus & suf
 fitu prodest. Aluum mollit. Illinitur ulceribus serpenti
 bus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infun
 ditur. Sed succus cum exprimitur: integendus est: quoni
 am mire appetitur a muscis & similibus. Radix de ra
 sa & in fistulas coniecta callum earum derodit. Auri
 bus quoq; instillatur cum succo. Datur & ipsa contra
 morbum regium & in iocineris uitio: & uuluaruz. Ca
 pillos crispas facit peruncto capite. Sphagnos siue spha

LIBER

eos siue bryon: & in gallia ut indicauimus nascitur uul-
 uis insidentium utilis. Item genibus & feminis tumo-
 ribus mixtus nasturtio & aqua salsa tritus. Cum uino
 aut resina succus potus urinam pellit cellerrime. Hydro-
 picos inanit cum uino & iunipero tritus & potus. Te-
 rebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. De-
 coctum eorum stomachum firmat. Semen in capitis do-
 lore bibitur in uino: & contra difficultatem urinae. Ve-
 trem leniter emollit. Venerem excitat. Piceae & laricis
 folia trita & decocta in aceto dentium dolori prosunt.
 Cinis corticum intertrigini & ambustis. Potus aluum
 sistit. Urinam mouet. Suffitu uulvas corrigit. Piceae fo-
 lia priuatim & iocineri utilia sunt drachmae pondere
 in aqua mulsa pota. Siluas eas duntaxat: quae picis resinae
 quae gratia raduntur: utilissimas esse phthisicis: aut qui
 longa aegritudine non recolligunt uires: satis constat. Et
 illum caeli aera plus ita quam navigationem aegyptiam pro-
 ficere: plus quam lactis herbidos per montium aestiua potus.
 Chamæpitis latine a iuga appellatur: diciturque propter
 abortus ab alijs thus terrae. Cubitalibus ramis: flore pi-
 nus & odore. Altera lenior & incuruae similis. Tertia
 eodem odore: & ideo nomine quoque: parua coliculo
 crassitudine digitali: folijs scabris: exilibus: albis: in pe-
 tris nascens. Omnes herbae: sed propter cognationem no-
 minis non differendae. Prosunt aduersus scorpionum ictus.
 Item iocineri illitae cum palmis: aut cotoneis. Renibus &
 uescicae decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quo-
 que regio: & urinae difficultatibus ex aqua decocta bibun-
 tur. Nouissima contra serpentes ualet cum melle. Sic &
 apposita uulvas purgat. Sanguinem densatum extrahit
 pota. Sudores facit perunctis ea. Peculiariter renibus uti-
 lis est. Fiunt ex ea & hydropicis pilulae cum fico aluum

trahentes. Lumborum quoq; dolorem uictoriati pondere
in uino finit. & tussim recentez. Mortuos partus ex ace
to cocta potaq; eijcere protinus dicitur. Cum honore &
pityusa simili de causa dicitur: quam quidam in tityma
malli genere numerat. Frutex est similis piceæ: flore par
uo purpureo. Bilem & pituitam per alium detrahit: ra
dix decocti hemina aut seminis ligula in balanis. Folia i
aceto decocta: furfures cutis emendant. Mammæ quoq;
mixto rutæ decocto: & tormina: & serpentium ictus:
& in totum collectiones incipientes. Resinam e su
pradictis arboribus gigni docuimus: & genera eius:
& nationes in ratione uini: ac postea in arboribus.
Cuius summæ species duæ: sicca & liquida. Sicca: quæ
in pinu & picea fit. Liquida e terebintho: larice:
lentisco: cupresso. Nam & ea ferunt in asia & sy
ria. Falluntur qui eadem putant esse e picea atq; la
rice. Picea enim pinguem & turis modo succosam
fundit. Larix gracilem ac mellei liquoris uirus re
dolentem. Medici liquida raro utuntur & in ouo
fere: Larice propter tussim ulceraque uiscerum. Nec
pineæ magnopere in usu. Cæteris non nisi coctis. Et
coquendi genera satis demonstrauimus. In arborum
differentia placet terebinthina odoratissima: atq; le
uissima nationum cypria & syriaca utraq; mellis
attici colore. Sed cypria carnosior: sicciorq;. In sicco
genere querunt ut sit candida: pura: perlucida. In om
ni autem ut montana potiusquam campestris. Item
aquilonia potius quam ab alio uento. Resoluitur resi
na ad uulnere usus: & malagmata oleo in potio
nes amygdalis amaris. Natura in medendo contrabe
re uulnera: purgare: discutere collectiones. item pectoris
uitia. Terebinthina illinitur: & eadem callida membro

LIBER

rum doloribus spasticisq; illinitur in sole: totisq; corporibus. Mangonum maxime cura ad gracilitatem emendandam: spatijs ita laxantium cutem per singula membra: rapacioraq; ciborum facienda corpora. Proximum locus optinet e lentisco. Inest ei uis astringēdi. Mouet & ante ceteras urinam. Reliquæ uentres emolliunt. Cruda coquunt. Tussim ueterem sedant. Vuluæ onera extrahunt etiam suffitæ. Priuatim aduersantur uisco. Panos & similia cum sæuo taurino & melle sanant. Palpebras lætescina commodatissime replicat. Fractis quoq; utilissima: & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. pinea capitis uulneribus optime medetur.

De pice spissa & liquida: & palimpissa: & pissasphaltos: & zopissa: & tæda: & lentisco. Ca. vii.

¶ Ix quoq; unde & quibus conficeretur modis indicauimus. Et eius duo genera. Spissum liqui-

dumq; Spissarum utilissima medicina ē brutia: quoniam pinguiissima & resinossissima utraq; præbet utilitates. Ob id magis rutila q̄ ceteræ. Id. n. quod i hoc adiungunt: ex mascula arbore meliorem esse: non arbitror posse intelligi. Picis natura exal facit: explet. Aduersatur priuatim cerastæ morsibus cum polenta. Itē anginæ cum melle. Distillationibus & sternutamentis. Pituitis auribus infunditur cum rosaceo: illinitur cum cera. Sanat lichenas. Alium soluit. Excreationes pectoris adiuvat eligmate aut illita. Tonsillis cum melle. Sic & ulcera purgat. Explet cum uua passa & axungia. Carbunculos purgat: & putrescentia ulcera. Quæ uero serpunt cum pineo cortice: aut sulphure. Pthificis etiā cyathis mensura quidam dederunt: & contra ueterem tussim. Rhagadas sedis & pedum: panosq; & ungues scabros emendat. Vuluæ duritias & conuersiones odore.

item lethargicos: strumas. item cum farina hordeacea & pueri impubis urina decocta ad suppurationes perducit. Et ad alopecias sic pice utuntur. Ad mulierum mamas brutia ex uino subferuefacta cum polline farraceo quas salidissimis impositis. Liquida pix oleumque quod pisseleon uocant: quemadmodum fieret diximus. Quidam iterum decoquunt: & uocant palimpissam. Liquida anginae perunguntur intus & uua. Ad aurium dolores: claritatem oculorum: oris circumlitiones: suspiciosos: uulnas: tussim ueteres. Et crebras excreationes pectoris: spasmos tremores: episthotonos: paralyses: nervorum dolores praestantissimum ad canum & iumentorum scabiem. Est & pissasphaltos mixta bitumini pice: naturaliter ex apolloniatarum agro. Quidam autem ipsi miscent: praecipuum ad scabiem pecorum remedium. Aut si foetus mamas laeserit: naturale optimum ex eo: quod cum feruet: innatat. Zopissam eradi nauibus diximus cera marino sale macerata. Optima haec a tyrocinio nauium. Additur autem in malagmata ad discutiendas collectiones. Tadae decocto in aceto dentium dolores efficaciter colluunt. Lentisci & arbores & semen & cortex & lachryma urinam ciunt: alium sistunt. Decoctum eorum ulceribus quae serpunt foti. Illinitur in humidis & igni sacro: gingiuas colluunt. Folia dentibus in dolore attendantur. Mobiles decocto colluuntur: Capillum tingunt. Lachryma sedis uitis prodest: cum quid siccari exalferiue opus sit. Decoctum & e lachryma stomacho utile ructum & urinam mouens: quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia uero tenera oculis inflammatis illinuntur. Item mastiche lentisci replicandis palpebris & ad exterendam cutem in facie & smegmata. Adhibetur & sanguinem reiicientibus: tussi ueteri: & ad

LIBER

omnia ammoniaci ui-Medetur & attritis partibus siue oleo e semine eius facto caræq; mixto: siue folijs ex oleo decoctis: siue cum aqua uirilia foveantur. Scio Democritum medicum in ualitudine Confidia . M . Seruiliij consularis filia omnem curationem austeram recusantis diu efficaciter usum lacte caprarum : quas lentisco pascebat.

De platano: & fraxino: & acere: & alba populo: & ulmo: & tilia: & sambuco: & iunipo. Ca. viij. Latani aduersantur uestertilionibus . Pilulæ earum in uino potæ . X . iij . pondere omnibus serpentium: & scorpionum uenenis. Itē ambustis tussæ: aut cum aceto acri magisq; scyllite sanguinem omnem sistunt: & lentiginez & carcinomata: melandrias quoq; ueteres addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectiōibus & suppurationibus: & decoctum eorum. Cortex autem in aceto dentium remedium est. Folia eorū tenerrima in uino albo decocta oculorum. Lanugo foliorum: & auribus & oculis inutilis Cinis pilularum sanat ambusta igni uel frigore. Cortex e uino scorpionum ictus restinguit. Fraxinus quam uim aduersus serpentes haberet. indicauimus . Semen folijs eius inest: quæ medentur iocineris & lateris doloribus in uino. Aquam: quæ subit cutem extrahunt. Corpus obesum leuant onere sensum ad maciem reducentes ysfdez folijs cum uino tritis ad uirium portionem . ita ut puero quinq; folia tribus cyathis dentur. Robustioribus septem folia quinq; cyathis uini. Non omittendum ramēta eius & scobem a quibusdam cauenda prædici. Aceris radix contusa iocineris doloribus utilissime imponitur. Populi albæ uuarum in unguentis usum exposuimus: Cortex potius ischiadicis & stranguriæ prodest. Fo:

liorum succus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populus nigra efficacissima habetur: quæ in creta nascitur. Comitialibus semen ex aceto utile. Fundit illa & resina exiguam: qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor e cauis populi nigrae effluens verrucas papulasque & attrita corporis tollit. Populi ferunt in folijs guttam: ex qua apes propolis faciunt. Gutta quoque aqua propolis ex qua remedium: quam efficax est. Ulmi & folia & cortex & rami uini habent spissandi: & uulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia lepras sedat: & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aqua frigida: aluum purgat. Pituitasque & aqua priuatis trahit. Imponitur & collectionibus lachryma. Et uulneribus ambustisque decocto fouere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens cui nitorem inducit: faciemque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores sanant: extrahuntque per fistulas. Idem præstant e tilia cortices. Multi cor. ulm. commaducatum uulneribus utilissimum putant. Folia trita aqua aspersa pedum tumori. Humor quoque e medulla uti diximus castratae arboris effluens: capillum reddit capiti illitus: defluenteque continet. Arbor tilia leniter tusa ad eadem fere utilis est: atque oleaster. Folia autem tantum in usu: & ad infantium ueltra in ore: & commanducata & decocta urinam ciunt: menses fiunt illita: sanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis siluestre: quod grati chamaecten: alij helion uocant multo breuius. Vtriusque decoctum in uino ueteri foliorum uel seminis: uel radicis ad cyathos binos potum stomacho inutile est: alio

LIBER

...rombys p
...antibus

Cd. ix.

Alicis fructus ante matiritatē in araneam
 s abibit. Sed si prius colligatur: sanguinē reijcien-
 tibus prodest. Corticis e ramis primis cinis
 clauum: & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in fa-
 cie emendat: magis admixto succo suo. Est autē hic triū
 generū. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterū
 manat in plaga cum floret exciso cortice trium digito-
 rum magnitudine. Hic ad purganda quæ obstant ocu-
 lis. Itē ad spissanda quæ opus sunt: ciendāq; urinā: &
 ad oēs collectiones intus extrahēdas. Tertius succus est
 detractione ramorū a falce distillans. Ex ijs ergo ali-
 quis cum rosaceo in calice punici calfactus auribus in-
 funditur. Vel folia cocta: & cum cæra trita imponun-
 tur: Item podagricis. Cortice & folijs in uino decoctis
 foueri nervos utilissimū. Flos tritus cū folijs furfures
 purgat in facie. Folia contrita & pota intēperantiam
 libidinis coercent: atq; in totū auferunt usum sæpius
 sumpta. Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pa-
 ri pondere a balneo illitū psilothrum est. Non multum
 a salice uilium usu distat uitex: foliorum quoq; aspe-
 ctu: nisi odore gratior esset. Sed græci ligon uocant: alij
 agnon: quoniā matronæ in thesmophorijs atheniensū
 castitatē custodientes ijs folijs cubitus sibi sternūt. Duo
 genera eius. Maior in arborē salicis modo assurgit. Mi-
 nor ramosa folijs candidioribus lanuginosis. Prima ar-
 borum albū florem mittit cum purpureo: quæ & can-
 dida uocatur. Nigra: quæ tantū purpureū. Nascūtur in
 palustribus campis. Semen potum uini quendā saporē
 habet: & dicitur febres soluere. Et cum ungantur oleo
 admixtum sudorem facere: sic & lassitudines dissolue-
 re. Vrinam ciunt & menses. Caput tentant uini modo
 nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferio

LIBER

ra. Alium sistunt. Hydropicis & lyncibus per quam
 utiles Lactis ubertatem faciunt. Aduersantur uene-
 nis serpentium: maxime quæ frigus inferunt. Minor effi-
 caciior ad serpentes. Bibitur seminis drachma in uino.
 uel posca: aut duabus foliorum tenerrimorum. Illi-
 nuntur et utræque aduersus araneorum morsus uel punctis
 tactum. Suffitu quoque aut subtractu fugant uenenata. Ad
 ueneræ rei impetus inhihent. Eoque maxime phalan-
 gijs aduersantur: quoque morsus genitale excitat. Ca-
 pitis dolorem ebrietate sedant cum rosaceo flos teneri-
 que cauliculi. Seminis decoctum uehementiorem capitis
 dolorem dissoluit fotu: et uulnam etiam suffitu uel ap-
 positu. Purgat alium cum pullegio & melle potum.
 Vomicae panosque difficile concoquentes cum farina
 hordea mollit. Lichenas & lentigines cum aphro-
 nitro & aceto semen sanat: & oris ulcera & eru-
 ptiones cum melle. Testium cum butyro & folijs ui-
 tium. Rhagadas sedis cum aqua illitum. Luxatis cum
 sale & nitro & cera: & semine & folio. Additur
 in malagmata neruorum & podagras. Semen instilla-
 tur in oleo decoctum capiti in lethargia & phrene-
 si. Virgam qui in manu habeant aut cincti: negantur
 intertriginem sentire. Ericem greci uocant fruticem non
 multum a myrice differentem colore roris marini: & pe-
 ne folio. Hoc aduersari serpentibus tradunt. Genista
 quoque uinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi.
 Dubito an hæc sit: quam greci auctores sparton appel-
 lauere: cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari do-
 cuerim. Et nunquid hanc designauerit. Homerus: cum di-
 xit nauium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse afri-
 canum uel hispanum spartum in usu certum est. Et cum su-
 tiles fierent naues: lina tamen non sparto unquam su-

tas. Semen eius: quod græci eodem nomine appellant:
in folliculis passolorum modo nascens: purgat helle-
bori uice drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ
cyathis quattuor ieiunis. Ramis similiter fronde in
aceto maceratis pluribus diebus & tuis succum dant
ischiadicis utilem cyathi unius potu. Quidam ma-
rina aqua macerare malunt: & infundere clystere.
Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Qui-
dam ad stranguriam utuntur semine: Genista tusa
cum axungia genua dolentia sanat. Myricem quam
& tamaricen uocat Leneus similem scopis amerinis.
Sanari dicit ea carcinomata in uino decocta tritaq;
melle illita. Arbitrantur quidam hanc esse tamaricem.
Sed ad lyenem præcipua est: si succus eius expressus in
uino bibatur. Adeoq; mirabilem eius antipathiam
contra solum hoc uiscerum faciunt: ut affirmant: si ex
ea alueis factis bibant sues: sine lyene inueniri. Et ideo
homini splenetico cibum potuq; dant in uasis ex ea fa-
ctis. Grauis autem auctor in medicina uirgâ ex eadem
fractâ: ut neq; terram neq; ferrû attingeret: sedare uen-
tris dolores asseuerauit impositam: ita ut tunica cinctu
q; corpori apprimeretur. Vulgus infelicē eam arbore
appellat ut diximus: quoniam nihil ferat: nec sera-
tur unq;. Corinthus & quæ circa est regio: brianeam
uocat. Eiusq; duo genera facit. Siluestrem plane steri-
lem: alterâ mitiorem. Hæc fert in ægypto syriaq; etiâ
abundanter lignosum fructum: maiorem galla: aspe-
rum gustu: quo medici utuntur uice gallæ: & in com-
positionibus: quas antheras uocant. Lignum autem &
flos & folia & cortex in eosdem usus adhibetur quâ-
quâ remissiora. Datur sanguinem reijcientibus cor-
tex tritus: & contra profusua foeminarum: coeliacis.

LIBER

quoq; Item tusus impositusq; collectiones omnes inhi-
bet. Folij exprimitur succus. Ad hæc eadē & in uino
decoquitur. Ipsa uero decocta melle gangrenis illumi-
tur. Decoctum eorū in uino potū uel impositū cum ro-
saceo & cæra sedat. Sic & epynyctidas sanāt. Ad den-
tium dolorem aurium decoctūq; eorū salutare est: radix
ad eadē: similiter folia. Hæc amplius ad ea quæ serpūt:
imponūtur cū polenta. Semen drachmæ pondere aduer-
sus phalangia: & araneos bibitur. Cū altiliū uero pin-
gui furunculis imponitur. Efficax & contra serpen-
tium ictus: præterq; aspidū. Necnon morbo regio: phthi-
riasi: lendibusq; decoctū infusum prodest. Abundantiā-
q; mulierū sistit. Cinis arboris ad omnia eadē prodest:
si bonis castrati urinæ immisceatur: uel in potu uel in
cibo uenerem finire. Carboq; ex genere urina ea restin-
ctus in umbra cōditur. Idē cū libeat accendere: resolu-
tur. Magi & id ex spadonis fieri urina tradiderunt.

De uirga sanguinea: & silere: & ligustro: & alno
& hedera: & cystho: & cisso: & erythrano: &
chamæcisso: & smilace: & de clematide. Ca. x.

Ec uirga sanguinea foelicioꝝ habetur. Cortex

n eius interior cicatrices: quæ præsanauere: ape-
rit. Sileris folia illita fronti capitis dolores

sedant. Eiusdem semen tritū in oleo phthiriasis coercet.
Serpentes & hunc fruticē refugiunt: baculūq; rustici
ob id ex eo gerunt. Ligustrū eadē arbor est: quæ in orien-
te cypros: suos in europa usus habet. Succus eius neruis
articulis: arboribus: folia ubiq; ueteri ulceri cū salis mi-
ca: & oris exulcerationi profunt. Acini contra phthi-
riasi: item contra intertrigines: foliaue. Sanant &
gallinaceorū pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua
certissimo remedio sunt tūori. Hedera genera. xx. de-

monstrauimus. Natura omniū in medicina anceps. Mētem turbat: & caput purgat largius pota. Nervis intus nocet. Iisdem nervis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam ciunt potu. Capitis dolorē sedant præcipue cerebro: continentiq; cerebrum membranæ utiliter mollibus impositis folijs cum aceto & rosaceo tritis & decoctis addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autē fronti & decocto eorum fouetur os: caputq; perungitur. Lyeni & pota & illita prosunt. Decoquantur & contra horrores febrium: eruptionesq; pituitæ: aut in uino teruntur. Corymbi quoq; poti uel illiti lyenem sanant: iocinera autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus hederæ tedia narium graueolentiāq; emendat: præcipue albæ satiuæ. Idem infusus naribus caput purgat. Efficacius addito nitro infunditur etiam purulentis auribus: aut dolentibus cū oleo. Cicatricibus quoq; decorē facit: ad lyenes efficacior albæ est ferro calfactus. Satisq; est acinos sex in uini cyathis duobus sumi. Acini quoq; ex eadem alba terni in aceto mulso poti tineas pellunt. In qua curatione uentri quoq; imposuisse eos utile est. Hederæ: quam chrisocarpon appellauimus: bacchis aurei coloris uiginti in uini sextario tritis ita ut terni cyathi potētur: aquam: quæ cutem subierit: per urinam educit. Erasistratus eiusdem acinos. v. tritos in rosaceo oleo: calfactosq; in cortice punico instillauit dentium dolori a contraria aure. Acini qui croci succū habent: præsumpti potu a crapula tutos præstant. Itē sanguinem excreantes aut torminibus laborantes. Hederæ nigre candidiores corymbi poti steriles etiam uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omnium ulcerum generi: etiam si caccetæ sint. Lachryma heredæ psilothrū

LIBER

est phthirasque tollit. Flos cuiuscunque generis trium digitorum carptu dysentericos & aliu etiam emendat in uino austero bis die potus. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus contra phalangia prodest. Huius quoque ligni uase spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt: moxque comburunt: & ita illinunt ambusta prius perfusa aqua calida. Sunt qui & incidant succi gratia: eoque utantur ad dentes erosos: frangique tradunt proximis cera minutis: ne ledantur. Gummi etiam in hederam querunt: quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt. Graeci uicino uocabulo cisthon appellant fruticem maiorem thymo folijs ocimi. Duo eius genera. Flos masculo rosaceus: foeminae albet. Ambo prosunt dysentericis: & solutionibus uentris in uino austero trinis digitis flore capto: & similiter bis die potus. Vlceribus uenteribus & ambustis cum cera: & per se oris ulceribus sub his maxime nascitur hypocisthos: quam inter hederas diximus. Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis hederam: coxendicibus utilis e uino potus. Item lumbris: tantamque uim accipiunt: ut sanguinem urina detrahant. Item chamacisson appellant hederam non attolentem se a terra. Et haec contusa in uino acetabuli mensura lyeni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoque: quae nicophoros cognominatur: similitudinem hederam habet: tenuioribus folijs. Coronam ex eo factam impari foliorum numero aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixere. Alterum immortalitati proximum conuallibus opacis scandentem arbores comantibus acinorum corymbis contra uenenata omnia efficacissimis: in tantum ut acinorum succo infantibus saepe instillato nulla postea uenena nocitura sint.

Alterum genus culta a mare: & in iis gigni nullius effectus. Illam esse simulacem priorem: cuius lignum ad aures sonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt repentem per arbores geniculatam & ipsam. Folia eius lepram purgant. Semen aluum soluit acetabuli mensura in aquæ hemina ut aqua mulsa. Datur ex eadem causa & doctum eius.

De Harundine & papyro: & hebeno: & rhododendro: de ruse: & erythro: & canchri: & sabina: & selagine: & samulo: & gummi medicinis. Ca. xi.

Arundinis genera. xxix. demonstrauimus: nō aliter euidentiore illa natura quam cōtinuis iis uoluminibus tractamus. Si quidem harundinis radix contrita & imposita filicis stirpem corpore extrahit. Item harundinem filicis radix. Ex quo plura genera fecimus. Illaq; in india syriaq; nascitur odorum unguentorumq; causa: urinam mouet cum gramie aut apij semine decocta. Cit & menstrua admotu. Medetur conuulsis duobus obolis pota: iocineri: renibus: hydropi: tussi etiā suffitu: magisq; cum resina. Furfuribus ulceribusq; manantibus cum uino radix decocta. Excipitur & succus eius: fitq; elaterio similis. Efficacissima autem in omni harūdine quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo cypria: quæ donax uocatur corticis cinere alopecias emendat. Item putrescentia ulcera. Folijs eius ad extrahendos eius aculeos utuntur. Efficacia eius & cōtra ignes sacros collectionesq; omnes. Vulgaris harūdo extractoriā uim habet: & recēs tusa: nō i radice tātū. Multū. n. & ipsam harundinem ualere tradūt. Medetur & luxatis: & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadē recēs trita & i uino pota uenerē cōcitāt. Harūdinem lanugo illata auribus obtundit auditū

LIBER

Cognata res est in ægypto harundini Papyrus præci-
 pue utilitatis cum inaruerit: ad laxandas siccandasq; fi-
 stulas: & intumescendo ad introitum medicamento-
 rum aperiendas. Charta quæ fit ex ea cremata: inter cau-
 stica est. Cinis eius ex uino potus somnum facit. Ipsa ex
 aqua imposita callum sanat. Nec in ægypto quidem na-
 scitur hebenus: ut docuimus. Nec tractamus in medicina
 alienos orbes. Non omittetur tamen propter miraculū.
 Scobem eius oculis unice mederi dicunt. Lignoq; ad co-
 tem trito cum passo caliginem discutit. Ex aqua uero et
 radice albugines oculorum. Item tussim pari modo dra-
 cunculi radices cum adiecto melle. Hebenum medici &
 inter erodentia assumunt. Rhododendros ne nomen qui-
 dem apud nos inuenit latinum: rhododaphnen uocant:
 aut nerium. Mirum folia eius quadrupedum uenenum
 esse. Homini uero contra serpentes præsidium: ruta addi-
 ta & e uino pota. Pecus etiam & capræ si aquam bi-
 berint: in qua folia ea maduerit: mori dicuntur. Nec
 rhus latinum nomen habet: cum in usum pluribus mo-
 dis ueniat. Nam & herba est siluestris: folijs myrti:
 cauliculisq; breuibus: quæ uenena & tineas pellit: &
 frutex excoriarius appellatur: subrutilus: cubitalis: cras-
 situdine digitali: huius aridis folijs ut malicorio coria
 perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad contusa
 Item coeliacos: & sedis ulcera: aut quæ phagedenas uo-
 cant: trita cum melle & illita cum aceto. Decoctum eo-
 rum instillatur auribus purulentis. Fit & stomachi-
 ce decoctis ramis: ad eadem quæ ex moris: sed efficacior
 admixto alumine. Illiniturq; eadem hydropicorum
 tumoribus. Rhus quæ erythros appellatur: frutex est:
 & huius fruticis semen uim habet astringendi refri-
 gerandique. Aspergitur pro sale obsonijs. Alios sola

uit: omnesq; carnes cum filpio suauiores facit. Vlceri-
bus medetur manantibus cum melle. Asperitati lin-
guæ percussis: liuidis: desquamatis eodem modo. Ca-
pitis ulcera ad cicatricem celerrime perducit: & foemi-
narum abundantiam sistit cibo. Erythrodanus quā ali-
qui eruthodannm uocant: nos rubiam: qua tinguntur la-
næ pelleq; perficiuntur: in medicina urinam ciet. Mor-
bum regium sanat ex aqua mulsa. Et lichenas ex aceto il-
lita. Et lichenas ex aceto illita. Et ischiadicos & paraly-
ticos: ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix semenq;
trabunt menses. Alium sistunt: & collectiones discuti-
unt. Contra serpentes rami cum folijs imponuntur. Fo-
lia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam mor-
bum regium sanari hoc frutice: etiam si adalligatus spe-
ctetur tantum. Distat ab eo qui alysson uocatur folijs tā-
tum & ramis minoribus. Quippe nomen accepit q̄ a
cane emorsos rabiem sentire non patitur: potus ex aceto
adalligatusq;. Mirumq; est quod additur: insaniam con-
specto eo omnino frutice sanari. Tingentibus & radicu-
la ramos præparat: quā struthion uocari diximus a græ-
cis. medetur morbo regio ipsa decocta & ius potum: itē
pectoris uitij. Urinam ciet: aliu soluit: & uulvas pur-
gat. Quamobrem aureū poculū medici uocant. Ea & ex
melle prodest magnifice ad tussim. Orthopnoeæ coclea-
ris mensura. Cū polenta uero & aceto lepras tollit. Ea-
dem cū panace & capparis radice calculos frangit: pel-
litq;. Panos discutit cū farina hordeacea & uino deco-
cta. Miscetur & malagmatis & colyrijs: claritatis cā.
Ad sternutamenta utilis inter pauca. Lienī quoq; ac ioci-
neri. Eadem pota denarij unius pondere ex mulsa aqua:
suspiciosos sanat. Sic & pleureticos: & omnes lateris
dolores. Apocyni semen ex aqua: frutex est: folio hederæ:

molliore tamen & minus longis uiticulis: femine acuto
 diuiso: lanuginoso: graui odore. Canes & omnes quadru
 pedes necat in cibo datū. Est & rosmarinū. Duo genera
 eius. Alterū sterile: alterum cui & caulis & semen resi
 naceum: quod canchrys uocatur. Folijs odor thuris. Ra
 dix uulnera sanat uiridis imposita & sedis prociſcētia:
 condylomata & hæmorrhoidas. Succus & fruticis &
 radice morbum regium: & ea quæ repurganda sunt.
 Oculorum aciez exacuit. Semen ad uetera pectoris uitia
 datur potui. Et ad uulvas cum uino & pipere. Menses
 adiuuat. Podagris illinitur cum ærinea farina. Purgat
 & lentigines: & quæ ex calfacienda sunt: aut cum su
 dor quærendus illitum. Item conuulsis. Auget & lac i
 uino potum. item radix. Ipsa herba strumis cum aceto il
 linitur: ad tussim cuius melle prodest. Canchrys multa ge
 nera habet ut diximus. Sed hæc quæ ex rore supradiſto
 nascitur: si fricetur: resinosa est. Aduersatur uenenis &
 uenenatis: præter anguibus: Sudorez mouet: tormina dis
 cutit. Lactis ubertate facit. Herba sabina brathy appella
 ta a græcis duorum generū est. Altera tamarica similis fo
 lio est: altera cupresso. Quæ ex re quidam ceticam cupre
 sum dixerunt: utilis in suffitus pro thure assumitur. In
 medicamentis uero duplicato pondere eosdez effectus ha
 bere quos cynamum traditur. Collectiones minuit: &
 nomas compeſcit. Illita ulcera purgat. Partus e mortuos
 apposita extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro &
 carbūculis. Cū melle & uino pota regio morbo medetur
 Gallinæci generis pituitas fumo eius herbæ sanari tra
 dunt. Similis herbæ huic sabinæ est selago appellata. Le
 gitur sine ferro dextra manu p tunicā: qua sinistra erui
 tur uelut furāte: candida ueste uestito pureq; lotis nu
 dis pedibus: sacro factō prius q̄ legatur: pane uinoq; præ

fertur in mappa noua. Hanc cōtra omnē perniciē habē-
dam prodidere druidæ gallorum: & contra omnia oculi
lorū uitia fumū eius prodesse. Idem samolū herbam no-
minauere nascētē in humidis. Et hāc sinistra manu le-
gi a ieiunis contra morbos suū boumq; nec respicere le-
gentem: nec alibi q̄ in canali deponere: ibiq; conterere po-
tūris. Gūmi genera diximus. Ex ijs maiores effectus me-
lioris cuiusq; erunt. Dentibus inutiles sunt. Sanguinem
coagulant: & ideo reiicientibus sanguinem prosunt: itē
ambustis: arteriæ uitijs. Inutilem urinā ciūt: amaritudi-
nes hebetāt astrictis ceterisq;: ex amygdala amara: est
spissandiq; uiribus efficacior. Habet exal factorias uires.
Præponūtur aut prunorū & cerasorū ac uitiū. Siccāt il-
litæ & astringūt. Ex aceto uero ifantiū lichenas sanāt.
Prosunt & tussi ueteri: quattuor obolis in mixto potis.
Credūtur & colorē gratiorē facere: ciborūq; appetitiā:
& calculosis pdesse cū passo potæ. Oculorū & uulne-
rū in utilitatibus maxime cōueniūt ab spina ægyptia.

De spina arabica & spina alba: & acantho: &
acacia. Ca. xij.

Pinæ arabicæ laudes in odorū loco diximus:

s & ipsa spissat: stringitq; distillationes om-
nes: & sanguinis excreationes mēsumq; abū-
dantiam: etiamnum radice ualentior. Spinæ albæ semen
contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita ca-
pitis dolores minuit. Huic similis est spina illa: quam
græci acanthion uocant: minoribus multo folijs aculea-
tis per extremitates: & araneosa lanugine obductis.
Qua collecta etiam uestes quædam bombicinis similes
fūt in oriētē. Ipsa folia uel radices ad remedia opistho-
toni bibuntur. Est & acaciæ spina. Fit in ægypto alba
nigraq; arbore: itez uiridi: sed longe melior ē prioribus.

LIBER

Fit & in gallatia tenerrima spinosiore arbore. Semen omnium lenticulæ simile: minore est tantū & granoc & foliculo. Colligitur autumnno ante collectum nimio ualidus: Spissatur succus ex foliculis aqua cælesti perfusus: mox in pila tuis: exprimitur organis: tunc densatur in sole mortarijs in pastillos. Fit & ex folijs minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorū succus & gallatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: itē qui ualde ruffus. Purpurea aut leucophea: & quæ facil lime diluitur. Vis summa ad spissandū refrigerandūq; est. Oculorum medicamentis ante alias utiles. Lauantur in eos usus pastilli: ab alijs torrentur: ab alijs tinguntur. Sanant ignem sacrum. Vlcera quæ serpunt: & humida uitia corporis: collectiones: articulos contusos: pernio- nes: pterygia. Abundantiam mensum fœminis sistunt: uulnamq; & sedem procidentes: item oculos: oris uitia & genitalinm.

De uulgari spina: & siluestri: & de syrisceptro: & de apendice spina: & pyxachantho: & paliuro: aq; folia: & taxo: & rubis medicinæ. Ca. xiiij.

Vlgaris quoq; hæc spina: ex qua uenæ fullo-
u niæ implentur: radicis usus habetur. Per hispa-
nias quidez multi & inter odores: & ad un-
guenta utuntur illa aspalathum uocantes. Est sine dubio hoc nomine spina siluestris in oriente (ut diximus) randi-
da magnitudine arboris iustæ. Sed & frutex humilior: atq; spinosus. In nisyro & rhodiorum insulis: quaz alijs erisiceptrum: alijs adipsatheum siue dipsacon siue diaxy-
lon uocant. Optimus qui minime ferulaceus: rubens: & in purpuream uergens detractō cortice: nascitur pluri-
bus locis: sed non ubiq; odoratus. Quam uim haberet cæ-
lesti arqui in eum innixo: diximus. Sanat tetra oris ulæ

ra: & ozenas: genitalia exulcerata: aut carbunculantia:
item rhagadia: inflationes potu. Discutit & stranguri-
as cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctū eius.
Alium sistit cortex. Similia præstare quoq; siluestre pu-
tant. Spina est appendix appellata: quoniam baccae pu-
niceo colore in ea appendices uocantur. Hæ crudæ per se
& aridæ in uino decoctæ alium citant: ac tormina com-
pescunt. Pyxanthi baccae contra serpentium ictus bibū-
tur: prosunt purgationi fœminarum: coeliacis: dysenteri-
cis: ac cholericis. In uino potæ alium sistunt. Radix de-
cocta & illita extrahit infixæ corpori. Vtilissima è &
luxatis: tumoribusq; Paliurus quoq; spinæ genus est. Se-
men eius afri zuram uocant: contra scorpiones efficacissi-
mum: itez calculosis & tussi. Folia astrictoriam uim ha-
bent. Radix discutit panos: collectiones: uomitas: urinas
trahit pota. Decoctum eius potum in uino alium sistit.
Serpentibus aduersatur: radix præcipue datur in uino.
Alioquin folia contusa addito sale articulorum morbis
imponunt. Aquifolia arbor in domo: aut uilla sata uene-
ficia arcet. Flore eius aqua: glaciari pythagoras tradit.
Itemq; baculum ex ea factum in quoduis animal emissus
etiam si citra ceciderit defectu mittentis: ipsum per sese
recubitu propius adlabi: tam præcipua: naturam inesse
arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad
maleficia tantum genuit natura: ideoq; ex eis mora uel
hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi: astringēdi.
Gingiu: tonsillis genitalibus accomodatissimi. Aduer-
santur serpentium sceleratissimis: hemorrhoidi & præ-
steri flos aut mora. Scorpionum uulnera sine collectionū
periculo inungunt. Urinam ciunt. Caules eorum tondū-
tur teneri: exprimiturq; succus: mox sole cogitur in cras-
situdinem mellis singulari remedio contra mala oris

LIBER

oculorumq; sanguinem excreantes: anginas: uulvas: sedes: coeliacos: potus aut illitus. Oris quidem uitij etiam folia commanducata profunt: & ulceribus manantibus aut quibuscunq; in capite illinuntur: cardiacis: uel sic p se imponuntur a mamma sinistra. Item stomachi doloribus: oculisq; procidentibus. Instillatur succus eorū & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cærato. Calculorumue ex uino decoctum uel præsentaneum remedium est. Item per se in cibo sumpti cymæ modo: aut decocti in uino austero labantes dentes firmant. Aliū sistunt & profluvia sanguinis: dysentericis profunt. Sicantur in umbra ut cinis crematorum uiuam reprimat. Folia quoq; arefacta & contusa iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quæ in ijs nascuntur uel efficacior stomachicem præbuere q̄ satina morus. Eademq; compositione uel cum hypocisthede tantum & melle bibuntur in cholera: & a cardiacis: & contra araneos. Inter medicamenta: quæ styptica uocant: nihil efficacius rubi mora ferētis radice decocta in uino ad tertias partes: ut colluantur eo oris ulcera & sedis foueantur. Tantaq; uis est: ut spongiæ ipsæ lapidescant. Alterum genus rubi est in quo rosa nascitur. Gignit pilulam castaneæ similez p̄cipuo remedio calculosis. Alia est cynorhoda: quam proximo dicemus uolumine.

De cynosbato: & ideo rubo: & rhamno: & lycio.
 & sarcocolla: & oporice medicina Ca. xiiij.
 Cynosbaton: quam alij cynospaston: alij neurospaston uocant: folium habet uestigio hominis simile. Fert & uia nigram: in cuius acio nerrum habet: unde neruospastus dicitur. Alia est capparis similis: quaz medici cynosbaton appellauerūt. Huius thyrus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto

manditur. Nervus eius cum mastice chia commandu-
tus os purgat. Ruborum rosa alopecias cū axungia emē-
dat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos
mori per messes colligitur. Candidus pleureticis præci-
pius ex uino potus: item coeliacis. Radix ad tertias de-
cocta: alium sistit & sanguinem: item dentes collutos
decocto. Eodem succo fouentur sedis atq; genitalium ul-
cera. Cinis e radice deprimit uiam. Idæus rubus appel-
latus est: quoniam in ida non alias nascitur. Est autem
tenerior ac minor rarioribus calamis innocentioribusq;
sub arborum umbra nascens. Huius flos cum melle epi-
phoris illinitur & ignibus sacris. Stomachicisq; ex
aqua bibendus datur. Cetera eadem præstatq; supradic-
ta. Inter genera ruborum rhānos appellatur a græcis
candidior & fruticosior. Is floret ramos spargens rectis
aculeis non ut ceteri aduncis: folijs maioribus. Alterum
genus eius siluestre nigrius & quadantenus rubēs. Fert
necuti folliculos. Huius radice decocta in aqua: fit medi-
amentum: quod uocatur lycium. Semen secundas trahit
Alterq; ille candidior astringit magis: refrigerat: colle-
ctionibus & uulneribus accomadatior. Folia uero utri-
usq; & cruda & decocta illinuntur cum oleo. Lycium
præstantius e spina fieri tradunt: quam & pyxacāthō
chironiam uocant: quales in indicis arboribus diximus:
quoniam longe præstantissimum existimatur indicum.
Coquuntur in aqua tusi rami: radicesq; summæ amaritu-
dinis æreo uase fere per triduum. Iterumq; exempto li-
gno donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur amaris
succis: etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos
quidem oculorum medicamentis additur. Reliquo suc-
co faciem purgat: & psoras sanat: erosos angulos:
oculorū: ueteresq; fluctiones: aures purulētas: tōsillasq;

LIBER

uas: tussis: sanguinis excreationes: fabæ magnitudine deuoratum. Aut si ex ulceribus fluat: illitum rhagadas: genitalium ulcera: Attritus: ulcera recentia: & serpentina: ac putrescentia. In naribus clauos: suppurationes. Bibitur & a mulieribus in lacte contra profluvia: indici differentia glebis extrinsecus nigris intus ruffis: cum fregeris: cito nigrescentibus. Astringit uehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utilis est: sed præcipue ad genitalia. Sunt qui & sarcocollam & spinæ lachrymam putent pollini turis similem cū quadam acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluctōnes. Illinitur infātibz Maxima uetustate & hæc maxime nigrescit. Melior quo candidior. Vnum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum: quod oporicem uocant. Fit: ad dysentericos stomachiq; uitia in congio musti albi lēto uapore decoctis malis cotoneis quinq; cum suis seminibus: punicis totidem: sorborum sextario & pari mensura eius: quod rhus syriacum uocant: croci semuncia. Coquitur usq; ad crassitudinem mellis. His subnectemus ea quæ græci communicatione nominū in ambiguo fecere an ne arborum essent.

De amædrye: & amædaphne: & chamælea: & chamæsyce: & chamæcisso: & chamæleuce: & chamæcyperisso: & ampelopraso: & strechyæ: & clinopodio: & centunculo: & clematide ægyptia medicine.

Ca. xy.

Hamædrys herba est: quæ latine trisago dicitur. aliqui eam chamædropē: alij theucriā appellauere. Folia habet magnitudine mentæ: colore & diuisura quercus. alij serratam: & ab ea serratam esse dixere: flore pene purpureo. Carpitur prægnans succo in petrosi: aduersus serpentium uenena pos-

tu illitūq; efficacissima. Item stomacho: tussi uetustæ:
pituitæ in gula coherescenti: ruptis: conuulsis: lateris
doloribus. Lyenē consumit. Vrinam & menses cit. Ob
id incipientibus hydropicis efficax: manualibus scopis
eius in tribus heminis aquæ decoctis usq; ad tertias. Fa
ciunt & ex ea pastillos terentes eam ex aqua ad supra
dicta. Sanat & uomicas & uetera ulcera: uel sordida
cum melle. Fit & uinū ex ea pectoris uitij foliorū suc
cus cum oleo caliginē oculorū discutit. Ad splenē ex ace
to sumitur. Excalfacit perūctione. Chamædaphne uni
co ramulo est cubitali fere: folio tenui lauri similitudi
ne. Semen rubens admixtum folijs illinitur capitis do
loribus recens. Ardore refrigerat. Ad tormina cum ui
no bibitur. Menses succus eius & urinā cit potu: par
tusq; difficiles in lana appositus. Chamælea similitudi
nem foliorum oleæ habet. Sunt autē ei amara odorata
in petrosis nascens palmi altitudinē non excedens. Al
uum purgat. Detrahit pituitā bilemque: folijs in duabus
partibus absinthij decoctis: succoque eo cum melle potio.
Folijs impositis & ulcera purgantur. Aiunt si quis an
te solis ortū eam capiat: dicatq; ad albugines oculorum
se capere: ad alligata discuti id uitij. Quoquo modo col
lectam iumentorū pecorūq; oculis salutare esse. Chamæ
syce lentis folia habet nihil se attolentia: in aridis pe
trosisq; nascens. Claritati oculorū: & contra suffusio
nes utilissima: & cicatrices: caligines: nubeculas in ui
no cocta: inuncta. Vuluæ dolores sedat apposita in lin
teolo. Tollit & uerrucas omnium generū illita. Prodest
& orthopnoicis. Chamæcissos spicata est tritici modo
ramulis quinis fere foliosa: cū floret existimari potest
alba uiola radice tenui. Cuius bibunt ischiatici folia tri
bus obolis: in uini cyathis duobus septē diebus admodū

LIBER

amara potione. Chamæleucem apud nos farranum: si-
 ne farfugium uocant. Nascitur secus fluuios: folio pe-
 puli: sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cu-
 pressi: atq; is nidor per infundibulum imbibitur in ue-
 tere tussi. Chamæpeuce laricis folijs similis: lumborum:
 et spinæ doloribus propitia est. Camæcyparissos herba
 ex uino pota cōtra uenena serpētū omnium scorpionū
 q; pollet. Aneloprason in uinetis nascitur: folijs porri
 ructu grauis. Contra serpentium ictus efficax. Vrinam
 & menses cit: eruptiones sanguinis per genitale inhi-
 bet potum impositumq; Datur & a partu mulieribus
 & contra canis morsum ea quoq; quæ stachys uocatur
 porri similitudinem habet odoris incindi: colorisq; in
 luteum inclinati. Pellit menstrua. Clinopodion: quod
 alij cleonicon: alij zopyron: alij ocimoides appellāt: ser-
 pillo similem: surculosam palmi altitudine. Nascitur in
 petrosis: orbiculato foliorum ambitu: speciem lectipe-
 dum præbens. Bibitur ad conuulsa rupta strangurias:
 serpentium ictus. Item decoctæ succus. Nunc subtexe-
 mus herbas mirabiles quidem: sed minus claras: nobili-
 bus insequentia uolumina dilatis. Itali centunculum
 uocant rostratis folijs ad similitudinem capitis peni-
 latum iacentem in aruis: græci autem clematidem. Est
 eius egregius effectus ad sistendam aluiam in uino au-
 stero. Idem sanguinem sistit tritus cum oxymellite: aut
 aquæ calidæ cyathis quinq; denarijs unius pondere. Sic
 & ad secundas mulierum efficax. Sed græci clemati-
 das & alias habent: unam quam aliqui echiten uo-
 cant: alij luginem nonnulli tenuem scamoneam: &
 pedales foliosos: non dissimiles scamoneæ ramos habet
 nisi q; nigriora minoraq; sunt folia. Inuenitur in ui-
 neis aruisq;. Estur ut olus cum oleo & sale. Alium cit.

Eadem a dysentericis cum lini semine in uino austero
sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta:
supposito udo lincteolo. Strumas imposita ad suppura-
tionem perducunt: deinde axungia adiecta percurant:
item hemorrhoidas cum oleo uiridi. Pthysicos iuuant
cum melle. Lactis quoq; ubertatem faciunt in cibis sum-
pta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto den-
tium dolores sedant: uenerem stimulant. Est & alia
clematis egyptia cognomine: quæ ab alijs daphnoides:
ab alijs polygonoides uocatur folio lauri longa tenuis-
q; aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota
efficax. Aegyptus hanc maxime gignit.

De aro: dracunculo: & dracontio: &
eri: & millefolio: & herba eiusdẽ no-
minis: & pseudonio: & myrrhi: &
nonbryce medicinae. Ca. xvi.

St & aron: de qua inter bulbos diximus ma-
e gnæ cum dracuntio litis. Quidam enim esse
dixerunt eandem. Glaucias satù discreuit:
dracuntium siluestrem arum pronunciando. Aliqui ra-
dicem aron appellauerunt: caulem uero dracuntium:
in totum alium. Si modo hic est: qui uocatur apud nos
dracunculus. Namq; aros radicem nigram in latitu-
dinem rotundam habet: multo quoque maiorem: &
qua manus impleatur. Dracunculus subrutilam &
draconis conuoluti modo: unde ei & nomen. Quin
& ipsi græci immensam posuere differentiam. Semen
dracunculi feruens mordaxque tradendo: tantumq;
inesse ei uirus ut olfactum grauidis abortum inferat.
Aron miris laudibus extulere: primum in cibis fœ-
minarum præferentes: quoniam mas dulcior esset:
& in coquendo lentior: pectorisque uitia purgaret.

LIBER

Aridum impositione inspersum aut eligmate: urinam
 & menses ciet. Sic & in oxymelite potum stoma-
 cho interraneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum.
 Ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere
 in lacte: ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum impo-
 suere: item suggilatis: tonsillis. Ex oleo hemorrhoidum
 uitio infudere: lentigines ex melle illinētes. Laudauit
 Cleophrantus & pro antidoto contra uenena: pleure-
 ticis: peripneumonicis quoq; & tussientibus. Semen in-
 tritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori
 Diuclis. Cleophrantus tussientibus aut suspiriosis &
 orthopnoicis & purulēta excreatibus farina permixtū
 in pane cocto dedit. Diodotus phthysicis e melle eligma-
 te et pulmonis uitij: ossibus etiā fractis imposuit. Par-
 tus omnium animalium extrahit naturæ circumlitum.
 Succus radices cum melle attico: oculorum caligines: ac
 stomachi uitia discutit: tussim decocti ius cum melle.
 Ulcera omnium generum siue phagedenæ sint: siue car-
 cinomata: siue serpant: siue polypi in naribus: succus mi-
 re sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta.
 Alium inanunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxa-
 tis cocta cum melle prosunt. Item articulis podagricis
 cum sale recentia uel sicca. Hippocrates utraslibet ad
 collectiones cum melle imposuit. ad menses trahendos
 seminis uel radices drachmæ duæ in uini cyathis duo-
 bus sufficiunt. Eadem potio si a partu non purgantur:
 & secundas trahit. Hippocrates & radicē ipsam ap-
 posuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis
 Ebrietatē discutit. Serpentes nidore cum crematur pri-
 uatimq; aspides fugat: aut inebriat: ita ut torpentes in-
 ueniantur. Peructos quoq; aro laureo oleo fugiūt. Ideo
 & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile.

In folijs ari caseus optime seruari traditur. Dracunculus quem dixi: hordeo maturescnte effoditur luna crescente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt maiorem: ut & menses: si ferro non attingatur: sistat. Succus eius & aurium dolori prodest. Id autem quod græci dracontion uocant triplici effigie mihi demonstratum est: folijs bethæ: nō sine thyrsos: flore purpureo. Hoc est simile aro. Alij radice longa ueluti signata articulosq; monstrauere tribus omnino cauliculis. Folia eius ex aceto decoqui cōtra serpentium ictus iubentes. Tertia demonstratio fuit folio maiore q̄ cornus: radice harundinea: totidem ut affirmabant geniculata nodis: quot haberet annos: totidēq; esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpentes dabant. Est & aris quæ in eadem ægypto nascitur similis aro: minor tantum: minoribusq; folijs: & utiq; radice: quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet. Alba geminum caulem: altera unum tantum emittens. Medetur utraq; ulceribus manantibus: item combustis ac fistulis. Collyrio immixta & nomas sistunt: decoctarum in aqua & postea tritarum rosaceo addito. Sed unum miraculum ingens: contacto genitali cuiusq; foeminini sexus: animal in perniciē agi. Myriophyllon: qđ nostri millefoliū uocāt caulis est tener. Similis fœniculo plurimis folijs: unde et nomē accepit. Nascitur in palustribus: magnifici usus ad uulnera. Cū aceto bibitur ad difficultates urinæ: & uesicæ & suspiria: præcipitatisq; ex alto. Efficacissima eadem ad dentium dolores. Ethruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem: a lateribus capillamēti modo foliosam: eximij usus ad uulnera: boum nervos abscissos uomere solidari ea: rursusq; iungi addita axungia affirmans. Pseudobu-

nion napi folia habet fruticans palmi altitudine. Latissima in creta. Contra tormina atq; stranguriam: laterum præcordiorūq; dolores bibūtur rami eius qui ni semine. Myrrhis quam alij smyrhizam alij mirram uocant similima est cicutæ. Caule folijsq; & flore minor tantum & exilior: cibo nō in suauis. Cit menstrua & partus cum uino. Aiunt quoq; eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subuenit & phthysicis in sorbitione. Auuditatem cibi faciat. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo macerata sanat. Onobrychis folia habet lentis longiora paulo florem rubentem: radicem exigua & gracilem. Nasctur circa fontes. Siccata in farine modum & inspersa uino albo strangurias finit. Aliū sistit. Succus eius peruntis cum cleo sudores mouet.

De coriacesia: & calicia: & menaide & alijs uigintitribus generibus earum & medicinis earum: quas quidam magicas esse dicunt: & de confidia: & de aproxi: & recidiinis morborum.

Ca. xviij

N proximo herbarū mirabiliū occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebrare Pythagoras atq; Democritus consecrati magos. Coriacesiam & calliciam Pythagoras qua aquam glaciari tradit: & quarum mentioem apud alios non reperiō: nec apud eum alia de his. Itē menaidē appellat & noīe alio corinthadē: cuius decocto in aqua succo p̄tinus sanari ictus serpentū si foneatur: dicit. Eundēq;

effusum in herba qui e uestigio contigerint: aut forte respersi fuerint insanabili leto perire: monstrifica prorsus natura ueneni præterq̃ contra uenena. Ab eodem pythagora aproxis appellatur herba: cuius radix e longinquo concipiat ignes ut naphtha: de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit. Si qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi: quamuis sanatos admonitionē eorū sentire quotiēs florere eā cōtigerit & frumētū: & cicutā: & uiolā similem conditionem habere. Nec me fallit hoc uolumen eius a quibusdam Clemporo medico ascribi. Pythagoræ uero esse pertinax fama antiquitasq; uendicant. Et idipsum auctoritatem uoluminibus affert: si quis alius curæ suæ opus illo uiro dignum iudicauerit. Quod fecisse scimus Clemporum: cum & alia suo ex nomine ederet: quis credet? Democriti certe chirocineta esse constat. At in iis ille: post pythagoram magorum studiosissimus quanto portentosiora tradit? Aglaophatin herbam: quæ admiratione hominū propter eximium colorem acceperit nomen: in marmoribus arabia nascentem persico latere. Qua de causa et marmaritiden uocari. Magos utiq; ea uti: cum uelint deos euocare. Achemenidon colore est electri sine folio nascentis in taradastilis india: cuius radix in pastillos digesta in dieque pota in uino noxiū per cruciatu nocte confiteantur omnia per uarias numinum imaginationes. Eandem hippophoruadem appellat: quoniam equæ præcipue caueant eam. Theombrotiom. xxx. scenis a Choaspe nasci pauonis picturis similem odore eximio. Hanc autem a regibus persarum bibi contra omnia corporum incommoda: instabilitatemque mētis. Eādem dedi; semniona potentiæ maiestate appellari. Aliam deide Adamantidem armenia cappado-

LIBER

eiaq; alumnā: Hac admota leones resupinari cum hia-
 tu laxo. Nominis causam esse q̄ conteri nequeat. Aria-
 nidem in arianis gigni igneam colore. Colligi cum sol
 in leone sit: Huius tactu peruncta oleo ligna accendi: the-
 rionarcha in cappadocia & mysia nascente: omnes fe-
 ras torpescere: nec nisi hyenæ urinæ aspsu recreari. Ethio-
 pida in meroe nasci. Ob id & meroidem appellari: fo-
 lio lactucæ: hydropicis utilissimā e mulso potā. Ophiu-
 sam in elephantine eiusdem æthiopie liuidam difficilē-
 q; aspectu: qua pota: terrorem minasq; serpētium obu-
 sari: ita ut mortem sibi eo metu consciscant: ob id cogi sa-
 crilegos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum uinū
 Thalasseglen circa idum amnem inueniri: quæ ob id no-
 mine alio potamantis appellatur. Hac pota lymphari
 homines obuersantibus miraculis. Theangelida in liba-
 no syriæ: dictæo cretæ montibus & babylone: & susis
 perfidis nasci: qua pota magi diuinent. Gelotophyllida
 in bactris & circa borystenem. Hæc si bibatur cum myr-
 rha & uino: uarias obuersari species: ridendiq; finem
 non fieri: ni: potis nucleis pineæ nucis cū pipere & mel-
 le in uino palmeo. Syssitieterida a conuictu in perfide
 nominari: quoniam hilarentur illa: eadem protomedia:
 qua primatum apud reges optineant. Casignetē: quoniam
 secum ipsa nascatur: nec cum ullis alijs herbis. Eandem
 Dionysionymphadem: quoniam uino mire conueniat.
 Heliathen uocant in themiscyra regione & cilicie mō-
 tibus maritimis folio myrti. Hac cum adipe leonino de-
 cocta addito croco & palmeo uino perungi magos: &
 persarum reges: ut fiat corpus aspectu iucundum. Ideo
 eandem heliocallidē dominari. Hermefias ab eodem uo-
 cant ad liberos generandos pulcros bonosq;. Non her-
 ba: sed compositio e nucleis pineæ nucis tritis cum mel-

le myrrha croco uino palmeo : postea admixto theom-
 brotio & lacte bibere generaturos iubet: & a conceptu
 puerperas partum nutriendas ita fieri excellentes animo
 & forma: atq; bonos. Harumq; omnium magica quoq;
 uocabula ponit. Adiecit his Apollodorus affectator eius
 herbam eschynomenem: quoniam appropinquante ma-
 nu folia contraheret. Aliam crocidem: cuius tactu phala-
 gia morentur. Crateias oenotheridem : cuius aspersu e
 uino feritas omnium animalium mitigaretur. Anacram-
 pserotem celeberrime arte grammatica paulo ante: cuius om-
 nino tactu redirent amores uel cum odio depositi. Et abū
 de sit hactenus attigisse insignia magorum in ijs herbis:
 alio de his aptiore dicturus loco.

De eriphia: & lanaria: & stratiote medi-
 cinæ.

Ca. xxiij.

Ripham multi prodidere. Scarabeum hæc in
 e habena habet sursum deorsumq; decurrentem
 cum sono hædi: unde & nomen accepit. Hæc
 ad uocem nihil præstantius esse tradunt. Herba lanaria
 ouibus ieiunis data: lactis abundantiam facit. Aeq; nota
 lactoris uulgo est plena lactis: quod degustatum uomi-
 tiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicunt: & alij
 similem illi: quam militarem uocant: quoniam uulnus fer-
 ro factum nullum non intra dies quicq; sanat ex oleo im-
 posita. Celebratur autem & a græcis stratiotes. Est ea i
 ægypto tantum: & inundatione nili nascitur aizo si-
 milis: ni maiora haberet folia. Refrigerat mire: & uul-
 nera sanat ex aceto illita: item ignes sacros ac suppura-
 tiones. Sanguinem quoq; qui defluit a renibus pota cum
 thure masculo mirifice sistit.

De herba quæ nascitur in capite statuae: & de herba
 de fluminibus: & herba lingua: & cribro: & fimetis:

et rhodora: et impia: et ueneris pectine: et nos-
 dia: et philantropo: et canaria lappa: et tordyle:
 et de gramine: et dactylo: et fœnogræco medi-
 cinæ.

Cā. xix.

Erba in capite statuæ nata collectaq; alicuius
 b i uestis pano. et alligata in lino ruffo capitis
 dolorem confestiz sedare traditur. Herba quæ
 cunq; e riuis aut fluminibus ante solis ortum collecta:
 ita ut nemo colligentem uideat: cōtra tertianas adalliga-
 ta leno brachio: ita ut æger quid sit illud ignoret: tertia-
 nas arcere traditur. Lingua herba nascitur circa fontes.
 Radix eius combusta et trita cum adipe suis: adijciunt
 ut nigra sit et sterilis: alopecias emendat unguentum
 in sole. Cribro in limite abiecto: herbæ intus extantes de-
 certæ: adalligataq; grauidis: partus accelerant. Herba
 quæ gignitur supra fimeta ruris: contra anginas effica-
 cissime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam canes uri-
 nam fundunt euulsa ne ferro attingatur: luxatis celerri-
 me medetur. Rumbotinum arborem demonstrauimus in-
 ter arbuta. Iuxta hanc uiduam uite nascitur herba: quā
 galli rhodora uocant: caulem habet uirgæ ficulneæ mo-
 do geniculatam folia urticæ in medio exalbida: eadem
 procedente tempore tota rubentia: florem argenteum:
 præcipua contra tumores feruoresq; et collectiones.
 Cum axungia uero ueteri tusa: ita ut ferro non attinga-
 tur: qui perunctus est: si despuat ad suam dexteram ter:
 efficacius remedium esse aiunt: si tres quoq; trium na-
 tionum homines perungant dextrorsus. Herba impia uo-
 catur incana: roris marini aspectu thyrsi modo uestita
 atq; capitata. Inde alij ramuli assurgunt sua capitella
 gerentes: ob id impiam appellauere: quoniam liberi su-
 per parentem excellant. Alij potius ita appellatam: q

Nullum animal eaz attingat-existimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet: præcipuo aduersus anginas succo lacte & uino admixto: mirumq; traditur: nunquam ab eo morbo tentari qui gustauerint. Itaq; & suibus dari: quæq; medicamentum id noluerint haurire: eo morbo interire. Sunt qui & in auium nidis inferi aliquid ex ea putent: atq; ita non strangulari pullos auidiùs deuorantes. Veneris pectinen: appellant a similitudine pectinũ. Cuius radix cum malua tusa omnia corpori infixæ extrahit. Veternosa curat: quæ exedum uocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota: ea mularis dicitur alijsq; nominibus efficacissimam aduersus scorpiones. esse potam in uino aut posca reperio. Philanthropon herbam græci appellant hirsutam: quoniam uestibus adhærescat. Ex hac corona imposta capitis dolores sedantur. Nam quæ canaria appellatur lappa cum plantagine & millefolio trita ex uino carcinomata sanat: ternis diebus soluta. Medetur & suibus hæc effusa sine ferro: & addita in colluuiem poturis uel ex lacte & uino. Quidam adiiciunt & fodientem dicere oportere. hæc est herba argemon: quam Minerva repperit suibus ijs remedium: qui de illa gustauerint. Tordylen alij semenifilis esse dixerunt. Alij herbam per se: quam & syreon uocauerunt. Neq; aliud de ea proditum inuenio quam in montibus nasci. Combustam potuere menses: & pectoris excreationes. Efficacior etiam num radice: succo eius: ternis obolis hausto renes sanari. Addi radicem eius & in malagmata. Gramen ipsum est inter herbas uulgatissimum: geniculatis serpit internodijs: crebroq; ab ijs & ex racumine nouas radices spargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigantur. In parnaso tantum bederacea specie

LIBER

densius q̄ usq̄ fruticante: flore odorato candidoq̄. Iumē-
tis herba non alia gratior siue uiridis siue in fœno siccā-
ta. Tunditur aspersa aqua. Succum quoq̄ eius in parna-
so excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis enim hic ē.
In uicem eius in reliqua parte terrarum succedit deco-
ctum ad uulnera conglutinanda: quod & ipsa herba tu-
sa præstat. Tueturq̄ & ab inflammationibus placat.
Decocto adjicitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris
& piperis myrrhæq̄ tertiæ portiones. Rursusq̄ coqui-
tur in æreo uase ad dentium dolores & epiphoras. Ra-
dix decocta in uino torminibus medetur & urinæ diffi-
cultatibus. Vlceribus uesicæ. Calculos frangit. Semen ue-
hementius urinam impellit. Alium uomitionesq̄ sistit.
Priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt
qui genicula. ix. uel unius uel e duabus tribusue herbis
ad hunc articulorum numerum inuolui lana succida ni-
gra iubeant: ad remedia strumæ panorumue. Ieiunus de-
bere esse qui colligat. Ita ire in domum absentis cui me-
deatur: superuenienti q̄ ter dicere ieiuno ieiunum medi-
camentum dare. Atq̄ ita adalligare. triduoq̄ id facere.
Quod e graminum genere septem internodia habet: ef-
ficacissime capiti contra dolores adalligatur. Quidam
propter uesicæ cruciatus decoctum ex uino gramen ad
dimidias e balneis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum
gramen uocant trium generum: cum in acumine aculei
sunt plurimum quini: dactylon uocant: hos conuolutos
naribus inserunt: extrahuntq̄ sanguinis ciendi gratia.
Altero quod ē aizoo simile ad paronychia & pterygia
unguium: & cum caro unguibus excreuerit utuntur cu-
axungia. Ideo dactylon appellantes quia digitis medea-
tur. Tertium genus dactyli sed tenuis nascitur in parie-
tinis aut tegulis. Huic caustica uis est. Sistit ulcera quæ

Serpunt. Gramen capiti circumdatum sanguinis e nari-
bus fluctiones sistit. Camælos autem necare traditur in
babylonis regione id quod iuxta vias nascitur. Nec fœ-
nogræco minor auctoritas: quod telin uocant: alij carpos
Aliqui buceras: alij ægoctas: quoniam corniculis semen
est simile: nos siliciam: quod quomodo sereretur: suo loco
diximus. Vis eius siccare: mollire: dissoluere. Succus deco-
cti fœminarum pluribus malis subuenit: siue duricia si-
ue tumor: siue contractio sit uulvæ: fœuentur: insidunt: in-
fusum quoq; prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni
addito nitro decoctum & impositum medetur: item ex
aceto. Sic iocineri decoctum. Diocles difficile parientibus
semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouē cya-
this sepe ad tertias partes bibere: ut qui biberint in cali-
da laudentur. Et in balneo sudantibus dimidium ex re-
licto iterum dedit: mox a balneo reliquū pro summo au-
xilio. Farinam fœnogræci cum hordeo aut lini semine de-
coctam aqua mulsa contra uulvæ cruciatus subiecit. Itē
q; imposuit imo uentri. Lepras lentigines: sulphuris pa-
ri portione mixta farina curauit nitro ante præparata cu-
te sæpius die illinens. perungi q; percipiens. Theodorus
fœnogræco miscuit quartam partem purgati nasturtij
acerrimo aceto ad lepras. Damion fœnogræci semen ace-
tabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cya-
this ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitatur quin
decoctum eius utilissimum sit uuluis: interaneisq; exul-
ceratis. sicuti semen articulis atq; præcordijs. Si uero cum
malua decoquatur: postea addito mulso potus ante cæte-
ra uuluis interaneisq; laudatur. Quippe cum uapor quo
q; decocti plurimum profit. Alarumq; etiam graueolen-
tiam decoctū fœnogræci semen emendat. Farina prurigi-
nes capitis furfuresq; cum uino & nitro celeriter tollit.

LIBER

In hydromelite autem decocta addita axungia: genitalibus medetur. item pano parotidi: podagra: chiragra: articularis: carnibusque quae recedunt ab ossibus. Acto uero subacta luxatis. Illinitur et lyeni decocta in aceto et melle tantum. Carcinomata subacta ex uino purgat. Mox addito melle persanat. Sumitur et sorbitio et farina ad pettus exularatum longamque tussim. Diu decoquitur: donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum dicitur.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXV. PROOEMIUM.

Natura herbarum sponte nascentium.

Ca. i.

PSA QVAE NVNC DICETVR
herbarum claritas: medicinae tantam
i gratia gignente eas tellure: in admirationem curae priscorum diligentiaeque
animum agit. Nihil ergo intentatum
inexpertumque illis fuit. Nihil deinde occultatum quod
non prodesse posteris uellent. At nos elaborata ijs abscondere atque suprimere cupimus: et fraudare uitam etiam
alienis bonis. Ita certe recondunt: qui pauca aliqua non
uere inuidentes alijs: et neminem docere in auctoritatem scientiae est. Tantum ab excogitandis nouis: ac ad
uiuanda uita mores absunt. Summumque opus ingeniorum
diu in hoc fuit: ut intra unumquemque recte facta ueterum
perirent. At hercule singula quosdam inuenta deorum numero
addidere: omniumque uitam clariorem fecere cognominibus herbarum tam benigne gratiam memoria referente. Non aequae haec cura eorum mira esset in ijs: quae sa-

ei blandiuntur: aut cibo inuitant: sed culmina quoq; mō-
tium inuia & solitudines abditas omnisq; terræ fibras
scrutati inuenire: quid quæq; radix polleret: ad quos usus
herbarum folia pertinerent: etiam quadrupedum pabu-
lo intacta ad salutis usus uertentes.

Qui latine usus herbarum scripserint: & quādo ad
romanos noticia earuz peruenit: & qui primi græ-
corum de his composuerint: & de herbarum inuen-
tione: & antiqua medicina: & quare minus exerce-
antur earum remedia: & de cynorrhodo: & de dra-
cunculo medicinæ. Ca. ij.

Inus hoc q̄ par erat: nostri celebrare om-
nium utilitatum & uirtutū rapacissime. Pri-
musq; & diu solus idem ille. M. Cato omniū
bonarum artium magister pauci. dūtaxat attigit. Bonū
etiā medicamina nō omisā. Post eū unus illustriū tēta-
uit. C. Valgius eruditione spectatus: imperfecto uolumi-
ne ad Diuū Augustū: incoata etiā præfatione religiosa:
ut omnibus malis humanis illius potissimum principis
semper medicetur maiestas. Ante condiderat solus apud
nos: quod equidem inueni. Pompeius Lencus Magni Pō-
peij libertus: quo primū tempore hanc scientiam ad no-
stros peruenisse animaduertit. Nāq; Mithridates maxi-
mus sua ætate regum: quem debellauit Pompeius: omni-
um ante se genitorum diligentissimus uitæ fuisse argu-
mentis præterq̄ fama itelligitur. Vni ei excogitatū quoti-
die uenenum bibere: præsumptis remedijs: ut consuetu-
dine ipsa innoxium fieret. Primo inuenta genera antido-
ti: ex quibus unum etiam nomen eius retinet. Illius inue-
tum autumant sanguinem anatum ponticarum miscere
antidotis: quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Asclepiā
dis medendi arte clari: uolumina composita extant: cum

LIBER

sollicitatus ex urbe roma praecepta pro se mitteret. Illum solum mortaliū Mithridatem. xxij. linguis locutū certum est. Nec de subiectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis. lyi. quibus regnavit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinae peculiariter curiosus ab hominibus subiectis: qui fuere pars magna terrarum singula exquirens: scrinium commentationum harum & exemplaria effectusq; in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regia praeda potitus: transferre ea sermone nostro libertum suū. Leneū grammae artis doctissimum iussit. Vitaeq; ita profuit non minus quā reipublicae victoria illa. Praeter hos graeci auctores medicinae prodidere: quos suis locis diximus. Ex ijs Euax rex arabum qui de simplicium effectibus ad Nerone[m] conscripsit. Crateias: Dionysius: Metrodorus: ratione blandissima: sed qua nihil pene aliud q̄ rei difficultas intelligatur. Pinxere namq; effigies herbarum: atq; subscribere effectus. Verum & pictura fallax est ex coloribus tam numerosis: praesertim in aemulatione naturae: multumq; degenerat transcribentiū. sors uaria. Praeterea parū est singulas earū aetates. pingi: cum quadripartitis uarietatibus anni faciem mutant. Quare ceteri sermone eas tradidere. Aliqui effigie quidem indicata: & nudis quidem plerūq; nominibus defuncti: quoniam satis uidebatur potestates uimq; demonstrare querere uolētibus. Nec ē difficile cognitu. Nobis certe: exceptis admodū paucis: cōtingit reliquas cōtemplari sciētia. Antonij Castoris: cui summa auctoritas erat in ea arte nostro aeuo. Visendo hortulo eius: in quo plurimas alebat: centesimū aetatis annum excedens nullum corporis malum expertus: ac ne aetate quidem memoria aut uigore concussis. Nec aliud mutata magis antiquitas reperietur. Inueni-

ta iam pridem ratio est prenuñcias horas nō modo dies
 ac noctes. Solis lunæq; defectuum. Durat tamen tradita
 persuasio in magna parte vulgi ueneficijs & herbis id
 cogi. In eo nāq; foeminarum scientiā praeualere. Certe
 quid non replere fabulis colchis Medea: aliæq;? In
 primisq; italica circe dijs etiam adscripta? unde arbi-
 tror natum ut Aeschylus e uetustissimis in poetica re re-
 fertam italiam herbarum potentia proderet. Multiq;
 circeios agros ubi habitauit illa: in magno argumento
 etiamnū durante in marsis a filio eius orta gente: quos
 esse domitores serpentū constat. Homerus quidem pri-
 mus doctrinarum & antiquitatis parens: multas alias
 in admiratione Circes: gloriā herbarū ægypto tribuit:
 tum etiā cū rigaretur ægyptus illa nō autē esset: postea
 flumīs limo inuēta. Herbas certe ægyptias a regis uxo-
 re traditas suæ Helenæ plurimas narrat: ac nobile illud
 Nepenthes obliuionē tristitiæ ueniāq; afferens: & ab
 Helena utiq; oibus mortalibus propinandū. Primus au-
 tem omnū quos: memoria nouit: Orpheus de ijs herbis
 curiosius aliqua p̄didit. Post eū Musæus & Hesiodus
 polion herbā inquantū mirati sunt: diximus. Orpheus
 & Hesiodus sufficiones commendauere. Homerus &
 alias nominatim herbas celebrat: quas suis locis dice-
 mus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia primus uolu-
 men de earum effectū cōposuit: Apollini: Aesculapioq;
 & in totū dijs immortalibus inuentione: & origine
 assignata. Composuit & Democritus: anno peragratis
 persidis arabiae æthiopie ægyptiq; magis: Adeoq; ad
 hæc attonita antiquitas fuit: ut affirmauerit etiam in-
 credibilia dictū. Xanthus historiarum auctor in prima
 earum tradidit occisum draconis catulum reuocatum
 ad uitam a parente herba: quam balin nominat. Eadē-

LIBER

q̄s tillonē quē draco occiderat: restitutū saluti. Et in bā
 in arabia herba reuocatū ad uitā hominē tradit. Dixit
 Democritus: credidit Theophrastus esse herbā: cuius cō
 tactu illatæ ab alitæ: quā rettulimus: exiliret cuneis a
 pastoribus arbori adactus. Quæ etiā si fide carent: ad-
 mirationē tamē implent: coguntq; cōfiteri multū esse:
 quod uero supersit. Inde & plerosq; uideo existimare:
 nihil nō herbarū ui effici posse. Sed plurimū uires esse
 incognitas. Quorum numero fuit Herophilus clarus in
 medicina: a quo ferunt dictū quasdam etiā fortassis cal-
 catas prodesse. Observatū certe est: inflammari uulnera
 ac morbos superuentu eorū: qui pedibus iter cōfecerint
 Hæc erat antiqua medicina: quæ tota migrabat in græ-
 ciæ linguas. Sed quare nūc nō plures noscātur causæ: ni-
 si q̄ eas agrestes litterarūq; ignari experiuntur: utpote
 qui soli inter illas uiuant. Præterea securitas quarendi
 obuia medicorū turba. Multis etiam inuentis noīa de-
 sunt: sicut illi quam rettulimus in frugū cura: scimusq;
 defossam in angulis segetis præstare ne qua uis intret.
 Turpissima causa raritatis: quod etiam qui sciūt: demō-
 strare noliant: tanq̄ ipsis pariturū sit quod tradiderint
 alijs. Accedit ratio inuictionis anceps. Quippe etiam in
 repertis: alias inuenit casus: alias (ut uere dixerim) deus
 Insanabilis ad hosce annos fuit rabidi canis morsus:
 in pauorem aquæ: potiusq; omnis asserens odium. Nuper
 cuiusdam militantis in prætorio mater uidit in quiete:
 ut radicem siluestris rosæ: quā cynorhodō uocant: eblā-
 ditam sibi aspectu pridie in fruteto mitteret filio bibē-
 dam in lacte. In lusitania res gerebatur hispaniæ proxi-
 ma parte. Casusq; accidit: ut milite a morsu canis inci-
 piēte aquas expauescere superueniret epistola orantis:
 ut pareret religioni. Seruatusq; est ex inspirato. Et po-

*Rabidi canis
 morsus in
 insanabilis
 historia*

stea quisquis auxiliū simile tentauit. Alias apud aucto-
res cynorhodi una medicina erat: spongiolæ: quæ in me-
dijs spinis eius nascitur cinere cum melle alopecias ca-
pitis expleri. In eadem puincia cognoui in agro hospi-
tis nuper ibi repertū dracunculū appellatū caulem
pollicali crassitudine uersicoloribus uiperarū maculis:
quam ferebant contra omnium morsus esse remedium.
Alius est quē nos in priori uolumine eiusdem nominis
diximus: sed huic alia figura. Aliudq; miraculū exeu-
tis e terra ad primas serpentium uernationes bipedali
fere altitudine: rursusq; cum iisdem in terrā se conden-
tis: nec omnino occultato eo apparet serpens: uel hoc per
se satis officioso naturæ munere: si tantū præmoneret:
tempusq; formidinis demonstraret.

De quodā pestifero fronte germaniæ: & de britan-
nica: & maximis morborū doloribus. Ca. iij.

Ec bestiarum solum ad noscendū scelera sunt
sed interī aquarū quoq; ac locorū. In germa-
nia trans rhenum castris a Germanico Cæsa-
re promotis maritimo tractu fons erat aquæ dulcis so-
lus: qua pota intra biennium dentes deciderent. Compa-
gesq; in genibus soluerentur. Stomachacen medici uoca-
bant: & sceletirben. Ei malo reperta auxilio est herba
quæ uocatur britannica non nervis modo & oris ma-
lis salutaris: sed contra anginas quoq; & serpentes.
Folia habet oblonga nigra: radicem nigram. Succus
eius exprimitur & ex radice. Florem uibones uocant
qui collectus prius q̄ tonitrua audiantur: & denotatus
securos in totum reddit: Erisi qua castra erant nostris
demonstrauere illam. Miror quidem quæ nominis esset
causa: nisi forte confini oceano britanniæ ueluti pro-
pinquæ dicauere. Non enim inde appellatam eam:

LIBER

quoniā ibi plurima nasceretur: certū est. Etiā tum brī-
tannia libera fuit quidē: et hic quondā ambitus nomi-
nibus suis eas adoptandi: ut docebimus fecisse reges: ut
res tāta debeat: herbā inuenire: uitā inuare: nō fortas-
sis credet aliquis: cū hēc nostra friuola quoq; existimē-
tur: adeo delicijs sordent: etiā quæ ad salutē pertinent.
Auctores tamē quarum inueniūtur in primis celebrare
par est: effectu earum digesto in genera morborū. Qua
quidē in reputatione misereri sortis humanæ subit: &
præter fortuita casusq; et noīa quæ oīs hora excogitat
ad milia morborū singulis mortalibus timēda. Qui gra-
uissimi ex ijs sint: discernere stultitia ppe uideri potest
cum suis cuiq; ad presens quisq; atrocissimus uideatur.
Et de hoc tamē indicauere aut experimento asperrimos
cruciatu esse calculorum & stillicidium uesicæ. Proxi-
mum stomachi: tertiu eorū qui in capite doleant. Non
ob aliud fere morte conscita græcis: & noxias herbas
demonstratas. miror equidē. Nec uenenorū tantū: quo-
niam ea cōditio uitæ est: ut mori plerūq; etiam optimi
portus sit: tradatq; Varro Seruiū Clodiū equitē roma-
num magnitudine doloris in podagra coactum ueneno
crura perunxisse: & postea caruisse sensu omni æque q̃
dolore in ea parte corpis. Sed quæ fuit uenia monstnan-
di: qua mentes soluerentur? Partus eliderentur? multa q;
similia? Ego nec abortina dico. Ac ne amatoria quidem
memoro. Lucullū imperatorē clarissimū amatorio per-
iisse. Nec alia magica portenta: nisi ubi cauēda sunt aut
coarguēda in primis fide eorū dānata. Satis operæ fuit
abūdeq; pstitū uitæ salutare dixisse: ac postea inuēta.
De moly: & dodecatheo: & pæonia uel pētorobo
uel glycyfide: & panace uel asclepio: & heracleo
panace: chironio: & panace centaureo: uel pharna-

ceo: & heracleo siderio: & hyscyamo: uel apollinari
siue altercangeno.

Ca. iij.

Audatissima herbarum est Homero teste: quā
l uocari ab dijs putat moly. Ast inuentionem
eius Mer. assignat. Contraq; summa uenefi-
cia demonstrat. Nasci eam hodie circa pheneum & in
cyllenæ arcadiæ tradunt. Specie illa homerica radice ro-
tunda nigraq; magnitudine cepæ folio scyllæ: effodi at
difficulter. Græci auctores florem eius luteum pinxere:
cum Homerus candidum scripserit. Inueni e peritis her-
barum medicis: qui & in italia nasci eam diceret: affer-
riq; campania mihi aliquot diebus effossam inter diffi-
cultates saxeas radice triginta pedes longe. Ac ne sic q-
dam solidæ: sed abruptæ. Ab ea maxima auctoritas her-
bæ est: quam dodecatheon uocant: omnium deorum ma-
iestatem commendantes. In aqua potam omnibus mor-
bis mederi tradunt. Folia eius septem. lactucis simillima
exerunt: a lutea radice. Vetusissima inuentu pæonia est.
Nomenq; auctoris retinet. Quam quidam pentorobon
appellant: alij glycyfidem. Hæc quoq; difficultas est: q-
eadem aliter alibi nuncupatur. Nascitur opacis monti-
bus caule inter folia digitorum quattuor ferente in ca-
cumine ueluti græcas nuces quattuor aut quinq;. Inest
iis semen copiosum: rubrum: nigrumq;. Hæc medetur &
faunorum in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere noctu:
quoniam si picus martius uideat: tuendo in oculos impe-
tum faciat. Panaces ipso nomine omnium morborum re-
media promittit: numerosum & diis inuentoribus ad-
scriptum. Vnum quippe asclepion cognominatur: quo-
niā is filiam panaciam appellauit. Succus eius est co-
actus: ferulæ qualem diximus. Radix est multi corticis
& salsi. Hæc euulsa scrobem repleri uario genere frugū:

P iij

LIBER

religio est: ac terræ piamētū. Vbi: & quonā fieret mō
 & quale maxime p̄baretur: inter peregrina docuimus
 Id quod e macedonia affertur: bucolicon uocāt: armen-
 tarijs sponte erumpentē succū excipiētibus: hoc celerri-
 ma euanescit. Et in alijs aut generibus iprobatur maxi-
 me nigrū ac molle. Id enim argumentū est cæra adulte-
 rati. Alterū genus heracleon uocāt: & ab Hercule inuē-
 tum tradūt. Alij origanū heracleoticū siluestre: quoniā
 est origano simile: radice inutili. De origano diximus.
 Tertium panaces chironeon cognominatur ab inuento-
 re. Foliū eius lappato simile: maius: tamē & hirsutius.
 Flos aureus: radix parua. Nascitur pinguibus locis. Hu-
 ius flos efficacissimus eoq; amplius q̄ supradicta p̄dest.
 Quartū genus panaces ab eodē Chirone repertū centau-
 rion cognominatur. Sed & phanarceon in cōtrouersia
 inuētione a Pharnace rege deductū. Seritur hoc longio-
 ribus q̄ cætera folijs: & serratis. Radix odorata in um-
 bra siccatur: uinoq; gratiā adijcit: Huius genera duo fe-
 cere: alterū leuioris folij: alterū tenuioris. Heracleon si-
 derion & ipsum ad Hercule inuentū est: caule tenui di-
 gitorum quottuor altitudine. Flore puniceo: folijs coriā-
 dri. Iuxta lacus et amnes inuenitur. Omniaq; uulnera
 ferro illata efficacissime sanat. Est chironis inuentū am-
 pelos: quæ uocatur chironia: de qua diximus inter uites.
 Sicuti de herba cuius inuētio assignatur Minervæ. Hercu-
 li quoq; eā adscribūt: quæ apollinaris ap̄d arabas alterū
 siue altercāgenū: ap̄d græcos uero hyoscyamos appella-
 tur. Plura eius ḡna. unū nigro semine folijs pene purpu-
 reis spinosū. talis nascitur i gallacia. uulgare aut cādidi-
 us. ē fruticosus: altius papauere. Tertij semē iriōis semī
 simile et oīa īsanā gignētia: capitisq; uertigies. Quartū
 genus molle: lamudinosum p̄giūis cæteris. Cādidi semē

nis in maritimis nascens: hoc recepere medici. Itē ruffi
feminis non unq̃ ante candidum rufescit: si non e matu-
rit: improbatuq; . Et alioquin nullū: nisi cū inaruerit
legitur: natura uini. Ideoq; mētē caputq; infestās. V sus
feminis & per se & succo expresso. Exprimitur separa-
tim: & caulibus folijsq; utuntur & radice: temeraria
in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam folijs cō-
stat mentem corrumpi: si plura q̃ quattuor bibantur.
Etiam antiqui in uino febrem depelli arbitrabantur. Et
oleum fit ex semine: ut diximus: quod ipsum auribus in-
fufum tentat mentem: mireq; cōtra uenenū remedia p-
didere iis: qui id bibissent: & ipsum pro remedijs: adeo
nullo oīa experiēdi fuit: ut cogerētur etiā uenena pdesse.

De linostis: parthenio: hermupoa: siue potius mer-
curiali: & achillea: & panace: heraclea: sideriti: mil-
lefolio: & de scopia regia: & hermineo: teucro: sple-
nio: de melāpodio: siue helleboro: quotue eorū genera
& de nigro helleboro: & albo medicina: & quan-
do detur: & quō sumēdū: & quibus non dandum:
& quot mures necet.

Ca. v.

Inozostis siue parthenion a Marcurio inuen-
tus ē: ideo apud græcos hermopoa multi uo-
cāt. Eā apud nos oēs me curialē. Duo eius ge-
nera: masculus & foemina quæ efficacior: caule cubita-
li interdū ramoso in cacumine: ocimo angustioribus fo-
lijs: geniculis densis: alarū canis multis: semine in geni-
culis depēdēte: foeminæ copioso: mari iuxta genicula stā-
ti rariore ac breui: cōtortoq;. Foeminæ soluto & cādido
Folia maribus nigriora: foeminis cādidiōra: radix supua
cia: ptemuis. Nascūtur ē cāpestribus cultis. Mirū ē quod
de utroq; eorū genere proditur. Vt mares gignātur hūc
facere: ut foeminæ: illam. Hoc contingere si a conceptu

P iij

LIBER

succus protinus bibatur in passo: edanturue folia decocta ex oleo & sale: uel cruda ex aceto. Quidā decoquūt eam in nouo fictili cum heliotropio: & duabus aut tribus spicis donec decoquatur. Decoctum dari iubent: & herbam ipsam in cibo altero die purgationi mulieribus per triduum: quarto die a balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas. Easq; ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas uulnæ cum melle uel rosaceo uel lilino: uel irino admo- uit: item ad ciendos menses secundasq;. Hoc idem præsta- re potu forisq; dixit. Instillauit auribus surdis succum inunxitq; cum uino uetere. Alio folia imposuit: epipho- ris: stranguriæ & uesicæ. Decoctum eius dedit cum myr- rha & thure. Alio quidem soluendæ: uel in febris deco- quatur quantum manus capiat in duobus sextarijs aquæ ad dimidias bibitur sale & melle admixto: necnon cū ungula suis: aut gallinaceo decoctum salubrius. Purga- tionis causa putauere aliqui utraq; dandam: siue cum malua decoctum. Thoracem purgat. Bilem detrahunt. Sed stomachum lædunt. Reliquos usus dicemus suis lo- cis. Inuenit & achilleon Achilles discipulus Chironis qua uulneribus mederetur: quæ ob id achilleos uocatur. Hac sanasse Thelephum dicitur. Alij primum eruginem inuenisse utilissimam emplastris: ideoq; depingitur ex cuspidē decutiens eam gladio in uulnus Thelephi. Alij utroq; usum medicamento uolunt. Aliqui & hanc pa- nacem heracleon: alij sideritem. Hanc apud nos millefo- liam uocāt cubitali scapo ramosam: minutioribus q̄ fœ- niculi folijs uestitam ab imo. Alij fatentur quidem illā uulneribus utilem: sed ueram achilleon esse scapo cær- leo pedali: sine ramis ex omni pte singulis folijs rotūdis eleganter uestitā Alij quadrato caule: capitibus marru

bii folio arcus. Hæc etiã p̄cisos nervos glutinare faciunt
aliij sideritẽ i macerijis nascetẽ cũ teritur fœdi odoris. Et
annũ aliam similem huic: sed cãdidioribus folijs & pi
guioribus tenuioribus cauliculis in uineis nascentem.
Aliam uero binum cubitorum ramulis exilibus triangu
lis: folio filicis: pediculo longo: betæ semine: omnes uul
neribus præcipuas. Nostri eam quæ est latissimo folio:
scopam regiam uocant: Medetur anginis suum. Inuenit
& teucer eadem ætate teucrion: quam quidam Hemio
nion uocant: spargentem iuncos tenues: folia curua aspe
ris locis nascentem: austero sapore: nunquam florentem.
Neq; semen gignit. Medetur lyenibus. Constatq; sic in
uentam: cum extra super eam proiecta essent fertur adhæ
sisse lyeni: eumq; exinanisse. Ob id a quibusdam spleniõ
uocatur. Narrant fues qui radicem eius edunt: sine splene
inueniri: Quidam ramis hysopi surculosam: folio fabæ.
Eodem nomine appellant: & colligi florentem adhuc
iubent adeo florere nõ dubitant: maximeq; ex cilicijs &
pysidiæ montibus laudant. Melampodis fama diuinatio
nis artibus nota est. Ab hoc appellatur unum hellebori
genus melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine in
uenisse tradunt: capras purgari pastore illo animaduere
tente: datoq; lacte earum: sanasse prætidas furentes.
Quamobrem de omnibus eius generibus dici simul con
uenit. Prima duo sunt candidum ac nigrum. Hoc radici
bus tantum intelligi tradunt pleriq; . Alij folia nigri
platani similia: sed minora nigrioraq; . & pluribus di
uisuris scissa. Albi betæ incipientis. Hæc quoq; nigriora
& canalicum dorso rubescentia. Vtraq; caule palmi feru
laco bulborum tunicis conuoluto radice fibrata ceparu
modo. Nigro: equi: boues: fues: necantur. Itaq; cauent id
cum candido uesantur. Tempestiuum esse tradunt messi

LIBER

bus. plurimum autem nascitur in oeta monte. Et optimo uno eius loco circa pyram. Nigrum ubiq; prouenit: sed melius in helicone: qui mons & alijs laudatur herbis. Candidum probatur oeteum. Secundum ponticum. Tercio loco heleaticum: quod in uitis nasci ferunt. Quarto parnasium quod adulteratur etolico ex uicino. Nigrum ex ijs melampodion uocant: quo & domos suffiunt purgantq; aspergentes se & pecora. Cum precatone solenni hoc & religiosius colligitur. Primus enim gladio circumscribitur. Deinde qui succisurus est ortum spectat. Et precatur: ut id liceat sibi concordantibus dijs facere. Obseruatq; aquilæ uolatus: fere enim secantibus interest. Et si prope aduolauerit: moriturum illo anno qui succidit: augurium est. Nec album facile colligitur: caput aggrauas maxime: nisi præsummatum alium: & subinde uinum sorbeatur: celeriterq; fodiatur. Nigrum alij entomon uocant: alij polyrhizon: purgat per inferna. Candidum autem uomitione. Causasq; morborum extrahit. Quondam terribile. Postea tam promiscuum: ut pleriq; studiorum gratia ad prouidenda acius quæ commentabantur: sæpius sumptitauerint. Carneadem responsurum zenonis libris. Drusum quoq; apud nos tribunorum popularium clarissimum: cui ante omnes plebs adstans plausit: optimates uero bellum marsicum imputauere: constat hoc medicamento liberatum comitali morbo in antycira insula. Ibi enim tutissime summitur: quoniam (ut diximus) sesamoides admiscant. Italia ueratrui uocat. Farina eorum per se & mixta radica: quæ lanas diximus lauare: sternutamentum facit. Amboq; somnum. Leguntur autem tenuissime radices breuesq; ac uelut decurtatæ etiam hæ. Nam summa quæ est crassissima cepis similis canibus tantum datur purgatio

nis causa. Antiqui radicem corticemq; carnosissimum eli-
 gebant: quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis
 spongijs opertam turgescantemq; in longitudinez finde-
 bant. Deinde fila in umbra siccabant ijs utentes. Nūc ra-
 mulos ipsos ab radice sua grauissimi corticis: ita dantes.
 Optimum quod acre gustu: feruensq; in frangendo pul-
 uerem emittit. Durare uim eius. xxx. annis ferunt. Nigrū
 medetur paralyticis: insanientibus: hydropicis dummo-
 do citra febrim: podagris ueteribus: articularijs morbis.
 Trahit aluum & bilem: pituitasq;. Ex aqua datur ad le-
 niter moliendam aluum plurimum drachma: modice
 quattuor obolis. Miscuere aliqui & scamoneam: sed tu-
 tius salem. In dulcibus datum copiosius periculū infert.
 Oculorum caliginem fotu discutit. Ob id quidam & in-
 unxere. Tritum strumas: suppurata: duritias concoquit:
 & purgat. Item fistulas tertio die exemptum. Verru-
 cas tollit cū squamis æris: & sādara. Hydropicorū uē-
 tri ipōitur cū farina hordeacea & uiō. Pecorū & iumē-
 torū pituitas sanat surculo p. aurem traiecto: & postero
 die eadē hora exēpto. Scabiē quadrupedū cū ture & cæ-
 ra ac pice uel cū pissileo. Albū optimū: qd ælerrie mouet
 sternutamēta: s; multū terribilius nigro. p̄cipue si q̄s ap-
 patū poturorū apd ātīquos legat: cōtra horrores: strāgu-
 latus: itēpestiuas sōni uires: singultus ifinitos: aut sterna-
 tamēta: stomachi dissolutōes: tardiores uomitus aut lōgī
 q̄ores: exiguos aut nimios. Quippe alia dare soliti: q̄ cō-
 citaret uomitōes: ipm̄q; helleborū extraherēt medicamen-
 tis: aut clysteribus: sape ēt sanguie uēis emissio. Iā uero &
 cū p̄spe cēdat terribilius uisu ī uarijs coloribus uomitio-
 nū: & post uomitōes obseruatōe alui: balnearū dispēsa-
 tōe: totius corpis cura antecēdēte: oīa hęc magno terrore
 & fama. Nāq; tradūt absumi carnē si coquatur una. S;

LIBER

antiquorum uitium erat: q̄ propter hos metus parcius dabant cum celerius erumpat: quo largius sumitur. Themison binas non amplius drachmas donauit: sequentes & quaternas dedere. Claro Heropoli preconio: qui hel- leborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concita- tis enim intus omnibus ipsum in primis exire. Præterea mirum inuentum est: q̄ incisum forficulis ut diximus: cribrant: cortex remanet. Hoc inuito medula cadit. Hæc in nimia purgatione data: uomitiones sistit. Cauendum est foelici quoq; cura: ne nubilo detur die: quippe impati- biles cruciatus existunt. Nam æstate potius q̄ hyeme dā- dum non est in dubio. Corpus septem diebus præparan- dum cibis acribus: abstinētia uini: quarto & tertio die uomitionibus: pridie coenæ abstinētia. Albus e dulci da- tur: aptissime uero in lacte aut pulte. Nuper inuenere dis- sectis raphanis inserere helleborū: rursusq; comprime- re raphanos: ut transeat uis: atq; eo lenimento dare. Reddi post quattuor fere horas incipit. Totum opus sep- tenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus: ut diximus uertigini: melancholicis: insanientibus: lym- phaticis: elephantia albæ: lepris: tetano: tremulis: poda- gricis: hydropicis: incipientibusq; tympanicis: stoma- chicis: spasticis: clinicis: ischiadicis: quartanis quæ aliter non desinant: tussi ueteri: inflammationibus: torminibus redeuntibus. Vtiant dari senibus & pueris. Item molli- bus ac foeminei corporis: animæ exilibus: aut teneris: & foeminis minus q̄ uiris. Item timidis: aut si exulcera- ta sint præcordia: uel tumeant: minimeue sanguinem ex- creantibus causarijs: uel latere: uel faucibus. Medetur ex- tra corporis eruptionibus pituitæ cum axungia salsa il- litum: item suppurationi ueteri. Mures polenta admixtū necat. Galli sagittas in uenatu helleboro tingunt: circum

cisoq; uulnere teneriorem sentiri carnem affirmant. Mu-
sca quoq; necantur albo trito & cum lacte sparsa. Eodē
& phthiriasis emendatur.

De mithridatia: & scordoti siue scordio: & pole-
monia: uel philateria: uel chiliodynamia: & eupato-
ria: & centaurea: siue chironia: & de lecto antau-
reo: libadio: felle terræ: & triorche: medicina. C. yi.

psi Mithridati Crateias adscripsit unam mi-
i thridatiam uocatam. Huic folia duo a radice
achanto similia. Caulis inter utraq; sustinens
roseum florem. Alteram lenam scordotin siue scordion:
ipsius manu ad scriptam: magnitudine cubitali: quadrā
gulo caule: ramosam quernæ similitudine folijs lanugi-
nosus. Reperitur in ponto campis pinguibus humidisq;
gustus amari. Est & alterius generis: latioribus folijs:
mentastro similis: plurimosq; utraq; ad usus: per se: &
inter alia in antidotis. Polæmoniam alij philateriam a
certamine regum inuentionis appellant. Cappadoces au-
tem chiliodynamam radice crassā: exilibus ramis: qui-
bus in summis corymbi dependent: nigro semine: cetero
rutæ similis. Nascitur in montosis. Eupatorio quoq; re-
giam auctoritatem habet. Caulis lignosi nigricantis hir-
suti: cubitalis aliquando: & amplioris: folijs per inter-
ualla. y. ut canabis per ambitum incisis quinq; partito
nigris & ipsis plumosisq; radice superuacua. Semen dy-
sentericis in uino potum auxiliatur unice. Centauria cu-
ratus dicitur Chiron cum Herculis exaptus hospitio p-
tractanti arma: sagitta excidisset in pedem: quare aliqui
chironium uocant. Folia sunt lata & oblonga: serrata
ambitu densa ab radice: caules ternum cubitorum geni-
culati. In ijs capita æu papauerum. Radix uasta: rubl-
scēs: tenera fragilisq; ad bina cubita madida. Succo ama

LIBER

ra cum quadam dulcedine. Nascitur in collibus pignus
lo. Laudatissima in arcadia: elide: messenia: pholoe: &
lycæo: atq; in alpibus: pluribusq; locis in lycia. Quidam
& ex ea lycium faciunt. Vis in vulneribus tanta: ut co-
hærescere etiam carnes tradant: si coquantur simul. In
usu radix tantum duabus drachmis bibenda quibus dice-
tur: si febris sit: in aqua trita: cæteris in uino. Medetur &
omnium morbis decoctæ succus: Est alterum centaurion
cognomine lecton: minutis folijs: quod aliqui libadiō uo-
cant: quoniam secundum fontes nascitur: origani simile
angustioribus & longioribus folijs anguloso caule: pal-
mum alto fruticanti: flore lychnidis: radice tenui: & su-
peruacua succo effrax. Ipsa herba autumno legitur: suc-
cus e fronde. Quidam caules concisos madefaciunt die-
bus. xviij. atq; ita exprimunt. Hoc centaurion nostri fel
terræ uocant: propter amaritudinem summam. Galli
exacum: quoniam omnia mala medicamenta potius e cor-
pore exigit per alium. Tertia est centauris cognomine
triorchis. Qui eam secatur rarum est ut non uulneret sese.
Hæc succum sanguineum mittit. Theophrastus defendi
eam: impugnariq; colligetes tradit a triorche accipitru
genere: a quo & nomen accepit. Imperiti confundunt
hæc omnia: & uni generi assignant.

De climeno: & gentiana: & lysimachia: & par-
thenide: & artemisia: & ambrosia: & nymphaea:
heracleo: & euphorbia medicina. Ca. yij.

Limenos a rege herba appellata est hederæ fo-
c lijs ramosa caule inani articulis præcincta:
odore graui & semine hederæ: siluestribus
& montosis nascens. Quibus morbis pota medeatur: di-
cimus. Sed hic indicandum est dum medeatur: sterilita-
tem pota etiam in uiris fieri. Græci plantagini similes

esse dixerunt: caule quadrato: folliculis cum semine inter se implexis: uelut in polyporum cirris. Est succus autem in usu. Vis eius summa in refrigerando. Gentianam inuenit Gentijs rex illyriorum ubiq; nascentem: in illyrico tamen præstantissimam folio fraxini: sed magnitudine lactucæ: caule tenero pollicis crassitudine: cauo & inani: ex interuallis foliato: trium aliquando cubitorum: radice lenta: subnigra sine odore aquosa: montibus subalpinis plurima. Vñ in radice & succo. Radicis natura est excafactoria: sed prægnantibus nõ bibenda. Inuenit Lysimachus herbam lysimachiam: quæ ab eo nomen retinet: celebrata Erasistrato. Folia habet salicis uiridia: florem purpureum: fruticosa: ramulis erectis odore graui: gignitur in aquosis. Vis eius tanta est: ut iumentis discordantibus iugo imposita asperitatem cohibeat. Mulieres quoq; hanc gloriam affectauere. In quibus artemisia uxor Mausoli adoptata herba: quæ antea parthenis uocabatur. Sunt qui ab artemide artemisiam cognominatam putent: quoniam priuatim medicatur foeminarum malis: absinthij autem modo fruticosa maioribus folijs pinguibsq; . Ipsius duo genera. Altera latioribus folijs: altera tenera tenuioribus: & non nisi in maritimis nascent. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellant simplici caule: minimis folijs: flores copiosi erumpentes: cum uia maturescit odore non in iucundo: quam quidam botrin: alij ambrosiam uocant. Talis in cappadocia nascitur. Nympha nata traditur a nymphea zeolotypia erga Herculem mortua. Quare heracleon uocant aliqui: alij rhopalon a radice clauæ simili. Ideoq; eos qui bibant eaz duodecim diebus coitu genituraq; priuari. Laudatissima in orchomeno & marathone Bo

LIBER

eoti Madon uocant : qui & semen edunt . Nascitur in
 aquosis : folijs magnis in summa aqua & alijs ex radi-
 ce prodeuntibus flore lilio simili : & cum defloruerit ca-
 piti papaueris . In caule secatur autumno . Radix nigra i
 sole siccatur . Aduersaturq; & aluinis . Est & alia nym-
 pheia in thessalia amne peneo : radice alba : capite lueto :
 rose magnitudine . Inuenit & patrum nostrorum eta-
 te rex iuba : quam appellauit euphorbiam medici sui no-
 mine & fratris musae : a quo Diuum Augustum conser-
 uatum indicauimus . Iidem fratres instituere a balneis
 frigida multa corpora astringi . Antea non erat mos ni-
 si calida tantum lauari sicut apud Homerum etiam inue-
 nimus . Sed Iubae uolumen quoq; extat de ea herba : &
 clarum praekonium . Inuenit eam in monte atlante : spe-
 ctatur folijs acanthinis . Vis tanta est : ut uel e longinquo
 succus excipiat incise conto . Suscipitur excipulis utri-
 culo haedino . Humor lactis uidetur effluere . Siccatur con-
 to . Sic thuris effigiem habet . Qui colligunt clarius ui-
 dent . Contra serpentes medetur . Quaecumq; parte per-
 cussa uertice inciso & medicamento addito . Ibi getuli
 qui legunt haedino lacte adulterant : sed discernitur igni .
 Id enim quod sincerum non est fastidiendum odorem
 habet . multum infra hunc succum est qui in gallia fit
 ex herba chamaelea granum occiferente . Fractus ammo-
 niaco similis est : etiam leui gustu os accensum diu detinens :
 & magis ex interuallo donec fauces quoq; siccat .

De plantagine & buglosso : & cynoglosso : & bu-
 phthalmo : & scythia : & de spartania : & hippia-
 ce : & ischaemone : & betonica : & cantabrica : & co-
 siligine : & hiberida : & chelidonia : & canaria :
 & elaphobosco : & dictamno : & aristolochia : &
 quod eius delectatione inuoluant pisces : & statiz m

piantur: & medicinae cōtra serpētū ictus ex herbis
quas superius noiauit: & de argemonia. Ca. viij.

Elebrauit & themison medicus uulgarē her
bam plantaginē tanq̄ inuentor uolumine de
ea edito. Duo eius genera. Minor angustiori-
bus folijs & nigrioribus: linguae pecorum similis:
caule anguloso in terrā inclinato in pratis nascens. Al-
tera maior folijs laterū modo inclusa: quae quia septena
sunt quidā eam heptapleuron uocauere. Huius & cau-
lis cubitalis est: & napi similis. Nascitur in humidis
multo efficacior. Vis mira in siccando densandoq; cor-
pore cauterij uicem optinens. Nulla res aequē sistit fu-
ctiones: quas græci rheumatismos uocāt. Turgitur huic
Boglossos boum linguae similis: cui præcipuū q̄ in uinū
deiecta animi uoluptates auget: & uocatur euphrasi-
num. Iūgitur & cynoglossos caninas imitans linguas
topiarijs operibus gratissima. Aiuntq; quae tres thyrsos
seminis emittat: eius radicē potā ex aqua ad tertianas
prodesse: quae quattuor ad quartanas. Est alia similis ei:
& quae ferat lapas minutas. Eius radix pota ex aqua
ranis & serpentibus aduersatur. Est & bupthalmos
similis boum oculis: folio fœniculi: circa oppida nascēs
fruticosa caulibus: qui & manduntur decocti. Quidā
cochlam uocant. Hæc cum cera sciromata discutit. Inue-
nere herbas & uniuersæ gentes. Scythia eam primum:
quae scythice uocatur: circa boætiā nascens prædulcis.
Aliā quoq; utilissimā quā spartaniā uocāt. Magna &
ea cōmendatio: q̄ in cre eā hñtes famē sitimq; non sen-
tiunt. Idem præstat apud eos hippice dicta: q̄ in equis
quoq; eundē effectū habeat. Tradūtq; his duabus herbis
scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitiq;
Ischemonē thracia inuenit: qua ferūt sanguinē sisti: non

Q

LIBER

aperta modo uena: sed etiam præcisa. Serpit e terra mi-
 lio similis: folijs asperis & lanuginosis farcitur in an-
 res. Quæ in italia nascitur: & sanguinem eodem adal-
 ligata sistit. Vetones in hispania eam quæ betonica di-
 citur in gallia. In italia autem ferratula a græcis cestron
 aut psychotrophon ante cunctas laudatissima. Exit an-
 gulofo caule cubitorum duum a radice spergens folia fere
 lappathi serrata semine purpureo. Folia siccantur in fa-
 rinam plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetum sto-
 macho & claritati oculorum. Tantumque gloriæ habet: ut
 domus in qua sata sit tuta existimetur a piaculis om-
 nibus. In eadem hispania inuenta est catabrica per Di-
 ui Augusti tempora a cantabris reperta. Nascitur ubique
 caule iunceo pedali in quo sunt flosculi oblongi uelut ca-
 lathi. In ijs semen perquam minutum. Nec alias defuere hi-
 spaniæ herbis exquirendis: ut in quibus etiamnum hodie
 in uirorum lætiore conuictu potionem e centum herbis
 mulso additis credidere saluberrimam suauissimamque. Nec
 quisque genera earum iam nouit aut multitudinem. Nu-
 merus tantum constat in nomine. Nostra ætas memi-
 nit herbam in marsis repertam. Nascitur & aquiculis
 circumuicium neruesiæ uocatur consiligo. Prodest ut de-
 monstrabimus suo loco deploratis in pthisi. Inuenit nu-
 per & Seruilius Democrates primus medentium quam
 appellauit hiberidam quam ficto nomine inuentioni eius
 assignato carmine. Nascitur maxime circa uetera mo-
 numenta parietinasque & inculta itinerum. Floret sem-
 per folio nasturtij: caule cubitali: semine tam paruo: ut
 uix aspici possit. Radici odor nasturtij. Vnus æstate ef-
 ficacior: & recenti tantum. Tunditur difficulter. Co-
 xendricibus & articulis omnibus cum axungia modica
 utilissima: uiris plurimum quaternis horis: feminis mi-

nus dimidio adalligata: ut dein in balneū descendatur
in calidā & postea oleo & uino corpus perungatur:
diebusq; uicenis iterpositis idem fiat si qua admonitio
doloris supersit. Hoc modo rheumatismos oēs sanat ocul
los. Imponitur non in ipsa inflammatiōe: sed imminu
ta. Animalia quoq; inuenere herbas: in primisq; chelido
niam. Hac enim hirundines oculis pulorū in nido resti
tuunt uisum: ut quidam uolunt etiam erutis oculis. Ge
nera eius duo. Maior fruticoso caule: folio pastinacæ er
raticæ ampliore: ipsa altitudine duum cubitorū. Colos
albicans: flos luteus. Minori folia hederæ rotundiora
minus candida. Succus croci mordax. Semen papaueris
Florent aduentu hirundinum. Discessu marcescunt. Flo
rentibus succus exprimitur: & in æreo uase cum melle
attico leniter cinere feruenti decoquitur: singulari re
medio contra caligines oculorū. Vtuntur & per se suc
co in collyrijs: quæ chelidonia appellantur ab ea. Inue
nerunt & canes canariā: qua fastidiū deducūt: eamq;
in nostro conspectu mandunt: sed ita ut nunq̃ intelli
gatur quæ sit etenim depasta cernitur. Notata est autē
animalis huius malignitas in alia herba maior. Percus
sus enim a serpente: mederi quadā sibi dicitur: sed illam
homine inspectante nō decerpit. Simplicius cernæ mon
strauere elaphoboscon: de qua diximus. Item seseli eni
xæ a partu dictamum ostendere (ut indicauimus) uulne
ratæ eo pastæ statim decidentibus telis. Non est alibi
q̃ in creta: ramis prætenue: pulegio simile: feruens &
acre gustu: folijs tantū utūtur. Flos nullus ei est: aut se
mē aut caulis. Radix tenuis & supernacua. Et in creta
autē nō spaciose nascitur: mireq; a capris expetitur. Pro
eo est et pseudo dictamū multis in terris nascens: folio
simili: ramulis minoribus a quibusdā condris uocātū.

LIBER

Minoris effectus statim intelligitur. Dictamū enim mīnima portione accēdit os: Qui legere eam: in ferula uel arundine condunt: praeligantq; ne potentia euanescat. Sunt qui dicant utranq; nasci multifariā: sed deteriore in agris pinguibus: uerā quidam dictamum non nisi in asperis. Est & tertium genus dictamnū uocatū: sed neq; facie neq; effectū simile folio sisymbrij: ramis maioribus procedente persuasione illa: quicquid in creta nascitur: infinito praeſtare ceteris eiusdē generis alibi genitis. Proxime quod in pernaſo: alioquin herbiferū esse & peliū montē in theſſalia. Et telethrium in enboea. Et totam arcadiā ac laconicam. Tradunt arcades quidem nō medicaminibus uti: sed lacte circa uer: quoniam tunc maxime succis herbæ turgeant: medicenturq; uberes pascuæ. Bibunt autē lac uaccinū: quoniā boues omnino uoriferæ sunt in herbis. Potentiā earum per quadripedes etiamnū duobus clariſ exemplis manifesta fit. Circa abderā: & limitem: qui Diomedis uocatur equi paſti inflammantur rabie: circa pothniam uero & aſini. Inter nobiliſſimas aristoſchia nomen dedisse grauide uidentur: quoniā etiā ariſte lechufes. Noſtri malū terre uocant: & quattuor genera eius ſeruant. Vnū tuberibus radicū rotundis folijs inter malū & hederā nigrioribus pinguioribusq;. Alterū maſculæ radice longa quattuor digitorū longitudine: baculi craſſitudine. Tertiū longiſſimæ tenuitatis uitis nouellæ cui ſit præcipua uis: quæ clematicis uocatur: ab alijs cretica. Omnes colore buxæ: caulibus paruis: flore purpureo. Ferūt baculas paruas uelut cappares. Valent radice tantum. Est & quæ piſtoſchia uocatur quarti generis: tenuior q̄ proxime dicta: denſis radicis capillamētis iunci plenioris craſſitudine. Hanc quidā polyrrhizon cognominant

Odor omnium medicatus. Sed oblonga radice tenuiori
q; gratior. Carnosi eni est corticis: unguentis quoq; nar
dinis conueniens. Nascuntur pinguibus locis & cam
pestribus. Effodere eas messibus tēpestiuū: ita desquam
mato terreno seruantur. Maxime tamē laudatur ponti
ca. Et in quocūq; genere ponderosissima quæq; medici
nis aptior. Rotūda contra serpentes. Oblōga in summa
tamē gloria est etiā modo. A cōceptu admota uuluis in
carne bubula mares figurat: ut traditur. Piscatores cā
paniæ radice eam: quæ rotunda est: uenenū terræ uocāt
coramq; nobis contusam immixta calce in mari sparse
re: aduolant pisces cupiditate mira: statimq; exanimati
fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur: conuulsis cō
tusis ex alto præcipitatis radice pota ex aqua utilissi
ma esse traditur. Semine pleureticis & neruis cōfirma
re exalfacere. Eadē satyrion est uerū & effectus earū
ususq; dicendi sunt: Ordiendūq; a malorū omniū pessi
mo: idest serpentū ictu. Medentur ergo britānica hæ
ba. Panaces generū omniū radix e uino. Chironiæ &
flos & semen potū illitūq; ex uino & oleo. Priuati
q; quæ cunila bubula appellatur. Polemonia uel phile
teris radicis drachmis quattuor ex mero. Teucria: fideri
tis scordotis: ex uino priuati ad angues potæ & illi
tæ: siue succo siue folio siue decocto. Centauriæ maioris
radice drachma in uini albi cyathis tribus. Gentiana
præcipue aduersus angues duabus drachmis cū pipere
& ruta uini cyathis. vi. siue uiridis siue sicca. Et lysima
chiæ odorem fugiunt serpentes. Datur ex uino percussis
chelidonia. Morsibus imponitur betonica præcipue: cui
uis tanta perhibetur: ut inclusa circulo eius serpētes ipse
se se interimant flagellando. Datur & ad ictu semen
suis denarij pondere cum tribus cyathis uini: uel farina

LIBER

drachmis tribus sextario aqua iponitur. Cantabricæ: di-
 Etami: aristolochiæ radicis drachma in uini hemina sæ-
 pius bibenda: prodest & illita ex aceto. Similiter pisto-
 lochiæ. Quin & omnino suspensa supra focum fugat e do-
 mibus serpentes. Argemonia quoque radice eius denarium po-
 dere in uini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit
 dici ceterisque quæ primò nominantur. In eo autem genere mede-
 di primò conuenit: quod nominari in quo maxime ualebit
Folia habet anemonæ equalia diuisa apij modo: caput
in cauliculo papaueris siluestris: item radicem. Succum
croci colore acrem & acutum. Nascitur & in aruis apud
nos. Nostri tria genera eius faciunt: & id demum pro-
bant cuius radix thus redoleat.

De agarico: & echyo: & hyoscyamo: & hierabota-
 ne: & blattaria: & lemonia: & quinq; folio: &
 sparganio: & danco: & persolata: & arctio: & cy-
 clamino: & peucedano.

Ca. ix

Garicon ut fungus nascitur in arboribus circa
 a bosphorum: colore candido. Datur obolis quattu-
 or contritum cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod
 in gallia nascitur infirmius habetur. Præterea mas spis-
 sior amariorque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina so-
 lutior in initio gustus dulcis: mox in amaritudinem tra-
 nsit. Echyos utriusque generis pulegio similis. Folijs coro-
 nata: drachmis duabus ex uini cyathis quattuor datur.
 Item altera quæ lanugine distinguitur spinosa: cui &
 capitula uiperæ similia sunt hæc ex uino & aceto. Qui-
 dam echyon personatam uocant: cuius folio nullum est la-
 tius: grandes lapas ferentem. Huius radicem decoctam ex
 aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum folijs ex ui-
 no datur peculiariter contra aspidas. Nulla tamen ro-
 manæ nobilitatis plus habet quam hierabotane. Aliqui peri-

stereon: nostri uerbenacam uocant. Hæc est quæ legatos
ferre ad hostes indicauimus. Hæc ionis mensa uertitur.
Domus purgantur: lustranturq;. Genera eius duo sunt.
Foliosa quæ fœminā putant. Mas rarioribus folijs. Ra=
muli utriusq; plures: tenues: cubitales: angulosi. Folia mi=
nora q̃ quercus: angustioraq;: diuisuris maioribus: flos=
glaucus: radix lōga: tenuis. Nasctur ubiq; i planis aquo=
sis. Quidā nō distinguūt: sed unū omnino genus faciunt
quoniā utraq; eosdem effectus habeat. Vtraq; sortiūtur
galli: & præcūnt responsa. Sed magi utiq; circa hæc
insaniunt. Hæc perunctos impetrare quæ uelint: frebres
abigere: anicitias conciliare nulliq; non morbo mederi.
Colligi circa canis ortum debere: ita ut ne luna aut sol
conspiciatur: fauis ante & melle terræ ad piamentum
datis. Circumscriptā ferro effodi sinistra manu & in
sublime tolli. Siccari in umbra separatim: folia: caulem:
radicem. Aiuntq; si aqua spargatur triclinium: qua ma=
duerit: latiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conte=
ritur ex uino. Est similis uerbasco herba: quæ sæpe fallit
pro ea capta: folijs minus candidis: candiculis pluribus
flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit: ideoq; ro=
mæ blattariam uocant. Lemonium succum lacteum mit=
tit: concrescētē gūmi modo humidis locis. Datur denarij
pondus in uino. Quinquefoliū nulli ignotū ē: cū etiā fra=
gā gignēdo cōmēdetur. Græci uocāt pētāpētes siue cha=
mezeleon siue pētaphylō. Cū effoditur rubrā hēt radicē.
iārescēs nigrescit & angulosa. Fit nomē a nūero foliorū
hēs. Et ipsa herba icipit & desinit cū uite. Adhibetur et
purgādis domibus. Aduersus serpētes bibitur & eius ra=
dix quæ sparganion uocatur ex uino albo. Dauci genera
quattuor fecit Petronius Diodotus quæ psequi nihil at=
tinet: cum sint differētiæ due. Probatissimæ i creta mox

Q iij

LIBER

in achaia & in siccis ubicunq; nati: fœniculi similitudi-
 ne: candidioribus folijs & minoribus hirsutisq;. Caule
 pedali recto: radice suauissimi gustus & odoris. Hoc ge-
 nus in saxosis nascitur meredianis. Reliqua genera ubiq;
 nascuntur terrenis collibus limitibusq; nec nisi pinguis so-
 lo: folijs coriandri: caule: cubitali: capitibus rotundis: sæ-
 pe pluribus q̃ ternis: radice lignosa: sed cum inaruerit su-
 peruacua. Semen eius cymino simile: prioris milio albū
 acre odoratum omnibus & feruens. Secundum priore
 uehementius est: ideoq; parce summi debet. Si iam maxi-
 me tertium genus facere libeat est simile staphylino: qd̃
 pastinacam erraticam appellant: semine oblongo: radi-
 ce dulci. Omnia hæc & hyeme & æstate sunt intacta
 quadrupedi nisi post abortus. Ex aliis usus fœminis. Ex
 creta radicis dulcis: & magis ad serpentes est. Bibitur
 e uino drachma una. Datur & quadrupedibus percus-
 sis. Therionarca alia q̃ magica & in nostro orbe nasci-
 tur: fruticosa folijs subuirdibus: flore roseo. Serpētes ne-
 cat cuiunq; admota fuerit. Et hæc torporem affert. Per-
 solatam quam nemo ignorat: græci uero arction uocant
 folia habet maiora etiam cucurbitis & hirsutiora ni-
 grioraq; & crassiora: radicem albam & grandē. Hæc
 ex uino bibitur denariorum duum pondere. Item cycla-
 mini radix contra serpentes omnes. Folia habet minora
 q̃ hedera nigriora & tenuicra sine angulis in quibus al-
 bicant maculæ. Caule exiguo: inani floribus purpureis:
 radice lata: ut rapum uideri possit: cortice nigro. Nasci-
 tur in umbrosis. A nostris tuber terræ uocatur. In omni-
 bus serenda domibus. Si uerum est ubi sata sit nihil no-
 cere mala medicamenta Amuletum uocant: narrantque
 ea ebrietatē repræsentari. Addita i uinū radice: & sicca-
 ta scyllæ modo cōscissa reponitur: decoquiturq; eadē ad

crassitudine mellis. Suū tamen uenenū inest ei: tradūtq;
 si prægnaus radicē transgrediatur: abortū fieri. Est &
 altera cyclaminos cognomine cyssanthemos geniculatis
 caulibus superuacuis a priore distans circa arbores se
 uoluens acinis hederæ: sed mollibus. Flore candido: spe-
 cioso: radice superuacua. Acini tantum in usu: gustu acri:
 sed lenti. Siccantur in umbra: tūsq; diuidūtur in pastil-
 los. Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est: cogno-
 mine chamæcissos uno omnino folio: radice ramosa: qua
 pisces necabantur. Sed inter primas celebratur penæda-
 num: laudatissimum in arcadia: mox samothracæ. Caulis
 est ei tenuis: longus fœniculo similis: iuxta terram folio
 sus: radice nigra crassa: graui odore: succosa. Gignitur in
 montibus opacis. Foditur exitu autumnī. Placent tener-
 rimæ & altissimæ radices. Hæ conciduntur in quater-
 nos digitos offeīs cultellis: funduntq; succum in umbra
 capite prius & naribus rosæo perunctis: ne uertigo sen-
 tiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens inci-
 sisq; manat. Probaturn crassitudine mellea: colore ruffo
 odore suauiter graui feruens gustu. Et hic in usu & ra-
 dix: & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo ta-
 men efficacissimo: qui resoluitur amaris amygdalis: aut
 ruta. Bibiturq; contra serpentes & ex oleo perun-
 ctos tuetur.

De ebulo: & uerbasco: & thelegono: & de phry-
 nio: & de alisma: & de peristereo: & de moly: &
 antirrhino: & contra mala medicamenta: & de
 pericarpo.

Cd. x.

Buli quoq; quē nemo ignorat: fumo fungātur
 e serpentes. Priuatim aduersatur scorpionibus
 polemoniæ radix uel alligata tantū. Itē pha-
 latio ac cæteris minoribus uenenatis: Scorpionibus ari-

LIBER

Stolochia: Agaricū obolis q̄ttuor i uini mixti cyathis to-
tidē. Verbenaca & phalāgio cū uino aut posca. Itē quī
quefoliū daucum. Verbasco grāci plomon uocant. Gene-
ra habet prima duo. Albū in quo mas intelligitur. Alte-
rū nigrū: in quo foemina. Tertiū genus nō nisi in siluis ē
uenitur. Sūt folia brassicæ latiora: pilosa: caulis erectus:
cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix una cras-
situdine digiti. Nascūtur & in cāpestribus. Siluestri fo-
lia eleliphaci: alta: ramis lignosis. Sūt & plomides duæ
hirsutæ: rotūdis folijs: humiles. Tertia lychnitis uocatur
Ab alijs aut thryalis folijs ternis aut cū plurimū quater-
nis crassis pinguibusq;: ad lucernarū lumina aptis. Aiūt
in folijs eius q̄ foeminā diximus: ficus omnino nō putre-
scere. Distingui genera hæc pene superuacuum est: cū sint
omnia eiusdem effectus. Cōtra scorpiones bibitur radix
cum ruta ex aqua: magna amaritudine: sed effectū pari.
Thelegonon herba ab alijs scorpion uocatur propter si-
militudinem radicis: cuius tactu moriuntur scorpiones.
Itaq; contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum
si quis helleboro candido linat: reuiuiscere aiunt. Thele-
gonon omnem quadrupedem necat imposita uerendis ra-
dice. Folio quidem intra eundem diem quod est simile cy-
clamino: Ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpioni-
bus aduersatur & betonica succus ac plantaginis. Sūt
& ranis uenena rubetis maximis. Vidimusq; psyllos in
artamine patinis cādefactas admittentes ocioze etia; q̄
aspidum pernicie. Auxiliatur eis phryniō in uino pota.
Aliqui neurada appellāt: alij poterion floribus paruis:
radicibus multis nervosis bene olentibus. Item alisma q̄
alij demasonion: alij lyron appellant. Folia ei plantagi-
nis nisi angustiora essent: & magis laciniosa: conuexa:
q; in terram. Alias etiam uenosa similiter. Caule simpli

eter tenui: cubitali: apite thyrsi: radicibus densis: tenui-
bus: ut ueratri nigri: acribus: odoratis: pinguibus. Nasci-
tur in aquosis. Alterum genus eiusdem in siluis nigrius
maioribus folijs. Vnus in radice utriusq; aduersus ranas
& lepores marinos drachmæ pōdere in uino potu. Le-
pori marino aduersatur: & cyclaminos. Veneni uim ca-
nis quoq; rabidi morsus habet. cōtra quos erit cynorho-
dū: de quo diximus. Plantago ad omnes bestiarum mor-
sus pota atq; illita prodest. Betonica ex mero ueteri. Peri-
stereos uocatur caule alto foliato cacumine in alios cau-
les se spargens: columbis admodum familiaris. Vnde &
nomen. Hanc habentes negant latrari a canibus. Proxi-
ma ab his malis uenena sunt: quæ sibi metip̃i homines ex-
cogitant. Contra hæc omnia magicasq; artes erit primū
illud Homericum moly. Dein mithridatia & scordotis
& centaurium. Pota omnia mala medicamenta exigit p̃
aluum. Betonica semē in mulso aut passo uel farina dra-
chma in uini ueteris cyathis: iij. uomere cogēdi atq; ite-
rum bibere: ijs qui quotidie gustent eam nulla nocitura
mala medicamenta tradunt. Poto ueneno aristolochia
subuenit eadē mēsurā q̃ cōtra serpētes. Quique folij suc-
cus. Agarichū postq̃ uomuerint denarij pōdere ex aquæ
mulsæ cyathis tribus. Antirrhinon uocatur siue Anarrhi-
non. siue lychnis agria: siue similis lino: radice nulla: flo-
re hyacinthi: semine uitulinariū. Ex hoc perunctos uenu-
stiores fieri: nec ullo malo medicamento lædi posse: aut
ueneno: si quis: brachiali hēat: arbitratur magi. Simili-
ter eā q̃ eupleā uocāt: tradūtq; ea perunctos cōmēdationis
esse famæ. Artemisiā quoq; secū habētibus negant nocte
mala medicamenta bestiamue ullam: ne solem quidem.
Bibitur & hæc ex uino aduersus opium. Alligata priua-
tim potens traditur potu aduersus ranas. Pericarpum

LIBER

bulbi genus est. Duæ eius species: cortice rubro alterū: alterū nigro papaueri simile. Sed uis maior q̄ priori: utriq̄ autem exal faciendo. Ideo contra cicutam dantur: cōtra quam & thus & panates & chironiū præcipue. Hoc uero & contra fungos.

De remedijs: quæ generatim membratimq̄ singulis corporum morbis eueniunt. Ca. xi.

¶ Erum & generatim membratimq̄ singulis corporum morbis remedia subtexemus. Orsi a capite. Alopecias emendat nympheæ & cicuta radix: si una trita illinantur. Polytricha distat a callitricha q̄ iuncos albos habet & folia plura maioraq̄. Frutice quoq̄ maior est: & defluentem capillum confirmat: & densat. Item lingulata circa fontes nascens: cuius radix admixta combusta teritur cum adipe suis nigra: id quoq̄ excipitur ut eius sit suis: quæ nunq̄ pepere rit. Sol subinde plurimum confert illitæ. Similis usus è cyclamini radice. Pruriginē ueratri radix tollit in oleo decocta uel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generū radix in oleo contrita. Aristolochia & hiberis adalligata hora: uel diutius si pati possit comitante balnei usu. Medetur & daucum. Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita: & ulcera capitis sanat illita. Medetur & peristereos. Cacalia siue leontice uocatur semen margaritis minutis simile dependens inter folia grandia in montibus fere. Huius grana. xy. in oleo macerantur: atq̄ ita aduerso capillo caput ungitur. Fit & ex callitriche sternutamentum. Folia sunt lentilæ similia. Caules iuncis tenuissimis: radice minima. Nascitur in opacis & humidis: gustatu feruens. Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit & prurigini in capite. Est autem optimum cilicium e tauro monte.

Dein pamphylum: & smyrneum stomacho contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna: cum melle vomitionibus: Putant & serpentium ictus aduersari tritum cum melle & sale & cumino. Lonchitis non (ut plerique existimauerunt) eadem est quæ xyphion: aut phasganion quæ cuspidi similis semine. Habet enim folia porri rubentia ad radicem & plura quam in caule capitula personis comicis similia paruam exerentibus linguarum radicibus prælongis. Nascitur in sitientibus. E diuerso xyphion: & phasganion in humidis: cum primum exit: gladij præbet speciem caule duum cubitorum: radice ad nucis auellanae figuram fimbriata: quæ effodi ante messes oportet sicari in umbra. Superior pars eius cum thure trita æquo pondere admixto uino: ossa fracta e capite extrahit: aut si quid in corpore suppurat: uel si calcata sunt ossa. Serpentis eadem contra uenena efficitur. Caput in dolore ueratro in oleo uel rosaceo decocto tritoque ungi conuenit. Peucedano ex oleo uel rosaceo & aceto. Tepidum hoc prodest & doloribus qui plerumque ex dimidia parte capitis sentiuntur: & uertigini. Perungunt & radice eius sudoris causa eliciendi: quoniam austica uis ei est. Psyllion alij cynoides: alij crystalion: alij sicelion: alij synomyam appellant: radice tenui: superuacua: sarmentosum: fabæ granis in cacuminibus: folijs canino capiti non dissimilibus: semine autem pullici: unde & nomen hoc in baccis. Ipsa herba in uineis inuenitur. Vis ei ad refrigerandum & discutiendum ingens. Semen in usu. Fronti imponitur in dolore & temporibus: ex aceto & rosaceo: aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura sextario aquæ desat ac contrahit. Tunc terere oportet: & crassitudinem illinere cuiusque dolori & collectioni inflammationique. Et uulneribus capitis medetur aristolo-

LIBER

chia: fracta extrahens ossa & in alia quidem parte corporis: sed maxime e capite. Similiter Pylstolochia.

De thysselio: & centaurea: & chelidonia: & panace: & hyoscyamo: & euphorbio.

Ca. xij.

Hyssellum est non dissimile apio. Huius radix
t commanducata purgat capitis pituitas. Oculorum aciem centaurio maiore putant adiuuari: si addita aqua foveantur. Succo uero minoris cum mel-
le oculorum nubeculas: obscuritatez discuti: cicatrices extenuari. Albugines quidem etiam iumentorum fiderite. Iam chelidonia supradictis omnibus mire medetur. Panacis radix cum polenta epiphoris imponitur. Hyoscyami semen bibunt obolo tantundem meconij adijcentes: uinumq; ad epiphosas inhibendas. Adiungunt & gentianæ succum: quem colyrijs acrioribus pro meconio miscent. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Instillatur plantaginis succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Hiberis adalligata capiti cum quinquefolio epiphoras: & si qua in oculis uitia sunt: emendat. Verbascum epiphoris imponitur. Peristereos ex rosaceo uel aceto: Ad hypochysis & caliginem cyclaminō in pastillos diliunt. Peucedani succum ut diximus ad claritatem & caligines cum meconio & rosaceo. Psyllion illitum fronti epiphoras suspendit.

De angallide siue acoro: & mandragora: siue cirælo: & cicuta: & cremno agrio: & molibdena: & capno: & alia: & acorio: & iride: & cotiledo: & aizoo: & andrachne: & erigero: & de ephemero: & delabro Veneris: & de ramunculo medicinæ: & de oris uitij.

Ca. xij.

VIGESIMVSQVINTVS Fo.128

Nagallida aliqui corchoron uocāt. Duo gene-
 ra eius. Mas flore phœniaco: fœmina cœruleo:
 non altiores palmo: fruticæ tenero: folijs pusil-
 lis: rotundis: in terra iacentibus: nascuntur in hortis &
 aquosis. Prior flore cœrulea. Vtriusq; succus oculorum ca-
 liginem discutit cum melle: & ex ictu cruorem & ar-
 gema rubens: magis cum attico melle inunctis. Pupillas
 dilatat: & ideo hoc inunguntur ante: quibus paraente-
 sis fit. Iumentorum quoq; oculis medentur. Succus caput
 purgat per nares infusus: ita ut deinde uino colluatur.
 Bibitur & contra angues succi drachma in uino. Mi-
 rum q̄ fœminam pecora uitant. At si decepta similitu-
 dine (flore enim tantum distant) degustauere: statim
 eam quæ asyla uocatur in remedio quærunt. Ea a no-
 stris ferus oculus nuncupatur. Præcipiunt aliqui ef-
 fossuris ante solem ortum priusquam quicquam aliud
 loquantur ter salutare eam: tunc sublatam exprime-
 re. Ita præcipuas esse uires. De euphorbio satis di-
 ctum est: cuius succus lippitudini si tumor erit. Item
 absinthium cum melle tritum. Itemq; betonicæ fari-
 na conueniet. Et ægylopas sanat herba eodem no-
 mine: quæ in bordeo nascitur tritici folio semine con-
 trito cum farina permixta impositaq; uel succo. Ex-
 primitur hic e caulibus folijsq; prægnantibus demp-
 ta spica: & in trimestri farina digeritur in pastil-
 los. Aliqui & mandragoræ utebantur. Postea abdi-
 catus in hac curatione est. Sed epiphoris quod certum
 est: medetur: & oculorum dolori. Radix tusa cum rosa-
 ceo & uino. Nam succus multis oculorum medicamen-
 tis misctur. Mandragoram alij circæiū uocant. Duo eius
 genera. Candidus qui & mas: niger quæ fœmina existi-
 matur. Angustioribus folijs q̄ lactucæ. Hirsutis & cauli.

Mandrag

LIBER

bus: radicibus binis ternisue nigris foris. Intus albis: car-
 nosis tenerisq; pene cubitalibus. Ferūt mala auellanarū
 nucum magnitudine. Et ijs semen cū pyrorum. Album
 hoc alij arsen: alij morion: alij hippoplomon uocant. Hu-
 ius folia alba q̄ alterius latiora: ut lappati satinae. Ca-
 uent effosuri contrarium uentur. Et ter circulis ante gla-
 dio circumscribunt. Postea fodiunt ad occasum spectan-
 te. Succus fit & e malis & e caule deciso cacumine &
 radice: punctis aperta: aut decocta utilis hæc uel surculo.
 Conciſa quoq; in orbiculos ſeruatur in uino. Succus non
 ubiq; inuenitur: ſed ubi poteſt: circa uindemias quæritur
 Odor grauis ei ſed radicis & mali grauior. Mala ma-
 tura in umbra ſiccantur. Succus ex ijs ſole denſatur. Itē
 radicis tuſæ: uel in uino nigro ad tertias decoctæ. Folia
 ſeruantur in murijs efficacius. Albus rore tantum: ſuc-
 cus peſtis eſt. Sic quoq; noxiæ uires. Grauedinem affe-
 runt etiam olfactu: q̄q; mala in alijs terris madatur. Ni-
 mio tamē odore obmutescūt ignari. Potu quidem largio-
 re etiam moruntur. Vis ſomnifica. pro uiribus bibetium
 Media potio cyathi unius. Bibitur & cōtra ſerpētes: &
 ante ſectiones pūctioneſq; ne ſentiātur. Ob hoc ſatis eſt
 aliquibus ſomnum odore quæſiſſe. Bibitur & pro helle-
 boro duobus obolis in mulſo. Efficacius helleborum ad
 uomitiōes & ad bilem nigram extrahendam. Cicuta quo-
 q; uenenum eſt: publica athenieſum pœna inuiſa. Ad
 multa tamē uſus non omittendi. Semen habet noxiū.
 Caulis autem eius & uiridis: ſed eſtur plerunq; & in
 patinis. Lenis hic & geniculatus: ut calami nigricans.
 Altior ſæpe binis cubitis: in cacuminibus ramoſus. Folia
 coriātri tenuiora: graui odoratu. Semē anifo craſſius: ra-
 dice cōcaua nullius uſus. Semini & folijs refrigerato-
 ria uis: quæ ſi enecat: incipiunt algere ab extremitatibus

corporis. Remedio est: priusq̃ perueniat ad uitalia: uini
 natura excafactoria. Sed in uino pota irremediabilis
 existimatur. Succus exprimitur folijs floribusq̃: tunc
 enim maxime tempestiuus est & melior. Semine trito
 expressus & sole densatus in pastillos necat: sanguinē
 expiſſando. Hæc altera uis. Et ideo sic necatorū maculæ
 in corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta
 utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandū stoma-
 chum malagma. Præcipuus tamē est ad cohibendas epi-
 phoras æstiuas oculorūq̃ dolores sedandos circūlitus.
 Miscetur collyrijs. Et alios omnes rheumatismos cohi-
 bet. Folia quoq̃ tumore omnē dolorēq̃ & epiphoras se-
 dāt. Anaxilaus auctor est mammas a uirginitate illitas
 semper esse staturas. Quod certum est: lac puerperarū
 mammis imposita extinguit. Venerēq̃ testibus circa pu-
 bertatem illita. Remedia liberationi quibus bibenda cē-
 setur: nō equidem præcipimus. Maxima uix terræ par-
 thorum: mox laconicæ: creticæ: asiaticæ. In græcia uero
 megaricæ: deinde atticæ. Crethmos agrios gremias tol-
 lit oculorum impositus: tumore quoq̃ polenta addita.
 Nascitur uulgo molibdena: idest plumbago etiā in au-
 ro: folio lappati: crassa radice hispida. Hæc cōmanduca-
 ta: si oculis subinde religatur: plumbum quod est genus
 uitij: ex oculis tollit. Capnos prima quā pedes gallina-
 ceos uocant: nascens in parietinis: & sepibus ramis te-
 nuissimis sparsisq̃: flore purpureo uiridis: succo caligi-
 nem discutit. Itaq̃ in medicamenta oculorum additur.
 Similis & nomine & effectu alia est capnos frutico-
 sa: prætenera folijs coriādri: cineracei coloris: flore pur-
 pureo. Nascitur in hortis & segetibus hordeaceis. Cla-
 ritatē facit iunctis oculis delachrymationēq̃: cū fumus
 unde nomē accepit. Eadē emulsas palpebras renasci præ-

R

LIBER

hibet. Acoron iridis folia habet angustiora tantum et longiore pediculo: radices nigras: minusque uenosas. Cetero et has similes iridis: gustu acres: odore non ingratas: ructu faciles. Optimæ ponticæ: dein galaticæ: mox creticæ. Sed primæ in colchide iuxta phasin amnē: et ubicumque in aquosis. Recentibus uirus maius quam uetustis. Creticæ candidiores pōticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus frustis. Necnon inueniuntur qui oxymyrsinæ radicem acoron uocant. Ideoque quidam hanc acron agrion uocare maluit. Vis ei ad calfaciendum extenuandumque efficax contra suffusiones et calligines oculorum succo eiusdem poto: contraque serpentes. Cotyledon paruula herba cauliculo tenero: pusillo pingui folio: et cōcauo ut coxendices. Nascitur in maritimas petrosisque uiridis: radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur succo. Est aliud genus eiusdem sordidis folijs: latioribus: densioribusque circa radicem uelut oculum cingentibus: asperrimi gustus longiore caule: sed pergracili. Vnus eius ad eadem quæ iridis Aizoido genera: maius inficilibus uasculis seritur: quod aliqui buphthalmon uocant: alij zoophthalmon alij stergeton: quod amatorijs conueniat. Alij hypogesson: quoniam in suggrudis fere nascitur. Sunt qui abrosia potius uocant: et qui amerimnon. Italis edum magnū: aut oculum aut digitellum. Alterum minusculum: quod eritheles uocant: alij tritheles: quia ter floreat: alij chrysotheles: aliqui isoetes: sed alij italis edum: alij aizoon. Vtrumque quoniam uireat specie. Aliqui semperuiuum. Maius cubiti altitudinem excedit crassitudine plusquam pollicari. Aliud in cacumine lingue simile carnosum: pingue: largo succo latitudine pollicari. Alia in terram cōnexa: alia stātia: ita ut ambitu effigiem imittentur oculi. Quod minus est: in muris parietinisque nascitur: et tegulis. Fruticosum a radice: et sursum usque ad

cacumen. Folijs angustis mucronatis: succosis: palmo alto caule: radix inutilis. Huic similis est: quam græci an-drachmen agriam uocant. Itali illecebrā pusillis latioribus folijs & breuiori cacumine. Nasctur in petris: & colligitur cibi causa. Omnium harum uis eadem: perfrigerare & astringere. Medentur epiphoris folia imposita: uel succus inunctus. Purgant enim ulcera oculorum explentq; & ad cicatricem perducunt: palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur: succo uel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum ictibus. Aconito uero maius aizonum præcipue. A scorpionibus quoq; feriri id habentem negat. Medentur & aurium dolori. Item succus inunctus hyoscyami modice. Item archileæ & minoris centoreæ & plantaginis peucedani cum rosaceo & meconio. Acori succus cum rosa. Omnis autem strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam infunditur purulentis cum medulla ceruina calefacta. Ebuli radices tritæ & succus linteo colatus: mox in sole densatus & cum opus est rosaceo dilutus & calefactus parotidas: verbenaca quoq; item plātago sanat: item sideritis cum axungia ueteri. Narium ozenas emendat aristolochia cum cypero. Dentibus remedio sunt panacis radix comanducata: præcipue chironiæ: item collutis succo. Radix hyoscyami ex aceto manducata. Item polemoniæ commanducantur: & plantaginis radices: aut colluntur in aceto decoctæ succo. Et folia sunt utilia. Vel si sanguine gingiuæ putrescant: uel semen eiusdem apostemata: & collectiones gingiuarum sanat. Et aristolochia gingiuas dentesque confirmat. Verbenaca cum radice manducata & decoctæ ex uino aut aceto succus collutus. Item quinquefolij radices decoctæ ad tertias uino aut aceto. Prius uero decoquatur aqua marina aut

R ij

LIBER

falsa lauantur. Decoctū diu tenendū in ore. Quidā cine
 re quinq̄folij fricare malūt. Et uerbasci radix decoqui
 tur in uino ad colluēdos dentes. Et hyssopo colluūtur: et
 peucedani succo cū meconio uel radicū anagallidis ma-
 gis foeminae succo: ab altera nare qua doleat infuso. Eri-
 gerō a græcis: quæ a nostris uocatur senecio. Hanc si fer-
 ro circūscriptā effodiat aliquis: tangatq; ea dentē &
 alternis ter despuat ac reponat in eundē locū: ita ut ui-
 uat herba: aiunt dentem eum postea nō doliturū. Herba
 est trixagini specie & mollicia: cauliculis subrubicun-
 dis. Nasctur & in tegulis. & in muris. Nomē hoc græ-
 ci dederūt: quia uere canescit. Caput eius numerosa diui-
 ditur lanugine: qualis est spinæ inter diuifuras exeunte
 Quare eam Callimachus achantida appellat: alij pap-
 pum. Nec deinde græcis de ea constat. Alij erucae folijs
 esse dixerunt: alij roboris: sed minoribus multo. Radice
 alij supernuacua: alij neruis utili: alij potu strāgulanti.
 E diuerso quidā regio morbo cum uino dederūt. Et con-
 tra omnia uesicæ uitia. Item cordis & iocineris. Reni-
 bus extrahere harenā dixere. Ischia: dici drachmā cum
 oximellite ab ambulatione propinauere. Torminibus
 quoq; in passo utilissimā præcordijs etiā: cibo ex aceto
 eam prædicantes serentesq; in hortis. Nec defuere qui
 & alterū genus facerēt. Nec quale esset demonstrarēt:
 contra serpentes in aqua bibendam edendamq; comitia
 libus dantes. Nos eam romanis experimentis per usus
 digeremus. Lanugo eius cū croco & exiguo aquæ fri-
 gidæ trita illinitur epiphoris. Tosta cū mica salis stru-
 mis. Ephemeron folia habet lilij: sed minora: caulē parē
 florē cæruleū: semē supernuaciū: radicē unā digitali cras-
 situdine. dētibus præcipuā confisam in aceto: decoctāq;
 ut tepido colluantur. Et ipa etiā radix mobiles sistit.

Cauis & exesis imprimitur. Chelidoniae radix ex aceto trita continetur ore. Erosi ueratrū nigrū imponitur. Mobiles dentes utralibet decocta in aceto firmatur. Labrū uenerē uocant in flumine nascentē. Est ei uermiculus qui circa dentes ligatur: aut cauis dentiū cera includitur. Cauendū ne emulsa herba terrā tāgat. Ranūculū uocamus quā grāci batrachion. Genera eius quattuor. Vnū pinguioribus q̄ coriandri folijs: & ad latitudinē maluae accedentibus: colore liuido: caule albo: gracili: et radice alba. Nasctur in limitibus humidis & opacis. Alterū foliosius pluribus foliorū incisuris: altis caulibus. Tertiū minimū est: graui odore: flore aureo. Quartum simile huic flore luteo. Omnibus uis caustica si cruda folia imponantur: pustulasq; ut ignis faciunt. Ideo ad lepras et pforas utuntur & ad tollenda stigmata. Causticisq; oibus miscent. Alopecijs imponūt: celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius rūpit dētes. Eadē sicca concisa sternutamētū facit. Nostri herbarij strumēā uocant: quoniā medetur strumis & panis parte in fumo suspensa. Credūtq; ea rursus sata rebellare quae curauerint uitia. Quo scelere & plantagine utuntur. Oris ulcera intus succus plantaginis emēdat & folia radicesq; cōmāducata: uel si rheumatismo laboret os. Vlcera fetorēq; quinq; foliū. Vlcera psylliū cōposita quoq; ad fetorē uel maxime pudendū uitium trademus. Ergo folia myrti & lētisci pari pōdere galae syriacae dimidiū pondus simul terere in uino uetusto sparsa mandere matutino optimū est. Vel hederæ baccas cū casia & mirrha pari pondere ex uino. Naribus utilissimū est dracontij semen corticum ex melle: etiam si carcinomata in ijs sunt. Suggillata hysopo emendantur. Stigmata in facie mandragora illita delet.

R. iij

LIBER
CAII PLINII SECVNDI NATVRA-
LIS HISTORIAE LIBER XXVI.

PROOEMIUM.

Reliquæ per morborū genera medicinæ: & de no-
uis morbis: & quid lichena sit: & quando primū
in italia cœperint: & de carbūculo: & de elephan-
tiasi: & colo. Cai.

ENSIT ET FACIES HOMINVM
nouos omniq; æuo priore incognitos
non italia modo: uerū etiam uniuersæ
prope europæ morbos. Tunc quoq; nec
tota italia nec per illiricum galliasue:
aut hispanias magnopere uagatos: aut alibi q̄ romæ: cir-
caq; sine dolore quidē ullo aut sine pernicio uitæ: sed
tantā fœditate: ut quæcunq; mors præferenda esset.
Grauissimū ex ijs lichenas appellauere græco noce: la-
tine quoniā a mēto fere oriebatur ioculari primū lasci-
ua: ut est p̄cax natura multorū i alienis miserijs. Mox
& usurpato uocabulo mentagrā: occupantē multis: to-
tos utiq; uultus: oculis tantū immunibus: descendente
nero et in colla pectusq; ac manus fædo cutis fursure.
Nō fuerat hæc lues ap̄d maiores patresq; nostros. Et pri-
mū Tiberij Claudij Cæsaris principatu medio irrepsit
i italia quodā Perusino equite romano quæstorio scriba
cū i Asia apparuisset: inde cōtagione eius iportāte. Nec
sensere id malū fœmiæ: aut seruitia: plebesq; hūilis aut
media sed p̄ceres ueloci trāsitu osculi: maxime fœdiore
multorū qui perpeti medicinā tollerauerāt cicatrice q̄
morbo. Causticis nāq; curabatur: nec nisi usq; i ossa cor

pus existū esset nō rebellāte tedio. Aduenerūtq; ex ægy
 pto genitrice taliū uitiorū medici hanc solā operā affe
 rentes magna sua pda. Siquidē certū est Maniliū Cornu
 tum ex ptorijs legatū aquitanicæ prouinciæ sestertia. cc
 elocasse in eo morbo ad curādū sese. Acciditq; sæpius: ut
 noua cōtra gñā morborū gregatim sentirentur. Quo mī
 rabilius quid pōt reperiri? aliqua gigni repente uitia ter
 rarū in pte certa: certisq; membris hoīum: uel atatibus:
 aut etiā fortunis tanq̃ malo eligēte: hæc in pueris grassa
 ri: illa in adultis: hæc pceres sentire: illa paupes. L. Pau
 lo. Q. Marcio censoribus primū in italia carbunculū ue
 nisse: analibus cōscriptū: ē peculiare narbonēsis p̃uinciæ
 malū: quo duo cōsulares obiere: condētibus hæc nobis. Eo
 dem anno Iulius Ruffus: & Q. Lecanius Bassus: ille
 medicorum inscitia sectus: hic uero pollice leuæ manus
 euulso acu a semetipso tā paruo uulnere ut uix cerni pos
 set. Nascitur in occultissimis corporum partibus: & ple
 runq; sub lingua duricia rubens uarijs modis: sed nigri
 cans capite alias liuida corpus incendens neq; intume
 scens: sine dolore: sine pruritu: sine alio q̃ somni indicio:
 quo grauatos in triduo aufert: aliquādo & horrore af
 ferens: circaq; pustulas paruas: rarijs feriens stomachū
 Faucesq; cum inuasit ociissime exanimās. Diximus ele
 phantiasin ante Pompeij magni atatem non accidisse
 in italia: & ipsam a facie sæpius incipientem. In nare
 prima ueluti lēticula mox inualescente p totum corpus
 maculosa uarijs coloribus & inæquali cutæ alibi cras
 sa alibi tenui dura ceu scabie aspera ad posterū uero ni
 grescente: & ad ossa carnes apprimente intumescenti
 bus digitis in pedibus manibusq; . Aegypti peculiare
 hoc malum: & cum in reges incidisset: populis fune
 bre. Quippe in balneis folia temperabātur humano san

R iij

LIBER

guine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus in ita-
lia celeriter restinctus est: sicut & ille quem gemur sam
appellauere prisce inter digitos pedum nascentem etia
nomine oblitterato. Id ipsum mirabile: alios desinere in
nobis morbos: alios durare: sicuti colum. Tiberij Cesaris
principatu irrepfit: id malum. Nec quisq; prior impera-
tore ipso sensit: magna ciuitatis ambage cum edicto eius
excusantis ualitudinem legeret nomen incognitu. Quid
hoc esse dicemus: ut quas deorum iras? Paru. n. erant ho-
mini caetera morborum genera: cum supra. ccc. essent: ni-
si etiam noua timerentur. Neq; ipsi homines pauciora si-
bi opere suo negocia important. Haec apud prisce erant
quae memoramus remedia: medicina ipa quodammodo reru
natura faciente: & diu fuere. Laus Hippocratis. Ca. ij

Ippocratis certe qui primus medendi praecip-
b ta clarissime condidit: referta herbarum me-
tione inuenimus uolumina. Nec minus dioclis

Caristij qui secundus aetate fama; extitit. Item Praxa-
gora & Crysippi: ac deinde Erasistrati. Erophilo qui-
dem q; subtilioris sectae conditori ante omnes celebra-
tam rationem ea paulatim usu efficacissimo rerum om-
niu magistro peculiariter utiq; medicinae ad uerba gar-
rulitatemq; descendente. Sedere namq; in his scholis au-
ditioni occupatum gratius erat: q; ire p solitudines: &
quaerere herbas alias aliis diebus anni.

De noua medicina: & Asclepiade medico: & qua
ratione ueterem medicinam mutauerit. Ca. iij.

Urabat tñ antiquitas firma magna; & cōfessae

d rei uindicabat reliquias: donec Asclepiades
aetate magni Pōpeiij rhetoricae magister: nec
satis i ea arte quastuosus: ut ad alia sagacis ingenii huc
se repente conuertit: atq; ut necesse erat homini qui nec

id egisset: nec remedia nosset oculis usq; percipienda
torrenti ac meditata quottidie oratione blandiens: om-
nia abdicauit: totamq; medicinam ad casum reuocan-
do coniecturam fecit. Quippe res maxime communium
auxiliorum professus. Abstinenciam cibi: alias uini: fri-
cationem corporis: ambulationem: gestationesq; cū unus
quisq; semetipsum sibi præstare posset intelligere. Fauē
tibus cunctis ni essent uera: quæ facillima erant: uniuer-
sum prope humanum genus circumegit in se nō alio mo-
do q̄ si cælo emissus aduenisset. Trahebat præterea men-
tes artificio mirabili: uinum promittendo ægris: dando-
q; tempestiue tum frigidam aquam. Et quoniam causas
morborum prior scrutari Herophilus instituerat: uini ra-
tionem illustrauerat. Cleophrantus apud priscos: ipse co-
gnominari: se frigidam dando præferens: & ut auctor
est. M. Varro: alia quoq; blandimenta excogitabat iā su-
spendēdo lectulos: quorū iactatu aut morbos extenuaret:
aut somnos alliceret: iam balneas auidissima hominum
cupidine instituēdo: & alia multa dictu grata atq; iucū-
da magna auctoritate: nec minore fama: cum occurrisset
ignoto fueri: relato homine ab rogo atq; seruato: nequis
leuibus momentis tantam cōuersionē factā existimet. Id
solū possumus indignari unum hominem e leuissima gē-
te sine opibus ullis orsum uestigialis sui causa repente le-
ges salutis humano generi dedisse: quas tamen postea ab-
rogauere multi. Asclepiadem uero adiuuere multi: quo-
rum cura nimis anxia & rudi: aut obruendi ægros ue-
ste sudoresq; omni modo ciendi. Nunc corpora ad ignes
torrēdo: sole sue assidue quærēdo in urbe umbrosa: immo
uero tota italia imperatrice tū primū pēsili balnearū usu
ad infinitum blādiēte. Præterea in quibsdā morbis me-
dendi cruciatus detraxit: ut in anginis quas curabāt in

LIBER

fauces organo demisso. Damnavit merito & vomitiones tunc supra modum frequentes. Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos: quod est magna ex parte vetitum. Itaque nos in primis quæ sunt stomacho utilia signemus.

Irrisio magicæ artis: & de lichene.

Ca. iij.

Vper omnia adiuvare eum magicæ vanitates:
 s in tantum euectæ ut abrogare herbis fidem cū
 ctis possent. Aethiopide herba amnes ac stagna sicari cōiectu. Tactu clausa omnia aperiri. Achemenide cōiecta i acie hostiū trepidare agmina: ac terga vertere. Latacni dari solitā a persarū rege legatis: ut quocūq; uenissent omnium rerū copia abundaret: ac multa similia. Vbi naz iste fuere: cū cimbri teutoniq; terribili Marte ulularent: aut cū Lucullus tot reges magorum paucis legionibus sterneret? Cur ne romani duces primam semper in bellis rationē cōmersionum habuere? Cur Cæsaris miles in pharsalia famē sensit: si abundantia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non satius fuit Aemilianū Scipionem carthaginis portas herba patefacere: q̄ machinis claustra p tot annos quaterere? Sicantur aethiopide pontinæ paludes: tantūq; agri suburbani red datur italiæ. Nāq; apud eūdem Democritum inuenitur compositio medicamēti: quo pulchri boniq; & fortuna ti gignantur liberi. Cur minq; persarum regi talis ē dedita. Mirum esset profecto huc usq; prouectam credulitatē antiquorum saluberrimis ortam initijs: si in ulla re modum humana ingenia nouissent. Atqui nos hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam suo loco probaturi essemus: euectaz ultra magos etiam. Sed hæc est omni in re animorum conditio: ut a necessarijs orsa primum cuncta uenerint ad nimium. Igitur demonstratum priore

libro herbarum reliquos effectus dicemus: adijciemusq;
 quas ratio dictauerit. Sed in lichenis remedijs atq; tam
 fædo etiam malo: plura undiq; acruabimus: quanquaz
 non paucis iam demonstratis. Medetur ergo plantago
 trita. Quinquefolium. Radix albuci ex aceto. Ficulni cau
 les aceto decocti. Hibisci radix cum glutino & aceto acri
 decocta ad quartas. Defricantur etiam pumice. & rumi
 cis radix trita ex aceto illinitur. Et flos uisci cum calce sub
 actus. Laudatur & tithymallum cum: resina decoctum.
 Lichen uero herba his omnibus præfer: inde nomine in
 uento. Nascitur in saxosis folio uno ad radicem lato: cau
 le uno: paruo: longis folijs dependentibus. Hæc delet &
 stigmata. Teritur cum melle. Est aliud genus lichenis pe
 tris tantum adhærens: ut muscus: qui: & ipse illinitur.
 Hic & sanguinem sistit uulneribus instillatus: & col
 lectiones illitus. Morbum quoq; regium cum melle sa
 nat ore illito & lingua. Qui ita curantur: aqua salsa la
 uari iubentur: ungi oleo amygdalino hortensibus abstine
 re. Ad lichenas & taphie radice utitur trita cum melle. an
 ginæ & argemonia medetur sumpta ex uino. Et hyssopū
 cum uino decoctū & gargarissatū. Penædanū cum coagulo
 uituli marini æquis partibus. Proserpinaca cum muria &
 ex oleo trita uel sua lingua habita. Item succus de quin
 que folio potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium
 uitijs medetur gargarissatus. Verba cum priuatim ton
 fillis in aqua potum.

Ad strumas: & ad digitos: & ad pectus: & ad tus
 sim medicinæ.

Ca. v.

Trumis plantago. Chelidonia cum melle &
 s axungia. Quinquefolium. Et radix persolata.

Item cum axungia operitur folio suo imposi
 ta. Item artemisia. Radix mandragoræ ex aqua. Sideritis

LIBER

lata folia clauo sinistra manu circūfossa adalligātur cu
stodienda sanatis: ne rursus sata diro herbariorum sceler
re ut in quibusdam rebellet. Quod & in ijs: quos artemi
sia sanauerit: prædici reperio. Item in ijs quos planta
go Damascion quæ & caucalis uocatur sub solstitio col
lecta imponitur ex aqua cælesti folium tritum uel radix
cum axūgia tusa: ita ut imposita folio suo operiatur. Sic
& ad omnes cervicis dolores tumoresq; quacūq; in par
te. Bellis in pratis nascitur: flore albo aliquatenus ruben
te. Hanc cum artemisia illatam efficaciorē producit. Cō
durdon herba solstitialis flore rubro suspensa in collo cō
primere dicitur strumas. Item uerbenaca cum plantagi
ne digitorum uitijs omnibus: & priuatim pterygijs.
Quinquefolium medetur pectoris uitijs. Vel quod gra
uissimum est tussis: huic medetur panacis radix in uino
dulci. Succus hyoscyami etiam sanguinem excreantibus.
Nidor quoq; accensi tussientibus. Item scordotis mixto
nasturtio: & resina cum melle tusa arida. Facit & per
se faciles excreationes. Item centaurium maius: & san
guinem reiicientibus. Cui uitio & plātaginis succus me
detur. Et betonica obolis tribus in aqua contra purulen
tas: contraq; cruentas excreationes. Persolatæ radix dra
chmæ ponderis cum pineis nucleis. xi. Peucedani succus
pectoris doloribus & acorum subuenit. Et ideo antido
tis misceatur. Tussi daucum. Item scyticha herba. Ea de
mum omnibus pectoris uitijs tussi & purulenta excre
tibus obolis tribus in passo.

De uerbasco: & chamaeleuc: & bechio: & sal
uia.

Ca. vi.

Otidem obolis bibitur uerbasum: cuius flos
t aureus. Tanta huic uis est: ut iumentis etiam
non tussientibus modo: sed ilia quoq; trahen

tibus auxilietur potus. Quod & de gentiana reperio :
 Radix chamæleucæ quæ tussilago dicitur: commanduca-
 ta: & in uino madefacta non tussi tantum: sed & fau-
 cibus prodest. hyssopi quoq; quinq; rami cum duobus ru-
 tæ & ficis tribus decoctis thoracem purgant: Tussim se-
 dat bechion: quæ & tussilago dicitur. Duo eius genera.
 Siluestris ubi nascitur: subesse aquas credunt: & hoc ha-
 bent signu; aquileges. Folia sunt maiuscula q̄ hederæ. v-
 aut. yij. subalbida a terra superne palida: sine caule: sine
 flore: sine semine radice tenui. Quidam eandem esse be-
 chion: & alio nomine chamæleucæ putant. Huius ari-
 dæ cum radice fumus per arundinem haustus aut deno-
 ratus ueterem sanare dicitur tussim. Sed in singulos hau-
 stus passum gustandum est. Altera a quibusdam saluia
 appellatur similis uerbasco: conteritur ea & colata ca-
 lefit: atq; ita ad tussim laterisq; dolores bibitur. Contra
 scorpiones eadem & dracones marinos efficax. Con-
 tra serpentes quoq; ex oleo perungi ea prodest. Hy-
 ssopi fasciculus cum quadrante mellis decoquitur ad
 tussim.

Ad lateris dolores & pectoris: ad orthopnoeas ad
 iocinoris dolorem: & cordis pulmoni: urinæ: tussi:
 pectori ulceribus: renibus: epaticis: ad uomitiones: ad
 singultus: & pleureticos.

Ca. yij.

Ateris & pectoris dolores uerbascum cum ru-

l ta ex aqua. Betonice farina bibitur ex aqua ca-
 lida. Stomachum corroborat scordotis succus:
 centaurium gentiana ex aqua potæ. Plantago autem per
 se sumpta in cibo cum lente alicæne sorbitione. Betonica
 alias gravis stomacho uitia tamen sanat pota uel folijs
 commanducata. Item aristolochia pota. Agaricum man-
 ducatum siccum ut ex intervallo merum sorbeat. Nym

LIBER

phea heraclea illita. Peucedani succus. Psyllio ardoribus
 imponitur uel cotelydon trita cum polenta: uel aizoum.
 Molon saapo est striato folijs mollibus paruis radice
 quattuor digitorum: in qua extrema alij caput est. Vo-
 catur a quibusdam syrō: ex uino stomacho & dispnoeae
 medetur. Centaurium maius eligmate. Plantago succo
 uel cibo. Betonicae tusae pondo libra mellis attici semun-
 cia ex aqua calida quotidie bibentibus. Aristolochia uel
 agaricon obolis ternis ex aqua calida aut lacte asini po-
 ta. Cissanthemos ad orthopnoeas bibitur. Item hysopū.
 Et asthmaticis. Peucedani succus in iocineris doloribus
 & pectoris laterisq; si febres non sunt. Sanguine quoq;
 expuentibus subuenit agaricum uictoriati pondere tritu
 & in mulsi quinq; cyathis datum: Idem & amomon
 facit. Iocineri priuatim teucra bibitur recens drachmis
 quattuor in poscae hemina betonicae drachma una i aqua
 calida cyathis tribus ad cordis uitia: in frigida cyathis
 duobus. Quinquefolij succus iocineris & pulmonis ui-
 tijs: sanguinemq; reijcientibus: & cuiusq; sanguinis ui-
 tio intus occurrit. Iocineri anagallides mire psumt. Ca-
 pnion herbam qui hedere: bilem per urinam trahūt. Aco-
 ron iocineri medetur thoraci quoq; & praecordijs. Cau-
 cum. quae & ephedra: ab alijs anabasis uocata: nascitur
 uentoso fere tractu: scandens arborem: & ex ramis pro-
 pendens folio nullo: cirris numerosa qui sunt iunci geni-
 culati: radice palida. Datur ex uino nigro austero trita
 ad tussim: suspiria tormina & sorbitione facta in quaz
 uinum addi conuenit. Item gentiana madefacta pridie
 contrita denarij pondere in uini cyathis tribus. Geum
 radículas tenues habet nigras bene olentes. Medetur nō
 modo pectoris doloribus aut lateris: sed & cruditates
 discutit iucundo sapore. Verbenaca uero omnibus uisari

bus medetur: lateribus: pulmonibus: iocineribus: thora-
ci. Peculiariter autem pulmonibus: & quos ab ijs phthi-
sis tentat. Radix uero herbae consiliginis: quam nuper
inuentam diximus: suum quidem & pecorum omni-
um remedium praesens est. Pulmonum uitio uel traie-
cta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua: haberi-
q; in ore assidue sub lingua. Superficies huius herbae
an sit in aliquo usu adhuc incertum est. Renibus pro-
dest plātaginis cibus. Betonicae potus. Agaricum potum
ut in tussi. Tripolium in maritimis nascitur saxi: ubi
allidit unda: neq; in mari neq; in sicco folio Isatis cras-
sior: palmeo caule in mucrone diuiso: radice alba odo-
rata crassa calidi gustus. Datur epaticis in farre cocta.
Haec herba eadem uidetur quibusdam quae polium: de
qua suo loco diximus. Syomphona uel cromphena al-
ternis uiridibus roseisq; per caulem folijs in posca san-
guinem reiicientibus medetur. Iocineri autem herba
melandryum nascent in segete ac pratis flore albo odo-
rata. Eius cauliculus conteritur ex uino uetere. Item
herba chalcitum e uineis contrita imponitur. Faciles
praestat uomitiones radix betonicae hellebori modo
quattuor drachmis in passo aut mulso. Hysopum tri-
tum cum melle utilius praesumpto nasturtio aut irio-
ne. Molemonium denarij pondere. Est & psyllibus
lacteus succus qui densatus in gummi sumitur cum
melle supradicto pondere: praecipueq; bilem trahit.
Rursus sistunt uomitionem cuminum siluestre: beto-
nicae farina: sumuntur ex aqua: absterguntq; fasti-
dia: cruditatesq; digerunt daucum betonicae farina
ex aqua mulsa: plantago decocta caulium modo. Sin-
gultus hemionium sedat. Item aristolochia. Suspiria
clymenos. Pleureticis: & peripneumoniciis centaurium

LIBER

maius. Item hyssopum bibitur. Pleureticis peucedani suc-
cus. Alius autem: quam galli sic uocant: ueneti coroneam:
medetur lateri: item renibus conuulsisq; & ruptis. Si-
milis est cunilæ bubulæ acuminibus thymo dulcis: &
sitim sedat: raræ radicis alibi albæ: alibi nigræ. Eosdem
effectus lateris doloribus habet chamærops: myrteis cir-
ca caulem geminis folijs capitibus græculæ rosæ ex uino
pota: ischiadicos dolores & spinæ leuat agaricum
potum ut in tussi. Item & stoeadis: aut betonicæ fari-
na ex aqua mulsæ.

De omnibus uitijis uentris & remedijs: & eorum
quæ circa uel intra sunt: & de alijs sistenda uel solu-
uenda.

Ca. viij.

Lurimum tamen negocij humano generi al-
ius exhibet: cuius causa maior pars mortalium
uiuunt. Alias enim cibos non transmittit: alias
non continet: alias non capit: alias non conficit. Eoq; mo-
res uenere: ut homo maxime cibo pereat. Fessimum cor-
porum uas. Instat ut creditor. & sæpius die appellat.
Huius gratia præcipue auaritia expetitur: huic luxuria
conditur: huic nauigatur ad phasim: huic profunda na-
da exquiruntur. Et nemo uilitatem eius æstimat consu-
mationis fœditate. Ergo numerosissima est circa hanc
medicinæ opera. Sistit eam scordotis reantis drachma
cum uino trita uel decocta potu. Polemonia quoq;: &
dysentericis ex uino datur. Verbasci radix pota ex aqua
duorum digitorum magnitudine. Nymphæo heraclis se-
men cum uino potum. Radix superior ex xiphio drach-
mæ pondere ex aceto. Semen plantaginis in uino tritum
uel ipsa ex aceto cocta: aut alia ex succo eius sumpta.
Item cum lenticula cocta: uel aridæ farina inspersa po-
tioni cum papauere tosto & trito. Vel succus infusus:

aut potus betonica in uino ferro calefacto. Eadem coeli-
 liacis in uino austero datur. Is et iberis imponitur ut
 dictum est. Tenaismo radix nymphae heracliae e uino bibi-
 tur. Psyllium in aqua cum radicibus decoctum. Aizoi suc-
 cus aluum sistit: et dysenterias et tineas rotundas pel-
 lit. Symphytis radix pota in uino aluum et dysenteriam
 sistit. Item dauci. Aizoum folijs contritis ex uino tormi-
 nibus resistit. Alcmeae siccae farina torminibus pota cu
 uino. Astragalus folia habet longa incisuris multis: obli-
 qua circa radicem: caules. iiij. aut. iiij. foliorum plenos: flore
 hiacynthi: radices uilosas: implicatas: rubras: praeduras
 nascitur in petrosis apricis: et iisdem nivalibus: sicut
 pheneo archadiae. Vis ei ad spissanda corpora. Aluum
 sistit radix in uino pota: quo fit ut moneat urinam reper-
 cussio liquore: sicut pleraque quae aluum sistunt. Sanat et
 dysentericos in uino rubro tusa. Difficile autem tundi-
 tur. Eadem gingiuarum suppurationi utilissima est foetu.
 Colligitur exitu autumnii cum folia amiserit. Siccatur
 in umbra. Et ladano sistitur aluus utroque. Quod in sege-
 tibus nascitur confuso et cribrato: bibitur ex aqua mul-
 sa. Item nobili e uino. Ledon appellatur herba ex qua
 ladanum fit in cypro barbis caprarum adhærescens. Nobi-
 lius in arabia. Fit iam etiam in syria atque africa. quod
 taxicon uocant. Nervos enim in arcu circumdatos lanis
 trahunt adhærescente roscida lanugine. Plura de eo di-
 ximus inter unguenta. Hoc grauissimum odore est du-
 rissimum tactu. Plurimum enim terrae colligit: cum pro-
 betur maxime purum. odoratum: molle: uiride: resinosum.
 Naturae ei molliendi: siccandi: coquendi: somnum alli-
 ciendi. Capillum fluentem cohibet nigriciāque custodit.
 Auribus cum hydromellite aut rosaceo infunditur. Fur-
 fures cutis et manantia ulcera sale addito sanat. Tusa

LIBER

sim ueterem cum storace sumptum. Efficacissimum ad
ructus. Alium sistit & chondris: siue pseudo dictamni
hypocisthis: orobathion uel orobanche a quibusdam di-
ctum malogranato similis. Nasctur ut diximus sub ci-
stho: unde nomen hoc. Arefacta in umbra sistit alium
ex uino austero nigroq; utraq;. Duo enim genera eius
candida & rufa. Vtus in succo spissat: siccatur. Et ruffa
magis stomachi rheumatismos emendat. Pota tribus
obolis sanguinis excreationes. Cum amylo dysenterias
pota & infusa. Item uerbenaca ex aqua data: aut care-
tibus febre ex uino amineo coclearibus. v. additis in cya-
this tribus uini. Lauer quoq; nascens in riuis codita et
cocta torminibus medetur. Potamogeton uero ex uino
dysentericis etiam & coeliacis: similis bethæ: folijs mi-
noribus tantum hirsutioribusq; paululum supereminens
extra aquam: peculiariter refrigerant: spissant: usus in
folijs: cruribus uiciosis utilia: & contra ulcerum nomas
cum melle uel aceto. Castor hanc aliter nouerat tenui
folio uelut equinis setis: thyrsos longo: & leui in aquo-
sis nascentem. Radice sanabat strumas & duritias. Po-
tamogeton aduersatur et crocodilis: itaq; secum habet eam
qui uenantur illos. Alium sistit & achillea. Eosdem effe-
ctus prestat & statice. vij. caulibus ueluti rosæ capita
sustinens. Ceratia uno folio: radice nodosa & magna
in cibo coeliacis & dysentericis medetur. Leontopodi-
on alij liceoron: alij doripetron: alij toriuentoron uocant:
cuius radix alium sistit: purgatq; bilem in aqua mulsas
addito pondere denariorum duum. Nasctur in campe-
stri & gracili solo. Semen eius potum lyphatica som-
nia facere dicitur. Lagopus sistit alium ex uino pota aut
in febre ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore.
Nasctur in segetibus. Multi super omnia laudant ad de-

ploratos dysentericos quinquifolium decoctis in lacte
radicibus & potis : & aristolochiam uictoriati pon-
dere in cyathi uini tribus. Quæ ex supradictis calida su-
mentur: hæc candente ferro temperari aptius erit. E di-
uerso purgat alium succus cetaurij minoris drachma
in hemina aquæ cum exiguo salis & aceti: bilemque de-
trahit. Maiore tormina discutiuntur. Betonica alium sol-
uit drachmis quattuor: in hydromelitis cyatis nouem.
Item euphrobium uel agaricum drachmis duabus cum
sale modico potum ex aqua: aut in mulso obolis tribus.
Soluunt & cyclaminos ex aqua pota: aut balanis subdi-
tis. Item chamæcissi balanis. Hysopi manipulus deco-
ctus ad tertias cum sale pituitas trahit: uel contritus cum
oxymellite & sale. Pellitque uentris animalia. Pituitam
& bilem detrahit peucedani radix. Alium purgat ana-
gallides ex aqua mulsa. Item epithymon: qui est flos e-
thymo satureiæ similis. Differentia quæ hic herbaceus est
alterius thymi albus. Quidam hypopheon uocant: ac
stomacho minus utilis. Vomitiones mouet. Sedat tor-
mina: & inflammationes discutit. Sumitur & ex ea
eligmate ad pectoris uitalia cum melle & aliquando
iride. Alium soluit a quattuor drachmis ad sex cum
mellis exiguo: salisque & aceti. Quidam aliter epi-
thymum trahunt sine radice nasci tenuis similitudine
pallioli rubens: siccari in umbra: Bibi ex aqua aceta-
buli mensura. Dimidia detrahare pituitam bilemque. Alium
leniter soluit & nymphaea in uino austero. Soluit et py-
gmocomo erucæ folijs crassioribus et acrioribus: radice
rotunda: lutei coloris: terram olente caule quadrangulo mo-
dico tenui flore ocimi. Inuenitur in saxosis locis. Radix
eius in aqua mulsa. xij. pondere denariorum et alium et bilem
& pituitam exinanit. Semen somnia tumultuosa fa-

LIBER

cit una drachma in uino potum. Et capnos strumam dī
 scutit: detrahit bilem polypodion: quam nostri filiculā
 uocant: similis enim est filici. Radix in usu pilosa: colo=
 ris intus herbacei: crassitudine digiti minimi: acetabu=
 lis cauernosa ceu polyporū cirri subdulcis: in petris na=
 scēs: aut sub arboribus uetustis. Exprimitur succus aqua
 madesacta: & ipsa minutim concisa inspergitur oleri
 & betæ uel maluæ: uel salsamento: uel cum pulticula
 coquitur ad alium leuiter soluendā: uel in febris. Detra=
 hit bilem & pituitā. Stomachū offendit. Aridæ farina
 indita naribus polypū consumit. Floret: & semen non
 fert. Scamonium quoq; stomachi dissolutionem facit:
 bilem detrahit: aliū soluit: præterq; si adijciantur aloes
 drachmæ duæ obolis eius duobus. Est autem succus her=
 bæ ab radice ramosæ pinguibus folijs triangulis albis
 radice crassa madida nauseola. Nascitur pingui & al=
 bo solo. Radix circa canis ortum excuatur: ut in ipsa
 confluat succus: qui sole siccatus digeritur in pastillos.
 Siccatur & ipsa uel cortex. Laudatur natione colopho=
 niū: mysium priennense. Specie autem nitidum: & q̄
 similitum taurino glutini: fungosum tenuissimis fistu=
 lis: cito liquefescens: uirus redolens: suminosum: linguae
 tactu lactescens: q̄ leuissimum: cum diluitur albescens.
 Hoc euenit & adulterimo. quod fit erui farina: & ti=
 thymalli marini succo in iudæa fere: quod etiā strangu=
 lat sumptum. Deprehenditur gustu. Tithymallus enim
 linguā excalefacit bulbi more: nec ante nec postea utile
 Dedere & per se ex aqua uel mulsa & sale quaternis
 obolis. Sed utilissime cum aloë: ita ut incipiente purga=
 tione mulsum bibatur. Fit & decoctum radice in ace=
 to ad crassitudinem mellis: quo lepræ illinuntur. Et ca=
 put ungitur in dolore cum oleo. Tithymallum nostri

herbam lactariam uocant. alij lactucam caprinam. Nar-
rantq; lacte eius iscripto corpore cum inaruerit si cinis
inspergatur apparere litteras & ita quidam adulteras
allog malluere: q; codicillis. Genera eius multa. Primus
cognominatur carachias: qui & masculus existimatur
ramis digitali crassitudine rubris rugosis: quicq; aut sex
cubitali longitudine a radice folijs pendet: in cacumini-
bus coma iunci. Nascitur in asperis maritimis. Legitur
semen autumnno cum coma: siccatum sole tunditur: &
reponitur. Succus uero incipiente pomorum lanugine de
fractis ramulis excipitur farina erui: aut ficis: ut cum iis
arescat. Quinas autem guttas singulis excipi satis est.
Traduntq; etiam totiens purgari hydropicos fico sum-
pta: quot guttas lactis exceperit. Succus cum colligitur:
ne attingat oculos cauendum est. Fit & folijs tuis prio-
re minus efficax. Fit & decoctum e ramis. Est & semē
in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendae alii
gratia. Semen & dentium canis cæra includitur. Collu-
untur & radices decoctæ uino aut oleo. Illinunt & li-
chenas succo. Bibuntq; eum ut purgent uomitiones: &
aluo soluta: alias stomacho inutilem. Trahit pituitam
sale adiecto in potu: bilem aphronitro. Si per aluum pur-
gari libeat in posca. Si uomitione: i passo: aut aqua mul-
sa. Media potio tribus obolis cōstat. Ficos a cibo sumpsis-
se melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis
naturæ: ut per se extra corpori impositū pustulas igniū
modo faciat: & pro caustico in usu sit. Alterum genus
tithymalli myrsinitem uocant: alii caryten folijs myr-
ti acutis & pungentibus: sed mollioribus: & ipsum
etiam in asperis nascens. Colliguntur comæ eius hordeo
turgescente: siccataeq; in umbra diebus. ix. in sole inare-
scunt. Fructus non pariter maturescit: sed pars anno se-

LIBER

quente: & nux uocatur. Inde cognomen græci dedere.
 Demetitur cum messium maturitate. Lauatum dein-
 de siccatur: & datur cum papaueris nigri duabus par-
 tibus: ita ut sit totum acetabuli modo: minus hic uo-
 mitionibus quā superior: cæteri ijdem. Aliqui sic &
 folium eius dedere: nucem uero ipsam in mulso aut
 passo: uel cum sesama. Trahit bilem & pituitam per
 alium. Oris ulcera sanat. Ad nomas oris folium cum
 melle estur. Tertium genus est tithymalli: paralius uo-
 catur siue tithymallis folio rotundo: caule palmum al-
 to: ramis rubentibus semine albo: quod colligitur inci-
 piente uia: & siccatum teritur: sumiturq; acetabu-
 li mensura ad purgationes. Quartum genus heliosco-
 pion appellant: folijs portulacæ: ramulis stantibus a
 radice quattuor aut quinque rubentibus semipedali al-
 titudine succi plenis. Hoc circa oppida nascitur: se-
 mine albo: columbis gratissimo: quod colligitur in-
 cipiente uia. Nomen accepit: quoniam capita cum
 sole circūagit. Trahit bilem per inferna in oxymelli-
 te dimidio acetabulo: cæteri usus qui characiæ. Quin-
 tum cyparissian uocant propter foliorum similitudi-
 nem: caule gemino aut triplici nascentem in campe-
 stribus: cui eadem uis quæ helioscopio aut characiæ.
 Sextum platyphyllon uocant: alij corimbiten: alij
 amygdaliten a similitudine. Nec ullius latiora sunt
 folia. Pisces necat: alium soluit: radice: uel folijs: uel
 succo in mulso aut aqua mulsa drachmis quattuor.
 Detrahit priuatim aquas. Septimum dendroides cogno-
 minant: alij cobion: alij letophyllon in petris nascens
 copiosissimum ex omnibus maxime cauliculis rubenti-
 bus: & semine copiosissimum: eiusdem effectus: cui-
 us characias. Apioscylla siue raphanosagria iuncos

duos siue tres spargit in terra rubentes: folijs rutæ: radice tepe: sed amplior: quare quidam raphanum siluestre uocant. Intus habet mammam candidam extra cortices nigros. Nasctur & in montuosis & asperis: aliquando & herbosis. Effoditur uere: tusaq; in fictili mergitur. Deiectoq; quod supernatat: reliquus succus purgat utraq; parte sesquibolo in aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura. Inspergitur: & aridæ radices farina potioni: aiuntq; superiorem partem eius uomitione biles extrahere: inferiorem per alium. Tormina discutit: quodcumq; betonica & panaces præterquam a cruditate. Peucedani succus: inflationes & ructus gignit. Acori radix daucumue si lactucæ modo sumatur. Ladanum cyprium potum interaneorum uitijis occurrit. Item gentianæ farina ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plātago mane sumpta duabus linguis & tertia papaueris in uini non ueteris cyathis. iij. datur somnum in euntibus addito nitro seu polenta. Simul si post cibum detur. Colo infunditur hemina succi: uel in febris. Agaricū potum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno lyeni medetur. E panace omnium generum radix in mulso: sed tencria præcipue pota arida & decocta quantum manus capiat in aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadē cum aceto: aut si tollerari non possit ex fico uel aqua. Polemonia bibitur ex uino. Betonicæ drachma i oxymelitidis cyathis tribus. Aristolochia contra serpentes. Arge monia vij. diebus in cibo sumpta lyenem consumere dicitur. Agaricum in aceto mulso obolis duobus. Nymphaeæ heracliae radix in uino pota & ipsa consumit. Cissanthemus drachma bis die sumpta i uini albi cyathis duobus p dies. xl. lyenem dicitur paulatim emittere p urinā Prodest & hyssopum cum fico decoctum. Lonchitidis

S iij

LIBER

radix decocta prius q̄ semen emittat. Peucedani quoq;
radix decocta & lyeni & renibus. Lyen acoro potō cō
sumitur. Præcordijs & ilibus utilissimæ radices. Clime
ni semen potum diebus. xxx. pondere denarij in uino al
bo. Betonica farina ex melle & aceto scylite pota. Ra
dix lonchitidis in aqua & teucrium illinitur. Itē scor
dium cum cæra: agaricum cum farina fenogræci uesticæ
malis: cōtraq; calculos grauissimis cruciatibus: ut dixi
mus: auxilio est. Polemonia ex uino pota: item agaricum
Plantago radice uel folijs potis ex passo. Et betonica ut
in iocinere diximus. Item ramici pota atq; illita. Eadē
ad strangurias efficacissima: ad calculos quidam betoni
cam & uerbenacam & millefolium æquis portioni
bus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent. Strā
gurias discutere & dictamum certum est. Item quinq;
folium decoctum ad tertias in uino ictericis dari atq; il
lini utilissimum est. Xiphij quoq; radix superior urinā
ciet infantibus. Enterocœlicis datur ex aqua: & illini
tur uesticæ uitijs. Peucedani succus infantium ramici: &
umbilicis eninentibus psyllion illinitur. Vrinam cient
anagalides: achoriq; radices decoctum: uel ipsa trita po
taq;: & omnia uesticæ uitia sanat: & calculos herba et
radix cotiledonis. Itemq; genitalium inflammationem pa
ri pondere: & caulis & seminis & myrrhæ. Ebulum
tenerum cum folijs tritum ex uino potum calculos pel
lit. Impositum testes sanat. Erigeron quoq; cum farina
thuris & uino dulci: testium inflammationes sanat.
Symphiti radix illita enterocœlas cohibet: aufert & ge
nitalium nomas hypocisthis alba. Artemisia quoq; da
tur cōtra calculos ex uino dulci: & ad stranguriā. Do
lores uesticæ sedat ex uino nymphæ heraclæ radix. Ea
dem uis crethmo ab Hippocrate admodum laudata. Est

autem inter eas quæ eduntur siluestrium herbariū. Hanc
q; certe apud Callimachum apponit rustica illa hecale.
Speciesq; elatæ hortensis: Caulis palmum unum altus.
Semen feruens: odoratum cū libanotidis: rotundum. Sic
catum rumpitur. Habet intus nucleum candidum: quem
aliqui cachryn uocant: folio pingui: albicante: ueluti oli-
uæ: crassiore: & salso gustu: radices digiti crassitudine
tres aut quattuor. Nascitur in maritimis petrosi: Estur
crudum coctumue cum olere odorati saporis & iucun-
di. Seruatur etiā in muria: præcipueq; eius usus ad strā-
guriā. folio uel caule aut radice ex uino. Colorem quo-
q; corporis gratiorem facit. Verum largior quoq; infla-
tiones. Aliāz soluit decocto. Vrinamq; & a renibus do-
lorem trahit. Sic & alcmeæ siccæ farina in uino pota
stranguriā tollit: efficacius addito dauco. Lyeni quoq;
utilis. Aduersus serpentes bibitur. Iumentis quoq; in pi-
tuita aut stranguria hordeo inspersa succurrit. Anthylli
on est lenti simillima: quæ in uino pota uescias uitijz li-
berat. Sanguinem sistit. Altera est anthyllis chamæpity-
os similis flore purpureo: odoris grauis: radice intubi uel
magis æpea: similis portulacæ: nigriore radice: sed inuti-
li: nascens in littoribus harenosis: gustu amara. In uino
cum asparagi radice uescicæ plurimum prodest. Eadē præ-
stat hypericon: quam alij chamæpityn: alij corion appel-
lant: oleraceo frutice: tenui cubitali rubente: folio rutæ:
odore acri: semine siliquæ: nigro maturefante cum hor-
deo. Natura semini spissandi. Alium sistit. Vrinam cit.
Ad calculos uescicæ cum uino bibitur. Est aliud hypericō:
quod alij corion appellant: folio tamaricæ: & sub ea na-
scitur: sed pinguioribus folijs: & minus rubentibus:
odoratum: palmo altius: suaue: leniter: aculeatum. Vis se-
mini exalfactoria: & ideo inflationem facit enterocæ-

liciſ: ſed ſtomacho non inutile præcipuum ad ſtrangu-
 riam ſi exularata non ſit ueſica. Medetur & pleure-
 ticis ex uino potum. Veſicæ autem callitrichon trita ſi-
 milis cumino medetur: & data ex uino albo. Verbe-
 naca quoq; folijs decocta ad tertias: uel radix eius e-
 mulſo calido calculos eiicit. Itemq; perpreſſa: quæ are-
 tij & in illyrico naſcitur in aqua decocta e tribus
 heminis ad unum & pote. Trifolium ex uino ſum-
 ptum & chryſanthemum primum. Anthemum quo-
 q; calculos eiicit: paruis e radice folijs quinis: caulibus
 longis duobus: flore: radices tritæ per ſe: cau lauet cru-
 dum. Silaus naſcitur glareofis & perenibus riuis: cu-
 bitalis: apij ſimilitudine. Coquitur ut olus atrum: ma-
 gna utilitate ueſicæ. Quæ ſi ſabiem ſentiat: panacis
 radice ſanatur. Aliter inutili ueſicis. Calculos pellit ma-
 lum erraticum radice libra in uini congio decocta ad
 dimidias. Inde heminae ſumuntur per triduum. Reli-
 quum ex uino cum zio & urtica marina: & daucum:
 & plantaginis ſemen ex uino. Et herba fuluiana tri-
 ta ex uino: quæ & nomen inuentoris habet nota tra-
 ctantibus urinas cit. Scordion teſtium tumores ſedat.
 Hyoſcyamum genitalibus medetur. Peucedani ſuccus
 ex melle & ſemen ſtranguriæ. Agaricum obolis tri-
 bus in uini ueteris cyatho uno. Trifolij radix drach-
 mis duabus in uino: dauci una drachma uel ſeminis.
 Iſchiadici & ſemine & folijs erythrodani tritis ſa-
 nantur panace pota. Et inſtricata polemonia ariſtolo-
 chie decoctæ folijs. Agarico quidem & neruiſ qui
 platys appellatur: atq; humerorum dolor ſanatur obo-
 lis tribus in uini ueteris cyatho uno pote. Quinque
 folium iſchiadicis: & bibitur & imponitur. Itz ſa-
 monia dacocta cum hordei farina. Semen hyperici utri-

usq; bibitur ex uino. Sedis uitia & attritus celerrime sanat plantago. Condylomata uero quinquefolium. Sedem conuersam cyclamini radix ex aceto. Anagallides caerulea procidentia sedis retro agit. E diuerso rubens prorirat. Coterydon condylomata & hemorrhoidas mire curat. Testium tumores acori radix decocta in uino tritaq; & illita. Intertrigines negat fieri Cato ab sinthium ponticum secum habentibus.

De pulegio & argemone.

Ca. ix.

Lij adijciunt: & pulegium: quod ieiunus a quis legerit: si post se alliget. Inguinis dolores prohibet: aut sedat ceptos. Inguinaria: quam quidam argemonem uocant: passim in uentribus nascens. Ut profit inguinibus in manu tantum habenda est. Panos sanat panaces cum melle. Plantago cum sale. Quinquefolium. Persolatae radix ut in strumis. Item damasonium. Verbascum cum sua radice tusum uino aspersum: folioq; inuolutum: & ita in cinere calfactum: ut imponatur calidum. Expertiq; affirmare plurimum remedium esse: si uirgo imponat nuda ieiuna ieiuno: & manu supina tangens dicat: Negat Apollo pestem posse crescere: quam nuda uirgo restinguat: atq; ita retrorsa manu ter dicat: totiensq; dispuant ambo. Medetur & radix mandragorae ex aqua: radice scamoniae decoctum cum melle. Sideritis cum adipe ueteri: contusa marrubium cum axungia uetere: uel chrysippea cum ficis pinguibus: quae hoc ab inuentore habet nomen.

De nymphaea: & abstinentia: & appetentia ueneris: & de satyrio: erythrococco: & crategi: & sideriti.

Ca. x.

LIBER

u Enerem in totum adimit (ut diximus) nym-
 pheæ heraclia: eadem semel pota in .xl. dies. in-
 somnia quoque ueneris a ieiuno pota & in ci-
 bo sumpta. Illita quoque radix genitalibus inhi-
 bet non so-
 lum uenerem: sed affluentiam genituræ: ob id corpus ale-
 re uocemque dicitur. Appetentiam ueneris facit radix e xi-
 phio superior data potu in uino. Item quam crethmos
 agrios appellant. Et orminos agrios cum polenta contri-
 tus. Sed inter pauca mirabilis est orchis herba: siue sara-
 pias: folijs porri: caule palmeo: flore purpureo: gemina
 radice: testiculis simili: ita ut maior: siue (ut aliqui dicunt)
 tenuior: ex aqua pota excitet libidinem: minor siue molli-
 or e lacte caprino inhibeat. Quidam folio scyllæ esse di-
 cunt leuiori ac minori: caule spinoso. Eiusque radices sanant
 oris ulcera: thoracis pituitas: aluum sistunt e uino potæ.
 Concitatricem uim habet satyrion. Duo eius genera: una
 longioribus folijs quæ oleæ: caule quattuor digitorum flo-
 re purpureo: radice gemina ad formam hominis testiu-
 ternis annis itumescente ac residete. Altera satyrion orchis
 cognominatur: & foemina esse creditur. Distinguitur in
 ternodijs: & ramosiore frutice: radice fascinis utili. Na-
 scitur fere iuxta mare. Hæc tumores & uitia ptiū erum-
 pentia cum polenta illita sedat: uel per se trita. Superioris
 radix in lacte ouis colonicæ data: nervos intedit. Eadem
 ex aqua remittit. Græci satyrion folijs lilij rubri mino-
 ribus & tribus non amplius e terra exeuntibus tradunt:
 caule leui cubitali nudo: radice gemina: cuius inferior pars
 & maior mares gignit: superior ac minor foeminas. Est
 & aliud genus satyrion erythrococco appellant: semi-
 ne uiticis: maiore: leui: duræ radice: cortice rubro: intus
 album includitur: sapore subdulci. Fertur in montosis in-
 ueniri. Venerem etiam si omnino manu teneatur radix

stimulat. Magis adeo si bibatur in uino austero. Arietibus quoque & hircis segnioribus in potu dari. Et a sarmatis equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu: quod uitiū pro sedamū uocāt. Vini eius restinguit aqua mulsa aut lactuca sumpta. In totū quidem græci cū cōcitationez hāc uolūt significare: satyrion appellant. Sic & crategia cognominantes & thelygonon: quarū semē testium simile est. Ti. hymali quoque ramorū medullā habentes: ad uenerē proniores fieri dicuntur. Prodigiosa sunt quæ circa hoc tradit Theophrastus auctor alioquin grauis: septuageno coitu durare libidinem contactu herbæ cuiusdam: cuius nomen speciemque non posuit. Sideritis adalligata uarices minuit: & sine dolore præstat. Podagræ morbus rarior solebat esse non modo patrum auorumque memoria: uerum etiam nostra Peregrinus & ipse. Nam si italiæ fuisset antiquitus: latinum nomen inuenisset. Insanabilis non est credendus. Quippe quoniā in multis & sponte desinit: & in pluribus curatur. Medetur panacis radices cum uina passa: succus hyoscyami cum farina: uel semen scordion ex aceto. Iberis uti dictum est. Verbenacæ cum axungia trita cyclamini radix: cuius decoctum & per nionibus prodest. Podagras refrigerat radix xiphio. Semen e psyllio. Cicuta cum lythargyrio aut axungia. Aizoum in primo impetu podagræ rubentis: hoc est calide. Vtrilibet uero conuenit erigeron cum axungia. Plantaginis folia trita addito sale modico. Argemonia tusa ex melle. Medetur & uerbenacæ illita: aut si pedes macerentur in eius decocto. Est & lappago similis anagallidi: nisi esset ramosior ac pluribus folijs: aspera: rugosa: asperioris succi: grauis odoris: quæ talis est mollugo uocatur. Similis & asperioribus folijs asparago. Superioris succus expressus pondere xi. dena-

LIBER

riorum in uini cyathis duobus quotidie sumitur. Præci-
pue uero liberat eo malo phycothalassion: idest fucus
marinus lactucae similis: qui conchylijs substernitur:
non podagra modo. sed omnibus articulorum morbis im-
positus priusq̃ exarefiat. Tria autem genera eius. Latius
et alterum longius: quadantenus rubens. Tertium cri-
spis folijs: quo in creta uestes tinguntur: omnia eiusdem
usus. Nicander eam et aduersus serpentes in uino dedit
salutare est et semen eius herbae: quam psyllion appel-
lauimus: madefactum aqua admixtis in heminam semi-
nis resinae colophoniae coclearibus duobus: thuris uno.
Laudantur et mandragorae folia cum polenta tusa.

Medicinae generales de pedibus: talis: articulis: ner-
uis: et remedia contra morbos: qui totum corpus oc-
cupat: et de myrtido: et uigilijs: et paralyfi: et
de febribus frigidis: et febre iumentorum: et phre-
neticis: et chamaeacta: et aizoo: et igne
sacro

Ca. xi.

Alis uero tumentibus limus aquaticus cum
oleo subactus mire prodest. Articulus succus
e centauryo minore. Idem nervis utilissimus.

Item centaurium. Betonica nervis discurrentibus p̃ scapu-
las humeris: spinae: lumbis: pota ut in iocinere. Articulis
quinquefolium impositum. Mandragorae folia cum po-
lenta: uel radix recens tusa cum cucumere siluestri: uel de-
cocta in aqua. Cubitorum ac pedum rimis polypodij ra-
dix. Articulis succus hyoscyami cum axungia. Anomi
succus cum decocto. Item centunculus decocta: uel mu-
scus recens ex aqua obligatus donec inarescat. Item
lappae boariae radix e uino pota. Cyclaminos decocta
in aqua perniunculos curat: omniaq; alia frigoris ui-
tia. Perniunculos curat et cotelydon cum axungia.

Folia ex batrachio. Epictymi succus. Clauos pedum ex-
trahit ladanum cum castoreo. Verbenaca ex uino. Nunc
peractis malis quæ membratim sentiuntur: dicemus de
ijs quæ totis corporibus grassantur. Remedia autem hæc
communia inuenio. Ante omnes pota dodecatheum de
qua diximus. Deinde panacis omnium generum radices
peculiariter longinquis morbis. Et semen interaneorum
uitijs. Ad omnes uero corporis dolores succum e scordio.
Item betonica: quæ pota colorem plumbeum corporis
priuatim emendat: gratioremq; reducit. Geranion ali-
qui myrrhin: alij myrthida appellant. Similis est cicutæ
folijs minutioribus: & caule breuiori rotundo: sapo-
ris & odoris iucundi. Nostri sic eam tradunt. Græ-
ci folijs candidioribus pauloquam maluæ caulibus te-
nuioribus & pilosis: ramosam ex interuallis binum
palmorum & in ijs folijs: inter quæ in cacuminibus ca-
pitula sunt grauium. Alterum genus folijs anemones: di-
uisuris longioribus. radice mali modo rotunda: dulci: re-
ficientibus se ab imbecillitate utilissima: & fere talis ue-
ra est. Bibitur contra phthisin drachma in uini cyathis
tribus bis die. Item cōtra inflationes: quæ & cruda idē
pstat. Succus radices auribus medetur: Opisthotonicis se-
mē drachmis quattuor cū pipere & myrrhapotū phthi-
sin sanat: & plantaginis succus: si bibatur. Et ipsa deco-
cta in uino cum sale & oleo a somno matutino refrige-
rat. Eadem datur ijs: quos atrophos uocant: interpositis
diebus. Betonica phthificis eligmate cū melle fabæ ma-
gnitudine. Agaricum potum duobus obolis in passo: uel
daucum cū centaurio maiore in uino. Phagedenis: quod
nomen sine modo esurientium est: & alijs ulcerum:
tithymali medetur cum sesamis sumpti. Inter ma-
la uniuersi corporis uigiliæ sunt plerisq; . Harum re-

LIBER

medio monstratur panaces clymenos aristolochia: & odore: & peruncto capite. Aizoum siue sedum. si inuolutum panno nigro ignorantis puluino subiiciatur: onothera siue onuris hylaritatem afferunt in uino. Amygdalino est folio: flore rosato: fruticosa: longa radice: & cū siccata est uinum olente. Hæc in potu data. feras quoque mitigat. Cruditates: quæ nauseam faciunt. digerit. betonica. Eadem pota a cœna concoctionem facit in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: & crapulam discutit. Item agaricum post cibos in aqua calida potum. Paralyfin betonica sanare dicitur. Item iberis ut dictum est. Eadem & torpentibus membris prodest. Item arge monia omniaque quæ periclitentur scari discutiendo. Comitiales sanantur panacis: quam beracleam diximus: radice pota cum coagulo uituli marini: ita ut sint panacis tres partes. Plantago pota. Betonica in oxymelitis drachma uel agarici obolis tribus. Folia quinq̄folij ex aq̄. Sanat & archezostis: sed cum amineo pota. Sanat & baccharis radix arida in puluerem contrita cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centunculus trita i aceto aut melle: aut in aqua calida. Verbenaca ex uino pota. Hysopi baccae ternæ cōtritæ & in aqua potæ diebus sexdecim. Peucedanum cum coagulo uituli marini æquis portionibus potum. Quinq̄folij contrita folia. ex uino sumpta diebus. xxx. in betonicæ farinæ pondo denariorum. xij. cum aceti scyllitici cyatho mellis attici uncia. Stamonium obolis duobus cum castorei drachmis quattuor. Febres frigidas leniores facit agaricum potum in calida aqua. Tertianas sideritis cum oleo. Item ladanum: quod in segetibus nascitur contusum. Plantago ex aqua mulsa duabus horis ante accessionem pota binis drachmis. Vel succus radice madefactæ uel tise. uel ipsa

radix trita in aqua ferro calfacta. Quidamq; ternas radices in tribus cyathis aquae dedere. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Buglossa inarescente si quis medullam e caule eximat: dicatq; ad quem liberandum febre id faciat. Et alliget ei septem folia ante accessionem: avertunt a febre liberari. Itemq; betonica drachma in aqua mulsa cyathis tribus vel agaricum: maxime in istis febribus quae cum horrore veniunt. Quinquafolij folia quidam tertianis dedere: quaternis quartanis: pluris ceteris: alijs omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa. Verbenaca quidem et iumentorum febribus in uino medetur. Sed in tertianis a tertio geniculo incisa: quartanis a quarto. Bibitur et semen hyperici utriusq; in quartanis: et horribus betonica farina: quae omnes horrores coercet. Item panaces adeo ex calfactoria natura: ut per niuem ituris bibere: id ac perungi eo praecipiant. Et aristolochia perfrictionibus resistit. Phreneticos somnus sanat: qui contingit peucedano ex aceto capiti infuso anagallidum succo. Et diuerso lethargicos excitari labor est. Hoc praestat euphorbium (ut peribent) ex acetone naribus tactis peucedani succo. Contra insanias betonica bibitur. Carbunculos rumpit panaces. Sanat betonica farina ex aqua aut brassica cum thure frequenter posita calida: vel e carbone in conspectu extincto fauilla digito sublata et illita: vel plantago trita. Tithymallus charatices hydropicos sanat. Panaces: plantago in cibo: cum prius panem siccum comederint sine potu. Betonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mulsi. Vel agaricum: vel semen lœchitidis duabus linguis ex aqua potum. Psyllium in uino. Anagallidum succus. Cotelydonis radix ex mulso. Ebuli recentis radix excussa tantum nec colluta quantum duo digiti comprehendant: ex ui-

LIBER

ni ueteris calidi hemina. Trifolij radix drachmis dua-
bus in uino. Tithymallum: platyphyllon cognomine
Semen hyperici: quod coris appellatur. Actæ quam qui-
dam esse ebulum putant radice contrita in uini cyathis
tribus si febris absit: uel semine ex uino nigro. Item uer-
benaca fasciculo manus plena decocta in aqua ad di-
midias. Præcipue tamen chamæactæ succus aptissimus
creditur. Eruptiones pituitasq; emendat plantago. Cy-
clamini radix cum melle. Ebuli folia contrita & e ue-
tere uino imposita etiam boam sanat: id est rubentes pa-
pulas. Pruriginē succus strychni illitus. Igni sacro me-
detur aizoum. Folia trita cicutæ. Mandragoræ radix.
Siccatur in asses ut cucumis: primoq; super mustum su-
spenditur: mox in fumo: dein tunditur in uino: aut ace-
to. Prodest & uino myrteo fouere: mentæ sextans: uini
sulphuris uncia ex aceto simul trita: fuligo ex aceto.
Ignis sacri plura sunt genera. Inter quæ medium ho-
minem ambiens: qui zooster appellatur: & enecat: si
cinxerit. Medetur plantago cū creta cymolia: & peri-
stereos per se. Radix persolata. Alijs quæ serpūt cotely-
donis radix cū mulso. Aizou. Succus linozostis ex aceto.

Ad eluxata membra: & contra morbum re-
gium: & contra furunculos: & fistula: &
inflationes: & ambustionē: & contra alios
morbos: ad neruos: & sanguinem. Ca. xij.

Adix polypodij illita luxatis medetur. Dola-
r remq; & tumores tollunt semen psyllij. Fo-
lia plantaginis tusa: sale modico addito. Ver-
basci semen ex uino decoctum & contritum. Cicuta
cum axangia. Folia ephemeris tuberibus atq; tumori-
bus. Illimunturq; etiam dum discuti possunt. Morbum
regium in oculis præcipue mirari est tenuitatem illam

densitatemq; tunicularum felle subeunte. Hippocrates
a septimo die in febre mortiferum signum esse docuit.
Nos scimus nixisse aliquos etiam ab hac desperatione.
Fit uero & citra febres: impugnaturq; centauryo ma-
iore (ut diximus) poto. Betonica agarici obolis tribus ex
uini ueteris cyatho. Item uerbenacæ folio obolis tribus
ex uini calidi hemina quatrinduo. Sed celerrie quinque-
folij succus medetur tribus cyathis potus cū sale et mel-
le. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco ca-
lido: et perfrictionibus tuto: sudores enī felleos mouet.
Folia tussilaginis ex aqua. Semen linozostis utriusq; in-
spersum potioni: uel cum absinthio aut cicere decoctum.
Hysopi bacchæ cum aqua potæ. Lichen herba si cum su-
mitur: cetero olere abstineatur. Polytrix in uino data.
Struchion in mulso. Passim & in quacūq; parte ac ma-
ximo incōmodo nascuntur: qui furunculi uocantur: mor-
tiferū aliquando malū confectis corporibus. Remedio
sunt pignocomi folia trita cum polenta: si nondum ca-
put fecerint. Discutiunt & folia ephedri illita. Fistu-
læ quoq; in omni parte serpunt: medicorum uitio male
fectis corporibus. Auxilio est centauriū minus collyrijs
cum melle decocto additis. Plantaginis succus infusus.
Quinquefolium cum sale & melle. Ladanum cum ca-
storeo. Cotyledon cum medulla ceruina calefacta im-
posita. Verbasci radice medulla collyrij tenuitate in fi-
stulā additur. Vel aristolochiæ radix. Vel succus tithy-
malli. Collectiones inflammationesq; sanāt argemoniæ
folia illita. Duritias & collectiones omnes uerbenaca
uel quinquefolium: decoctūq; in aceto uerbasci folia uel
radix. Hysopum e uino impositum. Acori radix decocto
eius herbæ fomentibus. Aizoum. Item quæ contusa sint:
duritiasq; & sinus corporis & tela omnia infixā cor

LIBER

pori extrahunt: folia tussilaginis. Daucum. Semen leon-
topodi tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus
imponuntur pignocomi folia trita cum polenta: uel se-
men. Item orchis. Vitia quæ sunt in ossibus satyrii radi-
ce imposita efficacissime sanari dicuntur. Nome & col-
lectiones omnes fūco maris priusq̃ inarescat. Et alc-
meæ radix collectiones discutit. Ambusta sanantur plā-
tagine arctio: ita ut cycatrix fallat. Folia eius in aqua
decocta & contrita illinuntur. Radices cyclamini cum
aizoo. Herba ipsa hyperici: quod corion appellauimus.
Neruis & articulis conuenit plantago trita cum sale.
Argemonia tusa ex melle. Peucedani succo perungun-
tur spastici: tetanici. Neruorum duriciæ egypolis succo
Doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo spasti-
cis & opisthotonicis perungi: semine hyperici: quod
coris uocatur. Idemq; bibere prodest. Phrynon dicitur
etiā abscissos sanare neruos si confestim imponatur tri-
ta uel mansa. Spasticis: tremulis: opisthotonicis alcmeæ
radix bibitur ex aqua mulsa. Sic & rigores exalfacit.
Sanguinis profluuium sistit herbæ peoniæ semen rubrū
Eadem & in radice uis. Cyclaminos uero si ore sanguis
reijciatur: siue e naribus: siue aluo fluat: siue fœminarū
utero. Item lysimachia pota uel illita: uel naribus indi-
ta. Item plantaginis semen. Quicquid folium potum &
illitum. Cicutæ semen in nares si inde fluat tritum ex
aqua & inditum. Aizoon. Astragali radix sistit. Et
ischemon. Et achillea.

De herba equiseti: & stephanomeli: & crisitale:
& contra uermes.

Ca. xiiij.

Quisetum hippuris a græcis dicta & in pra-
tis nascens: uituperata a nobis. Est autem pi-
lus terræ equinæsetæ similis: lienem curforū

extinguit decocta fictili nouo ad tertias quantum uas
capiat: & per triduum heminis pota: unctis esculentis
ante diem unum interdicitur. Græcorum uaria circa
hanc opinio. Alij pini folijs similem nigricantem eodē
nomine appellant: uim eius ammirabilem tradentes:
q̄ etiam sanguinis profluvia uel tacto eo tantum homi-
ne sistat: alij hippurin: alij ephedron: alij anabasin uo-
cant. Traduntq; iuxta arbores nasci & scandentem
eas dependere comis iunceis: multis nigris: ut ex equorū
canda geniculatis ramis: folia habere pauca: tenuia: exi-
gua: semen rotundum simile coriandro: radice lignosa:
nasci in ambustis maxime. Vis eius spissare corpora.
Succus sanguinē e naribus fluentem inclusus sistit. Item
aliū. Medetur dysentericis in uino dulci potus cya-
this tribus. Vrinam cit. Tussim orthopnoeam sanat.
Item rupta: & quæ serpunt. Intestinis & uesicæ fo-
lia bibuntur. Enterocælen cohibet. Faciunt & aliam
hippurin breuioribus & mollioribus comis candidio-
ribusq; per q̄ utilem ischiadicis: & uulneribus ex ace-
to impositam: propter sanguinem sistendum: Et nym-
phea trita plagis imponitur. Peucedanum cum semine
cupressi bibitur: si sanguis per os redditus est: fluit-
q; ab infernis. Sideritis tantam uim habet: ut quis re-
centi gladiatoris uulneri illigata: sanguinem claudat.
Quod facit & ferulæ cinis uel carbo. Fungus uero
etiam efficacius: qui secundum radicem eius nascitur.
Per nares autem fluenti & cicuta semen tritum ex a-
qua inditumq; efficax habetur. Item stephanomelis ex
aqua. Betonica farina e lacte caprino pota sistit ex
ubere fluentem. Plantagoq; contusa: Eiusdem succus
uomentibus sanguinem datur. Ad erraticum autem
radix persolata cum axungia uetere illita. Potatur a

LIBER

ruptis conuulsisq; & ex alto deiectis cētaurium maius.
Gentianæ radix trita uel decocta uel succus betonica. Et
hoc amplius addo: iocineris uel lateris contortionibus:
panaces scordion aristolochia pota cum agarico. Item
contusis & euersis potum duobus obolis in mulsi cyathis
tribus. Aut si febris sit: in aqua mulsa uerbascum: cuius
flos similis auro est. Acori radix. Aizoum omne. Sed
e maiori succui efficacissime. Item symphyti radices: uel
decoctum. Daucum crudum. Erysithale est flore luteo folijs
achanti. Bibitur e uino. Item chamærops: & in sorbitiones
irio uel plātago omnibus modis. Item phthiria si: quo
sylla dictator consumptus est. Nascuntur quoq; i sanguine
ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur uix
taminia succo aut ueratri cum oleo punctis corporibus.
Taminia quidem in aceto decoctu etiam uestes eo tedio liberat.

De ulceribus: & ad plagas: & de polycmeno.

Ca. xiiij.

Ulcera multorum generum: ac multis modis curantur.
Panacis omnium generum radix ex uino calido illinitur
manantibus. Siccat priuatim quam chironiam diximus.
Cum melle trita tubera aperit: ulceribusq; quæ serpunt.
Deploratis auxilio est cum æris flore uino temperata
omnibus modis uel flore uel semine uel radice.
Eadem cum polenta uetustis uulneribus prodest.
Heracleon quoq; sidereon Apollinaris. Psyllium.
Tragacantha: Scordotis cum melle purgat. Farina
eius carnes excrecentes per se insparsa consumit.
Polemonia ulcera: quæ cacoethe uocant: sanat.
Centaurium maius insparsum uel illitum. Item minoris
comæ decocta uel trita: uetera quoq; ulcera purgat & persanat.
Foliculi climeni recentibus plagis imponuntur. Il-

linitur autem gentiana ulceribus quæ serpunt radice trita
 sa uel decocta in aqua ad mellis crassitudinem : uel suc
 co uulneribus. Ex ea factum lichium. Lysimachia recen
 tibus plagis medetur. Plantago omnium generum ulce
 ribus : peculiariter fœminarum senum & infantium :
 Igne mollita melior : & cum ceroto crassa ulce
 rum labra purgat : Nomas sistit. Et tritam suis fo
 lijs integere oportet. Suppurationes : collectiones : si
 nus ulcerum. Chelidonia quoq; siccantur ulcera adeo :
 ut etiam pro spodio utantur eadem iam desperatis
 cum axungia imponitur. Dictamum pota sagittas pel
 lit : & alia tæla extrahit illita. Bibitur ex aquæ cya
 tho foliorum obolo. Proxime pseudodictamum. Vtra
 que etiam suppurationes discutit. Aristolochia quoque
 putrida ulcera exest. Sordida expugnat cum melle :
 uermesq; extrahit. Itemq; clauos in ulceribus natos.
 Et infixæ corpori omnia : præcipue sagittas & ossa
 fracta cum resina. Cauda uero ulcera explet per se. Et
 cum iride recentia uulnera ex aceto. Vetera ulcera
 uerbenaca : quinquifolium cum sale & melle. Radi
 ces persolata uulneribus ferro illatis recentibus impo
 nuntur : folia ueteribus. Cum axungia utraq; : & suo
 folio operitur. Damasonium autem & in struma. Fo
 lia uerbasci ex aceto & uino. Peristericos ad omnia
 genera uel callosorum putrescentiumq; ulcerum facit.
 Manantia nymphaeæ heracliae radix sanat. Item cycla
 mini radix uel per se : uel ex aceto : & cum melle. Ea
 dem & contra steatomata efficax : sicut ad ulcera ma
 nantia hyssopum. Item peucedanum : cui ad recentia uul
 nera tanta uis est : ut sanic ossibus extrahat. Præstât hoc
 & anagalides : cohibentq; quas uocant nomas : & rheu
 matismos. Vtiles & recentibus plagis : sed præcipue senū

LIBER

corpori. Cum cæroto apostemata: & ulcera retra folia
 mandragoræ recentia. Radix uulnera cū melle aut oleo.
 Cicuta consiligini mixta mero. Aizoum harpetas quoq;
 & nomas ac putrescentia: sicut erigeron uermiosa. Re-
 centia autem uulnera astragali radix: & uetera quoq;
 ulcera purgat hypocistis utraq;. Leontopodij semen tri-
 tum in aqua & cum polenta illitum spicula sagittario-
 rum extrahit. Item pycnocomi semen: tithymallus. Cha-
 racites succo gangrenas phagedenas putria: uel decocto
 ramorum cum polenta & oleo. Orchis radices. Hoc am-
 plius & cachoete ex aceto cum melle sicca & recentes
 Per se uulnera onothera efferentia sese ulcera sanat. Scy-
 thæ uulnera scythice curant: At carcinomata argemōia
 ex melle efficacissima est. V uulneribus presanatis aspho-
 deli radix decocta ut diximus: trita cum polenta & illi-
 ta. Quibuscunq; uero apollinaris. Astragali radix i pul-
 uerem trita humidis ulceribus prodest. Item callitirx de-
 cocta in aqua. Priuatim uero iis quæ calciamento facta
 sunt: uerbenaca. Necnō & lysimachia contrita. Ac nym-
 phea arida infricata. Polytrix inueteratis iisdem utilior
 Policnemon cunilæ bubulæ similis est semine pulegij sur-
 culosas multis geniculis corymbo odorata acri & dul-
 ci odore: quæ ferro factis uulneribus commanducata im-
 ponitur: quinto die soluitur. Symphyton ad cicatricem
 celerrime perducit. Item syderitis. Hæc iponitur ex mel-
 le. Verbasci semine ac folijs ex uino decoctis ac tritis om-
 nia corpori infixæ extrahuntur. item mandragoræ fo-
 liis cum polenta. Cyclamini radicibus cum melle. Triya-
 ginis folia in oleo contrita iis maxime adhibentur ulce-
 ribus: quæ serpunt. Et alga in melle trita. Betonica de
 carcinomata. Et melandria: ac ueteres addito sale. Ver-
 rucas tollit argemonia ex aceto uel batrachii radix:

quæ & ungues scabros aufert Linozostidis utriusq; fo-
lia uel succus illitus. Tithymali omnes genera uerruca-
rum omnium. Item omnia pterygia: uarosq; tollūt. Cica-
trices cum elegantia ad colorem reducit ladanum.

De plurimis experimentis ad inficiendos capillos:
& partus eijciendos: & continendos: & aliarum
remedia.

Ca. xv.

Rtemisiā & eleliphacum alligatas qui habz
a uiator: negatur lassitudinez sentire. Muliebri-
bus morbis medetur maxie in uniuersum peo-
nie herbæ semen nigrum ex aqua mulsa. Eadem & i ra-
dice uis: menses cit. Panacis semen cum absinthio menses
& sudores. Scordotis potu & illitu: Betonica drach-
ma in uini cyathis tribus bibitur contra omnia uulua-
rum uitia. Aut quæ in partu fiunt. Menses nimios sistit
achillea imposita: & decoctum eius insidentibus. Mam-
mis imponitur hyoscyami semen ex uino. Loti radix ex
cataplasmate. Et māmīs etiam chelidonia. Secūdas mo-
rantes uel partus emortuos radices panacis appositæ ex-
trahunt. Ipsum panacis semen e uino potuz uuluas pur-
gat: appositūq; cum melle. Polemonia pota ex uino secū-
das pellit. Nidore purgat uuluas centaurij minoris suc-
cus potus: fotuq; menses cit. Item maioris radix in uul-
uæ doloribus ijsdem modis prodest. Dersa uero & ap-
posita extrahit partus emortuos. Plantago imponitur in
lana in dolore uulua. In strangulatu bibitur. Sed præci-
pua dictamno uis est. Menses cit. Partus emortuos uel trās-
uersos eijcit. Bibitur ex aqua folioruz obolo: adeo ad hæc
efficax: ut ne in cubiculum quidem prægnantium infera-
tur. Nec potu tantum: sed & illitu & suffitu ualet.
Proxime pseudodictamnū. Sed menses cit cuz mero de-
coctum pondere denarij. Pluribus tamen molochis &

LIBER

aristolochia prodest: nam & menses & secundas cit:
 & e mortuos partus extrahit: myrrha & pipere addi
 tis pota uel subdita. Vuluas quoq; procidentes inhibet
 potu uel suffitu uel subiectu maxime tenuis. Strangula-
 tum ab ijs mensiumq; difficultatem agaricum tribus
 obolis tritum in uini ueteris cyatho potum emendat.
 Peristeros apposita in adipe suillo recenti. Anthyrrhi-
 non cum rosaceo & melle. Item apposita nymphæ thes-
 salæ radix pota dolori medetur. In uino pota nigro pro-
 fluvia inhibet. E diuerso ciet cyclamini radix pota &
 apposita. Et uesticæ insidentium decocto medetur. Secun-
 das pota cissanthemos pellit. Vuluam sanat: Et xiphi-
 radix superior menses cit drachma ex aceto pota. Pence-
 danum strangulatus uulvæ nidore ustum recreat. Men-
 ses aliosq; præcipue psyllium drachma in cyathis tri-
 bus aquæ mulsæ. Semen quoq; mandragore potum uul-
 uam purgat. Menses cit succus appositus: & e mortuos
 partus. Nimia rursus proflua sistit semen cum uino
 & sulphure. Alii proflua sistit & contrahit hatra-
 chion potu: uel cibo ardens: alias ut diximus truda. Sed
 cocta commendatur sale & oleo & cymino. Daucum
 & menses & secundas potum facillime pellit. Lada-
 num suffitu corrigit uuluas: dolori earum exulceratisq;
 imponitur. Emortua scamonium pellit potum uel appo-
 situm. Ante alia uero ut Hippocrati uidetur erysimon e
 uino semine uel radice. Cortice trahit & secandis suc-
 currit & strangulationibus ex aqua pota. Item radix
 e geranio peculiariter secandis inflammationibusq; uul-
 uarum conueniens. Purgat hippuris pota & apposi-
 ta uuluas. Polygonus pota menses cit. Et alcmeæ ra-
 dix. Folia plantaginis pellunt. Item agaricum ex aqua
 mulsa. Artemisia uulvæ medetur trita ex oleo irino aut

fico: aut cum myrrha apposita. Eiusdem radix pota in tantum purgat ut partus enectos extrahat. Menses & secundas cit ramorum decoctum insidentibus. itez folia pota drachma. Ad eadem omnia prosunt uel imposita uentri imo cum farina hordeacea. Achoron quoque utile est interioribus fœminarum morbis. Et coniza utraq; Et crethmos. Et anthyllides duæ uuluis utilisimæ. Torminibus & secundarum moræ in uino potæ. Callitrix fotu locis medetur. Albugines in capite tollit. Capillos inficit oleo trita. Geran on in uino albo positum: & hypocisthis in rubro profluuium sistunt. Hyssopum suffocationes laxat. Radix uerbenacæ pota ex aqua ad omnia in partu: aut ex partu mala præstantissima est. Peucedamo quidam miscent in uino nigro semen cupressi contritum. Nam semen psylij deferuescunt in aqua cum intepuerit: epiphoras omnes uteri lenit. Symphyron tritum in uino nigro euocat menses. Partus accelerat scordotis pota drachma succi in aqua mulsa cyathis quattuor. Dictami folia præclare dantur ex aqua. Constat unius oboli pondere: uel si mortui sint in utero infantes: protinus reddi sine uexatione puerperæ. Similiter prodest pseudodictamum: sed tardius. Cyclaminos adalligata. Cissanthemos pota. Item betonica farina ex aqua mulsa. Arsenogonon & thelygonon herbae sunt habentes uas floribus oleæ similes: pallidiores tamen. Semen album: papaueris modo. Thelygoni potu fœminam concipi narrant. Arsenogonon ab ea semine oleæ: nec alio distat. Huius potu mares generari perhibentur: si credimus: alij utranque ocimo similem tradunt. Arsenogoni aut semen geminum esse testibus simile. Māmarū uitijs aizou: qd digitellū appellauimus unice medetur. Erigerō ex passo māmas uberiores facit.

LIBER

Sonchum in farre coctum. Quæ uere mastos uocatur indita pilos mammarum e partu nascentiuz: & tineas auferit in facie: aliaq; cutis uitia emendat. Gentiana nymphaea heraclia illita cyclamini radix maculas omnes. Catilæ grana mixta cæræ liquide extendunt cutem in facie: erugantq;. Vitia omnia acori radix emendat: Capillum lisimachia flauum facit. Denigrat hypericon: quod & corion uocatur. Item ophrys herba denticulato olei similis: folijs duobus. Nigritiam dat & polemonia i oleo decocta. Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractemus: uerum etiam uiris in usu est. Efficacissimum autem habetur archezostis. Item tichymali succo uel in sole cum oleo illito crebro: uel euulsis pilis. Quadrupedum scabiem sanat hysopum ex oleo fotum. Anginas peculiariter fideritis. Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXVII. PROOEMIUM.

Reliqua herbarum genera.

Ca. i.

RESKIT APVD ME CERTE TRASTatu ipso admiratio antiquitatis. Quætoq; maior copia herbarum dicenda restat: tanto magis adorare priscorum in inueniendo curam: in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset uideri etiam rerum naturæ ipsius munificentia: si humani operis esset inuentio. Nunc uero deorum fuisse eam apparet: aut certe: diuinam etiã cum homo inuenerit. Eandemq; omnium parentem genuisse hæc: & ostendisse: nullo uitæ mira-

culo maiore: si uerum fateri uolumus. Scythiam herbas
a maotidis paludibus & euphorbiam e mote atlante:
ultraq; Herculis colūnas: & ipso rerum naturæ defectu
parte alia britanniam ex oceani insulis extra terras po-
sitis: itēq; æthiopiā ab exusto syderibus axe. Alias præ-
terea aliunde: ultro citroq; humanæ saluti in toto orbe
terrarū portare immēsa romanæ pacis maiestate non ho-
mines mō diuersis inter se terris gentibusq; uerū etiam
montes: & excedentia in nubibus iuga: pastusq; pecorū
& herbas quoq; inuicē ostentant. Aeternū quæso deorū
sit monus istud. Adeo romanos uelut alteram lucē dedis-
se rebus humanis uidentur.

De aconito: & panthera: & quæ extinguitur aco-
nito.

Ca. ij.

Ed antiquorū curam diligētiamq; quis possit
satis uenerari? cū cōstet omniū uenenorū ocis-
simū esse aconitum: & tactis quoq; genitali-
bus fœminini sexus animalū eodem die inferre mortem
Hoc fuit uenenum quo interemptas dormiētes a Calsur-
nio Bestia uxores. M. Cecilius accusator obiecit. Hinc il-
la atrox poratio eius in digito eas mortuas. Fabulæ nar-
rauere e spūmis Cerberi canis extrahēte ab inferis Hercu-
le. Ideoq; apud heracleam pōtiaz ubi mōstratur eius ad
infernus aditus gigni. Hoc quoq; tamen in usus humanæ
salutis uertere. Scorpionū ictibus aduersari experiendo:
aconitū datū in uino calido. Ea est natura ut hoīem occi-
dat: nisi inuenerit quod in hoīe perimat. Cū eo solo col-
luctatur: uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna est:
cum uenenu in uisceribus repererit. Mirūq; exitialia per
se ambo cū fuerint duo uenena in hoīe commoriūtur: ut
hō supersit. Immo uero etiā ferarū remedia antiqui pro-
diderūt: demonstrādo quō uenenata quoq; ipso sanantur.

LIBER

Torpescent scorpiones aconiti tactu: stupetq; pallentes
 & uinci se confitentur. Auxiliatur eis helleborum albu
 tactu resolvente. Ceditq; aconitum duobus malis suo
 omnium. Quod si quis illa forte ab homine excogitari
 potuisse credit: ingrate deorum intelligit munera. Tan-
 gunt carnes aconito: necantq; gustatu earum pantheras:
 nisi hoc fieret repleturas illos situs. Ob id quidam par-
 dalianches appellauere. At illas statim liberari mor-
 te excrementorum nominis gustu demonstratū. Quod
 certe casu repertum quis dubitet? & quotiens fiat
 etiamnum: ut nouum nasci: quoniam feris ratio & usus
 inter se tradi non possit.

Quod omnium creaturarum conditor sit
 deus.

Ca. iij.

h Ic ergo casus hic est ille: qui plurima inuenit
 in uita deus. Hic habet nomen: per quem intel-
 ligitur eadem & parens rerum omnium &
 magistra natura: utraq; coniectura pari: siue ista quoti-
 die feras inuenire: siue semper scire iudicemus. Pudentū
 q; rursus omnia animalia quæ sint salutaria ipsis: nosse
 ipsa: præter hominem. Sed & maiores oculorum quoq;
 medicamentis aconitum misceri saluberrime promulga-
 uere: aperta professione: malum quidem nullum sine ali-
 quo bono dicere. Fas ergo nobis erit: qui nulla diximus
 uenenata: nunc demonstrare quale sit aconitum uel de-
 prehendi gratia. Folia habet cyclamini: aut cucume-
 ris non plura quattuor ab radice leniter hirsuta. Radicez
 modicam cammaro similem marino. Quare quidam cā-
 maron appellauere. Alij lycocthonon ex qua diximus
 causa. Arida radix incuruatur paulum scorpionum mo-
 do: quare & scorpion aliqui appellauere. Nec defuere
 qui myocthonon appellare mallent: quoniam procul &

ē longinquo odore mures necat. Nascitur in nudis cauti-
bus: quas aconas uocant. Et ideo aconitum aliqui dixere
nullo iuxta ne puluerem quidem nutriente. Hanc aliqui
rationem nominis. Alij quoniam uis eadem in morte eet
quae coribus ad ferri aciem deterandam statimq; admo-
ta uelocitas sentiretur.

De aethiopide: Et amaranto: Et aloē: Et alca:
Et alipho: Et alfina: Et androsace: Et androse
mo Et ambrosia: Et anconi: Et anagyro: Et
anonymo

Ca. iij

Ethiopis folia habet phlomo similia: magna
Et multa: Et hirsuta ab radice caulem qua-
drangulum scabrum: similem arctio: multis
contumum. In alis semen eruo simile candidum gemi-
num: radices numerosas longas: Plenas: molles: gluti-
nosas: gustu siccae nigrescunt duranturq; ut cornua
possint uideri. Praeterea in aethiopia nascuntur: Et
in ida monte troadis: Et in messenia. Colliguntur au-
tumno: siccantur in sole aliquot diebus: ne situm sen-
tiant. Medentur uuluis potae in uino albo: ischiadicis:
pleureticis: faucibus scabris decocta potu dantur. Sed
quae ex aethiopia uenit: eximia est: atq; illico prodest.
Aieraton ferulacea est duorum palmorum altitudine:
origano similis: flore bullis aureis. Huius ustae nidor
urinam cit. uulnamq; purgat: tanto magis insidenti-
bus. Causa Nominis non haec: sed quoniam diutissime
non marcescit. Aloe Scyllae similitudinem habet maior
Et pinguioribus folijs ex obliquo striata. Caulis eius
tener est rubens medius: non dissimilis antherico. Radi-
ce una cen palo in terra dimissa: graui odore: gustu ama-
ra. Laudatissima ex india affertur: sed nascitur Et
in asia: non tamē utitur: nisi ad uulnera recētib; folijs

LIBER

mirifice. n. cōglutinat: uel succo: ob id inturbibibus radorum eam serūt ut aizoum maius. Quidā & caulez ante maturitatem seminis incidūt succi gratia: aliqui & folia. Inuenitur & per se lachryma adhærens. Ergo pau^{metādum} ubi sata sit censent: ut lachryma non absorbeat. Fuere qui traderunt in indæa super hierosolymā metallam eius naturam: sed nulla magis improba est: neq; alia nigrior est: aut humidior. Erit ergo optima pinguis: ac nitida: ruffi coloris: friabilis: ac iocineris modo coacta facile liquefciens. Improbanda nigra & dura: ha renosa quoq;: quæ & gustu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius spissare: densare: & leuiter calfacere. v. sus in multis & principalis aliam soluere: cum pene sit sola medicamentorum: quæ per se id pstant. Confirmat etiam stomachum: adeo ut nō infestet ulla uis contraria: bibitur drachma. Ad stomachi uero dissolutionem in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ: coclearis mēsurā bis terue in die ex interuallis ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior si pota ea sumatur cibus. Capillum fluentem continet cū uino austero capite in sole contra capillum peruncto. Dolores capitis sedat temporibus & frōti imposita ex aceto & rosaceo. Dilutiorq; infusa: oculorum uitia omnia sanari ea conuenit. Pruriginēs & scabiem genarum. Item insignata ac liuida illita cum melle: maxime pontico. Tonsillas: gingiuas: & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes si modicæ sint: drachmæ pondere ex aqua: si minus ex aceto pota. Vulnerum quoq; sanguinem & undecūq; fluentem sistit p se uel ex aceto. Alias etiam est uulneribus utilissima ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exulceratis genitalibus uirorum: condylomatis: rimisq; sedis: alias ex

passo: alias sicca per se: ut exigit mitiganda curatio: aut
coercenda. Hemorrhoidum quoq; abundantia leniter sis-
tit. Dysenteriae infunditur. Et si difficiliter cōcoquantur
cibi: bibitur a cœna modico intervallo. Et in regio mor-
bo tribus obolis ex aqua. Denoratur pilulæ cū mellis de
cocto: aut resina terebinthina ad purganda interiora. Di-
gitorū pterygia tollit. Oculorū medicamentis lauatur:
ut quod sit arenosissimū subsidat. Aut torretur in testa:
pennaq; subinde uersatur: ut possit equaliter torreri. Al-
cea folia habet similia uerbenacæ: quæ & peristereon
cognominatur. Caules tres aut quattuor foliorū plenos
florem rosæ: radices albas cū plurimū sex cubitales: obli-
quas. Nascitur in pingui solo nec sicco. Vsus radicis ex
uino uel ex aqua dysentericis: aluo citæ: & ruptis con-
uulsis. Alypon cauliculus est molli capite non dissimi-
lis betæ: acre gustatu: ac lentum: mordensq; uehementer
& accendens. Alium soluit in aqua mulsā addito sale
modico. Minima potio duarū drachmarū: media quat-
tuor: maxima sex: ea purgatione quibus datur e galina-
ceo iure. Alsine: quā quidā myosoton appellāt: nascitur
in lucis: unde & alsine dicta est. Incipit a media hye-
me. Arescit æstate media cum prorepit: muscutorum au-
res imitatur folijs. Sed aliā docebimus esse quæ iustius
myosotis uocetur. Hæc eadem erat quæ. Helsing: nisi mi-
nor minusq; hirsuta esset. Nascitur in hortis & maxi-
me in parietibus. Cum teritur: odorem cucumis reddit.
Vsus eius ad collectiones inflationesq;. Quin emendat
omnia quæ Helxine sed infirmius. Epiphoris peculiari-
ter imponitur. Item uerendis: ulceribusq; cum farina
hordeacea. Succus eius auribus infunditur. Androsaces
herba est alba amara sine folijs: folliculos in cirris ha-
bens: & in ijs semen. Nascitur in maritimis Histriæ

LIBER

maxime. Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua uel aceto uel uino. Vehementer enim urinas cit. Datur & podagris: illiniturq;. Idem effectus est & semini. Androsomon: siue (ut alij appellauerunt) Ascyron: non absimile est hyperico: de qua diximus cauliculis maioribus densioribusq; & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura. Semen papaueris nigri. Comæ tritæ sanguineo succo manant. Odor ei resinofus. Gignitur in uineis. Fere medio autumno effoditur: suspenditurq;. Vfus ad purgandam aluum tuse cum semine potæq; matutino: uel a cœna duabus drachmis in aqua mulsa: uel uino uel aqua pura: totius potionis sextario. Trahit bilem: prodest ischiadicis maxime. Sed postera die capparæ radicem resinæ permixtâ deorare oportet drachmæ pondere. Iterumq; quatruidui intervallo eadē facere. A purgatione autem ipsa robustiores uinum bibere: infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambustis & uulneribus cohibens sanguinem. Ambrosia uagi nominis est: & circa alias herbas fluctuans: fruticem unum habens densum ramosum: tenuem: trium fere palmorum. Tertia parte radice breuiore: folijs rutæ circa inium caulem in ramulis semen est uis dependentibus: odore uinoso: qua de causa botrys a quibusdam uocatur: ab alijs artemysia. Coronantur illa cappadoces. Vfus eius ad ea quæ discuti opus sit. Anonî quidā nō nida malūt uocare ramosā: similē fœnogræco: nisi fruticior hirsutiorq; ēt odore incūdo. Post uer spinosa. Estur etiā muria cōdita. Recens nero margies ulcerū erodi radix decoquitur i posca dolori dētū. Eadē cū melle pcta calculos pellit. Comitibus datur i oxymelite decocta ad dimidias. Anagyros: q̄ aliqui acopō uocant: fruticosa est: grauis odore: flore oleris: semen in corniculis non

breuibz gignit: simile renibus: quod durefcit p menses.
 Folia collectionibus imponuntur: difficulterq; parietibus
 adalligantur: ita ut a partu statim auferantur. Quod
 si emortuus hæreat: & secundæ mensesq; morentur:
 drachmæ pondere bibuntur in passio folia. Sic & suspi-
 riosis dantur: & in uino uetere ad phalangiorum mor-
 sus. Radix discutiendis concoquendisq; adhibetur. Se-
 men commanducatum uomitiones facit. Anonymos a
 non inueniendo nomine nomen inuenit. Affertur e scy-
 thia celebrata ab Hicesio non parue auctoritatis medi-
 co. Itē aristogeton in uulneribus præclara ex aqua tusa
 & imposita. Pota uero mammis. præcordijsq; percus-
 sis. Item sanguinem excreantibus. Putauerunt & bibē-
 dam uulneratis. Fabulosa arbitror: quæ adijciuntur: re-
 cente ea si uratur: ferrum aut æs ferruminari.

De aparine: & arctio: & aspleno: & ascle-
 piade: & astere: uel bubonio: & ascyro: uel
 ascyroide: & aphace: & de alcibio: & ale-
 itorolopho.

Ca. v.

Parinem aliqui omphacocarpon: alij philan-
 a thronon uocant: ramosam: hirsutam: quinis
 senisue in orbem circa ramos folijs per inter-
 ualla: semē rotundum: durum: concuum: subdulce. Na-
 scitur in frumentario agro: aut hortis: pratissue: asperi-
 tate etiam uestium tenaci. Efficax contra serpentes
 semine poto ex uino drachma: & contra phalangia.
 Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt fo-
 lia imposita. succus auribus infunditur. Arction ali-
 qui potius arcturum uocant: similis est uerbasco fo-
 lijs: nisi q; hirsutiora sunt: caule longo molli: semine
 cymini. Nascitur in petrosis: radice tenera: alba: dulciq;
 Decoquitur in uino ad dentium dolorem: ita ut con-

V ij

LIBER

tineatur ore decoctū. Bibitur propter ischiada: & straguriam e uino: ambustis imponitur & pernionibus. Fouentur eadem cum radice semine trito in uino. Asplennum sunt qui hemionion uocāt: folijs trientalibus multis: radice: limosa: cauernosa: sicut filicis candida: hirsuta: nec caulē nec florem nec semen habet. Nascitur in petris: parietibusq; opacis: humidis: laudatissima in creta. Huius foliorū iure in aceto decocto per dies .xl. potu lyenem absumi aiunt. Et illinūtur. Eadē autē sedant singultus. nō danda fœminis: quoniam sterilitatē facit. Asclepias folia hederæ habet: ramos longos: radices numerozas: tenues: odoratas: floris uirus graue: semē securidace. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur: & contra serpentium ictus non solū potū sed etiam illitū. Aster ab aliquibus buboniō appellatur: quoniam inguinū præsentaneū remediū est. Cauliculus folijs oblongis duobus aut tribus in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur aduersus serpentes. Sed & ad inguinum medicinam: sinistra manu decerpi iubent: & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori ad alligata. Ascyron & ascyroides similia sunt inter se et Hyperico: sed ascyron maiores habet ramos: qui ascyroides uocantur ferulaceos omniū ribentes: capitulis paruis luteis. Semen in caliculis pusillum: nigrum: resinosum. Comæ tritæ uelut cruetatæ. Qua de causa quidam hanc androcemō uocauere. Vsus seminis ad ischiadicos potus duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aliū soluit. Bilem detrahit illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodū folia habet: pusillo altior lenticula est. Siliquas maiores fert: in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora & madidiora & minora lenticula. Nascitur in aruis. Natura ei ad spissandū efficacior

q̄ lenti. Reliquo usu eosdem effectus habet. Stomachi al
uiq; fluctiones sistit semen decoctum. Alcibion qualis
esset herba apud auctores nō repperi. Sed radicem eius
et folia trita ad serpentis morsus imponi et bibi iu-
bent. Folia quantum manus capiat trita cum uini meri
cyathis tribus: aut radicem drachmarum trium ponde-
re cum uini eadem mensura. Alektorolophos quæ apud
nos crista dicitur: folia habet similia gallinacæ cristæ
plura: caulem tenuem: et semen nigrum in siliquis. Vt
lis tussientibus cocta cum faba fressa melle addito: et
caligini oculorum. Solidum semen coniicitur in oculū:
nec turbat: sed in se caliginē cōtrahit. Mutat colorē: sed
ex nigra albicare incipit: et intumescit: ac per se exit.

De alo.

Ca. vi.

Lum nos uocamus: græci symphyton petreū:

a simile cunilæ bubulæ: folijs paruis: ramis tri-
bus aut quattuor a radice: cacuminibus thy-
mi: surculosum odoratum: gustu dulce: salinam ciens:
longa radice. rutila. Nasctur in petris: ideoq; petreum
cognominatum. Vtilissimum lateribus: lyenibus: reni-
bus: torminibus: pectoribus: pulmonibus: sanguinem
reijicientibus: faucibus asperis. Bibitur radix trita et
in uino decocta: et aliquando superlinitur. Quin et
commāducata sitim sedat: præcipueq; pulmonem refri-
gerat. Luxatis quoq; imponitur et conuulsis: lyeni in-
teraneis. Alium sistit coacta in cineres. Detractis quoq;
folliculis trita cum piperis nouem granis et ex aqua
pota. Vulneribus sanandis tanta præstantia est: ut car-
nes quoq; cum coquuntur conglutinet addita. Vnde et
græci nomē imposuere. Ossibus quoq; fractis medetur.

De alga et actea: et de ampelosagria:

et absinthio.

Ca. vii

v iij

LIBER

1 Iga ruffa scorpionum ictibus. Actea graui fo-
 2 a liorum odore: caulibus anisi geniculatis: se-
 3 mine nigro ut hederæ: baccis mollibus. Na-
 scitur in opacis & asperis & aquosis. Datur acetabu-
 lo pleno interioribus foeminarum morbis. Ampelos agria
 uocatur herba folijs duris cineracei coloris: qualem su-
 pra satis diximus: uiticulis longis callosis rubentibus:
 qualiter flos quem iouis flammam appellauimus in uio-
 lis: fert semē punici mali simile in acinis. Radix eius de-
 cocta in aquæ cyathis ternis additis uini coi cyathis duo-
 bus alium soluit leniter. Ideo hydropicis datur. Vulua ui-
 tia & cutis in facie mulierum emendat: Ischiadi-
 cos quoq; uti hac herba prodest tusa cum folijs &
 illita cum succo suo. Absinthij genera sunt plura. San-
 conicum appellatur a galliæ ciuitate. Ponticum a pon-
 to: ubi pecora pinguescunt illo: & ob id sine felle
 reperiuntur. Neq; aliquod præstantius. Multoq; ita-
 lico amarius: sed medulla pontici dulcis. De usu eius
 conuenit dicere herbæ facillimæ atq; inter paucas uti-
 lissimæ. Præterea sacris Populi Romani celebrate pe-
 culiariter. Siquidem latinarum ferijs quadrigiæ cer-
 tant in capitolio: uictorq; absinthium bibit. Credo sa-
 nitatem præmio dari honorifice arbitratis maioribus.
 Stomachum corroborat. & ob hoc sapor eius in uina
 transfertur ut diximus: Bibitur & decoctum aqua ac
 postea nocte & die refrigeratum sub diuo decoctis sex
 drachmis foliorum cum ramis suis in cælestis aquæ sextarijs
 tribus. Oportet et salā addi. Vetusissime in usu est. Bi-
 bitur et madefacti dilutū. Ita enī appellatur hoc genus
 Diluti ratio ut quisquis fuerit modus aquæ: tegatur per
 triduum. Tritū raso in usu est: sicut & succus expressi.
 Exprimitur autem cum primum semen turgescit ma-

defactum aqua triduo recens aut siccum septem diebus.
Deinde coctum in aereo uase ad tertias. x. heminis i aquae
sextarijs. xlv. Iterumq; percolatum. Herba eiecta lenta
coquitur ad crassitudinem mellis qualiter ex minore cē
taureo quaeritur succus. Sed hic absinthij inutilis stoma
cho capitiq; est: cum sit ille decoctus saluberrimus. Nan
q; astringit stomachum: bilem q; detrahit. Vrinam cit.
Alium emollit: & in dolore sanat. Ventrīs animalia
pellit. Malaciam stomachi & inflammationes discutit
cum file & nardo gallico: aceto exiguo addito. Fastidia
abstergit. Concoctiones adiuuat Cruditates detrahit cū
ruta & pipere & sale. Antiqui purgationis causa da
bant: cum marinæ aquae ueteris sextario seminis sex dra
chmis: cum tribus salis & mellis cyatho. Efficacius pur
gat duplicato sale. Diligenter autem teri debet propter
difficultatem. Quidam & in polenta dedere supradic
tum pondus: addito pulegio: alij contra paralytim: alij
pueris folia in fico: sic ut amaritudinem fallerent. Faci
le thoracem purgat: cum iride sumptum. In regio mor
bo crudum bibitur cum appio aut adianto. Aduersus in
flationes calidum paulatim sorbetur ex aqua. Tocineris
causa cum gallico nardo. Lyenis cum aceto aut pulte aut
fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto. Item ui
sco. Cicutæ ex uino: & muris aranei morsibus. Dra
coni marino. Scorpionibus. Oculorum claritati mul
tum confert. Epiphoris cum passo imponitur. Sug
gillatis cum melle. Aures eius decoctum uaporis suffi
tu sanat. Aut si manat sanies cum melle tritum. Vri
nam ac menses ciunt tres quattuorue ramuli cum gal
lici nardi radice una cyathis aquae vi. Menses priua
tim cum melle sumptum: & uellere appositum Angi
nis subicit cū melle: & nitro. Epynctidas ex aqua sanat

LIBER

Vulnera recentia priusq̃ aqua tangantur impositū. Prætereaq; capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur cū cypria cæra: aut cū fico. Sanat & pruritus. Non est dandum in febrī. Nauseas maris arcet in navigationibus potum. Inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit elfactum: aut inscio sub capite positum. Vestibus insertum tineas arcet. Caulices ex oleo perunētis abigit. & fumo si uratur. Atramentum librariū ex diluto eius temperatum litteras a muscis tuetur. Capillū denigrat absinthij cinis unguento rosaceoq; permixtus. Est & absinthium marinum: quod quidam seriphium uocant: probatissimum in taposiri ægypti. Huius ramum isiaci præferre solemne habent. Angustius priore: minusq; amarum: stomacho inimicum. Alium mollit. Pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale: aut in farinæ trimestris serbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat: in aqua sextario ad dimidias.

De Ballote: & botrye fruticosa: & braylla: & brio: & bupleuri: & catanæce: & calla. & circaea & circesio: & crategono: & theligo: & crocodilo: & cynosforchi: & chrysollachuno: & cuculo: et conserua.

Ca. viij

Alloten alio noīe melampræfion græci uocāt

b herbā fruticosam angulosis caulibus: nigris: hirsutis: folijs: uestientibus: maioribus q̃ marubij & nigrioribus: graue olētibus. Vix eius efficax ad uersus canis morsus: ex sale folijs tritis imposita. Itē ad cōdylomata coctis cinere ī folio oleris. Purgat & sordida ulcera cum melle Botrys fruticosa herba est luteis ramulis. Semen circa totam nascitur: folia cicorio similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur ortopnoicis. Hoc cappadoce ambrosiam uocant: alij artemy-

fiam. Brabylla spiffandi uim habet cotonei mali mo-
do: nec amplius de ea tradunt auctores. Brion mari-
na herba sine dubitatiōe lactucae folijs similis: rugosa ue-
luti contracta: sine caule ab ima radice exeuntibus folijs.
Nascitur in scopulis maxime: testisq; terra comprehen-
sis. Præcipua sicandi ei spiffandi q; uis & collectiones
omnes inflammationesq; cohibendi: præcipue podagræ:
& quicquid refrigerare opus sit. Bupleuri semē ad ictus
serpentium dari reperiō: foveriq; plagas decocta ea her-
ba: adiectis folijs mori aut origani. Cantannacē thessa-
lam herbam qualis sit: a nobis describi superuacuum est
cum sit usus eius ad amatoria tantum. Illud non ab re ē
dixisse ad detegendas magicas uanitates electam ad hūc
usum coniectura: quoniam arescens contraheret se ad spe-
ciem unguium nilui exanimari. Eadem est causa & æ-
mos silebitur a nobis. Calla duorum generum est. Vna si-
milis aro. Nascitur in arationibus. Colligitur antequā
inarescat. Vfusq; eosdem habet quos arum. Bibitur quoq;
radix huius ad exinaniendas aluos: mensesq; mulierum.
Item caules cum folijs in leguminibus decocti sanant te-
nasmum. Alterum genus eius quidam anchusam uocant.
alii rinoclisiam. Folia lactucae longiora: pumosa: radice
rubra: quæ ignes sacros cum folio polentæ sanat imposi-
ta. Tocineris autem uitia in uino albo pota. Circæa stry-
chno satiuo similis est: flore nigro pusillo. Paruo semine:
ut milij nascente in quibusdam corniculis: radice semipe-
dali: triplici ferme aut quadruplici: alba: odorata: gustus
calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in uino. Bibi-
turq; ad dolorem uulue & uitia. Macerari oportet in
sextarijs cibis quadrantem radicis tuse per noctem &
diem. Trahit eadem potio secundas semine. Lac minuit
in uino aut mulsā aqua pota. Cirsion cauliculus est tener

LIBER

duum cubitorum: triangulo similis: folijs spinosis circum-
 datus: Spinæ molles sunt. Folia bonis linguæ similia: mi-
 nora: subcandida: & in cacumine capitula: purpureas
 quæ soluantur in lanugines. Hanc herbæ radicemue eius
 adalligatam dolores uaricum sanare tradunt: Cratego-
 non spicæ tritici simile est: multis calamis ex una radice
 emicantibus multorumq; geniculorum. Nascitur in opa-
 cis: semine milij: uehementer aspero gustu. Quod si bi-
 bant ex uino ante cœnam tribus obolis in cyathis aquæ
 totidem mulier ac uir ante conceptum diebus. xl. uirilis
 sexus partum futurum aiunt. Est & alia crategonos:
 quæ theligonos uocatur. Differentia intelligitur lenita-
 te gustus. Sunt qui florem crategoni bibentes mulieres
 intra. xl. diem concipere tradant. Eadem sanant ulcera
 uetera nigra cum melle: explent sinus ulcerum. Et atro-
 pha carnosiora faciunt. Purulenta expurgant. Panos dis-
 cutiunt Podagras: collectionesq; omnes leniunt: peculia-
 riter mammarum. Theophrastus arboris genus intelli-
 gi uoluit crategonon siue crategona: quam italia aquifo-
 lium uocat. Crocodilon chamaeleontis herbæ nigre figu-
 ram habet: radice longa: æqualiter crassa: odoris asperi:
 Nascitur in sabuletis. Pota sanguinem pernaris pellit co-
 piosum crassumq; . Atq; ita lyenem consumere dicitur.
 Cynosorchin aliqui orchin uocant: folijs oleæ: mollibus:
 ternis: semipedis longitudinis in terra stratis: radice bul-
 bosa: oblonga: duplici ordine: superiore quæ durior est:
 & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti in ur-
 neis fere inuenti. Ex ijs radicibus si maiorem edant uiri
 mares generari dicuntur. Si minorem fœminæ alterum
 sexum. In thessalia molliorem in lacte caprino uiri bi-
 bunt ad stimulandos coitus: duriorum uero ad inhiben-
 dos. Aduersatur alter alteri. Crysolachanum in pineto.

lactuca simile nascitur. Sanat nervos incisos: si cōfestim imponatur. Et alibi genus chysolachani traditur: flore aureo: folijs oleris. Coctū estur: ut olus molle. Herba hæc alligata morbum regium habentibus: ut ita spectari ab ijs possit: sanare id malum traditur. De chrysolachano nec satis dici scio: nec plura reperio. Namq; & hoc vitio laborare proximi utiq; herbarij nostri: quod ipsis notas veluti vulgares strictim & nominibus tatum indicauere. Tanq̃ coagulo terræ alium sisti: stranguriam dissolui: si bibatur ex uino aut aqua. Cacubali folia trita cum aceto serpentium ictibus: & scorpionum mederi. Quidam alio hanc nomine strumum appellant: alij græce strichnon: acinos habet nigros. Ex ijs cyahus succi cum mulsi duobus medetur lumbis. Item capitis doloribus cum rosaceo infusus. Ipsa strumis illita sanandis peculiaris est: alpinis maxime fluminibus. Conferua appellata a conferruminando: spongia aquarum dulcium uerius q̃ muscus aut herba uillosæ dēsitatis: atq; fistulosæ. Curatum ea scio omnibus fere ossibus confractis prolapsum ex arbore alta putatorem: circumdata uniuerso corpori: aquam suam inspergentibus quotiens inaresceret: raroq; nec nisi deficientem herbam mutatiōis causa resoluentibus conualuisse uix credibili celeritate.

De cocco gnidio: & dryopteri: & dryphono
& elatine: & empetro siue calci fraga: & epicaeti: uel helleborine: & epimedio: & enea
philo: & filice: & de femore bulbulo.

Ca. ix.

Occo gnidio color cocci: magnitudo grano piperis maior: uis ardens. Itaq; in pane deuoratur: ne adurat cum gulam trāsīt. Huic uis præsentanea contra cicutam. Sistit aluū. Dipsacos folia hēt

LIBER

lactuce bullasq; spinosas in dorsi medio: caulem duorum
cubitorum: iisdem spinis horridum: genicula eius binis
folijs amplexantibus: concavo alarum sinu: in quo subsi-
stit ros salus. In acumine capitula sunt echinata spinis
Nascitur in aquosis. Sanat rimas sedis. Item fistulas de
cocta in uino radice usq; dum sit crassitudo cere: ut pos-
sit in fistulam collyrium mitti. Item verrucas omnium
generum. Quidam & alarum quas supra diximus suc-
cum illinunt ijs. Dryopteris filici similis in arboribus na-
scitur: tenui foliorum subdulcium incisura: radice hirsu-
ta. Vis ei caustica est. Ideo & psyllothrion est radix tu-
sa. Illinitur enim usq; dum sudores euocet. Iterumq; &
tertio: ita ne sudor abluatur. Dryphonon similis herba e-
st cauliculis tenuibus: cubitalibus: circumdatis utrinq; foli-
is: pollicari amplitudine: qualibus & oxymysine. Sed
candidioribus mollioribusq; flore candido sambuci. Edunt
cauliculos decoctos. Semine uero eius pro pipere utuntur
Elatine folia habet helxine: pusilla: pilosa: rotunda: se-
mipedalibus ramulis quinis senisue: a radice statim fo-
liosus. Nascitur in segetibus. Acerba gustu: & ideo oculo-
rum fluctationibus efficax: folijs cum polenta tritis & im-
positis: subdito lintheolo. Eadem cum lini semine cocta
sorbitionis usu a dysenteria liberat. Empetron quam no-
stri calcifragam uocant: nascitur in montibus maritimis
fere in saxo: quo propius mari fuerit minus salsa est: po-
taq; bilem trahit ac pituitas: quo longius magisq; terre-
na: amarior sentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in
iure aliquo aut in hydromelite. Vetustate uires perdit.
Recans urinas cit decoctum in aqua uel tritum calculos
frangit. Qui fidem promisso huic quaerunt: affirmant
lapillos: qui sufferuefiant una rumpi. Epipactis ab alijs
helleborine uocatur: parua herba: exiguis folijs iocineris

utilijs utilissima: & contra venena pota. Epimedium cuius
lis non est magnus hederæ folijs denis: atq; duodenis:
nunquam florens: radice tenui nigra gravi odore. Nasci-
tur in humidis: & huic spissandi refrigerandiq; natu-
ra. Fœminis cauenda. Folia in uino trita uirginum mam-
mas cohibent. Enneaphyllon longa folia nona habet: cau-
stica naturæ. Imponitur lana circumdata: ne urat latus:
continuo enim pustulas excitat: lumborum doloribus &
coxendicum utilissimum. Filicis duo genera nec florem
habent: nec semen. Pterin græci uocant: alij blachnon: cuius
ex una radice quam plures exeunt filices: bina etiam
cubita excedentes longitudine: non graues odore. Hanc
marem existimant. Alterum genus thelipterin græci uo-
cant: alij nympheopterin. Est autem singularis atq; non
fruticosa breuior molliorq; & densior folijs ad radicem
canaliculata. Vtriusq; radice sues pinguescunt. Folia utri-
usq; lateribus pinnata: unde nomē græci imposuere. Ra-
dices utriq; longæ in obliquum: nigrae: præcipue cum in
aruerē. Sicari autem eas sole oportet. Nascentur ubiq;
sed maxime frigido solo. Effodi debent uergilijs occiden-
tibus. Vsus radices in trimatu tantum: neq; ante neq; po-
stea. Pellunt interaneorum animalia. Ex ijs tineas cum
melle. Cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraq; stoma-
cho inutilissima. Alium soluit primo bilem trabēs: mox
aquam. Melius tineas cum scamonijs pari pondere. Ra-
dix eius diuini obolorum pōdere ex aqua post unius diei
abstinentiam bibitur: melle prægustato contra rheuma-
tismos. Neutra danda fœminis: quoniam grauidis abor-
tum: cæteris sterilitatem facit. Farina earum ulceribus
tetrīs inspergitur. Iumentorum quoq; cernicibus. Folia
cimicem necant. Serpentem non recipiunt. Ideo subster-
ni utile est in locis suspectis. Vt etiam fugant nidore.

LIBER

Fecere medici huius quoque herbae discrimen. Optima ma-
cedonica est. Secunda cassiopia. Femur bubulum appel-
latur herba nervis et ipsa utilis: reans in aceto ac sale
trita. Galeopsis. aut ut alij Galeobdolon vel galion. Cau-
lem et folia habet urticae: leniora: et quae graue odorem
trita reddant. Flore purpureo. Nascitur circa sepes ac se-
mitas ubique. Folia caulesque duritias: et carcinomata sa-
nant: ex aceto trita et imposita. Item strumas. Panos
et parotidas discutunt. Ex usu est et decocto succo
fouere. Putrescentia quoque et gangrenas sanat cum sa-
le. Glaux antiquitus eugalaeton uocabatur cythiso et
lenticulae folijs similis auersa candidiora. Rami in ter-
ram serpunt quini seniae admodum tenues ab radice.
Flosculi purpurei exiunt. Inuenitur iuxta mare. Coqui-
tur in sorbitione similaginis ad excitandam ubertatem
lactis: eamque qui hauserint balneis uti conuenit.

De glaucio: et glycyside: et glaphalio: siue chamae-
lo: et galedrago: et holco: et hyosiri: et bolosleo
et hypopesto.

Ca. x.

Glaucio in syria parthia nascitur humilis her-
ba densis folijs fere papaueris: minoribus ta-
men: sordidioribusque: odoris tetri: gustus ama-
ri cum astrictione. Granum habet croci coloris. Hoc in
olla fictili luto circumlitum in clibanis calefaciunt: de-
inde exempto succum exprimunt eiusdem nominis. Vsus
est et succi et foliorum si terantur aduersus epipho-
ras: quae uniuersae uno impetu cadunt. Hinc temperatur
collyrium: quod medici diaglaucio uocant. Lactis quoque
ubertas intermissa restituitur. Sumitur eius rei causa ex
aqua. Glycyside: quam aliqui peoniam: aut pentorobon uo-
cant: caulem habet diuinum palmorum: comitantibus duo-
bus aut tribus subrutilum cune lauri folia: qualia isatis

pinguiora rotundioraq; & minora. Semen in siliquis
aliud grano rubente: aliud nigro. Duo autem genera sunt
Foemina existimatur: cuius radicibus seu balani longio-
res circiter octo aut sex inhaerent. Mas plures habet: quo-
niam non una radice nixus est: palmi altitudine: candi-
daq;. Ea gustu astringit. Foeminae folia myrrham redo-
lent: & densiora sunt. Nascuntur in siluis. Tradunt no-
ctu effodiendas: quoniam pico martio impetum in ocu-
los faciente interdum periculosum sit. Radix uero cum ef-
fodiatur: periculum esse ne sedes procidat. Magna id ua-
mitate ad ostentationem rei fictum arbitror. Vsus in ijs
diuersus. Rubra enim grana rubentis menses sistunt. xv.
fere pota in uino nigro. Nigra grana iuluis medetur ex
passo: aut uino totidem pota. Radix omnes uentris dolo-
res sedat in uino: aluumq; purgat. Sanat opisthotonum
morbum regium: renes uesicam. Matricem autem & sto-
machum decocta in uino. Aliumq; sistit. Estur etiam
contra malum mentis: sed in medendo. iij. drachmae sa-
tis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppressionibus
nocturnis in uino pota quo dictum est numero. Stoma-
cho uero & rosionibus & esse ea & illinire prodest.
Suppurationes quoq; discutiuntur. Recentes nigro semi-
ne: ueteres rubro. Vtrunq; auxiliatur a serpente percus-
sis. Et pueris contra calculos incipiente stranguria. Gna-
phalion alij chamæzelon uocant: cuius folijs albis molli-
busq; pro Tomento utuntur. Sane & similia sunt.
Datur in uino austero ad dysenteriam: uentris solu-
tiones. mensesq; mulierum sistit. infunditur autem
tenasmo. Illinitur & putrescentibus ulcerum. Ga-
ledragon uocat Xenocrates leucacantho similem pa-
lustrem & spinosam: caule ferulaceo alto: cui sum-
mo in capite inhaereat simile ouo. In hoc excrescente etate

LIBER

vermiculos nasci tradunt: pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem qua dens doleat: mire q; illico dolorem tolli. V alere non diutius anno & ita si terram non attigerit. Holcus in saxis nascitur ficcis. Aristas habet in cacumine tenues culmo: quale ordeum restibile. Hæc circa caput adalligata: vel circa lacertum educit e corpore aristas. Hanc quidam ob id aristidaz uocant. Hyosiris in tumo similis: sed minor: & tactu asperior. V vulneribus contusa præclare medetur. Holosteon si ne duricia herba ex aduerso appellata a græcis: sicut fel dulce: tenuis usq; in capilamenti speciem: longitudine quattuor digitorum æu gramē folijs angustis astrigēs gustu. Nascitur i collibus terrenis. V sus eius cōmulsā rupta i uino pota. Vulnera quoq; cōglutinat. Nā & carnes cōcoquuntur addita. Hypophæstō nascitur i spinis: ex qbus fiūt aeneæ fullōiæ: sine cauliculo: sine flore: capitulistatū inanibus. & folijs paruis: multis: herbari coloris: radículas habens albas: molles. Succus earum exprimitur æstate ad soluendam aluum tribus obolis: maxime in comitialibus morbis: & tremulis hydropicis. Cōtra uertigines: orthopnoeas: paralyses incipientes.

De hypoglossa: & hypecoo: idæa: isopyro: latyri: leōtopetalo: litapso: litospermo: lapide uulgari: de limeo leuco.

Ca. xi.

Ypoglossa folia habet figura siluestris myrti h cōcana spinosa: & in ijs æu linguas folio paruo exeunte de folijs. Capitis dolorem corona ex ijs imposita minuit. Hypecoon in segetibus nascitur: folijs rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris succo. Idææ herbæ folia sunt oxymyrsinæ adherent his uelut pampini in quibus flos. Alium mensesq; & omnē abundantiam sanguinis sistit. Spissandi cohibendiq; naturā

habet. Isopyron uocant aliqui phasiolion: quoniam folium
quod est aniso simile in pampinos torquetur. Capitula
sunt in summo caule tenuia: plena seminis melanthii. Con-
tra tussim et cetera pectoris uitia ex melle et aqua
mulsa. Item iocineri utilissima. Lathyris folia habet mul-
ta lactuce similia tenuiora: germina multa: in quibus
semen tuniculis continetur ut capparis: quæ cum inarue-
re: eximuntur grana: piperis magnitudine: candida: dul-
cia: facilia purgatiua. Hæc uicena in aqua pura aut mulsa
pota hydropicos sanant. Trahunt et bile. Qui uehemē-
tius purgari uolunt: cum folliculis ipsis sumunt eam: sto-
machum lædunt. Itaque inuentum est ut cum pisce aut iure
gallinacei sumerentur. Leontopetalon alij rhapeion uo-
cant folio brassicæ: caulæ semipedali: alæ multæ: semen
in cacumie in siliquis ciceris modo. Radix rapæ similis:
grandis: nigra. Nascitur in aruis. Radix aduersatur om-
nium serpentium generibus ex uino pota: nec alia res cele-
rius proficit. Datur et ischia dicis. Lycopsis longiori-
bus quam lactuca est folijs crassioribusque. Caule longo hirsu-
tis: adnatis multis: cubitalibus: flore paruo: purpureo.
Nascitur in capestribus. Illinitur cum farina hordea-
cea igni sacro. Sudorem in febribus mouet succo aquæ
calidæ admixto. Inter omnes herbas lithospermo nihil
est mirabilius. Aliqui hægonyon uocant: alij diospyron
alij heraction. Herba quincūcialis fere folijs duplo ma-
ioribus quam rutæ: ramulis surculosis crassitudine iunci.
Gerit iuxta folia singulas ueluti barbulas: et in earum
cacuminibus lapillos candore: et rotunditate margari-
tarum magnitudinis ciceris. Duritia uero lapidea. Ipsi qua
pediculis adhæreant cauernulas habent et intus semē
Nascitur et in italia: sed laudatissima in creta. Nec
quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aspexi. Tā

tus est decor uelut aurificū arte alternis inter folia can-
dicantibus margaritis tam exquisita difficultas lapi-
dis ex herba nascentis. Tacere atq; humi serpere aucto-
res tradunt. Ego uulgam non harentē uidi. Iis lapillis
drachmæ pondere potis uino albo calculos frangi: pelli
q; constat. Et stranguriā discuti. Neq; in alia herbarū
fides est. Visus statim ad quācunq; medicinā nata sit:
est autem eius species ut etiā sine auctore usus statim no-
sci possit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muscum sic-
cum canum. Hic fricatur altero lapide addita hominis
salina: illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit.
Pheugete cātharides lychos agrios lymas dioci. Limeū
herba appellatur a gallis: qua sagittas in uenatu tin-
gunt medicamento: qd uenenū seruariū uocāt. Ex hac in
tres modios saluati additur quantū in una sagitta ad-
di solet: ita offa dimittitur in boū faucibus in morbis.
Alligari postea ad præsepia oportet donec purgentur.
Insanire enim solent. Si sudor insequitur aqua frigida
perfundi. Leuce mercuriali similis nomē ex causa acce-
pit per mediū foliū candida linea transcurrēte. Quare
mesoleucon quidā uocāt. Succus eius fistulas sanat. Ipā
cōtrita carcinomata. Fortassis eadē sit quæ lucas appel-
latur. Cōtra oīa marina uenena efficax. Specie eius au-
ctores non tradunt: nec aliud q siluestre laticribus fo-
lijs esse: efficaciorē hanc semine acriore. Leucographis
qualis esset scriptū nō repperi. Quod est magis miror:
quoniā utilis p̄ditur sanguinē excreātibus tribus obolis
cū croco. Itē coeliacis trita ex aqua Et apposita. Proflu-
uio foeminarū. Oculorū quoq; medicamētis. Et explēdis
ulceribus: quæ sunt in teneris partibus corporis.

De medio: Et myosota: Et myagro: Et narice: Et
othone: Et onosma: Et onopordo: Et oxyri: Et

oxye: & batrachio: & polygono: & leucanthemo
 & plythema: & phyllo: & phellandrio: & phu
 leri: & polyrhizo: & proserpinaca: & de rheco=
 ma: de reseda & stoechade. Ca. xij.

Edion folia habet iridis satinae: caulē tripe=
 m dalem: & in eo florem grandē purpureū ro=
 tundū semine minuto: radicē semipedalē. In
 saxi opacis nascitur. Radix drachmis. ij. cū melle men=
 ses foeminarum sistit eligmate per aliquot dies sumpto.
 Semē quoq; in uino tritū cōtra abundantia foeminarū
 datur. Myosota siue myosotis laevis herba: caulibus plu=
 ribus ab una radice aliquatenus rubētibus concanis ab
 imo: folijs angustis oblongis: dorso acuto nigris per in=
 ternalla assidue gemiatis et tenuibus cauliculis ex alis
 prodeuntibus: flore caeruleo. Radix digitali crassitudi=
 ne multis capillamentis fibrata. Vis ei septica & ex=
 ulceratrix: ideoq; ægylopas sanat. Tradunt ægyptij
 mensis quem thiatin uocant: die. xxvij. fere in augu=
 sto mense incurrente: si quis huius herbae succo inunga=
 tur mane priusq; loquatur non lippiturum eo anno.
 Myagros herba ferulacea est folijs similis rubiae tri=
 pedanea. Semen oleosum: quod & fit ex eo. Mede=
 tur oris ulceribus perunētis hoc succo. Herba quæ uo=
 catur nigina tribus folijs longis intubaceis illita: cica=
 trices ad colorem reducit. Matrix uocatur herba cuius
 radix euulsa uirtus hirci redolet. Hac in piceno a fœ=
 minis abigunt: quos mira persuasione fatuos uocant.
 Ergo species lymphantium hoc modo animorum esse
 credimus: qui tali medicamento inuentur. Odonti=
 tes inter fœni genera est: cauliculis densis ab eadem
 radice geniculatis triangulis nigris geniculis: folia
 parua habet longiora tamen q̄ polygonon. Semen

X ij

LIBER

in alis hordeo simile: florem purpureū: pusillū. Nascitur in pratis. Decoctū cauliculorū eius in uino austero quātum manus capiat. dentiū dolori medetur: ita ut contineatur ore: Othone in syria nascitur: similis erucæ perforatis crebra folijs flore croci: quare quidā anemones uocauerunt. Succus eius oculorū medicamētis conuenit. Mordet enim leuiter & exalfacit astringitq; siccando. Purgat cicatrices & nubeculas: et quicquid obstat. Quidā tradunt lauari: atq; ita siccata digeri in pastillos. Onosma lōga folia h3 fere ad tres digitos i terra iactata tria ad similitudinē anchusæ incisa sine caule sine flore sine semine. Prægnās si edat eā aut supgradiatur: abortū facere dicitur. Onopordon si comederint asini: crepitus reddere dicuntur. Trahit urinas & menses. Aluum sistit suppurationes & collectiones discutit. Osiris ramulos fert nigros tenues lentos: & in ijs folia nigra ceu lini. Semēq; in ramulis nigrū initio: dein colore mutato rubescens. Smegmata mulieribus faciunt ex ijs: radicū decoctū potum sanat arquatos. Eadē: priusq; maturescat semē: concisæ & sole siccatae aluū sistūt. Post maturitatē uero colectæ & in sorbitione decoctæ rheumatismis uentris medetur: & per se trita ex aqua celesti bibūtur. Oxis folia terna habet. Datur ad stomachū dissolutū. Edūt & qui enterocælon habet. Polyantheū quā quidā batrachion appellāt: caustica uī exulcerat cicatrices: & ad colorē reducit. Eadēq; uirilignes cōcorporat. Polygonon græci uocāt quā nos sanguinariā: nō attollitur a terra folijs rutæ similis gramini. Succus eius infusus naribus supprimit sanguinē: & potus cū uino cuiuslibet partis pfluuiū excreationesq; cruetas inhibet. Qui plura genera polygoni faciūt: hāc marē intelligi uolunt: appellariq; a multitudine seminis: aut

desitate fruticis calligonon. Alij polygonaton a frequē
tia geniculorum. alij athalida: alij carcinothron: alij cle
ma: multi myrtopetalon. Necnon inueniuntur qui hanc
fœminam esse dicant. Marem autem maiorem minusq;
nigram & geniculis densiorem: semine sub omnibus fo
lijs turgescētem. Quocunq; hæc modo se habeāt: uis ea
rum est spissare ac refrigerare. Semine alium soluūt lar
gius sumpto. Vrinā cient. Rheumatismos cohibent. Qui
si nō fuere: nō prosunt. Stomachi feruori folia imponun
tur. Vesicæ dolori illinūtur & ignibus sacris. Succus et
auribus purulētis instillatur: & oculorū dolori per se.
Dabatur & in febribus ante accessiōes duobus cyathis
in tertianis quaternisue præcipue. Item cholericis dysen
tericis: & in solutione stomachi. Tertium genus oreon
uocatur in mōtibus nascēs: arundini teneræ simile: uino
caule: densis geniculis: & in se fractis. Folijs autem pi
ceæ: radice supernacuæ: inefficacius q̄ superiora: peculia
re ischiadicis. Quartum genus siluestre appellatur pene
arboris frutice radice lignosa stirpe cedri rubicūdo. Ra
mis Iparti binū palmorum nigris geniculorum ternis
quaternisq; articulis. Huic quoq; spissandi natura. Sa
por mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias: aut ari
di fama inspergitur: & oris ulceribus: & atritis parti
bus. Propter gingiuarum uero uitia ipsa commāducatur
Nomas sistit: omnia quæ serpūt aut difficilem cicatrice
habēt. Priuatim uero sanat: a niue facta ulcera. Herbarii
& ad anginas utūtur illa. Et in capitis dolore coronā
ex ea imponūt. Et cōtra epiphoras collo circūdāt. In ter
tianis quidem sinistra manu euulsam adalligāt: adeo cō
tra profluuiā sanguinis. Nec ullam magis aridam q̄ po
lygonum seruant. Pācraton aliqui scyllam pusillam ap
pellare malunt: foliis albi lilii lōgioribus crassioribusq;

LIBER

Radice bulbi magni colore ruffo. Alium soluit succo cum farina erui sumpto. Vlcera purgat. Hydropicis. Splenicisq; cum melle datur. Alij decoquunt eam donec aqua dulcis fiat. Ea q; effusa radicem terentes digerunt in pastillos sole siccatos: & postea utuntur ad capitis ulcera: & cætera quæ repurgāda sunt. Item ad tussim quantū tribus digitis apprehenderint: in uino dentes. Et ad lateris dolores aut peripneumonicis eligma dentes. Propter ischiada in uino bibendum: Et propter tormenta mensesq; ciendos. Peplos: quam aliqui sychem: alij meconion aphrodes uocāt ex una radice tenui fruticat folijs rutæ paulo latioribus semine sub folijs rotundo: minore candido q̃ papaueris. Inter uites fere colligitur messibus. Siccaturq; cum fructu suo subiectis aquis: in quas excidant. Hoc potio aliis soluitur. Bilis ac pituita detrahatur. Media potio est acetabuli: mensura in aquæ mulsæ heminis tribus & cibus inspergitur obsonijsq; ad moliendam alium. Periclymenos fruticat & ipsa ex interuallo duo folia habens subcandida mollia. In cacumine autem semen inter folia durum: & quod difficile euellatur. Nascitur in aruis ac sepibus conuolvens se adminiculis quibuscunq;. Semen eius in umbra siccatum tunditur: & in pastillos digeritur. Si resoluti dantur in uini albi cyathis tribus tricenis diebus ad lyenem: eumq; urinā cruenta aut per alium absorbit: quod: intelligitur a decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta: quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoq; adiuuant: secundasq; pellunt pota similimodo. Pelecium in segetibus diximus nasci fruticosam: cauliculis: folijs ciceris. Semen in siliquis fert corniculorum modo aduncis ternis quaternisue: quale git nouimus amarū: stomachum uti-

lem. Additur in antidotis. Polygala palmi altitudinem
petit: in caule summo folijs lētunculæ: gustu astricto: quæ
pota lactis abundantiam facit. Poterion aut ut alij uo=
cant phrynon uel neruas large fruticat: spinis retorri=
da: lanugine spissa: folijs paruis: rotundis: ramulis lōgis
mollibus: lentis: tenuibus: flore longo: herbacei coloris: se=
minis nulli usus: sed gustu acuto & odorato. Inuenitur
in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres binū cu=
bitorum in altitudine neruosas candidas firmas. Circū
foditur autumnō & præciso frutice. Dat succum gum=
mi similem. Radix mira uulneribus sanandis traditur:
præcipueq; neruis uel precis illita. Decoctū quoq; eius
cum melle potum dissolutiones neruorum & firmita=
tes & incisuras inuat. Phalāgites a quibusdam phalā=
gion uocatur: ab alijs leucanthemon: uel ut in quibusdā
exemplaribus inuenio leucacantha. Samuli sunt ei nun=
q̄ pauciores duobus in diuersa tendentes. Flos candidus
lilio rubro similis: semine nigro: lato: ad lenticulæ dimi=
diæ figuram multo tenuiore: radice herbacei coloris. Hu=
ius folio uel flore uel semine auxiliantur contra scor=
pionum phalangiorumq; & serpentium ictus. Item
contra tormina. Phyteuma qualis sit describere super=
uacuum habeo cum sit usus eius tantum ad amatoria.
Phylon a græcis uocatur herba in saxosis montibus fœ=
mina magis herbacei coloris: caule tenui: radice par=
ua: semine rotundo papaueri simili. Hæc sui sexus fa=
cit partus. Mares autem semine tantum infferunt:
quod est incipiente oliua. Vtrunq; bibitur in uino.
Phellandrion nascitur in palustribus: folio apij. Bi=
bitur semen eius propter calculos & uesicæ incommo=
da. Phalaris thyrsus habet longum tenuem ceucala=
mū in summo flore inclinatū. Semen simile sesamæ. Et

LIBER

hoc calculos frangit potius ex uino uel aceto uel cū melle & lacte. Item etiam uitia uesicæ sanat. Polyrhizon folia habet myrti: radices multas. Hæ tuse dantur in uino contra serpentes. Prosunt & quadrupedibus. Proserpinaca herba uulgaris est eximi aduersus scorpiones remediū. Eadem contrita addita muria & oleo anginam eximie curare tradunt. Præterea in quantalibet lassitudine recreari defessos: etiam cū obmutuerint: si subiiciatur lingua. Si deuoretur: uomitionem sequi salutarem. Rhecoma affertur ex iis quæ supra pontum sunt regionibus. Radix costoniagro similis minor & ruffior paulo: sine odore: calfaciens gustu & astringens. Eadem trita uini colorem reddit ad crocum inclinantē. Illita collectiones inflammationesq; sedat. Vulnera sanat. Epiphoras oculorum sedat ex passo illita. Insignita cum melle. Et alia liuentia ex aceto. Farina eius inspergitur contra cacoethe & sanguinem reiicientes drachmæ pondere in aqua. Dysentericis etiam & coeliacis si febris careant in uino. Sin aliter ex aqua. Facilius teritur nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici mensura ad rupta conuulsa contusis ex sublimi deuolutis. Si pectoris sint dolores additur piperis aliquid & myrrhæ. Si dissolutio stomachi ex frigida aqua sumitur: siue intus siue extra purulentis excreationibus. Item epaticis: spleneticis: ischiadicis ad renum uitia: suspiria orthopneas. Arteriæ scabricas sanat ex passo tribus obolis potius trita: aut decoctum eius. Lichenas quoq; ex aceto imposita purgat. Bibitur contra inflationes: & perfricationes: febres frigidas: singultus tormina: asperitates: capitis grauitates: melancholicas uertigines lassitudinem: dolores: & conuulsiones. Circa ariminum nota est herba: quam resedam uocant. Discutit colle-

ftiones: inflammationesq; omnes. Qui curant ea: addunt hæc uerba. Reseda morbos reseda: scisne scisne quis hic pullos egerit? radices nec caput nec pedes habeant. Hæc ter dicunt: totiensq; despuunt. Stoeas in insulis tantum eiusdem nominis gignitur: odorata herba: coma hyfopi: amara gustu. Menses cit potu: pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; misetur.

De solano: & smyrnio: & thelephio: & trichomana: & thalietro: & thlaspe: & tragonia: & tragopogo: & spondile. Et q; quidam morbi in quibusdam non sunt gentibus. Ca. xij.

Olanū græci strychnon uocant: ut tradit Cornelius Celsus. Huic uis reprimendi refrigerandi: & smyrnion caulē habet apij: folia latiora: & maxime circa stolones multos: quorum a sinu exiliunt pingua ad terram infracta: odore medicato cum quadam acrimonia iucunda colore: in luteum languescente: a capitibus caulium orbiculatis: ut apij semine rotundo nigro: qui arescit incipiente æstate. Radix quoq; odorata: gustu acri mordet: succosa: mollis. Cortex eius foris niger: intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem: unde & nomen. Nascitur & in saxosis collibus & terrenis. Vfus eius exalfacere: extenuare. Vrinam & menses ciunt folia & radix. Alium semen sistit. Radix collectiones & suppurationes non ueteres. Item duricias discutit illita: prodest & contra phalangia: ac serpentes admixto chachry: aut polline: aut mellyssophyllo in uino pota: sed particulatim: quoniam uniuersa uomitionē mouet. Qua de causa aliquando cum ruta datur. Medetur tussi & orthopnoeæ semen uel radix. Item thoracis: aut lyenis: & renum: & uesicæ uitijs. Radix autem ruptis conuulsis. Partus quoq; adiuvat: & secundas pel-

LIBER

lit. Datur ischiadicis cum crethmo in uino. Sudores ciet
 & ructus. Ideo inflationem stomachi discutit. Vulne-
 ra ad cicatricem pducit. Exprimatur succus radice utilis
 & foeminis: & thoracis: præcordiorūq; desiderijs. Cal-
 facit enim & concoquit: & purgat. Semen peculiari-
 ter hydropicis datur potu: qbus & succus illinitur &
 malagmate cortice arido. Et ad obsonia utuntur cū mul-
 so & oleo: & garo maxime in elixis carnibus simul.
 Concoctiones facit. Sapore simillima piperi. Eadem in
 dolore stomacho efficax. Telephio portulacæ similis &
 caule & folijs. Rami a radice septeni octoniq; fruticant
 folijs crassis: carnosiss. Nascentur in cultis & maxime in
 ter uites. Illinitur lentigini: & cum inaruit: teri-
 tur. Illinitur & uiriligini: ternis fere mensibus se-
 nis horis noctis aut diei: postea farina hordeacea illini-
 tur. Medetur & uulneribus: & fistulis. Thricomanes
 adiantho similis est: exilius modo: nigriusq; folijs lenti-
 cule densis: amaris: aduersis inter se. Decoctum eius strā-
 gurias sanat in uino albo potu: addito cymino rustico.
 Succus cohibet capillos defluētes: aut si effluxerint repa-
 rat. Alopeciasq; densat tritum & in oleo illitum. Ster-
 nutamenta quoq; gustatu mouet. Thaliétrū folia corian-
 dri habet: pinguiora paulo: caulem papaueris. Nascentur
 ubiq;: præcipue in campestribus. Medentur ulceribus fo-
 lia cum melle. Thalspe diuum generum est angustis fo-
 lijs digitali longitudine & latitudini in terram uersis:
 in cacumine diuisis: cauliculo semipedali: non sine ramis
 peltarum specie: semine incluso lenticulæ effigie: nisi q
 infringitur: unde nomen. Flos albiat. Nascentur in semi-
 tis & sepibus. Semen asperi gustus. Bilem & pitui-
 ram utrinq; extrahit. Modus sumendi acetabuli mensu-
 ra. Prodest & ischiadicis infusum: donec sanguinem ex

trahat. Menses quoq; cit: sed partus necat. Alterum thla
 ſpen aliqui perſiconaps uocant latis folijs: radicibus ma
 gnis. Et ipſum utile iſchiadicorū infuſioni. Prodeſt &
 inguinibus utruq;. Precipitur ut qui colligit: dicat ſu
 mere ſe contra inguina: & contra omnes collectiones:
 & contra uulnera: unaq; manu tollat. Tragonia herba
 qualis ſit: non traditur. Credo & falſum eſſe promiſ
 ſum Democriti. Portentoſum enim eſt: adalligatam tri
 duo abſumere lyenes. Tragonis: ſiue tragion naſcitur in
 creta tantum inſula in maritimis: iunipero ſimilis: &
 ſemine & folio & ramis. Succus eius lacteus in gum
 mi ſpiſſatus: uel ſemen impoſitione ſpicula e corpore ei
 cit. Tunditur recens: & cum uino illinitur: aut ſiccæ
 farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit:
 mammisq; unice medetur. Eſt & alia herba tragos:
 quam aliqui ſcorpion uocant: ſemipede alta fruticoſa: ſi
 ne folijs: puſilis racemis rubentibus grano tritici acuto
 acumine: & ita in maritimis naſcens. Huius ramorum
 x. aut. xij. acumina trita ex uino pota coeliacis dysenteri
 cis: ſanguinem excreantibus: menſuumq; abundantia au
 xiliantur. Eſt & tragopogon: quem alij comen uocant.
 Caulẽm habet paruum: folijs croci radice longa: dulci:
 ſuper caulem calice lato: nigro. Naſcitur in aſperis ſi
 ne uſu. Et de herbis quidem memoria digna hætenus
 aut acceperimus: aut comperimus. In fine earum admo
 nere non ab re iudicamus: alijs alias uirium ætates
 eſſe. Longiſſimo tempore durat elaterium: ut diximus.
 Chamæleon niger. xl. annis. Centaurium non ultra duo
 deci. Peucedanū & ariſtolochia quicq; aut ſex: uitis ſilue
 ſtris āno. In umbra ſeruatur. Et dialiū quidẽ cæterorū
 nullū aliud radices a nobis dictas attigit: excepta ſpōdile
 quæ oēs pſequitur. Genus id ſerpētis eſt. Ne illud quidẽ

LIBER

dubitatur: omnium radicum vim effectusque minui: si fructus prius maturescant. Item seminum ante radice propter succum incisa. Resoluitur autem omnium vis consuetudine. Et desinunt prodesse cum opus est: quæ quoti die in usu fuere. æque quæ nocere. Omnes uero herbarum uehementiores effectum uiribusque sunt in frigidis locis: et in aquilonis. Item siccis. Sunt et gentium differentiarum non mediocres. Sicut accepimus de tineis: lumbricisque in esse ægypti: Arabiarum: syriarum: ciliciarum populis. Et diuerso græciæ phrygiæ omnino non nasci. Minus id mirum quod quæ in confinio atticæ boeotiæque thebanis innascuntur: cum absint atheniensibus. Quæ contemplatio aufert nos ad ipsorum animalium naturas: ingenitasque ipsas uel certiores morborum omnium medicinas. Rursus enim uero rerum omnium parens nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur: aut alia satiare: nasci uoluit. Quin artes salutares inseruit et uisceribus. Quippe cum surdis etiam rebus inseruerit. Tum uero illa animæ auxilia præstantissima ex anima: alia esse uoluit contemplatione ante cuncta mirabili.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIAE LIBER. XXVIII. PROOEMIUM.

De medicinis ex animalibus.

Ca. i.

FACTÆ ERANT OMNIUM RERUM naturæ inter cælum ac terram nascentium: restabantque quæ ex ipsa tellure fodiuntur: si non herbarum: ac fructuum tractata remedia auferrent transferros: ex ipsis animalibus: quæ sanantur reperta maiore medicina. Qui ergo diximus herbas et florum ima-

gines: ac pleraq; inuenta rara: ac difficilia: ijdem tacebi-
 mus: quid in ipso homine proſit homini? ceteraq; gene-
 ra remediorum inter nos uiuentia? cui; præſertim niſi ca-
 rēti doloribus morbiſq; uita ipſa pœna fiat. Minime ue-
 ro. Quin omnem inſumemus operam: licet faſtidij peri-
 culum urgeat: quando ita decretum eſt minorem gratiæ
 q̃ utilitatum uitæ reſpectum habere. Quinimmo exter-
 na quoq; & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides
 tantum auctores appellet. Quanquam & ipſi conſen-
 ſu proprii iudicii ita eligere laborauimus: potiùſq; curæ
 rerum: quam copiæ inſtitimus. Illud admonuiſſe perq̃
 neceſſarium eſt: dictas iam a nobis naturas animalium:
 & quæ cuiuſq; eſſent inuenta. Neq; enim minus profue-
 re medicinas reperiendo: quam proſunt præbendo. Nūc
 quæ in ipſis auxiliētur indicari: neq; illic in totū omiſ-
 ſa. Itaq; hæc eſſe quædam alia: illis tamen connexa. Inci-
 piemus autem ab homine: ipſum ſibi exquirentes: immē-
 ſa ſtatim difficultate obuia. Sanguinem nanq; gladiato-
 rum bibunt: ut bibentibus populis procul ſint comitia-
 les morbi. Quod ſpectare faciētes eadem harena feras
 quoq; horror eſt. At hercule illi ex homine ipſo ſorberi
 efficaciffimum putant calidum: ſpirantemq; & una ip-
 ſam animam ex oſculo uulnerum. Cum e plagis hunc ne-
 ferarum quidem admoneri ori fas ſit humano. Alij me-
 dullas crurum quæruunt: & crebrum infantium. Nec
 pauci apud græcos ſingulorum uiſcerum membrorumq;
 etiam ſapores dixere. Omnia perſecuti uſq; ad reſegmi-
 na unguium. Quasi uero ſanitas uideri poſſit feram ex
 homine fieri. Quin morbo dignum non ipſa medicinæ
 gratia. Egregia hercule fruſtratione ſi non proſit. Aſpici
 humana exta nefas habetur: quāto magis mandi? Quis
 iſta inuenit oſtenta? Tecuz enim res erit euerſor iuris hu-

LIBER

mani: monstrorumq; artifex: qui primus ea condidisti.
 Fecisti credo ne uita tui obliuisceretur. Quis inuenit sin-
 gula membra humana mandere? Qua coniectura indu-
 ctus? Quam potest medicina ista originem habuisse?
 Quis ueneficia innocenciora effecit q̄ remedia? Esto bar-
 bari externiq; ritus inuenerint? Etiam ne græci suas fece-
 re has artes? Democriti extant comentationes ad alia no-
 xij hominis & ex capite ossa plus prodesse. ad alia ami-
 ci & hospitis. Iam uero ui interempti dente gingiuas
 in dolore scarificari Apollonius efficacissimum scripsit.
 Miletus oculorum suffusiones felle hominis sanari. Ar-
 temō caluaria interfecti: igneq; cremati ppinauit aquā
 e fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem suspensio
 interempti catapotia fecit cōtra canis rabidi morsus An-
 theus. Atq; etiam quadrupedes homines sanauere: cōtra
 inflaticnes bouum perforatis cornibus inferentes ossa hu-
 mana. Vbi homo occisus esset aut crematus siliginem:
 quæ pernoctasset: suum morbis dando. Procul a nobis no-
 strisq; litteris absint ista. Nos auxilia dicemus non pia-
 cula. Sicuti lactis puerperarum usus mederi poterit: sicuti
 bi salina tactusue corporis cæteraq; similia. Vitam quidē
 non adeo extendendam censemus: ut quoquomodo per-
 trahenda sit. Quisquis es talis æq; moriere etiam cum ob-
 scenus uixeris: aut nefandus. Quapropter hoc primum
 quisq; in remedijs animi sui habeat: ex omnibus bonis
 quæ homini tribuit natura: nullum melius esse tempe-
 stua morte. In eaq; id optimum: quod illam sibi quisq;
 præstare poterit.

An sit in medendo aliqua uis uerborum: & sanari
 & depelli.

Ca. ij.

X homine remediorum primum maxime quæ
 e stionis & semper incertæ est: ualeant ne ali-

quid uerba & incantamenta carminum: Quod si uerum
est homini acceptum fieri oportere conueniet. Sed ui-
ritim sapientissimi cuiusq; respuit fides. In uniuersis
uero omnibus horis hominis credit uita: nec sentit.
Quippe uictimas cædi sine precatone non uidetur re-
ferre nec deos rite consuli. Præterea alia sunt uerba
impetrantis: alia depulsoris: alia commentationis.
Vidimusq; artis precationibus obsecrasse summos ma-
gistratus. Et ne quid uerborum prætereatur aut præ-
posterum dicatur: de scripto præire aliquem. Rursus
q; alium custodem dari qui attendat: alium uero præ-
poni: qui faueri linguis inbeat. Tibicinem canere: ne
quid aliud exaudiat. Vtraq; memoria insigni: quo-
tiens ipsæ diræ obstrepentes nocuerint: quotiensue pre-
catio errauerit. Sic repente extis adimi capita uel cor-
da: aut geminari uictima stante acciderit. Duratq; im-
mense exemplo Deciorum patris filijq; quo se deuoue-
re carmen. Extat Tuciæ uestalis incestæ precatio: qua
usa aquam tulit in cribro: anno urbis Romæ. dc. no-
no. Boario uero in foro græcum græcamq; defossos:
aut aliarum gentium: cum quibus tum res esset: etiam
nostra ætas uidit. Cuius sacri precationem qua solet
præire quindecim uirum collegij magister: si quis le-
gat: profecto uim carminum fateatur. Ea omnia ap-
probantibus octingentorum. xxx. annorum euentibus.
Vestales nostras hodie credimus nondum egressa ur-
be mancipia fugitiua retinere in loco precationis.
Quod si semel recipiatur ea ratio: & deos preces
aliquas exaudire: aut ullis moueri uerbis: confiten-
dum sit de tota coniectatione. Prisci quidem nostri
perpetuo talia prodidere. Difficillimumq; ex ijs etiam
fulmina elici: ut suo loco e docuimus. L. Piso prius anali

LIBER

auctor est Tullum Hostilium regem ex Numæ libris eodem quo illum sacrificio Iouem cælo deuocare conatū: quoniam parum ritæ quædam fecisset fulmine ictū. Multi uero magnarum rerum fata & ostenta uerbis permu-
tari. Cum enim in tarpeio fodientes delubro fundamen-
ta caput humanum inuenissent: missis ob id a senatu le-
gatis ethuriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præ-
clarum id fortunatumq; cernens: interrogatione in suā
gentem transſerre tentauit: scipione prius determinata
templi imagine in solo ante se. Hoc ergo dicitis romani
hic templum Iouis optimi maximi futurum est? Hic ca-
put inuenimus. Constantissima annalium affirmatione
transiturum fuisse fatum in ethuriam: ni præmoniti a
filio uatis legati romani respondissent: nō plane hic sed
romæ inuentum caput dicimus. Iterum id accidisse tra-
dunt cum in fastigium eiusdem delubri præparatæ qua-
drigæ fœtiles in fornace creuissent. Et iterum simili mo-
do retentum augurium. Hæc satis sint exemplis: ut appa-
reat ostentorum uires & in nostra potestate esse: ac p-
ut quæq; accepta sunt: ita ualere. In augurum certe disci-
plina constat: neq; diras aues: neq; ulla auspicia pertine-
re ad eos: qui quanq; rez ingredientibus obseruare se ea na-
uigauerint. Quo munere diuinæ indulgentiæ maius nul-
lum est. Quinetiā & legū ipsarū in .xij. tabulis uerba
sunt qui fruges excantasset. Et alibi. Qui malum carmen
incantasset. Verrius Flaccus auctores ponit: quibus cre-
dat: in oppugnationibus ante omnia solitum a romanis
sacerdotibus euocari deum: cuius in tutela id oppidum
esset: promittiq; illi eundem aut ampliorem locū apud
romanos cultumue. Durat in pontificum disciplina id
sacrum. Constatq; ideo occultatū: in cuius dei tutela ro-
ma esset: ne qui hostiū simili modo agerent. Defigi quic-

dem diris deprecationibus nemo non meruit. Huc pertinet ut ouorum exorbuerit quisque calices: cochlearumque protinus frangi: aut eosdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud graecos: Catulli apud nos: proximeque Virgilij incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo. Non pauci etiam serpentes ipsos recantari. Et hunc unum esse ipsis intellectum: contrahi que marforum cantu etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiolorum deprecationibus conscribuntur. Neque est facile dictu: externa uerba atque ineffabilia derogent fide. Validius an latina inopinata: et quae ridicula uideri cogit animus semper aliquid immensum expectans: ac dignum deo mouendo: immo uero quod numini imperet. Dixit Homerus profluuium sanguinis uulnerato femine uel lyxem inhibuisse carmine. Theophrastus ischiadicis sanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari. M. Varro podagris. Caesar dictatorem post unum ancipitem uehicularum casum ferunt semper ut primum consedisset (id quod plerisque nunc facere scimus) carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum. Licet hanc in partem singulorum quoque conscientiam coarguere. Cur enim primum anni incipientis die laetis precationibus inuicem faustum ominamur? Cur publicis lustris etiam nomina uictimas ducentium prospere legimus? Cur et fascinationibus adoratione peculiari occurrimus? Alij graecam Nemefim inuocantes: cuius ob id romae simulacrum in capitolio est: quod latinum nomen non sit. Cur ad mentionem defunctorum testamur memoriam eorum a nobis non sollicitari? Cur impares numeros ad omnia uehementiores credimus? Idque in febribus dierum obseruatione intelligitur? Cur ad primitias pomorum haec uetera esse dicimus.

alia noua optamus? Cur sternutamentis salutamur?
 Quod etiam Tyberium Caesarem tristiſſimum (ut con-
 ſtat) hominum in uehiculo exegisse tradunt. Et ali-
 qui nomine quoq; conſalutare religioſius putant.
 Quin & abſentes tinnitu aurium praesentire ſermo-
 nes de ſe receptum eſt. Attalus affirmat ſcorpione
 uiso ſi quis dicat duo: cohiberi nec uibrare ictus. &
 quoniam ſcorpio admonuit: in africa nemo deſtinat ali-
 quid: niſi praefatus africanam. In caeteris uero gentibus
 deos ante obteſtatur: ut uelint. Nam ſi mens aſſit: nul-
 lum ponere tranſlaticium uidebimur: quoniam multas
 etiam pollere religiones manifeſtum eſt. Alius ſalua
 poſt aurem digito relata: ſollicitudinem animi propi-
 ciat. Pollices cum faueamus: premere etiam prouerbio
 iubemur. In adorando dexteram ad oſculum referimus
 totuq; corpus circūagimus. Quod in leuum feciſſe gal-
 liae religioſius credunt. Fulgetras poppyſimis adorare
 conſenſus gentium eſt. Incendio inter epulas nominato
 aquam ſub menſa proſundi abominamur. recedente ali-
 quo ab epulis: ſimul uerri ſolum. Aut bibente conuiua
 menſam uel reſpoſitorium tolli inauſpicatiſſimum iudi-
 catur. Seruij Sulpitij principis cōmendatio eſt: quam-
 obrem menſa linquenda non ſit. Nondum enim plures
 q̄ quinque conuiuae numerabantur. Nam ſternutamento
 reuocari ſerculum menſamue: poſtea ſi non guſtetur ali-
 quid: inter dira habetur. Aut omnino inane eſſe haec in-
 ſtituere illi: qui omnibus negocijs horiſq; intereſſe cre-
 debant deos. Et ideo placatos etiam iutijs noſtris reli-
 querunt. Quin & repente conticeſcere conuiuium ad-
 uocatum eſt: non niſi in pari praesentium numero: qua
 in re fame labor eſt: ad quemcunq; eorum pertinens.
 Cibis etiam e manu prolapſus reddebatur. Atq; per

mensas uetabant mundiciarum causa deflare. Et sunt condita auguria quid loquenti cogitante id acciderit: inter execratissima. Si pontifici accadat ditis causa epulenti: in mensa utiq; id reponi adoleriq; ad larem piatio est. Medicamenta prius q̄ adhibeantur in mensa forte deposita regantur prodesse. Ungues ressecari mundinis romanis tacenti atq; a digito indice: multorum pecunie religiosum est. Capillum uero contrahi contra defluuia ac dolores capitis. xviij. luna atq; .xxix. Pagana lege in plerisq; italiæ prædijs cauetur: ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fusos: aut omnino detectos ferant: quoniam aduersetur id omnium spei: præcipue frugum. M. Seruilius Nonianus princeps ciuitatis non pridem in metu lippitudinis prius q̄ eam ipsam nominaret: aliusue ei prædiceret: duabus litteris græcis. ϩ ϥ

chartam inscriptam circumligatam lino subnectabat collo. Mutianus ter consul eadem obseruatione uiuentem muscam in linteolo albo: his remedijs carere ipsos lippitudine prædicantes. Carmina quædam extant contra grandines. Contraq; morborum genera. Contra ambusta. Quædam etiam in partus. Sed in prodendo obstat ingens uerecundia in tanta animorum uarietate. Quapropter de his ut libitum cuiq; fuerit: optinetur. Remedia ex homine contra magos. Ca. iij.

Ominum monstrificas naturas ϥ ueneficos aspectus plenius diximus in portetis gentium ϥ multas animalium proprietates: quæ reperi superuacuum est. Quorundam hominum tota corpora prosunt: ut ex ijs familijs: quæ sunt terrori serpentibus: tactu ipso lenant percussos: suctuue modico. Quorum e genere sunt psylli marsiq;: ϥ qui oblon-

LIBER

genes uocantur in insula cipro. Ex qua familia legatus Hexagon nomine a consilibus romæ in dolium serpentiū coniectus experimēti causa circūmulcentibus linguis miraculum præbuit. Signū eius familiæ est si modo adhuc durat uernis temporibus odoris uirus. Atq; eorum sudor quoq; medebatur: non modo salina. Nam in insula nili tentyri nascentes tātō sunt crocodilis terrore: ut uocem quoq; eorum fugiant. Horum omnium generum in sua repugnantia interuentū quoq; mederi constat. Sicuti aggrauari uulnera introitu eorum: qui unq; fuerit serpentiū canisue dēte læsi. Iidē gallinarū incubitus. pecorum foetus abortu uitiānt. Tantū remanet uirus excepto semel malo: ut uenefici fiant uenena passi: remedio est ablui prius manus eorum: a quaq; illa eos quibus medearis inspergi. Rursus a scorpione aliquando percussi nunq; postea a crabronibus: uespis: apibusue feriuntur. Minus miretur hoc: qui sciat: uestem a tineis non attingi: quæ fuerit in funere. Serpentes ægre præterq; leua manu extrahi.

De quibusdā sortilegijs & salina hoīs. Ca. iij.

Ythagoræ inuentis non temere fallere: impositiuorum nominum imparem uocalium numerum clauditates: oculorumue orbitatē: ac similes casus dextris assignare partibus: parem leuis. Feriant difficiles partus statim solui: cum quis tectum in quo sit gruida: transmiserit lapide: uel missili: ex ijs quæ tria animalia singulis ictibus interfecerint: hominem: aprium: ursam. Probabilius id facit hasta uelitaris euulsa a corpore hominis: si terrā non attingerit. Eosdē enim illata effectus habet. Sic & sagittas corpore editas: si terram non attigerint: subiectas cubantibus amatorum esse Orpheus & archelaus scribunt. Quin &

comitiales morbum sanari cibo e carne feræ occisæ eodem ferro quo homo interfectus sit. Quorundam partes medicæ sunt sicuti diximus de Pyrrhi regis police. Et elide solebat ostendi Pelopis hasta: quam eburneam affirmabant. Neuos in facie tondere religiosum habent etiam nunc multi. Omniū uero in primis ieiunam saliuam contra serpentes præsidio esse docuimus. Sed et alios efficaces eius usus recognoscat uita. Ita despuimus comitiales morbos: hoc est contagia regerimus. Simili modo et fascinatiōes repercutimus sinistra dextraque clauditis occursum. Veniam quoque a deis spei alicuius audacioris petimus in sinu spuendo. Etiam eadem ratione terrena despuere deprecatiōe in omni medicina mos est: atque effectus adiungere. Incipientes furunculos ter præsignare ieiuna salina. Nunc mirum dicemus: sed experimento facile. Si quem peniteat ictus eminus cominusue illati: et statim expuat mediam in manum: qua percussit: leuatur illico percussus a poena. Hoc sæpe delumbata qua drupede approbatur: statim a tali remedio correcto animalis ingressu. Quidam uero aggrauant ictus ante conatū simili modo salina in manu ingesta. Credamus ergo et lichenas leprasque ieiuno illitu assiduo arceri. Item lippitudines matutina quottidie uelut iniunctiōne. Carcinomata malo terræ subactio. Cervitij dolore salina ieiuni dextra manu ad dextrū politè relata: leua ad sinistrum. Si quod animal diurem intrauerit: et inspuiatur exire. Inter amuleta est editæ quæque urinæ expuere. Similiter in calciamentum dextri pedis anteq̃ induatur. Itē cū quis transeat locū in quo aliquod periculum adierit. Martion Smyrneus qui de simplicibus effectibus scripsit rumpi scolopendras marinas sputo tradit. Item rubetas aliasque ranas. Ophilius serpentes

si quis in hiatum earum expuat. Salpa torporem sedari
 quocunq; membro instupente si quis in sinum expuat.
 Aut si superior palpebra salina tangatur. Nos si hac &
 illa credamus rite fieri. Extranei interuentu: aut si dor-
 miens expectetur infans a nutrice terna expui q̄q̄ reli-
 gione mutatur & fascinus. Imperatorum quoq; non so-
 lum infantium custos: qui deus inter sacra romana a ue-
 stalibus collitur: & currus triumphantium. Sub his pē-
 dēs defendit medicus inuidiæ: iubetq; eosdem recipere.
 Similis medicina linguae ut sit exorata a tergo fortuna
 gloriæ carnifex. Morsus hominis inter asperrimos quo-
 q; numeratur. Medetur sordes ex auribus. Ac ne quis mi-
 retur etiam scorpionum ictibus serpentiumq; statim im-
 posita. Melius e percussi auribus profunt. Ita & redi-
 uina sanari serpentium uero ictum contusi dentis huma-
 ni farina. Capillus puero qui primum decisis est poda-
 græ impetus dicitur leuare circumligatus. Et in totum
 impubium impositus. Virorū quoq; capillus canis mor-
 sibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo:
 aut uino. Si credimus a reuulso cruci quartanis. Combis-
 tus aque capillus carcinomati. Pueri qui primus cecide-
 rit dens: ut terram non attingat inclusus in armillam
 & assidue in brachio habitus muliebrium locorum do-
 lores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digi-
 to tumores unguinum sedat. In manu dextra duo medij
 lino leuiter colligati distillationes atq; lipitudines ar-
 cent. Quin & cictus capillus calculoso alligatus su-
 pra pubem leuare cæteros dicitur: ac iocineris etiam do-
 lores. Ac celeritatē partus facere. Addidit Granius effi-
 caciorem ad hoc esse ferro exemptum. Partus accelerat
 uicinos ex quo quæq; conceperit si cinctu suo soluto fœ-
 minam cinxerit: dein soluerit: adiecta precatione se uin-

xisse eandem & soluturum: atq; abierit. Sanguine ipsi
us hominis ex quacumq; parte emissio efficacissime angi
nam illini tradunt Orpheus & archelaus. Item ora co
mitiali morbo lapsorum. exurgere enim protinus. Qui
dam si pollices pedum pungantur. Exq; iis guttæ refe
rantur in faciem. Aut si uirgo dextro pollice attingat.
Hac coniectura censentes uirgines carnes edendas. Eschi
nes atheniensis excrementorum cinere anginis medeba
tur: & tonsilis: uuisq; & carcinomatis. Hoc medicamē
tum uocabat botryon. Multa genera morborum primo
coitu soluiuntur: primoq; foeminarum mense. Aut si non
id contingat: longinqua fiūt: maximeq; comitiales. Quā
& a serpente ac scorpione percussos coitu leuari pro
dunt. Verum foeminas uenere ea ladi. Oculorum uitia
fieri negāt nec lippire eos q. cū pedes lauāt aqua ide ter
oculos tātāt. Immatura morte raptorū manu strumas
parotidas guttura tactu sanari affirmant. Quidam ue
ro cuiusq; defuncti dumtaxat sui sexus leua manu auer
sa. Et e ligno fulgure icto reiectis post terga manibus de
morderi aliquid ad dentem: qui doleat admoueri: reme
dio esse produnt. Sunt qui praeceptant dentem suffiri
dente hominis sui sexus. Et cum qui canimus uoce
tur in sepulto exemptum adalligari. Terram ex Cal
uaria psilothrum esse palpebrarum tradunt. Herba
uero siqua ibi genita sit commanducata dentes cade
re. Ulcera non serpere ex osse hominis circumscrip
ta. Alij e tribus puteis pari mensura aquas miscent:
& prolibant nouo fictili. Reliquum dant in tertia
nis accessu febrium bibendum. Item in quartanis
fragmentum clauī a cruce inuolutum: lana collo
subnectunt. Aut spartum e cruce: liberatoq; condunt
cauerna quam sol non attingat. Magorum hæc commē

LIBER

ta sunt. Vt cotem qua ferramenta sæpe exacuta sint. subiecta ignari cervicalibus de ueneficio deficientes euocare. Indicium ut ipse dicat: quid sibi datum sit: & ubi & quo tempore: auctorem tamen non nominare. Fulmine utiq; percussæ circumactum in uulnus hominē loqui protinus constat. Inguinibus medentur aliqui liciū telæ detractum alligantes nouenis septenisue nodis ad singulos nominantes uiduam aliquam: atq; ita inguina ad alligantes licio. Et clauum: aliudue quod quis calcauerit alligatum ipsos iubent genere: ne sit dolori uulnus. Verucas auellunt a uicesima luna in limitibus supini ipam intuentes ultra caput manibus porrectis: & quicquid comprehendere eo fricantes. Clauum corporis cū cadat stella si quis distringat: uel cito sanari aiunt. Cardinibus hostiorum aceto affusis lutum fronti illitum capitis dolorem sedare. Item laqueum suspendiosi circumdatum temporibus. Si quid e pisce hæserit faucibus: i aqua demissis frigidam pedibus cadere. Si uero ex alijs ossibus: impositis capiti ex eodem uase ossiculis. Si panis hæreat: ex eodem in utraq; aurem addito pane. Quin & sordes hominis in magnis fecere remedijs quæstuosorū gymnasia græcorum: quippe ea strigmenta molliūt: calfaciunt: discutiunt: complent sudore & oleo medicinā facientibus. Vulus inflammatis contractisq; admouentur. Sic & menses cient. Sedis inflammationes & condylomata leniunt. Item neruorum dolores: luxata: articulorum nodos. Efficaciora ad eadem strigmenta a balneis: & ideo miscentur suppuratorijs medicamētis. Nā illa quæ sunt e ceromate permixto cæno: articulos tantū molliūt: calefaciūt: discutiūt efficacius: sed ad cætera minus ualent. Excedit fidem impudens cura: qua sordes uirilitalis contra scorpionum ictus singularibus reme-

dijs celeberrimi auctores clamat. Rursus in faeminis
quas infantium aluo editas in utero ipso contra sterili-
tatem subdi censent: meconium uocant. Immo etiā ipos
gymnasionū rasere parietes. Et ille quoq; sordes exalsa-
toriam uiz habere dicuntur. Panos discutiūt. V laceribus
senum puerorumq; & desquamatis ambustisue illi-
nuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pē-
dentes medicinas. Abstinere a cibo nimio: aut potu: ali-
as uino tantum: aut carne: alias balneis: cū quid eorū po-
stulet ualitudo: in pntissimis remedijs habentur. His re-
medijs adnumeratur exercitatio: itentio uocis: ungue fri-
cari cū ratione: uehemēs. n. fricatio spissat: lenis mollit.
Multa adimit corpus. Auget modica. In primis uero pro-
dest ambulatio: gestatio: & ea pluribus modis. Equita-
tio stomacho & coxis utilissima. Phthisi nauigatio. Lō-
gis morbis locorum mutatio. Item somno mederi sibi:
aut lectulo aut rara uomitione. Supini cubitus oculis cō-
ducūt: at proni tussibus. In latera aduersum distillatio-
nes. Aristoteles & Fabianus plurimum somnari circa
uernū & autumnū tradūt: magisq; supino cubitu: at
prono nihil. Theophrastus alerius cōcoqui dextri late-
ris in cubitu difficilior in supinis. Solū quoq; remedio-
rum maximū ab ipso sibi prastari potest: sicuti linteorū
strigiliūq; uehementia. Perfundere caput aqua calida an-
te balnearum uaporationē: & postea frigida: saluberrī-
mum intelligitur. Item præsumere cibos: & interpone-
re frigidam eiusdemq; potu somnos antecedere: & si li-
beat interrompere. Notādum nullum aliud animal prae-
ter hoīem calidos potus sequi: ideoq; non esse naturales.
Mero ante somnos colluere ora: pp alitus. Frigida aqua
matutinis impari numero ad cauendum dentium dolo-
res. Item posca oculos contra lippitudines.

LIBER

De observatione in uictu.

Ca. v.

Erta sunt experimenta totius corporis ualitudinis uarietate uictus inobservata. Hippocrates tradit nō prandentium extra celerius senescere. Verum id remedijs cecinit: nō epulis. Quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de se præfecturæ seruo dederat. Vltimoq; probro maius in cibis triumphalibus sedenti dicebatur: uel in capitolio epulanti pudenda re: Seruo suo facilius parere q̃ sibi.

De sternutamento: & uenere: & cæteris remedijs.

Ca. vi.

Sternutamenta pīna grauedinez emendant. Et si quis muris nares (ut tradunt) osculo attigat. Sternutamenta & singultum. Ob hoc Varro suadet palmam altera manu scalpere. pleriq; anulum e sinistra in longissimum dextræ digitum transferre. Aut in aquam feruentem manus immergere. Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit. Venerem damnavit. Democritus: ut in qua homo alius exiliret ex homine. Est hercule raritas eius utilior. Athletæ tamen torpentes restituantur. Venere uox reuocatur: cum ea candida declinat in fuscā. Medetur & lumborum dolori: Oculorū hebetationi. Mente captis ac melancholicis. Adsidere grauidis uel cum remedium alicui adhibeatur digitis pectinatum inter sese amplexis ueneficium est. Idq; comperitum tradunt. Alcmena Herculem pariente. Peius si circa unum amboue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in consilijs ducum potestatumue fieri uetere maiores uelut actū impediētia. Vetere uero & sacris uotisue simili modo interesse. capita autem aperiri aspectu magistratū non uenerationis causa iussere: sed ut Varro auctor est ualitudinis: quo firmiora consuetu-

dine ea fierent. Cum quid oculo inciderit: alterum com=
primi prodest. Cum aqua dextræ auriculæ sinistro pede
exultare capite in dextrum humerum deuexo: inuicem e
diuersa aure. Si tussis concitet: saliuam in fronte ab alio
afflari. Si iaceat iuia: a uertice morsu alterius suspēdi. In
aruiis dolore poplites fricare. Aut aruiam in poplitū.
Pedes in humo deponi si nervi in his cruribusue tendan
tur in lectulo. At si in leua parte id accadat: sinistrae plā
te pollicem dextra manu apprehendi. Item e diuerso.
Extremities corporis: uel aurium uel catibus: perstrin
gi contra horrores corporis sanguinemue narium immo
dicum. Lino uel papyro principia genitalium femur me
dium: ad cohibenda urinæ profluvia. In stomachi solu
tione pedes pressare: aut manus in feruentem aquam di
mittere. Iam & sermoni parci multis de causis salutare
est. Triennio Mœcanatem Melissium accepimus silentiū
sibi imparauisse a conuulsione reddito sanguine. Nam e
diuerso saudentesq; ac iacentes: si quid ingruat contraq;
ictus spiritum cohibere singularis præsidij est. Quod in
uentum esse animalis docuimus. Clauum ferreum de
figere in quo loco primum caput defixerit corruens
morbo comitali absolutorium eius mali dicitur. Con
tra renum ac lumborum uesicæq; cruciatus in balnea
rum solijs pronos urinam reddere mitigatorium ha
betur. Ac uulnera nodo Herculis præligare: mirum
quantum ocior medicina est. Atq; etiam quotidiani
cinctus tali modo uim quandam habere utilem dici
tur. Quippe cum Hercules eum prodiderit. Nume
rum quoq; quaternarium Demetrius condito uolumi
ne & quare quaterni cyathi sextarijue non essent po
tandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodest:
& lachrymosis oculis frontem. Auguriuz ex hoie ipso

LIBER

nō est timendi mortem in ægritudine: quādiu oculorum pupillæ imaginem reddāt. Magna & urinæ non ratio solum: sed etiam religio apud auctores inuenitur digesta in genera. Spadonū quoq; ad fecūditatis beneficia. Verum ex ijs quæ referre fas sit: impubium puerorū cōtra salinas aspidum: quas ptyadas uocant: quoniam uenena in oculos hominum expuāt. Contra oculorū albugines: obscuritates: cicatricem: argema: palpebras: & cum erui farina cōtra adustiones. Cōtra aurium pituitas: uermiculōs; si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato nouo fictili. Vapouratio quoq; ea menses foeminarum cit. Salpa fouet illa cū oculos infirmitatis causa illinit sole iusta cum oui albugine efficacius strutioni meli binis horis. Hac & atramenti lituræ abluūtur. Virilis podagris medetur argumento fullonum: quos ideo tentari eo morbo negāt. Veteri miscetur cinis ostreorum: aduersus eruptiones in corpore infantium & omnia ulcera manantia. Ea exesis abustis: sedis uitij: rhagadij: & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricum nobilitas nō alio succo efficacius curari promouit corporum pruritus nitro addito ulcera caput: pruriges: nomas: præcipue genitalium. Sua cuiq; aut (qđ fas sit dixisse) maxime prodest. Confestim perfuso canis morfu echinorumq; spinis inhaerentibus & in spōgia lanisue imposita: aut aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subactō. Cōtraq; serpentium ictus. Nam contra scolopendras mirū prōditur uertice tacto urinæ suæ gutta liberari protinus læsos. Auguria ualitudinis ex ea traduntur. Si mane candida de in ruffa sit. illo modo concoquere. hoc concoxisse significatui. Mala signa rubræ. Pessima nigræ. Mala bullantis & crassæ. In qua quod subsidit si album est: significat circa articulos: aut uiscera dolorem imminere. Eadem

uiridis morbum uiscerum: pallida bilis: rubēs sanguinis.
Mala & in qua ueluti furfures atq; nubeculae apparēt
Diluta quoq; alba uitiosa est. Mortifera uero crassa gra-
ui odore. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi uetant eius
causa contra solem lunamq; nudari: aut umbram cuius-
q; ab ipsa respergi. Hesiodus iuxta obstantia reddi sua-
det: ne deum aliquem nudatio offendat. Ostātes contra
mala medicamenta omnia promisit auxiliari matutinis
horis suam cuiq; instillatam in pedem.

De remedijs muliebribus.

Ca. vij.

Væ ex mulierum corporibus tradūtur ad por-
tūm miracula accedūt: ut fileamus diuisa
membratim in scelera. Abortus: mensium pia-
cula: quæq; alia non obstetricis modo: uerum etiam ipsæ
meretrices prodidere. Capilli mulieris si cumentur: odo-
re serpentes fugari. Eodem odore uulnæ morbo strāgula-
tus respirare. Cinere eo quidem si itesta sunt cremati: uel
cum spuma argēti scabricias oculorum ac pruriges emē-
dari. Itē uerrucas & infantū ulcera cum melle. Capitis
quoq; uulnera & omnium ulcerum sinus simul addito
melle & thure. Panos podagras cū adipe suillo. Sacruz
ignem sanguinem sisti illico: & informicationes corpo-
rū. De lactis usu conuenit esse dulcissimū molissimumq;
Quare & in longa febre coeliacis utilissimuz: maxime
eius quæ iam infantem remouerit. Et in malacia stoma-
chi: in febribus: rosionibus efficacissimum experiuntur.
Item mammaz collectionibus cum thure oculo ab icthu
cruore suffuso & in dolore aut epiphoris si imulgeatur
plurimum pdest. Magisq; cum melle: & narcissi succo
aut thuris polline. Semperq; in omni usu efficacius esse
eius quæ marez enixa sit: multoq; efficacissimū eius quæ
geminos peperit mares. Et si uina ipsa cibisq; acrioribus

LIBER

abstineat. Mixto præterea onorum candido liquore: mada-
 dida; lana frontibus impositum fluctiones oculorum
 suspendit. Nam si rana salina sua oculum asperferit præ-
 cipuum est remedium. Et contra morsum eiusdem bibi-
 tur stillaturq;. Qui simul matris filiaq; lacte inunctus
 sit: liberari oculorum metu in totam uitaz affirmant. Au-
 rium quoq; uitijs medetur modice admixto oleo. Aut si
 ab ictu dolent. Anserino adipe tepesactum. Si odor gra-
 uior sit (ut plerūq; fit) longis uitijs diluto melle lana in-
 cluditur. Et contra morbum regium in oculis relictum i
 stillatur cum elaterio. Peculiariter ualet potum contra
 uenena quæ data sunt cum marino lepore buprestiq; ut
 Aristoteles tradit dorycnidion. Et contra insaniam quæ
 facta sit hyoscyami potu. Podagris quoq; iubent illini
 cum cicuta. Alij cu; hysope & adipe anserino: qualiter
 etiam uuluarum doloribus imponitur. Alium etiam si-
 stit potum ut Rabirius scribit. Et menses ciet: Eius uero
 quæ foeminam enixa sit ad uitia tantum in facie sanan-
 da præualet. Pulmonum quoq; incommoda lacte mulie-
 ris sanantur: cui admisceatur impubis pueri urina &
 mel atticum. Omnia singulorum coclearium mensura.
 Marmora quoq; aurium eijci inuenio. Eius quæ marem
 peperit lacte gustato canes rabiosos fieri negant. Mulie-
 ris quoq; salinam ieiunæ unam potetem dijudicant ocu-
 lis cruentatis. Et si contra epiphoras feruētes anguli ocu-
 lorum subinde madeficiantur. Efficacius si cibo uinoq; se
 pridie ea abstimuerit. Inuenio & fascia mulieris alliga-
 te capite dolores minui. Post hæc nullus est modus. Iam
 primum abigi grandines turbineq; contra fulgura ipsa
 in mense conmutata: sic auerti uiolentiam cæli. In nauig-
 ando quidem tempestates etiam sine menstruis. Ex ip-
 sis uero mensibus monstrificis alia (uti suo loco indica-

nimus) dira & infanda uaticinantur. E quibus dixisse
 non pudeat: si in defectu lunæ solisue congruat uis illa:
 irremediabilem fieri. Non segnius & in silēte luna coi-
 tus suos maribus exitiales esse atq; pestiferos. Purpuraz
 quoq; ab ijs eo tempore pollui. Tanto uim esse maiorez.
 Quocunq; autem alio menstruo: si nudatæ segetem am-
 biant: erucas ac uermiculos scarabeosq; ac noxia alia de-
 cidere. Metrodorus Sæpsius in cappadocia inuentum p
 dit ob multitudinem cantharidum illas ire per me-
 dia arua retectis super clunes uestibus. Alibi serua-
 tur ut nudis pedibus eant capillo cinctuzq; dissoluto.
 Cauendum uero ne id oriente sole faciant: semen-
 tem enim arescere. Nouella uitis eius in tactu in per-
 petuum læditur. Vt ad noxiam res medicatissima
 transferatur rutam & hederas illico mori. Multa di-
 ximus de hac uiolentia. Sed præter hæc certum est ta-
 ctis aluearijs apes fugere: Linaq; cum coquantur enigre-
 scere: Aciem in cultris tonsorum hebetari. Aes contactum
 graue uirus odoris accipere & eruginem. Magis si de-
 crescente luna id accadat. Equas si sint grauidae tactas
 arborum pati. Quin & aspectu omnino quamuis
 procul uisas: si purgatio illa post uirginitatem pri-
 ma sit: aut in uirginea ætate spontanea. Nam bitu-
 men in iudæa nascens sola hac ui sponte superari. Et
 fila uestis contactæ ut docuimus: ne igne quidem uin-
 cuntur quo cuncta. Cinisq; etiam ille si quis aspergat
 eum lauandis uestibus purpuras mutat. Floribus co-
 lorem adimit. Ne ipsis quidem foeminis malo suo
 immunibus. Abortum facit illitu: aut si omnino præ-
 gnans supergrediatur. Quæ Laïs & Cleopantus
 inter se contraria prodidere de abortiuis carbone e ra-
 dice brassicæ uel miricæ uel tamaricis in eo sanguine ex-

LIBER

tincto. Item asinas non concipere tot annis: quot grana
hordei contacta ederint. Quæq; alia nuncupauere mon-
strifica aut inter se pugnātia: cum hic fecunditatem fie-
ri iisdem modis quibus illa sterilitatem pronunciaret:
melius est non credere. Bythus dyrrhachinus hebetari
aspectu specularem nitorem tradit. Iisdem aduersa rur-
sus contuentibus omnemq; talem uim resolui: si mulum
piscem habeant secum. Multi uero inesse etiam remedia
tanto malo aiunt. Podagras illini: strumas: & paroti-
das: panos: sacros ignes: furunculos: epiphoras tractatu
earum mulierum liniri. Laïs & Salpa canum rabioso-
rum morsus & tertianas quartanasq; febres menstru-
o in lana arietis nigri argento brachiali incluso. Diothy-
mus thebanus uestis omnino ita infectæ portiūcula acu:
uel pellicio brachiali inserta. Sotira obstetrix tertianis
quartanisq; efficacissimum dixit. Plantas ægri subterli-
ni. Multoq; efficacius ab ipsa muliere etiam ignoranti.
Sic & comitiales excitari morbosq; sanari. Iæthidas
medicus quartanas coitu finire incipientibus duntaxat
menstruis sponndit. Inter omnes uero cōuenit: si aqua
potusq; formidetur a morsu canis supposita tantum ca-
lici lacinia menstruo tincta tali: statim metum eum dis-
cuti uidelicet præualente sympathia illa græcorum: cum
rabiem canū eius sanguinis gustatu incipere dixerimus.
Cinere eo iumentorum omnium ulcera sanari certum ē.
Addita caminorum farina & cæra. Maculas autem e
ueste eas non nisi eiusdem farina ablui. Cinerez per se ro-
saceo mixtum foeminarum præcipue capitis sedare dolo-
res illitum fronti. Asperrimamq; uim pfluuij eius esse
primis annis uirginitate resoluta. Id quoq; conuenit:
quo nihil equidem libentius crediderim: tactis omnino
menstruo postibus: irritas fieri magorum artes: gene-

ris uanissimi ut aestimare licet. Ponam enim uel modestissimū ex promissis eorū. Ex homine siquidē resegmina unguium e pedibus manibusq; cæra permixta: ita ut dicatur tertianæ uel quottidianæ uel quartanæ febris remedium quæri: ante solis ortum alienæ ianuæ affigi iubent ad remedia in ijs morbis: quanta uanitate si falsum est: quantane noxa si transferunt morbos ad innocentiores. Ex ijs omnium digitorū resegmina unguium ad cauernas fornicarū abijci iubēt: eaq; quæ prima cœperit trahere correptam subnecti colo: & ita discuti morbū.

Medicinæ ex aialibus peregrinis: de elephanto & leone: & camelo: & hyena: & crocodillo: & chameleonte: & stinco: & hippopotamo: & lycibus.

Ca. viij.

Aec sunt quæ rettulisse fas sit: ac pleraq; ex h ijs non sine honore dicto. Reliqua intestabilia & infanda: ut festinet oratio ab homine fugere. In cæteris claritates animalium: aut operū sequemur. Elephantis sanguis præcipue maris fluctiones omnes: quas rheumatismos uocant: sistit. Ramenti eboris cum melle attico (aut aiunt) umbecula in facie. Scobe paronychia tolluntur: efficacius si extenuata. Proboscidis tactu capitis dolor leuatur: efficacius si & sterutet. Dextra pars proboscidis cum lemnia rubrica adalligata impetus libidinum stimulat. Sanguis & ischia dicis pdest: iecurq; comitialibus morbis. Leonis adeps cū rosaceo cutem in facie custodit a uitijs: candoreq; seruat: & sanat adusta niuib; articulorūq; tumores. Magorū uanitates perunctis eo adipe faciliore gratiam apud reges populosue promittunt. Præcipue tamen eo pingui quod sit inter supercilia: ubi esse nullum potest. Similiter dentis maxime ad dexteram parte: nulliq; e ro-

LIBER

stro inferiori promissa sunt. Fel aqua addita claritate oculis inunctis facit. Et cum adipe eiusdem comitiales morbos discutit leui gustu: & ut protinus qui sumpserunt cursu id digerant. Cor in cibo sumptu quartanis medetur. Adest cum rosaceo quotidianis febribus. Perunctos eo bestiae fugiunt. Resistere etiam insidijs uidetur. Camelli cerebrum arefactum potumque ex aceto comitialibus morbis aiunt mederi. Item fel cum melle potum hoc & angina. Cauda arefacta solui alium. Fimi cinere crispari capillum cum oleo. Et dysentericis prodest illitus cinis potusque quantum trinis digitis capitur: etiam comitialibus modis. Urinam fullonibus utilissimam esse tradunt. Itemque ulceribus manantibus. Barbaros eam seruare quinquennio: & heminis pota ciere alium. Setas e cauda contortas: & sinistro brachio illigatas quartanis mederi. Hyena magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerunt: utpote cui & ipsi magicas artes dederunt: uimque qua alliciat ad se homines mente alienatos. Permutationes sexus ex ijs annua uice diximus: ceteraque monstrifica naturae eius. Nunc persequamur quaecumque medicinis produntur. Praecipue pantheris esse in metu hyenae dicuntur: ut ne conentur quidem resistere. Et aliquid decorio earum habentem non appeti. Mirumque dictum si pelles utriusque contrariae suspendantur decidere pilos pantherae. Cum fugiunt uenantem declinant ad dextram: ut praegressi hominis uestigia occupent. Quod si successerit: alienari mente uel ex equo hominem decidere. At si in leuam detorserit: deficientis argumentum esse: celeremque capturam. Facilius autem capi si cinctus suos uenator flagellumque & ipsos equos septenis alligauerit nodis. Mox autem ut est solers ambagibus uanitas magorum capi iubet gemino.

rum signum transeunte luna singulosq; prope pillos
seruari. Capitis dolori alligatam cutem prodesse quæ
fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum frontibus.
Aut ne omnino lippiat: decoctum cum mellis attici
cyathis tribus & croci uncia illitum. Sic & calli-
gines discuti: & suffusiones. Claritatem excitari: me-
lius inueterato medicamento. Asseruari autem in cy-
pria pyxide. Eodem sanari argema: scabricias: excre-
scentia in oculis: item cicatrices. Glaucomata uero io-
cineris recentis inassati sanie cum despumato melle in-
unctis. Dentes eius dentium doloribus tactu prodesse
uel alligatos ordine. Humeros humerorum & lacerto-
rum doloribus. Eiusdem dentes si de sinistra parte ro-
stri eruti sint illigatos pecoris aut capri pelle: stomachi
cruciatibus. Pulmones in cibo sumptos illiacis uentricu-
lis cinerem cum oleo illitum. Nerviis medullas e dorso
cum oleo uetere ac felle. Febris quartanis iecur de-
gustatum ante accessiones. Podagris spinæ cinerem
cum lingua & dextro pede uituli marini addito fel-
le taurino omnia pariter cocta atq; illita hyenæ pelle.
In eodem morbo prodesse: & fel cum lapide asio.
Tremulis: ischiadicis exilientibus: & quibus cor pal-
pitet aliquid ex corde mandendum: ita ut reliquæ par-
tis cinis cum cerebro hyenæ illinatur. Pilos etiam au-
ferri hac compositione illita: aut per se felle emulsis:
prius quos renasci non libeat. Sic et palpebris inutiles
tolli. Lumborum doloribus carnes e lumbis edendas:
illinendasq; cum oleo. Sterilitatem mulierum emen-
dari oculo cum glycyrrhiza & aneto sumpto in cibo:
promisso in triduum conceptu. contra nocturnos pauo-
res umbrarumq; terrorem unus e magnis dentibus li-
no alligatus prodest. Suffiri furentes eodem & cir-

LIBER

cūligari ante pectus suum cum adipe renū aut iocinere aut pelle præcipiunt. Mulieri prægnanti a pectore hye næ caro: & pili septē & genitale a cervice si alligētur dorcadis pelle collo suspensa: contineri partus promittuntur. Venerē stimulari genitali ad sexus suos in melle sumpto. etiā si uiri mulierū coitus oderint. Quinimmo totius domus cōcordiā eodē genitali & articulo spinæ cum adhærente corio conseruatis constare: quem spinæ articulum siue nodū atlantion uocant. Est autē primus In comitialiū quoq; remedijs habent eum. Adipe accenso serpentes fugari dicunt. Maxillæ parte cōminuta in aniso et in cibo sumpta horrores sedari. Eodem suffitu mulieribus menstrua euocari. Tantūq; est uanitatis: ut si ad brachiū alligetur superioris rostri dextræ partis dens: iaculantū iētus deerratuos negent. Palato eiusdē arefacto: & cū alumine ægyptio calefacto ac ter in ore permutato: fetores & ulcera oris emendari. Eos uero qui linguā in calciamento sub pede habeant: non latrari a canibus. Sinistra parte cerebri naribus illita: morbos pernitiosos mitigari: siue hominum: siue quadrupedum. Frontis corium fascinationibus resistere. Cervicis carnes siue mandantur siue bibantur arefactæ: lumborū medentur doloribus. Nervis a dorso armisq; suffiendos neruorum dolores. Pilos rostri admotos mulierū labris: amatorium esse. Iecur potum torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potius sumptū: omnibus doloribus corporum auxiliari. Lyenem lyenibus. Omentum uulcerū inflammationibus cum oleo. Medullas doloribus spinæ & neruorū: lassitudini renū. Nervos potos in uino cum thure fœcūditatē restituere ademptā ueneficio. Vuluam cum mali punici dulcis cortice in potu datam prodesse mulierum uulvæ. Adipe e lumbis

suffiri difficulter parientes: & statim parere. E dor-
so medullam adalligatam contra uanas species opitula-
ri. Spasticis genitale e maribus suffitu. Item lippienti-
bus: ruptis: & contra inflationes seruatos pedes tactu
leuos dextris partibus: dexteros leuis. Sinistrum pedem
superlatum parturienti letalem esse. Dextro illato fa-
cile eniti. Membranam quæ fel continuerat a cardiacis
potami in uino uel in cibos sumptam succurrere. Vesica
in uino potam contra urinae incontinentiam. Quæ autem
in uesica inuenta sit urina additis oleo ex sesamo &
melle asiano haustam prodesse agrimonie ueteri. Co-
starum primam & octauam suffitu ruptis salutarem
esse. Ex spina uero parturiētibus ossa. Sanguinem cum
polenta sumptum torminibus. Eodem tactis postibus
ubicunq; magorum infestari artes. Non elici deos: nec
colloqui: siue lucernis: siue uisu: siue pluuijs: siue aqua: si-
ue pila: siue quo alio genere tententur. Carnes si edan-
tur: contra canis rabidi morsus efficaces esse. Etiam nū-
iecur efficacius. Carnes uel ossa hominis si quæ in uentri-
culo occisæ inueniantur suffitu podagricis auxiliari. Si
ungues inueniantur in ijs: mortem alicuius capientium
significari. Excrementa siue ossa reddita cum interimi-
tur: contra magicas insidias pollere. Fimum qui in inte-
stinis inuentus sit: arefactū ad dyscentericos ualere po-
tum. Illitumq; cum adipe anserino opitulari toto cor-
pore lasis malo medicamento. A cane uero morsis adi-
pem illitum. Et corium si sit substractum. Rursus tali si
nistri cinere decocto cum sanguine mustellæ perunctis
omnibus odio euenire. Idem fieri oculo decocto. Super
omnia est: q̄ extremam fistulam intestini contra du-
cum ac potestatum iniquitates comministrant: & ad
successus petitionum: iudiciorumq; ac litium euentus:

LIBER

si omnino aliquantulum quis secum habeat. At eiusdem
 cauerna sinistro lacerto religata si quis mulierem respi-
 ciat: amatorium esse: tam præsens ut ilico sequatur. eius-
 dem loci pilorum cinere ex oleo illitum uiris qui sint p
 brose molici ei non modo pudicos: sed & seueros mores
 inducere. Proxime fabulosus est crocodilus ingenio quo
 q; illo: cui uita in aqua terraq; communis. Duo enim ge-
 nera eorum illius e dextra maxilla dētes adalligati dex-
 tro lacerto coitus (si credimus) stimulant. Canini eius dē-
 tes febres statas arcent repleti. Sūt enim canii: ita ne die-
 bus quinq; ab ægro cernantur qui adalligauere. Idē pol-
 lere & uentre exemptos lapillos: aduersus febrium hor-
 rores uenientes tradunt. Hac etiam de causa ægyptij per-
 ungunt adipe ægros suos. Alter illis similis multum in-
 fra magnitudinem in terra tantum: odoratissimisq; flo-
 ribus uiuit. Ob id intestina eius diligenter exquiruntur
 incundo nidore refarta crocodileam uocant oculorum
 uitij utilissimam cum porri succo inunctam & cōtra
 suffusiones uel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino:
 molestias in facie enascentes tollit. Ex aqua uero mor-
 bos omnes: quorum natura serpit in facie: nitorēq; red-
 dit. Lentigines tollit ac uaros: omnesq; maculas. Et con-
 tra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obo-
 lis. Apposita menses ciet. Optimaq; est quæ candidissi-
 ma & friabilis: minimeq; ponderosa: cum teratur in-
 ter digitos fermentescens. Lauatur in cærsa. Adulterāt
 amylo aut cymolia: sed maxime sui captos oriza tātum
 pascunt: Felle inunctis oculis ex melle contra suffusiones
 nihil utilius prædicant. Intestinis & reliquo corpore
 eius suffiri uulua laboranteis salutare tradunt. Item uel
 leribus circumdari uapore eius infectis. Corij utriusq;
 cinis ex aceto illitus iis partibus quas secari opus sit:

aut nidor cremati sensum omnem scalpelli aufert. San-
guis utriusq; claritatem uisus inunctis donat: & cica-
trices oculorum emendat. Corpus ipsum excepto capite
pedibusq; elixum manditur ischiadicis. Tussim ueterem
emendat: præcipue in pueris. Item lumborum dolores.
Et adipem habent: quo tactus pilus defluit. Hic perun-
ctos a crocodilis tuetur: Instillaturq; morsibus. Cor an-
nexum in lana ouis nigra: cui nullus alius color incur-
sauerit: & primo partu genita sit quartanas abigere
dicitur. Tungemus illis simillima & peregrina æque a-
nimalia. Priusq; chamæleontem peculiari uolumine di-
gnum existimatum Democrito. Et per singula membra
desecratum non sine magna uoluptate nostra cognitis
proditisq; mendacijs græce uanitatis. Similis est magni-
tudine supradicto crocodilo: spinæ tantum acutiore cur-
uatura: & caude amplitudine distans. Nullum ani-
mal pauidius esse existimatur. & ideo uersicoloris es-
se demutationis. Vix eius maxima contra accipitrum ge-
nus. Detrahare enim supra uolantem ad se traditur: &
uoluntarium præbere lacerandum cæteris animalibus.
Caput eius & guttur si roboreis lignis accendantur im-
brium & tonitruum concursus facere Democritus nar-
rat. Item iecur in tegulis ustum. Reliqua ad ueneficia
pertinentia quæ dicit: quanq̃ falsa existimantes omitte-
mus: præterquam in risu coarguentium. Dextro oculo:
si uiuenti eruatur: albugines oculorum cum lacte capri
no tolli. Lingua adalligata: pericula puerperij. Eundem
salutarem esse parturientibus circa domum. Sin ue-
ro domibus inferatur: perniciosissimum. Linguam si
uiuenti exempta sit: ad iudiciorum euentus pollere.
Cor aduersus quartanas illigatum nigra lana pri-
mæ tonsuræ. Pedem: e prioribus dextrum: hye-

LIBER

nae pelle illigatum sinistro brachio: contra latrocia ter-
 roresq; nocturnos pollere. Item dextram mamillam cō-
 tra formidines pauoresq;. Sinistram uero pedem torre-
 ri in furno cū herba: quæ etiam chamæleon uocatur. Ad-
 ditoq; unguento in pastillos digeri. Eos in ligno uase cō-
 ditos: præstare (si credimus) ne cernatur ab alijs qui ha-
 beat. Armum dextrum ad uincendos aduersarios uel ho-
 stes ualere utiq; si abiectos eiusdem neruos calcauerint.
 Sinistram mirū quibus monstris consecret qualiter som-
 nia quæ uelis: & quibus uelis mittantur: putet referre.
 Oia ea dextro pede resolui: sicut sinistro latere lethar-
 gos: quos fecerit dextrum. Capitis dolores insperfo uino
 in quo latus alterutrum maceratū sit: sanari foeminis.
 Si sinistri pedis cineri misceatur lac suillum podagricos
 fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & suffusiones cor-
 rigi prope creditur tridui inunctione. Serpentes fugari
 lyene instillato. Mustellas contrahi in aquam coniecto
 Corpore uero illito detrahi pilos. Idem præstare narrāt
 iecur cum ranæ rupetæ pulmone illitum. Præterea ioci-
 nere amatoria dissolui. Melancholicos autē sanari si ex
 corio chamæleontis herbæ succus habente bibatur. Inte-
 stina & finium eorum cum id animal nullo cibo uiuat
 cum simiarum urina illita inimicorum immane odium
 & omnium hominum iis conciliare. Cauda flumina &
 aquarum impetus sisti. Serpētes soporari. Eadem medi-
 cata cedro & myrrha illigataq; gemino ramo palmæ
 percussam aquam discuti: ut quæ intus sint: omnia appa-
 reant. Atq; utinam eo ramo contactus esset Democritus
 quoniā ita loquacitates immodicas promisit ibiberi: Pa-
 lamq; est: uirum alias sagacem & uitæ utilissimum ni-
 mio uiuandi mortales studio prolapsū. Ex eadem si-
 militudine est scincus: quem quidam terrestrem croco-

dilum esse dixerunt. Candidiore autem & tenuiore
cute. Præcipua tamen differentia dinoscitur a crocodilo
aquatico squammarum seta a cauda ad caput uersa. Maxi-
mus indicus. Deinde arabicus. Afferuntur salsi. Rostrum
eius & pedes in uino albo poti cupiditates ueneris accē-
dunt. Vtiq; cum satyrio & erucæ semine singulis dra-
chmis omnium ac piperis duabus admixtis: ita ut pastil-
li singularum drachmarum bibantur. Per se laterum car-
nes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo po-
tæ efficaciores ad idem creduntur. Prodest contra sagit-
tas uenenatas: ut Apelles tradit postea sumptus. In anti-
dota quoq; nobilia additur. Sestius plusquam drachmæ
pondere in uini hemina potum perniciem afferre tradit.
Præterea eiusdem decoctum cum melle sumptum uenerē
inhibere. Est crocodilo cognatio quædam affinitasq; am-
nis eiusdem geminiq; uictus cum hippopotamo reperto-
re trahendi sanguinis ut diximus. Plurimi autem: super
saiticam inter ægypti præfacturas. Huius corij cinis cum
aqua illitus panos sanat. Adeps frigidus febres. Item fi-
mus sufficit. Dentes e parte leua dolores dentium scarifi-
catis gingiuis. Pellis eius e sinistra parte frontis in igni-
na adalligata: uenerem inhibet. Eiusdem cinis alopecias
explet. Testiculi drachma ex aqua contra serpentes bibi-
tur. Sanguine pictores utuntur. Peregrinæ sunt & lyn-
ces: quæ clarissime omnium quadrupedum ærunt. Vn-
gues earum omnes cum corio exuri efficacissime in car-
pato insula tradunt. Hoc cinere potio propudia uirorum
eiusdem aspersu foeminarum libidines inhiberi. Itē pru-
ritus corporum. Urina stillicidia uesicæ. Itaq; eam pro-
tinus terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadē autē;
& ungularum dolori monstratur in remedio hætenus
de externis. Nunc reuertemur ad nostrum orbem.

LIBER

Medicinæ communes ex feris animalibus: aut eiusdem generibus placidis. Lactis usus & observationes: & caseis: butyro: & adipe.

Ca. ix.

Rinumq; communia animalium remedia atq;
 p eximia dicemus. Sicuti e lactis usu: utilissimum
 cuiq; maternuz: nutricis exitiosum est. Hi sunt
 enim infantes qui colostrati appellantur: densato lacte
 in casei speciem. Est autem colostra prima a partu spon-
 gia densitas lactis. Maxime autem alit quodcumq; huma-
 num. mox caprinum. Vnde fortassis fabulae Iouez ita nu-
 tritum dixere. Dulcissimum ab hominis camelinum. Efficacis-
 simum ex asinis. Magnorum animalium & corporum fa-
 cilius redditur. Stomacho accomodatissimum caprinum
 quoniam fronde magis q̄ herba uestitur. Bubulum me-
 dicacius. Ouillum dulcius: & magis alit. Stomacho mi-
 nus utile: quoniam est pinguius. Omne aut uernuz aqua-
 tius aestiuo. Et de nouellis. Probatissimum uero quod in
 iugue haeret: nec defluit. Innocentius decoctum præci-
 pue cum calculis marinis. Alius maxime soluitur bubu-
 lo. Minus inflat quodcumq; decoctum. Sanat uuas liche-
 nas. Ad omnia utile contusa: aut luxata. Maxime renes:
 uesicam: interanea: fauces: pulmones. Foris pruritum cu-
 tis eruptiones pituitæ: cibi aut potus abstinentia. Nam
 ut in achaia bubulum biberent phthisici syntecticiq; &
 cachectæ diximus in ratione herbarum. Sunt inter exem-
 pla qui asinum bibendo liberati sunt podagra chira-
 graue. Medici speciem unam addidere lactis generibus:
 quod schiston appellauere. Id fit hoc modo. Fictili no-
 uo feruet maxime caprinum: ramisq; ficulneis recetibus
 misctur: additis totidem cyathis mulsi quot sunt hemi-
 nae lactis. Cum feruet ne circumfundatur: præstat cya-
 thus argenteus cum frigida aqua demissus ita ne quid i

fundatur. Deinde igni demptum refrigeratione diuiditur & discedit serum a lacte. Quidam & ipsum serum iam multo potentissimum decoquunt ad tertias partes: & sub diuo refrigerant. Bibitur autem efficacissime heminis per interualla diebus. v. a potu illius solitis gestari. Datur comitialibus: melancholicis: paraliticis: in lepris: elephantijs: articularibus morbis. Infunditur quoque lac contra rosiones a medicamentis factas. Et si urat dysenteria decoctum cum marinis lapillis: aut cum ptisana hordeacea. Item contra rosiones intestinorum bubulum aut ouillum utilius. Recens quoque dysentericis infunditur. Ad colum autem crudum. Item uulua: & contra serpentium ictus phthisicis: cantharidum: aut salamandra: aut buprestis: aut pityocampes uenenis. Priuatiz bubulum ijs qui colchicon biberint aut cicutam aut dorychnium: aut leporem marinum: sicut asinum contra gypsum & carusam: & sulphur: & argentum uiuum. Item duræ aluo in febre. Gargarissatur quoque faucibus exulceratis utilissime. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligentibus: quos atrophos uocant. In febre etiam quæ creat dolore capitis. Pueris ante cibum lactis asini heminam dari conuenit. Aut si in exitu cibi rosiones sentiant. Antiqui in arcanis habuerunt. Sed hoc si non esset: habuerunt e caprino. Bubuli serum ortopnoicis prodest ante cætera addito nasturtio. Inunguntur etiã oculi in lactis heminis sesami additis drachmis quattuor tritis in lippitudine. Caprino lyenes sanantur post bidui in ediam tertia die hedera pastis capris per triduum potu sine alio cibo. Lactis usus alias contrarius capitis doloribus. Epaticis: splenicis: neruorum uitio: febres habentibus: uertigini: præterquam purgationis gratia: grauedini: tussientibus lippis. Suillum utilissimum tenas-

LIBER

mo: dysenteriae: necnon phthificis. Hoc etiam muliebri-
 bus qui dicerent saluberrimum: fuerunt. De generibus ca-
 seorum diximus: cum de uberibus singulisque animalium
 membris doceremus. Sextius eosdem effectus equino quos
 bubulo tradit. Hoc uocat hippacem. Stomacho utiles: qui
 non sunt falsi: idest recentes. Veteres. Alium sistunt: cor-
 pusque minuunt: stomacho utiles. In totum salsa minuunt
 corpus: allunt mollia. Caseus recens cum melle sugillata
 emendat. Mollis alium sistit. Sedat tormina pastillis in
 uino austero decoctis: rursusque in patina rostit cum mel-
 le: Saprum uocant: cuius sale et sorbis siccis e uino tritus
 potusque medetur coeliacis. Genitalium carbunculus capri-
 nus tritus et impositus: item accidus cum oxymelle.
 Maculis in balneo illitus oleo iterlinitur. E lacte fit et
 butyrum barbararum gentium laudatissimus cibus: et
 qui diuites a plebe discernat. Plurimum e bubulo: et in-
 de nomen. Pinguiissimum ex ouibus. Fit et ex caprino:
 sed hyeme calefacto lacte aestate expresso tantum: crebro
 iactatu in longis uasis angusto foramine: spiritum acci-
 pientibus sub ipso ore alias praeligato. Additur paulum
 aquae ut aescat. Quod est maxime coactum in summo
 fluit: at id exemptum addito sale oxygala appellant. Re-
 liqua decoquunt in ollis. Ibi quod supernatat: butyrum
 est oleosum natura. Quod magis uirus respuit: hoc prae-
 stantius iudicatur. Pluribus compositionibus miscetur in-
 ueteratum. Natura eius astringere: mollire: replere: pur-
 gare. Oxygala fit et alio modo accido lacte addito i reces-
 quod dum aescit utilissimum est stomacho. Effectus dicemus
 suis locis. Proxima in communibus laus e adipi: sed ma-
 xime suillo. Apud antiquos etiam religiosus erat. Certe
 nouae nuptae intrantes etiamnum solemne habent po-
 stes eo attingere. Inueteratur duobus modis: aut cum sa-

le: aut sinceris: tanto utilior: quanto sit uetustior. axungiam etiam græci appellauere in uoluminibus suis. Neque est occulta uirium causa: quoniam id animal herbarum radicibus uescitur. Itaque etiam fimo inumeri usus. Quam obrem non de alia loquemur sue multo efficaciore femina: et quæ non peperit. Multo uero præstantior in apris est. Vsus igitur axungie est ad mollienda: exalfacienda discutienda: purgandaque. Medicorum aliqui admixtoanseris adipe taurorumque seuo et hyssopo ad podagras uti iubent. Si uero permanet dolor cum cæra: myrto: resina: pice. Sincera axungia medetur ambustis uel niue. Pernionibus autem cum hordei cinere et galla pari modo prodest et confrictis membris. Itinerumque lassitudines et fatigationes leuat. ad tussim ueterem recens decoquitur quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle. Vetus etiam phthisin in pilulis sumpta sanat quæ sine sale inueterata est. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint: aut quæ non sint exulcerata: et calida recipitur. Quidam quadrantes axungie et mulsi in uini cyathis tribus decoquunt contra tussim: quintoque die picem liquidam in oïo sumi iubent circūligatis lateribus et pectoribus: et scapulis eorum qui phthisin sentiunt. Tantaque est uis ut genibus etiam adalligata redeat in os sapor: eamque expuere uideantur. E sue quæ non peperit aptissime utuntur ad cutem mulieres. Contra scabiem uero quouis admixto iumentorum seuo pro parte tertia et pice pariterque subferuefactis. Sincera partus in abortum uergentes nutrit collyrij modo subidita. Cicatrices concolores facit cærsa admixta uel argenti spuma. at cum sulphure unguium sabricias emendat. Medetur et capillo fluenti. Et ulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quarta. Et infumata pilis oculorum. Da

LIBER

tur & phthificis unciatim cum uini ueteris hemina decocta: donec tres unciae e toto residant. Alij & mellis exiguum adiiciunt. Panos sanat illita cum calce. Item furunculos: duritiemq; mammarum. Rupta & conuulsa & spasmodica & luxata sanat. Clauos & rimas colliq; uitia cum helleboro albo. Parotidas ammixta farina & salsamentaria testa. Quo genere proficit ad strumas: pruritus & papulas in balneo perunctis tollit. Alioq; etiamnum modo. Podagricis prodest mixto oleo uetere: contrito una sarcophago lapide & quinquefolio tusa in uino: uel calce: uel cum cinere. Facit & peculiare emplastrum. lxxxv. pondere. C. spumae argenteae mixtis: utilissimum contra inflammationes ulcerum adipe uerrino confici. Et inungi putant utile. Iisq; quae serpant illinire cum resina. Antiqui maxime axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum utebantur: unde nomen. Sic quoq; utili medicina cum illa ferrugine rotarum ad sedis uitia: uirilitatisq;. Et per se axungiam medici antiqui maxime probabant renibus detractam: & exemptis uenis aqua caelesti fricabant crebro: decoquebantq; fictili nouo saepius: tum demum asseruantes. Conuenitq; salsam magis mollire: exalface: discutere: utilioremq; esse uino lotam. Masurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perungere postes solitas: ne quid mali medicamenti inferretur. Quae ratio adipis eadem in ijs quae ruminant: seu est: alijs modis non minoris potentiae. Perficitur omne exemptis uenis aqua marina uel salsa lotum: mox in pila tustum: aspersiq; marina. Crebro postea coquitur: donec omnis aboleatur odor. Mox assidue sole ad candorem reducitur. a renibus autem omne

laudatissimum est. Si uero uetus reuocetur ad curam lique fieri prius iubent. Mox frigida aqua lauari saepius: dein liquefacere affuso uino quam odoratissimo. Eodemq; modo iterum ac saepius cogunt: donec uirus euanescat. Multi priuatim sic taurorum: leonum: pantherarum: ac camelorum pingua curari iubent. Vsus dicitur suis locis Communis & ratio medullarum est. Omnes molliunt explent: siccant: exal faciunt. Laudatissima ceruina: mox uitulina: dein hircina & caprina. Curantur ante autumnum recentes lotae: siccataeq; in umbra per cribrum. Dein liquate per linthea exprimuntur: ac reponuntur in fictili locis frigidis. Inter omnia autem communia animalium fel praestantius in effectum. Est enim uis eius exal facere: mordere: scindere: extrahere: discutere. Minorum animalium subtilius intelligitur. Et ideo ad oculorum medicamenta utilius existimatur. Tauri non praecipua potentia etiam in aere pellibusq; colore aureo ducentis. Omne autem curatur recens praeligato ore lino crasso demissum in feruentem aquam semihora: mox siccatum sine sole: atq; in melle conditum. Damnatur equinum tantum inter uenena: ideo flamine sacro equum tangere non licet cum romae publicis sacris equis etiam imoletur. Quin & sanguis eorum septicam uim habet. Iteq; equarum praeterquam uirginum erodit: emarginat: ulcerat. Taurinus quidem recens inter uenena est excepta egyra. Ibi enim sacerdos terrae uaticinatura tauri sanguinem bibit: priusquam descendat in specus. Tantum potest sympathia illa de qua loquuntur: ut aliquando religione uel loco fiat. Drusus tribunus plebis traditur caprinum bibisse cum pallore & inuidia ueneni sibi dati insimulari. Qu. Cepionem inimicum uellet. Hircorum sanguini tanta uis est: ut ferramentorum subtilitas non aliter

LIBER

acuat: aut induretur: aut scabricia poliatur: uehementiusq; q̃ lima. Non igitur & sanguis animalium inter communia dici potest: & ideo suis quæq; dicuntur effectibus. Digeremus enim in animalia singula usus: plurimumq; contra serpentes. Exitio ijs esse ceruos nemo ignorat: ut si quæ sunt extractas cauernis mandant. Nec uero ipsis spirantes tantum aduersantur: sed membratim quoq; fugari eos nidore cornus eorum si uratur dictum est. at e summo gutture uestis ossibus congregari dicuntur. Pelles eiusdem animalis subtractæ securos præstant ab eo metu somnos. Coagulum quoq; ex aceto potius ab ictu & si omnino tractatum sit: eo die non ferit serpens. Testes quoq; eius inueterati: uel genitale maris: salutariter dantur in uino. Item uentres qui antipeliones uocantur fugiunt. Et omnino aliquid cerui habentes: aut medulla perunctos seuoue cerui aut uituli Summis autem remediis præfertur hinuli coagulum in matris utero execti ut indicauimus. Sanguine quoq; ceruino si una urantur draconion & cunilago & anchusa lentisci ligno contra hi serpentes dicunt. Dissipari deinde si sanguine detracto adijciatur pyretrum. Inuenio apud auctores græcos animal ceruo minus: & pilo demum ac dente simili qd ophion uocatur. Sardiniam eū tantū ferre solitam. Hoc interesse arbitror. Et ideo medicinas ex ea omitto.

Medicinæ de apro: & capris: & eqs feris: & remedia de bestiis contra omnes morbos. Ca. x.

Pri quoq; cerebrū contra eos laudatur cū sanguine. Iecur etiam inueteratum potius cū ruta & uino. Item adeps cum melle resinaq; . Simili modo uerrinū iecur exemptis dūtaxat fibris quatuor obolorum pondere: uel cerebrū in uino potū. Caprarū cornu uel pilis acensis fugari serpentes dicunt. Cine

remq; eorum potū uel illitū contra ictus ualere. Item la-
ctis haustus cū uua aminea. Vel urinæ cum aceto scylli-
tico. Caseum caprinū cū origano impositū uel seuū cum
cera. Milia præterea remediorū ex eo animali demon-
stratur: sicut apparebit. Quod equidē miror: cū febris ne-
getur carere. Amplior potentia feris eiusdē generis: qd
numerossimū esse diximus. Alia uero ex hircis. Demo-
critus etiamnū effectus auget eius qui singularis natus
sit. Fimus quoq; caprarū in aceto decoctus & illitus in
ictus serpentium placet: & recentis cinis in uino. Atq;
in toto difficilius se recoligentes a serpentium ictu: in
caprilibus optime cōualescunt. Qui medicari efficacius
uolunt: occisæ capræ aliuū dissectam cum fimo intus re-
perto statim illigant. Alij carnē recentē hædorum pilo
sufficiunt: eodemq; nidore fugant serpentes. Vtuntur &
pelle eorum recente ad plagas: carne & fimo equi in
agropasti. Coagulo leporis ex aceto contra scorpionem
& murē araneū. Aiunt autem non feriri leporis coagu-
lo perunctos. Percussis a scorpione finum capræ effica-
cius cum aceto decoctū auxiliatur. Lardū usq; decocti
potū ijs qui buprestim hauserint. Quinetiā si quis asi-
no in aurem dixerit percussū se a scorpione transire
malū protinus tradunt. Venenataq; omnia accenso eius
pulmone fugere. Et fimo uituli suffiri percussis a scor-
pione prodest. Canis rabidi morſu facta uulnera circum-
cidunt ad uinas usq; carnes: quidam carnēq; uituli ad-
mouent: & ius ex eodē carnis decoctæ dant potui: aut
axungia cū calce tusam. Laudant hirci iecur: quo impo-
sito ne tentari quidem equæ metu affirmant. Laudant
& capræ finum ex uino illitum aut melle. Mellis &
cuculi & hirundinis decoctum & potū. Ad reliquos
bestiarum morſus caprinum caseum siccum cum origa-

LIBER

no imponunt: & bibi iubent. Ad hominis morsus car-
nem bubulā decoctam. Efficacius vituli si nō ante quin-
tum diem soluant. Veneficijs rostrum lupi resistere in-
ueteratum aiunt. Ob idq; uilarū portis præfigunt. Hoc
idem præstare & pellis e ceruice solida manica existi-
matur: quippe tantas uis est animalis. Præter ea quæ
rettulimus & uestigia eius calcata equis afferunt tor-
porem. Iis qui argentum uiuum biberint lardū reme-
dio est. Asinino lacte poto: uenena restringuntur. Pec-
uliariter si hyoscyamū potum sit: aut uiscum: aut cicu-
ta: aut lepus marinus aut opocarpalum: aut faricon:
aut dorycnidiū. Et si coagulum alicui nocuerit: nam id
quoq; uenenum est in prima lactis coagulatione. Mul-
tos eius & alios usus dicemus. Sed meminisse oportet
bit recenti utendum: aut non multo postea tepesfacto.
Nullum enim celerius euanescit. Ossa quoq; asini con-
fracta & decocta contra leporis marini uenenum dan-
tur. Omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis nō
scripserunt græci: quoniam terræ illæ non gigneant.
Verumtamen fortiora eadem q̄ in equis intelligi de-
bent. Lactē equino uenena leporis marini & toxica
expugnātur. Nec uros aut bisontes græci in experimen-
tis habent quanq̄ bone fero refertis indiæ siluis portio-
ne tamen eadem efficaciora omnia ex ijs credi par est.
Sic quoq; lactē bubulo cuncta uenena expugnari tradūt
maxime supradicta: & si ephemerum impactum sit:
aut si cantharides datæ uomitione omnia egeri. Sic &
caprino iure cantharides. Contra ea uero quæ exulcera-
tione enecant: seuum uitulinum seu bubulum auxi-
liatur. Nam contra sanguisugas potas butyrum re-
medio est cum aceto ferro calefacto. Quod & per se
prodest contra uenena. Nam si oleum non sit: uicem

eius representat. Multipedum morsus cum melle sanat. Omnia sesami quoque iure poto uenena supradicta expurgari putant. Priuatim uero aconita et cicutas. Itemque uitulino seuo. Caprinus caseus recens ijs qui uiscum biberint. Lac uero contra cantharidas remedio est: et contra ephemerum potum cum taminia uua. Sanguis caprinus decoctus cum medulla: contra toxica uenena sumitur. Hædinus contra reliqua. Coagulum hædi contra uiscum: et chamaleontem album: sanguinemque taurinum: contra quem: et leporis coagulum est ex aceto. Contra pastinacam uero et omnium marinorum ictus uel morsus coagulum leporis: uel hædi: uel agni drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulum et contra uenena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium est iecur caprinum: sicut fel ueneficijs ex mustella rustica factis.

De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus.

Ca. xi.

Tunc deinde reuertemur ad genera morborum.

h Capilli defluuia uersinus adeps mixto ladanum et adiantho continet. Alopeciasque emendat et raritatem superciliarum cum fungis lucernarum ac fuligine quæ est in rostris earum. Porrigini cum uino prodest. Ad hanc et cornus ceruini cinis et uino: utque non tedia animalium capillis increcant. Item fel caprinum cum creta cymolia et aceto: sic ut paululum capilli inarescant. Item fel hircinum cum urina tauri. Si uero uetus sit: etiam fursures adiecto sulphure emendat. Cinere genitalis asini spissari capillum putant et e canitie uindicari si rasis illinatur. Plumboque

AA ij

LIBER

tritis cum oleo densari: & asinini pulli cum urinas
 admiscant; nardum: fastidij gratia. Alopecias fel-
 le taurino cum ægyptio alumine tepesactas illinunt.
 Capitis ulcera manantia urina tauri efficaciter sanat.
 Item hominis uetus: si cyclaminum adijciatur & sul-
 phur. Efficacius tamen uitulinū fel. Quo cum aceto ca-
 lesfacto tolluntur & lendes. Seuum uitulinum cum sale
 tritū capitis ulceribus. Laudatur & uulpiū adeps: sed
 præcipue fel & fimū cum sinapi pari modo illitum.
 Caprini cornus farina uel cinis magisq; hircini addito
 nitro & tamarici semine: & butyro: oleoq; prius capi-
 te raso mire continent ita fluentem capillum. Sicut &
 canis cinere ex oleo illito supercilia nigrescunt. Lacte
 caprino lendes tolli tradūt. Fimo cū melle alopecias ex-
 pleri. Item ungularū cinere cū pice fluentē capillū cōti-
 neri. Leporinus cinis cū oleo myrtheo capitis dolores se-
 dat. Itē aqua pota quæ de bouis aut asini potu relicta ē.
 Et si credimus uulpis masculæ genitali circūligato. Cor-
 nus ceruinis cinis illitus ex aceto aut rosaceo: aut ex iri-
 no: oculorū epiphoras. Easq; bubulo seno cū oleo cocto
 illinunt. Ceruini cornus cinis scabrias eodem unguine
 sanat. Mucrones aut ipsos efficaciores putāt. Lupi ex-
 crementis circuli suffusiones prodest. Cinere eorū cū
 atico melle inungi obscuritates. Item felle ursino. Epi-
 nyctidas adipe aprino cū rosaceo. Ungulæ asininae cinis
 inunctus e suo lacte cicatrices oculorū sanat & albugi-
 nes tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita
 cum fulligine pilis & palpebrarū uitij angulorūq; oc-
 currit. Caliblephariq; modo fuligo in hoc usu tempera-
 tur. Optime elychnio papyraceo. Oleoq; sesamino. Fuli-
 gine in nouo uasem pennis deterfa. Efficacissime tñ euul-
 sos ibi pilos coercet. Felle tauri cū oui ablumine colliria

fiut aquaꝝ dissoluta inunguntur per quatrīdū. Senū uī
tuli cum anseris adipe & ocimi succo genarū uitijs ap=
tissimum est. Eiusdem medulla cum pari pondere cææ
& olei uel rosacei addito onō duritiæ genarum illinun=
tur. Caseo molli caprino iposito ex aqua calida epipho=
ræ sedantur. Si tumor sit ex melle. V trunq; uero sero ca=
lido fouendum. Sicca lippitudo lumbulis suum tostis at=
q; contritis & impositis tollitur. Capras negant lippi=
re: quoniam eæ quasdam herbas edant: item dorchades
Et ob id fimum earum cæra circumdatum noua luna de=
uorari iubent: quoniam noctu eque quoq; cernant. San=
guine hircino sanari lusciosos putant nyctalopas appel=
lant græci. Capræ uero iocinere in uino austero decocto
Quidam inassati iocineris sanie inungunt. Aut felle ca=
præ: carnesq; eas uesci: & dum coquantur: oculos uapo=
rari præcipiunt. Id quoq; referre arbitratur: si rutili co=
loris fuerint. Volunt & oculos suffiri iocinere in ollis
decocto. Quidam inassato. Fel quidam caprinum pluri=
bus modis assumunt cum melle contra caligines. Cū ue=
ratri candidi tertia parte contra glaucomata. Cum ui=
no cōtra cicatrices: & albugines: & caligines: & pte=
rygia: & argemata. Ad palpebras uero euulso prius pi=
lo cum succo oleris: ita ut uncto inarescat. Contra rup=
tas Tuniculas cum lacte mulieris. Ad omnia autem in=
ueterata fel efficacius putant. Nec abdicant fimum ex
melle illitum epiphoris. Contraq; dolores medullā. Itē
pulmonem leporis. Sedat caliginem fel cum passo aut
melle. Lupino quoq; adipe uel medulla suū fricari ocu=
los contra lippitūdines præcipiunt. Nam uulpinā lin=
guam habentes in armilla lippituros negant. Auriū do=
lori & uitijs medetur urina apri in uitro seruata. Fel
apri uel suis: uel bubulum cum oleo citreo & rosaceo

LIBER

æquis potionibus. Præcipue uero taurinū cum porri suc-
co tepidū: uel cū melle si suppurēt. Contraq; odorē gra-
uem per se tepesactū in malicorio. In ea parte rupta cū
lacte mulierū efficaciter sanat. quidā etiā in grauitate
aures sic perluendas putant. Alij cum senecta serpentū
et aceto includunt lanas ante aqua calida collutas. Et
si maior sit grauitas aurium fel cū myrrha et ruta in
malicorio excalfactū infundunt. Lardū quoq; pingue.
Item fimū asini recens: cui rosaceū instillatur. Omnia-
q; ea tepesacta. Vtilior equi spuma: uel equini fimi re-
centis cinis cum rosaceo. Seuum bubulum cum adipe an-
serino. Butyrū recens: Urina capri: uel tauri: aut fullo-
nia uetus calfacta uapore per lagenæ collū subeūte. Ad-
miserunt et aceti tertiā partē. Et aliquid urinae uituli
qui nondum herbam gustauerit. Fimum etiā mixto fel-
le eiusdem. Et cutem quā reliquunt angues: excalfactis
prius auribus. Lana autem medicamina ea includuntur.
Prodest et seui uituli cū anseris adipe: et ocimi suc-
co: cum eiusdem medulla admixto cumino trito infusa.
Virus uerrinum e scropha ex coitu exceptum priusq;
terram attingat: contra dolores. Auribus fractis glu-
tinum e naturis uitulorum factum et in aqua liqua-
tum. Alijs uitij adeps uulpium. Item fel caprinum
cum rosaceo tepido aut porri succo: aut si sint rupta ibi
aliqua e lacte mulieris. Si grauitas sit audiēdi: fel bubu-
lum cum urina capræ: uel hirci uel si pus sit. In quocūq;
autem usu putant hæc efficaciora in cornu caprino per
xx. dies infumata. Laudant et coagulū leporis tertia
denarij parte dimidia quoq; sagapeni in amineo uino.
Paroditas ursinus adeps comprimit pari pondere cæ-
ræ et taurini seui. Addunt quidam hippocysthidem:
et per se butyrum illitum: si prius foueantur fœ-

nogræci decocti succo. Efficacius cum strychno. Profunt
et mulpium testes: et taurinus sanguis aridus tritus.
Vrina capræ calefacta instillata auribus. Fimumq; eius
dem cum axungia illitum. Dentes mobiles confirmat
ceruini cornus cinis: doloresq; eorum mitigat: siue infri-
centur: siue colluantur. Quidam efficaciorē ad omnes
eosdem usus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifri-
cia utroq; modo fiunt. Magnum remedium est et i lu-
porum capitis cinere. Certumq; est in excrementis eorū
plerunq; inueniri ossa. Hæc adalligata eundem effectuz
habent. Item leporina coagula per aurem infusa: contra
dolores. Et capitis eorum cinis dentifricium est. Adiec-
toq; nardo mulcet graui olentiam oris. Aliqui murino-
rum capitum cinerem miscuisse malunt. Reperitur in
latere leporis acui os simile: hoc scarificari dentes in do-
lore suadent. Talus bubulus accensus eos qui labant cum
dolore admotus confirmat. Eiusdem cinis cum myrrha
dentifricium est. Ossa quoq; ex ungulis suum combusta
eiusdem usum præbent. Item ossa ex acetabulis pernarū
circa quæ coxendices uertuntur. Iisdem fanari dimissis
in fauces iumentorum uerminationes notum est. Sed et
corruptos dentes confirmari. Asinæ quoq; lacte percus-
su uexatos: aut dentium eiusdem cinere. Lichenæ item
equi cum oleo infuso per aurem. Est autem hoc non hip-
pomanes: quod alioquin noxium omitto. Sed in equorū
genibus ac super ungulas: præterea in corde equorum in-
uenitur os dentibus caninis maxime simile. Hoc scarifi-
cari dolorem. Aut exempto dente e mortui equi maxil-
lis ad numerū eius qui doleat demonstrant. Equarum ui-
rus a coitu in lychnis accensum. Anaxilaus prodidit e-
quinorum capitum uisus representare monstri fice. Si-
militer ex asinis. Nam hyppomanes tantas in ue-

AA iij

LIBER

neficio uires habet: ut affusum aeris mixtura in effigiem
equæ olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus
agat. Medetur dentibus & fabrile glutinum in aqua
decoctum illitumq; & mox paulo detractum: ita ut cō
festim colluantur uino: in quo decocti sunt cortices ma
li punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui
dentes uel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis
dentifricio placet. Et omnium fere uillaticorū quadru
pedum: ne sæpius eadem dicātur.

Ad faciei uitia: cervicis & pectoris morbos. Ca. xij.

Vtem in facie erugari & tenerescere: & cā
c dorem custodiri lacte asinino putant. Notūq;
est: quasdā quottidie. d. custodito numero fo
uere. Poppeaq; hoc uxor Neronis principis instituit. Bal
nearum quoq; sic solio temperato: asinorum gregibus ob
hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie butyro
illito tolluntur. Efficacius cum cerusa. Sincero uero ea
uitia: quæ serpunt: in super imposita farina hordeacea.
Vlcera in facie membrana e partu bouis madida. Friuo
lum licet uideatur non tamen omittendum propter desi
deria mulierum. Talum candidi iuueni. xl. diebus nocti
busq; donec resoluat in liquorem decoctum & illitū
lindeolo candorem cutisq; erugationem præstare. Fimo
taurino malas rubescere aiunt: non ut crocodileam illini
melius: sed foueri frigida & ante & postea iubent. Ae
states & quæ discolorem faciunt cutem fimum uituli
cum oleo & gummi manu sub actum emendat. Vlcera
oris & rimas seuum uituli uel bouis cum adipe anseris
& ocimi succo. Est & alia mixtura seuo uituli cū me
dula cerui: & albæ spinæ folijs una tritis. Idē præstat
& medula cū resina: uel si uaccina sit: insq; e carne uac
cina. Lichenas oris præstantissime uincit glutinum fa

Itum e genitalibus vitulorum liquatū aceto cū sulphure
uino ramo ficulneo permixtū: ita ut bis die recens illina-
tur. Item lepras ex melle & aceto decoctum: quas &
iecur hirci calidum illitum tollit: sicut elephantiasin fel
caprinum. Etiamnum lepras ac furfures tauri fel addi-
to nitro. Vrina asini circa canis ortum maculas in facie.
Fel utriusq; per sese aqua infractum: euiratisq; solibus ac
uentis post detractam cutem. Similis effectus & in tau-
rino seuo vitulinoue felle cum semine cunilæ ac cinere e
cornu ceruino: si canicula exoriente comburatur. Asinino
seuo cicatricibus ac lychenis leprisq; maxime color red-
ditur. Hirci fel lentigines collit: admixto caseo & uino
sulphure spongiæq; cinere: ut mellis sit crassitudo. Ali-
qui inueterato felle uti malluere: mixtis calidis furfuriz-
bus pondere oboli unius: quattuorq; mellis prius defri-
catitis maculis. Efficax eiusdem & seuum cuz melanthio
& sulphure & iride. Labrorum scissuris cuz adipe an-
serino ac medulla ceruina resinaq; & calce. Inuenio apd
auctores ijs qui lentiginez habeant negari magicæ sacri-
ficiorum usum. Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & al-
teriæ exulceratæ leuantur. Gargarissatur tepidum ut est
expressum aut calefactum. Caprinum utilius cuz malua
decoctum & sale exiguo. Linguae exulcerationi & arte-
riarum prodest: ius omasi si gargarissatur. Tonsillis au-
tem priuatim renes vulpium aridi cum melle triti illiti
q;. Anginæ fel taurinum uel caprinum cum melle. Iecur
mellis ex aqua oris grauitatem. Vlceraq; butyrum citis-
sime sanat. Spinam aliudue quid faucibus adherens fel-
lis sextrisecus fimo perfricatis aut reddi aut delabi tra-
dunt. Strumas discutit fel aprinum uel bubulum tepi-
dum illitum. Nam coagulum leporis e uino in linteolo
exulceratis duntaxat imponitur. Discutit & ungulæ asi

LIBER

ni uel equi cinis ex oleo aqua illitus & urina calefacta.
 Et bonis ungulae cinis ex aqua. Fimum quoque feruens ex
 aceto decoctum testesque uulpini. Prodest & sapo: gallorum
 hoc inuentum: rutilandis capillis ex seuo & cinere. Op-
 timus fagino & carpino duobus modis spissus ac liqui-
 dus. Vterque apud germanos maiore in usu uiris quam foemi-
 nis. Cervicium dolores butyro aut adipe ursino perficiantur.
 Rigores bubulo seuo: quod & strumis prodest cum oleo.
 Dolorum inflexibile opisthotono uocatur: leuat urina caprae
 auribus infusa: aut fimum cum bulbis illitum. Ungues con-
 tusos fel uniuscuiusque animalis circumligatur. Pterygia
 digitorum fel taurinum aridum aqua calida dissolutum.
 Quidam adiciunt sulphur & alumen: pari pondere
 omnium. Tussim iecur lupi ex uino tepido sanat. Ursinum
 quoque fel admixto melle. Aut ex cornu bubuli summis par-
 tibus cinis. Vel salina equi: triduo potu eam mori tradunt.
 Pulmo ceruinus cum gula sua arefactus in fumo: dein
 tusus: ex melle quotidiano eligmate. Efficacior est ad id
 subulo ceruorum generis. Sanguinem expuentes ceruini
 cornus cinis. Coagulum leporis tertia parte denarii. cum
 terra samia & uino myrteo potum sanat. Eiusdem fimi
 cinis in uino uesperis potus: nocturnas tussis. Pili quoque
 leporis suffiti extrahunt pulmonibus difficiles excrea-
 tiones. Purulentas autem exulcerationes pectoris pul-
 monisque & a pulmone graueolentiam halitus buty-
 rum efficacissime iuuat cum pari modo mellis attici de-
 coctum donec ruffescat: & matutinis sumptum ad me-
 suram linguae. Quidam pro melle laricis resinam adde-
 re maluerunt. Si sanguis reijciatur: efficacius tradunt bu-
 bulum sanguinem modice & cum aceto sumptum. Nam
 de taurino credere temerarium est. Sed glutinum taurinum
 tribus obolis cum calida aqua bibitur in uetere sanguinis

excreatione.

Ad stomachi mala: lumborum dolores: & renum uitia.

Ca. xiiij.

Tomachū exulceratum lactis asinini potus reficit. Item bubuli. Rosiones eius caro bubula admixto aceto & uino cocta. Rheumatismos cornus ceruini cinis. Sanguinis excreationes hædinus sanguinis recens ad cyathos ternos: cum aceto acri pari modo feruens potus. Coagulum tertia parte ex aceto potus. Iocineris dolores lupi iecur aridū ex uulso. Asininum iecur aridū cū petroselini partibus duabus ac nucibus tribus ac melle tritū & in cibo sumptū. Sanguis hircinus cibo aptatus. Suspiriosis añ oia effiax est potus equifero rū sanguis. Proxie lactis asini tepidi cū bulbis decocti: ita ut serū ex eo bibatur: addito in tres heminas cyatho nasturtij albi per fusi aqua: deinde melle diluti. Iecur quoq; uulpinū aut pulmo i uino nigro: aut fel ursinū i aqua laxat meatus spiradi. Lūborū dolores & quæcūq; alia mollire opus sit ursino adipe pfricari cōuenit. Cinerem aprini aut suilli fimi inueterati aspergi potione uini. Afferunt & magi sua cōmēta. Primū oīum rabiē hircorū: si mulceatur barba mitigari: eadē p̄cisa nō abire eos i alie nū gregem. Huic admiscēt fīmū aprinū: & subdito lintolo uncto caua manu q̄tum pati possit feruens sustineri iubent: ita ut si leua pars doleat: hæc medicina in dextra manu fiat: aut econtrario. Fimum quoq; ad eum usum acus æreæ punctis tolli iubent. Modus curationis est: donec uapor ad lumbos sentiatur peruenire. Postea uero manum porro tuso illinunt. Item lumbos ipso fimo cum melle. Suadentq; in eodem dolore & testes leporis deuorare. Ischiadicis fimum bubulum imponunt calfactum in folijs cinere feruenti. In renum dolore leporis renes crudos deuorari iubent: aut arte co-

LIBER

Etos ita ne dente contingantur. Ventrīs quidem dolore tentari negant talum leporis habentes. Lyenem sedat fel apri uel suis potum: uel ceruini cornus cinis in aceto. efficacissime tamen inueteratus lyen asini: ita ut in triduo sentiatur utilitas. Asinini pulli finum quod primū edidit: poleam uocant: syrii dant in aceto mulso. Datur & equi lingua inueterata ex uino præsenteo medicamento: ut didicisse se ex barbaris. Cecilius & Bion tradidit & lyen bubulus simili modo. Recens autem assus uel elixus in cibo. In uestia quoque bouis alij capita. xx. tusa cum aceti sextario imponuntur ad lyenis dolorem. eadem ex causa emi lyenem uituli quanti indicatus sit: iubent magi nulla precij contatione: quoniam hoc quoque religiose pertineat. Diuisumque per longitudinem annecti tunice utrinque & induentem pati decidere ad pedes. Dein collectum in umbra arefacere. Cū hoc fiat simul residere lyenem ægri uitiatum: liberarique eum morbo dicitur. Prodest & pulmo uulpium cinere siccatus atque in aqua potus. Item hædorum lyen impositus.

Ad aluū sistendam soluendam colicos dysentericos: tenas nunquam & tineas Ca. xiiij.

Luū sistit ceruinus sanguis. Item cornus cinis. Iecur aprinum ex uino potum citra salem recensque. Item assum: uel suillum uel hircinū decoctum in uini hemina. Coagulum leporis in uino ciceris magnitudine. Aut si febris sit ex aqua. Aliqui & gallam adiiciunt. Alij per se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto. equini finii cinis in aqua potus. Taurini cornus ueteris ex parte ima cinis inspersus potioni aquæ Sanguis hircinus in carbone decoctus. Corium caprinū cum suo pilo decoctum succo epoto. Coagulum equi & sanguis caprinus uel medulla uel iecur aluum soluit. Fel

lupi cum elaterio umbilico illigatum: uel lactis equini potus. Item caprini cum sale & melle. Capræ fel cum cyclamini succo & aluminis modico. Aliqui & nitruꝝ & aquam adiecisse malunt. Fel tauri cum absinthio tritum ac subditum pastillo. Butyrum largius sumptum celiacis & dyssentericis medetur: iecur uaccinum. Cornus ceruini cinis tribus digitis captus in potione aquæ. Coagulum leporis subactum in pane. Si uero sanguinem detrahunt in polenta. Aprini uel suilli uel leporini fimi cinis inspersus potioni tepidi uini. Vituli quoq; ius uulgariter datum inter auxilia celiacorum & dysentericorum tradunt. Lactis asini potus utilior addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex uino utriq; uitio. Item polea supradicta. Equi coagulum: quod aliqui hippaen uocant: etiam si sanguinem detrahant: uel fimi cinis: detriumq; eiusdem tusorum farina salutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt. & si tormina sint: cornus ceruinini cinerem: aut fel taurinum cymino mixtum: & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caseus recēs uaccinus immittitur ad utrunq; uitium. Item butyrum heminis quattuor cum resinæ therebinthinæ sextante: aut cuz malua decocta: aut rosaceo. Datur & serum uitulinum aut bubulum. Item medullæ excoquantur cum farina & cera exiguoq; oleo: ut sorberi possint. Medulla & in pane subigitur. Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si sint & tormina: additur protropum. Torminibus satis esse remedij in leporis coagulo poto e uino tepido uel semel arbitrantur aliqui. Cautiores e sanguine caprino cum farina hordeacea & resina uentrem illinunt. Ad omnes epiphoras uentris illini caseum mollem suadent. Veterem autem in farina tritum celiacis & dysenteri

LIBER

cis dari cyatho casei in uini cyathis tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dysentericis. Iecur assum caprae coeliacis subuenit: magisque etiam hirci cum uino austero decoctum: potumque: uel ex oleo myrteo umbilico impositum. Quidam uero decoquant a tribus sextariis aquae ad heminam addita ruta. Vtuntur et lyene asso caprae hirciue et seuo hirci in pane qui cinere coctus sit: caprae a renibus maxime ut per se hauriatur: protinusque modice frigidam sorberi iubent. Alique in aqua decoctum seuum admixta polenta et cymino et aneto dartoque. Illinunt et uentrem coeliacis fimo cum melle decocto. Vtuntur ad utrumque uitium et coagulo haedi in uino myrteo magnitudine fabae poto: et sanguine eiusdem in cibum formato: quem sanguiculum uocant. Infundunt dysentericis et glutinum taurinum aqua calida resolutum. Inflationes autem discutit uittulinum fimum in uino decoctum. intestinorum uitij magnopere prodest coagulum ceruorum decoctum cum lente betaque: atque ita in cibo sumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo sale addito. Et si coagulum addatur maioribus emolumentis fiet. Eadeque uis est et in seuo caprino et in sorbitione aliqua uti protinus hauriatur frigida aqua. item feminum haedi cinis rupta intestina sarcire mire traditur. Fimum leporis cum melle decoctum et quotidie fabae magnitudine sumptum ita ut deploratos sanauerint. Laudant et caprini capitis cum suis pilis decocti succum. Tenasmos idest crebra et inanis uoluntas egerendi tollitur poto lacte asinino. Item bubulo Tenearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quae in excrementis lupi diximus inueniri ossa si terram non attingerint: colo medentur adalligata brachio. Polea quo-

q; supradicta magnopere prodest in sapa decocta. Item
suilli fimi farina addito cymino in aqua rutæ decocte.
Cornus ceruini teneri cinis cochleis africanis cum testis
suis tuis mixtus in uini portione.

Ad uesicæ cruciatus & calculos: de genitalium &
sedis uitij: & inguinuz remedijs. Ca. xv.

U Esicæ calculorumq; cruciatibus auxiliatur
u urina apri: & ipsa uesica pro cibo sumpta.

Efficiatius si prius fumo maceratur utrum=
q; . Vesicam elixam mandi oportet & a muliere fœ=
minæ suis. Inueniuntur & in iocineribus eorum la=
pilli aut duricie lapillis similes candidi sicuti in uul=
gari sue: quibus contritis atq; potis in uino: pelli cal=
culos aiunt. Ipsi apro tam grauis sua urina est: ut
nisi egesta fugæ non sufficiat: ac uelut deninctus op=
primatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes in=
ueterati in uino poti calculos pellunt. In perna su=
um articulos esse diximus: quorum decoctum ius fa=
cit urinae utilius. Asinini renes inueterati tritiq; &
in uino mero dati uesicæ medentur. Calculos expel=
lunt lienes equini ex uino aut mulso poti diebus. xl.
Prodest & ungulæ equæ cinis in uino aut aqua. Item
fumum aprarum in mulso: efficacius siluestrium. Pi=
li quoq; aprini cinis. Verendorum carbunculis cere=
brum apri uel suis sanguisq; Vicia uero: quæ in eadem
parte serpūt: iecur eorum combustum maxime iuniperi
ligno cum charta armeniaca sanat. Fimi cinis uel bubulū
cum alumine ægyptio ac muria ad crassitudinem mel=
lis subactuz: in super beta ex uino cocta imposita: caro quo
q; Manantia uero ulcera seuum cum medulla uituli in
uino decoctum: uel aprinum cum melle rubiq; succo.
vel si serpant: fumuz etiā pdesse cū melle dicūt: aut cū

LIBER

aceto: & per se butyrum. Testium tumor cum seuo uiti-
 li addito nitro cohibetur. Vel fimo eiusdem ex aceto de-
 cocto. Vrinæ incontinentiam cohibet uestica aprina si as-
 sa mandatur. Vngularum apri uel suis cinis potioni in-
 spersus. Vefica foeminae suis combusta ac pota. Item hæ-
 di. Vel pulmo. Cerebrum leporis in uino. Eiusdem testi-
 culi tosti nel coagulum cum anserino adipe in polenta.
 Renes asinini in mero triti potiq; Magi uerrini genita-
 lis cinere poto ex uino dulci demonstrant urinam facere
 in canis cubiculo: ac uerba adijcere: ne ipse urinam faciat
 ut canis in suo cubiculo. Rursus ciet urinam uestica suis: si
 terram non attigerit: imposita pubi. Sedis uitijs præcla-
 re prodest fel ursinum cum adipe. Quidam adijciūt spu-
 mam argenti ac thus. Prodest & butyrum cum adipe
 anserino ac rosaceo. Modum ipsæ res statuunt: ut sint il-
 litu faciles. Præclare medetur & taurinus fel in sinterio-
 lis conceptis. Rimasq; perducit ad cicatricem inflationi-
 bus in ea parte seuum uituli maxime ab inguinibus cum
 ruta. Cæteris uitijs medetur sanguis caprinus cum polen-
 ta: item fel caprinum condylomatis per se. Item fel lupi-
 num ex uino. Panos & apostemata in quacunq; parte
 sanguis ursinus discutit. Itē taurinus aridis tritus. Præ-
 cipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quē
 dicunt cum interficiatur reddere urinam liquidiores in
 initio: sed in terra spissantem se. Hic adalligatus femini
 omnes impetus discutit: omniq; suppuratione liberat.
 Est autem rarus inuentu: nec ex omni onagro: sed celebri
 remedio. Prodest & urina asini cū melanthio. Et ungu-
 læ equinae cinis cum oleo & aquæ illitus. Sanguis equi
 præcipue admissarij. Et sanguis bubulus. Item fel. Ca-
 ro quoq; eosdem effectus habet calida imposita. Et ungu-
 læ cinis ex aqua aut melle. Vrina caprarum. Hircorumq;

carnes in aqua decoctæ. Aut fimū ex ijs cum melle deco-
ctum. Fel ursinum siue uerrinum. Vrina suum in lana
imposita. Femina atteri aduriq; equitatu notum est.
Vtilissimum est ad omnes inde causas spumam equi ex
ore inguinibusq; illinire. Inguina ex ulcerum causa in-
tumescent. Remedio sunt equi setæ tres totidem nodis
Et cestros herba adalligatæ intra ulcus.

De podagris: ad morbum comitalem: ad sideratos:
morbūq; regium: ossaq; fracta remedia. Ca. xvi.

Odagris medetur ursinus adeps: taurinūq;
seum pari pondere Et cææ. Addūt quidam
hippocysthidā Et gallā. Alij hircinū præfe-
runt seum cum fimo capræ Et croco Et sinapi cum
caulibus ederæ tritis ac perdicio: uel flore cucumeris sil-
uestris. Item bouis fimum cum aceti fece. Magnificant
Et uituli qui nondum herbam gustauerit fimum. Aut
per se sanguinem tauri. Vulpem decoctam uiuā donec
ossa tantum restant. Lupum uel uiuū oleo cæati modo
incoctum. Seum hircinum cum helximes parte aqua si-
napis tertia. Fimi caprini cinerem cum axungia. Quin-
Et ischiadicos uri sub pollicibus pedum eo fimo feruē-
te utilissime tradunt. Articulorumq; uitij fel ursi-
num utilissimum esse Et leporis pedes adalligatos.
Podagras quidam mitigari pede leporis uiuentis ab-
sciso si quis secum assidue habeat. Perniones ursinus
adeps: rimasq; pedum omnes sarcit. Efficacius alumine
addito. Seum caprinum. Dentiū equi farina. Aprinum
uel suillum fel. Cum adipe pulmo impositus. Et si sub-
triti sint contusue: offensione. Si uero adusti frigore: le-
porini pili cinis: Eiusdem pulmo contusis dissectus: aut
pulmonis cinis. Sole adusta seuo asinino aptissime curā-
tur. Item bubulo cum rosaceo. Clauos Et rimas calliq;

BB

LIBER

uitia finum apri uel suis recens illitum ac tertio die so-
lutum sanat. Talorum cinis pulmo aprinus: aut suillus:
aut ceruinus. Attritus calciamentorum urina asini cum
luto suo illita. Clauos seuum bubulum cum thuris polli-
ne. Perniones uero corium combustum. Melius si ex uete-
re calciamento iniurias a calceatu ex oleo corij caprini
cinis. V aricum dolores sedat fimi uitulini cinis cum li-
lij bulbis decoctis addito melle modico. Itemq; omnia
inflammata: ac suppurationes minantia. Eadem res &
podagricis pdest et articularijs morbis e maribus præ-
cipue uitulis. Articulorum attritis fel aprorū uel suum
lintheo calefacto impositum. Vituliq; qui nondum her-
bam gustauerit finum. item caprinum cum melle &
aceto decoctum. Vngues scabros seuum uituli emendat.
item caprinum admixta sandaraca. Verrucas uero au-
fert uitulini fimi cinis ex aceto. Asini urinae lutum. Co-
mitiali morbo testes ursinos edisse prodest: uel aprinos
bibisse ex lacte equino aut ex aqua. Item aprinā urinā
ex aceto mulso. Efficacius quæ inaruerit in uesica sua.
Dantur & suum testiculi inueterati tritiq; in suis la-
cte precedente uini abstinentia & sequente continuis
diebus. Dantur & leporis sale custoditi pulmones cum
thuris tertia parte in uino albo per dies. xxx. Item coa-
gula. Eiusdem asini cerebrum ex aqua mulsa infumatū
prius in folijs semuncia per dies uel ungularum eius ci-
nis cochlearibus binis toto mense potus. Item testes sa-
le asseruati & aspersi potioni in asinarum maxime la-
cte uel ex aqua. Membrana partus earum præcipue si
marem pepererint: olfacta accedente morbo comitia-
lium resistit. Sunt qui e mare nigroq; cor edendum cum
pane sub diuo prima aut secunda luna præcipiant. Alij
carnem: aliqui sanguinem aceto dilutum per dies. xl. bi.

bendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officiniis miscent. Eadem portione & lymphaticis medetur. Comitialibus datur & lactis equini potus lichenq; in aceto mulso bibendum. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis tostæ ut uolunt magi. Serum earum cum felle taurino pari pendere decoctum: & in folliculo fellis reconditum: ita ne terram attingat. Potum uero sublime ex aqua. Morbum ipsum deprehendit caprini cornu uel ceruini usti nidor. Sideratis urina pulli asini nardo admixto perunctione prodesse dicitur. Regio morbo cornu ceruini cinis. Sanguis asinini pulli ex uino. Item finum asinini pulli: quod primum edidit a partu: datum fabæ magnitudine e uino metetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterq; uis est. Fractis ossibus præsentaneus maxillarum apri cinis uel suis. Item lardum elixum atq; circūligatum mira celeritate solidat. Costis quidem fractis laudatur unice caprinum finum ex uino uetere: aperit: extrahit: persanat.

Ad febres: ad melancholicos: lethargicos: idropicos: ad ignē sacrum: et ad dolores neruorum remedia. Ca. xvij.

Ebres arcet ceruorum caro: ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt: oculis lupi dexter salsus adalligatusq;: si credimus magis. Est genus februm: quod amphimerinum uocant. Hoc liberari tradunt: si quis e uena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Quartanis magi excrementa. fellis cum digito bubonis adalligari iubent: & ne recidant: non remoueri septeno circuitu. Quis hoc quæso inuenire potuit? Quæ est ista mixtura? Cur digitus bubonis potissimum electus est? Modestiores iecur fellis decrescente luna

BB ij

LIBER

occise inueteratum sale ex uino bibendum: ante accessio-
 nes quartane dixere: idem magi fimi bubuli cinere con-
 sperso puerorum urina illinūt digitos pedū manibusq;
 leporis cor adalligāt. Coagulum ante accessione propi-
 nant. Datur & caseus caprinus recens cum melle di-
 ligenter sero expresso. Melancholicis fimum uituli in
 uino decoctum remedio est. Lethargicos excitat asini li-
 chen naribus illitus ex aceto. Caprini cornus nidor: aut
 pilorū: iecur aprinum. Itaq; & ueternosis datur. Pthi-
 sicis medetur iecur lupi ex uino. Macrae suis foeminae
 herbis pastae lardum. Carnes asininæ ex iure sumptæ.
 Hoc genere maxime in achaia curant id malum. Fimi
 quoq; aridi: sed pabulo uiridi pasto boue fimum ha-
 rundine haustum pdesse tradunt. Bubuli quoq; cornus
 mucrone exstū duorū cochleariū mensura addito mel-
 le pillulis deuoratis. Caprae seuo in pulte alicacia &
 phthisin: & tussim sanari. Vel recenti cū mulso lique-
 facto: ita ut uncia in cyathū addatur: rutæq; ramo per-
 misceatur: non pauci tradunt: Lupi & caprae seu cy-
 atho uel lactis pari mensura deploratum phthisicū con-
 ualuisse: certus auctor affirmat. Sunt & qui suum fi-
 mi cinerem profuisse scripserint in passo. Et cerui pul-
 monem maxime subulonis siccatum in fumo: tritumq;
 in uino. Hydropicis auxiliatur urina uesticae apri paula-
 tim data in potus. Efficacius quæ inaruerit cum uestica
 sua. Fimi taurini maxime subulonis: sed & bubuli: de
 armētinis loquor. Quidam bolbiton uocant. Cinis co-
 chleariorum trium in mulsi hemina bouis foeminae in
 mulieribus: & ex altero sexu in uiris: quod ueluti my-
 sterium: occultarunt magi. Fimum uituli masculi illitū
 Fimi uituli cinis cum semine staphylini æqua portio-
 ne ex uino. Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorē

putant hircorum utiq; si lentisco pascantur. Igni sacro
ursinus adeps illinitur: maxime qui est ad renes. Vituli
num finum recens uel bubulum. Caseus caprinus sic-
cus cum porro. Ramenta pellis ceruinæ defecta punice
ex aceto trita. Ruborem cum prurigine equi spuma aut
ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ asinini fimi cinis
cum butyro. Papulis nigris caseus caprinus siccus ex
melle & aceto in balneis oleo remoto. Pustulis suilli
fimi cinis aqua illitus. uel cornus ceruini cinis. Luxatis
recens finum aprinum uel suillum. Item uitulinum.
Verris spuma recens cum aceto: finum caprinum cum
melle. Bubula caro imposita tumorem sanat finū suil-
lum in testa calefactum tritūq; cum oleo: duricias cor-
porum omnes tollit optime adeps e lupis illitus in ijs
quæ rumpere opus est: plurimum proficit. Finum bu-
bulum in cinere calefactum: aut caprinum in uino uel
aceto decoctum. In furunculis seuum bubulū cum sale
Aut si dolor est intinctū oleo liquefactum sine sale. Si-
miliq; modo caprinū i ambustis. Prodest ursinus adeps
cum lilij radicibus. Aprinum aut suillum finum inue-
teratum. Setarum ex ijs e penicillis tectorijs cinis cum
adipe tritus. Tali bubuli cinis cum cera & medulla
ceruina. Fel tauri. Finum leporis. Sed caprarum fi-
num sine cicatrice sanare dicitur. Glutinum præstan-
tissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus.
Nec quicquam efficacius prodest ambustis: Sed adul-
teratur nihil æque quibusuis pellibus inueteratis cal-
ciamentisq; etiam decoctis. Rhodiaceum uero fidelissi-
mum. Eoq; pictores & medici utuntur. Id quoq; quo
candidius: eo probatius. Nigrū & lignosum dānā-
tur. Nerviolorum doloribus finum caprinū decoctum in
aceto cum melle utilissimum putant: uel putrescente

LIBER

neruo. Spasmata & percussu uiciata fimo aprino cit-
rant uere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agen-
dis tractos: rotaue uulneratos. Et quoquo modo sangui-
ne cōtuso: uel si recens illinatur. Sunt qui id coxisse ace-
to utilius putent. Quin & in potu farinā eam ruptis
conuulneratisq; & euersis ex aceto salutarem promit-
tunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Ferūt-
q; & Neronem principem hac potione recreari solitū:
cum sic quoq; se trigario approbare uellet. Proximam
suillo fimo uim putant.

Ad sanguinē sistendū: contra ulcera & carcinoma-
ta ad scabiē remedia: & quæ infixæ corpori extra-
hunt: & quæ cicatricibus prosunt. Ca. xviii.

Anguinē sistit coagulū ceruinū ex aceto. Itē
s leporis. Huius quidē & pillorum cinis: item
ex fimo asinino cinis. Et pillorum quidē cinis
illitus. efficacior uis e maribus aceto admixto. Et in la-
na ad omne profluuiū imposito. Similiter ex equino ca-
pite: & fæminæ. Aut fimi uitulorū cinis illitus ex ace-
to. Item caprini cornus uel fimi ex aceto. Hircini uero
iocineris dissecti sanies efficacior. Et cinis utriusq; ex
uino potus: uel naribus ex aceto illitus. Hircini quoq;
utris uinarij dumtaxat cinis cum pari pondere resinæ.
Quo genere sistitur sanguis: & uulnus glutinatur.
Hædinum quoq; coagulum ex aceto: & feminum eius
combustorum cinis similiter pollere traduntur. Vlcera
sanat in tibijs cruribusq; adeps ursinus admixta rubri-
ca. Quæ uero serpunt fel aprinum cum resina & cæ-
russa. Maxillarum apri uel suum cinis. Fimum suum
illitū siccū. item caprinū ex aceto subferuefactū. Cætera
purgantur & explentur butyro. Cornus ceruini cine-
re. Vel medula cerui. Felle taurino cum cyprino oleo.

Aut fimo aprino. Aut hircino. Fimum recens suum. Vel
inueterati farina illinitur uulneribus ferro factis. Phage-
gedenis & fistulis immittitur fel tauri cum succo por-
ri aut lacte mulierum. Vel sanguis aridus cum cotyledo-
ne herba. Carcinomata curat coagulum leporis cum pa-
ri pondere capparis aspersum uino. Gangrenas ursum
fel penna illitum. Asini ungularum cinis ea quæ serpūt
ulcera inspersus. Sanguis equi adrodit carnes septica ui
Item fimi equini inueterati fauilla. Ea uero quæ phage-
denas uocant in ulcerum genere corij bubuli cinis cum
melle. Caro uituli recentia uulnera non patitur intume-
scere. Fimum bubulum cum melle. Feminum uituli cinis
sordida ulcera. & quæ cacoethe uocant e lacte mulieris
sanat. Recentes uero plagas ferro illatas glutinum tau-
rinum liquefactum tertio die solutum. Caseus caprinus
siccius ex aceto ac melle purgat ulcera. Quæ uero serpūt
cohibet seuum cum cera. Item addita pice ac sulphure
percurrat. Similiter proficit ad cacoethe hædi feminū
cinis e lacte mulieris. Et aduersus carbunculos suis fœmi-
næ cerebrum tostum illitumq; Scabiem hominis asini-
næ medullæ maxime abolent. Vrinæ eiusdem cum suo lu-
to illitæ. Butyrum etiam quod in iumentis proficit cum
resina calida. Glutinum taurinum in aceto liquefactum
addita calce. Fel caprinum cum aluminis cinere. Boas fi-
mum bubulum: unde & nomen traxere. Canum scabies
sanantur bubulo sanguine recenti. Iterumq; cum inare-
scat illito: & postero die abluto cinere lixiui. Spinæ
ac similia corpori extrahuntur fellis excrementis. Item
capræ ex uino. Coagulo quocunq;: sed maxime leporis
cum thuris polline & oleo: aut cum musci pari ponde-
re: aut cum propoli. Cicatrices nigras seuum asininum
reducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactum. Me

LIBER

dici adiiciunt myrrham & mel & crocum: æreadq;
pyxide condunt. Ali & florem æris miscent.

Ad muliebria mala medicinae & ad
infantium morbos: & ueneris re=
media.

Ca. xix.

Vlierum purgationes adiuuant fel taurinum
m lana succida appositum. Olympias thebana
addidit hyssopum & nitrum. Cornus ceruini
cinis potus. Item uulua laboranti. Illitū quoq; & fel
taurinum cum opio appositum obolis binis. V uluas &
pilo ceruino suffiri prodest. Tradunt ceruas: cum sense=
rint se gravidas: lapillum deuorare: quem in extremētis
reperitum aut in uulua (nam & ibi inuenitur) custodi=
re partus adalligatum. Inuenitur & ossicula in corde
& uulua per quam utilia gravidis parturientibusq;
Nam de pumice qui in uaccarum utero simili modo re=
peritur ut diximus in natura bouum. Lupi adeps illitus
uuluas mollit. Dolores earum iecur. Carnesq; lupi edisse
parituris prodest. Aut si incipientibus parturire sit ius=
ta qui ederit. Adeo ut etiam contra illitas noxias uale=
at. Eundem uero superuenire perniciosum est. Magnus
& leporis usus mulieribus. V uluas adiuuat pulmo ari=
dus potus. Profluuiā iecur cum samia terra ex aqua po=
tum. Secundas coagulum: cauentur pridiana balnea. Il=
litum quoq; cum croco & porri succo: uellere appositū
abortus mortuos expellit. Si uulua leporum in cibis su=
mantur: mares concipi putant. Hoc & testiculis eorum
& coagulo perfici. Conceptum leporis utero exemptū
iis quæ parere desierint: restibilem fecunditatem affer=
re. Sed & pro conceptu leporis saniem ex uiro magi
propinant. Item uirgini nomen grana funi ut stent
perpetuo mammae. Coagulo quoq;. Ob id cum melle

linunt sanguinem ubi euulsos pilos renasci nolunt. In-
flationi uulvæ fimum aprinū suillumue cum oleo illini
prodest. Efficiatius sistit farina aridi ut aspergatur po-
tioni: uel si gravidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte su-
is poto cum mulso adiuuantur partus mulierum. Per se
uero potum deficientia ubera puerperarum replet. Eadē
circumlita sanguine foeminæ suis minus crescunt. Si do-
lent lactis asinini potu mulcentur. Quod addito melle
sumptum & purgationes earū adiuuat. Sanat & uul-
uarum exulcerationes eiusdem animalis seuum inuetera-
tū: & in uellere appositū duritiā uuluarū emollit. Per
se uero recens uel inueteratū ex aqua illitū psilothri uim
optinet. Eiusdem animalis lien inueteratus ex aqua illi-
tus mammis abundantiā facit. Vulus suffitu corrigit.
Ungulæ asininae suffitæ partū maturant: ut uel abortus
euocetur: nec aliter adhibentur: quoniam uiuentem partū
necant. Eiusdem animalis fimum si recens imponatur: pro
fluvia sanguinis mire sedare dicitur. Nec non & cinis
eiusdem fimi: qui & uulvæ prodest impositus. Equi spu-
ma illita per dies .xl. prius q̄ nascatur primū pili restri-
gūtur: item cornus aruini decocto. Melius si recentia sint
cornua. Lacte equino iuuantur uulvæ collutæ. Quod si
mortuus partus sentiatur lien ex aqua dulci potus eijcit
Item ungulæ suffitu aut fimum aridum. Vulus procide-
tes butyrum infusum sistit. Induratam uulvam aperit
fel bubulum rosaceo admixto: foris uellere cum resina te-
rebinthina: imposito. Aiunt & suffitu fimi e mare bo-
ue procidentes uulus reprimi: partus adiuuari. Conce-
ptus uero uaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus ue-
xationem fieri certum est. Hanc emendari Olympias the-
bana affirmat felle taurino & adipe serpentū & eru-
gine addito melle medicatis locis ante coitus. Vitulinuz

LIBER

quoque fel si in purgationibus fuerit sub coitu aspersum
 uulvae etiam durtiam uentris emollit: et profluuium
 minuit umbilico peruncto adque in totum uulvae prodest.
 Modum statuunt fellis pondere denari ad apij tertia am
 mixto amygdalino oleo: quantum esse satis appareat hoc
 in uelere imponunt. Masculi fel uituli cum mellis dimi
 dio tritum seruatur ad uuluas. Carnez uituli si cum aristo
 lochia inassata edant circa conceptum: mares parituras
 permittunt. Medulla uituli in uino et ex aqua decocta se
 uo exulcerationibus uuluarum imposita prodest. Item adeps
 uulpi excrementumque felium cum resina et rosaceo im
 positum. Caprino cornu suffiri uulua utilissimum putant.
 Siluestrium caprarum sanguis cum palma marina pilos
 detrahit. Ceterarum uero fel callum uuluarum emollit
 inspersum et a purgatione conceptus facit. Sic quoque psi
 lothri uis efficitur emulsis pilis triduo seruatur illitum.
 Profluuium quis immensum urina caprae pota sisti ob
 stetrices promittunt: et si finum illinatur. Membrana
 caprarum in aqua partu edito inueterata potumque sumpta
 in uino secundas pellit. Hædorum pilis suffiri uuluas uti
 le putant. Et in profluuiio sanguinis coagulum bibi aut
 hyoscyami semine imponi. E boue siluestri nigro si san
 guine rhicini lumbi perungantur mulieri tedium uene
 ris fieri dicit. Eschines. Item amoris pota hirci urina am
 mixto propter fastigium nardo. Infantibus nihil buty
 ro utilius per se et cum melle: priuatim et in dentitio
 ne: et ad gingiuas: et ad oris ulcera. Dens lupi adlli
 gatus infantium pauores prohibet: dentientique morbos.
 Quod et pellis lupina præstat. Dentes quidem eorum
 maximi equis quoque adalligati infatigabilem cursum
 præstare dicuntur. Leporum coagulo illito ubere sistitur
 infantium alui. Tecur asini ammixta modice panace in-

stillatum in os a comitialibus morbis & alijs infantes
tuetur. Hoc .xl. diebus fieri præcipiunt. Et pellis asinina
iniecta in pavidos infantes facit. Dêtes qui equis primū
cadūt: facilem dentitionem præstant infantibus adalli-
gati. Efficiatius si terram non attigere. Lyenem bubulus i
melle editur. Et illinitur ad lyenis dolores. Ad ulcera ma-
nantia cum melle. Lyen vituli in uino decoctus tritusq;
& illitus ulcuscula oris. Cerebrum capræ magi per an-
nulū aureum traiectum priusquā lac detur infantibus:
instillatur cōtra comitiales: cæterosq; infantū morbos.
Caprinū finū inquietos infantes adalligatū pāno cohi-
bet: maxime puellas. Lacte caprino uel cerebro leporum
peruncta gingivæ faciles dentitiones faciunt. Somnos
fieri lepore sumpto i cibus Cato arbitratur. Vulgus &
gratiam corpori in nouum dies friuolo quidem ioco: cui
tamen aliqua debeat sub esse causa in tanta persuasione.
Magi felle capræ sacrificare dūtaxat illito oculis uel sub
puluino posito somnū allici dicunt. Sudores inhibet cor-
nus caprini cinis e myrteo oleo perunctis. Coitus autem
stimulat fel aprinum illitum. Item medulle suam hau-
stæ. Seuū asininū aseris masculi adipe permixto illitū.
Item a coitu equi Virgilio quoq; descriptū uirus & te-
sticuli equini aridi ut potioni interferi possint: dexter-
ue asini testis in uino potus pro portioe: uel adalligatus
brachiali eiusdem a coitu spuma collecta roseo pāno &
iclusa argēto ut Eschines tradit. Salpa genitale i oleū fer-
uēs mergi iubet septies: eoq; pungi ptinētes ptes. Bialcō
cinerē ex eodē bibi uel tauri a coitu urinā. lutoq; ipso il-
lini pubē. At e diuerso muris fimo illito cohibetur uiro-
rū uenus. Ebrietatez aræet pulmo apri aut suis assus a ie-
iuno cibo psumptus eo die. Item hædinus.

Mira de animalibus.

C4. xx.

LIBER

Ira præterea traditur in eisdem animalibus.
 m Vestigiū equi excussū ungula (ut solet plerū
 q) si quis collectū reponat singultus remediū
 esse recordantibus quonam loco id reposuerint. Iecur lu
 porū equinæ ungulæ simile esse. Et rūpi equos qui uesti
 gia luporū sub equite sequantur. Talisq; suū discordiæ
 uim quandam inesse. In incendijs si fimi aliquid egera
 tur e stabulis facilius extrahi: nec recurrere oues bouesq;
 Hircorū carnes uirus non recipere: si panem hordeaceum
 eo die quo interficiantur ederint: la serue dilutū biberint
 Nullas uero teredinem sentire luna decrescēte indura
 tas sale. Adeoq; nihil omissum est: ut leporem surdū cele
 rius pinguescere repiamus. Animalium uero medicina. Si
 sanguis pfluat iumentis: suillū fīmū ex uino infundēdū
 Bouū aut morbis seuū sulphur uinū alliū siluestre ouū co
 ctū. Omnia hæc trita in uino danda: aut uulpis adipem.
 Carnem caballinam discoctam potu suū morbis mederi.
 Omnium uero quadrupedū morbis capram solidam cum
 corio & ranam rubetam discoctas. Gallinacos non at
 tingi a uulpibus qui iecur animalis eius aridum ederint.
 Vel si pellicula ex eo collo induta galli intererint. Simi
 lia in felle mustellæ. Boves in cypro contra tormina ho
 minum excrementis sibi mederi. Insuper pedes bouum si
 prius cornua pice liquida perūgantur. Lupos in agrum
 non accedere: si capti unius pedibus ifractis cultroq; ada
 cto paulatim sanguis circa fines agri spargatur: atq; ip
 se defodiatur in eo loco ex quo coeperit trahi. Aut si uo
 merem quo primus sulcus eo anno in agro ductus si ex
 cussus aratro focus larium quo familia cōuenit: absumat.
 Ac lupū nulli animalium nociturū in eo agro q̄diu id fiat.
 Hinc deinde reuertemur ad animalia sui generis: quæ aut
 placita non sunt: aut fera.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIX PROOEMIUM.

De medicina & inuentoribus eius: de origine medicinae: & quando primū cliniae: & quando primū iatrapeutiae: & de Chrysippo: & Erasistrato: & Empirico: & Erophilo: & reliquis illustribus medicis: & quotiens ratio medicinae mutata sit: & qui primus romae medicus: & quando: & quid de medicis antiqui romani indicauerint: & uitia medicinae

Ca. i.

n Atura remediorum: atq; multitudo instantium: ac praeteritorum: plura de ipsa medendi arte cogunt dicere. q̄q̄ non ignarus si in nullis ante haec latino sermone condita: anapsq; ac lubricus esse

rerum omnium nouarum principiu: nec aliud utiq; gratiae q̄ sterilis difficultatis in promendo. Sed quoniam occurrere uerisimile est omnium qui haec noscant cogitationi: quoniam modo exoluerint in medicinae usu: quae tam parata atq; pertinentia erant. Mirumq; & indignum protinus subit: nullam artium inconstantiorum fuisse. Et etiamnum saepius immutari contigerit cum sit fructuosior nulla. Dijs primum inuentores suos assignauit: & caelo dicauit. Necnon & hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etiam crimine: ictum fulmine. Aesculapium fabulata: quoniam Tyndaridam reuocauisset ad uitam. Nec tamen assauit narrare alios reuixisse opera sua clara troianis temporibus a quibus fama certior uulnerum duntaxat remedys. Sequentia eius mirum dictu in nocte densissima latuere: usq; ad peloponesiacum bellum. Et tunc eam reuocauit i

LIBER

Lucem Hippocrates genitus in insula co: in primis clara
 & ualida ac Aesculapio dicata. Is cum fuisset mos libe-
 ratos morbis scribere in templo eius dei: qui auxiliatus
 esset: postea similitudo p̄ficeret: exscripsisse ea traditur
 Atq; ut Varro apud nos credit iam templo cremato is
 instituisse medicinam hanc: quæ clinice uocatur. Nec fu-
 it postea quæstus modus: quoniam Prodicus Selymbriæ
 natus discipulus eius instituisse: quam uocant iatralap-
 ticen. Reuictoribus quoq; medicorum ac medicis in eis
 uictigal inuenit. Horum placita Chrysippus ingenti gar-
 rulitate mutauit. Plurimumq; etiam ex Chrysippo disci-
 pulus eius Erasistratus Aristotelis filia genitus. Hic An-
 tiocho rege sanato centum talentis donatus est a rege Pto-
 lomæo filio eius: ut incipiamus & præmia artis osten-
 dere. Alia factio ab experimentis se cognominans Empi-
 ricen cœpit in sicilia a Creonte agrigentino Empedoclis
 physici auctoritate commendato. Dissideruntq; ex scho-
 læ: & omnes eas damnauit. Herophilus in muscos pe-
 des uenarum pulsu discreto per ætatum gradus. Deserta
 deinde & hæc secta est: quoniã necesse erat in ea litteras
 scire. Mutata & quã postea Asclepiades (ut rettulimus)
 inuenerat. Auditor eius Themison fuit: qui inter initia
 scripsit. Illo mox recedente a uita ad sua placita mutauit
 Sed & illa Antonius musa eiusde; auctoritate diui Au-
 gusti: quem cōtraria medicina graui periculo exemerat.
 Multos p̄tereo medicos aleberrimosq; ex ijs cassios: car-
 pitanos: arancios: albucios: rubrios: ecl. sestertia annua
 mercede ijs fuere apud principes. Quero Stertinius im-
 putauit principibus: q̄ sestertijs quingenis annuis con-
 tentus esset. Sexena enim sibi quæstu urbis fuisse nume-
 ratis dominus ostendebat. Par & fratri eius merces a
 Claudio Cesare infusa est: ansus q̄q; exhaustis opibus

neapoli exornata ut heredi. HS. ccc. relinqueret: quantuq;
quadragena idem Aruncius solus. Exortus deinde ē ve-
tius ualens adulterio Messalinæ Claudij Caesaris nobi-
litatus: pariterq; eloquentiæ affectator. Is eam potētiā
nactus nouam instituit sectam. Eadem ætas Neronis pri-
cipatu ad Thessalum transfiliuit delentem cuncta mai-
orum placita. Et rabie quada; in omnes æui medicos per-
orantem. Quali prudentia ingenioq; æstimari uel uno
argumento abunde potest cum monumento suo: quod ē
appia uia: iatronicen se inscripserit. Nullius histriorum
par: ex quo trigario comitatu regressus in publico erat.
Tum Crinas massiliensis arte geminata: ut cautior reli-
giosiorq; ad syderum motus ex ephemeride mathemati-
ci cibos dando: orasq; obseruando auctoritate cum pces-
sit. Nuperq; HS. reliquit muris patriæ mœnibus quoq;
alijs pene non minori summa extructis. Hi regebant fa-
ta: cum repente ciuitatem Carmis ex eadem massilia in-
uasit: damnatis non solum prioribus medicis uerum et
balneis. Frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari per-
suasit. Merfit ægros in lacus. Videbamus senes consula-
res usq; in ostentationem rigentes. Qua de re extat etiā
Annei Senecæ astipulatio. Nec dubium est: omnes istos
famam nouitate aliqua aucupantes animas statim no-
stras negociari. Hinc illæ circa ægros miseræ sententiarū
concertationes: nullo idem consente ne uideatur asserta-
tio alterius. Hinc illa infœlicis monumenti inscriptio:
turba se medicorum perisse. Mutatur ars quottidie toti-
ens interpollis. Et ingeniorum græciæ flatu impellimur
Palamq; est: ut quisquis inter istos loquendo polleat: im-
peratorem illico uitæ nostræ necisq; fieri. ceu uero non
millia gentium sine medicis degant: nec tamen sine me-
dicina. Sicut populus Romanus ultra sexcentesi-
mū annū.

LIBER

neq; ipse in accipiendis artibus lentus : medicinæ uero etiam audius donec expertam damnauit. Etenim percontare insignia priscorum in his moribus conuenit. Cassius Hemina ex antiquis auctor est primum e medicis uenisse romam peloponnessem Archagathum Lysaniæ filiū. L. Aemylio. M. Linio cons. anno urbis . dxxxv. Eiq; ius quiritium datum & tabernam in compito acilio emptam. Ob id publice uulnerarium fuisse eum tradunt uocatum. Mireq; gratum aduentum eius initio. Mox a seuitia secundi urendiq; transisse nomen in carnificem & in tedium artis. Omnesq; medicos: quod clarissime intelligi potest ex. M. Catone: cuius auctoritas : triumphus: atq; censura: & quanto in unum conferunt: tanto plus in ipso est. Quamobrem uerba ipsa ponemus. Dicam de istis grecis suo loco Marce fili quid athenis exquisitum habeam: & quod bonum sit eorum litteras inspicere nō perdiscere. Vincam nequissimum & indocile genus illorum: & hoc puta uatem dixisse. Quandocunq; ista gens suas litteras dabit: omnia corrumpet. Tunc etiam magis: si medicos suos huc mittet. Turant inter se barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipsum mercede faciunt. ut fides ijs sit: & facile disperdant. Nos quoq; dictitant barbaros: & spurcius nosq; magis q̄ alios opicos appellatione fœdant. Interdicit ibi de medicis. Atq; hic Cato. dc. v. anno urbis nostræ obiit: octogesimoquinto suo: ne quis illi defuisse publice tempora : aut priuatim uitæ spacia ad expediendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utilissimam credimus? Minime hercule. Subijcit enim qua medicina usus & se & coniugem usq; ad longam senectam perduxerit: ijs ipsis scilicet quæ nunc nos trademus. Profiteturq; esse etiam commentarium sibi quo medeatur filio: seruis: familiaribus:

que nos per genera usus sui differimus. Non rem anti-
qui dānabant: sed artē. Maximæ uero quæstū esse imma-
ni precio uitæ recusabant. Ideo templū Aesculapij etiā
cū reciperetur is deus: extra urbem fecisse: iterūq; in in-
sula traduntur. Et cum græcos italia pellerent: diu etiā
post Catonē excepisse medicos. Augebo providentiā il-
lorum. Solā hanc artiū græcarū nondū exercuerat ro-
mana grauitas. In tanto fructu paucissimi quiritiū
attigere: & ipsi statim ad græcos transfugæ. Immo
uero auctoritas aliter q̄ græce eā tractantibus etiam
apud imperitos expertesq; linguæ nō est. Ac minus cre-
dunt: quæ ad salutē suam pertinent: si intelligunt. Ita-
q; hercule in hac artium sola euenit: ut ciuicūq; medicū
se profitenti statim credatur: cū sit periculum in nullo
mendacio maius nō tamē illud intuemur. adeo blanda
est spirandi per se cuiq; dulcedo. Nulla præterea lex
quæ puniat inscitiam capitalem. Nullum exemplū uin-
dictæ. Discunt periculis nostris. Et per experimēta mor-
tes agunt. Medicoq; tantū hominē occidisse summa im-
punitas est. Quinimmo transit inconuitium. Et intem-
perantia culpatur. Vt roq; qui periere arguuntur. Sed
& decuriæ pro more censuris principum examinan-
tur. Inquisitio per parietes agitur. Et qui de nummo in-
dicet a gadibus columnisq; Herculis accersitur. De exi-
lio uero non nisi die. xlv. Quinq; electis uiris datur ta-
bella. At de indice ipso quales in consilio eunt: statim
occasuri? Merito dum memini nostrū libet scire: quod
saluti suæ opus sit. Alienis pedibus ambulamus. Alienis
oculis agnoscimus. Aliena memoria salutamus. Aliena
uiuimus opera. Perierūtq; rerum naturæ precia: & ui-
tæ argumenta. Nihil aliud pro nostro habemus quam
delicias. Non deserā Catonē tam ambitiosæ artis inui-

LIBER

dia a me obiectum: & a senatu illum qui ita censebat.
Itaq; non criminibus artis arreptis ut aliquis expecta-
uerit. Quid enim uenenorum fertilius: aut unde testa-
mentorū plures insidiæ. Iam uero & adulteria etiā
in principum domibus: ut Eudemi in Livia Drusi Cæ-
saris. Item Valētis in qua dictum est regina. Non sunt
artis ista: sed hominum. Non magis hæc urbi timuit
Cato ut equidem credo quam reginas. Ne auaritiā qui-
dem arguam rapacesq; nundinas pendentibus fatis &
dolorum indicaturam: ac mortis arram aut arcana præ-
cepta. Squānam in oculis emouendam potius quam ex-
trahendam. Per quæ effectum est ut nihil magis pdesse
uideretur quam multitudo grassantium. Neq; enim pu-
doris emuli precia summittūt. Notum est ab eodē char-
mide unum agrum ex provincialibus. HS. ducentis con-
ductum Archontio uulnerum medico. HS. C. condēnato
ademiſſe Claudiū principem. Eidemq; in gallia exulan-
ti & deinde restituto acquisitum non minus intra pau-
cos annos. Et hæc personis imputentur. Ne facem qui-
dem aut insitiam eius turbe arguamus: ipsorumq; intē-
perantiam in morbis aquarum calidarum diuerticulis:
imperiosam inediam. Et ab iisdem deficientibus cibo
sæpius die ingesto. Mille præterea penitentiae modis: ci-
linarum etiam præceptis: & unguentorum mixturis:
quando nullas omisere uitæ illecebras. Inuehi peregri-
nas merces: conciliariq; externa precia displicuisse ma-
ioribus: crediderim quidem: non tamen hoc Catonem
prouidisse: cum damnaret artem. Theriace uocatur ex-
cogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis: cum
tot remedia dederit natura: quæ singula sufficerent. Mi-
thridaticum antidotum ex rebus. lūij. componitur. In-
terim nullo pondere æquali: & quarūdam rerum sexa-

gesima denarij unius imperata. Quo deorum perfidi-
am istam monstrante? Hominum enim subtilitas tanta
esse non potuit. Ostentatio artis & portentosa scien-
tiæ uenditatio manifesta est. Ac ne ipsi quidem illam
nouere. Comperiq; uulgo procinnabari indica in medi-
camenta minimum addi inscitia nominis: quod esse ue-
nenum docebimus inter pigmenta. Verum & hæc ad
singulorum salutem pertinent. Illa autem quæ timuit
Cato: atq; prouidit: innocentiora multo & parua opi-
natu: quæ proceres artis eiusdem in semetipsis fatentur
Illa prodidere imperij mores: Illa quæ sani patimur lu-
ctatus caromata cœu ualitudinis causa instituta. Bal-
neæ ardentes quibus persuasere in corporibus cibos co-
qui: ut nemo non minus ualidus exiret. Obedientissimi
uero efferretur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones:
& rursus perpotationes: ac pilorum euitatio insti-
tuta resinis eorum. Itemq; pectines in foeminis qui-
dem publicati. Ita eo profecto: lues morum: nec ali-
unde maior quam e medicina. Vatem prorsus quot-
tidie facit Catonem eius oraculum. Satis esse ingenia
græcorum inspicere non perdiscere. Hæc fuerint dicen-
da pro senatu illo sexcentisq; populi romani annis ad-
uersus artem: in qua conditione insidiosissima aucto-
ritate pessimis boni faciunt. Simul cōtra attonitas quo-
rundam persuasiones qui predesse: nisi preciosa non
putant? Neq; enim dubitauerim aliquibus fastidio fu-
tura: quæ dicentur animalia. At non Virgilio nefas
fuit nominare formicas nulla necessitate: & gulgu-
liones ac lucifugis congesta cubilia blattis. Non Ho-
mero inter prælia deorum improbitatem muscæ descri-
bere. Non naturæ gignere ista: cum gignat hominem
Proinde causas quisque & effectus non res æstimet.

LIBER

Ordinemur autem a confessis: hoc est lanis ouibusq; Ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædã etiam si alienis locis: tñ obiter dici necesse erit. Nec deesset materiæ pompa: sic quicq; aliud intueri liberet: quã fidẽ operis. Quippe inter prima, proditis etiã ex cinere phœnicis nidoq; medicinis. Ceu uero id certũ esset: atq; nō fabulosum. Irridere est uitæ remedia post milesimum annum reditura monstrare.

De medicina lanarum.

Ca. ij.

Anis auctoritatem ueteris romani etiam religiosam habuere postes a nubentibus attingi iubentes. Præterq; cultum & tutelam contra frigora. Succidæ plurima præstant remedia ex oleo uinoq; aut aceto: prout quæq; mulceri morderiq; opus sit: & astringi laxariue: luxatis membris dolentibusq; nervis impostæ: & crebro suffusæ. Quidam etiam salem admiscēt luxatis. Alij cum lana rutã tritã adipẽq; Imponunt. Item contusis tumentibusq; Halitus quoq; oris gratiores facere traditur confricatis dentibus atq; gingiuis admixto melle. Prodest & phreniticis suffitu. Sanguinẽ in naribus sistit cū oleo rosaceo: & allio indita modico auribus obturatis spissius. Quin & ulceribus uetustis imponitur cum melle. Vulnera ex uino uel aceto uel aqua frigida & oleo aspersa sanat. Arietis uellera lota frigidaq; ex oleo madefacta in mulieribus malis inflammationes uulvæ sedant. Et si procident: suffitu reprimunt. Succida lana imposta subditaq; mortuos partus euocat. Sistit etiã profluvia earũ. At canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimũ soluitur. Reduias sanat ex aqua frigida. Eadẽ nitro sulphure oleo aceto: pice liquida feruētibus tineta q̃ calidissima imposta bis diẽ lumborum dolores sedat. San-

guinēq; sistit ex ariete succida: articulos extremitatem
præligās. Laudatissima omnis e collo. Natione uero gal
latiea: tarentina: attica: millesia. Succidam imponunt:
¶ desquamatis: percussis: liuidis: contusis: collisis: con
tritis: deiectis. Capitis ¶ alijs doloribus stomachi in
flammationi ex aceto ¶ rosaceo. Cinis eius illinitur at
tritis: uulneratis: ambustis. Et in oculorum medicamen
ta additur. Item in fistulas: auresq; suppuratas. Ad hæc
detonsam eam alij uero euulsam decisis summis parti
bus siccant. Carpuntq; ¶ in fictili crudo componunt:
ac melle perfundunt utrūq;. Alij hastulis tedæ subiectis
¶ subinde interstratis: oleo aspersam accendūt. Cinerē
q; in labellis aqua addita confricant manu: ¶ conside
re patiūtur: idq; sæpius mutant aquam donec linguā
astringat leniter: nec mordeat. Tunc cinerem reponunt.
Vis eius: styptica est: efficacissimeq; genas purgat.
Quin ipsæ sordes pecudum sudorq; feminū ¶ alarum
adherentes lanis: oesypū uocant. Innumeros prope usus
habet. In atticis ouibus genito palma fit pluribus mo
dis. Sed probatissimū lana ab iis partibus recenti con
cerpta: aut quibuscūq; sordibus succidis primū collectis
ac lento igni i æneo uase sufferuefactis ¶ refrigeratis:
pinguiq; qd̄ supernatat: collecto in fictili uase: iterūq;
decocta priore materia: quæ pinguitudo utraq; frigida
aqua lauatur ¶ in linteo siccatur: ac sole torretur: do
nec candida fiat ac translucida. Tum in stagnia pyxi
de conditur. Probatio autem ut sordium uirtus oleat: et
manu fricante ex aqua non liquetur: sed albescat ut cæ
rusa. Oculis utilissimū contra inflammationes genarū:
q; callū. Quidam in testa torrent: donec pinguedinem
amittat: utilem talem existimantes erosus ¶ duris ge
nis: angulis scabiosis ¶ lachrymantibus. Vlcera non

LIBER

oculorum modo sanat: sed oris etiā & genitaliū cū anserino adipe. Medetur & iulvæ inflammationibus: & sedis rhagadis: & condylomatis cū meliloto ac butyro. Reliquos usus eius suo loco digeremus. Sordes quoq; caudarum concretæ in pilulas ac siccatae per se tusæq; in farinā & illitæ dentibus mire prosunt etiam labentibus: gingivisq; si carcinoma serpat. Iam uero pura uel lera aut per se imposita cæcis doloribus: aut accepto sulphure & cinis eorum genitalium uitij. Tantumq; polent: ut medicamentis quoq; superponantur. Medentur ante omnia & pecori ipsi: si fastidio nō pascatur. Cauda enī quæ arētissime præligata euulsa idē lana statim uescitur. Traditq; qd extra nodū sit e cauda præmori.

De ouorum natura.

Ca. iij.

Ana habet & cum ouis societate simul fronti impositæ contra epiphoras. Non opus est eas i hoc usu radícula esse curata. Neq; aliud q̄ candidū ex ouo infundi ac pollinē thuris. Oua per se infuso candido oculis epiphoras. cohibent: urentesq; refrigerant. Quidam cum croco præferunt: & pro aqua miscent collyrijs. Infantibus uero contra lippitudines uix aliud remedium est: butyro ammixto recenti. Eadē cum oleo trita ignes sacros leniunt: betæ folijs super illigatis. Candido ouorum in oculis & pili reclinantur ammoniaco trito: ammixtoq; . Et Vari in facie cum pineis nucleis ac melle modico. Ipsa facies illita sole non adurit. Ambusta aquis si statim ouo occupentur: pustulas non sentiunt. Quidam ammiscent farinam hordeaceam: & salis parum. Vlcerebus uero ex ambusto cum candido ouorum tostum hordeum: & suillo adipe mire prodest. Eadem curatione ad sedis uitia utuntur. Infantibus quidem etiam si quid ibi

precipiat. Ad pedum rimas ouorum candido decocto cū
 cerusæ denariorum duorum pondere pari spumæ argen-
 ti myrrhæ exiguo deinde uino. Ad ignem sacrum candi-
 do ouorum trito cum amylo. Aiunt ad uulnera candido
 glutinari. Calculosq; pelli. Lutea ouorum cocta ut indu-
 rescant: admixto croco modice: item melle & lacte mu-
 lieris illita dolores oculorum mitigant. Vel cum rosa-
 ceo & mulso lana oculis imposita: uel cum trito apij se-
 mine ac polenta in mulso illita. Prodest & tussitibus
 per se luteum deuoratum liquidum: ita ut dentibus non
 attingatur. Thoracis distillationibus. Faucium scabri-
 ciæ. Priuatim contra hemorrhoidum morsum illinitur:
 sorbeturq; crudū. Prodest & renibus: uesicæ: rosionibus
 exulceratiōibusq; & cruēta excreantibus. Quinq; ouo-
 rū lutea i uini hemina cruda sorbētur dysentericis: cū iu-
 re putaminis sui & papaueris succo: aut uino. Datur coe-
 liacis cū uinæ passæ pinguis pari pōdere: & malicorio p-
 tridū aqvis portiōibus. Et alio mō lutea ouorū triū lar-
 di ueteris & mellis quadrātibus. Vini ueteris cyathis
 tribus trita ad crassitudinē mellis: & cū opus sit auel-
 lane nucis magnitudine ex aqua pota. Itē ex oleo fricta
 terna totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & illita
 lyenicis. Sanguinē aut reiciētibus cū tribus cyathis mu-
 sti. Vtūtur iisdē ad linētia si uetustiora sint: cū bulbis:
 ac melle. Sistūt et mēses mulierū cocta & ex uino pota
 Inflatōes quoq; uulue cruda cū oleo ac uino illita. Vt
 lora sunt & cervicis doloribus cū anserino adipe &
 rosaceo. Sedis etiā uitijs durata igni: ut colore quoq; p-
 sint. Et cōdylomatis cū rosaceo. Itē ambustis durata in
 aqua mox i pruna putaminibus exustis tū lutea ex rosa-
 ceo illinūtur. Fiūt & tota lutea: q̄ uocāt Sitista: cū tri-
 duo icūbata tollūt. Stomachū dissolutū cōfirmāt pulli

LIBER

ouorum cum gallæ dimidio : ita ut ne ante duas horas
 alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ip-
 so ouo decoctos ammixta uini austeri hemina : & pari
 modo olei polentæq; Membrana putaminis detracta si
 ue crudo siue decocto : labiorum fissuris medetur. Puta-
 minis cinis in uino potus sanguinis eruptionibus. Com-
 buri sine membrana oportet. Sic fit & dentifricium .
 Idem cinis & mulierum menses cum myrrha illitus si-
 stit. Firmitas putaminum tanta est : ut recta nec ui : nec
 pondere ullo frangantur : nec nisi paululum inflexa ro-
 tunditate. Tota oua adiuuant partum cū ruta & ane-
 tho & cymino pota ex uino. Scabiem corporum ac pri-
 ritum oleo & cedria mixtis tollunt. Vlcera quoq; hu-
 mida in capite cyclamino ammixta . At puris & san-
 guinis excreationes ouum crudum cū porri sectiui suc-
 co : pariq; mensura mellis græci callefactum hauritur.
 Dantur & tussientibus cocta & trita cum melle : &
 cruda cum passo oleiq; pari modo. Infunduntur & ui-
 rilitalis uitij singula cum ternis passi amyliq; semin-
 cia a balneis. Aduersus ictus serpentiū cocta tritaq; adie-
 cto nasturtio illinuntur. Cibos quot modis iuuent. notū
 est : cum transmittant faucium tumorem calfactuq; obi-
 ter foveant. Nullus est alius cibus qui i aegritudine alat
 neq; oneret. Similiq; uini usum & cibi habeat. Macera-
 torum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cum
 farina in pane subactis : coeliaci recreantur. Quidā ita re-
 soluta i patinis torreri putāt. Quo gñe nō alios tantū
 sed & mēses foeminarum sistūt : aut si maior sit ipetus
 cruda cū farina ex aqua hauriūtur. Et p se lutea ex iis
 decocta rursum i aceto donec indurescāt. Iterūq; cū tri-
 to pipere torrentur ad coibendas aluos . Fit & dysen-
 tericis remedium singulare ouo effuso in fictili nouo

eiusdemq; oui mensura ut paria sint omnia melle mix-
to mox aceto. Itē oleo confusis crebroq; permixtis. Quo
fuerint ea excellentiora : hoc præsentaneum remedium
erit. Alij eadem mensura pro oleo & aceto resinā adij-
ciunt rubentem uinumq; & alio modo temperant olei
tantum mensura pari pineiq; corticis duabus sexagesi-
mis denariorū. Vna eius quod rhus diximus mellis obo-
lis quinq; simul decoctis ita ut cibus alius post quattuor
horas sumatur. Torminibus quoq; multi medentur oua
bina cum alis piscis quattuor una atterendo uiniq; hemi-
na calfaciendo atq; ita potui dando. Et ne quid desit ouo-
rum gratiæ: candidum ex ijs admixtum calci uiuæ gluti-
nat uitri fragmenta. Vis uero tanta est ut lignum perfu-
sum ouo non ardeat. Ac ne uestis quidem contacta adu-
ratur. De gallinarum autem ouis tantum locuti sumus :
cum & reliquarum alitum restant magnæ utilitates si-
cut suis dicemus locis. Præterea est ouorum genus in ma-
gna galliarum fama omissum a græcis. Angues ea (nu-
meremus est ouorum) conuoluti saluius faucium corpo-
rumq; spumis: artificii cōplexu glomerantur: anguinum
appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari:
sagoq; oportere intercipi: ne tellurem attingat. Profuge-
re raptorem equo: Serpentes enim insequi: donec arcean-
tur amnis alicuius interuentu. Experimentuz eius esse si
contra aquas fluitet: uel auro cinctum. Atq; (ut est mago-
rum solertia occultandis fraudibus sagax) certa luna ca-
piendum censent tanquam construere operationem eam
serpentium humani sit arbitrij. Vidi equidem id ouum
mali orbiculatim modici magnitudine. Crusta arthila-
ginis uelut acetabulis brachioruz polypi crebris: insigne
druidis. At uictorias litium: ac regum aditus maxi-
me laudatur. Tantæ uanitatis ut habentem id in lite in

LIBER

finu equitem romanum euocatum a Diuo Claudio prin-
cipe interemptum non ob aliud sciam. Hic tamen com-
plexus anguium & efferatorum concordia causa uide-
tur esse: quare exteræ gentes caduceum in pacis argumen-
tis circumdata effigie anguium fecerint. Neq; eniz crista-
tos esse in caduceo mos est. De anserum ouis magnæ utili-
tatis: ipsiq; anseri dicturi hoc uolumine debemus hono-
rem: & comagenorum clarissimæ rei. Fit ex adipe anse-
rum. Alioquin celeberrimi usus est. At hoc in comagene
syriæ cum cynnamo casia: pipere albo: herba: quæ coma-
gene uocatur: obrutis niue uasis: odore iucundo: utilissi-
mum ad perfrictiones: cōuulsiones: cæcos ac subditos do-
lores: omniaq; quæ acopis curantur. vnguentumq; pari-
ter & medicamentū est. Fit & in syria alio modo. Adi-
pe anium curato (ut diximus) additis erysisæptro xylo-
balsamo phoenice elatæ: item calamo singulorum ponde-
re qui sit adipis cum uino bis aut ter subferuefactis. Fit
autem hyeme: quoniam æstate nō glaciatur nisi accepta cæ-
ra. Multa præterea remedia sunt ex anseris: quod miror
æq; q̄ in coruis. Nanq; anser coruisq; ab æstate in autum-
num morbo conflictari dicuntur. De anserum honore
quem meruere gallorum in capitolium ascensu depre-
benso: diximus.

Remedia de cane: & ex animalibus quæ placita non
sunt: sed fera: & ex uolucris: & contra morsus
phalangiorum.

Ca. iij.

Adem de causa supplicia annua canes pendūt
e inter ædem iuuentutis & summanij uiui in
fuitas sambucea arbore fixi. Sed plura de hoc
animali dici cogunt priscorum mores. Catulos lactan-
tes adeo puros existimabant ad cibum: ut etiam placan-
dis numinibus hostiarum uice uterentur ijs. Genito ma-

ne titulo res diuina fit: & in cœnis deorum etiamnum
ponitur. Catulina adicialibus quidem epulis celebrem
fuisse: Plauti fabulæ sunt indicio. Sanguine canino con-
tra toxica nihil præstantius putatur. Vomitiones quoq;
hoc animal monstrasse uidetur. Et alios usus ex eo mire
laudatos referemus suis locis. Nunc ad statutum ordinẽ
pergemus. aduersus serpentium ictus efficacia habentur
finum pecudis recens in uino decoctum illitumq; . Mu-
res disecti & impositi quorum natura non est spernen-
da præcipue in ascensu syderum ut diximus: cuz lumine
lunæ fibraruz numero crescente atq; decrescente. Tradūt
magi iocinere muris dato porcis in fico sequi dantem id
animal. In homie quoq; similiter ualere: sed resolui cya-
tho olei potio. Mustellarum duo genera. Alterũ siluestre.
Distant magnitudine. Græci uocant ictides . Harum fel
contra aspidēs dicitur efficax: cætero uenenum. Hæc au-
tem quæ in domibus nostris oberrat: & catulos suos
(ut auctor est Cicero) quotidie transfert: mutatq; se-
dem: serpentes prosequitur. Ex ea inueterata sale dena-
rij pondus in cyathis tribus datur percussis aut uentri-
culus coriandro factus inueteratusq; & in uino potus
Et catulus mustellæ etiam efficacius. Quædam puden-
da dictu tanta auctorum asseneratione commendantur
ut præterite fas non sit. Si quidem illa concor-
dia rerum: aut repugnantia medicinæ gingnuntur.
Veluti cimicium animalis foetidissimi: & dictu quo-
q; fastidiendi natura contra serpentium morsus &
præcipue aspidum ualere dicitur. Item contra uene-
na omnia. Argumento q̄ dicunt gallinas quo die id
ederint non interfici ab aspidē. Carnes quoq; earum
percussis plurimum prodesse. Ex ijs quæ tradunt huma-
nissimũ illinire moribus cū sanguine testudinis. Irẽ suf

LIBER

fitu eorum abigere sanguisugas adherentes: haustasq;
ab animalibus restinguere in potu datos. Quamquam
et oculos quidam ijs inungunt tritis cum sale et la-
cte mulierum. Auresq; cum melle et rosaceo ammixtis.
Eos qui agrestes sint: et in malua nascantur crematos
cinere permixto rosaceo infundunt auribus. Cætera quæ
de ijs tradunt: uomicæ et quartanarum remedia: alio-
rumq; morborum quamquam ouo aut cæra aut faba in-
clusos censeant deuorandos falsa nec referenda arbitror.
Lethargi tamen medicinæ cum argumento adhibet: quo-
niam uincatur aspiduz somnifici uis septenos in cyatho
aquæ dantes: puerilibus annis quaternos. Et stranguriæ
fistulæq; imposuere: adeo nihil illa rerum omnium pa-
rens sine ingentibus causis genuit. Quin et adalligatos
leuo brachio binos lana subrepta pastoribus resistere no-
cturnis febribus prodiderunt: diurnis in rosaceo panno.
Rursus iis aduersatur scolopendra suffituq; necat. Aspi-
des percussos torpere et somno necant: omnium serpen-
tium minime sanabiles. Sed et uenenum earum si san-
guis attingit: aut recens uulnus statim interimit. Inuete-
ratum ulcus tardius. De cætero potum quantalibet co-
pia: non nocet. Non enim est tabifica uis: itaq; occisa mor-
su earum animalia cibis innoxia sunt. Contarer in pro-
ferendo ex iis remedia: nisi M. Varronez scirem. lxxxiiij.
uitæ anno prodidisse aspidum ictus efficacissime curari
hausta a percussis ipsorum urina. Basilici: quem etiam
serpentes ipsi fugiunt alios olfactu necantem: qui homi-
nem uel si aspiciat tantum: dicitur interimere: sanguinez
magi miris laudibus celebrant coeuntem picis modo et
colorem dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei
et successus petitionum a potestatibus et a dijs etiaz
precum: morborum remedia beneficiorum munere. Qui

dam id saturni sanguinem appellant. Draco non habet
uenena. Caput eius limini ianuarum subditum propitia
tis oratione dijs fortunatam domum facere promittunt.
Oculis eius inueteratis & cum melle tritis inunctis nō
pauescere ad nocturnas imagines etiam pavidos cordis.
Pinguē in melle dorcadum nervis ceruinis adalligatum
in lacerto conferre iudiciorum uictoriam. Primum spon
dillum aditus potestatum mulcere. Dentes eius illigatos
pellibus caprearum ceruinis nervis: mites prestare domi
nos: potestateq; exorabiles. Sed super omnia est compo
sitio: qua inuictos faciunt magorum mendacia. Cauda
draconis & capite uillis leonis e fronte & medulla
eiusdem qui uictoris spuma canis unguibus adalligatis
ceruio corio: nervisq; cerui alternatis & dorcadis. Quæ
arguisse non minus refert: q̄ contra serpentes remedia
demonstrasse: quoniam hæc morborum beneficia sunt.
Draconum adipem uenenata fugiunt. Item uirus ichneu
monum. Et cutis cinere in aceto perunctos. Vipere caput
impositum uel alterius q̄ quæ percusserit: sine fine pro
dest. Item si quis eam ipsam in uapore baculo sustineat:
aiunt eum futura præcinere. Item si quis exustæ eius
cinerem illinat. Reuerti autem ad percussum serpentem
necessitate naturæ. Nigidius auctor est. Caput quidem
dissecant scythæ: interq; aures eximunt lapillum quem
aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipso toto capite utun
tur. Fiunt & ex uipera pastili qui theriaci uocantur a
græcis: ternis digitis utrinq; amputatis: exemptisq; in
teraneis & linore spinæ adherente: reliquo corpore in
patina ex aqua & anetho discocto: spinisq; exemptis
& addita similagine: atq; ita in umbra ficatis pastil
lis: quibus ad multas medicamenta utuntur: Significan
dum uidetur e uipera tantum hoc fieri. Quidam purga

LIBER

te ut supradictum est adipem cum olei sextario decoquunt
 ad dimidias. Ex eo cum opus sit ternis stillis addi-
 tis in oleum perunguntur: ut omnes bestiae fugiant eos.
 Præterea constat contra omnium serpentium ictus
 quamuis insanabiles ipsarum serpentium exta imposi-
 ta auxiliari. Eosque qui aliquando uiperæ iecur coctum
 auferint: nunquam postea feriri a serpente. Neque an-
 guis uenenatus est nisi per mensem luna instigatus.
 Sed prodest uiuus comprehensus: & in aqua contri-
 tus: si foveatur ita morsus. Quin & inesse ei reme-
 dia multa creduntur: ut dicemus. Et ideo Aesculapio
 dicatur. Democritus quidem monstrat quædam ex ijs
 confici: ut possint auium sermones intelligi. Atqui
 anguis aesculapius epidauro romam aduectus est: nul-
 loque pascitur: & in domibus. Ac nisi incendijs se-
 mina exurerentur non esset fecunditati eorum resi-
 stere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus
 est: quod in aqua uiuit: hydri uocantur: nullis serpentium
 inferiores ueneno. Horum iecur seruatum aduersus per-
 cussos ab ijs auxilium est. Et scorpio tritus stellionum
 ueneno aduersatur. Fit enim & e stellionibus malum
 medicamentum. Nam cum immortalis est in uino facies
 eorum qui biberint lentigine obducit. Ob hoc in unguen-
 to necant eum insidiantes pellicum formæ. Remedium
 est oui luteum & mel ac nitrum. Fel stellionum tri-
 tum in aqua: mustellas congregare dicitur. Inter om-
 nia uenenata salamandræ salus maximum est. Cæte-
 ra enim singulos feriunt: nec plures pariter interi-
 munt: ut omittam: quæ perire conscientia dicuntur ho-
 mine percusso: neque amplius admitti ad terras. Sala-
 mandra populos pariter necare improuidos potest.
 Nam si arbori irrepserit: omnia poma inficit ueneno:

O eos qui ederint: necat frigida ui nihil aconito di-
 stans. Quinimmo si contacto ab ea ligno uel pede: quo
 crusta panis incoquatur: idem ueneficum est: uel si in
 puteum cadat. Quippe cum salina eius quacunq; parte
 corporis: uel in pede immo respersa omnis in toto cor-
 pore defluat pilus. Tamen talis & tanta uis ueneni
 a quibusdam animalium ut suibus manditur: domina
 te eadem illa rerum dissidentia. Venenum eius extin-
 gui primum omnium ab ijs quæ uestantur illa: ueri-
 simile est. His uero similia sunt: quæ produntur can-
 tharidum potu: aut lacerta in cibo sumpta. Cætera ad
 uersantia diximus: dicemusq; suis locis. Ex ipsis quæ
 magi tradunt contra incendia: quoniam ignes sola ani-
 malium extinguat: si forent uera iam esset experta ro-
 ma. Sestius uenerem accendi cibo earum si detractis in-
 teraneis & pedibus & capite in melle seruentur tra-
 dit: negatq; restingui ignem ab ijs. Ex uolucris in au-
 xilio contra serpentes primum uultur est. Annotan-
 dum quoq; minus uirium esse nigris pennarum. Ex ijs
 enim si urantur: nidore fugari eas dicunt. Item cor-
 eius alitis habentes tutos esse ab ipetu nō solū serpētū: s; etia ferarū: & latronū ac regū ira. Carnibus gallinaco-
 rū ita ut tepebūt auulse appositis: uenena serpētū domā-
 tur. Itē crebro i uīo poto. Parthi gallinæ malūt crebrū
 plagis iponere. Ius quoq; ex ijs potū præclare medetur:
 & in multis alijs usibus mirabile. Pātheræ leonesq; nō
 attingūt perūctos eo: p̄cipue si & allū fuerit i costum.
 Aliū soluit. Validius e uetere gallinaco. Prodest & cō-
 tra longinquas febres: & torpētibus mēbris tremulisq;
 & articularijs morbis: & capitis doloribus. Epipho-
 ris inflationibus: fastidijs incipienti tenasmo: iocineri:
 rēbus: uesicæ. Cōtra cruditates: suspiria. Itaq; etiā faciē-

LIBER

di eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere
marino: aut cibio: aut cappari: aut apio: aut herba mer-
curiali: aut polypodio: aut anetho. Vtilissima autem in
congijs tribus aquæ ad tres heminas cum supradictis
herbis: & refrigeratum sub diuo dari tempestiuus ante
cedente uomitione. Non præteribo miraculum quâquaz
ad medicinam non pertinens. Si auro liquefcenti galli-
narum membra misceantur: consumunt illud in se. Ita
hoc uenenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo e sar-
mentis addito collo non canunt. Auxiliatur contra ser-
pentes & columbarum caro recens cõscripta & hiru-
dinum. Bubonis pedes usti cum plumbagine herba. Nec
omittam in hac alite quoq; exemplum magicæ uanitat-
tis: Quippe præter reliqua portentosa mendacia. Cor
bubonis impositum mammae mulieris dormientis sinis-
træ: tradunt efficere: ut omnia secreta pronunciet. Præ-
terea in pugnam ferentes idem fortiores fieri: Eiusdem
ouo ad capillos remedia demonstrant. Quis autem quæ-
so ouum bubonis uidere potuit: cum tam ipsam autem
uidisse prodigium sit? quis utiq; experiri & præcipue
in capillo? sanguine quidem pulli bubonis etiam crissa-
ri promittunt capillum. Huius generis prope uideri pos-
sunt quæ tradunt & e uestertiliõe: q; si sit circumlatus
domui uiuus & per se fenestram inuerso capite infiga-
tur amuletum esse. Priuatimq; ouilibus circumlatus
totiens & pedibus suspensum sursum insuperliminare
Sanguinem quoq; eius cum carduo contra serpentium
ictus inter præcipua laudat. Phalāgium est italiæ igno-
tum & plurium generum. Vnum simile formicæ: sed
multo maius: ruffo capite: reliqua parte corporis nigra
albis itercurfantibus resperses guttis. Acerbior huius q̃
uestpæ ictus. Vniuit maxime circa furnos & molas. In re

medio est si quis eiusdem generis alterū percussio ostendat. Et ad hoc seruantur cū mortui inueniuntur. Et cortices eorū cōtriti & poti medentur. Et mustellæ catuli ut diximus supra. Aeq; phalangion græci uocant inter genera araneorū: sed distinguūt lupi noīe. Tertiū genus est eodē phalangij noīe araneus: lanuginosus: grandissimū capite. Quo dissecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo: adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante solis ortū præstant ne cōcipiāt: ut Cecilius in cōmētarijs reliquit. Vis ea annua est: quā solam ex omni atocio dixisse fas sit: quoniā aliquarū fecūditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur et rhagio acino nigro similis ore minimo sub aluo pedibus breuissimis: tanq̃ imperfectis. Dolor a morsu eius qualis a scorpione. Urina similis araneis textis. Idē erat asortiō: nisi distingueretur uirgulis albis. Huius morsu genna labefactantur. Peior utroq; est cæruleus: lanugine nigra: caliginē concitans: & uomitus araneosus: etiāū deterior a crabrone penna tantū differens. Hic & ad maciē perducit. Myrmecion formicæ similis capite: aluo nigra: guttis albis distinguentibus. Vesprium dolore torquet. Tetragnathij duo genera habēt: peior mediū caput distinguente linea alba & transuersum altera hic oris tumorem facit. At cinereus posteriori parte candidās lentior. Minime aut noxius eodē colore qui telas muscis in parietibus latissime pādīt. Contra omniū morsus remediū est galinaceū cerebrum cum piperis exiguo potum in posca. Item formicæ quinq; potæ. Pecudū fimi cinis illitus ex aceto. Et ipsi aranei quicūq; in oleo putrefacti. Murisaranei morsus sanatur coagulo agnino in uino poto. Vngulæ arietinæ cinere cum melle. Mustellæ catulo ut in serpentibus dictum est. Si iumenta momorderit: mus recēs cum sale

LIBER

imponitur: aut fel uespertilionis ex aceto. Et ipse musa-
ranus cōtra se remedio est diuulsus & impositus. Nā
si pręgnans momorderit: protinus dissilit. Optimum: si
is imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc
usum seruant in oleo aut luto circūlitos. Est & contra
morsum eius remedio terra exorbita. Ferunt enim non
transiri ab eo orbitā torpore quodā naturę. Scorpionis
bus contrarius maxime inuicē stellio traditur: ut uisu
quoq; pauorē ijs afferat: & torporem frigidi sudoris.
Itaq; in oleo putrefaciunt eum: & ita eo uulnera per-
ungunt. Quidam oleo illo spumā argenteam decoquūt
ad emplastri genus atq; ita illinunt. Hunc gręci colo-
rem uocant & ascalabotē & galeotē. In italia non na-
scitur. Est enim hic plenus lentigine: stridoris acerbi. Et
nescitur quę omnia a nostris stellionibus aliena sunt.
Prodest & gallinarū fimi cinis illitus. Draconis iecur
Lacerta diuulsa. Mus diuulsus. Scorpio et ipsę suę pla-
gę impositus: aut assus in cibo sumptus aut potus in
meri cyathis duobus. Propriū est scorpionum q; manus
palma non feriunt: nec nisi pilos attigere. Lapillus qua-
liscunq; ab ea parte qua in terra erat appositus plagę
lenit dolorem. Item testa sicut erat terra operta ex qua
parte sicut erat imposita liberare dicitur. Non debent
respicere qui imponūt. Et cauere ne sol aspiciat: Vermes
terreni triti impositi prosunt. Multa & alia ex his re-
media sunt: ppter quę in mellē seruantur. Noctua api-
bus cōtraria & uespis crabrōibusq; & sanguisugis. pi-
ci quoq; martij rostrū secū habentes: non feriuntur ab
ijs. Aduersantur & locustarum minimę sine pennis:
quas atelabos uocant. Est & formicarum genus uene-
natū. Non eas nouere in italia. Solifugas Cicero appel-
lat. Salfugas betica. Iis cor uespertilionis contrariū om̃

nibusq; formicis & salamandris resistit. Cantharidas diximus. Sed & in ijs magna quæstio: quoniã ipsæ uenena sunt potæ uesicæ cum cruciatu præcipuo. Cossinū equitem romanum amicicia Neronis principis notum: cum is lichene correptus esset: uocatus ex ægypto medicus ad hanc ualitudinē eius a Cæsare: cum cantharidū potum præparare uoluisset: interemit. Verū illitas prodesse non dubiū est cum succo taminiæ uuæ: et senu ouis uel capræ. Ipsarum cantharidum uenenum in qua parte sit non cōstat inter auctores. Alij in pedibus & capite existimant esse. Alij negant. Conuenit tantum penas earum auxiliari in quacūq; parte sit uenenu. Ipsæ nascuntur ex uermiculo in spongia maxime cynhorodi: quæ fit in caule. Sed fecundissime in fraxino. Ceteræq; in alba rosa minus efficaces. Potentissimæ inter omnes uariæ luteis lineis: quas in pennis transuersas habent. Multum pingues inertiores minutæ latæ pilosæ. Inutilissimæ uero unius coloris machræq;. Conduntur in calice fictili nō picato & lintheo colligato congestæ rosa matura. & suspenduntur super acetum cum sale feruens: donec per linteolum uaporentur: Postea reponuntur. Vis earum adurere corpus: crustas obducere. Eadem pityocampis in picea nascentibus. Eadem buprestis: similiterq; præparantur. Efficacissime omnes ad lepras lichenasq; dicuntur. Menses ciere: & urinam. Ideo & Hippocrates hydropicis dabat. Cantharides obiectæ sunt Catoni uticensi: ceu uenenum uendidisset in auctione regia: quoniam eas sestertijs sexaginta addixerat.

De senu camelino: & cane rabido: & la-
certa: & anseribus: & columbis: & mu-
stellis remedia.

Ca. v.

DD ij

LIBER

T fenum autē struthio camelinū tunc uenisse.
 e festerijs. lxxx. obiter dictum sit: efficacioris
 ad oia usus q̄ est adeps anserinus. Diximus et
 mellis uenenati genera. Contra quod utuntur melle: in
 quo apes sint mortuæ. Idem potum in uino remediū est
 uitiorū quæ cibo pisciū gignuntur. in canis rabidi mor=
 su tuetur a pauore aquæ capitis canini cinis illitus uul=
 neri. Oportet igne comburi omnia eodē modo: ut semel
 diximus: in uase fictili nouo argilla: circūlito: atq; ita
 in furnū indito. idem in potione proficit. Quidā ob id
 edendū dederunt. Aliqui & uermē e cadauere canino
 adalligauere. Menstruare canis in panno subdidere ca=
 lici aut intus. ipsius caudæ pilos combustos insuere uul=
 neri. Cor caninū habentē fugiūt canes. Non latrāt uero
 lingua canina in calciamento subdita pollici. Aut cau=
 dā mustellæ quæ abscesa dimissa sit habentes. Est limus
 salinæ sub lingua rabiosi canis qui datus in potu fieri
 hydrophouos non patitur. Multo tamē utilissimē iecur
 eius qui in rabie momorderit datur. Si possit fieri cru=
 dum mandendū. Si minus quoquomodo coctū aut ius
 incoctis carnibus. Et uermiculus in lingua canū qui uo=
 catur a græcis lytra: quo exempto ifantibus catulis nec
 rabidi fiunt: nec fastidium sentiunt. idem ter igni cir=
 cūlatus datur morsus a rabioso: ne rabidi fiant. Et ce=
 rebello gallinaceo occurratur. Sed id deuoratū anno tā=
 tum eo prodest. Aiunt & cristam galli contritam effi=
 caciter imponi. Et anseris adipē cū melle. Saliūtur &
 carnes eorū qui rabidi fuerūt ad eadē remedia in cibo
 dādæ. Quin & necātur catuli statim in aqua ad sexū
 eius qui momorderit: ut iecur crudum deuoretur ex ijs.
 Prodest & fimū gallinacū dūtaxat ruffum: ex aceto
 impositū. Et murisaranæ caudæ cinis ita ut ipse cui ab=

*Rabiosi canis
ura.*

scissa sit: uiuus dimittatur. Glebula ex hirundinum ni-
do illita ex aceto: uel pulli hirundinis combusti. Membra
na siue senectus anguium uernatione exuta cum cancro
masculo trita. Nam etiam per se reposita in arcis arma-
rijsq; tineas necat. Tanta uis mali est urina quoq; calca-
ta rabiosi canis noceat maxime ulcus habentibus. Reme-
dium est fimum caballinum aspersum aceto & calfac-
tum in fico impositum. Minus hoc miretur qui cogitet
lapidem a cane morsum: usq; in prouerbium discordiæ
uenisse. Qui in urinam canis suam egresserit: torporem
lumborum dicitur sentire. Lacerta quã hysepa alij chal-
cidem uocant in uino pota: morsus suos sanat. Venefi-
cys ex mustella siluestri factis contrarium est ius galli
nacei ueteris large haustum: peculiariter contra aconi-
tum addi parum salis oportet. Gallinarum fimum dū-
taxat candidum in hysope decoctum aut mulso: uenena
fungorum buletorumq; astringit. Item inflammationes
ac strangulationes: quod miremur: cum si aliud animal
gustauerit id fimum torminibus & inflationes afficia-
tur. Sanguis anserinus contra leporis marinos ualet: cū
olei æqua portione. Item contra medicamenta mala om-
nia: asseruatur cum lemnia rubrica & spinæ albæ suc-
co pastillorum drachmis quinq; qui in cyathis ternis
aquæ bibātur. Item mustellæ catulus ut supra diximus
preparatus. Coagulum quoq; agnini aduersus omnia
mala medicamenta pollet. Item sanguis anatum ponti-
carū. Itaq; & spissatus seruatur: uinoq; diluitur. Qui-
dam fœminæ anatis efficaciorē putant. Simili modo
contra uenena omnia cicomiarum uentriculus ualet. Co-
agulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum priuatim
aduersus cantharidas. Item lac ouium calidum: præter
quam iis qui buprestin aut aconitū biberint. Colūbarū

DD iij

LIBER

siluestriū fīmū priuatim cōtra argenti uiui potū. Cōtra
toxica mustella uulgaris ineterata binis drachmis pota

Ad alopecias tollendas: & ad pilos reddendos: & ad lendes tollendas: & ad palpebras: & ad glaucomata: & ad oculos: & ad parotidas remedia. Ca. vi.

Lopencias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle. Item ungularū mūli uel mulæ ex oleo myrtheo. Præterea (ut Varro noster tradit) murinū fīmū quod itē muscerdas appellat. Et muscarum capita recentia prius folio ficulneo asperatas. Alij sanguine muscarū utuntur. Alij decē diebus cinerē earum illinunt cū cinere chartæ uel nucū: ita ut sit tertia pars e muscis. Alij lacte mulierū cum brasi ca cinerem muscarū subiiciunt: quidā mel tantū. Nullū animal minus docile existimatur minori sue intellectus Quo mirabilius est olympiæ sacro certamine nubes earum immolato tauro deo quē Myoden uocant extra territorium id abire. Alopecias cinis emuriū capitibus candisq; & totius muris emendat: præcipue si ueneficio acciderit hæc iniuria. Item herinacei cinis cum melle: aut coriū cōbustū cū pice liquida. Caput quidē eius uestiū per se etiā cicatricibus pilos reddit. Alopecias aut in ea curatione preparari oportet nouacula & sinapi. Quidam ex aceto uti maluerunt. Quæ de herinaceis dicuntur omnia tanto magis ualebunt in hystrice. Lacertæ quoq; ut diximus combustæ cum radice recentis harundinis: quæ ut una cremari possit minutatim findenda est. Itemq; myrtheo oleo permixto cineres capillorū defluvia cōtinent. Efficacius uirides lacertæ oīa eadē præstant. Etianū utilius admixto sale & adipe ursino & cepa tusa. Quidam denas uirides in .x. sextarijs olei ue-

teris discoquūt contenti semel in mense ungere. Pellium
uiperinarū cinis alopecias celerrime explet. Item galli-
narum fimum recens illitum. Corui ouū in aereo uase p-
mixtū illitūq; derafo capite nigriciā capillis affert. Sed
donec iarescat: oleū ī ore hebēdū ē. Et ne dētes simul ni-
grescāt. Idq; ī umbra faciēdū ē neq; añ triduū abluēdū.
Alij sanguīe Et cerebro eius utūtur cū uino nigro. Alij
excoquūt ipm: Et nocte cōcubia ī plūbeū uas cōdūt. Ali
qui alopecias cantharide trita illinunt cū pice liquida:
nitro preparata cute. Caustica uis earum: cauendumq;
ne exulcerent alte. Postea ad ulcera ita facta capita mu-
riū Et fel muriū et fīmū cū helleboro Et pipere illini
iubēt. Lendes tollūtur adipe canino: uel anguibus ī cibo
sumptis anguillarū modo: aut uernatione earū quā exu-
unt pota. Porrigines felle ouillo cum creta cimolia illi-
ta capiti donec iarescat. Capitis doloribus remedio sunt
cochleae: eae quae nudae inueniuntur nōduz pacte ablato ca-
pite: Et iis lapidea duricia exēpta. Est autē ea calculi la-
titudine: quae alligatur: Et minutae frōti illinuntur tri-
ta. Itē oesypum ossa e capite uulturis adalligata: aut ce-
rebrum cum oleo cedrino peruncto capite Et intus na-
ribus illitis. Cornicis cerebrum coctum in cibo sumptūz
uel noctūe idem praestat. Gallinaceūq; si inclusus ab-
stineatur die ac nocte pari inedia eius qui doleat euil-
sis collo plumis circumligatisq; uel cristis. Mustellae ci-
nis illitus Surculus ex nido milui puluino subiectus. Mu-
rina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter
duas orbitas inuentae officulum per aurem cum ebore
traiectum: uel in pellicula canina adalligatum quod re-
medium pluribus semperq; predest. Fracto capiti ara-
nei tela ex oleo Et aceto imposita non nisi uulnere sa-
nato abscedit. Hæc Et uulneribus tonstrinarum sangui

LIBER

nem sistit. A cerebro uero profluentem anseris sanguis:
aut anatis infusus adeps sistit. Adepsq; earumdem alitū
cum rosaceo coctus. Matutino pascentis harundine ca-
put præcisum maxime luna plena lineo panno adalli-
gāt capitis doloribus licio. Aut cæra alba fronti illinūt
¶ pilos caninos panno adalligant. Cerebrum cornicis
in cibo sumptum palpebras gignere dicitur. Oesypū cū
myrrha calidum penicillo illitū. Idem præstare musca-
rum: fimi quoq; murini cinerem æquis portionibus: ut
efficiatur dimidium pondus denarij promittitur addi-
tis duabus sextis denarij sextini ut omnia oesypo illinā-
tur. Item murini catuli triti in uino uetere ad crassitu-
dinem acopi. Pilos in iis incōmodos euulsos renasci non
patitur fel herinacei. Ouorum stellionis liquor. Salamā-
dræ cinis. Cinis lacerte uiridis: uel in uino albo sole coac-
tus ad crassitudinem mellis in æreo uase. Hirūdinis pul-
lorum cinis cū lacte titymalli spumaq; cochlearū. Glau-
comata dicunt magi cerebro catuli septem dierum emū-
dari specillo dimisso in dextram partem si dexter ocu-
lus curetur: in sinistram si sinister. Aut felle recenti asio-
nis. Noctuarum est id genus maximū: quibus pluma au-
rium modo eminet. Suffisionē oculorū canino felle male-
bat q̄ hyenæ curari Apollonius pitaneus cū melle. Item
albugines oculorū canino felle. Muriū capitū caudarūq;
cinere ex melle inunctis claritatem uisus restitui dicūt.
Multoq; magis gliris aut muris siluestris cinere: aut aq-
læ cerebro uel felle. Cū attico melle cinis ¶ adeps fori-
cis combusti tritus. Lachrymosis oculis plurimum con-
fert sibi. Quod quid sit dicemus in metallis. Mustel-
le cinis suffisionibus. Item lacertæ hirundinisue cere-
brum. Quæ etiam tritæ coctæue fronti illitæ epiphoras
sedant: siue per se siue cum polline: siue cum thure. Sic

☞ Solatis profunt. Viuas quoq; cremare : ☞ cinerem earum cum melle cretico inungi caligines utilissimum est. Iumentorū oculis membrana aspidis quam exuerit cum adipe eiusdem claritatem inunctis facit. Viperam uiuaz in fictili nouo comburere adito foeniculi succo ad cyathum unum ☞ thuris manna : atq; ita suffusiones oculorum ☞ caligines inungere utilissimum est. Medicamentum id echion uocatur. Fit ☞ collyrium e uipera in olla putrefacta uermiculisq; enatis cum croco tritis. Exurit in olla cum sale quem lingendo claritatez oculorum consequuntur : ☞ stomachi totiusq; corporis tepestiuitates. Hinc etiam sal pecori datur salubritatis causa : ☞ in antidotis contra serpentes additur. Et attollitur. Quidam ☞ uiperis utuntur in cibis. Primum omnium occisæ statim salem in os addi iubent : donec liqueat humor quattuor digitorum mensura utrinq; præcisæ : exemptisq; interaneis discoquūt in aqua aut oleo sale anetho : ☞ omnibus aut statim uescuntur : aut a pane colligunt ut sæpius utantur. Tus præter supradicta pediculos e toto corpore expellit : pruritusq; etiā summæ cutis. Effectum ostendit ☞ per se capitis uiperini cinis. Vtilissime oculos inungūt. Itemq; adeps uiperinus. De felle non audacter suaferim : quæ præcipiūt : quoniam ut suo loco docuimus : nō aliud est serpentium uenenū. Anguium adeps erugini mixtus ruptas oculorum partes sanat : ☞ membrant siue earum senectus uernatione exuta si adfriatur claritatem oculorū facit. V lula quoq; fel p̄ dicatur ad albugines : suffusiones : caligines. Adeps similiter ad claritatem : Aquilæ : q̄ diximus pullos ad contuendum solem experiri : mixto felle cū melle attico inunguntur nubeculæ : ☞ caligationes : suffusionesq; oculorū. Ea dē uis ☞ in uulturino felle est : cū porri succo ☞ melle

LIBER

exiguo. Item in gallinæ felle alligato ad argema. Et ad albugines ex aqua diluto. Item ad suffusiones oculorum maxime candidi gallinæ. Fimum quoque gallinæorum duntaxat rubrum lusciosis illinendum monstrat. Laudant et gallinæ fel: sed præcipue adipem contra pustulas in pupillis. Hoc scilicet eius rei gratia saginant. Adiuuat mirifice eruptas oculorum tuniculas ammixtis schisto et hematite lapidibus. Fimum quoque earum duntaxat candidum oleo in uetere corneis pyxidibus adseruant ad pupillarum albugines. Qua in mentione significandum est paucos fimum suum resorbere tradi inuidentes hominum utilitatibus. Accipiter decoctus in rosa ceo efficacissimus ad inunctiones omnium uitiorum putatur. Item fimi eius cinis cum attico melle. Laudatur et milui iecur. Fimum columbarum ex aceto ad ægylophas. Similiter et ad albugines et ciatrices: Fel anserinum sanguis anatum contusis oculis ita ut postea hyssopo et melle inungantur. Fel perdicum cum mellis æquo pondere: per se uero ad claritatem Doracdis Hippocratis ut putant auctoritate adiicitur: quod in argentea pyxide adseruari iubent. Oua perdicum in uase æreo decocta cum melle: ularibus oculorum et glaucomatis medentur columbarum: turturum: palumbium: perdicum sanguis oculis cruore suffusis eximie prodest. In columbis masculæ efficaciorum putant. Vena autem sub ala: ad hunc usum inciditur: quoniam suo calore utilior est. Super imponi oportet splenium e melle decoctum: lanamque succidam ex oleo et uino. Earumdem auium sanguis nyctalopas sanat. Et iecur ouium. Atque ut in capris diximus efficacius fuluæ. Decocto quoque eius oculos abluere suadent: et medulla dolores humoresque illinunt. Bubo

nis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. Turturis finum albugines extenuat. Item cochlearum cinis. Finum cenchridis accipitruꝝ generis hanc græci faciunt. Argema ex melle omnibusque quæ supra scripta sunt sanantur. Mel utilissimum oculis in quo sunt apes immortuæ. Ciconiæ pullum qui ederit: negatur annis continuis lippiturus. Item qui draconis caput habeat. Huiusque adipe & melle cum oleo uetere incipientes caligines discuti tradunt. Hirundinū pullos plena luna excæant: restitutaque earum acie capita cōburuntur. Hoc cinere cum melle utuntur ad claritatem & dolores ac lippitudines & ictus. Lacertas quoque pluribus modis ad oculorum remedia assumunt. Alij enim uiridem includunt nouo fictili ac lapillos qui uocantur ænidia: quæ & inguinum tumoribus adalligari solent: nouem singulos signis signantes: & singulos detrahunt per dies Nono emittunt lacertam. Lapillos seruant ad oculorum dolores. Alij terram substernunt lacertæ uiridi excæatæ: & una in uitreo uase annulos includunt e ferro solido uel auro: cum recepisse uisum lacertam apparuerit per uitrum emissa ea annulis contra lippitudinem utuntur. Alij capitis cinere pro stibio ad sabricias. Quidam uiridem longo collo in sabulosis nascentem comburunt: & incipientem epiphoram inungunt. Et item glaucomata. Mustellæ etiam oculis punctu erutis diunt uisum reuerti: eademque quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculum dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse si serpens uiua dimittatur. Lachrymantibus sine fine oculis cinis stellionis capitis cum stibio eximie medetur. Aranci muscarij tela: & præcipue spelunca ipsa imposita fronti ad duo tria: ita ut a puero impube & capiatur & ipond-

LIBER

tur. Nec is triduo se ostendat ei cui medeatur neue alter
 uter nudis pedibus terram attingat his diebus: mirabili
 ter epiphoras mederi dicuntur. Albugines quoque dicitur
 tollere inunctione araneus candidus longissimis ac tenu
 issimis pedibus contritus in oleo uetere. Sed is etiam cu
 ius crassissimum textum est in contignationibus fere ad
 alligatus panno epiphoras sanare traditur. Scarabei uiri
 dis natura cōtuentium uisum exacuit. Itaque gemmarum
 sculptores contuitu eorum acquiescunt. Aures purgat fel
 pecudis cum melle. Caniniq; lactis instillatio sedat dolo
 rem. Grauitatem adeps cum absinthio et oleo uetere.
 Item adeps anserinus. Quidam adiiciunt succum cepae
 et alij pari modo. Vtuntur et per se ouis formicarum
 Namque huic animali est medicina: constatq; urfos
 aegros hoc cibo sanari. Anserum quoque et omnium auium
 adeps preparatur: exemptisq; uenis omnibus patina no
 ua fictili operta in sole: subdita aqua feruenti liquatur.
 Siccaturq; lineis saccis in fictili nouo repositus loco fri
 gido minus putrescit: addito melle. Murium cinis cum
 melle instillatus: aut cum rosaceo decoctus aurium dolo
 res sedat. Si aliquod animal in aurem intrauerit: præci
 puum remedium est murium fel aceto dilutum. Si aqua
 intrauerit: adeps anserinus cum cepae succo. Gliris detra
 cta pelle: intestinisq; exemptis decoquitur melle in uase
 nouo. Sed medici malunt nardo decoqui usq; ad tertias:
 atq; ita asseruari: deinde cum opus sit strigili tepesfacta
 infundere. Constat deplorata aurium uitia eo remedio
 sanari. Aut si terreni uermes adipe anseris decocti infun
 dantur. Item ex arboribus rubri cum oleo triti exulcera
 tis et ruptis auribus præclare medentur. Lacerti inuete
 rati in os pendentis addito sale contusi et ab ictu lesas
 aures sanant. Efficacissime autem ferrugineas maculas

habentes. Lineis etiam per caudam distincte. Millepeda:
ab alijs centipeda aut multipeda dicta: animal est e uer=
mibus terræ pilosum multis pedibus arcuatim repens ta=
ctusq; contrahens se: oniscon græci uocant. alij tilon. Effi=
caciter sanat aurium dolores in cortice punici mali deco=
ctum cum porri succo. Addunt et rosaceum et in alte=
ram autem infundunt illam autem quæ non arcuatur se=
pa græci uocant: alij scolopendram minorem pernitio=
samq; Cochleæ quæ sunt in usu cibi cum mirrha aut thu=
ris polline apposite. Item minutæ et latæ fracturis au=
rium illinuntur cum melle. Senectus serpentium feruen=
te testa usta instillatur rosaceo ammixto contra omnia
quidem uitia efficax: sed contra grauiolentiaz præcipue
Aut si purulentæ sunt ex aceto. Melius cum felle caprino
uel bubulo aut testudinis marinæ. Vetusior anno eadez
membra non pdest: nec imbre perfusa. ut aliq putant.
Item aranei sanies cum rosaceo: aut per se in lana uel cū
croco. Auribus prodest grillus cum sua terra effusus et
illitus. Magnam auctoritatez huic animali perhibet. Ni=
gidius: maiorem magi: quoniam retro ambulet: terram=
q; terebret: stridat noctibus. Venantur eum formicæ cir=
cumligatæ capillo in cauernam eius coniectæ efflato pri=
us puluere ne sese cōdat: et ita formicæ complexu extra=
hitur. Ventris gallinarum membrana quæ abiici so=
let inueterata et in uino trita auribus purulentis cali=
da infunditur. Gallinarum quoq; adeps. Est et quædā
pinguitudo blattæ si caput auellatur. Hanc tritam una=
cum rosaceo auribus mire prodesse dicunt. Sed lanā qua
incluserint post paulum extrahendam. Celerrime enim
id pingue transire in animal: fieriue uermiculum. Alij
binas ternasue in oleo decoctas efficacissime auribus me=
deri scribunt: et tritas in linteolo imponi contusis. Hoc

LIBER

quoque animal inter pudenda est. Sed propter ammirationem naturae priscorumque curam totum in hoc loco explendum. Plura earum genera fecerunt. Molles quas in oleo decoctas verrucis efficaciter illini experti sunt. Alterum genus Myloecon appellauere circa molas fere nascens. Has capite detracto attritas lepras sanasse Musa et piston in exemplis reliquerunt. Tertium genus et odoris tedio inuisum exacuta clune cum pisseleo sanare ulcera tradunt alias insanabilia. Strumas panos diebus. xxi. impositas: percussa: contusa: caethe: scabiem: furunculosque detractis pedibus et pennis. Nos haec etiam auditu fastidimus. At hercule Diodorus et morbo regio et orthopnoicis restitisse tradit cum resina et melle. Tantum potestatis habet ars ea pro medicamento dandi quicquid uelit. Humanissimi eorum cinerem crematorium reseruandum ad hos usus in cornea pyride censuere. Aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis: aut rheumaticis. Infixa utique corpori illitas extrahere constat. Mel utilissimum auribus quoque est in quo apes emortuae sunt. Parotidas comprimi columbinum stercus uel per se: uel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuaeque cerebrum uel iecur cum oleo infusum auriculae aut parotidae. Multipeda cum resinae tertia illita. Grilli siue illi siue adalligati.

At reliqua morborum genera medicinasque ex iisdem animalibus aut eiusdem generis sequenti dicamus uolumine.

TRIGESIMVS Fo. 216
CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HI
STORIAE LIBER. XXX. PROOEMIUM.

De origine magicæ artis: quando & a quibus cœpe-
rit: & a quibus celebrata fuerit: & reliquæ ex ani-
malibus medicinae. Ca. i.

AGICAS VANITATES SAEPI-
VS: quidem antæcedentis operis parte
m ubicunq; causæ locusq; poscebant: coar-
guimus. Dete gemus etiam nunc in pau-
cis. Tamen digna res est de qua plura
dicantur: uel eo ipso quo fraudulentissima artium pluri-
mum in toto terrarum orbe plurimisq; sæculis ualuit.
Auctoritatem ei maximam fuisse nemo miretur: quando
quidem sola artium tres alias imperiosissimas humanæ
mentis complexa in unam se rededit. Natam primum ē
medicina nemo dubitat: ac sp̄s saluari irrepsisse uelut al-
tiorē sanctioremq; q̄ medicinam ita blandissimis desi-
deratissimisq; promissis addidisse uires religionis: ad
quas maxime etiamnum caligat humanum genus. At-
q; ut hoc quoq; suggesserit miscuisse artes mathemati-
cas nullo non audio futura de sese sciendi: atq; ea e cælo
uerissime peti credente. Ita possessis hominum sensi-
bus triplici uinculo in tantum fastigij adoleuit: ut
hodieq; etiam in magna parte gentium præualeat:
& in oriente regum legibus imperet. Sine dubio il-
lic orta in perside a zoroastre ut inter auctores con-
uenit. Sed utrum unus hic tantum fuerit: an postea
& alius non satis constat. Eudoxus qui inter sapi-
entiæ sectas clarissimam utilissimamq; eam intelligi uo-
luit. zoroastrem hūc sex millibus annorum añ Platonis

LIBER

mortem fuisse prodidit. Sic & Aristoteles. Hermippus
 qui de tota ea arte diligentissime scribit: & uicies centū
 millia uersuum a Zoroastre condita indicibus quoq; uo-
 luminum eius positis explanauit. Etiam præceptorem a
 quo institutum diceret tradidit Agonacem. Ipsum uero
 quinq; millibus annorum ante troianum bellum fuisse.
 Mirum hoc in primis: durasse memoriam artemq; tā lō
 go æuo commentarijs non intercidentibus. præterea nec
 clavis nec continuis successionebus custoditam. Istos. n-
 quisq; communi auditu saltem cognitos habet: qui soli
 cognominantur. Apusorum & Zaratum medos: babylo-
 niūq; Marmaridum: & arabem. Hippocū: assiriū ue-
 ro Zarmocnidam: quorū nulla extant monumenta. Maxi-
 me tamē mirū est in bello troiano tantū de ea arte silen-
 tium fuisse Homero: tātūq; operis ex eadez in Vlyxis er-
 roribus: adeo ut totū opus nō aliūde cōstet. Siquidem p-
 thea & sirenū cātus apud eum nō aliter itelligi uolunt
 Circe utiq; & inferorum euocationem solum hac agi.
 Nec postea quisq; dixit: quonā mō uenisset telmessum re-
 ligiosissimā urbē: q̄do trāsisset ad thessalas urbes: qua-
 rum cognomē diu optinuit in nostro orbe alienæ gentis
 Troianis itaq; tpibus quom Chironis medicinis cōtenta
 esset: solo Marte fulmināte. Miror equidez illis populis
 famā eius in tātum adhæsisse ut Menāder quoq; littera-
 tum subtilitatibus peritus in eadē telmessō genitus thes-
 salam cognominarit fabulā cōplexaz ambages fœmina-
 rum detrahētium luna. Orphea putarem e p̄p̄inquo pri-
 mum intulisse ad uicinas usq; superstitiones: ac medici-
 næ p̄fectum: si nō ex persis esset uis tota: i thraciāq; ma-
 gicā delata fuisset. Primus q̄ extet: ut equidē inuenio cō-
 mētatus de ea erat Hosthanes. Xerses regē psarum bel-
 lo: q̄d is grātiæ intulit comitatus ac uelut semina artis

portetose aspersisse obiter interfecto quacunq; cōmea-
 uerat mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt 30=
 roastrē alium proconnesiū. Quod certū est: hic maxime
 Hosthanes ad rabiē nō auiditatē modo scientiæ eius græ-
 corum populos egit. Quāquā animaduertā summā lit-
 terarū claritatē gloriāq; ex ea sciētia antiquitus & pe-
 ne semper petitā. Certe pythagoras. Empedocles. Demo-
 critus Plato ad hāc discendā nauigauere: exilijs uerius
 q̄ peregrinationibus susceptis. Hanc reuersi prædicane-
 re: hanc in archanis habuere. Democritus Apollonice-
 Captidenem & Dardanum e phœnice illustrauit uo-
 luminibus Dardani e sepulchro eius petitis: suis uero ex
 disciplina eorum editis. Quæ recepta ab alijs hominū
 atq; transisse per memoriā æq; ac nihil in uita mirādū
 est. Instantū fides istis fasq; omne deest: adeo ut ij qui
 cætera de uiro illo probant hæc eius opera esse inficien-
 tur. Sed frustra. Hunc enim maxime effixisse animis eā
 dulcedinē constat. Plenumq; miraculi & hoc pariter
 utraq; artes effloruisse. medicinā dico: magicēq; eadem
 ætate illam Hipocrate: hāc Democrito illustrātibus cir-
 ca peloponnesiacū græciæ bellū: quod gestū est a trecen-
 tesimo urbis nostre anno. Est & alia magices factio a
 Moſe etiānum: & Lotopea iudeis pendens: sed multis
 milibus annorū post zoroastrē. Tanto recentior est cy-
 pria. Non leuē & Alexandri magni tēporibus auctori-
 tatē addidit professione secundus Hosthanes comitatu
 eius exornatus. Planeq; quod nemo dubitet orbē terrarū
 peragravit. Extant itaq; & apud italas gētes uestigia
 eius in. xij. tabulis nostris alijsq; argumētis: quæ priori
 uolumine exposui. Dc. lvij. demū anno urbis Gn. Corne-
 lio Lentulo. P. Licinio Crasso consſ. senatusconsultū fa-
 ctum est: ne homo immolaretur: palāq; in tempus siluit

EE

LIBER III

sacri prodigiosi celebratio. Gallias utiq; possedit & qui
de ad nostrā memoriā. Nāq; Tiberij Caesaris principatus
sustulit druidas eorum: & hoc genus uatū medicorūq;
Quid ipsæ ego hanc memorem artem oceanum quoq;
transgressam: & ad naturæ inane peruectā in britanniā
quæ hodie eā attonite celebrat tantis cerimonijs: ut de-
disse persis uideri possit. Adeo ista toto mundo cōsen-
se re q̄q; discordi & sibi ignoto. Non satis extimari po-
test: quantū romanis debeat: qui sustulere monstra: in
quibus hominem occidere religiosissimum erat: mandi
uero etiam saluberrimum. Vt narrauit Hosthanes.

De speciebus magicæ artis: & Neronis: &
magorum detestatio. Ca. ij.

Pecies eius plures sunt: namq; & ex aqua:
5 & a sphaeris: & ex aere: & stellis: & lu-
cernis ac peluibus: securibusq;: & multis
alijs modis diuina promittit: præterea umbrarū: infero-
rūq; colloquia. Quæ omnia etate nostra princeps Ne-
ro uana falsa q; cōperit. Quippe non citharæ tragicq;
cantus libido illi maior fuit. Fortuna rerū humanarum
summa gestiente in profundis animi uitijs: primūq; im-
perare dijs concupiuit: nec quicq; generosius uoluit. Ne-
mo unq; illi artium ualidius fuit. Ad hæc non opes illi
defuere: nō uires: non discendi ingenium aliaq; non pa-
tiente mundo. Immensum & indubitatum exemplum
est falsæ artis: quā dereliquit NERO. Vtinamq; inferos
potius & quoscunq; de suspicionibus suis deos consu-
lisset q̄ lupanaribus atq; prostitutis mandasset inqui-
sitiones eas. Nulla profecto sacra barbari licet feri q; ri-
tus: non mitiora q̄ cogitationes eius fuissent. Scenius sic
nos repleuit umbris. Sunt quædam magis perfugia ue-
luti lentiginem habentibus non obsequi numina ut cer-

ni non possint. Forte hoc in illo? Nihil membris defuit. Nam dies eligere certos liberum erat. Pecudes uero quibus non nisi ater colos esset: facile. Nam hominem immolare etiam gratissimū. Magus ad eum Tiridates uenerat: armeniacum de se triumphum afferens: & ideo provincijs grauis. Nauigare noluerat: quoniā expuere ī maria: alijsq; mortaliū necessitatibus uiolare naturā eam fas non putant. Magos secum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiauerat. Non tamen cum regnum ei daret hanc ab eo accipere artem ualuit. Proinde autē ita persuasum sit intestabilem: irritam: inanē esse habētem tamen quasdam ueritatis umbras: sed in ijs ueneficās artes pollere: non magicas. Querat aliquis quæ sint mentiti ueteres magi cū adolescentibus nobis uisus Ap- piō grāmaticæ artis pdiderit cynocephaliā herbā quæ in egypto uocaretur osirites diuinā & cōtra oīa ueneficia. Sed si ea erueretur: statim eū qui eruisset: mori. Sequē euocasse umbras ad percontandū Homerum: quā in patria quibusq; parentibus genitus esset. Non tamen ausus profiteri quod sibi respondisse diceret.

De talpis: & reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus: quorum genera placida sunt aut fera.

Ca. iij

Eculiare uanitatis sit argumētū: q; animalīū p cunctōrū talpas maxime mirātur: tot modis a rerū natura dānatas cæcitatis perpetuæ te nebris etiamnū altis defossas: sepultisq; similes. Nullis æq; credūt extis. Nullū religionis capaciū indicāt animal. Vt si quis cor eius recens palpitansq; deuorarit: diuinationis & rerū efficiendarū euentus pmittāt. Dēte talpæ uinæ exēpto sanari dentiū dolores adalligato affirmant. Cætera ex eo animali placita eorū suis redde-

EE ij

LIBER

mus locis. Nec quicquid probabilius inueniretur quam muris
aranei moribus aduersari eas: quoniam et terram (ut dixi-
mus) orbitis depressam auersantur. Cæterum dentium
doloribus (ut idem narrant) medetur canum qui rabie per-
ferunt: capitum crematorum cinis sine carnibus instillatus
ex oleo cyprio per aurem cuius e parte doleant. Caninus
dens sinister maximus circumscarificato eo qui doleat:
aut draconis os e spina. Item enydridis. Est autem serpens
masculus et albus. Huius maximo dente circumscarifi-
cant. At in superiore dolore duos superiores adalligant:
e diuerso inferiores. Huius adipe perunguntur: qui cro-
codillum captant. Dentes scarificant et ossibus lacertæ
e fronte luna plena exemptis: ita ne terram attingant.
colluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias
partes. Cinis eorum pueros tarde dentientes adiuuat cum
melle. Fit eodem modo et dentifricium e caninis den-
tibus. Cinis e murino fumo inditus: uel iecur lacertarum
aridum. Anguinum cor si mordeatur aut alligetur efficax
habetur. Suntque inter eos qui murem bis in mense inbeant
mandi: doloresque ita cauere. Vermes terreni decocti in
oleo infusi: auriculæ: cuius e parte doleant præstant
leuamentum. Eorundem cinis exesis dentibus coniectus
ex facili cadere eos cogit. Integros dolentes illitus inuat.
Comburi autem oportet in testa. Prosunt et cum mori
radice in aceto scyllite decocti: ita ut colluantur dentes.
Is quoque uermiculus qui in herba quæ ueneris labrum
appellatur: inuenitur canis dentium inditus mire pro-
dest. Nam erucæ brassicæ eius contactu cadunt et e ma-
lua cimices infunduntur auribus cum rosaceo. Arenulæ
quæ inueniuntur in cornibus cochlearum canis dentium
inditæ statim liberant dolore. Cochlearum inaniū cinis
cum mirrha a gingiuis prodest. Serpentis cum sale in

olla exustæ cinis cum rosaceo in contrariam aurem infu-
sus. Anguinæ nervationis membrana cū oleo tædæq; resi-
na calefacta & auri alterutri infusa. Adijciunt aliqui
thus & rosaceū. Eademq; canis indita: ut sine molestia
cadant: præstat. Vanum esse arbitror canis ortu angues
cauda membranā exuere: quoniā neutrum in italia ui-
sum est. Multoq; minus credibile in tepidis regionibus
tam sero exui. Hanc autem uel inueteratā cum cæra ce-
lerrime dentes euellere tradunt. Et dens anguium alli-
gatus dolores minuit. Sunt qui & araneū animal ipm
sinistra manu captum tritumq; in rosaceo: & in aurē
infusum: cuius a parte doleat pdesse arbitrentur. Offi-
culis gallinarū in pariete seruatis fistula salua adacto
dente uel gingiua scarificata: proiectoq; officulo statim
dolorem abire tradūt. Item fimo corui lana adalligato:
uel passerum cum oleo calfacto & proximæ auriculæ
infuso pruritus quidem intollerabilem facit. Et ideo
utilius est passeris pullorum sarmentis crematorum ci-
nerem ex aceto infricare.

Quomodo commendetur os: contra maculas faciei
& ad faucium uitia. Ca. iij.

Ris saporem mendari affirmant murino ci-
nere cum melle: si fricetur dentes. Admiserunt
quidam marathri radices. Penna uulturis. si
scalpantur dentes acidum halitum faciunt. Hoc idem
histrice pinna fecisse: ad firmitatem pertinet. Lingue
ulcera & labrorū hirundines in mulso decoctæ sanāt.
Adeps anseris aut gallinæ rimas. Oesypū cū galla ara-
neorum telæ candidæ: & quæ intra bulbos parue textū
tur. Si feruētia os intus exusserint: lactæ canino statim
sanabuntur. Maculas in facie oesypum cum melle corfi-
co: quod asperrimum habetur extenuat. Item scobem cu

EE iij

tis in facie cum rosaceo impositum uellere. Quidam
 & butyrum addunt. Si uero uirilignes sint: fel ca-
 ninum prius acu compunctas. Liuentia & suggilla-
 ta pulmones arietum: pecudumq; in tenues confecti mē-
 branas calidi impositi: uel columbinum finum. Cu-
 tem in facie adeps anseris: uel gallinæ custodit. Li-
 chenas & murino fimo ex aceto illinunt: & cinere
 herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex ace-
 to faciem foueri præcipiunt. Tollit ex facie uitia &
 cochlearum: quæ latæ & minutæ passim inueniun-
 tur cum melle cinis. Omnium quidem cochlearum ci-
 nis spissat: calfacit. smectica ui. Et ideo causticis com-
 miscetur psorifq;: & lepris: & lentigini illinitur.
 Inuenio: & formicas herculaneas appellatas qui-
 bus tritis adiecto sale exiguo talia uitia sanentur. Bu-
 præstis animal est rarum in italia: similimum scarabeo
 longipedi. Fallit inter herbas bouem maxime: unde &
 nomen inuenit deuoratumq; tacto felle: ita inflammat:
 ut rumpat. Hæc cum hircino seuo lichenas illita ex fa-
 cie tollit smectica ui: ut supra dictū est. Vulturinus san-
 guis cum chamæleonis albæ: quam herbam esse dixi-
 mus: radice & cedria tritus contentusq; brassica le-
 pras sanat. Item pedes locustarum cum seuo hircino
 triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & sub-
 actus utilissimum & in facie sæpe mel in quo apes
 sint emortuæ. Præcipue tamen faciem purgat: atq; eru-
 gat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex
 aceto. Grauedinem inuenio finiri: si quis nares muri-
 nas osculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo
 agnorum priusq; herbam gustauerint in umbra arefa-
 cto. Vua succo cochleæ acu transsfossæ illita: ut cochlea
 ipsa in fimo suspendatur. Hirundinū cinere cum melle.

Sic & tonsillis succurritur. Tonsillas & fauces lactis ouilli gargariissatio adiuvat. Multipeda trita. Fimum columbinum cum passo gargariissatum etiam cum fico arida: ac nitro impositum: extra asperitatem faucium: & distillationes leniunt. Cochleæ coqui debent in lacte. de ptoq; tantum terreno conteri & in passo dari potui. Sunt qui astypaleicas efficacissimas putent: & in iis smegma earum. Lenit & gryllus infricatus. Aut si quis manibus quibus eum contriuerit: tonsillas attingat. Anginis felle anserino cum elaterio & melle citissime succurritur. Cerebro noctuæ cinere hirundinis ex aqua calida potio. Huius medicinæ auctor est. Ouidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrantur: pulli siluestrium. Figura nidorum eos deprehendit. Multo tamen efficacissime ripariarum pulli. Ita uocant in riparum cauis nidificantes: Sunt multi qui cuiuscunq; hirundinis pullum edendum censent: ne toto anno metuatur id malum. Strangulatos cum sanguine comburunt in uase: & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & mustellæ cineres pari modo ammiscunt. Sic & ad strumæ remedia. Dant & comitialibus quotidie potu. In sale quoq; seruante hirundines ad anginam una drachma bibuntur. Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis efficacissimum putant. Alij. xxi. tritas in aquæ mulsæ hemina dari per hirundinem: quoniam dentibus tactis nihil profunt. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum: si bibatur is loquor. remedio esse. Et corrigiam caninam ter collo circumdatam. Fimum columbinum uino & oleo permixtum. Cervicis nervis & opysthotono ex milui nido furculus uitis adalligatus auxiliari dicitur.

Ad strumas exulceratas: ad humerorum & præ-

EE iij

LIBER

Ca. v.

cordiorum dolores.

Trumis exulceratis mustellæ sanguis. Ipsa de
s cocta in uino: non tamen sectis admonetur.

Aliunt & in cibo sumptaz idem efficere. Vel
cineri eius sarmētis combustæ miscetur axungia. Lacer
tus uiridis adalligatur. Post dies. xxx. oportet alium ad
alligari. Quidā cor eius in argento uasculo seruant. Ad
foeminarum strumas ueteres cochleæ cum testa sua tu
sæ illinuntur: maxime quæ frutetis adhærent. Item ci
nis aspidum cum seuo taurino imponitur. Anguinus da
pes mixtus oleo. Item anguium cinis ex oleo illitus: uel
cum cæra. Edisse quoq; eos medios absicis utrinq; extre
mis artubus aduersus strumas prodest. Vel cinerem bi
bisse in nouo fictili ita crematorum. Efficacius multo in
ter duas orbitas occisorum. Et gryllum illinire cum sua
terra defossū suadent. Item finum columbarum per
se cum farina hordeacea: uel auenacea ex aceto. Talpæ
cinere ex melle illinire. Alij iecur eiusdem cōtritum in
ter manus illinunt: & triduo non abluunt. Dexterum
quoq; pedem eius remedio esse strumis affirmant. Alij
præcidunt caput: & cum terra a talpis excitata tūsum
digerunt in pastillos pyxide stagnea: & utūtur ad om
nia quæ intumescunt: & quæ apostemata uocant: quæ
q; in ceruice sunt. Vesciq; suilla tunc uetant. Tauri uo
cantur scarabei terrestres Rhicino similes: nomen corni
cula dedere. Alij pediculos terræ uocāt. Ab iis quoq; ter
ram egestam illinunt strumis & similibus uitij: &
podagris. Triduo non abluunt: prodestq; hæc medicina
in annum. Omniaq; his ascribunt: quæ nos in gryllis ret
tulimus. Quidam & a formicis terra egesta sic utun
tur. Alij uermes terrenos totidem: quot sunt strumæ: ad
alligāt. pariterq; cū iis arefcunt. Alij uiperā circa canis

ortū circuncidunt: ut diximus. Dein mediam comburūt:
Dein cinerem eum dant bibendum ter septenis diebus
quantum prahenditur ternis digitis. Sic strumis meden-
tur. Aliqui uero circūligant eas lino: quo praeligata in-
fra caput uipera pepēderat: donec exanimaretur. Et mil-
le pedis utitur addita resinæ terebinthinæ parte quar-
ta. Quo medicamento omnia apostemata curari iubet.
Humeri doloribus mustelæ cinis cum cæra medetur. Ne
sint malæ hirsutæ formicarum oua pueris infricata præ-
stant. Item mangonibus: ut lanugo tardior sit pubescen-
tium sanguine e testiculis agnorum qui castratur. Qui
euulsis pilis illitus & contra uirus proficit. Præcordia
uocamus uno nomine exta in homine: quorum & dolo-
re cuiuscunq; partis si catulus lactens admoneatur: ap-
primaturq; ijs partibus transire in eum morbus dicitur.
Idq; exenterato perfusoq; uino dephendi uitiato uiscer-
re illo qd̄ doluerit hominis & obrui alijs religio est.
Ii quoq; quos meliteos uocamus: stomachi dolorem se-
dant applicati sæpius. Transireq; morbos ægritudine eo-
rum intelligitur: plerūq; & morte.

De pulmonum uitijs iecoris & sanguinis reiectio-
nibus.

Ca. vi.

Pulmonum uitijs medentur & mures: maxi-
me africani detracta cute in oleo & sale de-
cocti: atq; in cibo sumpti. Eadem res & puru-
lentis uel cruentis excreationibus medetur. Præcipue ue-
ro cochlearum cibus stomacho. In aqua eas subferuesce-
ri intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri
nihil addito: atq; ita e uino garoq; sumi: præcipue afri-
canas. Nuper hoc compertū plurimis prodesse. Id quo-
q; obseruant: ut numero impari sumant. Virus tamen ea-
rum grauitatem halitus facit. Profunt & sanguinē ex-

LIBER

creatibus dempta testa trita in aquæ potu. Laudatissimæ aut sunt africanæ ex ijs solitanæ. Ex ijs olitanæ: astypaleicæ. Siculæ modicæ: quoniam magnitudo duras facit: & sine succo. Balearicæ: quas cauaticas uocāt: quoniam in spelūcis nascūtur. Laudatæ & ex ijsulis caprearū. Nullæ earū aut cibus gratæ: neq; ueteres: neq; recētes. Flumiales & albæ uirus habēt: nec nō siluestres: stomacho inutiles: aliū solūūt. Item omnes minutæ. Contra marinæ stomacho utiliores. Efficacissimæ tamen in dolore stomachi. Laudatiores tradūtur: quæcūq; uinæ cum aceto denoratæ. Præterea sunt quæ aceratæ uocantur late multifariāq; nascētes: de quarū usu suis dicemus locis. Gallinaceorū uētris mēbrana inueterata & ijsperfa positioni distillationes pectoris: & humidā tussim: uel recēs tosta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cū aquæ tepidæ cyathis tribus: si sorbeantur: tussim sedāt. Distillationes sedat & canina cutis cuilibet digito circūdata. Iure peci dū stomachus recreatur. Iocinerū doloribus medetur mus stella siluestris in cibo sumpta: uel iocinera eius. Item uipera porcelli modo inassata. Suspiriosis multipede ita ut ter septenæ in attico melle diluātur: & per harūdinem bibātur. Omne enim uas earū nigrescit cōtactū. Quidam torrēt ex ijs sextariū in patina donec cādide fiant. Tūc mel immiscēt. Alij cētipedam necāt & ex aqua calida dari iubēt. Cochleæ in cibos: ijs quos lingit animus: aut quorū alienatur mēs: aut qbus uertigines fiūt: ex passi cyathis tribus singulæ cōtritæ cū sua testa & calefactæ i potu datæ diebus plurimū nouē. Aliq singulas primo die dedere: sequēti binas: tertio ternas: quarto duas: quinto unā. Sic & suspiria emēdāt: & uomicas. Esse aīal locustæ simile sīn pēnis: q tryxalis græcæ uocatur: latinū nomē nō hēt. Aliqui arbitrātur auctores nec paucio-

res hoc esse qd gryllus uocetur. Ex ijs uiginti torrerī in=
bet: ac bibi emulsa cōtra orthopnoeas: sanguinēq; ex=
puentibus. Est q cochleis illotis quibusdam ptropū in=
fundat: uel marinā aq; ita decoquat: & in cibo sumat:
aut si tritæ cū testis sumatur cū protropo. Sic & tussī
medetur: ac uomitas priuatiz sanat melle ī quo apes sint
emortuæ. Sanguinē reijcientibus pulmo uulturinus uitigi
neis lignis cōbustus: adiecto flore mali punici ex parte
dimidia. Item cotoneorū liliorūq; iisdē portionibus po=
tus mane atq; uesperī in uino si febris absit. Si minus: ex
aqua ī qua cotonea decocta sunt. Pecudis lyen recēs ma=
gicis pceptis super dolentem lyenem extenditur: dicente
eo: qui medeatur lyeni se remedium facere. Post hæc iubet
eum in pariete dormitorij eius tectone includi: & obse=
gnari annulo ter: nouiesq; carmen dici. Caninus si uiuen=
ti eximatur: & in cibo sumatur: liberat eo uitio. Quidā
recentem superilligant. Alij duorū dierū catuli ex aceto
scyllitico dant ignorantī fel: uel herinacī lyenem. Item
cochlearū cinerem cū semine lini & urticæ addito mel=
le: donec persanet. Eliberat & laarta uiridis eo dolore
uina in olla ante cubiculum dormitorij eius: cui mede=
tur suspensa: ut egrediens reuertensq; attingat manu. Ci=
nis e capite bubonis cum unguento. Mel in quo apes sunt
emortuæ. Araneus & maxime qui lycos uocatur. Vpu=
pæ cor: in lateris doloribus laudatur: & cochlearum ci=
nis in ptisana decoctarum: quæ & per se illinuntur. Ca=
nis rabiosi caluariæ cinis potioni inspergitur. Lumborū
dolori stellio transmarinus capite ablato & intesti=
nus decoctus in uino cum papaueris nigri denarij pon=
dere dimidio eo succo bibitur. Laartæ uirides decisis
pedibus & capite in cibo sumuntur. Cochleæ tres con=
tritæ cum testis suis atq; in uino decoctæ cum piperis

LIBER

granis. xv. Aquilæ pedes euellunt in aduersum a suffragi-
ne: ita ut dexter dexterae partis doloribus adalligetur: si-
nister leuæ. Multipeda quoque etiã quam oniscus appel-
lauimus medetur denarij pondere ex uino cyathis duo-
bus pota. Vermen terrenum catillo ligneo ante fisso &
ferreo uincto impositum aqua excepta perfudere & de-
fodere: unde effoderis magi iubent: mox aquã bibere ca-
tillo: mire id prodesse ischiadicis: affirmantes.

Ad dysentericos & uentris mala re-
media.

Ca. vii

Dysentericos recreant femina pecudum decocta
cum lini semine aqua pota. Caseus ouillus ue-
tus. Serum ouium decoctum in uino austero.
Hoc & ileo medetur. Et tussi ueteri. Dysentericis stellio
transmarinus ablatis intestinis & capite pedibusque ac-
cute decoctusque & in cibo sumptus. Cochleæ duæ cum
ouo utraq; cum putamine contritæ: atque in uase nouo ad-
dito sale & passi cyathis duobus: aut palmarum succo
& aquæ cyathis tribus subferuescētis & in potu datis
profunt & combustæ ut cinis earum bibatur in uino
addito resinæ momento. Cochleæ nudæ de quibus dixi-
mus in africa maxime inueniuntur: utilissimæ dysenteri-
cis. Quinæ combustæ cum denarij pondere dimidij ac-
ciæ. Exque eo cinere dantur cochlearia bina in uino myr-
te: aut quolibet austero cum pari modo calidæ. Quidam
omnibus africanis ita utuntur. Alij totidem africanas:
uel latas infundunt potius. Et si maior fluctio sit: addit
acaciã fabæ magnitudine. Senectus anguium dysenteri-
cis: & tanasmis in stagneo uase decoquitur cum rosa-
reo: uel si in alio cum stagno illinitur. Ius e gallinæ
ijsdem medetur: sed ueteris gallinæ uehementius. Sal-
sum ius aluum cit. Membrana gallinarum tosta & da-

ta in oleo ac sale celiacorum dolores mulat. Abstinere autem frugibus ante & gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum tostum potumq;. Caro palumbi in aceto decocta dysentericis & celiacis medetur. Turdus inassatus cum myrti baccis dysentericis. Item merula. Item medetur mel in quo sint immortuæ apes decoctum. Grauißimum uitium Apuleios appellatur. Huic resisti aiunt discripti uespertilionis sanguine. Etiam illi to uentre subuenire. Sistit aluum & cochlea sicut diximus in suspensiosis temperata. Item cinis earum quæ uiuæ crematæ sint potus ex uino austero. Gallinarum iecur assum cum uentriculi membrana: quæ abijci solet inueterata ammixto papaueris succo. Alij recentem torrent ex uino bibendam. Ius perdicum & per se uentri culus contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus & e posca decoctus. Lyen pecudis tostus & in uino tritus. Fimum columbinum cum melle illitum. Ossifragi uenter arefactus & potus ijs qui cibos non conficiunt. utilissimus: uel si manu tantum teneant capientes cibum. Quidamq; adalligant ex hac causa: sed continuare non debent. Maciem enim facit. Sistit & anatum. mascularum sanguis. Inflationem discutit cochlearum cibis. Tormina sanat lyen ouium tostus: atq; e uino potus. Palumbus ferus ex posca decoctus. Apodes ex uino. Cinis ibidis sine pennis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus. Mirum est anate apposita uentri transire morbum: anatemq; emori. Tormina & melle curantur in quo sunt apes immortuæ decocto. Coli uitium efficacissime sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidam in uase nouo cum plumis exuri iubent: conteri q; in cinerem: bibiq; ex aqua coctum cochlearibus ternis per quatriduum. Quidam cor eius adalligari femini. Alij

LIBER

recens repensq; adhuc deuorari. Consularis aspernatum
domus est: in qua alter e fratribus colo liberatus est aut
hac in cibo sumpta: & corde eius in ermilla aurea inclu-
so: alter sacrificio quodam facto crudis laterculis, ad for-
mam camini: atq; ut sacrum peractum erat obstructo sa-
cello. Vnum est ossifrago intestinuz mirabili natura om-
nia deuorata conficienti. Huius partem extremam adal-
ligatam prodesse contra colum constat. Sunt occulti in-
teraneorum morbi: de quibus mirum proditur. Si catuli
priusq; uideant applicentur triduo stomacho maxime ac
pectori: & ex ore aegri suctum lactis accipiant transire
uim morbi: postremo exanimari: dissectisq; palam fieri
aegri causas. Mori & humari debere eos obrutos terra.
Magi quidem uestertilionis sanguine contacto uentre in
totu animu aueri dolorem tradunt. Aut in dolore si quis
aquam per pedes fluentem haurire sustineat.

Ad calculos: & uesicæ dolores testiuq; & unguiuz
tumores: & ad panos. Ca. viij.

Vrino fimo contra calculos illinire uentrem
prodest. Herinacei carnem iucundam esse aiunt
si capite percusso uno ictu interficiatur priusq;
in se urinam reddat. Eos qui carnem ederint stranguriæ
morbum contrahere minime posse. Hæc caro ad hunc mo-
dum occisa stillicidia uesicæ emendat. Item suffitus ex
eodem. Quod si urinam in se reddiderint: eos qui carnem
ederint: stranguriæ morbum contrahere traditur. Iubet
& uermes terrenos bibi ex uino aut passo ad comminu-
endos calculos: uel cochleas decoctas uti suspensiosis. Eas-
dem exemptis testis tritisq; tres in uini cyathis bibi: se-
quenti die duas: tertia die una: ut stillicidia urinæ emē-
dent. Testarum uero inanum cinere ad calculos pellen-
dos. Item hydri iecur bibi. Vel cinerem scorpiomum i pa

ne sumi: Vel si quis cum locusta edit. Lapillos quin i gal-
linaceorum uestica: aut in palumbinum uentriculo inue-
niantur conteri: & potioni inspergi. Item membranaz
e uentriculo gallinacei aridam: uel si recens sit tostam. Fi-
mum quoq; palumbium in faba sumi contra calculos
& alias difficultates uesticæ. Similiter plumarum
cinerem palumbinum feroriam ex aceto mulso. Et in-
testinorum ex ijs cinerem cochlearibus tribus e nido hi-
rundinum. Gryllum dilutum aqua calida. Ossifragi uē-
trem arefactum. Turturis finum in mulso decoctum: uel
ipsius decoctæ ius. Turdos quoq; edisse cum baccis myrti
prodest urinæ. Cicadas tostas in patellis. Millepeda oni-
scon bibisse. Et in uesticæ doloribus decoctum agnorum
pedum. Alum cit & gallinaceorum decoctum ius: &
acria mollit. Cit & hirundinum finum adiecto melle
subditum. Sedis uitij efficacissima sunt oesypum. Qui-
dam adijciunt pompholigen: & rosaceum. Canini capi-
tis cinis senecta serpentis ex aceto si rhagades sint. Cinis
fimi canini candidi cum rosaceo. Aiuntq; inuentum Ae-
sculapij esse. Et eodem uerrucas efficacissime tolli. Muri-
ni fimi cinis. Adeps cygni. Adeps bouis. Procidentia al-
ui succus cochlearum punctis euocatus irrita depellit.
Attritis medetur cinis muris siluatici cum melle uel he-
rinacei: uel uestertilionis. Et anserinus cum cerebro &
alumine & oesypo. Fimum columbinum cum melle. Cō-
dylomatis priuatim araneus dempto capite pedibusq; i
fricatus. Ne acria perurant: adeps anserinus cum cæra pu-
nica cæusa rosaceo. Adeps cygni. Hæc & hemorrhoidas
sanare dicuntur Ischiadicis cochleas crudas tritas cum
uino amineo & pipere potu prodesse dicunt. Lacer-
tam uiridem in cibo ablati pedibus interaneis capi-
te. Sic & stellionem adiectis huic papaueris nigri

LIBER

obolis tribus. Ruptis conuulsis fel ouium cum lacte mulierum. Verendorum fornicationibus uerrucisq; medetur arietini pulmonis inassati sanies. Cæteris uitijs uellerum eius uel sordidorum cinis ex aqua. Senū ex omento pecudis & præcipue a renibus ammixto cinere pumicis ex sale. Lana succida ex aqua frigida. Carnes pecudis combustæ ex aqua. Mulæ ungularum cinis. Dentis cabalini contusi farina inspersa. Testibus uero farina ex ossibus canini capitis sine carne tussis. Si decidat testium aliter: spumam cochlearum illitam remedio esse tradunt. Tetrīs ibi ulceribus & manantibus auxiliantur canini capitis recentis cineres. Cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto uel cinis eius. Mel in quo apes sunt emortuæ cum resina. Cochleæ nudæ quas in africa gigni diximus tritæ cum thuris polline & ouorum albo. xxxq; die resoluūt. Aliqui pro thure bulbū ammiscent. Hydrocælicis stelliones mire prodesse tradūtur capite pedibus interaneisq; demptis: reliquum corpus inassatum. In cibo id sæpius datur. Sicut ad urinæ incontinentiam. Caninū adipem cū alumine scisso fabæ magnitudine. Cochleas africanas cū sua carne & testa crematas poto cinere. Anserū triū linguas inassatas in cibo huius rei auctor est Anaxilaus. Panos aperit senū pecudū cū sale tosto. Murinū fimum ammixto thuris polline: & sandaracā imposita discutit. Lacertæ cinis: & ipsa diuisa imposita. Item multiplex contrita: ammixta resina terebinthina ex parte tertia. Quidam & sinopidem ammiscent: cochleæ contritæ & per se cinis inaniū cochlearū cære mixtus discussoriam uim habet. Fimū colūbarū per sese: uel cū farina hordeacea: aut auenacea illitū. Cantharides mixta calce pānos scalpelli uice auferūt. Inguinū tumorem cochleæ minutæ cū melle illitæ leniūt. Variæ ne nascantur: lac

tæ sanguine pueris crura ieiunis a ieiuno illinuntur.

Ad podagras: & articularum dolores. Ca. ix.

Odagras lenit oesypum cū lactæ mulieris et

P cærussa. Fimū pecudū quod liquidū reddunt.

Pulmones pecudū. Fel arietis cum seuo muris

dissecti impositi. Sanguis mustellæ cū plātagine illitus

& uiuæ cōbustæ cinis ex aceto & rosaceo si penna il-

linatur. V el si cera & rosaceum ammisceatur fel cani-

num ita ne manu attingatur: sed penna illinatur. Fimū

gallarū: hermiū terrenorū cinis cū melle: ita ut tertio

die soluantur. Alij ex aqua illinire malūt. Alij ipso ace-

to mensura cum mellis cyathis tribus: pedibus ante ro-

saceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicūtur pedū

& articularū dolores. Bibuntur autē binæ in uino tri-

tæ. Eadem illinūtur cum helxines herbæ succo. Quidā

ex aceto intrinxisse cōtenti sunt sale. Quidā sale cū uipe-

ra crematis in olla noua & sæpius sumptis aiunt po-

dagra liberari. V tile esse & adipe uiperino pedes per-

ungi. Et de miluo affirmant: si inueterato tritoq; quan-

tū tres digiti capiant bibatur ex aqua. Aut si pedes san-

guinem cū urtica uel pennis eorū cū primū nascentur:

tritit cū urtica. Quin & fimus eorū articularibus do-

loribus illinitur. Item cinis mustellæ aut colchlearū et

cū amylo uel tragacantho. Incussos articulos aranei te-

læ cōmodissime curant. Sunt qui cinere earū uti malint

sicut fimi colūbini cinere: cū polenta & uino albo. Ar-

ticulis luxatis præsenteū est & seuū pecudis cum ci-

nere & capillo mulierum. Pernionibus quoq; imponi-

tur seuū pecudū cum alumine. Canini capitis cinis aut

fimū muriū. Quod si putrida sint ulcera cera ad cica-

tricē perducūt: uel gryllorū crematorū fauilla ex oleo.

Itē muris siluatici cū melle. Vermium quoq; terrenorū

Gryllorū

cum oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum sanat cinis earum quæ uiuæ combustæ sint. Fimiꝫ gallinacei cinis exulcerationes columbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiã calciamentorũ ueteris soleæ crematæ cinis. Agninus pulmo & arietis sanant. Dentis caballini cõtusi farina priuatim subleuat. Lacertæ uiridis sanguis subtritus & hominũ & iumentorum pedes sublitus sanat. Clauos pedũ urina muli mulæue cum luto suo illita. Fimũ ouium. Iecur lacertæ uiridis uel sanguis: flocco impositus. Vermes terreni ex oleo. Stellionis caput cum uiticis pari modo tritum ex oleo. Fimũ columbinũ decoctum ex aceto. Verrucas uero omniũ generum urina canis recens cum suo luto illita. Fimi canini cinis cum cera. Fimum ouium. Sanguis recens murinus illitus: uel ipse mus diuulsus. Herinacei fel. Caput lacertæ uel sanguis uel cinis totius. Membrana senectutis anguium. Fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides uua taminia intritæ exedunt. Sed ita crosas alijs quæ ad persananda ulcera monstrauimus curari oportet.

Remedia aduersus morbos toti corpori.

Ca. x.

Vnc autem reuertemur ad ea quæ totis corporibus medenda sunt. Fel canis nigri masculi amuletum esse magi dicunt domus totius. Suffitæ eo purificatæue contra omnia mala medicamenta. Item sanguine canis respersis parietibus: genitaliꝫ eius sub limine ianuæ defosso. Minus mirentur hæc qui sciunt foedissimum animalium quantum magnificent rhicinum: quoniã uni nullus sit exitus saginæ nec finis alia quam morte: diuitus in fame uiuenti. Septennis ita diebus durasse tradunt. At in facietate

paucioribus dehiscere. Sunt qui hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Funditij in auxilio uitalium habent. Nam si æger ei respondeat qui intulerit a pedibus stãti: interrogatij de morbo spem uitæ certam esse. Moriturum nihil respondere. Adijciunt ut euellatur ex aure leua canis: cui non sit alius quam niger color. Nigidus fugere tota die canes conspectum eius qui e sue id animal euellerit scriptum reliquit. Rursus magi tradunt lymphatos sanguinis talpæ aspersu resipiscere. Eos uero qui a nocturnis dijs fauoribusq; agitentur: draconis lingua & oculis & felle: intestinisq; in uino & oleo decoctis: ac sub diuo noctu refrigeratis perunctos matutinis uespertinisq; liberari perfrictionibus. Remedio esse tradit Nicander amphysbenam mortuam adalligatam uel pellem tantum eius. Quinimo arbori quæ cadatur adalligata non algere cadentes: faciliusq; succidere. Itaq; sola serpentium frigori se committit prima omnium procedens & ante cuculi cantum. Aliud est cuculo miraculum: quo quis loco primum audiat alitem illam: si dexter pes circumscribatur: ac uestigium id defodiatur: non gigni pulices ubicunq; spargatur. Paralysis cauentibus pingua glirium decoctorum & foricum utilissima tradunt esse. Millepedas aut in anguinis diximus potas. phthisin sentientibus lacertam uiridem decoctam in uini sextarijs tribus ad cyathum unum singulis cochlearibus sumptis per dies: donec cõualescant. Cochlearum cinerè potum in uino. Comitialibus morbis oesypum cum mirrhæ momento & uini cyathis duobus dilutum magnitudine nucis auellanae a balneo potum. Testiculos arietinos inueteratos tritosq; dimidio denarij pondere in aqua uel lactis asini hemina. In

LIBER

terdicitur uini potus quinis diebus ante & postea. Magnifice laudatur et sanguis pecudum potus. Item fel cum melle precipue agnini. Catulus lactes sumptus absciso capite pedibusque ex uino et myrrha. Lyen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis trasmarini cinis potus in aceto. Tunicula stellionis quā eodem modo ut anguis exuit pota. Quidā et ipm harundine exuente ratum inueteratūque bibedū dedere. Alij in cibo in ligneis uerbis inassatū. Operæptiū quō precipiatur scire cū exuitur membranā hyberna alias deuoranti eam: quoniā nullū aīal fraudulentius inuidere hōi tradunt. Inde stellionis nomē aiunt in maledictum traslatum. Obseruat cubile eius æstatibus. Est autē in locis hostiorum fenestrarūque aut cameris sepulchrisue. Ibi uere incipiente fissis harundinibus textas opponunt casas quarū angustis etiā gaudet: eo facilius exuens circumdatū torporē. Sed eo derelicto nō potest remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis pfertur. Prodest et cerebrū mustellæ inueteratū potumque. & iecur eius. Testiculi: uuluaque aut uentriculus inueteratus cum coriandro: ut diximus: itē cinis. Siluestris uero tota in cibo sumpta. Eadē omnia prædicantur ex uipera. Lacerta uiridis cum condimentis quæ fastidium abstergāt: ablatis pedibus et capite. Cochlearū cinis addito semine lini & urticæ cū melle inunctos sanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis alligata ceruinis neruis. Vel lapilli e uentre pullorum hirundinum sinistro lacerto annexi. Dicuntur enim excludo pullo lapillum dare. Quod si pullus is detur incipiente in cibo: quem primum peperit: cum quis primum tentatus sit: liberatur eo malo. Postea medetur hirundinum sanguis cum thure: uel cor recens deuoratum. Quin & e nido earum lapillus impositus recreare di-

citur confestim: & alligatus perpetuo tueri. Prædica-
tur & iecur milui deuoratum: & senectus serpentium
diebus potum. Cor pulli ulturini adalligatum. Sed &
ipsum uulturem in cibo dari iubent: & quidem satiati
humano cadauere. Quidam pectus ei bibendum censent
& in cerrino calice. Aut testes gallinacei ex aqua: &
lacte antecedente quinq; dierum abstinentia uini ob id
inueteratos. Fuere & qui. xx. unam muscas ruffas: &
quidē emortuas i potu darēt: infirmioribus pauciores.

Contra morbum regium: & freneticos: & contra
febres: & hydropicos.

Ca. xi.

Orbo resistunt regio sordes aurium: aut mam-
marum pecudis denarij pondere cū myrrhæ
momento & uini cyathis duobus. Canini ca-
pitis cinis in mulso. Multipeda in uini hemina. Vermes
terreni in aceto mulso cum myrrha: Gallina si sit luteis
pedibus prius aqua purificatis: dein collutis uino quod
bibatur. Cerebrum perdicis: aut aquilæ in uini cyathis
tribus. Cinis pulmarum aut interaneorum palumbi: sed
in mulso ad cochlearia tria. Passerum cinis sarmētis cre-
matorum cochlearibus duobus in aqua mulsa. Avis iſte-
rus uocatur a colore: quæ si spectetur. sanari id malū tra-
dunt: & auem mori. Hanc puto latine uocari galgulū.
Phreneticis prodesse uidetur pulmo pecudū calidus cir-
ca caput alligatus. Nam non modo muris cerebrum da-
ri potui ex aqua: aut cinerem mustellæ: uerumetiam in-
ueteratas herinacei carnes quis possit furenti etiam si
certa sit medicina? Bubonis quidem oculorum cinerem i-
ter ea quibus prodigiose uitam ludificantur: acceperim.
Præcipueq; febrium medicina placitis eorum renūciat.
Nāq; & in xij. signa digessere eam sole transmeāte: ite-
rumq; luna: quod totum abdicandum paucis exemplari

FF iij

bus docebo. Siquidē crematis tritisq; cum oleo perungē
 iubēt ægros cum geminos transit sol: cristis: & auribus
 & unguibus gallinaceorū. Si luna rasis barbis eorum.
 Si uirginē alteruter hordei granis. Si sagittariū uesper-
 tilionis alis. Si leonē luna tamaricis frōde: & adiūcūt
 fatinē. Si aquariū e buxi carbonibus tritis. Ex istis con-
 fessa aut certe uerisimilia ponemus: sicut & lethargū
 olfactorijs excitari. Inter ea fortassis mustellæ testicu-
 lis inueteratis: aut iocinere usto. Tis quoq; pulmonē pe-
 cendis calidū circa caput adalligari putāt utile. In quar-
 tanis medicina clinice prope modū nihil pollet. Quam
 obrem plura eorū remedia ponemus. Primūq; eum quē
 adalligari iubent puluerē: in quo se accipiter uolutaue-
 rit lino rutilo in linteolo. Canis nigri dentē lōgissimū.
 Pseudosphecen uocant uespam: quæ singularis uolitat.
 Hanc sinistra manu apprehensam subnectūt. Alij uero
 quam quis eo anno uiderit primam. Viperae caput ab-
 scisum in linteolo: uel cor uiuentis exemptum. Muris ro-
 strellum auriculasq; summas roseo panno: ipsumq; di-
 mittūt. Lacertæ uiridis uiuæ dextrum oculum effosunt
 mox cum capite suo deciso in pellicula caprina. Scarab-
 beus qui pilulas uoluit. Propter hunc ægypti magna
 pars scarabeos inter numina colit curiosa. Appionis
 interpretatione qua colligit solis operum similitudi-
 nem huic animali esse ad excusandos gentis suæ ritus.
 Sed & alium adalligant magi cui sunt cornicula re-
 flexa sinistra manu collectum. Tertium qui uocatur
 fullo albis guttis dissectum utriq; lacerto adalligant.
 Cætera sinistro: cor anguinum sinistra manu exem-
 ptum uiuentibus. Scorpionis caudæ quattuor articu-
 los cum aculeo panno nigro: ita ut nec scorpionem di-
 missum: nec eum qui alligauerit: uideat æger triduo.

Post tertium circūitum id condat. Erucam in linteolo
ter lino circūdant totidem modis ad singulos dicentes:
quare faciant: qui medebuntur. Limacem in pelliculam
uel quattuor limacum capita præcisa harundine. Multi
pedam lana inuolutam. Vermiculos ex quibus tabani fi
unt: anteq̃ pennas germinent. Alios e spinosis frutetis la
nuginosos. Quidam ex illis quaternos inclusos iuglādis
nucis putamine adalligant. Cochleasq; quæ nudæ inue
niuntur. Stellionem inclusum capsulis subiiciunt capitū
et sub decessu febris emittunt. Deuorari autem iubent
cor mergi marini sine ferro exemptum: inueteratumq; cō
teri: et in calida aqua bibi. Corda hirundinum cū mel
le. Alij finum drachma una in lactis caprini: uel ouil
li: uel passo cyathis tribus ante accessiones. Sunt qui to
tas censeant deuorandas. Aspidis cutem pondere sexta
parte denarij cū piperis pari modo parthorū gentes in
remediū quartanæ bibunt. Chrysippus philosophus tra
didit phryganion adalligatum remedio esse quartanis.
Quod esset aial: nec ille descripsit: nec nos inuenimus q̃
nouisset. Demonstrādū tñ fuit a tā graui auctore dictū:
si cuiusq; cura efficacior esset ad inquirendum. Cornicis
carnes esse: et nidū illinire in longissimis morbis utilis
finum putant. Et in tertianis fiat potestas experiendi:
quoniā miseria copia spei detecto: an ne aranei quē lycū
uocāt tela cū ipso specu toto resina cæraq; iposita utrisq;
tpribus et frōti p̃sit. Aut ipse calamo adalligatus: qua
liter et alijs febribus p̃desse traditur. Itē lacerta uiri
dis adalligata uiuā i eo uase: quo cibū capiat. Quo gñe
et reciduas frequēter abigi affirmāt. Hydropicis oesy
pum ex uino addita myrrha modice potui datur nucis
auellane magnitudine. Aliqui addunt et anserinum
adipem et oleum myrteum. Sordes ab uberibus ouium

LIBER

eundem effectum habent. Item carnes inueteratae herinacei sumptae. Vomitus quoque canum illitus uetri: aqua trahere promittitur.

Ad ignem sacrum: ad carbunculos furunculos ambusta nervorumque contractiones. Ca. xij.

i Gni sacro medetur oesypum cum pompholyge et rosaceo. Rhicini sanguis. Vermes terreni ex aceto illiti. Gryllus contritus in manibus. Quo genere praestat: ut qui id fecerit antequam incipiat uitiu toto eo anno caret. Oportet autem eum ferro cum terra caernae suae tolli. Adeps anseris. Viperae caput aridum asseruat. Et combustum deinde ex aceto impositum. Senectus serpenti ex aqua illita a balneo cum bitumine et seuo agnino. Carbunculus fimo columbino deletur per se illito: uel cum lini semine ex aceto mulso. Item apibus quae in melle sunt in mortuae impositis. Polentaque imposita: inaspera si in uerendis sit: caeterisque ibi ulceribus occurrit e melle oesypum cum palumbi squamis. Item finum pecudum incipientibus carbunculis. Tubera et quaecumque moliri opus sit: efficacissime anserino adipe curantur. Idem praestat et gruum adeps. Furunculis mederi dicitur araneus si priusquam nominetur sit impositus: et tertia die solutus. Mus saraneus pendens enecatus: sic ut terram nec postea attingat: iter circumdatus furunculo toties expunctibus medente et cui medebitur. Ex gallinaceo fimo quod est rufum maxime recens illitum ex aceto. Vetriculus ciconiae in aquam decoctus. Muscae impari numero infricatae digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuum ouium uetus cum cinere e capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere punici et salis pari pondere. Ambustis capitum canis cinis medetur. Item glyrium cum oleo. Finum ouium cum cera commixtum. Murium cinis et co-

chlearum. Eoq; sic ut ne cicatrix quidem appareat. Item
 adeps uiperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus
 cyprino. Nernorum nodis medetur capitis uiperini ci-
 nis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermis cinis cum mel-
 le illitus: etiam dolores tollit. Item amphibena mortua
 adalligata. Adeps uulturinus cū uentre arefactus: contri-
 tusq; cū adipe suillo inueterato. Cinis e capite bubonis i
 mulso potus cū lilij radice si magis credimus. In contra-
 ctione neruorum caro palumbina in cibis prodest & in
 ueterata. Herinacei spasticis: item mustellæ cinis. Serpen-
 tiū senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri p
 hibet. Opisthotonicis milui iecur aridum tribus obolis i
 aquæ mulsæ cyathis tribus potū. Reduias & quæ i di-
 gitis nascūtur pterygia tollunt canini capitis cinis aue-
 uulua decocta in oleo super illito butyro ouillo cū melle
 Item folliculus cuiuslibet animalis fellis. Vnguium sca-
 briciam cantharides cum picæ tertio die solutæ: aut lo-
 custæ frictæ cum seuo hircino. Pecudum seuum. Aliqui
 miscent uiscum & portulucam: uel æris florem. ita ut
 tertio die soluant.

Ad sanguinem sistendum: & tumores uulne-
 rū: ulcera: uulnera: & alia mala ex animalibus
 remedia:

Ca. xiiij.

Anguinē sistit e naribus seuū ex omento pecu-
 s dū. item coagulū ex aqua maxime agninū sub-
 ditū uel ifusum etiā si alia nō profint. Adeps
 anserinus cū butyro pari pondere pastillis ingestus. Ci-
 nis cochlearū terrenarū. Sed & ipsæ extractæ testis. E
 naribus fluentes sanguinē sistūt cochleæ cōtritæ frōti il-
 litæ. Aranei telæ suppositæ. Gallinacei cerebellū: uel san-
 guinis profluvia a cerebro. itē colūbinus sanguis ob id
 seruatus concretusq; . Si uero ex uulnere immodice flu-

at fimi Caballini cum putaminibus ouorum: cremati cinis impositus mire sistit. Et uulneribus medetur oesypium cum hordei cinere & erugine æquis partibus. Ad carcinomata ac serpentia quoque ualet. Erodit & ulcerum margines. Carnesque quæ excrescunt: ad æqualitatem redigit. Explet quoque & ad cicatrice perducit. Magna uis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata addito. Nitro aut cinere ex ossibus feminum agnorum: maxime in ijs ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Magna & pulmonibus præcipue arietum. Excrescentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficacissime reduciunt. Fimo quoque ipso ouium sub testa calefacto & subacto tumor uulnerum sedatur. Fistulæ purgantur sananturque. Item epinyctides. Summa uero uis in canini capitis cinere. Excrescentia omnia spodij uice erodit ac persanat. ite murino fimo eroduntur. itemque mustellæ fimi cinere. Duricias etiam in alto ulcerum & carcinomata persequitur. multipeda trita: admixta resina terebinthina & sinopide. Eademque utilissima sunt in ijs ulceribus quæ uermibus periclitantur. Quin & uermium ipsorum genera mirandos usus habent. Cosses qui in ligno nascuntur sanant ulcera omnia. Nomas uero combusti cum pari pondere anisi & ex oleo illiti. Vulnera recentia cõglutinant terreni: adeo ut neruos quoque abscissos illitis solidari infra septimum diem Democritus persuaferit. Itaque in melle seruandos censet. Cinis eorum margines ulcerum duriores absomit cum pice liquida uel simblio melle. Quidam arefactis in sole ad uulnera ex aceto utuntur: nec soluant nisi biduo intermisso. Eadem ratio & terrenarum cochlearum est: quæ exemptæ tusæque & impositæ: recentia uulnera cõglutinant: & nomas sistunt: quæ non adhærent. Herpes quoque animal a græcis uocatur:

quo præcipue sanatur quæcūq; serpunt. Cochleæ quoq;
profunt cum testis suis tusæ cū myrrha quidem & thu-
ra etiam p̄cisos nervos sanare dicuntur. Draconum quoq;
adeps sicatus in sole magnopere prodest. Item gallina-
ri cerebrum recentibus plagis sale uiperino in cibo sum-
pto. Tradūt & ulcera tractabiliora fieri: & sanari cele-
rius. Antonius musa medicus cum incidisset insanabilia
ulcera: uiperas edendas dabat: mira q; celeritate persana-
bat. Tryxallidum cinis margines ulcerum dueros aufert
cum melle. Item finus colūbinus cum arsenico & mel-
le ea quæ erodenda sunt. Bubonis cerebro cum adipe an-
serino mire uulnera dicuntur glutinari: quæ uocantur ca-
coethe. Cinis etiam feminum arietis cum lacte muliebri
diligenter prius elutus linteolis sanat. V lula quoq; auis
cocta in oleo cui liquato misetur butyrum ouillum &
mel: ad ulcera sananda ualet. V lcerum labra duriora
apes in melle emortuæ emolunt. Et elephantiosin san-
guis & cinis mustellæ. Verberum uulnera atq; ui-
bices pellibus ouium recentibus impositis obliteran-
tur. Articulorum fracturis cinis feminum pecudis pecu-
liariter medetur. Efficacius cum cæra. Idem medicamen-
tum fit ex maxillis simul ustis: cornuq; æruino: &
cæra mollita rosaceo. Ossibus fractis caninum cerebrum
linteolo illito superpositis lanis: quæ subinde subfun-
dantur fere quattuordecim diebus solidat. Nec tardius
cinis siluestris muris cum melle: aut cum uermium
terrenorum cinere. Qui etiam ossa extrahit. Cicatri-
ces ad colorem reducit pecudis pulmo præcipue ex arie-
te seuum ex nitro. Lacertæ uiridis cinis. Vernatio an-
guinum ex uino decocta. Fimum columbinum ex melle.
Item uiligines albas ex uino. Et cantharides ad uili-
ginem cum rutæ foliorum duabus partibus in sole:

LIBER

donec formicet cutis: tollerandæ sunt. Postea fouere: oleo
q; perungere necessarium: iterumq; illinire: idq; diebus
pluribus facere cauentes exulcerationem altam. Ad eas-
dem uirilgines: & muscas illini iubent cum radice lapa-
thorum. Gallinarum fimum candidum seruatur in oleo
ueteri cornea pyxide. Vespertilionum sanguinem. Fel he-
rinacei ex aqua. Ad scabiem uero bubonis cerebrum cum
aphronitro. Sed ante omnia sanguis caninus. Sedat pru-
ritum cochleæ minutæ latæ contritæ illitæ. Harundines
& tela quæq; alia extrahenda sunt corpori: euocat mus
dissectus impositus. Præcipue uero lacerta dissecta: uel ca-
put eius tantum contusum cum sale impositum. Cochleæ
ex ijs quæ gregatim folia sectantur contusæ impositæq;
testis: & ex quæ manduntur exemptæ testis. Sed cui le-
poris coagulo efficacissimæ. Ossa anguium eundem cum
coagulo cuiuscunq; quadrupedis intra tertium diem ap-
probant effectum.

Ad muliebria mala medenda: & conceptus matu-
randos. Ca. xiiij.

Audantur & cantharides tritæ cum farina
hordeacea. Muliebribus malis membranae a
partu ouium proficiunt: sicut in capris rettuli-
mus. Fimum quoq; pecudum eisdem usus habet. Locusta-
rum suffitu stranguriæ maxime mulierum iuuantur. Gal-
linaceorum testes subinde si a conceptu edat mulier: ma-
res in utero fieri dicuntur. Partus conceptos histricum ci-
nis potus continet. Maturat caninum lac epotus. Euocat
membranae canum secundis: si terram non attigerit. Lū-
bos parturientium potus lactis. Fimum murinum aqua
pluuia dilutum mammas mulierum a partu tumescen-
tes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctarum cu-
stodit partus contra abortus. Facilius enituntur quæ fi-

num anserinum cum aquæ cyathis duobus sorbuere. Aut ex utriculo mustellino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & scapulas: ne nervi doleant præstant. Gravidis secundas pellunt in passo poti. Idez per se impositi: mammarum suppurationes concoquunt & aperiunt: extrahuntq; & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant poti cum mulso. Inueniuntur & in gramine uermiculi qui alligati collo continent partum. De trahuntur autem sub partu: alias eniti non patiuntur. Cauendū etiam ne in terram ponantur. Conceptus quoq; causa dantur in potu quini aut septeni. Cochleæ in cibo sumptæ acelerant partum. Item conceptum impositæ cum croco. Eadem ex amylo & tragacantho illitæ pfluuia sistunt. Profunt & purgationibus sumptæ in cibo: & uulnam auersam corrigunt cum medulla ceruina ita ut uini cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoq; uulnarum discutiunt exemptæ testis: tritæq; cum rosaceo. Ad hoc astypaleicæ maxime eliguntur. Alio modo africanæ binæ cum fœnogræco quod tribus digitis capiatur additis mellis cochlearibus quatuor. Illinuntur aluo prius irino succo perunctæ. Sunt & minutæ longæq; candidæ cochleæ passim oberrantes. Eæ arefactæ sole in tegulis: tustæq; in farinam miscentur lomento æquis portionibus. Candoremq; & leuorem corpori afferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier prægnans si transcenderit: abortum faciet. Item amphibenam mortuam dū taxat. Nam uiuam habentes in pyxide impune transeunt etiam si mortua sit. Atq; adseruata partus faciles præstat uel mortua. Mirum si non adseruatam transcenderit gruida: innoxiam fieri: si protinus transcendat adseruatam. Anguis inueterati suffitus menstrua adiuvant. An

LIBER

guum senectus adalligata lumbis faciliores partus facit
 protinus a puerperio remouenda. Dant & in uino bi-
 bendam cum thure. Aliter sumpta abortum facit. Bache-
 lus quo angui rana excussa sit: parturiētes adiuuat. Try-
 xalidum cinis illitus cum melle purgationes. Item ara-
 neus qui filum deducit ex alto: capi debet manu caua tri-
 tusq; admoueri. Quod si redeūtem præhenderit inibe-
 bit idem purgationes. Lapis aetites in aquilæ repertus
 nido custodit partus contra omnes abortuū insidias. Pē-
 na uulturina subiecta pedibus adiuuat parturiētes. Onū
 corui grauidis cauendum constat: quoniam transgressus
 abortus asperos facit. Fimum accipitris in mulso potum
 uidetur fœcundas facere. Vuluarum duricias & colle-
 ctiones adeps anserinus: aut cygni emollit. Mammæ a
 partu custodit adeps anseris cū rosaceo & araneo. Phry-
 ges & lycæones mammis puerperio uexatis iueneri oti-
 dum adipem utilem esse: & ijs quæ uulua strangulen-
 tur: & blattas illinunt. Onorum perdicis putaminum
 cinis cadiuæ mixtus & cææ stantes mammæ seruat.
 Putant & ter circumdatas ouo perdicis non inclinari.
 Et si sorbeantur eadem: fœcunditatem facere: lactis quo-
 q; copiam. Cum anserino adipe perunctis mammis: do-
 lores minuere. Molæ uteri rumpere. Scabiem uuluarum
 sedare: si cum cimicæ trito illinantur. Vespertilionis san-
 guis psilothri uim habet: sed malis puerorum illitus nō
 satis proficit nisi erucæ uel cicutæ semen postea induca-
 tur. Sic enim aut in totum tolluntur pilæ: aut non exce-
 dunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici pu-
 tant. Est autem duplex: rubens utiq; & candidum.
 Aliqui sanguinem & iecur eius ammiscant. Quidam
 in tribus heminis olei discoquant uiperam exemptis
 ossibus & psilothri uice utuntur euulsis prius pilis:

quos renasci nolunt. Fel herinacei psilothrum est utiq;
mixto cerebro uestertilionis & lacte caprino. Item per
se cinis cū lacte canis primi ptus euulsis pilis quos rena-
sci nolunt: uel nōdūz natis pūctis ptibus: alij nō surgūt
Idem euenire traditur sanguine rhicini euulsi cani. Item
hirundinino sanguine uel felle.

Promiscuæ medicinae.

Ca. xy.

Vis formicarum supercilia denigrari cū mu-
scis tritis tradūt. Si uero oculi nigri nascenti-
um placeant: soricem pręgnanti edendū. Ca-
pilli ne canescant: uermium terrenorum cinere præstari
admixto oleo. Infantibus qui lacte concreto uexantur:
præsidiū est anguinum coagulum ex aqua potum. Aut
si uitium coagulato lacte acciderit: discutitur coagulo ex
aceto dato. Ad dentitionem cerebrum pecoris utilissimū
est. Ossibus in canino fimo inuentis adustio infantium:
quæ uocatur siriasis adalligatis emendatur. Rami-
ces infantium lacertæ uirides admotæ dormienti-
bus morsu emendantur. Postea harundini adalli-
gatæ suspenduntur in fumo. Traduntq; pariter cum
ea expirante sanari infantem. Cochlearum salua il-
lita ifantiū oculis: palpebras corrigit: gignitq;. Ramico-
sis cochlearū cinis cū thure ex oui albi succo illitus per
dies. xxx. medetur. Inueniūtur ī corniculis cochlearū ha-
renacæ duritiæ. Eæ dētitionez facilez p̄stāt adalligatæ.
Cochlearū inaniū cinis admixtus ceræ procidentium in-
teraneorum partes extremas prohibet. Oportet autem
cineri misceri sanicem pūctis emissam e cerebro uiperæ.
Cerebrum uiperæ illigatum pelliculæ dentitiones adiū-
uat. Ad idem ualent & grandissimi dentes serpentiū.
Fimum corui lana adalligatū ifantiū tussi medetur. Vix
est serio complecti quædam nō lōmittenda tamen: quia

LIBER

sunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marem hanc praeherendi. Id intelligi & quod sub cauda unam cauernam habeat. Id agendum ut per aurum aut argentum aut ostrum mordeat vitium. Tum in calice nouo illigatur: & in fimo ponitur. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabeorum cornua grandia denticulata adalligata in ijs amuleti naturam obtinent. Bonis capiti lapillum tradunt inesse: quem ab eo expui si necem timeat: inopinatis praeciso capite exceptum adalligatumque mire prodesse dentitioni. Item cerebrum eiusdem ad eundem usum adalligari iubent. Et limacis lapillum siue officulum quod inuenitur in dorso. Magnifice inuat & ouis cerebrum gingiuis illitum. Sicut aures adeps anserinus cum ocimi succo impositus. Sunt uermiculi in spinosis herbis asperi: lanuginosi. Hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus: si quid ex cibo hareat. Somnos allicit oesypum cuius myrtae momento in uini cyathis duobus dilutus: uel cum adipe anserino & uino myrtite. Anis cuculus leporina pelle adalligatus. Ardeolae rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. Putant & per se rostrum eiusdem effectus esse uino collutum. E diuerso somnum arcet uespertilionis caput aridum adalligatum. In urina uirili lacerta necata uenerem eius qui fecerit cohibet. Nam inter amatoria esse magi dicunt. Inhibet & fimum cochleae & columbinum cum oleo & uino potum. Pulmonis uulturini dextrae partes: uenerem concitant uiris adalligatae gruis pelle. Item si lutea ex ouis quinque columbarum admixta adipis suilli denarii pondere ex melle sorbeantur. Fasse res in cibo uel oua eorum. Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibicum cineres cum adipe anseris & irino perunctis si conceptus sit: partus continere.

Contra inhibere uenerē pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisq; pelle arietina tradunt. Item cuiuscunq; galli gallinacei si cum sanguine gallinacei lecto subijciantur. Cogunt concipere inuitas setæ: ex cauda mulæ si inunctis inter se colliguntur in coitu. Qui in urinam canis suam ingesserit: dicitur ad uenerē pigrior fieri. Mirum ē de stellionis cinere (si uerum est) in linamento inuolutum in sinistra manu uenerem stimulare. Si transferatur in dextrā inhibere. Item uespertilionis sanguinem collectum flocco suppositumq; capiti mulierum libidinem mouere: aut anseris linguā in cibo uel potione sumptam. Phthiriasin a toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo necat. Ac serum exempto caseo potū cum exiguo sale. Caseos si cerebrum mustellæ coagulo addatur: negant corrumpi uetustate: aut a muribus attigi. Eiusdēq; mustellæ cinis si detur in offa gallinaceis pullis ē columbinis tutos esse a mustellis. Iumentorum urinae tormina uespertilione adalligato finiuntur. Vermicatio ter circūlato uerendis palumbo mirum dictū palumbis emissus moritur: iumentumq; liberatur confestim. Ebriosus oua noctuæ per triduum data in uino: tedium eius adducunt. Ebrietatem arcet pecudum assus pulmo præsumptus. Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus ē in uino quod bibatur inspersus: securos præstabit a temulentia. Inuenit hoc Horus assyriorū Rex. Præter hæc sunt notabilia animalium ad hoc uolumen pertinentium. Grōphenam auem in sardinia narrant grui similem ignotā iam etiam sardis: ut existimo. In eadem prouincia est ophion ceruis tantum pilo similis: nec alibi nascens. Idem auctores nominauere sirugulum. Quod nec quale esset animal: nec ubi nasceretur tradiderunt. Fuisse

GG

LIBER

quidem non dubito: cum & medicinæ ex eo sint demon-
stratæ. M. Cicero tradit animalia bituros uocari: qui ui-
tes in campania rodant.

De miraculis quarundam bestiarum. Ca. xvi.

Eligua mirabilia ex ijs quoq; dicemus. Nō la-
r trari a cane membranā ex secundis canis ha-
bentem: aut leporis finium uel pillos tenentē
In culicū genere muliones non amplius q̄ uno die uiue-
re. Eosq; qui arborarij pici rostrum habeant: & mella
eximant: ab apibus non attingi. Porcos sequi eos a qui-
bus cerebrum corui acceperint in offā. Puluerem in quo
se mula uolutauerit corpori inspersum mitigare ardo-
res amoris. Sorices fugari: si unus castratus emittatur.
Anguina pelle & sale & farre cum serpillio contritis
uno die: deiectisq; cum uino in fauces bouum uia mature
scente: toto anno eos ualere. Vel si hirūdinum pulli tres
tribus offis dentur. Puluere e uestigio anguium collecto
sparsas apes i aluearia reuerti. Arietis dextro teste præ-
ligato oues tantum gigni. Non lassescere in ullo labore
qui nervos ex alis & cruribus gruus habeant. Mul-
tas non calcitrare cum uinum biberint. Ungulas tan-
tum mularum repertas: neq; aliam ullam materiam
quæ non perroderetur a ueneno stygis aquæ: cum id dā-
dum Alexandro magno Antipater mitteret memoria
dignum est: magna Aristotelis infamia excogitatum.
Nunc ad aquatilia reuertemur.

CAII PLINII SECVNDI

NATVRALES HI-

STORIAE LI

BER

TRIGESIMVS PRIMVS

Medicinæ ex aquatilibus. Aquarum mi-
rabilia. Ca. i.

QVATILIVM SEQVVTVR
in medicina beneficia: opifice natura
ne in illis quidem cessante: & per un-
das fluctusq; ac reciprocos æstus am-
niumq; rapidos cursus improbas exerere
uires. Nusquam potentia maiore: si uerum fateri uo-
lumus. Quippe hoc elementum cæteris omnibus impe-
rat. Terras deuorant aquæ. Flammæ necant. Scandunt
in sublime: & cælum quoq; sibi uendicant. Ac nubium
obtentu uitalem spiritum strangulant. Quæ causa ful-
mina elidit: ipso secum discordante mundo. Quid esse
mirabilius potest aquis in cælo stantibus? At illæ ceu pa-
rum sit in tantam peruenire altitudinem rapiunt eo se-
cum piscium examina. Sæpe etiam lapides subeunt por-
tantes aliena pondera. Eadem cadentes omnium terra
nascentium causa fiunt: prorsus mirabili natura. Si quis
uelit reputare ut fruges gignantur arbores fruticesq; ui-
uant in cælum migrare aquas animamq; etiam herbis
uitalem inde deferre uicta confessione. Ois quoq; terræ
uires aquarum esse beneficij. Quapropter ante omnia
ipsarum potetia exempla ponemus. Cunctas enim quis
mortalium enumerare queat?

De differentia aquarum medicinis: & obser-
uationibus. cclxvi. Ca. ij.

Micant benigne passimq; in plurimis terris
alibi frigida: alibi calida: alibi inuncta: sicut
in tarbellis aquitana gente. Exin in pyre-

GG ij

LIBER

neis montibus tenui intervallo discernente. Alibi tepida gelidæq; auxilia morborū conferentes. Et e cunctis animalium hominum tantum causa erumpētes. Augent numerū deorū nominibus varijs uerbisq; condunt: sicut puteolos in campania: Statielas in liguria: Sestias in narbonensi provincia. Nusq; tamen largius q̄ in baiano sinu: nec pluribus auxiliandi generibus: aliæ sulphuris: aliæ aluminis: aliæ salis: aliæ nitri: aliæ bituminis: nonnulla etiā acida salsæ mixtura. Vapore quoq; ipso aliæ quæ profunt. Tantaq; est uis ut balneas calefaciant: ac frigidam etiam in solis feruere cogant: quæ in baiano possideant uocantur nomine accepto a Claudij Cæsaris liberto: Obsonia quoq; percoquūt. Vaporant & in mari ipso quæ Licinij Crassi fuere. Mediosq; inter fluitus existit aliquid ualitudini salutare. Tam generatim nervis p̄sunt pedibusue: aut coxendicibus: aliæ luxatis fractisue. Inaniunt aluos. Sanant ulcera. Capiti auribusq; priuatim medentur. Oculis uero ciceronianæ. Digna memoratu uilla est ab auerno lacu puteolos tendentibus iposita littori: celebrata porticu ac nemore. Quā & uocabat. M. Cicero academiā ab exemplo athenarū ibi compositis uoluminibus eisdem nominibus. In qua & monumentū sibi instaurauerat. Ceu uero nō & in toto terrarū orbe fecisset. Huius in parte prima exiguo post obitum ipsius. Antistio uetere possidente eruperūt fontes calidi per quā salubres oculis celebrati carmine. Laureæ Tulli qui fuit e liberis eius. Vt protinus noscatur etiam ministeriū eius haustus ex illa maiestate. Ponam enim ipsum carmen dignum ubiq; & non ibi tantum legi.

Quod tua romanæ uindex clarissime linguæ
Silua loco melius surgere iussa uiret.

Atq; academiæ celebratam nomine uillam
Nunc reparat cultu sub potiore uetus.
Hic etiam apparent lymphæ non ante repertæ.
Languida quæ infuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
Hoc dedit: hac fontes cum patefecit ope.

Vt quoniam totum legitur sine fine per orbem.
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem campaniæ regione sinuessanæ aquæ sterilitatem fœminarum & uirorum insaniam abolere produuntur. In ænaria insula calculosis mederi. Et quæ uocatur acidula ab teano sidicino quattuor milibus passuum frigida. Item in stabiano quæ dimidia uocatur: & in uenafrano ex fonte acidulo. Idem contingit in uelino lacu potantibus. Item in syriæ fonte iuxta taurum montem. Auctor est. M. Varro. Et in phrygiæ gallo flumine Callimachus. Sed in potando necessarius modus: ne lymphatos agat. Quod in æthiopia accidere iis qui e fonte rubro biberint Ctesias scribit. iuxta romam albulæ aquæ uulneribus medentur. Prægelidæ eæ. Sed subcutilæ in sabinis gelidissimæ suctu quodam corpora inuadunt ut prope morsus uideri possit. Aptissimæ stomacho: nervis uniuerso corpori. Tespieorum fons conceptus mulieribus re præsentat. Item in arcadia flumen elatum. Custodit autem partum linus fons in eadem arcadia abortus fieri non patitur. E diuerso in pyrrha flumen quod aphrodisium uocatur: steriles facit. Lacus Amphion uertiligines tollit. Varro auctor est Titium quendam prætura functum marmorei signi faciem habuisse propter id uitium. Cidnus ciliciæ amnis podagricis medetur: sicut apparet in epistola Cassij Parmensis ad M. Antonium. Contra aquarum culpam in troezen: omniū pedes uitia sentiunt.

LIBER

Tungri ciuitas galliæ fontē habet insignem plurimis
bullis stillantem: ferruginei saporis quod ipsum non ni
si in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora. Tertia
nas febres discutit: calculorumq; uitia. Eadē aqua igne
admoto turbida fit. Ad posterū rubescit. Leucogei fon
tes inter puteolos & neapolim oculis & uulneribus
medentur. Cicero in admirandis posuit reatinis tantū
paludibus ungulas iumentorum indurari. Eudicus in
hestia euthice fontes duos tradit esse: ceronem: ex quo
bibentes oues nigras fieri: mellem ex quo albas: ex utro
q; autem uarias. Theophrastus in thurijs crathin can
dorem facere: sabyrim nigriciam bobus ac pecoribus.
Quin & homines sentire differentiam eam. Nam qui
sabyrim bibant: nigriores esse: durioresq; & crispo ca
pillo: Qui ex cratide candidos: mollioresq; ac porrecta
coma. Item in macedonia quæ uelint sibi candida na
sci ad haliachmō ducere. Quæ nigra aut fusca ad axiū.
Idē oīa fusca quibusdā in locis tradit nasci: & fruges
quoq; sicut in messapijs. At i lufis archadiæ quodā fon
te mures terrestres bibere & conuersari. Erythris aleos
amnis pilos gignit i corporibus. In boeotia ad tropho
nium deum iuxta flumen orchomenon duo sunt fontes:
quorū alter memoriā: alter obliuionē affert: inde numi
nibus inuentis. In cilicia apud oppidū iusgū riuus fluit
unus: ex quo bibentiū subtiliores sensus fieri Varro tra
dit. In cea insula fontem esse qui hebetes facit: zame in
africa ex quo canoras uoces. Vinum tedio uenire ijs qui
ex clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus
inebriari fontibus ijs quos diximus asserunt. Mutia
nus andrie fonte Liberipatris statis diebus septenis
eiusdem diei uinum fluere. Si auferatur e conspectu
templi sapore in aquam transeunte. Polydctus ex =

plere olei uicem iuxta solos ciliciæ fontem. Theophrastus hoc idem fieri in æthiopia eiusdem uirtutis fonte lycos in india terris fontem esse cuius aqua lucernæ ardeant. Idem ecbathanis traditur. Theopompus in scotussis lacum esse dicit: qui uulneribus medetur. Iuba in troglodytis lacum insanum malefica ui appellatum: ter die fieri amarum salsumq; ac deinde dulcem: totiensque etiam noctu scatentem albis serpentibus uicenum cubitorum. Idem in Arabia quoq; fontem exiliere tanta ui ut nullum non pondus impactum respuat. Theophrastus marsyæ fontem in phrygia ad celenarum oppidum saxa egerere. Non procul ab eo duo sunt fontes Clæon & Gelon: ab effectu græcorum nominum dicti Cyzice fons Cupidinis uocatur: ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Clannone est fons calidus citra summum feruorem qui in unum additus triduo calorem potionis custodit in uasis. Sunt & mattiaci in Germania fontes calidi trans rhenum quorum haustus triduo feruet. Circa margines uero punicem faciunt aquæ. Quod si quis fide carere ex iis aliqua arbitratur: discat in nulla parte naturæ maiora esse miracula: quanquam inter initia operis abunde multa rettulimus. Ctesias tradit siderum uocari stagnum in indis in quo nihil innatet: sed omnia mergantur. Celius apud nos in auerno ait etiam folia subsidere. Varro aues quæ euolauerint emori. Contra in africa lacu apu scidamo omnia fluitant: nihil immergitur. Item in siciliæ fonte pintia: ut Apion tradit. Et in medorum lacu puteoque Saturni. Neptuni fons limite transire solet in loca uicina portendens aliquid. Mirum quoq; est quod cum piscibus transit. Responsa ab iis petunt incolæ cibo: quem rapiunt annuentes. Si uero euen-

GG iij

LIBER

tum negent : caudis abigunt . Amnis olachas in bithi-
 nia Brietum alluit : hoc est & templo & deo nomen
 cuius gurgite periuri notantur pati uelut flammam urē
 tem . In cantabria fontes tamarici in augurio habentur .
 Tres sunt octonis pedibus distantes . In unum alueum
 coeunt uasto amne . Singulis siccantur duodecies diebus :
 aliquando uicies citra suspicionem ullam aquae : cum sit
 illis uicinus fons sine intermissione largus . Dirumq; est
 non profluere eos aspicere uolētibus : sicut proxime . Lar-
 tio Licinio legato post præturam : post septem dies acci-
 dit . In iudæa riuus sabbatis omnibus siccatur . E diuer-
 so miracula alia dira Ctesias in armenia scribit esse fon-
 tem : ex quo nigros pisces illico mortem afferre in cibus .
 Quod ex citra Danubij exortum audiui : donec ueniat
 ad fontem alueo appositum : ubi finitur id genus pisciū .
 Ideoq; ibi caput eius amnis intelligitur fama . Hoc idez
 & in lydia in stagno nympharum tradunt . In archa-
 dia ad pheneum æqua profluit e saxis styx appellata :
 quæ illico necat . ut diximus . Sed esse pisces paruos in ea
 tradit Theophrastus letales & ipsos : quod non in alio
 genere mortiferorum fontium . Necare aquas Theo-
 pompus & in trechea apud cychros dicit . Lycus in leō-
 tinis tertio die si quisquam biberit . Varro ad soractem
 scripsit esse fontem : cuius sit latitudo quattuor pedum :
 sole oriente eum exundare feruenti similem : auesq; quæ
 gustauerint : iuxta mortuas iacere . Namq; & hæc insi-
 diofa conditio quod quædam etiam blandiuntur aspectu
 ut ad nonacrin archadiæ . Omnino enim nulla deter-
 rent qualitate : sed hanc putauit nimio frigore esse no-
 xiam : utpote cum profluens ipsa lapidescat . Aliter cir-
 ca Theſſalica tempe : quoniam uisus omnibus terrori
 est . Traduntq; etiam æs ac ferrum erodi illa aqua . Pro

fluit: ut medicauimus breui spacio. Mirumq; filiqua
 filuestris amplecti radicibus fontem euz dicitur: semper
 florens purpura. Et quædam sui generis herba in labris
 fontis uiret. In macedonia non procul ab Euripidis poe
 tæ sepulchro duo riuus confluent: alter saluberrimi potus
 alter mortiferi. In perperenis fons est: qui quacunq; ri
 gat lapideam facit terram. Item calidæ aquæ in euboæa.
 Lebedon nanq; alluit riuus: in quo saxa in altitudinem
 crescunt. in eurymenis deiectæ coronæ in fontem lapides
 sunt. In collosis flumen est: in quo lateres coniecti lapi
 des extrahuntur. In scyretico metallo arbores quæcunq;
 flumine alluuntur saxa fiunt cum ramis. Distillantes
 quoq; guttæ in lapides durescunt. In antris corycijs. naz
 miæze in macedonia etiam pendentes i ipsis cameris. At
 in corintho cum decidere in quibusdam speluncis utroq;
 modo columnas faciunt: ut in phausia cherfonnesi rho
 do in antro magno etiam discolori aspectu. Et hactenus
 contenti sumus exempli.

De qualitate aquarum: in salubritate uel com
 moditate earum

Ca. iij.

Væritur iter medicos cuius generis aquæ sint
 q utilissima. Stagnantes: pigrasq; merito dam
 nant: utiliores quæ profluunt existimantes. Cur
 su eniz percur suq; ipso extenuari atq; proficere. Eoq; mi
 nor cisternarum ab aliquibus maxime probari. Sed ij ra
 tionem afferunt: quoniam leuissima sit imbrium aqua:
 ut quæ subire potuerit ac pendere in aere. ideoq; ni
 ues præferuntur imbribus: niuibsq; etiam glacies uelut
 ad infinitum cocta subtilitate. Leniora eniz hæc esse
 glaciem multo leniorem aqua. Horum sententiam refel
 lere interest uitæ. In primis enim leuitas illa depræhen

di aliter quam sensu uix potest: nullo pene momento pō
deris aquis inter se distantibus. Nec leuitatis in pluuia
aqua argumentum est subisse eam in cælum: cum etiam
lapides subire appareat: cadensq; inficiatur halitu ter
ra. Quo fit ut pluuia aquæ sordium inesse plurimuz sen
tiatur: citissimeq; ideo calefiat aqua pluuia. Nivem
quidem glaciemq; subtilissimum elementi eius uideri
miror: apposito grandinum argumento e quibus pesti
lentissimum potum esse conuenit. Nec uero pauci in
ter ipsos e contrario: ex gelu ac niuibz insaluberri
mos potus prædicant: quoniam exactum sit inde: quod
tenuissimum fuerit. Minui arte liquorem omnem con
gelatione deprehenditur: & rore nimio scabiem fieri.
Pruina uredinem cognatis & niuis causis. Pluias qui
dem aquas ælerrime putrescere conuenit: minimeq; du
rare in nauigatione. Epigenes autem aquam quæ septies
putrefacta purgata sit: perhibet amplius non putresce
re. Nam cisternas etiã medici confitentur inutiles aluo
duricias facientes faucibusq; etiam limi non alijs inesse
plus: aut animalium quæ faciunt tedium confitendum
habent. Nec statim amnium utilissimas esse: sicuti nec
torrentium ullius: lacusq; pluribus salubres maxime.
Quædam igitur & huius generis aptissimæ aliæ ali
bi. Parthorum reges ex coaspe & euleo tantum bi
bunt. Eæ quamuis in longinqua comitantur illos. Et
horum placere potum non quia sint amnes apparet:
quoniam nec e tigris nec euphrate: nec e multis alijs
bibunt. Limus aquarum uitium est: si tamen idem am
nis anguillis scateat: salubritatis indicium habetur. Si
cuti frigoris tineas in fonte gigni. Ante omnia dam
nantur amaræ: & quæ scobem statim implent: quod
euenit troezenæ. Nam nitrosas atq; salmacidas & fæ

olentis in desertis rubrum mare petentes addita polenta utiles intra duas horas faciunt: ipsaq; uescuntur polenta. Damnantur in primis fontes qui coenum faciunt: quiq; malum colorem bibentibus referunt: & si uasa ære inficiunt: aut si legumina tarde percoquunt. Si liquatæ leniter terram relinquunt: decoctæq; crassis obducunt uasa crustis. Est etiamnum uitium non foetidae modo uerum omnino quicquam recipientis iucunduz sit illud licet gratumq;: & ut sæpe ad uicina lactis accedens. Aquam salubrem aeri quam simillimam esse oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucunde olentis in mesopotamia abure. Fabulæ rationem afferunt: quoniam eo iuno perfusa sit. De cætero aquarum salubrium sapor odorue nullus esse debet. Quidam statera iudicant de salubritate: frustrante diligentia: quando per rarum est ut leuior sit aliqua. Certior subtilitas inter pares meliorem esse quæ calefiat: refrigereturq; celerius. Quin exhaustam uasis ne manus pendeanit depositisq; in humum tepescere affirmant. Ex quonam ergo genere maxime probabilis contingit? Puteis nimirum ut in oppidis constare uideo. Sed ijs quibus exercitationis ratio crebro haustu contingit: & illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc satis sunt. Frigori & opacitas necessaria. Ut quæ cælum uideant super omnia obseruatio una. Eadem & ad perrennitatem pertinet: ut illa uado exiliat uena non e lateribus. Nam ut tactu gelida sit: etiam arte contingit. Si etiam expressa in altum: aut e sublimi deiecta uerberatu corripiat aera. In natando quidem spiritum continentibus frigidior sentitur eadem. Neronis principis inuentum est decoquere aquam: uitroq; demissaz in nives refrigerare. Ita uoluptas frigoris contingit sine uitij ni-

LIBER

uis. Omnem utiq; decoctam utiliore esse conuenit. Itē
 talefactaz magis refrigerari subtilissimo inuento. Vitis
 se aquae remedium est si decoquatur ad dimidias parte s
 Aqua frigida iniecta sistitur sanguis. Aestus in balneis
 arctetur si quis ore teneat. Quae sunt haustu frigidissimae
 non perinde & tactu esse alternante hoc bono multi fa
 miliari exemplo colligunt. Clarissima aquarum omniū
 in toto orbe frigoris salubritatisq; palma praconio ur
 bis martia est: inter reliqua deum munera urbi tributa.
 Vocabatur haec quondam aufeia. Fons autem ipse pico
 nia. Oritur in ultimis montibus pelignorū. Transít mar
 sos & fucinum lacum romam non dubie petens. Mox
 specu mersa in tiburtina se aperit nouem milibus passu
 um fornicibus structis perducta. Primus eam in urbem
 ducere auspicatus est Ancus Martius unus e regibus. Po
 stea. Q. Martius rex in praetura. Rursusq; restituit. M.
 Agrippa. Idem & uiginem adduxit ab octauī lapidis
 diuerticulo: duo millia passuum prenestina uia. Iuxta ē
 herculaneus riuus: quem refugiens uirginis nomen obti
 nuit. Horum annium comparatione differentia supra
 dicta deprehenditur cum quantum uirgo tactu tantum
 praestet martia haustu. Quamquam utriusq; iampridez
 urbi perijt uoluptas ambitione auaritiq; in uillas ac
 suburbana detorquentibus publicam salutem. Non abre
 sit querendi aquas iunxisse rationem. Reperiuntur in cō
 uallibus maxime: & quodam conuexitatis cardine aut
 montium radicibus. Multi septentrionales ubiq; partes
 aquosas existimauere. Qua in re uarietatem naturae ape
 ruisse conueniet. In hyrcanis montibus a meridiano late
 re non perluit. Ideo siluigeri ab aquilonis tantum parte
 sunt. At olympus ossa: parnasus: appenninus: alpes: un
 diq; uestiuntur: annibusq; perfunduntur. Aliqui ab au

stro sicut in creta albi montes. Nihil ergo in ijs perpetue observationis indicabitur. Aquarum sunt notae iunctus aut harundo: aut herba de qua dictum est. Multumque alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica et alnus aut vitex aut hedera sponte proveniunt et corruiatione aquae pluviae in locum humiliorem et superioribus defluentis augurio fallaci. Certior multo nebulosa exhalatio est ante ortum solis longius intuentibus. Quod ex edito quidam speculantur proni terram mento attingere. Est et peculiaris aestimatio peritis tantum nota: quam ferventissimo aestu sequuntur dieique horis ardentissimis: qualis ex quoque loco percussus splendeat. Nam si terra sitiente humidior est ille: indubitata spes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus est ut indolescat. Quod fugientes ad alia experimenta decurrunt loco in altitudinem pedum quinque defosso. Ollisque et figulino opere crudis: aut peruncta pelui aerea cooperito lucernaque ardente contamerata frondibus: dein terra. Si figulinum humidum ruptumve: aut in aere sudor vel lucerna sine defectu olei restincta: aut etiam vellus lanae madidum reperitur: non dubie promittunt aquas. Quidam et igne prius excolunt locum: tanto efficaciore vasorum argumento. Terra vero ipsa promittit candicantibus maculis aut tota glauci coloris. In nigra enim satum rignes non fere sunt perennes. Figulari creta semper admittitur spes. Nec amplius puteum fodiunt coria terrae observantes: ut a nigra descendat ordo supradictus. Aqua semper dulcis in argilosa terra frigidior in tofo. Namque et hic probatur. Dulces enim leuesque facit: et colando continet sordes. Sabuluz exiles limosasque promittit. Gla rea incertas venas: sed boni saporis. Sabulum masculum et arena carbunculosa certas stabilesque et salubres. Ru

LIBER

bra saxa optimas speiq; certissima. Radices montium saxosae: & filex: hoc amplius rigentes. Oportet autem fodiens humidiores assidue respondere glebas: faciliusq; ferramenta descendere. Depressis puteis sulphurata uel aluminosa occurrentia putearios necant. Experimentum huius periculi est demissa ardens lucerna si extinguatur. Tunc secundum puteum dextra ac sinistra fodiuntur aestuaria: quae grauiorem illum halitum recipiant. Fit & sine his uitij altitudine ipsa grauior aer: quam emendant assiduo linteorum iactatu euentilando cum ad aquae euentum est sine arena opus surgit ne uenae obstruantur. Quaedam aquae uere statim incipiente frigidiore sunt: quarum non in altum origo est: hybernis enim constant imbribus. Quaedam canis ortu sicut in macedonia appareret. Vtrumq; ante oppidum pellam. Incipiente enim aestate frigida est palustris: dein maximo aestu in excelioribus oppidi riget. Hoc & in chio euenit. Simili ratione portus & oppidi Athenis enneacrunos nymphae aestate frigidior est: quam puteus in Iouis horto. At ille siccitatibus riget.

Aquarum subito nascentium: aut desinentium. Ca. iij.

Axime autem putei circa arcturum. Nam ipsa aestate deficiunt: omnesq; quadriduo eo subsidunt. Iam uero multi hyeme tota ut circa olympum uere primum aquis redeuntibus. In sicilia quidem circa messanam & mylas hyeme in totum inarescunt fontes. Aestate exundant: annemq; faciunt. Apolloniae in ponto fons iuxta mare aestate tantum superfluit: & maxime canis ortu: parcius si frigidior sit aestas. Quaedam terrae imbribus sicciores fiunt: uelut in narniensi agro: quod admirandis suis inseruit. M. C. siccitate lutum fieri prodens: imbre autem puluerem. Omnis

aqua hyeme dulcior est. Aestate autem minus. Autumno minime. Minusq; per siccitates. Neq; æqualis annuum plerunq; gustus est. Magna alvei differentia. Quippe tales sunt aquæ qualis terra per quam fluunt. Qualesq; herbarum quas lauant succi. Ergo ijdem amnes parte aliqua reperiuntur insalubres. Mutant saporem & influentes riui ut borysthenem: uictiq; diluuntur. Aliqui uero & imbre mutantur. Ter accidit in bosphoro: ut falsi decideret: necarentq; frumenta. Totiens & nili rigua pluuiæ amara fecere: magna pestilentia ægypti. Nascuntur fontes decisis plerunq; siluis: quos arborum alimenta cõsumebant. Sicut in hemo obsidente gallos Cassandro: cum ualli gratia siluas cediscent. Plerunq; uero damno si torrentes corriuantur detracta collibus silua continere nymbos: ac digerere consueta. Et colli moueriq; terram callumq; summæ cutis solui aquarum interest. Proditur certe in creta expugnato oppido: quod uocabatur arcadia: cõfasse fontes: amnesq; qui i eo situ multi erant. Rursus condito post sex annos emerfisse: uti quæq; cõpissent partes coli

Observatio historica.

Ca. y.

Erræ quoq; motus profundunt sorbentq; aquas: sicut circa pheneum arcadiæ quinquies accidisse constat. Sicut: & in Corico monte amnis erupit: postea quam cõceptus est coli. Illa mutatio mirabilis: nulla euidente causa apparet: sicut in magnesia calidas factas frigidas alias non mutato sapore. Et in caria ubi Neptunni templum est amnis qui fuerat ante dulcis mutatus in salem. Est & illa miraculi plena arethusam syracusis fimum redolere per olympia: ueriq; simile: quoniam alpheus in ea insula sub ima maria per-

LIBER

meet. Rhodiorum fons in cherronneſo nono año purgá-
menta egerit. Mutantur & colores aquarum: ſicut baby-
loniæ lacus æſtate rubras habet diebus undecim. Et bo-
ryſthenes æſtatis temporibus cæruleus fertur: quanquã
omnium aquarum tenuiſſimus. Ideoq; innatans hypani
In quo & illud mirabile. Auſtris flantibus ſuperiorem
hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum: & aliud ē:
quod nullum halitum non modo nebulam emittit. Qui
uolunt diligentes circa hoc uideri: dicunt aquas gratio-
res poſt brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ: & quomodo medicatis uten-
dum: & quid proſit nauigatio: & medicinæ aquæ
marinæ. Ca. vi.

Aeterum a fonte duci fictilibus tubis: utiliſſi-
mum eſt: craſſitudine binum digitorum com-
miſſuris pyxidatis ita ut ſuperior intret calæ-
uina ex oleo leuigatis. Libramētum aquæ in centenos pe-
des ſurſum elici: minimum erit ſi uno cuniculo ueniet in
binos actus: laminæ eſſe debebunt per quas ſurgere in ſu-
blime opus fuerit: e plumbo: ſubit altitudinem exortus
ſui: ut ſi longiore tractu ueniat: ſubeat crebra: deſcendat-
q; libramenta ne pereant. Fiſtulas denum pedum longi-
tudinis eſſe: legitimum eſt. Et ſi quinariæ erunt: ſexage-
na pondo pendere. Si octonariæ centena. Si denariæ cen-
tena uicena. Ac deinde ad has portiones. Denaria appel-
latur: cuius laminæ latitudo anteq̃ curuetur digitorum
decem eſt: dimidioq; eius quinariæ. In omni anſractu
enim collis quinariam fieri: ubi dometur impetus: neceſ-
ſarium eſt. Item caſtella prout res exiget. Homerum cali-
dorum fontium mentionem non feciſſe demiror: cum
alioquin lauari calida frequēter indicaret: uidelicet quia
medicina tunc non erat hæc: quæ nunc aquarū perſugio

utitur. Est autem utilis sulphurata nervis. Aluminata
paralyticis: aut simili morbo solutis. Bituminata aut
nitrosa qualis cutilia utilis est bibendo: atq; purgationi-
bus. Pleriq; in gloria ducunt: plurimis horis perpeti ca-
lorem earū: quod est inimicissimū. Nāq; paulo diutius
q̄ balneis uti oportet. Ac postea frigida dulci sine oleo
discedētib;: quod vulgus alienū arbitratur. Iccirco nō
alibi corporibus magis obnoxys. Quippe & vastitate
odoris capita replentur: & frigore infestantur sudan-
tia: reliqua corporū parte mersa. Similis error quo qui-
dam plurimo potu gloriuntur. Vidiq; iam turgidos bi-
bendo: in tantum ut annuli integerentur cute: cum red-
di non posset hausta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fie-
ri convenit sine crebro salis gustu. Vtūtur & cæno fon-
tium ipsorum utiliter: sed ita si illitum sole inarescat.
Nec uero omnes quæ sint calidæ: medicatas esse ereden-
dum: sicut in egesta sicilia: lariſſa troadæ magnesia: me-
lo: lipara. Nec decolor species æris argentine (ut multi
existimauere) medicaminum argumentum est. Quando
nihil eorum in patavinis fontibus ne odoris quidē diffe-
rentia aliqua deprehenditur. Medendi modus idem &
in marinis erit: quæ calefiunt ad nervorum dolores: fer-
ruminat & fracturas ossaq; contusa. Item ad corpora
siccanda. Qua de causa & frigido mari utuntur. Præ-
terea est alius usus multiplex. Principalis uero navigan-
gi phthisi affectis ut diximus: aut sanguinem egerenti-
bus: sicuti proxime Anneū Gallionem fecisse post con-
sulatum meminimus. Neq; enim ægyptus propter se pe-
titur: sed propter longinquitatem nauigadi. Quin &
uomitiones ipsæ instabili uoluntatione commotæ pluri-
bus morbis capitis oculorum: pectoris medentur. Om-
nib; q; propter quæ helleborum bibitur. Aquam uero

LIBER

maris per sese efficaciorē discutiendis tumoribus putant medici: si illa decoquatur hordeacea farina ad parotidas. Emplastris etiam maxime albis & malagmatis miscent. Prodest & infusa cerebro ictu. Bibitur quoque quāvis non sine iniuria stomachi ad purganda corpora bilemque atram: aut sanguinem concretum reddendum alterutra parte. Quidam & in quartanis dedere eam bibendam. Et in tenasimis: articularibusque morbis asseruatam: & in hoc vetustate uirus deponentem. Aliqui decoctam: omnes ex alto haustam: nullaque dulciū mixtura corruptam. In quo usu præcedere uomitum uolunt. Tunc quoque acetum aut uinum aqua miscent. Qui puram dedere raphanos super mandi ex mulso aceto iubent: ut ad uomitiones reuocent. Clysteribus quoque marinam infundunt tepescantem. Testium quidem tumori fouendo: non aliud præferunt. Item perniomum uitio ante ulcera. Simili modo pruritibus: psoris: & lichenum curationi. Lendes quoque & tetra capitis animalia hac curantur. Et liuentia reducit eadem ad calorem. In quibus curationibus post marinam aceto calido fouere: plurimum prodest. Quin & ad ictus uenenatos salutaris intelligitur: ut phalangiorum & scorpionum: & pyradæ aspide respersis. Calida autem in ijs assumitur. Sufficitur eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoque & choleram calida infusa clysteribus sedant. Difficilius perfrigescent marina calefacta. Mammas rigentes: præcordia: maciemque corporis piscine maris corrigunt. Aurium dolores: capitis grauitates: cum aceto feruentium uapor. Rubiginem ferro marinæ celerrime exterunt. Pecorum quoque scabiem sanant: lanaque emolliunt. Nec ignoro hæc mediterraneis supernacanea ui-

deri posse. Verum & hæc cura præuidit inuenta ratione qua sibi quisq; aquam maris faceret. Illud in eâ ratione mirum si plusquam sextarius salis cum quatuor aquæ sextarijs mergatur: uinci aquam: salemq; non liquari. Cætero sextarius salis cum quattuor aquæ sextarijs salissimi maris uim & naturam implet. Moderatissimum autem putant supradictam aquæ mēsuram octonis cyathis salis temperari: quoniam ita & uentos calefaciat: & corpus non exasperet. Inueneratur quod uocatur thalassomeli æquis portionibus maris: mellis imbris ex alto: & ad hunc usum aduehunt fictiliq; uase & picato condunt. Prodest ad purgationes maxime sine stomachi uexatione & sapore grato & odore. Hydromeli quoq; ex ibre puro cū melletēperabatur quōdā quod daretur appetētibus uinū ægris: ueluti innocētiore potu. Dānatū iā multis ānis ijsdem uirijs quibus uinū: nec ijsdē utilitatibus. Quia sæpe nauigātes defectu aquæ dulcis laborant. Hæc quoq; subsidia demonstrabimus. Expāsa circa nauim uellera madescūt accepto halitu maris qbus humor dulcis exprimitur. Itē demissæ reticulis ī mari cōcauæ e cæra pilæ: uel uasa inania obturata dulcem intra se colligunt humorē. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulcescit. Luxata hominū corpora & quadrupedū natādo in cuiuslibet generis aquā facillime in artus redeunt. Est & in metu pegrinātū: ut tentēt ualitudinē aquæ ignotæ. Hoc cauēt a balneis egressi statī frigidā suspectā hauriēdo. Muscus qui ī aqua fuerit podagris illitus pdest. Itē oleo admixto talorū dolori: tumoriq; Spumaq; aquæ affritu uerrucas tollit. Necnō arena littorū maris p̄cipue tenuis & solibus cādēs in medicina est siccādis corporibus coopertis hydropicorū: aut rheumatismos sentien-

LIBER

tium. Et haftenus de aquis. Nūc & de aquatilibus. Or-
diemur autem ut in reliquis a principalibus eorū : quæ
sunt sal & spongia.

De generibus salis: & confecturis: & medi-
cinis: & observationibus. Ca. vij.

Al omnis aut fit: aut gignitur. Vtrūq; pluri-
s bus modis: sed causa gemina: coacto humore
uel siccato. Siccatur in lacu tarentino æstiuis
solibus: totumq; stagnū in salem abiit modicū alioquin
altitudine genua non excedens. Item in sicilia in lacu
qui cocanicus uocatur: & alio iuxta gelam. Horum ex-
tremities tantum inarescunt: sicut in phrygia cappa-
docia. Aspendi ubi largius coquitur & usq; ad mediū
lacum. Aliud etiam in eo mirabile: quod tantūdem no-
ctu subuenit: quantum die auferas. Omnis est alius sal
munitus: atq; nō gleba est. Aliud genus ex aquis maris
sponte gignitur spuma in extremis littoribus ac scopu-
lis relicta. Hæc enim omnis rore densatur. Et est acrior
quæ in scopulis inuenitur. Sunt etiānum naturales dif-
ferentia tres. Namq; in bactris duo lacus uasti: alter ad
scythas uersus: alter ad arios sale æstuant. Sicut ad cit-
tium in cypro & circa memphim extrahunt lacu: dein
sole siccant. Sed & summa fluminū densantur in sale:
anne reliquo ueluti sub gelu fluēte: ut apud caspias por-
tas: quæ salis flumina appellantur. Item circa mardos
& armenios. Præterea apud bactros amnis ochus &
oxus ex appositis montibus deferūt salis ramenta. Sunt
& in affrica lacus & quidem turbidi salem ferentes.
Ferunt quidem & calidi fontes sicut pegasei. Et hacte-
nus habent se genera ex aquis sponte proueniētia. Sunt
& montes natui salis: ut in idis oromenus: in quo la-
pidinarum modo cæditur renascens: maiusq; regum

uestigal ex eo est: q̄ ex auro atq; margaritis. Effoditur
E terra: ut palam est humore densato in cappadocia
Ibi quidem ceditur specularium lapidum modo. Pon=
dus magnum glebis: quas micas vulgus appellat. Car=
rhis arabie oppido muros domosq; massis salis faciūt:
aqua ferruminantes. Inuenit E iuxta pelusium Pto=
lemæus rex cum castra faceret: Quo exemplo postea in=
ter ægyptum E arabiam etiam squalentibus locis cœ=
ptus est inueniri detractis arenis. Qualiter E per afri=
cæ sitientia usq; ad Hambonis oraculum. Is quidem cre=
scens cum luna noctibus. Nam cyrenaici tractus nobili=
tantur hammoniaco E ipso quia sub arenis his inue=
niatur: appellato. Similis est colore alumini: quod schi=
ston uocant: longis: neq; perlucidis: ingratus sapore: sed
medicinæ utilis. Probatur quam maxime perspicuus re=
ctis scissuris insigne. De quo proditur: quod lenissimus
intra specus suos in lucem uniuersam prolatus: uix cre=
dibili pondere ingrauescat. Sed causa euidentis cuniculo=
rum spiritu madido sic adiuvante mollientes ut adiu=
uant aquæ. Adulteratur sicculo: quem cocanicum appel=
lauimus: necnō E cyprio mire simili. In hispania quo=
q; citeriore egelaste ceditur glebis pene translucētibus.
Cui iampridem palma a plerisq; medicis inter omnia
salis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur
sal: sterillis est: nihilq; gignit: E in totum sponte na=
scens. Inter hæc sunt factitij uaria genera. Vulgaris plu=
rimusq; in salinis mari adfuso: non sine aquæ dulcis ri=
guis: sed imbre maxime iuuāte: ac super omnia sole mul=
to: non aliter inarescens. Africa circa uticam construit
aceruos salis ad collium speciem. Qui uero sole lunaq;
induruerunt: nullo humore liquecunt: uixq; etiam ferro
cæduntur. Fit tamen E in creta sine riguis in salinas

LIBER

mare infundentibus. Et circa ægyptum ipso mari in fonte in solum ut credo nilo succosum. Fit & e puteis in salinas ingestis. Prima densatio babylonie in bitumen liquidum cogitur: oleo simile: quo & in lucernis utuntur. hoc detracto subest sal. & in cappadocia puteis ac fonte quem in salinas ingerunt. In chadonia excoquunt aquam ex fonte: refrigerandoq; salem faciunt inertem nec candidum. Gallie germanieq; ardentibus lignis aquam salsam infundunt. Hispanie quadam sui parte e puteis hauriunt muriam appellantes. Et illi quidem etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima ut quæ per se cinere sincero uim salis reddat. Alibi corylus laudatur. Ita infuso liquore salso. Carbo etiam in salem uertitur. Quicumq; ligno conficitur sal niger est. Apud Theophrastum inuenio imbrios harundinis & iunci cinerem decoquere aqua solitos: donec exiguum superest humoris. Quin & e muria salsamentorum recoquitur: iterumq; consumpto liquore ad naturam suam redit uulgo e menis iucundissimus. Marinorum maxime laudatur cyprius a salamine. At e stagnis tarentinus: Ac eriguis phrygius: qui tattæus uocatur. Hi duo oculis utiles. A cappadocia uero qui in laterculis affertur: cutis nitorem dicitur facere. Magis tamen extendit is quem cirticum appellauimus. Itaq; a partu uentrem eo cum melanthio illinūt. Salsissimus sal qui siccissimus suauissimus omnium tarentinus atq; candidissimus. Et de cætero fragilis qui maxime candidus. Pluuia dulcescit omnis. Suauiore tamen rores faciunt. Sed copiosum aquilonis flatus. Austro non nascitur. Flos uero salis non fit: nisi aquilonibus. In igni nec crepitat: nec exilit tragæus: neq; acanthius ab oppido appellatus. Nec ul-

lius spuma: aut ramentum: aut tenuis. Agrigentinus ignium patiens: ex aqua exilit. Sunt & colorum differentiae. Rubet memphi. Ruffus est circa oxum. Centuripis purpureus. Circa gelam in eadem sicilia tanti splendoris: uti imaginem recipiat. In cappadocia croceus effoditur translucidus & odoratissimus. Ad medicinae usus antiqui tarentinum maxime laudabant. Ab hoc uero quaecumque e marinis ex genere eo: praecipue spumeum. Iumentorum uero & boum oculis trageseum: & beticum. Ad hoc obsonium & cibum utilior quisque facile liquefit. Item humidior: minorem enim a maritudine habent: ut atticus & enboicus. Seruandis carnibus aptior acer & siccus: ut megaricus. Conditur etiam odoribus additis & pulmentarij uicem implet excitans auiditatem: inuitansque in omnibus cibis: ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. Ita est in mandendo quaesitus garo. Qui & pecudes armenta: & iumenta sale maxime sollicitantur ad pastum: multo largiores lacte: multoque gratiore etiam in caseo dote. Ergo hercule uita humanior si ne sale nequit degere: adeoque necessarium elementum est: ut transferat intellectus ad uoluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur: omnisque uitae lepos & summa hylaritas laborumque requies non alio magis uocabulo constat. Honoribus etiam militiaeque interponitur salarijs inde dictis: magna apud antiquos auctoritate: sicut apparet ex nomine salariae uiae: quoniam illa sal in sabinos portari consuevit. Ancus Martius rex salis modia sex millia in congiario dedit populis: & salinas primus instituit. Varro etiam pulmentarij uice usos ueteres auctor est. Esitasse enim salem cum pane: & caseo: ut proverbio apparet. Maxime tamen in

LIBER

sacris intelligitur auctoritas quando nulla conficiuntur sine mola salsa. Salinarum synceritas summam fecit suam differentiam. Quædam enim fanilla salis: quæ leuissima ex eo est & candidissima flos salis appellatur. Et flos quidem salis in totum diuersa res humidiorisq; nature & crocei coloris aut ruffi ueluti rubigo salis. Odo re quoq; ingrato ceu gari dissentiens a sole non modo a spuma. In ægypto inuenitur uideturq; nilo deferri. Et fontibus tamen quibusdam innatat. Optimum ex eo qd olei quandam pinguitudinem reddit. Est enim in sale pi- guitudo: quod miremur. Adulteratur autem tingiturq; rubrica: aut plerumq; testa trita. Qui ficus aqua depre- henditur diluente factitium colorem: cum uerus ille non nisi oleo resoluatur: & unguentarij propter colorez eo maxime utantur. Canicia in uasis summa est. Media ue- ro pars humidior ut diximus. Floris natura aspera ex- calfactoria stomacho inutilis. Sudorem cit. Alium sol- uit in uino & aqua acopis & smegmatis utilis. Detra- hit & ex palpebris pilos efficacissime. Fæces imæ con- cutiuntur ut color croci redeat. Præter hæc etiamnu ap- pellatur in salinis falsugo: ab alijs falsilago tota liquida marina aqua falsior ui distans. Aliud etiamnum liquo- ris exquisiti genus quod garon uocauere intestinis pisciũ cæterisq; quæ abiicienda essent: sale maceratis: ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce: quem græci garon uocabant. Capite eius usto suffitu ex trahi secundas morantes.

De scombro pisce & muria: & alece Ca. viij
Vnc e scombro pisce laudatissimum in fini-
n bus carthaginis spartarie & cetarijs: socio-
rum appellatur singulis milibus nummum
permutantibus congios pene binos. Nec liquor ullus

pene præter unguenta maiore in precio esse cœpit: nobilitatis etiam gentibus. Scombro quidem & mauritia beticaq; & cartea ex oceano intrantes capiunt: ad nihil aliud utiles. Laudatur & clazomene garo. Pompeiq; & leptis. Sicut muria antipolis ac thuria. Iam uero & dalmacia. Vitium huius est alex imperfecta nec colata fœx. Cœpit tamen & priuatim ex inutili pisciculo minimoq; cōfici. Apuam nostri aphyen uocant: quoniam is pisciculus e pluuiâ nascitur. Foroiulienses pisces ex quo faciunt lupum appellant. Transiit deinde in luxuriam creueruntq; genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi ueteris: adeoq; dilutam suauitatem ut bibi possit. Aliud uero ad castimoniarum superstitionez etiam sacris iudæis dictum: quod fit e piscibus squamæma carentibus. Sic alex peruenit ad ostras: echinos: urticas: ammaros: mullorum iocinera. Innumerisq; generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint desiderijs uitæ: & ipsa tamen nonnulli usus in medendo. Namq; & alex scabies pectoris sanatur infusa per cutem incisam. Et contra canis morsus draconisq; marini prodest. In linteolis autem cōscriptis imponitur. Et garo ambusta recentia sanantur: si quis infundat ac non nominet garum. Contra canum quoq; morsus prodest: maximeq; crocodili: & ulceribus quæ serpunt: aut sordidis. Oris quoq; & aurium ulceribus aut doloribus mirificè prodest. Muria quoq; siue illa salsugo: spissat: mordet: extenuat: siccatur. Dysentericis utilis est etiam si nome intestina corripit. Ischiadicis cœliacis ueteribus infunditur: fori quoq;: apud mediterraneos aquæ marinæ uicem pensat.

De natura salis & eius medicinis.

Ca. ix.

LIBER

5 Alis natura est per se ignea & inimica igni-
 bus fugiens eos: omnia erodens. Corpora uero
 astringens siccans: alligans. Defuncta autem ac
 putrescentia ita uedicans ut durent ea per secula. In me-
 dendo uero mordens: adurens: repugnans: extenuans: dis-
 soluens. Stomacho tantum inutilis præterquam ad excitan-
 dam auiditatem. Aduersus serpentium morsus cum ori-
 gano: melle: hyssopo. Contra ærastem cum origano: aut cæ-
 dria: aut picæ: aut melle. Auxiliatur contra scolopendras
 ex aceto potius. Aduersus scorpionum ictus cum quarta par-
 te lini seminis: ex oleo uel aceto illitus. Aduersus crabro-
 nes uero uel uestpas similiaque ex aceto. Ad hetherocrane-
 as apitisque ulcera: & pustulas: papulasque: & incipien-
 tes uerrucas: cum seuo uitulino. Item oculorum remedijs
 & ad excrescentes ibi carnes totiusque corporis pterygia
 Sed in oculis peculiariter. Ob id collyrijs emplastrisque
 additur. Ad hoc maxime probatur tragacanthæ aut cauni-
 tes. Ex ictu uero suffusis cruore oculis suggillatisque cum
 myrrhæ pari pondere ac melle: aut cum hyssopo ex aqua
 calida: utque foueantur salsugine. Ad hæc hispaniensis eli-
 gitur: contraque suffusiones oculorum cum lacte in cotice
 lis teritur. Priuatim suggillationibus in linteolo inuolu-
 tus crebroque ex aqua feruenti impositus. Vlacibus oris
 manantibus in linteolo conserpto. Gingiuarum tumori
 infricatus. Et contra scabritiem linguae frictus commi-
 nutusque. Aiunt dentes non erodi neque putrescere si quis
 quotidie mane ieiunus salem contineat sub lingua: donec
 liqueat. Lepras idem: & furunculos: & lichenas: &
 psoras emendat cum passa uua exempto eius ligno: &
 seuo bubulo atque origano: ac fermento: uel pane: maxi-
 me thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonsillis &
 uuis cum melle prodest: Quicumque ad anginas. Hic am-

plius cum oleo & aceto. Eodem tempore extra fauces il-
 litus cum picæ liquida. Emollit & aluum in uino mix-
 tus. Idem noxia: & tinearum genera pellit in uino po-
 tus. Aestus balnearum conualescentes: ut tollerari possint
 linguae subditus præstat. Nervorum dolorem maxime
 usurpanda obseruatione circa humeros & renes in sac-
 cis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colum tormi-
 naq; & coxarum dolores potus & in iisdem saccis im-
 positus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo
 tritus. Ibi maxime obseruanda usurpatione qua quidem
 totis corporibus nihil esse utilius sale & sole dicunt.
 Itaq; cornea uidemus corpora piscatorum. Sed hoc præ-
 cipuum dicitur in podagris. Tollit & clauos pedum.
 Item perniones. Ambustis ex oleo imponitur: aut com-
 manducatus: pustulasq; reprimat. Ignibus uero sacris ul-
 ceribusq; quæ serpunt: ex aceto aut hyssopo. Carcinoma-
 tis cum uina taminia. Phagedenis ulcerum tritus cum fa-
 rina hordei super imposito linteolo madente uino. Mor-
 bo regio laborantes donec sudent ad ignem contra pru-
 ritus quos sentiunt: ex oleo & aceto infriatus iuuat:
 & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos sale curaue-
 re: feruoresq; febrium cum oleo perunxere: & tussim
 ueterè linctu eius discussere. Clysteribus insudare ischia-
 dicis. Vlceribus excrescentibus uel putrescentibus im-
 suere. Crocodillorum morsibus ex aceto in linteolis:
 ita ut battuerentur ante ictum ulcra. Bibitur & con-
 tra opium ex aceto mulso. Luxatis imponitur cum
 farina & melle. Item extuberationibus. Dentium
 dolori cum aceto fatus & illitus cum resina pro-
 dest. Ad omnia autem spuma salis iucundior utilior
 q; Sed quicumq; sal acopis additur ad exaltationes.
 item smegmaticis ad extendendam cutem leuandam=

LIBER

qꝫ Pecorum quoqꝫ scabiem ⁊ boum illitus tollit. Datꝫ
tusqꝫ lingendus. ⁊ oculis iumentorum inspuatur. Hæc
⁊ de sale dicta sint.

De nitri generibus: ⁊ confecturis: ⁊ medicinis:
⁊ observationibus. Ca. x.

Non est differenda ⁊ nitri natura non mul-
tum a sale distans: ⁊ eo diligentius dicenda:
quia palam est ⁊ medicos qui de eo scripse-
re: ignorasse naturam. Nec quēquam Theophrasto dili-
gentius tradisse. Exiguū fit apud medos canescentibus
siccitate cōuallibus: qꝫ uocant halmiraga. Minus etiam
in thracia iuxta philippos sordidum terra: qꝫ appellāt
agriū. Nam quercu cremata nūqꝫ multū factitatum ē:
⁊ iampridem in totum omissum. Aquæ uero nitrosæ
pluribus locis reperiūtur: sed sine uiribus densandi. Op-
timū copiosumqꝫ in clitis macedoniæ: quod uocant ca-
lastricū: cādīdum: purūqꝫ: proximū sali. Lacus est nitro-
sus exiliēte e medio dulci fonticulo. Ibi ut nitrū circa ca-
nis ortū nouenis diebus: totidemqꝫ cessat: ac rursus ina-
tat: ⁊ deinde cessat: Quo apparet soli naturā esse quæ
gignat quoniā cōptū est nec soles ꝑficere qꝫ: cū cesset:
nec imbres. Mirum est ⁊ illud scatebra fonticuli sem-
per emicante: lacum nec augeri nec effluere. Tis autē die-
bus quibus gignitur si fuere imbres: falsius nitrum faci-
unt: aquilones deterius: quia ualidius commouēt limū.
Et hic qꝫ nascitur. In ægypto aut cōficitur multo abū-
dātius: sed deterius. Nam fuscū lapidosumqꝫ est. Fit pe-
ne eodez modo quo sal: nisi qꝫ salinis mare infundūt. Ni-
lū aut nitrarijs. Excedente nilo siccantur: decedente ma-
dēt succo nitri. xl. diebus cōtinuis: nō ut ī macedonia sta-
tis. Si aut imbres affuerint: minus de flumine addūt: sta-
timqꝫ ut dēfari est cōceptum: rapitur ne resoluatur in ni-

trarijs. Sic quoq; olei natura interuenit. Ad scabiem ani
maliū utilis. Ipsum aut cōditum in acruis durat. Mirū
in lacu ascanio & quibusdam circa chalcida fontibus
summas aquas dulces esse: potariq; inferiores nitrosas.
In nitro optimū quod tenuissimū: & ideo spuma me-
lior. Ad reliqua tantū sordidū tanq̃ ad inficiendas pur-
puras: tincturasq; omnes. Magnus & nitro usus qui di-
citur suo loco. Nitraria egregia ægyptijs. Naz circa nau-
cratim & memphin tantū solebāt esse. Circa memphin
deteriores. Nam & lapidescit ibi in acruis: multiq; sūt
tumuli ea de causa saxei faciunt ex ijs uasa. Nec nō fre-
quenter liquatū cū sulphure coquētes in carbonibus. Ad
ea quoq; quæ inueterari uolunt illo nitro utūtur. Sunt
ibi nitrariae: in quibus & ruffus exit a colore terræ. Spa-
mam nitri quæ maxime laudatur: antiqui negabāt fieri
nisi cū ros cecidisset: prægñātibus nitrarijs: sed nōdum
parietibus. Itaq; nō fieri icitatis etia; si caderet. Alij ope-
rimetorū fermento gigni existimauere. Proxima ætas me-
dicorū & aphronitrū tradidit i asia colligi i speluncis
mollibus distillās. Specus eos colligas uocat. Dein siccāt
sole. Optimū putatur lydiū. Probatio ut sit minime pon-
derosum: & maxime friabile. Colore pene purpureo.
Hoc i pastillis affertur. Aegyptium i uasis picatis: ne li-
quescat. Vasa quoq; ea sole inarescentia perficiūtur. Ni-
tri pbatio: ut sit tenuissimū & q̃ maxime spōgiosū; fi-
stulosūq; adulteratur i ægypto calæ. Dephēditur gu-
stu. Sincerū. n. facile resoluitur. Adulteratū pūgit. Calæ
aspersum reddit odorē uehemēter. Vritur i testa opertū
ne exiliat. alias igni nō exilit nitrum: nihilq; gigni. aut
alit. Cū i salinis herbæ gignātur: & i mari tot aīalia:
tātū algæ. Sed maiorē esse acrimoniā nitro apparet: nō
hoc tātū argumēto: sed & illo q̃ nitrariae calciamenta

LIBER

ptinus cōsumūt. Alias salubres: oculorumq; claritati uti-
les. In nitrarijs nō lippiūt. Vlcera allata eo celerrime sa-
nantur. Ibi facta tarde. Cit & sudorem cū oleo perūctis
corpusq; emollit. In pane salis uice utitur calastrico. Ad
rhapmanos ægyptio: teneriores eos facit. Sed obsonia al-
ba & deteriora: olera uiridiora. In medicina autem cal-
facit: extenuet: mordet: spissat: siccit: exulcerat. Vtile ijs
quæ euocanda sint aut discutienda: & lenius mordenda
atq; extenuanda: sicut in papulis pustuliq;. Quidam in
hoc usu accensum uino austero restringunt: atq; ita tri-
to in balneis utuntur sine oleo. Sudores nimios inhibet
cū arida iride adiecto oleo uiridi. Extenuat & cicatrices
oculorum & scabritias genarum cum fico illituz aut de-
coctum in passo ad dimidias partes. Item contra arge-
mas oculorum. Vngues decoctū cum passo in mali puni-
ci calice adiunat nitrū. Claritatemq; uisus cū melle imun-
ctum. Prodest dētium dolori ex uino si cum pipere collu-
antur. Item cum porro decoctū. Nigrescētes dētes crema-
tū dētifricio ad colorem reducit. Capitis aīalia: & len-
des neat cum samia terra illitū ex oleo. Auribus purulē-
tis uino liquatū infunditur. Sordes eiusdem partis ero-
dit ex aceto. Sonitus & tinnitus discutit siccum additū
vitilignes albas cum cymolia creta æquo pōdere ex ace-
to in sole illitum emendat. Furunculos admixtum resi-
næ extrahit aut cum uia alba passā: nucleis eius simul
tritris. Testium inflammationi occurrit. item eruptioni-
bus pituitæ in toto corpore cū axungia. Contraq; canis
morsus addita resina initijs cum aceto illinitur. Sic &
serpentium moribus: phagedenis: & ulceribus quæ ser-
pūt: aut putrescūt cū calce ex aceto. Hydropicis cū fico
usum datur: illiniturq;. Discutit & tormina si decoctuz
bibatur pondere drachmæ cum ruta uel aneto uel cymi-

no. Reficit lassitudines cum oleo ex aceto perunctorum:
Et cōtra algores horroresq; prodest: manibus pedibus=
q; confricatis cum oleo. Comprimit Et pruritus suffu=
sorum felle: maxime cum aceto datum. Succurrit Et ue=
nenis fungorum ex posca potum. Aut si buprestis pasta
sit ex aqua: uomitionesq; euocat. ijs qui sanguinem tauri
biberint cum lasere datur. In facie quoq; exulcerationes
sanat cum melle Et lacte bubulo. Ambustis tostum do=
nec nigrescat tritumq; illinitur. Infunditur urceis Et
renum doloribus: aut rigori corporum: nervorumque
doloribus. Paralypsi lingua cum pane imponitur: Su=
spiriosis in ptisana sumitur. Tussim ueterem sanat
flore mixto galbani: resinæ terebinthinæ pari ponde=
re omnium: ita ut fabæ magnitudo deuoretur. Co=
quitur dilutumq; postea cum pice liquida sorbendus
in angina datur. Flos eius cum oleo cyprio: articulo=
rum doloribus in sole incundus est. Regium quoq;
morbum in uino exterminat potum. Et inflationes
discutit. Sanguinis profluium sistit e naribus ex fer=
uenti aqua uapore naribus rapto. Pruriginem alumi=
ne permixto tollit. Alarum uirus ex aqua quotidiana=
no fota. Vlcera ex pituita nata cera permixtum.
Quo genere nervis quoq; prodest. Coeliacis infundi=
tur. Perungi ante accessiones frigidas nitro Et oleo
multi præcepere. Sic Et aduersus lepras: lentigines.
podagricis in balneis uti solia nitri prodest: atrophis:
opisthotonis: tetanis. Sal Et nitrum sulphuri concoctus
in lapidem uertitur.

De spongiarum natura.

Ca. xi.

Pōgiarū genera diximus in naturis aquatiliū
s marinorum. Quidam eas ita distinguunt.

LIBER

Alias ex ijs mares existimauere tenui fistula spissiores
 q̃ perforbentes: & quæ tinguntur in delicijs aliquādo
 & purpura. Alias fœminas maioribus fistulis ac perpe-
 tuis. E maribus duriores alias: quas appellant tragos te-
 nuissimis fistulis æque densissimis. Candidæ cura fiunt
 e mollissimis recentes per æstatez tinctæ salis spuma: ad
 lunam & pruinas sternuntur inuersæ: hoc est qua par-
 te adhesere: ut candorem bibant. Animal esse docuimus
 etiam cruore in hærente. Aliqui narrant: & auditu re-
 gi eas: contrahiq; ad sonum: exprimentes abundantiam
 humoris: nec auelli petris posse: ideo abscondi & sanies
 emittere. Quin & eas quæ ab aquilone sunt genitæ præ-
 ferunt cæteris. Nec usquam diutius durare spiritum me-
 dici affirmant. Sic & prodesse corporibus: quia nostro
 suū misceant: & ideo magis recentes: magisq; humidas.
 Sed minus in calida aqua minusq; unctas: aut unctis cor-
 poribus impositas. Et spissas minus adhærescere. Mollis-
 simum genus earum penicelli oculorum humores leuant
 ex mulso impositi. Item abstergenda lippitudini utilis-
 simi. Eaz quæ tenuissima est mollissima quoq; esse oportet.
 Imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex posita: & ex
 aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes discutiunt:
 molliunt: mitigant. Veteres conglutinant: uulnera.
 Vsus earum ad abstergenda: fouenda: operienda a fo-
 tu dum aliud imponatur. V lera quoq; humida & seni-
 lia imposita siccant. Fracturæ & uulnera spongijs uti-
 lissime fouentur. Sanguis rapitur insecando ut curatio
 perspicui possit. Et ipsæ uulnerum inflammationibus im-
 ponuntur: nunc sicæ: nunc ex aceto insperse: nunc e uino:
 nunc ex aqua frigida. Ex aqua uero cælesti impositæ se-
 cta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur &
 integris partibus & fluctione occulta laborantibus quæ

discutienda sunt: & ijs quæ apostemata uocant melle decocto perunctis. Itē articularijs alias aceto salso madidæ: alias e posca. Si ferueat impetus ex aqua eadē & callo salsa madidæ. At contra scorpionū ictus ex aceto. In uulnerū curatione & succidæ lanæ uicem implent. Nūc ex uino & oleo: nūc ex eadem. Differentia hæc quæ lanæ emolliunt: spongiæ coercent rapiuntq; uitia ulcerū. Circumligantur & hydropicis sicca: uel ex aqua tepida poscaue utriq; blādiioribus opus est opeririue: aut siccare cutem. Imponūtur & ijs morbis: quos uaporari oporteat: feruēti ex aqua persusæ expressæq; inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho profunt: & in febre contra nimios ardores. Sed spleneticis e posca: ignibus sacris ex aceto. Efficaciores quādo aliud iponi oportet: sic ut sanas quoq; partes spaciose operiant. Sanguinis profluuium sistunt ex aceto: aut frigida. Linorē ab ictu recentem ex aqua salsa calida sæpius mutata. Tolleruntq; testium tumorem doloremq; ex posca. Ad canū morsus utiliter concisæ imponuntur: ex aceto: aut frigida: aut melle abunde subinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri sectiui succo sanguinem reijcientibus haustu salis ex frigida prodest. Idem cinis cū oleo uel aceto fronti illitus tertianas tollit. Priuatim africanæ ex posca tumorem discutiunt. Omnium autē cinis cum pice crematarū sanguinem sistit uulnerū. Aliqui raras tantū ad hoc cum pice urunt. Et oculorum causa comburūtur in cruda olla figulini operis plurimum proficiente eo cinere contra scabrias genarum: excrecentesq; carnes & quicquid opus sit ibi destingere: spissare: explere. Vtilius in eo usu lauare cinerem. Præstant & strigilū uicem lintheorumq; affectis corporibus. Et contra solem apte protegunt capita. Medici inscitia ad duo no-

LIBER

mina eas rede gere • Africanas: quarum firmitus sit ro-
bur. Rhodiacaſq; ad fouendum molliores. Nunc autem
molliſſimæ circa muros antiphelli urbis reperiuntur.
Trogus auctor eſt: circa lyciam penicillos molliſſimos
naſci in alto unde ablata ſint ſpongiæ. Polybius ſuper
ægrum ſuſpenſos: quietiores facere noctes. Nunc præ-
uertemur ad marina animalia: & aquatilia.

GAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HI- STORIAE. LIBER. XXXII. PROOEMIVM

Medicinæ ex aquatilibus.

ENTVM EST AD SVMMA NA-
turæ exemptorumq; per rerum ordinē
¶ & ipſa ſua ſponte occurrit immēſum
potentiæ occultæ documētum: ut pror-
sus nec aliud ultra quæri debeat: nec
par aut ſimile poſſit inueniri: ipſa ſe vincēte natura: et
quidē numeroſis modis declarante. Quid enī uiolētius
mari uentiſue: & turbinibus ac pcellis: quo maiore in-
genio in nulla ſui parte adiuta eſt: quā uelis remiſq; Ad
datur his & reciproci æſtus inenarrabilis uis: uerſumq;
totum mare in flumen.

De echeneide piſce: & mirabili eius proprietate:
& torpedine: & marino lepore: & mirabilia
rubri maris.

Ca. i.

¶ Amen omnia hæc pariterq; eodem impellen-
tia: unus ac paruus admodū piſciculus eche-
neis appellatus in ſe tenet. Ruant uenti li-
cet: & ſeuiant procellæ: imperat furori uireſq; tan-
tas compeſcit: & cogit ſtare nauigia: quod non uincu-

la ulla: non anchoræ pondere irremocabili fastæ. Infrenat impetus: & domat mundi rabiem: nullo suo labore: non retinendo: aut alio modo quam adherendo. Hæc tantilla est satis contra tot impetus: ut uetet ire nauigia. Sed armatæ classes imponunt sibi turrium propugnacula: ut in mari quoq; pugnetur: uelut e muris. Hæc uanitas humana cū rostra illa ære ferroq; adictus armata semipedalis inhibere possit: ac tenere deuincta pisciculus. Fertur acciaco marte tenuisse prætoriam nauim Antonij properantis circuire & exhortari suos: donec transiret in aliam. Ideoq; cæsariana classis impetu maiore protinus uenit. Tenuit & nostra memoria. Caij principis ab astura antium remigantis ut res est: etiam auspicalis pisciculus. Siquidem nouissimum in urbem reuersus ille imperator: suis telis confossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio statim cā intellecta: cū e tota classe quiqueremis sola nō proficeret: & exiliētibus protinus qui id quærerēt circa nauim inuenere adherētē gubernaculo: ostēderūtq; Caio indignati hoc fuisse quod se renocaret: quadrigetorūq; remigū obsequio cōtra se intercederet. Cōstabat peculiari ter miratū quō adherēs tenuisset: nec idē polleret in nauigii receptus. Qui tūc posteaquā uidere: eū limaci magnæ similē esse dicūt. Nos plurimorū opiniōes posuimus in natura aquatiliū: cū de eo diceremus. Nec dubitamus idē ualere ad oīa gēna cū celebri & cōsecrato ēt exēplo apud gnidiā uenerē cōchas quoq; eiusdē potētæ credi necesse sit. E nostris quidam latinis remorā appellauere eum. Mirūq; e græcis: alij lubricos partus atq; procidentes cōtineri ad maturitatē alligato eo (ut diximus) prodiderūt. Alij sale adseruatū adalligatūq; grauidis partus soluere: ob id alio noīe odinolyōtē appellauere

LIBER

Quocumq; modo ista se habeant: quis ab hoc tenendi
 nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atq; effectu
 in remedijs sponte nascentium rerum dubitare debeāt?
 Quin & sine hoc exemplo per se satis esset. Ex eodem
 mari torpedo etiā pcul & e lōgiquo: uel si hasta uirga
 ue attingatur quis præualidos lacertos torpescere: quā
 libetq; ad cursum ueloces alligari pedes pditur. Quod
 si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquā
 quæ odore tantum & quadam aura sui corporis affi-
 ciat membra: quid non de remediorum omnium momē-
 tis sperandum est? Non sunt minus mira quæ e Lepore
 marino traduntur. Venenum est alijs in potu: aut in ci-
 bo datus: alijs etiam uisus. Siquidē gravidæ si omnino
 aspexerint fœminam ex eo genere dūtaxat statim nau-
 sea & redundatione stomachi uitium fatentur: ac de-
 inde abortum faciunt. Remedio est mas ob id indura-
 tus sale ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari
 & tactū quidem nocet. Vescitur eo unum tantum ani-
 malium: ut nō intereat Nullus piscis: & tenerescit tā-
 tū: & ingrator uiliorq; fit. Homines quibus in pastu
 est: piscem olent: hoc primo argumento ueneficium id
 deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quot
 uixerit lepus. Incertiq; temporis ueneficium id esse au-
 ctor est Licinius macer. In india affirmant non capi ui-
 uentem. Inuicemq; ibi hominem illi pro ueneno esse: ac
 uel digito omnino in mari tactū mori. Esse autem am-
 pliorem multo sicut reliqua animalia. Tuba in ijs uolu-
 minibus qui scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filiū
 de arabia: tradit uitulos marinos ternas heminas cape-
 re. Cetos sexcentorū pedū longitudinis: & trecentorū
 sexaginta latitudinis in flumē arabie itrasse: puiguiq;
 eius negociatores: & omnium piscium adipe camelos

perungi in eo situ: ut a filios ab iis fugent odore.

De ingenijs: & mansuetudine quorundam piscium
& ubi ex manu edant. & ubi responsa dantur ex
piscibus. Ca. ij.

Ihi videntur mira & quæ Ovidius prodidit
m piscium ingenia in eo volumine quod halien-
ticon inscribitur. Scarum inclusum nassis nō
fronte erumpere: nec infestis uiminibus caput inserere:
sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores: atq; re-
trorsum ita erumpere. Quem luctatū eius si forte alius
scarus extrinsecus uideat: apprehensa mordicus cauda ad
iuuare nixus erumpentis. Lupum piscem rete circunda-
tum arenas arare cauda: atq; ita conditum transire rete
Murenæ maculas appetere ipsas consciam teretis ac lu-
brici tergi: tum multiplici flexu laxare: donec euadat.
Polypum hamos appetere brachijsq; complecti: nō mor-
su: nec prius dimittere q̃ escam circumroserit: aut harū-
dine leuatum extra aquam. Scit & mugil esse i esca ha-
mum: insidiasq; non ignorat: audivit tamen tanta est:
ut cauda uerberando excutiat cibos. Minus in providen-
do lupus solertiæ habet: sed magnum robur in poeniten-
do. Nam ut hæserit in hamo: tumultuoso discursu laxat
uulnera: donec excidant insidiæ. Murenæ amplius deuo-
rant hamum: admoventq; dentibus lineas: atq; ita ero-
dunt. Pytheas id tradit. Idem infixam hamo inuertere:
e: quoniam sit dorso cultellato: spinaq; lineam præseca-
re. Licinius Macer murenas tantum foeminini sexus esse
tradit: & concipere e serpentibus: ut diximus: ob id si-
bilo a piscatoribus tanq̃ serpentibus euocari & capi:
pinguescere iactatu. Fuste non interimi. Easdem ferula
protinus. Animam in cauda habere certum est: eaq; icta
celerrime examinari: at capitis ictu difficulter. Nouacu

LIBER

la & ferrum quæ pisce tacta sunt : olent . Durissimū
esse piscium constat qui orchis uocetur : rotundus est :
& sine squāmis : totusq; capite cōstat . Miluago quo-
tiens cernatur extra aquam uolitans : tempestates mini-
tari Trebrius Niger auctor est . Xiphiam rostro mucro-
nato esse : ab hoc naues perfossas mergi in oceano ad lo-
cum mauritaniae : qui cotta uocetur : non procul a lyxo
flumine . Idem Loligines euolare ex aqua tradit : tanta
multitudine ut nauigia demergant . Et manu uexantur
pisces in pluribus quidem Cæsaris uillis . Sed quæ uete-
res prodidere in stagnis nos in piscinis ammirati in elo-
ro siciliæ castello non procul syracusis . Item in labra
Ouidij Iouis fonte Anguillas . Et eæ in aures additas ge-
runt . Similiter in chio iuxta senum delubrum . In me-
sopotamiae quoq; fonte cabura de quo diximus . Nam
in lyciae lymira fonte apollinis : quem diuum appellāt
ter fistula euocati ueniunt ad augurium . Diripere eos
carnes abiectas lætum est consultantibus : caudis abige-
re dirum hierapoli syriæ in lacu Veneris ædituorum
uocibus patent uocati : exornati auro ueniunt adulan-
tes . Scalpunt in ora hiantia manibus inferendis præ-
bent . In stabiano campaniae ad Herculis petram : me-
lanuri in mari panem abiectum rapiunt . Idemq; ad
nullum cibum in quo hamus sit accedunt . Nec illa in
nouissimis mira amarissimos esse pisces ad pelem insu-
lam : & ad clazomenas . Contra ad scopulum siciliæ :
ac leptim africæ : & eubocam : & dyrrachiū . Rursus
ita salso : ut possint salsamenta existimari . Circa cepha-
leniam & ampelon paron : & deli petras in portu
eiusdem insulæ dulces . Quam differentiam pabulo cō-
stare : nō est dubium . Appion maximū pisciū esse tradit
porcū : quē lacedæmonij orthagoriscū uocāt . Grunire eū

eum capiatur. Esse uero illam naturæ accidentiam quod
 magis miremur etiam in locis quibusdam: appposito oc-
 currit exemplo. Siquidem salsamenta omnium generum
 in italia beneuenti recentia effici constat. Pisces mari-
 nos in usu fuisse protinus a condita roma: auctor ē Cas-
 sius Hemina: Cuius uerba de ea re hic subijciam. Numa
 constituit: ut pisces qui squamosi non essent ni pollince-
 rent patrimonia cōmentus ut cōiuiua publica: & priua-
 ta: cenæq; ad puluinaria facilius cōpararentur: ni qui
 ad pollinctum emerent: precio minus parcerent: eaq; p̄-
 mercarentur. Quantum apud nos indicis margaritis p̄-
 cium est: de quibus suo loco satis diximus: tātū apud in-
 dos in chorallio. Nāq; ista persuatione gentiū cōstant.
 Gignitur quidē & in rubro mari: sed nigrius. Itē in p̄si-
 co uocatur iace. Laudatissimū in gallico sinu: circa orcha-
 das insulas. Et in siculo circa heliā & drepanū. Nasci-
 tur & apud grauiscas: & ante neapolim cāpaniæ: ma-
 ximeq; rubēs: sed molle: & ideo uilissimū erythris. For-
 ma ē ei fruticis: color uiridis. Baccæ eius cādidasub aqua
 ac molles. Exēptæ cōfestim durātur & rubescūt: quasi
 corna satiuæ specie atq; magnitudine. Aiūt tactu p̄tinus
 lapide scere: si uiuat. Itaq; occupari euelliq; retibus: aut
 acri ferramento præcidi. Hac de cā ceraliū uocitatū in-
 terptantur. Probatissimū quā maxime rubet: & quam
 ramosissimū: nec scabrosus: aut lapideū: uel rursus inane
 cōcauū. Auctoritas baccarū eius nō minus indorūz uiris
 quoq; p̄ciosa ē: q̄ fœminis nostris uniones idici. Aruspi-
 ces eorū uatesq; i primis religiosū id gestamē amoliēdis
 piculis arbitrantur. Itaq; & decore & religione gau-
 dent. Priusq̄ hæc notescerent: galli gladios: scuta: galeas
 adornabant eo. Nunc tanta penuria est uendibili merce
 ut per quam raro cernatur i suo orbe. Surculi in fantiæ

LIBER

adalligati: tutellam habere credunt. Contraq; torminū
ac uesticæ: & calculorum mala: in puluerem igne redac-
ti: potiꝫ cum aqua auxiliātur. Simili modo ex uino po-
ti: aut si febris sit: ex aqua somnum asserūt. Ignibus diu
repugnant. Sed eodem medicamine sæpius potō tradūt
lyenem quoq; absumi. Sanguinem reiicientibus excrean-
tibusue medentur. Cinis eorum miscetur oculorum medi-
camentis. Spissat enim ac refrigerat. V lcerum caua ex-
plet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiam rerū
attinet: quam græci antiphatiā uocant: nihil est uene-
natiꝫ usquam: q̃ in mari pastinaca: utpote cum radio
eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen persequitur
galeos. Idem & alios quidem pisces: sed pastinacas præ-
cipue. Sicut in terra serpentes mustella. Tanta est auidi-
tas ipsius ueneni. Percussis uero ab ea medetur: & hic
quidem: sed & nullus ac laser.

De his quibus in terris & in aquis uictus est: &
de castoreis medicinæ & obseruationes. Ca. iij.
Pectabilis naturæ potentia in iis quoq; qui-
bus & in terris: & in aqua uictus est: sicut
& fibris quos castores uocant: & castorea
testes eorum: amputari hos ab ipsis cum capiuntur negat
Sestius diligentissimus medicinæ. Quinimmo paruos
esse substrictosq; & adhærētes spinæ: nec adimi sine ui-
ta animalis posse. Adulterari autem renibus eiusdē qui
sint grandes: cum ueri testes parui admodum reperian-
tur. Præterea ne uesticas quidem esse cum sint geminæ: q̃
nulli animalium. In iis folliculis inueniri liquorem: &
asseruari sale. Itaq; inter probationes falsi esse folliculos
geminos ex uno nexu dependentes: quod ipsum corrup-
pi fraude cōiicientibus gūmi cū sanguine: aut ammoniac-
co: quoniā ammoniaci coloris esse debeat tūcicis circūda

ti liquore ueluti mellis cerosi: odoris grauis: gustu amaro: & acri: friabiles. Efficacissimi e ponto galacia: mox africa. Sternutamenta olfactu mouet. Somnum conciliant cum rosaceo: & penicidano peruncto capite. Et per se poti in aqua. Ob id phreniticis utiles. Item lethargicos odoris suffitu excitant. Vuluarumq; exanimationes uel subditi: & menses ac secundas ciunt duabus drachmis ex aqua cum puleio poti. Medentur & uertigini: opisthotonis: tremulis: spasticis: neuorum uitijis: ischiadicis: stomachicis: paralyticis: perunctis omnibus: Vel tritiad crassitudinem mellis cum semine uiticis ex aceto: aut rosaceo Sic & contra comitiales sumpti. poti uero contra inflationes: tormina: uenena. Differentia tantum contra genera est mixturae. Quippe aduersus scorpiones ex uino bibuntur. Aduersus phalangia & araneos ex mulso: ita ut uomitione reddantur. Aut ut retineantur: cum ruta. Aduersus chalcidas cum myrtite. Aduersus crastem & praesteras cum pandae: aut ruta ex uino. Aduersus caeteros serpentes cum uino: Dari binas drachmas satis est: eorum quae adijciuntur singulas. Auxiliantur priuatim contra uiscum ex aceto. Aduersus aconitum ex lacte aut aqua. Aduersus helleborum album ex aqua mulsa nitroq; Medetur & detibus ifusi cum oleo triti in aurez a cuius parte doleat. Aurium doloribus melius si cum meconio. Claritatem uisus faciunt cum melle attico inuncti cohibent singultus ex aceto. Urina quoq; fibri resistit uenenis: & ob id in antidota additur. Adseruatur autem optime in sua uersa: ut aliqui existimant.

De testudine & multorum piscium medicina & obseruatione.

Ca. iij.

Eminus similiter uictus in aquis terraq; & testudinum: effectus quoq; pari honore habendi:

LIBER

nel pp excellens in usu precium naturæ ueræ pprietas.
 Sunt ergo testudinū genera: terrestres: marinæ: lutariæ.
 quæ in dulci aqua uiuunt: Has quidem e græcis emydas
 appellant. Terrestriū carnes suffitionibus proprie: magi
 cisq; artibus refutandis: & cōtra uenena salutare pro-
 dūtur. Plurimæ in africa. Hæ ibi amputato capte pedibus
 q; pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in cibo sump-
 tæ. Strumas discutere ac lyenes tollere. Item comitiales
 morbos. Sanguis earū claritatē uisus facit: suffusionesq;
 oculorum tollit. Et contra serpentium omnium & ara-
 neorū & similiū: & ranarū uenena auxiliatur. Sangui-
 ne seruato in farina pilulis factis: & cum opus sit in ui-
 no datis. Felle testudinum cum attico melle glaucomata
 inungi prodest. Et scorpionum plagæ instillari. Tegumē-
 ti cinis uiō & oleo subactis: pedū rimas ulceraq; sanat.
 Squamæ e summa pte deraſæ: & in potu datæ uenerē co-
 hibent. Eo magis hoc mirū: quoniā totius tegumenti fa-
 rina accendere traditur libidinem. Vrinam earū aliter
 q̄ in uestica dissectarū: inueniri posse nō arbitror: & in-
 tra eam esse. Hæc quoq; portentosa magis demonstratur
 aduersus aspidū ictus singulare remedium. Efficacior est
 tñ ut diūt cimicibus amixtis. Oua durata illinūtur stru-
 mis & ulceribus frigore: aut adustione factis. Sorbetur
 in stomachi doloribus. Marinarum carnes amixtæ rana-
 rum carnibus cōtra salamandras pclare auxiliatur. Neq;
 est testudine aliā salamadræ aduersus. Sanguine alope-
 ciarum inanitas & porrigo omniaq; capitis ulcera cu-
 rātur. Inarescere autem eum oportet: lenteq; ablui. In-
 stillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduer-
 sus comitiales morbos manditur cum polline frumenti.
 Misctur autem sanguis heminis tribus aceti hemina ui-
 ni addita ijs: & cum hordeacea farina: aceto quoq; ad-

mixto: ut sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & uestpertina dantur: dein post aliquot dies uestpera. Comitibus instillatur ore deductis labris ijs: qui modice corripiantur. Spasmo cuius astoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annum colluantur testudinum sanguine immunes a dolore fiunt. Et anhelitus discutit: quasque orthopnoeas uocant: ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorum facit. Cicatrices extenuat. Tonsillas sedat: & anginas & omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi. Item ardentium testium. Naribus illitur comitiales erigit: attollitque. Idem cum uernatione anguium aceto ammixto: unice purulentis auribus prodest. Quidam bubulorum fel ammiscent: decoctarumque carniū testudinis succum addita æque uernatione anguium. Sed diu in uino testudinem excoquant. Oculorum quoque uitia omnia Fel inunctum cum melle emendat. Suffusiones: etiam marinæ felle: uel cum fluuiatilis sanguine: & Lacte mulierum capillus inficitur. Fel: & contra Salamandras: uel succum decoctum bibisse: satis est. Testudinum est: tertium genus in cæno: & paludibus uiuentium. Latitudo ijs in dorso: pectori similis: nec conuerso in cura calice: ingrata uisu. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt auxilia. Tres namque in succensa sarmenata coniectæ: & diuidentibus se tegumentis rapiuntur. Tum euulsæ carnes earum: coquantur in aquæ congio Sale modice addito. Ita decoctarum ad tertias partes succus paralyzin: & articulares morbos sentientibus bibitur. Detrahit item Fel pyuitas sanguinemque uitiatum. Sistitur ab eo remedio: alius aquæ frigidae potu. Ex quarto etiam genere: Testudinum quæ sunt in amnibus diuulsarum pin-

LIBER

guia cum aizoo herbatufa ammixto unguento & semi-
ne lilij ante accessiones perunguntur ægri: præter caput
mox conuoluti: calidam aquam bibunt: quartanis libera-
ri dicuntur. Hanc testudinem quintadecima luna capi
oportere: ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrū sex-
tadecima luna perungi tradunt. Ex eodem genere testu-
dinum sanguis instillatus crebo capitis dolores sedat.
Item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro
aereo supinarum capitibus præcisis excipi nouo fictili in-
beant. Ignem sacrum cuiuscūq; generis sanguine illini.
Item capitis ulcera manantia: & uerrucas. idem pmit-
tunt testudinum omnium fimo panos discuti. Et licet in-
credibile dictu sit (aliqui tradunt) tardius ire nauigia: te-
studinis pedem dextrum uehementia. Hinc deinde in mor-
bos digerimus aquatilia: non quia ignoremus gratiorem
esse uniuersitatem animalium: maiorisq; miraculi: Sed
hoc utilius est uitæ contributa habere remedia: cū aliud
aliq; profit. Aliud alibi facilius inueniatur.

De aquatilibus quorum remedia in morbos digesta
sunt: & primum contra uenena: & uenenata ani-
malia.

Ca. v.

Enenatum mel diximus ubi nasceretur. Auxi-
lio est piscis aurate in cibo. Vel si ex melle sin-
cero fastidium cruditasue quæ sit grauissima
incidat. Testudinem circuncisis pedibus: capite: auda de
coctam antidotum esse auctor est Pelops sincoq; Appel-
les. Qui esset Sincus. diximus. Sæpius uero quantum ue-
nificium prestaret menstruis mulierum. Contra omnia
ea auxiliatur: ut diximus: nullus. Item contra pastina-
am & scorpiones terrestres marinosq;: & dracones
& phalangia illitis sumptusue in cibo. Eiusdem recen-
tis e capite cinis contra omnia uenena: priuatim contra

fungos. Mala medicamenta inferri negant posse: aut certe nocere: stella marina uulpino sanguine illita: & affixa limini superiori: aut clauo aereo ianuæ. Draconis marini scorpionumq; ictus carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa cōtra omnia uenena: uel potu: uel ictu: uel morsu noxia. Succus earum ex iure decoctarum: efficacissimus habetur. Sunt & seruatis piscibus medicina. Salsamentorumq; cibus prodest a serpente percussis: & contra bestiarum ictus mero subinde hausto: ita ut ad uesperam cibus uomitione reddatur. Peculiariter a chalcide: craste: aut quas sepas uocāt: aut elope: dipsadene percussis. Contra scorpiones largius sumi. Sed non euomi salsamēta prodest: ita ut sitis tolleretur: & imponere ea plagis conuenit. Contra crocodilorum quidem morsus non aliud præsentiū habetur. Priuatim contra præsteris morsum sarda prodest. Imponuntur salsamenta & contra morsum canis rabiosi: uel si nō sint ferro uistæ plagæ corporaq; clysteribus exinanita. Hoc per se sufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponitur. Idem & ex cybio profectus. Draco enim marinus ad spinæ suæ qua ferit uenenū ipse impositus: uel cerebro toto prodest. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum: succus contra uenena bibitur: & contra ranæ rubetæ uenenum: & contra salamandras. Fluuiatiles si carnes edantur iusue decoctarum sorbeatur: profunt: & contra leporem marinum: & cōtra serpentes supradictas. Contra scorpiones ex uino. Democritus quidem tradit: si quis extrahat ranæ uiuenti linguam nulla alia corporis parte adhærente: ipsaq; dimissa in aqua imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti: quæcunq; interrogauerit: uera responsuram. Addunt etiamnum alia magi: quæ si uera sunt: mul

LIBER

to utiliores uitæ existimantur ranæ quam leges. Namq[ue]
 harundine transfixa natura per os : si surculus in men-
 struis defigatur a marito: adulterorum tediū fieri. Car-
 nibus earum: uel hamo additis: præcipue purpuras cer-
 tum est allici. Iecur ranæ geminum esse dicunt: obijciq[ue]
 formicis oportere eam partem quā appetant. contra om-
 nia uenena esse pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tan-
 tum uiuunt: ob id rubetarum nomine ut diximus : quas
 græci phrynos uocant: grandissimæ cunctarum: geminis
 ueluti cornibus plene ueneficiorum. Mira de his certatim
 tradunt auctores. Illatis in populum silentium fieri: Os-
 ficulo quod sit in dextero latere in aquam feruentem de-
 iecto refrigerari uas: nec postea feruere nisi exempto: ex
 templo id inueniri. Nam obiecta rana formicis: carnibus
 q[ue] erosus singula in oleum addi. Et aliud esse in sinistro
 latere: quo deiecto feruere uideantur : apocynon uocari.
 Canum impetus eo cohiberi. Amorem concitari: & iur-
 gia: addito in potionem. Venerem adalligatum stimula-
 re. Rursus a dextro latere refrigerari feruentia. Hoc &
 quartanas sanari alligato in pellicula agnina receti: ali-
 asq[ue] febres. Amorem inhiberi eo. Item ex ijs ranis lyen
 contra uenena: quæ fiant ex ipsis: auxiliatur. Cor uero
 etiam efficacius est. Coluber est in aqua uiuēs: huius adi-
 pem & fel habentes qui crocodillos uenentur: mire ad-
 iuuari produntur: nihil contra baelua audente. Efficacius
 etiamnum si herba potamogeton miscatur. Cancri flu-
 uiales triti poti[us] ex aqua recentes seu cinere adserua-
 to: contra uenena omnia prosunt : priuatim contra scor-
 pionum ictus cum lacte asinino : uel si non assit: caprino
 uel quocunq[ue]. Addi & uinum oportet. Necant eos triti
 cum ocimo admoti. Eadem uis contra uenenatorum om-
 nium morsus: priuatim scytalen & angues: & contra

leporum marinum: ac ranam rubetam. Cinis eorum seruatus prodest pauidi. Prodest periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Quidam adijciunt gentianam: & dant in uino. Nam si iam pauidus occupauerit: pastillos uino subactos deuorandos ita præcipiunt. Deæ uero cancris cum ocimi manipulo adalligatis omnes qui ibi sunt scorpiones ad eum locum coituros magi dicunt. Et cum ocimo ipsos cineremue eorum percussis imponunt. Minus in omnibus ijs marini prosunt: ut Traxillus auctor est. Nihil autem æque aduersari serpentibus quam caneros. Suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Cum sol sit in cancro: torqueri serpentes. Ictibus scorpionum carnes fluitantium Cochlearum resistunt crudæ: uel coctæ. Quidam ob id salsas quoq; adseruant. Imponunt: & ipsis plagis. Coracini pisces Nilo quidem peculiare sunt. Sed nos hæc omnibus terris demonstramus. Carnes eorum aduersus Scorpiones ualent impostæ. Inter uenena sunt piscium porci marini spinæ in dorso cruciati magno leforum: Remedium est limus ex reliquo Piscium eorum corpore. Canis rabidi morsu potum expauescentibus faciem perungunt: adipe Vituli Marini. Efficacius si medulla hyene: & Oleum e lentisco: & cera misceatur. Murenæ morsus: ipsarum capitis Cinere sanantur. Et pastinaca contra suam ictum remedio est: Cinere suo ex aceto illito: Vel alterius. Cibi causa extrahi debet: e dorso eius: quicquid simile est crocco: caputque totum. Et hanc autem: & omnia testacea modice collui in cibus: quia saporis gratia perit. Leporis marini ueneficium restringunt poti hippocampi. Contra Dorycnium echini: maxime prosunt. Ex ijs qui succum carpathi biberint: præcipue eius iure sumpto.

LIBER

Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficac
habetur.

De ostreis & purpuris: alga: & eorum re=
media.

Ca. yi.

Eculiariter uero contra leporis marini uene=
p na & ostrea aduersantur. Idem uidetur: nec
potest uideri satis dictum esse. de ijs cum pal=
ma mensarum diu iam tribuatur illis. Gaudent dolci=
bus aquis: & ubi plurimi influunt amnes. ideo pelagia
parua & rara sunt. Gignuntur tamen in petrosis areni=
busq; aquarum dulcium aduentu: sicut circa grynu &
myrinam. Grandescunt syderis quidem ratione maxime
ut in natura aquatiliū diximus. Sed priuatiz circa ini=
tia aestatis multo lacte prægñatia: atq; ubi sol penetret
in uada. Hæc uidetur causa quare minora in alijs locis re=
piuntur. Opacitas. n. prohibet incrementū: & tristitia
minus appetunt cibos. Variant coloribus. Ruffa in hi=
spania. Fusca in illyrico. Nigra & carne & testa circe=
is. Præcipua uero habentur in quacunq; gente spissa. nec
salina sua lubrica. Crassitudine potius spectanda q̄ lati=
tudine. Neq; in luto capta: neq; i arenosis. Sed solido ua=
do spondylo breui atq; non carnosio: nec febris lacinioso
ac tota in aluo. Addunt peritiores notam: ambiente pur=
pureo crine fibras: eoq; argumento generosa interpretan=
tur caliblepharata appellantes. Gaudent & peregrina=
tione transferriq; in ignotas aquas. Sic brundusina in
auerno. Compasta & suum retinere succū: & a Lucio
adoptare creduntur. Hæc sunt dicta de corpore. Dicemus
& de natiōibus: ne fraudetur gloria sua littora. Sed di=
cemus aliena lingua: quæq; peritissima huius censura in
nostro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerba quæ subiiciat.
Cyziæna maiora lucrinis: dulciora britānicis: suauiora

edulis: acriora lepticis: pleniora lucensibus: sicciora co-
 ryphantenis: teneriora isticis: candidiora circiensibus.
 Sed ijs neq; dulciora: neq; teneriora esse ulla compertū
 est. In indico mari Alexandri rerū auctores pedalia in-
 ueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiusdā no-
 mēculator tridacna appellauit: tantæ amplitudinis in-
 telligi cupiens ut ter mordenda essent. Eorum: dos in
 medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachum unice re-
 ficiunt. Fastidijs medentur. Addiditq; luxuria frigus
 obrutis niue: summa montium & maris ima miscens.
 Molliūt aliū leniter. Eadem cocta cum mulso tenasmo:
 qui sine exulceratione sit: liberant. Vesicarū ulcera quo-
 q; repurgant. In conchis suis cocta siue uti clausa uene-
 rint: mire distillationibus prosunt. Testæ ostreorum ci-
 nis uuam sedat: & tonsillas ammixto melle. Eodē mo-
 do parotidas: panos mammarūq; duricias: capitū ulce-
 ra ex aqua: cutemq; mulierū extendit. Inspergitur &
 ambustis. Et dentifricio placet. Pruritibus quoq; &
 eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ si tondā-
 tur strumas sanant: & perniones pedū. Purpuræ quo-
 q; cōtra uenena prosunt. Et algam maris theriacen esse
 Nicander tradit. Plura eius genera uti diximus. Lon-
 go folio & latiore: rubēte: aliæ crispo. Laudatissima
 quæ in creta insula iuxta terrā in petris nascitur: e uino
 iubet eam dari. Tingendis etiam lanis ita colorem alli-
 gans: ut elui postea non possit.

Ad alopecias: & capillos oculorū uitia. Ca. vij.

Lopacias replet hippocampinus cinis nitro

a & adipe suillo mixtus: aut sincerus ex ace-
 to. Præparant cutem sepiarum crustæ farina
 medicamentis. Cutem replet & muris marini cinis cū
 oleo. Item echini cum carnibus suis cremati cinis. Fel

KK

LIBER

scorpionis marini. Ranarū quoq; trium si uiuæ in olla cremetur cinis cum melle. Melius cum pice liquida. Capillum denigrant sanguisugæ: quæ in uino nigro diebus xl. cōputruere. Alij in aceti sextarijs duobus sanguisugarum sextariū in uase plumbeo iubent putrescere totidē diebus: mox illini in sole. Sornatius tantam uim habere tradidit: ut nisi oleū ore contineant qui tingunt: dentes quoq; eorum denigrari dicat. Capitis ulceribus muricū uel purpurarū testæ cinis cum melle utiliter illinitur conchyliorum: uel si non urantur farina ex aqua doloribus. Castoreū cum peucedano & rosaceo. Omnium piscium fluuitaliū marinorūq; adeps liquefactus oleo amixto melle oculorū claritati plurimū confert. Item castoreum cum melle. Callionymi fel cicatrices sanat: & carnes oculorum superuacuas cōsumit. Nulli hoc pisciū copiosius: ut existimauit Menander quoq; in comædijs. Idē piscis et uranoscopus uocatur ab oculo quē in capite habet. Et coracini fel excitat uisum. Et marini scorpionis russi cum oleo uetere: aut melle attico incipientes suffusiones discutit. iungi ter oportet intermissis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Mullo- rum cibo aciem oculorum hebetari tradūt. Lepus marinus ipse quidem uenenatus est: sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet. Et ad hunc usum utilissimi minimi. Item pectumculi falsi triti cum cædria. Ranae quas dryphytas & calamitas uocant: sanguis earum cum lachryma uitis si euulso pilo palpebris illinatur. Oculorum tumorem ruborēq; sepia cortex cum lacte mulieris illitus sedat: & per se scabritias emēdat. Inuertūt itaq; genas id agētes: & medicamentū auferūt post paulū: rosaceoq; inungūt: & pane imposito mitigant nocte. Eadē cortice & nyctalopes curā

tur in farina trita: & ex aceto illita. Extrahit et squa-
mas eius cinis. Cicatrices oculorū cū melle sanat ptery-
gia cū sale: & cadmia singulis drachmis. Emendat &
albugines oculorum iumentorū. Adijciunt & officulis
eius genas si terātur sanari. Echini ex aceto epinyctidas
sanant eundē comburi cum uiperinis pellibus: ranisq;
& cinerē aspergi porioni iubent magi: claritatē uisus
promittentes. Ichthyocola appellatur piscis: cui glutī
nosum est corium. Idemq; nomē glutino eius. Hic epiny-
ctidas tollit. Quidā ex uentre non ex corio fieri dicunt.
Ichthyocola ut glutinū taurinū laudatur. Pontica cā-
dicans: & carens uenis squammisq; & quæ celerrime
liquefcit. Madescere autē debet conscisa in aqua: aut ace-
to nocte ac die. Mox tundi marinis lapidibus: ut faci-
lius liquefcit. Vtilē eā in capitis doloribus affirmant:
& tetanothris. Ranæ dexter oculus dextro: sinistro le-
uus suspensū collo natiui coloris panno lippitudines sa-
nant. Quod si per coitū ranæ eruantur: albuginē quoq;
alligati similiter in putamine oui. Reliquæ carnes im-
positæ suggillationē rapiunt. Cancrī etiā oculos adalli-
gatos collo mederi lippitudini dicunt. Est parua rana
in arūdinetis: & herbis maxime uiuens muta: ac sine
uoce uiridis si forte hauriatur: uentres boū distendēs hu-
ius corporis humorē penicillis derafum claritatē oculis
inunctis narrant afferre. Ipsasq; carnes doloribus ocu-
lorū superponūt. Ranas etiā quindecī cōiectas in fictili
noho uincis cōfigūt quidā: succū earū qui ita effluxerit
admiscent lachrymæ: quæ ex alba uite emanat: atq; ita
palpebras emendant inutilibus pilis exemptis acu in-
stillantes hunc succū i uestigia emulforum. Meges psilo-
thrū palpebrarū faciebat in aceto enecans putrescen-
tes: & hoc utebatur in multis uarijsq; per aquationes

LIBER

autumni nascentibus. Idem prestare sanguisugarum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet nouo uase. Idem teniae iecur siccatur pondere. Xiiij. cum oleo cedrino perunctis pilis nouem mensibus.

De aurium: & dentium remedijs & ad cutis uitia. Ca. viij.

Vribus utilissimum bati piscis fel recens: sed a inueteratum uino. Item banchi quē quidam myxona uocāt. Item callionymi cum rosaceo infusum: uel castoreum cum papaueris succo. Vocant & in mari pediculos eosq; tritos instilari ex aceto auribus iubent. Et per se cōchylis infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto & nitro madefaciunt. Suntq; qui precipue contra omnia aurium uitia laudent gari excellentis succi cyathū: mellis dimidio amplius aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere. Deinde spuma pennis deterfa: & postq; defierit spumare tepidum infundere. Si tumeant aures coriandri succo prius mitigandas ijdem præcipiūt. Ranarū adeps instillatus statim dolores tollit. Cancrorū fluuitaliū succus cum farina hordeacea aurium uulneribus efficacissime pdest. Parotides muricū testæ cinere cum melle: uel conchyliorū ex mulso curantur. Dentium dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gingiuis. Cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatoq;: ut ex eo dentes semel anno colluantur. Pastinacæ quoq; radio scarificare gingiuas: & in dolore utilissimum. Conteriturq; ijs & cum helleboro albo illitus dentes sine uexatione extrahit. Salsamentorum etiam fictili uase: combustorum cinis: addita farina marmoris inter remedia est. Et cybia uetera eluta in nouo uase: deinde trita prosunt doloribus. Aeq; prodesse dicuntur omnium salsamen-

torum spinæ combustæ tritæq; & illitæ. Decoquuntur.
& ranæ singulæ in aceti heminis: ut dentes ita collu-
antur: contineaturq; in ore succus. Si fastidium obsta-
ret: suspēdebat pedibus posterioribus eas Salustius Dio-
nysius: ut ex ore uirus deflueret in acetum feruens: idq;
e pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas
dabat. Maxillaresq; ita sanari dentes præcipue putant.
Mobiles uero supradicto aceto stabiliri. Ad hæc quidam
ranarum corpora binarum precis pedibus in uini hemē
na macerant: & ita collui dentes labentes iubent. Ali-
qui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti sexta-
rijs tribus decoxere ad tertias partes: ut mobiles dentiū
stabilirent. Necnon. xxxvi. ranarum corda i olei ueteris
sextario sub æreo testō discoxere: ut infunderent per au-
rem dolentis maxillæ. Alij iecur ranæ decoctum & tri-
tum cum melle imposuere dentibus. Oia suprascripta ex
marina rana efficaciora. Si carioli & fetidi sunt centū
in furno arefieri per noctē præcipiunt. Postea tantūde
salis addi atq; fricari. Enydris uocatur a græcis coluber
in aquis uiuens. Huius quattuor dentium superioribus ē
dolore superiorum gingiuas scarificant: inferiorum in-
ferioribus. Aliqui canino tantum earum contenti sunt.
Utuntur & cancrorum cinere: nam muricum cinis dē-
tifricium est. Lichenas & lepras tollit adeps uituli ma-
rini. Murenarum cinis cū mellis obolis ternis. iecur pa-
stinacæ in oleo decoctum. Hippocampi & delphini ci-
nis ex aqua illitus. Exulcerationem sequi debet curatio:
quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in
fictili torrent: donec pinguitudo similitudine olei fluat:
ac perungunt. Muricum uel conchyliorū testæ cinis ma-
culas in facie mulierū purgat cum melle illitus: cutemq;
erugat: extenditq; septenis diebus illitus: ita ut octauo

LIBER

candido ouorum foveatur. Muricū generis sunt quæ uo-
cant græci colycia: alij corythia: turbinata æque. Sed mi-
nora multo efficaciora etiā & horis halitū custodien-
tia. Ichthyocolla erugat cutē: extēditq; in aqua decocta
horis quattuor: dein contusa: colluta: & subacta ad li-
quorē usq; mellis. Ita præparata in uase nouo conditur
& usu. iij. drachmis eius binæ sulphuris: & anchusæ
totidē: octo spumæ argenteæ addūtur aspersaq; aqua te-
runtur una. Sic illita facies: post quattuor horas ablu-
tur. Medetur & lentigini cæterisq; uitij ex ossibus se-
piarū cinis. Idē & carnes excrescētes tollit: et humida
ulcera.

Promiscue medicinae.

Ca. ix.

Soras tollit rana decocta in heminis quinq;
p aquæ marinæ. Excoqui debet: donec sit crassi-
tudo mellis. Fit & in mari halcyoneum ap-
pellatū ex nidis (ut aliqui existimāt) halcyonū & cæi-
cū: alij e sordibus spumarū crassescētib; . Alij e limo:
uel quadā maris lanugine. Quattuor eius genera. Cine-
reū spissū odoris asperi. Alterum molle lenius odore
fere algæ. Tertiū cādidioris uermiculi. Quartū pumico-
sius: spongiæq; putri simile pene purpureū. Quod opti-
mum: id & millesiū uocatur. quo cādidius aut hoc mi-
nus p̄babile est. Vis eorū: ut exulcerēt: purgent. V̄sus to-
stis & sine oleo mire: lepras: lichenas: lentigines tollūt
cū lupino: & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo utun-
tur & ad oculorū cicatrices. Andrias ad lepras cancri
cinere cū oleo usus est. Attalus thymni recētioris adipe
ulcera. Menarū muria & capitū cinis cum melle sanat
strumas. Pungi discis eius qui rana in mari appellatur:
officulo de cauda: ita ut non uulneret: potest. Id facien-
dum quottidie: donec percurrentur. Eadem uis & pa-
stinacæ radio & lepori marino imposito: ita ut celeris

ter remoueat. Echini testis contusis & ex aceto illitis
Item scolopendræ marinæ e melle. Cancri fluuiales cō
triti uel combusti ex melle. Mirifice profunt: & sepia
ossa cum axungia uetere cōtusa & illita. Sic & ad pa
rotidas utūtur: & scauri piscis marini iocineribus. Quā
& testis cadi salsamentarij tuis cum axungia uetere:
muricūq; cinere ex oleo ad parotidas strumasq;. Rigor
cervicis mollitur cum marinis: qui pediculi uocantur
drachma pota. Castoreo potō cum pipere ex mulso mix
to ranis decoctis ex oleo & sale: ut sorbeatur succus. Sic
& opisthotono medentur: tetano: spasticis uero pipere
adiecto. Anginas menarum salsarum ex capitibus cinis
ex melle illutus abolet. Ranarumq; decoctarum ex ace
to. Succus hic & cōtra tonsillas prodest. Cancri fluuia
tiles triti singuli in heminam aquæ: anginis medentur
gargarissati: aut e uino: aut calida aqua poti. Vnæ mede
tur garum cochlearibus subditum. Vocem siluri recentes
salsue in cibo sumpti adiuvant. Vomitiones nulli inue
terati tritiq; in potione concitant: suspiriosis castoreo
cum ammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis
utilissime pota. Eadem potio spasmos stomachi sedat ex
aceto mulso calido. Tussim sanare dicuntur piscium mo
do e iure decoctæ in patinis. ranæ. Suspensæ autem pedi
bus: cum distillauerit in patina salina earum exentera
ri iubentur: abiectisq; interaneis condiri. Est rana parua
arborem scandens: & ex ea uociferans. In huius os si
quis expuat ipsamq; dimittat: tussi liberari dicuntur.
Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex
aqua calida in tussi cruenta.

Ad iocineris uitia laterumque: ad stomachi
alui: & aliæ promiscue medicinæ.

Ca. x.

KK iij

LIBER

Ocineris doloribus scorpio marinus in uino
 necatur: ut deinde bibatur. Conchæ longæ car-
 nes ex mulso potæ cum aqua pari modo: aut
 si febres sint: ex aqua mulsa. Lateris dolores leniunt hip-
 pocampi tosti sumpti. Tethyaq; similiter ostrea in cibo
 sumptæ. Ischiadicorum muria siluri clystere infusa. Dā-
 tur autem conchæ ternis obolis dilutæ in uini sextarijs
 duobus per dies quindecim. Alium emollit silurus e in-
 re & torpedo in cibo. Et olus marinum simile satiuo sto-
 macho inimicum alium facillime purgat. Sed propter
 acrimoniam cū pingui carne coquitur. Et omnium piscium
 ius. Idem & urinas cit e uino maxime. Optimū e scor-
 pionibus & iulide: & saxatilibus: nec uirus recipienti-
 bus. Coqui debent cum anetho: apio: coriandro: porro:
 additis oleo & sale. Purgant & cybia uetera: priuati-
 q; cruditates pituitas bilem q; trahūt. Purgant & mya-
 ces: quorum natura tota i hoc loco dicitur. Acruantur mu-
 ricū modo: uiuūtq; in algosis: gratissimi autūno: & ubi
 multa dulcis aqua miscetur mari: ob id in ægypto lau-
 datissimi. Procedente hyeme: amaritudinē trahunt: colo-
 remq; rubrū. Horum ius traditur aliuū & uescas exina-
 nire. Interanea distringere. Oia adaperire. Renes purga-
 re. Sanguinē adipēq; minuere. Itaq; utilissimi sunt hy-
 dropicis mulierū purgationibus: morbo regio: articulari
 inflationibus. Item prodesse felli pituitæq; pulmonis:
 iocineris splenis uitij: rheumatismis. Fauces tantum ue-
 xant: uocesq; obtundunt. Vlceraq; quæ serpant: aut sint
 purganda: sanant. Item carcinomata. Cremati autem
 ut murices & morsus canum hominumq; cum melle:
 lepras: lentigines. Cinis eorum potus emendat caligi-
 nes. Gingiuarum & dentium uitia: eruptiones pitui-
 te: & contra dorycnium: aut opocarpathō antidoti ui-

em obtinent. Degenerant in duas species in myrtulos: & salem uirusq; recipiunt: myrica q;. Quæ rotunditate differunt: minores aliquanto atq; hyrtæ tenuioribus testis carne duriores. Mytuli quoq; ut muricæ cinere austicæ m uim habent. & ad lepras: lentigines: maculas. Lauatur quoq; plumbi modo ad genarum crassitudines: & oculorum albugines: aliginesq;. Atq; in alijs partibus sordida ulcera: capitisq; pustulas. Carnes uero eorum ad canis morsus imponuntur. Et pectorides emolliunt aluum. Item castorea ex aqua mulsæ: drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti: addunt cucumeris satini radice siccæ drachmaz: & aphronitri duas. Tethya torminibus & inflatōnibus succurrunt: Inueniuntur hæ in folijs marinis suggentis: fungorum uerius generis q; pisciū. Eadem & tenasium dissoluit: renūq; uitia. Nasctur & in mari absinthium: quod aliqui seriphū uocant: circa taphosyrin maxime ægypti: exilius terrestri. Aluū soluit: & noxijs animalibus intestina liberat. Soluit & sepia. In cibo dantur cum oleo & sale: & farina decoctæ. Menæ salsa cū felle taurino illitæ umbilico. aluū soluit. Ius pisciū i patina coctorū cū lactucis tenasium discutit. Cæcri fluitiales triti ex aqua poti. aluū sistūt.

Ad urinam & calculos ueredorum uitia:

& ad podagras medicinae & comitialem morbum.

Ca. xi.

Rinam ciūt. in uino aluū. Ademptis brachijs
u calculos pellūt tribus obolis cū myrrhæ tritæ
singularibus eorum drachmis. Ileos & inflationes castoreum cū dauci semine & petroselini quātū
ternis digitis sumatur ex mulsæ calidi cyathis quattuor.
Tormina uero cū aceto uino mixto. Erythini in cibo sumpti: sistūt aluū. Dysentericis medentur ranæ cū scylla de

LIBER

coctæ: ita ut pastilli fiant. Fel siue cor earū cū melle tritum: ut tradit Niceratus. Morbo regio salsamentum cuius pipere ita ut reliqua carne abstineatur. Lyeni medetur solea piscis impositus. item torpedo. Item rhombus uiuus dein remittitur in mare. Scorpium marinus necatus in uino: uesticæ uitia et calculos sanat. Lapis qui inuenitur in scorpionis marini cauda pondere oboli potus. Enhydridis iecur. Blenniorum cinis cum ruta. inueniuntur et in banchijs piscis uel capite cū lapilli. Hi poti ex aqua calculosis præclare medentur. Aiuētq; et urticam marinā in uino potam prodesse. item pulmonem marinum decoctum in aqua. Oua sepia urinam mouent: renūq; pituitas extrahunt. Rupta conuulsa cancri fluuitiales triti in asinino lacte maxime sanant. Echini uero cum spinis suis contusi: et uino poti calculos. Modus singulis hemina bibitur: donec proffit: et alias in cibis ad hoc proficiunt. Furgatur uesticæ et pectinum cibo. Ex ijs mares alij donatas alij aulos uocant fœminas onychas. Urinaq; mares mouent. Dulciores fœminæ sunt et unicoles. Sepia quoq; oua urinam mouent: renes purgant. Enterocœle lepus illinitur tritus cum melle. iecur quoq; aquatici colubri. item hydri tritum potumq; calculosis prodest. ischiadicos autem liberant salsamenta ex siluro infusa clystere: euacuata prius aluo. Sed is attritus cinis e capite mugillum mullorumq;. Comburentur autem in fictili uase. Illini cum melle debent. item capitis menarum cinis ad rhagadas: et ad condylomata utilis: sicut pelamidum salsarum capiti cinis: uel cybiorum cum melle. Torpedo apposita procidentis interanei morbum ibi coheret. Cancrorum fluuitialium cinis ex oleo et cæra: rimas in eadem parte emendat. Item et marini cancri polline. Panos salsamenta coracini discutiunt.

Sciencæ interanea & squammæ combustæ. Scorpio in iuno decoctus: ita ut foveantur ex illo. At echinorum testæ contusæ & ex aqua illitæ incipientibus panis resistunt. Muricum uel purpurarum cinis utroq; modo: siue discutere opus sit incipientes: siue cōcoctos emittere. Quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas uiginti. Spumæ argenti quadraginta. Cineris muricum decem. Olei ueteris heminam. Prosunt per se salsamenta cocta Cancris fluuiatiles triti uerendorum pustulas discutiunt. Cinis ex capite menarum. Item carnes decoctæ & impositæ. Similiter per cæ salsæ e capite cinis melle addito. Pellamidum capitis cinis aut squatinæ piscis cutis combusta. Hæc est qua diximus lignum poliri: quia & e mari fabriles usus exeunt. Prosunt & smarides illitæ. Item muricum: uel purpurarum testæ cinis cū melle. Efficiatius crematarum cum carnibus suis. Carbunculos uerendorum priuatim salsamenta cocta cū melle restringunt. At testem si descenderit: coclearum spuma illini uolunt. Urinæ in continetiam hippocampi tota: & in cibo sæpius sumpti emendant. item opidion pisciculus gongro similis cum lilij radice. Pisciculi minuti ex uentre eius qui deuorauerit: exempti & cremati: ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. iubent & cochleas africanas cum sua carne comburi: cinerezq; ex uino signo dari. Podagris articularibusq; morbis utile est oleum: in quo decocta est rana: & ipsarum intestina: & rubetæ cinis cum adipe uetere. Quidam & hordei cinerem adijciunt: trium rerum æquo pondere. iubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoq; pelibus calciari maxime pontici fibri. item uituli marini. Cuius cinis & adeps prodest. item & bryon de quo diximus lactucæ simile: rugosioribus folijs: si-

LIBER

ne caule. Natura est ei styptica. impositum lenit impetus podagræ. item alga: de qua supra dictum est. Obseruaturq; in ea: ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus. Cancricq; marini cinis ex oleo. item fluuiatiles triti sicq; cinere & oleo subacti: & siluri adeps. Et in articulis morborum impetus sedant ranæ subinde recentes impositæ: quas quidam dissectas iubent imponi. Morbos abigit ius Mytulorum: & concharum comitiales: & ut diximus: coagulum uituli marini bibit cum lacte equino asininoue: aut cum punici succo. Quidam ex aceto mulso. Necnon aliqui per se pilulas deuorant. Castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datur: ijs uero qui sæpius corripuntur: clystere infusus mirifice prodest. Castorei drachmæ duæ esse debebunt: mellis & olei sextarius: & aquæ tantūdem. Ad p̄sens uero correptis olfactu subuenit cū aceto. Datur & mustellæ marinæ iecur. item muris uel testudinum sanguis.

Ad febres omnium generum: & contra diuersas infirmitates.

Ca. xij.

Ebrium circuitus tollit iecur delphini gustatū ante accessiones. Hippocampi necantur i ro

f sacro: ut perūgātur ægri in frigidis febribus.

Et ipsi adalligantur ægris: item ex asello pisce lapilli q̄ plena luna inueniūtur: in capite alligātur in liteolo. Pāgri fluuiialis longissimus dens capillo adalligatus: ita ut quinq; diebus eum qui alligauerit: non cernat æger. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus perūctos liberant quartanis. Sūt qui strangulatas in oleo ipsas clam adalligent: oleoq; eo perūgant. Cor earū adalligatū frigora febriū minuit. Et oleū in quo intestina decocta sint. Maxime aut quartanis liberāt: ablatiis unguibus ranæ & alligatæ & rubetæ. Iecur eius uel cor ad-

alligatur in pāno leucophæo. Cancri fluuitiales triti in oleo & aqua perunctis ante accessiones in febribus pro sunt. Aliqui & piper addunt. Alij decoctos ad quartas in uino e balneo egressis bibere suadent in quartanis. Ali qui uero sinistrum oculum deuorari iubent. Magi quoq; oculis earum ante solis ortum adalligātis ægro: ut cæcis dimittant in aquam: tertianas abigi promittunt. Eosdē q; oculos cum carnibus lusciniæ in pelle ceruina adalli gatos præstare uigiliam: somno fugato tradunt. In le thargumq; uergentibus coagulo balenæ: aut uituli marē ni ad olfactum utuntur. Aliqui sanguinem testudinum: lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur: & spon dylus per se adalligatus. Quartanis cochleæ fluuitiales in cibo recentes. Quidam ob id asseruant sale: ut dēt tri tas in potu. Strombi in aceto putrefacti lethargicos exci tant odore. Pro sunt & in cardiachis. Cachecticis quorum corpus macie conficitur. Tethya utilia sunt cum ruta ac melle. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus: & cum uino potus. Granitati saporis occurritur tactis naribus unguento: aut odoribus: uel quoquo modo obturatis Strombi quoq; carnes tritæ: & in mulsi tribus heminis pari modo aquæ: aut si febres sint: ex aqua mulsa datæ proficiunt. Item succus cancrorum fluuitialium cum mel le. Ranae quoq; aquaticæ in uino uetere & farre deco ctæ: ac pro cibo sumptæ: ita ut bibatur ex eodez uase. Vel testudo decisis pedibus capite cauda & intestinis exem ptis: reliqua carne ita condita: ut citra fastidiū sumi pos sit. Cancri fluuitiales ex iure sumpti: & phthisicis pro desse traduntur. Adusta sanantur cancri marini uel flu uitalis cinere. Et ea quæ feruenti aqua combusta sint. Hæc curatio etiam pilos restituit cum cancrorum fluuia tilium cinere. Putantq; utendum cum cera: & adipe. r.

LIBER

sino. Prodest & feberi ranarum fellis cinis. Ignes sa-
 cros restringunt ranarum uiuentium uentres impo-
 siti: pedibusq; posterioribus pronas adalligari iubent:
 ut crebriore anhelitu profint. Vtuntur & silulorum
 capitum cinere salsamentorum ex aceto. Pruritus sa-
 biemq; non hominum modo: sed & quadrupedum ef-
 ficacissime sedat iecur pastinacæ decoctum in oleo.
 Nervos præcisos purpurarum cauum quo se operiunt
 tusum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiu-
 uat in uino potum oboli pondere. Item ichthyocol-
 læ. Tremulos uiuat castoreum si ex oleo perungantur.
 Mullos in cibo inutiles nervis inuenio fieri. Sangui-
 nem piscium putant cibo sisti polypo tuso illitoq;. De
 quo & hæc traduntur muriam ipsum ex sese emitte-
 re: & ideo non debere addi in coquendo. Secari harun-
 dine: ferro enim attingi in uitium trahere natura dese-
 rente. Ad sanguinem sistendum & ranarum illinunt
 cinerem uel sanguinem arefactum. Quidam ex ea rana
 quam græci calamiten uocant: quoniam inter harundi-
 nes fruticesq; uiuat: minima omnium & uiridissima:
 Cinerem fieri iubent. Aliqui & nascentium ranarum in
 qua quibus adhuc cauda est: in calice nouo combustarum
 cinerem si per nares fluat: inficiendum. Diuersus hiru-
 dinum quas sanguisugas uocant ad extrahendum san-
 guinem usus est. Quippe eadem ratio earum quæ cucur-
 bitarum medicinalium ad corpora leuanda sanguine spe-
 ramenta laxanda indicantur. Sed uitium quod admissæ
 semel desiderium faciunt circa eadez tempora anni sem-
 per eiusdem medicinæ. Multi podagris quoq; admitten-
 da censuere. Decidunt facietate & pondere ipso sangui-
 nis detractæ: aut sale aspersæ. Aliquando tamen adfixa
 relinquunt capita: quæ causa uulnera insanabilia facit:

Et multos interimit: sicut Messalinum e consularibus patricijs cum ad genua admisisset. Inueniunt uirus remedio uerso: maximæq; russæ ita formidantur. Ergo suggestia ora forficibus præcidunt: ac ueluti siphonibus defluit sanguis: paulatimq; morientium capita se contrahunt: nec relinquuntur. Natura earum aduersatur cunicibus: Et suffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum picæ liquida combustarum cinis: narium profluvia sistit succo porri molitus. Extrahit tæla corpori in hærentia. Sepiarum testæ ex aqua salsamentorum carnes Cancri fluminales triti: Siluri fluminalis: qui Et alibi quam in nilo nascitur: carnes impositæ recentes: siue salsæ. Eiusdem cinis extrahit Et adeps: Et cinis spinæ eius uicem spodij præbet. Vlcera quæ serpunt: Et quæ ex ijs excrescunt ex capite menarum cinis: uel siluri coeret. Carcinomata per earum capita salsarum: efficacius si cineri earum miscatur sal Et cunila: oleoq; subigantur. Cancrini marini cinis usti cum plumbo carcinomata compefcit. Ad hoc Et fluminalis sufficit cum melle: lineaq; lanugine. Sed aliqui malunt alumen melq; miscere cineri. Phagedenæ siluro inueterato: Et cum sandaraca trito. Cacoethæ Et nomæ Et putrescentia cybio uetere sanantur. Vermes uero innati ranarum felle tolluntur. Fistulæ apperuntur: siccanturq; salsamentis cum linteolo immixtis. Intraq; alteram diem callum omnem auferent: Et putrescentia ulcerum quæq; serpunt emplastri modo subacta: Et illita. Et salpe expurgat ulcera in linteolis conceptis. Item echinorum testæ cinis. Carbunculos coracinorum salsamēta illita discutunt. Item mullorum salsamenti cinis. Quidam capite centum utuntur cum melle: uel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Cicatrices

LIBER

Fel scorpionis marini. Verrucas tollit glani iecur trituꝝ
 Capitis menarum cinis cum allio tritus ad thymia cru-
 dis utuntur. Fel scorpionis marini ruffi. Smarides trite
 illite. Hallex deferue facta unguinum scabritiam: cinisq; e
 capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiam fa-
 cit glaucus e iure sumptus: & smarides cuꝝ ptisana sum-
 ptæ: uel cum fœniculo decoctæ. Mammæ ipsas muricuz:
 uel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat.
 Cancri fluuiatiles illiti: uel marini pilos in mamma: uel
 muricum carnes appositæ tollunt. Squatinæ illitæ cresce-
 re mammæ non patiuntur. Delphini adipe linamenta ac-
 censa excitant uulvæ strangulatu oppressas. Item scom-
 bri in aceto putrefacti. Percarum uel menarum capitis ci-
 nis ammixto sale: & cum oleoq; uulvæ medetur. Suf-
 fitione quoq; secundas extrahit. Itē uituli marini adeps
 instillatur igni naribus intermortuarū uulvæ uitio: &
 cum coagulo eiusdem in uellere impositus. Pulmonis ma-
 rini cinis adalligatus egregie profluvia purgat. Echini
 uiuentes tusi: & in uino dulci poti. Sistunt & cancri
 fluuiatiles triti in uino potiꝝ. Item siluri suffitu præci-
 pue africi faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua
 poti profluvia sistere. Ex hysopo purgare. Et si ptis strā-
 gulet: similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes: uel ari-
 dos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad pur-
 gationes mortuosq; partus utitur illis cum quinis lap-
 pati radicibus cum ruta & fuligine tritis: & in mulso
 datis potu. Item in iure cocti cum lappatho & appio
 menstruas purgationes expediūt. Lactisq; ubertatem fa-
 ciunt. Item in febris quæ sit cum capitis doloribus: &
 oculorum palpitatione. Mulieribus in uino austero poti
 prodesse dicuntur. Castoreum ex mulso potum purgatio-
 nibus prodest. Contraq; uulnam olfactu cū aceto & pi-

ce: aut subditum pastillis. Ad secundas etiam uti eodē
 prodest cum panace in quattuor cyathis vini. Et a frigo
 re laborantibus ternis obolis. Sed si castoreū fibrūne su=
 peregre diatur grāvida: abortum facere dicitur: & peri=
 clitari partus si superferatur. Mirū & quod de torpe=
 dine inuenio. Si capiatur cum luna in libra fuerit: tri=
 duosq; asseruetur sub diuo: faciles partus facere: postea
 quotiens inferatur adiuvare. Et pastinacæ radius adal=
 ligatus umbilico existimatur idem facere si uiuēti abla=
 tus sit: ipsaq; denuo ī mare dimissa. Inuenio apud quos=
 dā ostraciū uocari: quod aliqui onychen uocāt: hoc suffi=
 tum uulnæ pœnis mire resistere. Odorē esse castorei: me=
 liusq; cū eo istum p̄ficere. Vetera quoq; ulcera & car=
 coethe eiusdē cinere sanari. Nam carbūculos & carci=
 nomata in mulierū parte præsentiſſimo remedio sanari
 tradunt cancro fœmina cū salis flore cōtuso post plenā
 lunā: & ex aqua illita. Psilothrum est thynni sanguis:
 fel: iecur: siue recentia: siue seruata. Iecur etiā tritū: mix=
 taq; cædria plumbea pyxide asseruatū. Ita pueros pube=
 scere negauit Mango salpe obstetrix. Eadem uis est pul=
 monis marini. Leporis marini sanguine & felle: uel si
 in oleo lepus hic necetur. Cancri scolopendræ marini ci=
 nis cū oleo. Vrtica marina trita ex aceto scyllite. Torpe=
 dinis cerebrū cū alumine illitū. xvi. luna. Ranae parua
 quā in oculorū curatione descripsimus: sanies efficacissi=
 me psilothrū est: si recens illinatur: & ipsa arefacta ac=
 tusa: mox decocta tribus heminis ad tertias: uel in oleo
 decocta æreis uasis. Eadē mensura alij ex quindecim ra=
 nis conficiunt psilothrū: sicut in oculis diximus. Sanguis
 sugæ quoq; tostæ in uase fictili: & ex aceto illitæ eūdē
 contra pilos habent effectum. Et suffitus urentiū eas ne=
 cat cimices inuectas. Castoreo quoq; cū melle pro psilo=

LIBER

thro usi pluribus diebus reperuntur. In omni autē p̄si-
 lothro uellendi prius sunt pili. Infantū gingiuis den-
 titionibusq; multū confert delphini cum melle dentiū
 cinis: & si ipso dente gingiue tangantur. Adalligatusq;
 q̄ idem pauores repentinos tollit. idem effectus & ca-
 niculae dentis. Vlcera uero quae in auribus: aut ulla cor-
 poris parte fiant cancrorū fluiatiliū succus cum fari-
 na hordeacea sanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo
 perunētis prosunt. Siriasisq; infantium spongia frigida
 cerebro humefacto rana inuersa adalligata efficacissi-
 me sanat: quā aridā inueniri affirmant. Mullus in uino
 necatus: uel piscis rubellio: uel anguillae duae. Item una
 marina in uino putrefacta ijs qui inde biberint tedium
 uini affert. Venerē inhibet Echeneis & hippopotami
 frontis e sinistra parte pellis in linteolo adalligata. Fel
 ue torpedinis uiuē genitalibus illitū. Concitat cochlea-
 rum fluiatiliū carnes sale adseruatae: & in potu ex
 uino datae. Erythini in cibo sumpti. Tecur ranae dryo-
 phytes & calamitae in pellicula gruis alligatum: uel
 dens crocodili maxillaris annexus brachio: uel hippocā-
 pus: uel nerui rubetae dextro lacerto adalligati. Amore
 finit in pecoris recenti corio rubeta alligata. Equorum
 scabiem ranae decoctae in aqua extenuant: donec illini
 possit. Aiuntq; ita curatos non repeti postea. Et Salpe-
 negat canes latrare: quibus in offa rana uiua data sit.
 inter aquatilia dici debet: & calamochnus latine adar-
 cha appellata. Nascitur circa harūdines tenues e spuma
 aquae dulcis ac marinae: ubi se miscent. Vim habet cau-
 sticā. ideo acopis additur cōtra perfrictionū uitia. Tol-
 lit & mulierū lentigines in facie. Et calami simul dici
 debent. Phragmitis radix recens tusa luxatis medetur:
 & spinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij uero qui &

Donax uocatur cortex: alopecijis medetur uestus: & ulce-
ribus ueteratis. Folia extrahunt quæ infixæ sunt corpo-
ri: & igni sacro. Paniculæ flos si aures intrauerit: exsur-
dat. Sepiæ atramento tanta uis est: ut in lucerna addito
æthiopus uideri ablato priore lumine. Anaxilaus tradat
Rubeta decocta & in aqua potu data suū morbis me-
detur: uel cuiuscūq; ranæ cinis. Pulmone marino si con-
fricetur lignum: ardere uidetur: adeo ut facula ita præ-
luceat.

Animalium omnium in mari uiuentium.

clxxvij. genera esse.

Ca. xij.

P Eracta aquatiliū dote ut alienū uidetur in
dicare per tot maria tam uasta & tot mili-
bus passuum terræ infusa: extraq; circūdata
mensura pene ipsius mūdi quæ intelligantur animalia
centū septuaginta septē omnium generum esse: eaq; no-
minatim: cōplecti: Quod in terrestribus uolucris fieri
non quit. Neq; enim omnis indiæ æthiopiq; aut scy-
thiæ desertorū ue nouimus feras aut uolucres cum homi-
num ipsorum multo plurimæ sint differentiæ: quas in-
uenire potuimus. Accedat his taprobanae insulæq; aliæ
oceanī fabulose narratæ. Profecto cōueniet: nō posse om-
nia genera in contemplationē uniuersam uocari. At her-
cule in tanto mari oceano quæq; nascuntur: certa sunt:
notioraq; quod miremur: quæ profundo natura mersit.
Vt a beluis ordiamur: arbores phyteteres: balenæ: pri-
stes: tritones: nereides: elephanti: homines: qui marinī
uocantur: rotæ: orcæ: arietes: musculi: & alij pisciū for-
ma arietes delphini: celebresq; Homero uituli. Luxu-
riæ uero testudines: & medicis fibri: quorum e ge-
nere luras nūsq; mari accepimus mergi: tantum ma-
rina dicentes. iam caniculæ: dromones: cornutæ: gla-

LL ij

LIBER

dij: ferre: cōmunesq; mari terræ amni hippopotami: cro-
 codili. Et amni tantū ac mari: thynni: thynnides: siluri:
 coracini: persæ. Peculiaris aut maris accipenser: aurata:
 asellus: a carne: aphid: Alopecias: anguilla: araneus: box-
 batis: banchus: batrachus: belonæ: quos aculeatos uoca-
 mus: balanus: coruus: citharus. Chromborū genera: pessi-
 mus chalcis cobio. Callarias asellorū generis ni minor
 esset: Colias siue parianus siue saxitanus a patria bætici-
 ca: lacertorū minima: ab ijs meotici: cybiū. Ita uocatur
 concisa pelamis. quæ post .xl. dies a ponto in mæotin re-
 uertitur. Cordylla & hæc pelamis pusilla: cū in pontū
 e mæotide exit hoc nomen habet: chantharus: callyoni-
 mus: siue uranoscopus: cinædi: phiscinula: Cnide quam
 nos urticā uocamus. Cæcorū genera chamæcistidæ: cha-
 meleos: chamæpelorides: generis uarietate distantes: &
 rotūditate: chamæglycia: menides: quæ sunt maiores q̃
 pelorides: Glycia siue corophia. Concharū genera inter
 quæ & margaritifera cochleæ: quarū generis pentada-
 ctyles: melicæbales: echinophoræ dicuntur: quibus cantat.
 Extra has sunt rotūdæ in oleario usu cochleæ: cucumis:
 cynopus: cāmarus: cynosdextra: draco. Quidā aliud uo-
 lunt esse dracunculū. Est autē graculo similis. Aculeos
 in brachijs habet ad caudā spectantis. Sic et scorpio læ-
 dit dum manu tollitur: erythinus echeneis: echinus. Ele-
 phanti locustarū generis nigri: pedibus quaternis: bisul-
 cis. Præterea brachia duo: binis articulis: singulisq; for-
 ficulis: denticulatis. Fabri siue zeus Glaucisci: glanius:
 gonger: gerres: galeos: garus: hippos: hippuros: hirundo:
 halipleumon: hippocāpos: Heparcotinos: Sunt lacerto-
 rum genera: loligo uolitans. Locustæ: lucernæ: liparis:
 lamyrus: lepus: leones: quorum brachia cancris similia
 sunt. Reliqua pars locustæ: nullus: merula inter saxati-

les laudata: mulgi: melampus: mēda: metis: murea: Mys
 myllus: mystus murex: oculata: ophidion: ostria: etiam
 cortinon. Hic est pelamidū generis maximus. Neq; re-
 dit in mæotin: similis tritoni: uetustate melior. Orphus
 orthagoriscus: phager: phycus saxatiliū: pelamis earū
 generis maxima apolectus uocatur. Durius triton: phor-
 cus: phitharus: passer: pastinaca. Polyporū: genera: pecti-
 nes maximi & nigerrimi æstate: laudatissimi mityle-
 nis: tyndaride salonis: altini: anti: in insula alexandriæ
 in ægypto: pecūculi: purpuræ: percides: pinna: pinnothe-
 ra: rhina: quæ scathinā uocamus. Rhombus: scharus pri-
 cipalis hodie: Solea: sargus: scylla: sarda. Ita uocatur pe-
 lamis longa ex oceano ueniens. Scöber: salpa: horus: scor-
 penda: scorpius: sciadeus sciēa: scolopendra: smyrus:
 scepini: stonbus: solē: siue aulos: siue donax siue onix:
 siue dactylus: spondilus: maristella: spongia. Turdus
 inter saxatiles nobilis. Tomus: taurianus: quem aliq;
 exiphiam uocant. Thessa: torpedo: tethea: Triton Pe-
 lamidum generis magni: ex eo serena cybia fuit. Vrenæ
 uua xiphia. His adijciemus apud Ouidium posita noia:
 quæ apud neminē aliū reperiuntur. Sed fortassis in pon-
 to nascuntur: ubi id uolumē supremis suis tpius inchoa-
 uit. Bopgyron in scopulis uiuentē. Orphū uiuentē: rha-
 cinūq; pullū: pictas mormyras: aureiq; coloris chryson.
 Præterea parū teragū: & placentē cauda labrū Epho-
 das lati gnis. Præter hæc insignia pisciū tradit: channē
 ex seipsa concipere. Glaucū æstate nunq; apparere. Pom-
 philū qui semper comitetur nauigiorū cursus. Chromin
 qui nidificet in aquis. Helopē quoq; dicit esse nostris in-
 cognitū undis. Ex quo apparet fallit eos: qui eundē acci-
 pensere existimauerunt. Helopi palmā saporis inter pi-
 sces multi dedere. Sunt præterea a nullo auctore noīati

LIBER

sudis latine appellata: a græcis phyræna rostro similis
nomine: magnitudine inter amplissimos rarus: sed ta-
men non degener: & pernae concharum generis circa
pontias insulas frequentissime. Stant uelut suillo crure
longo i arena defixæ: hiantesq; q̃a limpitudo est: pedali
non minus spatio. Cibum uenantur. Dentes in circuitu
marginum habent pectinatim spissatos. Intus prospon-
dylo grandis caro est. Et hyenam piscem uidi in oena-
ria insula captum caput exerentem. Præter hæc purga-
menta aliqua relatu indigna: & algis potius annume-
randa q̃ animalibus.

CAII PLINII SECVNDI NATVRA- LIS HISTORIAE. LIBER. XXXIII.

PROOEMIUM.

Metallorum naturæ.

ET ALLA NVNC IPSAEQVE

m opes: & rerū precia dicentur: tellurē
intus exquirente cura multiplici. Mo-
do quippe alibi diuitijs foditur: quærē
te uita durum: argentum: æs: electrum

Alibi delicijs gēmas: & parietū digitorūq; pigmenta.
Alibi temeritati ferrū auro etiā gratius inter bella cæ-
desq; Persequimur omnes eius fibras uidemusq; super
excavatos montes mirantes dehiscere aliquando: aut
intermiscere illam. Ceu uero nō hoc etiam exemplū in-
dignationis sacræ parentis exprimi possit. Tm̃us in uie-
scera eius: & in sede manium opes quærimus: tanq̃
parū benigna fertiliq; qua seretur. Inter hæc minimū
remediorū gratia scrutamur. Cui enī fodiēdi cā medici-
na est? Quanq̃ et hæc sūma sui parte tribuit ut minime

parca: facilisq; in omnibus quæ profunt. Illa nos præ=
munt: illa nos ad inferos agunt: quæ occultauit atq; de=
mersit. Illa quæ non nascuntur: ut repente mens ad in=
ane euolans reputet quis deinde futurus finis est: sæcu=
lis omnibus exhauriendi eam quousq; penetret auaritia?
Quam innocens q̄ beata: immo uero: & delicata esset
uita: si nihil aliud de ea nisi quod supra terras concupi=
sceret: haberetq; non nisi quod secum est? Eruitur quidē
aurum & chrysocola iuxta: ut preciosior uideatur no=
men ex auro custodiens. Parum enim erat naturæ unam
inuenisse uitæ pestem: nisi in precio etiam esset sanies au=
ri. Quærebat argentum auaritia. Boni consuluit interit;
inuenisse miniū: rubentisq; terræ excogitauit usum. Heu
prodigiosa ingenia quot modis auximus precia rerum?
Accessit ars picturæ: & aurum argentūq; cælando cæ=
rius fecimus. Didicit homo naturam pronocare. Auxere
& artem uitiorum irritamēta. In poculis libidines cæ=
lare iuuat: ac per obsemitates bibere. Abiecta sunt deinde
hæc: & sordere cœpere: & auri argentiq; nimium fuit
Murrhina & crystallina ex eadē terra effodimus: qui=
bus precium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum
opum: hæc uera luxuriæ æstimata est gloria: habere qd
posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis: turba gē=
marum potamus: & smaragdis teximus calices: ac te=
mulentia cā tenere indiā iuuat: & aurū iaz accessio ē.

Quæ prima commendatio metallorum auri:

& de origine annulorum aureorum: & mo

do auri apud antiquos: & equestri ordine:

& de iure annulorum aureorum. Cai.

u Tinamque posset e uita in totum abdicā
ri aurum sacra fames: ut celeberrimi au=
ctores dixere: profcissum conuiuijs ab op=

LL iiii

LIBER

timis quibusq; & ad perniciem uitæ repertum. Quan-
tum foeliciore æuo cum res ipsæ permutabantur inter se
sicut & troianis temporibus factitatum Homero credi
conuenit. Ita enim (ut opinor) commercia uictus gratia
inuenta. alios corijs boum : alios ferro captiuisq; rebus
emptitasse tradit: q̄q̄ & ipse miratus aurium æstima-
tiones rerum ita fecit: ut centum boum arma aurea per-
mutasse Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem
boum. Ex qua consuetudine multa legum antiquariū pe-
core constat etiam romæ. Pessimum uite scelus fecit: qui
annulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit tra-
ditur. Nam de prometheo omnia fabulosa arbitror: q̄q̄
illi quoq; ferreum annulum dederit antiquitas: uinculū
q; id non gestamen intelligi uoluerit. Midæ quidam an-
nullum quo circumacto habentem nemo cerneret: quis nō
etiam fabulosiorē fateatur? Manus & prorsus sinistrae
maximam auctoritatem conciliauere auro: non quidem
Romani quorum more ferendum erat bellicæ uirtutis ī
signæ. De regibus romanis non facile dixerim. Nullū ha-
bet Romuli in capitolio statua: nec præter Nummæ Ser-
uij q; Tullij alia. Nec. L. quidem bruti. Hoc ī Tarquinij
maxime miror: quorum egregia fuit origo: unde hic an-
nullorum usus uenit: q̄q̄ etiam nunc lacedæmone ferreo
utantur. Sed a Prisco Tarquinio omnium primo filium
cum in prætextæ ānis occidisset hostem bulla aurea do-
natum constat: unde mox bullæ durauit: ut eorum qui
equo meruissent filij id insigne haberent: ceteri lorum.
Et ideo miror Tarquinij eius statuam sine annulo esse.
Quamquam & de nomine ipso ambigitur. Id græci a
digitis appellauere. Apud nos prisci ungulum uocabāt.
Postea & græci & nostri symbolum. Longo certo tem-
pore ne senatum quidem Romanum habuisse aureos:

manifestum est. Siquidem ijs tantum qui legati ad ex-
teras gentes ituri essent: annuli publice dabantur credo:
quoniam ita exterorū honoratissimi intelligebantur. Ne-
q; alijs uti mos fuit: q̄ qui ex ea causa publice acceperant
uulgoq; sic triūphabant. Et cū corona ex auro etrusca su-
stineretur a tergo: annulus tamen in digito ferreus erat
equa fortuna triumphantis & serui coronam sustinen-
tis. Sic triūphauit de Iugurta. C. Marius. Aureum nō an-
te tertium consulatum sumpsisse traditur. Iti quoq; qui
ob legationem acceperant aureos: in publico tantum ute-
bantur: intra domos uero ferreis. Quo argumento etiaq;
nūc spōsæ anulū ferreus mittitur. Isq; sine gemma. Nec
iliacis temporibus ullos fuisse annulos uideo: nusq; certe
Homerus dicit: cum & codicillos missitatos epistolariū
gratia indicet: & conditas arte uestes: ac uasa aurea ar-
gēteaq; & ea colligata nodi nō anulī nota. Sortiri quo-
q; cōtra puocationem duces nō anulīs tradit. Fabricæ
etiam deum fibulas: & aliam mulieribus cultus: sicut
inaures in primordio factitasse sine mentione anulorū.
Et qui primus instituit: cōtanter id fecit: leuissq; mani-
bus ac latentibus induit: cum si honos securus fuisset:
dextra fuerit ostēdendus. Quod si impedimentum potu-
it in ea aliquod intelligi: etiam consertoris usu argumē-
tum est maius in leua fuisse qua scutum rapitur. Est qui-
dem apud eundem Homerū uirorū crinibus aurū imple-
xus. Ideo nescio an prior usus a fœminis cœperit. Romæ
quidem nō fuit aurū: nisi admodū exigū longo tempo-
re. Certe cū a gallis capta urbe pax emeretur: n̄ plus quā
mille pondo effici potuere. Nec ignoro. M. Crassum duo
millia pondo auri rapuisse suo: & Pompeij tertio con-
sulatu e capito lini Iouis solio a Camillo ibi cōdita: &
ideo a plerisq; existimari duo millia pondo collata. Sed

LIBER

qđ accessit: est gallorū praeda fuit: detractūq; ab his in parte captæ urbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare solitos Torquatus indicio est. Apparet ergo gal-
lorum templorumq; tantunde; nec amplius fuisse: Qđ quidem in augurio intellectū est: cū capitulinus duplum reddidisset. Illud quoq; obiter indicari conuenit: quoni-
am de annulis sermonem repetimus: editū custodiæ eius deprehensum fracta in ore anulī gemma statim expiras-
se: & inditium ita extintum. Ergo ut maxime duo tan-
tum millia pondo cum capta est Roma. anno trecen-
tesimo sexagesimoquarto fuere: cum iam capitum libe-
rorum censa essent. centum quinquagintaduo millia.
quingenti. lxxxij. Eadem post annos. cccij. quod ex ca-
pitolinæ ædis incendio cæterisq; omnibus delubris. Ca-
Marius filius prænestæ detulerat tredecim millia pondo:
sub eo titulo in triumpho transtulit. Sylla. Et argenti.
yij. millia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie trāstu-
lerat auri pondo. xy. millia: argenti pondo. c. xy. millia.
Frequētior autem usus anulorum nō ante. Cn. Flauium
Anniū filium deprehēditur. Hic nāq; publicatis diebus
fastis: quos populus a paucis principum quottidie pete-
bat: tantam gratiam plebis adeptus est: alioquin liberti
no patre genitus: & ipse Apij Cæci scriba: cuius horta-
tu exasperat eos dies: consultando assidue sagaci ingenio
promulgaueratq;: ut ædilis curulis crearetur cū. Q. Ani-
tio prænestino: qui paucis ante ānis hostis fuerat: præte-
ritis. C. Petilio & Domicio: quorum patres cōsules fue-
rant. Additū Flavio ut simul tribunus plebis esset. Quo
facto tanta senatus indignatione exarsit: ut annulos ab
eo abiectos fuisse in antiquissimis reperiatur analibus.
Fallit plerosq; qui tum & equestrem ordinem id fecis-
se arbitrātur: Etenim adiectum hoc quoq;. Sed & fale-

ra posita: propter ea nomen equitum adiectum est. Annu-
los quoq; depositos a nobilitate in ānales relatum est:
nō a senatu uniuerso. Hoc actum. P. Sempronio Lōgo. L.
Sulpitio consf. Flavius uouit ædem concordiae: si populo
reconciliasset ordines. Et cum ad id pecunia publica nō
deærneretur: ex multatitia fœeneratoribus condemna-
tis ædiculam æream fecit in græcostasi: quæ nunc supra
comitium erat. Inciditq; in tabula ærea eam ædem. ccc.
quattuor annis post apitolinam dedicatā. Ita quadrin-
gentis. xlyij. a cōdita urbe gestum est: & primum an-
nulorum uestigium extat. Promiscui autem usus alteruz
secundo punico bello. Neq; enim aliter potuissent trimo-
dia illa annulorum carthaginem ab Hannibale mitti. In-
ter cepionem quoq; & Drusum ex annulo in auctione
nauali inimiciæ cœpere. Vnde origo socialis belli: &
exitia rerum. Ne tum quidem omnes senatores habuerūt
utpote cum memoria auorum multi prætura functi in
ferreo consenuerint: sicut Calphurnium & Manili-
um: qui legatus Cæ. Marij fuerat iugurtino bello Fe-
nestella tradit. Et multi. Lu. Fufidium illum quem
Scaurus in uita sua scribit. In Quintiorum uero fā-
milia aurum ne fœminas quidem habere mos fuerat.
Nullosq; omnino annulos maior pars gentium homi-
numq; etiam qui sub imperio nostro degunt hodie ha-
beat. Non signet oriens aut ægyptus etiam nunc litteris
contenta solis. Multis hoc modis ut cætera omnia luxu-
ria uariavit: gemmas addendo exquisiti fulgoris: censu-
q; opimo digitos onerando: sicut dicemus in gemmarum
uolumine. Mox & effigies uarias cælando: ut alibi
ars: alibi materia esset in precio. Alias deinde gemmas
uiolari nefas putauit: ac ne quis signandi causam in an-
nulis esse intelligeret: solidas induit. Quasdam ue-

LIBER

ro neq; ab ea parte: quæ digito occultatur: auro clusit di-
rumq; millibus lapillorum uilius fecit. Cōtra uero mul-
ti nullos admittūt gemmas: auroq; ipso signāt: ut Clau-
dij Cæsaris principatu repertum: Necnon & Seruitia
iam ferrum auro cingunt: alia per sese mero auro deco-
rant: cuius licentiæ origo nomine ipso in samothracia id
institutum declarat. Singulis primo digitis gerere mos
fuerat: qui sunt minimis proximi. Sic in nummæ & ser-
uij Tulli statuis uidemus. Postea pollici proximo indue-
re etiam deorum simulacris. Dein iuuat & minimo da-
re. Galliæ britanniæq; in medio dicuntur usæ. Hic nunc
solus excipitur: cæteri omnes onerantur: atq; etiam pri-
uatim articuli minoribus alsis. Sunt qui tres uni mini-
mo congerant. Alij uero & huic unum tantum: quo si-
gnanda signent. Conditurq; ille ut res rara: & ad iniu-
riæ usus indigna: uelut e sacrario promitur. Et unum in
minimo digito habuisse preciosioris est in recōdito sup-
pellectilis ostentatio. Iam alij pōdera eorum ostentant.
Alijs plures q̄ unum gestare labor est. Alij bratteas inse-
runt leuiore materia: & propter casum gemmarū totaz
sollicitudinem amputant. Alij sub gēmis uenena cludūt
sicut Demosthenes sūmus oratorū gratiæ: anulozq; mor-
tis gratia habent. Demumq; ut plurimū opū ita scelera
ānulis fiunt. Quæ fuit illa priscorū uita: qualis innocen-
tia in qua nihil signabatur? At nunc cibi quoq; ac potus
uindicantur annulo a rapina. Hoc proficere mancipiorū
legiones: & in domo turba externa acta. Seruorū quoq;
causa nomenclator adhibendus. Sed aliter apud anti-
quos. Singuli marcipores luciporesue dominorum genti-
les: omnem uictum in promiscuo habebant: nec ulla do-
mi custodia a domesticis opus erat. Nunc rapiendæ com-
parantur epulæ: pariterq; qui rapiant eas. Sed & cla-

ues quoq; ipsas signare non est satis: grauat is sono: aut morientibus annuli detrahuntur: maiorq; uitæ ratio circa hoc instrumentum esse coepit: incertum a quo tempore. Videtur tamen posse in externis auctoritatez eius rei intelligere circa Polycratem sami tyrannuz: cui dilectus ille annulus in mare abiectus capto relatus est pisce ipso circiter ducentessimum. xxx. annum urbis nostræ interfecto. Celebratiorem quidem usum cum foenore coepisse argumento est consuetudo vulgi ad sponsores etiamnum annulo exiliente: ab eo tempore quo nondum erat aruaelocior: ut plane affirmare possimus: nummos atq; apud nos coepisse: mox annulos. De nummis paulopost dicitur Annuli destinxere alterum ordinem a plebe: ut semel coeperant esse celebres: sicut tunica ab annulis senatum tantum: quanquam & hoc sero: vulgoq; purpura latiore tunica usos inuenimus etiam præcones: sicut patrē. L. Hælij. Stilonis præconini ob id cognominati. Sed annuli plane medium ordinem tertiumq; plebi & patribus inseruere. Ac quod antea militares equi nomen dederāt: hoc nunc pecuniæ indices tribuunt. Nec pridem id factū Duo enim Augusto decurias ordinante: maior pars iudicum in ferreo annulo fuit. Itaq; non equites: sed indices uocabatur. Equitum nomen susstebat in turmis equorum publicorum. Iudicum quoq; non nisi quattuor decuriæ fuere primo. Vixq; millia singula in decurijs inuenta sunt: nondum prouincijs ad hoc munus admissis. Seruatumq; in hodiernum diem est: ne quis e nouis ciuibz in ijs indicaret:

De decurijs iudicum: & quotiens nomina equestris ordinis immutata: & donis militaribus: & quando primum corona aurea.

Ca. ij.

LIBER

d Ecurie quoque ipsae pluribus discrete nominibus
 fuere Tribunorum aeris: & Selectorum:
 iudicum. propter hoc etiamnum Nongenti uo-
 cabantur ex nominibus Selecti ad custodienda suffragio-
 rum scita in comitijs. Et diuisus hoc quoque ordo erat sup-
 ba usurpatione nominum: cum alius se Nongentum ali-
 us selectum: alius Tribunal appellaret. Tyberij demum
 principatus nono anno in unitatem uenit equester ordo
 annulorumque auctoritati forma constituta est. C. Asinio
 Pollione. C. Antistio Vetere cons. anno urbis conditae.
 dcc. septuagesimo quinto. Quod miremur futili pene de
 causa: cum. C. Sulpitius Galba iuuenalem famam apud
 principem popinarum poenis aucuparetur: occupatusque
 in his esset questus in senatu uulgo institores eius cul-
 pae defendi annulis. Hac de causa constitutum: ne cui ius
 eius esset: nisi cui ingenuo ipsi patri auoque paterno se-
 stertia. ccc. census fuisset: & lege iulia theatri in. xiiij
 ordinibus sedendi. Postea gregatim insigne id appeti coe-
 ptum. Propterque haec discrimina Caius princeps decuri-
 am quintam adiecit: tantumque natum est fastis: ut quae
 sub diuo Augusto impleri non potuerant decuriae non ca-
 pient eum ordinem: passimque ad ornamenta ea etiam ser-
 uitate liberati transfiliant: quod antea nunquam erat fa-
 ctum: quoniam in ferreo annulo equites iudicesque intelli-
 gebantur: adeoque promiscuum id esse coepit: ut apud Clau-
 dium Caesarem in censura eius unus ex equitibus Flavi-
 us Proculus. cccc. ex ea causa reos postularet. Ita dum sepa-
 ratur ordo ab ingenuis: communicatus est cum seruitijs
 iudicum autem appellatione separari eum ordinem pri-
 mi omnium instituere Gracchi discordi popularitate in-
 contumeliam senatus. mox ea debellata: auctoritas no-
 minis uario seditionum euentu circa publicanos substi-

tit: & aliquamdiu tertiæ vires publicani fuere. M. Cice-
ro demum stabilivit equestre nomen in consulatu suo ei
senatum concilians: eo se ordine prouectum esse celebrās
& eius vires peculiari popularitate quærens. Ab illo tē-
pore plane hoc tertium corpus in repu. factum est. Cœ-
pitq; adijci senatuiq; populo Ro. equester ordo. Qua de
causa & nunc post populum scribitur: quia nouissime
cœptus est adijci. Quinetiam ipsum equitum nomen sæ-
pe uariatum est: in ijs quoq; qui ad equitatum traheban-
tur. Celeres sub Romulo regibusq; appellati sunt. Dein-
de flexumines. Postea trossuli: cum oppidum in thuscis
citra uolsinios hoc nomine passuum. ix. millia sine ullo
adiumento peditum cœpissent. Eius uocabuli uis dura-
uit ultra. C. Gracchum: iunius certe qui ab amicicia eius
Gracchanus appellatus est scriptum reliquit ijs uerbis.
Quod ad equestrem ordinem pertinet atea trossulos uo-
cabant: nunc equites uocant. ideoq; quia non intelligunt
trossulos nomen quid ualeat: multosq; pudet eo nomine
appellari: & causam quæ supradicta est: exponit. Inui-
tosq; etiamnum tamen trossulos uocari. Sunt adhuc ali-
quæ nō omittendæ in auro differentie. Auxiliares quip-
pe & externos torquibus aureis donauere: at ciues non
nisi argenteis. Præterq; armillas ciuib; dedere: quas n̄ ha-
bēt externi. Iidem quod magis miremur coronas ex au-
ro dedere ciuib;. Quis primus donatus sit ea nō inue-
ni. sed quis primum donauerit a. L. Pisone traditur. Apo-
sthumius dictator apud lacum regillum castris latinorū
expugnatis ei cuius maxime opera capta essent: hāc coro-
nam ex præda dedit. Item. L. Lætulus cōsul Seruilio Cor-
nelio mercedē samnitū oppido capto. Sed quinq; librarū
coronā Piso frugi filiū ex priuata pecunia donauit: eāq;
coronā testamēto reipublicæ legauit.

LIBER

De reliquo usu auri in uiris: & mulieribus: & de nummo aureo: & quando primum signatum est æs argentum & aurum: & anteq̃ signaretur qui mos in ære: & quæ maxima pecunia primo censu: & quotiens: & quibus tpibus auctoritas auri. Ca. iij.

Eorum uero honori in sacris nihil aliud exco-
d gitatum est. q̃ ut auratis cornibus hostiæ maiores duntaxat immolarentur. Sed in militia quoq; in tantum adoleuit hæc luxuria: ut. M. Bruti in philippicis campis epistolæ reperiuntur frementes fibulas tribunicias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus aurum gestari tacuisti. Cuius sceleris nos coarguimus illum primus qui auro dignitatem per annulos fecit: ut habeant in lacertis iam pridem & uiri quod e dardanis uenit: itaq; & dardanum uocabatur. Viriæ celticæ dicuntur. Viriles celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis digitisq; totis collo auribus. Per has discurrant catenæ circa latera: & inserta margaritarum pondera e collo dominarū auro pendeant: ut in somno quoq; unionum conscientiam assit. Etiamnū pedibus induitur: atq; inter stolam plebemq; hunc medium fœminarum equestrem ordinem facit. Honestius uiri pedagogis id damus: balneasq; diues puerorū forma conuertit. iam uero etiam Harpocratem statuasq; ægyptiorum numinum in digitis uiri quoq; portare incipiūt. Fuit & alia Claudij principatu differentia insolēs ijs quibus admissionem liberti eius dedissent: imaginem principis in annulo ex auro gerendi: magna criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit: æqualiter publicando principem. De annulis aureis eorumq; usu hætenus dictum sit. proximum scilicet fecit: qui primus ex auro denarium signauit: quod

Et ipsum latet auctore incerto. Populus Romanus ne quidē argento signato ante Pyrrhum regē denūctū usus est. Libralis unde etiam nunc libella dicitur: et dipondius appēdebatur assis. Quarā eris grauis pœna dicta. Et adhuc expensa in rationibus dicuntur. Itē impendia et pondera. Quin et militū stipendiorū: hoc est stipis ponderāde pensatores libripendes dicuntur. Quā consuetudine in ijs emptionibus quā mācupi sunt: etiā nunc libra interponitur. Seruius rex primus signauit æs. Antea rudi usos romæ. Timeus tradit. Signatum est nota pecudum: unde et pecunia appellata. Maximus census. c. x. millia assū fuit illo rege. Et ideo hæc prima classis. Argentū signatū est anno urbis quingentesimo octogesimo quinto. Qu. Fabio cōsule quinq; annis ante primum bellum punicū. Et placuit denarius pro decē libris æris: quinarius pro quinq; sestertiū p dipondio ac semisse. Libræ autē pondus æris imminutū bello punico primo cum impensis respublica nō sufficeret. Constitutūq; ut asses sextantario pondere ferirentur. Ita quinq; partes factæ lucri dissolutūq; æs alienū. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus: ex altera rostrorum nauis. Intriēte uero et quadrāte rates q̄ drās antea triumphis uocatus a tribus uncijs. Postea Hannibale urgente. Qu. Fabio Maximo dictatore asses unciales facti. Placuitq; denariū. xvi. assibus permutari. quinariū octonis: sestertiū quaternis. Ita respu. dimidium lucrata est. In militari tamē stipendio semper denarius pro decē assibus datus. Nota argenti fuere bigæ: atq; quadrigæ: et inde bigati quadrigatiq; dicti. Mox lege papyriana semunciales asses facti. Liuius Drusus in tribunatu plebis: octauam partem æris argento miscuit. Qui nunc uictoriatūs appellatur: lege clodia percussus est. Antea

LIBER

hic nummus ex illirico aduectus mercis loco habebatur
 Est autē signatus uictoria: & inde nomē. Aureus num-
 mus post annū. lxiij. percussus est quā argenteus: ita ut
 scrupulum ualeret sestertijs uicenis: quod efficit in li-
 bras ratione sestertij: qui tunc erāt sestertios nōgentos
 Post hęc placuit. xl. millia. Sed signari ex auri libris:
 paulatimq; principes imminuere pondus: minutissi-
 mus uero ad. xlv. millia. Sed a nummo prima est ori-
 go auaritię excogitata fœnore quęstiosa segnitia. Hęc
 paulatim exarsit rabie quadā non iam auaritia: sed fa-
 mes auri: utpote cum Septimuleius. C. Gracchi familia-
 ris auro repensum caput eius excisum ad Opimiū tulerit:
 plūboq; in os addito paricidio suo rempublicā etiā
 circūscripserit. Nec iam quiritiū aliquo: sed uniuerso no-
 mine Romano infami: Rex Mithridates Aquilio duci
 capto aurū in os infudit. Hęc parit habendi cupido. Pu-
 tet intuentē tantū omnia ista quę subinde noua græco
 sermone excogitantur expresso argenteis uasis auro aut
 incluso: quibus delicijs ueneunt tam aurea q̄ inaurata:
 cum sciamus interdixisse castris suis sparta cū ne quis
 aurū haberet: aut argentū. Tanto fuit plus animi fugi-
 tiuis nostris. Messala orator prodidit Antonium triūui-
 rum aureis usum uasis in oībus obscenis desiderijs: pu-
 dendo etiam crimine Cleopatre. Summę apud exteros
 licentię fuerat poculo aureo puluino subdito Philippū
 regem dormire solitū. Agonenteium Alexandri Magni
 perfectum aureis clauis suffigere crepidas. Antonius in
 contumeliam naturę uilitatem auro fecit opus proscri-
 ptione dignum: Sed spartaci equidem miror Populum
 Romanum uictis gentibus in tributo semper argentum
 imperitasse: non aurum sicut carthagini cum Hanniba-
 le uictę argenti pondo annua in. quinquaginta annos

nihil auri. Nec potest uideri pecunia mundi id euenisse.
Nam Mida: sed & Cræsus: infinitum possederant.
Iam Cyrus deuicta asia pondo trigintaquattuor millia
inuenerat præter uasa aurea aurumq; factum: & in
eo folia ac platanum uitemq;. Qua uictoria argenti
quingenta millia talentorum reportauit: & crate
rem. Semiramidis: cuius pondus. xv. talentorum colli-
gebat. Talentum autem ægyptium pondo. lxxx. patere.
Varro tradit. Iam regnauerat in colchis Salauces &
Esubopes: qui terram uirginem nactus plurimum ar-
genti auriq; eruisse dicitur in suanorum gente: & alio
quin uelleribus aureis inclyto regno. Sed & illius au-
reæ cameræ & argenteæ trabes narrantur: & colum-
næ atq; parastatæ: uicto Sesostris ægypti rege tam super-
bo: ut prodatur annis quibusq; sorte reges singulos
e subiectis iungere ad currum solitus: sicq; triumphare.
Et nos fecimus quæ posteris fabulosa arbitrentur. Cæ-
sar qui postea dictator fuit primus in ædilitate mu-
nere patris funebri omni apparatu arenæ argento usus
est: ferasq; argenteis uasis incessere tum primum ui-
sum. Mox quod etiam in municipijs æmulantur. C.
Antonius ludos scena argentea fecit. Item. L. Mu-
rena: & Caius princeps in circo pecunia duxit. In quo
fuere argenti pondo centum uiginti quattuor. Claudius
successor eius: cum de britannia triumpharet: inter co-
ronas aureas unam. vii. pondo habuit: quam contulisset
hispania citerior: alteram. ix. quam gallia comata si-
cut titulus indicauit. Huius deinde successor Nero
Pompeij theatrum operuit auro in unum diem: quo
Tyridati regi armeniae ostenderat. Et quota pars ea
apparatus fuit aureæ domus ambientis urbem? Auri
in ærario Populi Romani fuere Sexto. Iulio. Lucio

LIBER

Aurelio conf. septē annis ante bellū punicū tertiu pondo. dcc. xxvi. argenti nonagintaduo millia & extra numerum. ccc. & lxxv. millia: Item Sex. Iulio. L. Martio conf. hoc est belli socialis initio: octingenta. xli. auri pondo. C. Caesar primo introitu urbis in civili bello suo & aerario. ptulit laterum aureorū. xxvi. millia: & numero pondo. ccc. Nec fuit alijs tēporibus respi. locupletior Intulit & Aemilius Paulus perseo rege macedonico deuicto: prædam pondo trium millium: a quo tempore populus Roma. tributum pendere desijt. Laquearia quæ nunc & in priuatis domibus auro tēguntur: post Carthaginē euersam primo inaurata sunt in capitolio censura. L. Mummi. Inde transire in cameras. In parietes quoq; qui iam & ipsi tanq̃ uasa inaurantur: cum sua ætas uaria de Catulo existimauerit: q̃ tegulas æreas capitolij inaurasset primus inuentores auri sicut metallorum fere omnium: septimo uolumine diximus. Præcipuā gratiā huic materiæ fuisse: arbitror: non colore qui in argento clarior est: magisq; diei similis: & ideo militibus signis familiarior: quoniā is longius fulget: manifeste errore eorū qui colorem syderū placuisse in auro arbitrantur: cum in gēnnis alijsq; rebus non sit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum est cæteris matallis: cum cedat per utrūq; plūbo. Sed quia rerum uni nihil igne deperit: tuto etiam in incendijs rogisq; durāte materia. Quinimmo quo sæpius arsit: proficit ad bonitatē. Auriq; experimento ignis est: ut simili colore rubeat ignis. Atq; ipsum obryzum uocant. Primum autem bonitatis argumentū est q̃ difficillime accendi. Præterea mirum prunæ uolentissimæ ligni indomitum. palca citissime ardescere: atq; ut purgetur cum plumbo coqui. Altera causa præcij maior: q̃ minimum

*auri præcij
causa*

usus deterit: cum argento ære plumbo lineæ præducantur: manusq; sordescant decidua materia. Nec aliud laxius dilatatur: aut numerosius dividitur: utpote cuius uncia in septuagenas & quinquagenas pluresq; bratteas quaternum utroq; digitorum spargantur. Crassissima ex iis prenestinae uocantur: etiamnum retinentes nomen fortunæ inaurato ibi fidelissime simulacro. Proxima brattea quæstoria appellatur. Hispania strigiles uocat auri paruulas massas: quod super omnia solū in massa auramento capitur. Cum cætera in metallis reperta igni perficiantur: hoc statim aurum est: consumatamq; materiam protinus habet cum ita inuenitur. Hæc enim inuentio eius naturalis est. Alia quam dicemus coacta. Super cætera non rubigo ulla: non erugo: nō aliud ex ipso quod consumat bonitatem: minuat pondus. Tam contra salis & aceti succos domitores rerum constantia superq; omnia netur: ac textitur lanæ modo: & sine lana. Tunica aurea triumphasse Tarquiniū priscum Verrius tradit. Nos uidimus Agripinam Claudij principis edente eo naualis prælij spectaculum assidentem ei: induit paludamēto: auro textili sine alia materia. Attalicis uero iampridem intexitur inuento regum axiæ. Marmoribus quæ candescere non possunt oui candido illinitur ligno glutini ratione cōposita: leucoporon uocāt. Quid sit hoc? aut quemadmodum fiat: suo loco docebimus. Aes inaurari argento uiuo: aut certe hydragyro legitimum erat: de quibus ut dicemus illorum naturam reddentes: excogitata fraus est. Namq; æs cruciatur in primis accensumq; restinguitur sale aceto alumine: Postea exarenatur: an satis recoctum sit: splendore depræhendente: iterumq; exhalatur igni: ut possit edomitum mixtis pumice alumine argento uiuo inductas accipere bratteas. Alu

LIBER

mē in purgādo uim habet talē: qualē eē diximus plūbo.
 Ratio naturalis inueniēdi auri: & quando primū
 aurea statua: & medicinae ex auro. Ca. iij.
 Vrum inuenitur in nostro orbe: ut omitta-
 a mus indicum: atq; a formicis: aut gryphibus
 apud cythas erutum. Apud nos tribus modis
 fluminum ramentis: ut in tago hispaniae: & pado ita-
 liae: hebro thraciae: Pactolo asiae: Gange indiae. Nec ullū
 absolutius aurū est: ut cursu ipso trituq; perpolitū. Alio
 modo puteorum scrobibus effoditur: aut in ruina mon-
 tiū. Quare utraq; ratio dicitur. Aurū qui quærūt: ante
 oīa segullū tollūt: ita uocatur indicū: aluenus ubi id est:
 arenaq; lauantur: atq; ex eo quod recedit: cōiectura ca-
 pitur: ut inueniatur aliquādo in summa tellure ptinus
 rara felicitate: ut nuper in dalmatia principatu Nero-
 nis singulis diebus etiā quinquagenas libras fundēs: cū
 iam inuentū in summo cespite. Alutationē uocāt: si &
 auro ea tellus subest. Ceterū mōtes hispaniae aridi steri-
 lesq;: & i quibus nihil aliud gignatur: huic bono cogū-
 tur fertiles esse. Quod puteus foditur: canalitiū uocāt:
 alij canaliēse marmoris gloriā inherēs: nō illo mō quo
 i oriēte saphyro atq; thebaico alijsq; in gēmis scintillat
 Sed micās amplexū marmoris: hi uenarū canales p mar-
 mor uagātur et latera puteorū et huc illuc inde noīe in-
 uento: tellusq; ligneis colūnis suspēditur. Qd effosum ē
 tūditur: lauitur: uritur: molitur in farinā. Nā qd cūdūt
 apila scudē uocāt: Argentū quod exit a fornacis sudore
 quae e camino iactatur. Spurcitia in omni metallo uoca-
 tur scoria. Hæc in auro coquitur iterum & tūditur. Ca-
 tini fiunt ex tasconio. Hæc est terra alba similis argillæ
 Neq; enim alia afflatum ignemq; & ardentem mates-
 riam tollerat. Tertia ratio opera uicerit gigantum.

Cuniculis per magna spacia actis cauantur montes ad
lucernarum lumina. Eadem mensura uigiliatum ē: mul-
tisq; mensibus non cernitur dies. Arrugias id genus uo-
cant: fiduntq; rimæ subito: & opprimunt operarios: ut
iam minus temerarium uideatur e profundo maris pete-
re margaritas: tanto nocentiores fecimus terras. Relin-
quuntur itaq; fornices crebri montibus sustinendis. Oc-
cursant in utroq; genere silices. Hos igni & aceto rum-
punt. Sæpius uero quoniam in cuniculis uapor & fu-
mus strangulat: cædunt fracturis. c. l. libras ferri terram
agentibus. Egeruntq; humeris noctibus ac diebus per te-
nebras proximis tradentes: lucem nouissimi cernunt. Si
longior uidetur filix: latus sequitur. Fossam ambit quie-
te. Tamen in silice facilius existimatur opera. Est nãq;
terra ex quodam argilæ genere galera mixta: candidam
uocant: prope inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggre-
diuntur: & iisdem maleis: nihilq; durius putant: nisi
quod inter omnia auri fames durissima est. Peracto ope
cervices fornicum ab ultimo cedunt: dantq; signũ. Rui-
naq; solus intelligit in cacumine montis eius peruigil.
Hic uoce ictuue repente reuocari operarios iubet: pariter
q; ipse deuolat. Mons fractus cadit a sese longo fragore:
qui concipi humana mente non possit: & flatu incredi-
bili. Spectant uictores ruinam naturæ. Nec tamẽ adhuc
aurum est. Nec scire esse cū fodere. Tãtaq; ad picula eni
cæda fuit satis causæ sperare qd̄ cuperẽt. Alius par ē la-
bor uel hoc maioris ipedij flumina ad lauandã hãc ruinã
iugis motiũ duxere obiter a cetero plerũq; lapide. Cor-
rugos uocāt a corruiatiõe credo: nimirũ & hic labor ē.
p̄cepisse libramẽto oz utfruaris qñfluat: itaq; altissimis
ptibus ducitur. Cõuallis & iterualla substructis canali-
bus iũgũtur. Alibi rupes iuiæ cedũtur: sedẽq; trabibus ca-

LIBER

uatis præbere coguntur. Is qui cedit: funibus pendet: ut
 procul intuentibus species nefaria quidem: sed alitum fi-
 at. Pendentes maiore ex parte librant: & lineas itineri
 præfigunt. Itaq; insistentis uestigijs hominis locus non
 est. Manes trahuntur ad homines ut uitium importent.
 Id genus terræ urion uocant. Ergo per silices calculosue
 ducuntur: & urium euitant. Ad capita deiectus in sup-
 cilijs montium piscinæ cauantur: ducenos pedes in quas
 que partes: & in altitudinem denos. Emissaria i iis qui
 na pedum quadratorum ternum fere linquntur: & re-
 pleto stagno excussis obturamentis erumpit torrens tā-
 ta ui ut saxa prouoluat. Alius etiamnum in plano labor
 Fossæ in quas profuat cauantur agogas uocant: eæ ster-
 nuntur gradatim. Lateralia cluduntur tabulis: ac per præ-
 rupta suspenduntur: canali ita profuente de terra i ma-
 re. His de causis iam promouit hispania in priore genere
 quæ exhauriuntur immenso labore ne occupent puteos
 in hoc rigantur. Aurum arrugia quæsitum nō coquitur:
 sed statim suum est. Inueniuntur ita massæ. Necnon in
 puteis etiam denas excedentes libras. Palacas hispani:
 alij palacranas: idem quod minutum est: balucem uocāt
 vlex siccatus uritur: & cinis eius lauatur sustrato cespi-
 te herbofo ut fidat aurum. Vicena millia pondo ad hūc
 modum annis singulis asturiam atq; galletiam & lusi-
 taniā præstare quidam tradiderunt: ita ut plurimum
 astruria gignat. Neq; in alia parte terrarum tot sæculis
 hæc fertilitas. Italiæ parcitum est uetere interdicto pa-
 trum: ut diximus alioquin nulla fecundior metallorū
 quoq; erat tellus: Extat lex censoria uicti miliarum au-
 rifodinæ: quæ in uercellenfi agro cauabatur: ne plus quā
 que hominum in opere publicani haberent. Aurum fa-
 ciendi est etiam una ratio ex auri pigmento: quod in sy

ria foditur pictoribus in summa tellure auri colore: sed
fragili lapidum specularium modo. Inuitaueratq; spes
Caium principem auidissimum auri: quamobrem ius-
sit excoqui magnum pondus. Et plane fecit aurum ex-
cellens: sed ita parui ponderis ut detrimentum sentiret:
illud propter auaritiam expertus: q̄q̄ auripigmenti li-
bræ xiiij: permutarentur: nec postea tentatum ab ullo ē.
Omni auro inest argento uario pondere: alibi dena: ali-
bi nona: alibi octaua parte. In uno tantum galliæ metel-
læ loco: quod uocant albicrarense. xxxvi. portio inueni-
tur: ideo cæteris præest. Vbiq; quinta argenti portio
est: electrum uocatur. Scobres eæ reperiuntur in canaliē-
si. Fit et cura electrum argento addito. Quod si quintā
portionem excessit: incudibus non resistit. Est electro au-
thoritas Homero teste qui Menelai regiam auro: electro:
argento: ebore fulgere tradit. Mineruæ templum habet
lindos insulæ rhodiorum: in quo Helena sacrauit calicem
ex electro. Adijcit historia mammae suæ mensura. Electri
natura est ad lucernarum lumina clarius argento splen-
dere. Quod est natium et uenena deprehendit. Nāq;
discurrunt in calicibus arquis cælestibus similes cum
igneo stridore: et gemina ratione præcidūt. Aurea sta-
tua prima omnium nulla inanitate: et antequam ex-
ære aliqua illo modo fieret: quam uocant holosphyraton
in templo Anætidis posita dicitur. Quod in situ terra-
rum nomine hoc significauimus: numine gentibus illis
sacratissimo. Direpta est antonii parthicis rebus. Scituz
q; narratur dictum unius ueteranorum bononiæ hospita-
li diui Augusti cœna cum interrogaretur: esset ne uerum
eum qui primus uiolasset hoc numen: oculis membrisq;
aptum expirasse? respondit enim tum maxime Augu-
stum de cruore eius cœnare: seq; illum esse totumq; sibi

LIBER

censum ex ea rapina esse. Hominum primus & auream statuam & solidam Gorgias Leōtinus delphis in templo sibi posuit. lxx. circiter olympiade. Tantis erat docēdæ oratoriæ artis quæstus. Aurum pluribus modis pollet in remedijs. Vulneratisq; & infantibus applicatur ut minus noceant: quæ inferantur ueneficia. Est & ipsi superlato uis malefica gallinarum quoq; & pecorum foeturis. Remedium est abluere illatum & spargere eos quibus mederi uellis. Torretur & cum salis gramo pondere triplici misso: & rursum cum duabus salis portionibus & una lapidis quem schiston uocant: ita uirus tradit rebus una crematis in fictili uase ipsum purum & incorruptum. Reliquis cinis seruatus in fictili & ex aqua illitus: lichenas in facie sanat. Lomento id conuenit ablui. Fistulas etiam sanat: & quæ uocantur hemorrhoides. Quod si trito spuma adijciatur putria uetera & tetri odoris emendat. Ex melle uero decoctum cum melâthio & illitum umbilico leuiter soluit alium. Verus rucis curari eo. M. Varro est auctor.

De chrysocolle & medicinæ ex chrysocolle. yi. & mirabilia naturæ de glutinâdis inter se preficiēdisq; metallis.

Ca. y.

Chrysocolle humor est in puteis quos diximus per uenam auri defluens crassescere limo rigoribus hybernis usq; in duriciâ pumicis. Laudatiorem eandem in ærarijs metallis: & proximam in argentarijs fieri compertum est. Inuenitur & in plumbarijs. uilior etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura multum infra naturalem illam: immisissis in uenam aquis leuiter hyeme tota: usq; in Iuniū mensem. Dein siccatis i iunio & iulio ut plane intelligatur nihil aliud chrysocolle q̃ uena putris. Natua duritia

maxime distat: uiam uocant. Et tamen illa quoq; herba
quam luteam appellant: tinguitur. Natura est quæ lino
lanæue ad succum bibendum. Tunditur in pillâ: deinde
tenui cribro seernitur: postea molitur: ac deinde tenuius
sic cribatur. Quicquid non transmeat: repetitur in pil-
la: dein mollitur. Puluis semper in catinos digeritur: &
ex aceto maceratur: ut omnis duricia soluat. Ac rursus
tunditur: dein lauetur in conchis: siccaturq;. Tunc tingu-
tur alumine schisto: & herba supradicta pingiturq; an-
teq; pingat. Refert q; bibula docilisq; sit. Nam nisi rapu-
it colorem: adduntur & schythanum atq; turbistum:
ita uocant medicamenta sorbere cogentia. Cum tinxere
pictores orobitin uocant. Eiusq; duo genera faciunt: lute-
amq; seruatur in lomenta. Et liquidam globulis sudore
resolutis. Hæc utraq; genera in cypro fiunt. Laudatissi-
ma in armenia. Secunda in macedonia. Largissima in hi-
spania. Summa commendationis est: ut colorem her-
bæ segetis lætæ uirentis quam simillime reddat. Vi-
sumq; est iâ Neronis principis spectaculis arenam cyr-
ci chrysocolla sterni: cum ipse concolori panno auri-
gaturus esset: introducta opificum turbæ. Tribus eam
generibus distinguunt. Asperam quæ taxatur in libras
septem. Mediam quæ denarijs quinis. Attritam quam:
& herbaceam uocant: quæ tredecim. Sublinunt au-
tem arenosam: priusquam inducant atramento: &
paretonio. Hæc sunt tenacia: eius in Colore blan-
da. Paretonium: quoniam est natura pinguiissimum:
propter leuiorem tenacissimum: atramento aspergi-
tur: ne paretoni candor pallorem Chrysocollæ af-
ferat. Luteam putant a lutea Herba dictam: quam
ipsam Cæruleo subtritam: sed pro chrysocolla indu-
cunt uilissimo genere: atq; falacissimo. Vsus chry-

focollæ & in medicina est ad purganda uulnera cuꝝ cæ
 ra & oleo. Eadem per se arida siccatur: & contrahitur. Da
 tur & in angina orthopneue miscenda cum melle. Cō
 citat uomitiones: misceatur & collyrijs ad cicatrices oꝝ
 lorum: ac uiridibus emplastris. Ad dolores mitigandos:
 & cicatrices trahendas. Hanc chrysocollam medici ac
 sin appellant: quæ non est orobitis. Chrysocollam &
 aurifices sibi uendicant agglutinando auro. & inde om
 nes appellatam similiter utentes dicunt. Temperatur au
 tem ea cypria æruginē. & pueri impubis urina: addito
 nitro. Teritur cyprio ære in cyprijs mortarijs: santernaꝝ
 uocant nostri. Ita ferruminatur aurū: quod argentosum
 uocant. Signumq; est si addita santerna niteſcit. E diuer
 ſo erosum contrahit se: hebetaturq; & difficulter ferru
 minatur aurum. Ad id glutinum fit auro & septima
 parte argenti ad supradicta additis: unaq; contritis. Cō
 texti (par est) reliqua circa hoc: ut uniuersa naturæ cōtin
 gat ammiratio. Auri glutinū est talei Argilla ferro. Cad
 mia æris massis. Alumen laminis. Resina plumbo &
 marmori. Sed plumbū nigrum albo iungitur. Ipsūq;
 album sibi oleo. Item stagnum aramentis stagno argē
 tum. Pineis optime lignis æs ferrumq; funditur: Sꝫ &
 ægyptia papyro: paleis aurum. Calx aqua accenditur:
 & thracijs lapis. Idemq; oleo restinguitur. Ignis au
 tem aceto maxime & uisco & ouo. Terra minime fla
 grat. Carboni maior uis exusto. Iterumq; flagranti:

De argento: & argento uiuo: & stibia siue
 alabaſtro: & scoria argenti: & de spuma
 argenti.

Ca. vi.

B his argenti metalla dicantur: quæ sequens i
 sania est. Non nisi in puteis reperitur: nullaq;
 sui spe nascitur: nullis. ut in auro lucentibus

scintillis. Terra est alia ruffa: alia cineracea. Excoqui nō potest nisi cum plumbo nigro: aut cum uena plūbi. Galenam uocant: quæ iuxta argenti uenas plerunq; reperitur. Et eodem opere ignium descendit pars in plumbum: argentum autem superne innatat: ut oleum aquis. Reperitur in omnibus pene prouincijs: sed in hispania pulcherrimum. Id quoq; in sterili solo atq; etiam in montibus. Et ubicunq; una inuenta uena est: non procul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni fere materia: unde metalla græci uidentur dixisse. Mirum adhuc per Hispanias ab Hannibale olim inchoatos puteos durare sua ab inuentoribus nomina habentes. Ex quis bebelo appellatur hodieq; qui.ccc.pondo Hannibali sumministravit in dies. Ad mille quingentos iam passus cauato monte: per quod spaciū aquitani stantes diebus: noctibusq; egerūt aquas lucernarum mensura: amnemq; faciunt. Argenti uena in summo reperta crudaria appellatur. Finis antiquis fodiendi solebat esse alumen inuentum ultra nihil quærebatur. Nuper inuenta æris uena infra alumen alba finem spei facit. Odor ex argenti fodinis inimicus omnibus animalibus: sed maxime canibus. Aurum argētumq; quo mollius eo pulchrius. Lineas ex argento nigras fieri produci miramur. Est & lapis in ijs uenis: cuius uocem liquoris æterni argentum uiuum appellatur. Venerum rerum omnium est. Excedit ac perrumpit uasa permanans tæbe dira. Omnia ei innatant præter aurum. Id unum ad se trahit. Ideo & optime purgat cæteras eius sordes expuens crebro iactatu fictilibus in uasis ita uitijs abiectis: ut ipsum ab auro discedat. In pelles subactas effunditur: perq; eas sudoris uice defluens purum reliquit aurum. Ergo & cum æra inaurantur: sublitum bracteis pertinacissime retinet. Vtrum pallore detegit simpli

LIBER

res: aut prætenues bracteas. Quapropter id furtum quæ-
rentes oui liquore candido usum eum adulterauere. Mox
et hydrargyro: de quo suo dicemus loco. Et alias argen-
tum uiuum non largum inuentum est. In ijsdem argen-
ti metallis inuenitur: ut proprie dicamus: spumæ lapis
candidæ nitentisq; non tamen translucentis: stimmi ap-
pellant: alij stibiam: alij alabastrum: aliqui larbason.
Duo eius genera: mas et fœmina. Magis probant femi-
nam. Horridior est mas: scabriorq; et minus pondero-
sus: minusq; radians et arenosior. Fœmina contra ni-
tet friabilis fissurisq; nõ globis dehiscens. Vis eius astri-
gere ac refrigerare. Principalis autem circa oculos. Nan-
q; ideo etiam platyophthalmon id appellauere: quoni-
am in collyrijs mulierũq; epiphoris dilatet oculos et
fluctiones inhibeat oculorum: exulcerationesq;. Farina
eius et thuris gummi ammixto sistit et sanguinem e
cerebro profluentem. Efficacior et contra recentia uul-
nera ueteres canum morsus in spersa farina. Et cõtra am-
busta igni cum adipe ac spuma argenti cerusaq; et cæ-
ra. Vritur autem offis bubuli fimi circumlitum in cliba-
nis. Dein restinguitur mulierum lacte. Teriturq; in mor-
tarijs ammixta aqua pluuia: Ac subinde turbidum trãs-
funditur in æreum uas. Et mūdatur nitro. Fex eius intel-
ligitur plumbosissima quæq; subsidit in mortario: abigi-
turq;. Dein uas in quo turbida transfusa sunt: opertum
linteo per noctem relinquitur: et postero die quicquid
innatat effunditur: spongiaq; tollitur. Quod ibi subsi-
dit: flos intelligitur: ac linteolo interposito in sole siccã-
tur: non ut perarescat. Iterũq; in mortario teritur: et in
pastillos diuiditur. Ante omnia autem urēdi modus ne-
cessarius est: ne plumbum fiat. Quidam non fimo utun-
tur coquentes: sed adipe. Alij tritum in aqua triplici lin-

teo sicant: fecemq; abijciunt. Idq; quod defluerit trāsfundūt. Ac quicquid subsidet id colligentes: emplastris collyrijsq; miscent. Scoriam in argento græci uocant helcysma. Vis eius astringere & refrigerare corpora. Ad datur emplastris: ut molibdena: de qua dicemus in plumbo. Cicatricibus maxime glutinandis: & contra tenasmos: dysenteriasq; infusa clysteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta quæ uocant liparas ad excrescentia ulcerum: aut ex attritu facta: aut in capite manantia. Fit & in iisdem metallis: & quæ uocatur spuma argenti. Genera eius tria. Optima quam chrysitin uocant. Secunda quam argyritin. Tertia quam molibditin. Et plerunq; omnes hi colores in eisdem tubulis inueniuntur. Probatissima est attica. Secunda hispaniensis. Chrystitis ex ipsa uena fit. Argyritis ex argento. Molibditis plumbi ipsius fusura: quæ fit puteolis: & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta sua materia ex superiori catino defluens in inferiorem. Ex eo sublati ueruculis ferreis: atq; in ipsa flamma conuoluitur ueruculo: ut sit modici temporis. Est autem ut ex nomine ipso intelligi potest feruescentis & futuræ materiæ spuma. Distat a scoria quo potest spuma a facie distare. Alterum purgantis se materiæ: alterum purgatæ uitium est. Quidam duo genera faciunt spumæ: quæ uocant stelerytida & peumenen. Tertium molibdenam in plumbo dicendā. Spuma ut sit utilis: iterū coquitur cōfractis tubulis ad magnitudinem annulorum ita accensa foliis: ad separandos carbones cineremq; abluitur aceto aut uino. Simulq; restinguitur. Quod si sit argyritis: ut candor ei detur magnitudine fabæ confracta in fictili coqui iubetur ex aqua addito in linteolis tritico: & hordeo nouis: donec ea purgentur. Postea sex diebus terunt

LIBER

in mortarijs ter die abluentes aqua frigida. Et cum definant calida: addito sale fossili in libram spumæ obolo. Nouissimo die condunt in plumbeo vase. Alij cum faba candida et prisana coquunt: et in sole siccant. Alij in lana candida cum faba donec lanam non denigrêt. Tunc salem fossilem adijciunt: subinde aqua mutata: siccant: quibus diebus xl. calidissimis æstatis. Necnon in uentre suillo in aqua coquunt exemptamque nitro fricant: et ut supra terunt in mortarijs cum sale. Sunt qui non coquant: sed cum sale terant: et adiecta aqua abluant. Vfus eius ad collyria: et litu ad muliebrum cicatricum foeditates tollendas maculasque: et abluendum capillum. Vis autem: siccare: mollire: refrigerare: temperare: purgare: ex- plere. Vlcera tumores lenire. Talibusque emplastris superdictis ignes etiam sacros tollit cum ruta: myrtoque et aceto. Itemque perniones cum myrto et cera et abdomine.

De minio quæ auctoritatis fuerit apud Romanos: et origine: ac inuentione eius: et cinabaris ratione in picturis: et medicinæ de generibus minij: et ratione eius in picturis.

Ca. xij.

Nuenitur in argentiarijs metallis minium quoque: et nunc inter pigmenta magnæ auctoritatis: et quondam apud Romanos non solum maximæ: sed etiam sacræ religionis: ut auctor est Verrius: et cuius sit necesse credere auctoritati. Iouis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam: triumphantumque corpora. Sic Camillum triumphasse. Hac religione etiam nunc addi in unguenta cænæ triumphalis: et acensoribus in primis Iouem miniandum locari. Cuius rei equidem causam miror: quæ et hodie id expecti constat æthiopum populis: totoque eo tigi proceres:

huncq; ibi deorū simulacris colorē esse. Quapropter diligentiū psequemur oīa de eo. Theophrastus. xc. annos ante Praxibulū atheniensū magistrū : quod tēpus exit in urbis nostræ ducētesimū quadragesimū. ix. annū: tradidit inuentū minū a Callia atheniense initio sperante aurū posse excoqui arena rubente in metallis argenti. Hanc fuisse originē eius. Reperiri autē iam tū in hispanijs: sed durum & arenosum. Item apud colchos in rupe quadā inaccessa ex qua iaculātes decuterēt : id esse adulterum. Optimum uero supra ephesum. Cilbianis agris. Arenam cocci colorem habere. Hanc teri. Dein lauari farinam. Et quod subsidat iterum lauari. Differentiam artis esse: q̄ alij minium faciunt prima lotura. Apud alios id esse dilutius. Sequentis autē loturæ optimum. Auctoritatem colori fuisse non miror. Iam enim troianis temporibus rubrica in honore erat Homero teste: qui naues ea cōmendat. Alias circa picturas pigmentaq; rarus. Milton uocant græci minium: quidam cinnabarin. Vnde natus error indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi saniē draconis elisi elephantorum morientium pondere permixto utriusq; animalis sanguine: ut diximus. Neq; alius est color qui in picturis proprie sanguinē reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; utilissima est. At hercule medici quia cinnabarin uocant pro ea utuntur hoc minio: quod uenenū esse paulo mox docebimus. Cinnabari ueteres quæ etiā nunc uocant monocromata: pingebant. Pinxerunt & ephesio minio: quod derelictum est: quia curatio magni operis erat: prætereaq; utrūq; nimis acre existimatur. Ideoq; transire ad rubricam: & sinopidem: de quibus suis locis dicam. Cinnabaris adulteratur sanguine caprino: aut sorbis tritis. Preciū sinceræ nummi quinquag-

NN

LIBER

ginta. Iuba minium nasci & in carmania tradit. Her-
 mogenes & in aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur
 ad nos: nec fere aliunde: q̄ ex hispania. Celeberrimū ex
 sisaponensi regione in betica miniario metallo uestiga-
 libus Populi romani nullius rei diligentiore custodia.
 Non licet id ibi perficere excoquiq; Romam per fertur
 uena signata ad dena millia fere pondo annua. Romae
 autem lauatur. In uendendo precio statuta lege ne mo-
 dū excederet. lxx. in libras. Sed adulteratur multis mo-
 dis: unde praeda societati. Nāq; est alterū genus in om-
 nibus fere argētarijs: itemq; plumbarijs metallis: quod
 fit exusto lapide uenis permixto: non ex illo cuius nomi-
 cam argentum uiuum appellauimus (is enim & ipse
 in argentum excoquitur) sed ex alijs simul repertis. Ste-
 riles etiam plumbi deprehēduntur solo colore: nec nisi
 in fornacibus rubescētes: exusti q; tundūtur in farinā.
 Et hoc est secundarium minium per quam paucis notū:
 multū infra naturales illas arenas. Hoc ergo adultera-
 tur in officinis sociorū. Item scyrico: quonāmodo scyri-
 cum fiat suo loco dicemus. Sublini autē scyrico minium
 compendij ratio demonstrat. Et alio modo pingentium
 furto opportunum est plenos subinde abluentium peni-
 cillos. Sedit autem in aqua: constatq; furantibus. Sincē-
 ri cocci nitor esse debet. Secundarij autē splendor in pa-
 rietibus sentit imaginē. Quāq; hoc rubigo quaedā me-
 talli est. Sisaponensibus autē miniarijs suae uenae arena
 sine argento excoquitur. Auri modo probatur. Auro can-
 dente fucatum nigrescit. Sincērum retinet colorē. Inue-
 nio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candē-
 tis lamina: si non sit aurū: deprehendi ilico. Solis atq;
 lunae contactus inimicus remedium ut parieti siccato
 cera punica cum oleo liquefacta candens setis induca-

tiur. Iterumq; admotis gallæ carbonibus aduratur ad
sudorem usq; Postea candelis subigatur: ac deinde lin-
teis puris sicut & marmora nitefcunt. Qui minium in
officinis poliunt: faciẽ laxis uesticis illigant: ne in respi-
rando pernicialem puluerem trahant: & tamẽ ut per
illas spectent. Minium in uoluminum quoq; scriptura
usurpatur. Clarioreq; litteras uel in auro uel in mar-
more etiam in sepulchris facit.

De hydrargyro: de argento inaurando: de
coticulis in argenti generibus & experi-
mentis. Ca. viij.

X secundario inuenit uita & hydrargyrum
e inuicem argenti uiui pauloante dilatum. Fit
autem duobus modis: æreis mortarijs pistil-
lisq; trito minio ex aceto: aut patinis fictilibus imposi-
tum ferrea concha calice coopertum argilla superillita
Dein sub patinis accensum folliis continuo igni: atq;
ita calicis sudore deterso: qui fit argenteo colore: &
aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis & lubrico
humore confluere. Quod cum uenenum esse conueniat:
omnia quæ de minio in medicinæ usu traduntur: teme-
raria arbitror: præterq; fortasse q̃ illitum capiti uen-
triue sanguinẽ sistit: dum ne quid prætereat in uiscera:
ac uulnus attingat: aliter utendũ nõ equidem censeam.
Hydrargyro argentum inauratur solum nunc prope:
cum & in æra simili modo duci debeat. Sed eadem
fraus quæ in omni uitæ parte ingeniosissima est: uilio-
rem excogitauit materiam: ut docuimus. Auri argenti-
q; mentionem comitatur lapis quem coticulam appel-
lant: quoniã non solitum inueniri nisi in flumine Tmo
lo: ut auctor est Theophrastus. Nunc uero passim quem
alijs heracium: alijs lydium uocant. Sunt autem mo-

NN ij

LIBER

dici : quaternas uncias longitudinis : binasq; latitudi-
nis nō excedentes. Quod a sole fuit in ijs melius: q̄ q̄ a
terra. Iis coticulis periti cum e uena lima rapuerint ex-
perimentū: protinus dicūt quantū auri sit in ea: quantū
argenti uel aeris scrupulari differentia mirabili ratione
nō fallente. Argentiq; duæ differentie. Batillis ferreis
candentibus ramento imposito : quod candidū perma-
neat: probatur. Proxima bonitas ruffo: nulla nigro. Sed
experimento quoq; fraus interuenit: seruatis enim in ui-
rorū urina batillis inficitur ita ramentū obiter dū uri-
tur: candorēq; mentitur. Est aliquod experimentū poli-
ti: & in halitu hoīs: si sudet ptinus: nubēq; discutiat.

De Speculis: & ægyptio argento.

Ca. ix.

Aminas duci: & specula fieri nō nisi ex opti-
mo posse creditū fuerat. Id quoq; iam frau-
de corrūpitur. Sed natura mira est imagines
reddendi : quod repercussio acre: atq; in oculos regesto
fieri cōuenit. Eadē ui in speculis usu polita crassitudine
paulūq; propulsa dilatatur in immensum magnitudo
imaginū. Tantū interest: repercussum illū respuat : an ac-
cipiat. Quinetiā pocula ita figurātur : exculptis intus
crebris ceu speculis: ut uel uno intuente populus totidē
imaginū fiat. Excogitātur & monstrifica : ut in tēplo
smyrnæ dicata. Id euenit figura materie. Plurimumq;
refert: cōcaua sint & poculi modo an media depressa:
an elata: an auersa: an obliqua supina: an recta qualita-
te excipientis figuræ torquente uenientes umbras. Neq;
enī est aliud illa imago: q̄ digesta claritate materie ex-
cipientis umbrā. Atq; ut oīa de speculis peragantur hoc
loco optima apud maiores fiebat brūdisina: stagno &
ære mixtis. Præлата sunt argētea. Primus fecit praxite-
les magni Pōpeiū ætate. Nuperq; credi cœptū: certiozem

imaginem reddi auro appposito auersis. Tingit & ægyptus argentum: ut in uasis Anubem suum spectet: pingitque non calat argentum. Transit inde materia & ad triumphales statuas: mirumque crescit precium fulgoris ex cæcati. Id autem fit hoc modo. Miscetur argento tertia pars æris cyprii tenuissimi: quod coronarium uocant: & sulphuris uini quantum argenti. Conflatur in fictili circulo argilla. Modus coquendi donec seipsa opercula aperiant. Increscit oui indurati luteo: ut tamē aceto & creta detereatur. Misceat denario triumuir Antonius ferrum. Misceat æri falsæ monetæ. Alij e pondere subtrahunt: eū sit iustum. lxxxiiij. e libris signari. Igitur ars facta denarios probare tam iucunda e lege plebe: uti Mario gratiano uicatim totas statuas dicauerit. Mirumque in hac artium sola uitia discuntur: & falsum denarii spectatur exemplar: pluribusque ueris denarijs adulterius emitur.

De immodica pecunia: & quorum maxime opes fuerint: & quando primum populus Romanus stipem sparserit.

Ca. x.

On erat apud antiquos numerus ultra centum millia. Itaque hic & hodie multiplicatur: ut decies centena millia: aut sæpius dicatur. Fœnus hoc fecit nummusque percussus: & sic quoque æs alienum etiamnum appellatur. Postea diuites cognominati dummodo notum sit: eum qui primus acceperit hoc nomen: decoxisse creditoribus suis. Ex eadem gente. M. Crassus negabat diuitem esse: nisi qui redditu annuo legionem tueri posset. In agris suis sestertium. xx. millia possedit. Quiritum post Syllam ditissimus. Nec fuit satis nisi totum parthorum esurisset aurum. Atque ut nomen quidem optimi occupauerit. Tunc. n. insectari inexplabile istam habendi cupiditatem. Multos postea cognouimus seruitute liberatos.

NN iij

magnas opes
 opulētiōres pariterq; tres. Claudij principatu Pallantē
 Calistū & Narcissum. Atq; ut ij omittātur: tanq̃ ad-
 huc rerum potiātur. C. Asinio Gallo. C. Martio Cyrino
 cōss. ad. vi. Kal. febru. C. Cecilius Claudius Isidorus te-
 stamēto suo edixit: q̃uis multa civili bello pdidisset: tñ
 relinquere seruorū. iij. millia: centū. xvi. Iuga boū tria
 millia sexcenta. Reliqui pecoris. cc. quinquaginta septē
 millia. Innumerato pōdo sexcēta millia. Qui funerari
 se iussit sestertijs. xi. millibus. Cōgregata & excedētes
 numerū opes. Quota tñ portio erūt Ptolemæi: quē Var-
 ro tradit Pōpeio res gerēte circa iudæam octona millia
 equitū sua pecunia tollerauisse. Mille cōuiuas totidē au-
 reis potorijs mutantē uasa cū ferculis saginasse. Quota
 uero illæ ipsæ (neq; enim de regibus loquor) portio fue-
 rit Pithij bythinii qui platanū auream: uicq; nobilem
 illā Dario regi donauit: Xerxis copias: hoc est septies.
 lxxxvij. millia hominū excepit epulo. Stipēdiū quinq;
 mēsiū frumētūq; pollicitus: ut e quinq; liberis senectuti
 suæ in delectu unus saltē cōcederetur. Hūc quoq; ipm ali-
 quis cōparet Cræso regi. Quæ malū amentia est: id iui-
 ta cupere: qd aut etiā seruis cōtigerit: aut ne in regibus
 quidē inuenerit finē? Populus Ro. stipē spargere cœpit.
 Sp. Posthumio. Q. Martio cōss. Tanta pecunia erat: ut
 eā conferret. L. Scipioni: ex qua is ludos fecit. Nam q̃
 Agrippæ Menenio sextantes æris in funus contulit: ho-
 noris id necessitatīq; propter paupertatem Agrippæ:
 non largitionis esse dixerim.

De luxuria & frugalitate in uasis: & lectis argen-
 teis: & qñ lances immodicæ factæ. Ca. xi.

Asa ex argento mira inconstantiā humani in-
 genij uariat: nullū genus officinæ diu proban-
 do: nunc furniana: nunc clodiana: nunc gra-

Etenim tabernaculis mensis adoptauimus: nunc ana-
 glypha: in asperitatemque excisa circa linearum picturas
 quærimus. Iam uero et mensas repositorijs imponimus:
 et ad sustinenda obsonia interradimus altera: et inte-
 rest quod plurimum lima perdiderit. Vasa coquinaria ex ar-
 gento Caluus orator fieri queritur. Et nos carrucas ex
 argento cælare inuenimus. Nostraque atate Poppeia con-
 iunx Neronis principis delicatioribus iumentis suis so-
 leas ex auro quoque induere solebat. Libras. xxxij. argenti
 Africanus sequens hæredi reliquit. Idemque cum de pœnis
 triumpharet. quattuor millia. cccc. lx. pondo transtulit.
 Hoc argentum tota Carthago habuit illa terrarum æmu-
 la: quod nunc in mensarum est apparatus. Postea uicta
 numantia et deleta: idem Africanus in triumpho mili-
 tibus. xij. millia pondo dedit. O uiros illo imperatore
 dignos: quibus hoc satis fuit. Frater eius allobrogicus pri-
 mus omnium mille pondo habuit. At Liuius Drusus in
 tribunatu plebis xi. millia. Nam propter quinque pondo
 notatum a censoribus triumphalem senem: iam fabulo-
 sum uidetur. Item Catum Elium cum legati ætolorum
 in consulatu prandentem in fictilibus adissent missa ab
 iis uasa argentea non accepisse: neque aliud habuisse ar-
 genti ad supremum uitæ diem quod duo pocula: quæ L. Pau-
 lus socer ei ob uirtutem deuicto Perseo rege donasset. In-
 uenimus legatos Carthaginensium dixisse: nullos homi-
 num benignius inter sese uiuere quam Romanos. Eodem enim
 argento apud omnes cœnitauisse seipsos. At hercules Po-
 peiæ Paulini equitis arelatensis filius: paterna quoque ge-
 te pulsus. q. xij. pondo argenti habuisset apud exercitum fe-
 rocissimis gentibus oppositum scimus. Lectos uero mu-
 lierum iapride totos operiri argento et triclinia quedam q

NN iij

4460

LIBER

bus argētum addidisse primus traditur. Caruilius Pol-
lio eques romanus: non ut operiret: aut deliaca specie fa-
ceret: sed punica idem & aureos fecit? Nec multo post
argentei deliacos imitati sunt. Quæ omnia expiauit bel-
lum ciuile syllanum. Paulo enim ante hæc facta sunt. Lā-
cesq; e centenīs libris argenti: quas tunc super quingētas
numero romæ fuisse cōstat: multosq; ob eas proscripos
dolo concupiscentium. Erubescant annales qui bellum ci-
uile talibus uitij imputaere. Nostra ætas fortior fuit
Claudij principatu. Seruus eius Drusillanus nomie Ro-
tundus: dispensator hispaniæ citerioris quinquagenariā
lancem habuit: cui fabricandæ officina prius exædifica-
ta fuerat. Et comites eius octingētas quinquaginta octo
librarum. Quare quæso? nisi ut q̄ multi eas conserui in-
ferrent: aut quibus cœnantibus? Cornelius Nepos tradit
ante Syllæ uictoriam duo tantum triclinia romæ fuisse
argentea. Repositorijs argentum addi sua memoria cœp-
tum Fenestella dicit: qui obiit nouissimo Tyberij Cæsa-
ris principatu. Sed & testudinea tum in usum uenisse.
Ante se autē paulo lignea rotunda solida nec multo ma-
iora q̄ mensas fuisse. Se quidem puero: quadrata & cō-
pacta aut acere operta: cædro cœpisse. Mox additum ar-
gentum in angulos lineasq; per cōmissuras. Tympana
uero se iuuenē appellata stateras & lances quas anti-
qui magydæ appellauerant. Nec copia tantum argenti
fuerat uitæ: sed ualidius pœnæ metu precium. Idq; iam
pridem ut ignoscamus nobis. Delphinos quinis milibus
sestertijs in libras emptos. C. Gracchus habuit. Lu. uero
Crassus orator duos scyphos Mentoris artificis manu
cælatos sestertijs centum. Confessus est tamen nunquā
se iis uti propter uerecundiam ausum. Sicut eundem
sex millia sestertijs in singulas libras uasa emptā ha-

46000
 buisse. Asia primum deuicta luxuriam misit in italiam.
 Siquidem. Lu. Scipio transtulit in triumpho argenti
 celati pondo millia quadringenta. l. Et uasorum aureo
 rum pondo. cc. millia. anno conditæ urbis quingentesi=
 mo sexagesimo quinto. Eadem asia domita: multo etiam
 grauius afflixit mores: inutiliorq; uictoria illa hæredi=
 tas Attalo rege mortuo fuit. Tum enim hæc emendi ro=
 mæ in auctionibus regijs uerecundia exempta est: urbis
 anno. dc. xxxvi. medijs. lvi. annis erudita ciuitate amare
 etiam & non solum amirari opulentiam externas. Im=
 menso & achaicæ uictoriæ momento ad impellendos
 mores: quæ & ipsa hoc interuallo anno urbis. dc. viij.
 parthica signa: & tabulas pictas inuexit: ne quid de=
 esset. Pariterq; luxuria nata est: & carthago sublata:
 ita congruentibus fatiis: ut & liberet amplecti uitia:
 & liceret peccare ex dignatione. Hinc aliqui ueterum:
 ut. C. Marius post uictoriam cimbricam cantharis por=
 tasse. Liberipatris exemplo traditur: ille arator arpinas
 & manipularis imperator.

De statu is argenteis: & cælatura argenti: & cæte=
 ris quibusdam.

Ca. xij.

Argenti usum in statuas primum ad honorem
 a Diui Augusti in adulationem temporum trā=
 sisse falso existimatur. Iam enim triūpho ma=
 gni Pompei reperimus translata[m] Pharnacis: qui pri=
 mus regnauit in ponto: argenteam statuam. Item Mi=
 thridatis Eupatoris & currus aureos argenteosq;. Ar=
 gento succedit ex ea re aliquando & auro luxu foemi=
 narum plebis: compedes sibi ex eo facientium: quas in=
 duere aureas mos tristior uetat. Vidimus & ipsi Aure=
 lium Fuscum motum equestri ordine ob insignem alum=
 niam cum celebritatem expectarentur adolescentiū scho=

LIBER

læ ex argento annulos habentem. Et quid hoc attinet col-
 ligere cum capuli militum ebore etiam fastidito cælare-
 tur argento: uaginæ catillis: baltei laminis crepitent. Id
 uero a pedagogis ad transitum uirilitatis custodiantur.
 Argento fœminæ lauentur & nisi argentea solia fasti-
 diant: eademq; materia & cibis & probris seruiat. Vi-
 deret hæc Fabritius & stratas argento mulierum bali-
 neas: ita ut uestigio locus non sit cum uiris lauantijs. Fa-
 britius inquam qui bellicosos imperatores plusq; paterā
 & salinum ex argento habere uetabat. Videret hinc do-
 na fortium fieri: aut in hæc frangi. Heu mores Fabritij
 nos pudet. Mirum in auro cælando inclaruisse neminez:
 argento multos. Maxime tamen laudatus est. Mector: de
 quo supra diximus. Quattuor paria deniq; ab eo omni-
 no facta sunt: ac iam nullum extare dicitur: Ephesiæ Dia-
 næ templum iacet. Capitolium in incendijs. Varro & ære-
 um signū eius habuisse scripsit. Proximi ab eo ammira-
 tione Acragas & Boetus & Mys fuere. Extant hodie
 omniū opera in insula Rhodiorum boeti apud lyndiam
 Minervam in templo. Acragantis i templo liberipatris
 in ipsa Rhodo bacchæ antauriq; cælati i scyphis. Myos
 in eadem æde & Silenus & Cupido sacra gentis: &
 neneratio in scyphis. Magna fama post hos celebratus ē
 Antipater: quiq; satyrum in phyala grauatum somno
 collocauisse uerius q̄ cælasse dictus est Stratonicus. Mox
 Cyzicenus Tauricus. Item Ariston & Onychus Mithy-
 lene laudatur. Et Hecateus: & circa magni Pompei æta-
 tem Praxiteles Posidonius Ephesus: Lædus Stratites:
 qui prælia armatosq; cælauit. Zopyrus qui areopagitas
 & iudicium Orestis in duobus scyphis pondo. xij. æsti-
 matis. fuit dein Pytheas: cuius duæ uncie uiginti uenie-
 runt. Vlyxes & Diomedes erant in phryalæ emblemata

te palladium surripientes. Fecit idem & cocos Magire-
 fia appellatos paruulis potorijs. Sed e quibus ne exem-
 plaria quidem liceret exprimere. Tam opportuna inu-
 riæ subtilitas erat. Habuit & Tencar Crustarius famam
 subitoq; hæc ars ita exoleuit: ut sola iam uetustate cen-
 seatur usq; adeo attritis cælaturis: ne figura discerni pos-
 sit: auctoritas constet. Argentum medicatis aquis infici-
 tur: atq; etiam afflatu falso: sicut in mediterraneis hi-
 spaniæ. In argenti & auri metallis nascuntur etiã nũc
 pigmenta. Sil. n. cæruleum: quod proprie limus est. Opti-
 mum ex eo quod atticum uocatur. Precium in. p. libras
 xxxij. Proximum marmorosum sub dimidio attici pre-
 cio. Tertium genus est pressum: quod alij scyricum uo-
 cant ex insula scyro. Iam quidem & ex achaia quo utũ-
 tur ad picturæ umbras. Precium in libras huius. HS. ij.
 Dipondijs uero detractis quod lucidum uocant e gallia
 ueniens. Hoc autem & attico ad lumina utũtur. Ad aba-
 eos non nisi marmoroso: quoniam marmor in eo resistit
 amaritudini calcis. Effoditur & ad. xx. ab urbe lapidez
 in montibus. Postea uritur pressum appellantibus qui
 adulterant. Sed esse falsum adustumq; amaritudine ap-
 paret: quoniam resolutum in puluerem est.

De file: & aruleo: & chrysocolla: & nestoriano:
 & cilonio: & q; non omni anno æqualiter species
 uendantur.

Ca. xij.

Ile primi instituere pingere: Polygnotus &
 Mycon attico duntaxat. Hoc secuta ætas ad
 lumina usa est. Ad umbras autem scyrico
 & lydio. Lydium sardibus emebatur: quod nunc ob-
 mutuit. Cæruleum arena est. Huius genera tria. An-
 tiquius ægyptium: quod maxime probatur scyricum
 hoc diluitur facile. Cũq; teritur: i quattuor colores mu-

LIBER

tatur candidiorem nigrioremue: crassio rem: tenuioremue
 Prefertur huic etiamnum cyprium. Accessit his puteola
 num & hispaniense: arena ibi confici cœpta. Tinguuntur
 autem omne. & in sua coquitur herba: bibitq; succum.
 Reliqua confectura eadem quæ chrysocollæ. Ex ceruleo
 fit: quod uocatur lomentum. perficitur id lauando terē-
 doue: & hoc est ceruleo candidius. precia eius. xxij. in li-
 bra. Cerulei. xvij. v sus in creta calcis impatiens. Nuper
 accessit & nestorianum ab auctore appellatum. Fit ex
 ægyptij leuissima parte. precium eius. xl. in libras. Idem
 & puteolani usus: præter q̄ ad fenestras. Vocant cælon
 Non pridem apportari & indicum est cœptum. Cuius
 precium. xvij. in libras. Ratio in pictura ad incisuras hoc
 est umbras diuidendas ab lumine. Est & subtilissimuz
 genus lomenti: quidam trituz uocant quinis assibus esti-
matum. Cerulei sinceri experimentum in carbone ut fla-
 gret. Fraus uiola arida decocta in aqua: succoq; per linte-
 um expresso in eretam erethriam. Vis eius in medicina
 ut purget ulcera. Itaq; & emplastris adiungunt. itez cau-
 sticis. Teritur difficillime sile. In medendo leuiter mor-
 det: astringitq; & explet ulcera. Vritur in fictilibus ut
 proffit. Precia rerum quæ usquam disposuimus: non igno-
 ramus alia in alijs locis esse: & omnibus pene anis mu-
 tari prout nauigationes constiterint: aut ut quisq; mer-
 catus sit: aut aliquis præualens manceps annonaz flagel-
 let: non obliti Demetrium tota hellade Neronis princi-
 patu accusatum apud consulem. poni tamen necessa-
 rium fuit: quæ plerunq; erant romæ: ut exprimeretur au-
 thoritas rerum.

TRIGESIMVSQ V ARTVS   FO.287
CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HI=STORIAE LIBER. XXXIIII. PROOEMIUM.

Aeris metalla

Ca.i.

ROXIMA DICANTVR AERIS metalla: cui & in usu proximum est precium. immo uero ante argentum: ac pene etiam ante aurum corinthio. Stipis quoq; auctoritas: ut diximus. Hinc æra militum: tribuni ærarij: & ærarium: & obæratî ab ære dicti. Docuimus q̄d iu Populus Ro. ære signato tãtum usus esset: & alia quæ uetustas tradidit: cum æqualem urbi auctoritatem eius declararet a rege Numa collegio tertio fabrum ærariorum instituto. Vena quo dictum est modo effoditur: igniq; perficitur. Fit & elapide eroso: quem uocant Cadmiam. Celebritas in asia: & quondam in campania: nunc in pergomatium agro: extrema parte italiae. Feruntq; nuper in germania etiam prouincia repertum.

Genus æris: quæ corinthia: quæ deliaca: quæ ægyptica.

Ca.ij.

It & ex alio lapide: quem calcitē uocant in cypro: ubi prima fuit æris inuentio. Mox uilitas præcipua reperto in alijs terris præstantiore: maxime auricalco: quod ob præcipuam bonitatem admiratione diu obtinuit. Nec reperitur lōgo iam tempore effecta tellure. Proximum bonitate fuit salustianus in centronum alpino tractu non longi & ipsum æui. Successit & linianum in gallia. vtrunq; a metallorum dominis appellatum: illud ab amico diui Augusti: hoc a coninge: uelocis defectus. Linianum quoq; arte admo-

LIBER

dum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in ma-
rianum conuersa: quod et cordubense dicitur. Hoc a
 liuiano admiam maxime sorbet: et aurichalci bonita-
 tem imitatur in sestertijs dupondarijs cyprio suo assi-
 bus contentis. Et haecenus nobilitas in aere naturalis se
 habet. Reliqua genera artificio constant: quae suis locis
 reddentur: summa claritate ante omnia indicata. Quon-
 dam aes confusa auro argentoque miscebatur: et tamen
 ars praeciosior erat. Nunc incertum est peior haec sit an ma-
 teria. Mirumque cum ad infinitum operum precia haec cre-
 uerint: auctoritas artis extincta est. Quaeque enim causa
 ut omnia: exerceri coepta est: quae gloria solebat. Ideo et
 deorum adscripta operi cum proceres gentium claritate
et hac uia quaererent: adeoque exoleuit fundendi aeris pre-
 ciosi ratio: ut iamdiu ne fortuna quidem in aere ius artis
 habeat. Ex illa autem antiqua gloria corinthium maxi-
 me laudatur: hoc casus miscuit. Corintho cum aperiretur
 incensa: mireque circa id multorum affectatio fuit. Quip-
 pe cum tradatur non aliena de causa Verrem quem Cice-
 ro damnauerat proscriptum esse ab Antonio: quam quod
 corinthijs se ei cessurum negauisset. At mihi maior pars
 eorum simulare eam scientiam uidetur: ad segregandos
 se a ceteris: magis quam intelligere aliquid subtilius: et hoc
 paucis docebo. Corinthus capta est olympiadis centesimae
 quinquagesime sextae anno tertio: nostrae urbis sexantesi-
 mo octauo: cum ante in saeculo fictores nobiles esse desis-
 sent: quorum isti omnia signa hodie corinthia appellat.
 Quapropter ad coarguendos eos ponemus artificum aeta-
 tes: nam urbis nostrae annos ex supradicta comparatio-
 ne olympiadum colligere facile erit. Sunt ergo uasa tan-
 tum corinthia quae isti elegantiores nunc aes sculpendo
 transferunt modo in lucernas: modo in trullas: nullo mun-

ditiarum respectu. Eius tria genera. Candidum argento nitore q̄ proxime accedens: in quo illa mixtura prænauit. Alterum in quo auri fulua natura. Tertium in quo æqualis omnium temperies fuit. Præter hæc est: cuius ratio non potest reddi: quanquam hominis manufacta de derit fortuna temperamentum simulacro signisq̄: illud suo colore preciosum ad iocineris imaginem uergens: qd̄ ideo epatizon appellant: procul a corinthio. Longe tamē ante ægyneticum atq̄ deliacum: quæ diu obtinuerunt principatum: Antiquissima æris gloria deliaca fuit mercatus in delo concelebrāte toto orbe: & ideo cura officinis triciniorū pedibus fulcrisq̄. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad deum simulacra: effigiemq̄ hominum: & aliorum animalium. proxima laus gynetico fuit. Insula ipsa est nec gignens: sed officinarum temperatura nobilitata. Bos æreus inde captus i foro boario ē Romæ. Hic est exemplar ægynetici æris. Deliaci autem iupiter i capitolio in Iouis tonantis æde. Illoq̄ ære Myron usus est. Hoc polycletus æqualis atq̄ condiscipulus. Aemulatio autem & in materia fuit.

De candelabris: & templorum ornāmētis. Ca. iij.

Rinatumq̄ ægyna candelabrorum superficiem duntaxat elaborauit: sicut tarentum satpos: in ijs ergo iuncta commendatio officinarum est. Nec pudet tribunorum militarium salarijs emere: cum ipsum nomen a candelarum lumine impositum appareat. Accensio candelabri talis fuit: ut auctor est Dion iussu præconis Clesippus fullo gibbere & præterea alio fœdus aspectu fabricatus est: emente id Gegania sestertijs quinquaginta eodemq̄ ostentante in conuiuio emptum: ludibrii causa nudatus: atq̄ impudentia libidinis receptus in torum: mox in

LIBER

testamentum prediues numinum uice illud candelabrum coluit: & hanc corinthijs fabulam adiecit: uindicta tamen moribus nobili sepulchro: p quod aeterna supra terras Geganiae dedecoris memoria duraret. Sed cum esse nulla corinthia candelabra constet: nomen id praecipue in ijs celebratur: quoniam Mummiij uictoria corinthus quidem diruit: sed compluribus aethiae oppidis simul aera dispersit. Prisci limina etiam ac ualuas in templis ex aere factitauere. Inuenio & a Cn. Octauio qui de perseo rege naualem triumphum egit factam porticum duplicem ad circi flaminium: quae corinthia sit appellata a capitulis aereis columnarum. Vestae quoque aedem ipsam syracusana superficie tegi placuisse. Syracusana sunt in Pantheo capita columnarum a. M. Agrippa posita. Quinctia priuata opulentia eo modo usurpata est. Camillo enim crimini obiecit. Sp. Caruilius quaestor: quod aetata hostia haberet in domo. Nam triclinia aetata abacosisque & monopodia. Cn. Manilius Asia deuicta primum inuenisse triumpho suo: quem duxit urbis anno quingentesimo sexagesimo septimo. L. Piso auctor est. Antias quidem. L. Crassum heredem. L. Crassi oratoris multa etiam triclinia aetata uendidisse. Ex aere: factitauere & cortinas tripodum nomine delphicas: quoniam donis maxime Apollinis delphici dicabantur. Placuerunt & lychni pensiles in delubris: arborum modo mala ferentium lucentes. Qualis est in templo Apollinis palatini: quem Alexander Thebarum expugnatione captum lucinae dictauerat eidem deo. Transiit deinde ars ubique uulgo ad effigiem deorum.

Quando primum simulacrum Romae factum: & de origine statuarum & honore statuarum: & generibus & figuris.

Ca. iij.

Omne simulacrum ex aere factū Cereri primū
 reperio ex peculio. Sp. Cassij: quē regnū asse-
 ctantem pater ipsius interemerat. Transijt

et ab dijs ad hominum statuas: atq; imagines multis
 modis: Antiqui pingebant eas bitumine: quo magis mi-
 rum est: placuisse auro integere. Hoc nescio an romanū
 fuerit inuentum. Certe etiam romæ non habet uetusta-
 tem. Effigies hominū non solebant exprimi nisi aliqua
 illustri causa perpetuitatem merentiū: et primo sacro
 rum certaminum uictoria: maximeq; olympiæ ubi om-
 nium qui uicissent: statuas dicari mos erat. Eorum uero
 qui ter ibi superauissent: ex membris ipsorum similitu-
 dine expressa: quas iconas uocāt. Athenienses nescio an
 primi omnium Harmodio et Aristogitoni tyrannici-
 dis publice posuerint statuas. Hoc actum est eodē anno:
 quo et reges Romæ pulsī. Excepta deinde res est a toto
 orbe terrarū humanissima ambitione. Et iam omnium
 municipiorū et fori statuæ ornamentū esse cœpere: pro
 rogariq; memoria hominū et honores legi æuo et ba-
 sibus inscribi: ne in sepulchris tantum legerentur. Mox
 forum et in domibus priuatis factū atq; in atrijs. Ho-
 nos clientum instituit sic colore patronos.

De statuīs et quibusdam alijs: et quibus primum
 in columna: et quando rostra: et quando primum
 publice: et quæ primum statuæ romæ. Ca. v.

Ogata effigie antiquitus statuæ dicabantur.

Placere et nudæ tenentes hastam ab ephe-
 borum gymniciis exemplaribus: quas achileas
 uocant. Græca res est nihil uelare. Ad contra romana
 ac militaris thoracas addere. Cæsar quidem dictator lo-
 ricatam sibi dicari in foro suo passus est. Nam luper-
 corum habitu factæ tam nouitiæ sunt: q̄ quæ nuper pro-

LIBER

diere penulis induta. Mancinus eodem habitu sibi instituit quo deditus est. Notatū ab auctoribus ¶ L. actiū poetam in camcenarum aede maxima forma statuā sibi posuisse: cum brevis admodum fuisset. Equestres uero statuæ modo romanam celebrationem habent: orto sine dubio a græcis exemplo. Sed illi celatas tantū dicabant in sacris uictores. Postea uero ¶ qui bigis uel quadrigis uicissent. Vnde ¶ nostri currus nati in ijs qui triūphauissent. Serū hoc ¶ in ijs non nisi a Diui Augusto seingens: sicut ¶ elephanti. Non uetus ¶ bigarum celebratio in ijs qui prætura functi curru uicti essent per circum. Antiquior columnarum: sicut. ¶ C. Menio qui deuicerat priscos latinos: quibus ex fœdere tertias prædæ Populi Ro. præstabat. Eodemq; in cōsulatu in suggestu rostra deuictis antiatibus fixerat anno urbis. ccccxvi. Itē. ¶ C. Duilio qui primus naualem triumphū egit de poenis quæ est etiam nunc de foro. Item. ¶ P. Minutio præfetto annonæ: extra portam trigeminam unciaria stipe collata. Nescio a primo honor talis a populo. Antea enim a senatu erat: præclara res: nisi frinolis cœpisset initijs. Nāq; ¶ atti Nauij statua fuit ante curiam: cuius basis conflagrauit curia incensa. ¶ P. Clodij funere. Fuit ¶ Hermodori ephesij in comitio legum: quas decēuiri scribebant: interpretis publice dicata. Alia causa ¶ alia auctoritas maior in Oratij Coclitis statua: quæ durat hodieq; cū hostes a ponte sublicio solus arcuisset. Equidem ¶ Sybillæ tres iuxta rostra sunt: minores sint licet. Vna quam pacuuius Taurus ædilis plebis instituit. Duæ quas. ¶ M. Messalla. Primas putarē has ¶ Ati Nauij positas ætate Tarquiniij Prisci: nisi regum antecēdētium essent in capitolio.

De statuīs sine tunicis ¶ quibusdā alijs et quæ pri

ma Romæ statua equestris: Et qñ oēs statuæ priuā
tim et publice sublata: et quibus Romæ mulieribus
Et quæ primæ ab exteris publice posita. Ca.vi.

X ijs Romuli est sine tunica: sicut Et Ca=
e milli in rostris: Et ante ædem Castrorum

fuit. M. Tremellij equestris togata: qui sam=
nites bis deuicerat. Captaq; anagnia populum stipen=
dio liberauerat. Inter antiquissimas sunt Et Tullij Ce=
lij. L. Roscij. Et Sp. Matici Fulcini in rostris a fidemna=
tibus in legatione interfectorum. Hoc a Romano Popu=
lo tribui solebat iniuria cæsis: sicut. P. Iunio. et. T. Corū=
canio: qui ab Teuca illiricorum regina interfecti erant.
Non omittendum: quod annotauere annales: tripeda=
neas ijs statuas in foro statutas. Hæc uidelicet mensura
honorata tunc erat. Non præteribo. C. Octauij ob unū
uerbum quo regem Antiochum dilaturum se responsum
dicentem uirga quam tenebat forte circumscripsit:
Et priusquā egrederetur circulo illo responsum da=
re coegit. In qua legatione interfecto senatus statuam
poni iussit q̄ oculatissimo loco i rostris. Inuenitur Et
statua decreta Taraciæ Caiæ siue Suffeciæ uirgini ue=
stali: ut poneretur ubi uellet. quod adiectum non mi=
nus honoris habet: q̄ q̄ fœminæ est decreta. Meritum
eius ipsis ponam annalium uerbis. Quod campum ty=
berinū gratificata ea esset populo. Inuenio Et Pytha=
goræ Et Alcibiadi in cornibus comitij positas cum bel=
lo sannitico Apollo pythius fortissimo græcorum gen=
tis iussisset Et alteri sapientissimo simulacra cele=
bri loco dicari: donec Sylla dictator ibi curiam fa=
ceret. Mirumq; est illos; patres Socrati cunctis ab eo=
dem deo sapientia prælato Pythagoram prætulif=
se: aut tot alijs uirtute Alcibiadem: aut quamquam

LIBER

utroq; Themistocli: Colūnarum ratio erat: attolli supra
ceteros mortales: q; arcus significant nouitio inuento.
 Primus tamen honos cœpit a græcis. Nulliq; arbitror
 plures statuas dicatas q̄ phalerio Demetrio athenis. Si-
 quidem ccc. lx. statuere: quas mox lacerauerunt: nondū
 anno hunc numerū dierum excedente. Statuerant Ro-
 mæ etiā in omnibus uicis. C. Mario Gratidiano tribus
 ut diximus: easdemq; subuertere Syllæ introitu. Pede-
 stres sine dubio Romæ fuere in auctoritate longo tem-
 pore. Equestrium tamen origo per quam uetus est cum
 fœminis etiā honore cōmunicato. Cloeliæ enim: statua
 est equestris: cen parum esset toga eam cingi: cum nec
 Lucretiæ: nec Bruto qui expulerant reges: propter quos
 Cloelia inter obsides fuerat: decerneretur. Hanc primā
 & Oratiū Coclitis publice dicatam crediderim. Ante
 enī sibi ac Sybillæ Tarquinium & reges ipsos posuisse
 uerisimile est: nisi Cloeliæ positam esse quoq; Piso tra-
 deret ab ijs qui una obsides fuerant redditis a Porsena
 in honorem eius: habuit e diuerso Annii fœcialis eque-
 strem statuam cōtra Iouis Statoris ædem in uestibulo
 superiore domus ualeriæ fuisse Publicolæ consulis filiæ
 eamq; solam fugisse Tyberimq; transnatauisse: ceteris
 obsidibus qui porsenæ mittebantur: interēptis Tarqui-
 nij insidijs. L. Piso prodidit. Idem auctor est. M. Aemy-
 lio & C. Popilio. ij. cons. a censoribus. P. Cornelio Sci-
 pione. & M. Popilio statuas circa forum eorū qui ma-
 gistratus gesserant sublatas omnes: præter eas quæ po-
 puli aut senatus sententia statutæ essent. Eam uero quā
 apud ædem Telluris statuisset sibi Sp. Cassius: qui re-
 gnū affectuauerat: etiam conflatam a censoribus. Ni-
 mirum in ea quoq; re ambitionem prouidebant illi uiri
 Extant Catonis in censura uociferationes: mulieribus

romanis in prouincijs statuas poni. Nec tamen potuit
inhibere: quominus Romæ quoq; ponerentur: sicuti Cor
neliæ Gracchorum matri: quæ fuit Africani prioris fi
lia. Sedens enim huic posita: soleisq; sine ameto insignis
in Metelli publica porticu. Quæ statua nūc est in Octa
uiæ operibus. Publice autem ab exteris posita est romæ.
C. Aelio tribuno plebis lege perlata in Septimiū Stati
lium Lucanū: qui thurinos bis infestauerat. Et ob id. C.
Aelium thurini statua & corona aurea donarūt. Idem
postea Fabritium donauere statua liberati obsidione.
Passimq; statuæ in clientela sunt receptæ. Et adeo di
scrimen omne sublatum: ut Hannibalis etiam statuæ tri
bus locis uisantur in ea urbe: intra cuius muros solus ho
stium emisit hastam.

De antiquis statuarijs & precijs signorū immo
dicis: & colossis in urbe celeberrimis. Ca. vii.

Visse aut statuariā artē familiārē italiæ quo
f q; & uetustā indicāt Hercules ab Enādro sa
cratus: ut produnt: in foro boario: qui trium
phalis uocatur: atq; per triumphos uestitur habitu triū
phali. Præterea Ianus geminus a Numma rege dicatus
qui pacis belliq; argumento colitur. Digitis ita figura
tis: ut trecentorū quinquagintaquinq; dierū nota per si
gnificationē anni temporis & æui se deum indicaret.
Signa quoq; thusanica per terras dispersa: quæ in ethru
ria factitata non est dubiū. Deorū tantū putarē esse: ni
Metrodorus Sceptius cui cognomen romani nominis
Odio inditum est. Vulsinius pulsatos propter centū &
decē statuārū signa obiecerit. Mirūq; mihi uidetur cum
statuārū in italiā tam uetus origo sit: potius lignea aut
fictilia deorū simulacra in delubris dicata usq; ad de
uictam asiam: unde irrepsit & luxuria. Similitudines

LIBER

exprimendi quæ prima fuerit origo: in ea quam plastice
 cen græci uocant dici conuenientius erit. Etenim prior
 quam statuaria fuit. Sed hæc ad infinitū effloruit mul-
 torum uoluminum opere si quis plures persequi uelit.
 Omnia enim quis possit? In . M . Scauri ædilitate tria
millia signorū in scena tantum fuere temporario thea-
 tro: Mummius deuicta achaia repleuit urbem. Ipse ex-
 cessit non relicturus filia dotem. Cur enim non cum ex-
 cusatione ponatur? Multa & Luculli inuexere. Rhodi
 etiamnum tria millia signorum esse Mutianus ter con-
 sul prodidit: nec pauciora athenis & olympiæ. Del-
 phis superesse creduntur. Quis ista mortalium perse-
 qui possit? aut quis usus noscendi intelligatur? Insignia
 tamen & maxime aliqua de causa notata: uoluptua-
 rium sit attigisse: artificesq; celebratos nominauisse sin-
 gulorum quoq; inexplicabilem multitudinem: cum Ly-
 sippus ad sexcenta . x . opera fecisse tradatur. Ante om-
 nia aut arti claritatem possent dare uel singula. Nume-
 rum apparuisse: defuncto eo cum thesaurum effregisset
 hæres: solitum enim ex immani precio cuiusq; signi de-
 narios se ponere aureos singulos. Euecta supra humanā
 fidem ars est successu: mox etiam audacia. In argumen-
 tum successus: unum exemplum afferam: nec deorū nec
 hominum similitudinis expressse. Aetas nostra uidit in
 capitolio: priusq; id nouissime conflagraret a Vitellia-
 nis incensum in cella Iunonis canem ex ære uulnus suū
 lambentem. Cuius eximium miraculum & indiscreta
 uerisimilitudo non ex eo solum intelligitur: q; ibi dica-
 tus fuerat: uerum & noua satisfactione: nam summa
 nulla par uidebatur: capite tutelarios cauere pro eo in-
 stitui publici fuit. Innumera sunt exempla. Moles quip-
 pe excogitatas uidemus statuarum quas collossos uocāt

taribus pares. Talis est in capitolio Apollo translatus
a. M. Lucullo ex apollonia ponti urbe. xxx. cubitorū. c. l.
talentis factus. Talis in campo martio Iupiter a Clau-
dio Cesare dicatus: qui ideo uocatur pompeianus a uici-
nitate theatri. Talis & tarenti factus a Lysippo. xl. cu-
bitorum. Mirum in eo quod manu (ut ferunt) mobilis ea
ratio liberamenti est: ut nullis conuellatur procellis. Id
quidem pronidisse & artifex dicitur: modico interval-
lo. Vnde maxime opus erat flatum frangi opposita colū-
na. Itaq; propter magnitudinem difficultatemq; mo-
liendi: non attingit eum Fabius uerrucosus: cum Hercu-
lem qui est in capitolio: inde transferret. Ante omnes
autem in ammiratione fuit Solis collossus rhodi quem
fecerat Chares Lyndius Lysippi supradicti discipulus.
Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc simulacrū
post quinquagesimum sextum annum terremotu pro-
stratum. Sed iacens quoq; miraculo est. Pauci pollicem
eius amplectuntur. Maiores sunt digiti q̄pleræq; statuæ
Vasti specus hiant de fractis membris. Spectantur itus
magnæ molis saxa: quorum pondere illud stabiliuerat
constituens. Duodecim annis tradunt effectum tercētis
talentis: quæ contulerant ex apparatu regis Demetrii
relicta moræ tedio. Sunt alij minores hoc in eadem ur-
be colossi centum numero. Sed ubicunq; singuli fuissent
nobilitaturi locum. Præterq; hos deorum quinque quos
fecit Bryaxis. Fecit aut Colossos & Italia. Vide-
musque certe Apollinem in Bibliotheca templi Au-
gusti Thuscanium quinquaginta pedum a pollice: du-
bium ære mirabiliorem an pulchritudine. Fecit &
Sp. Carvilius Iouem qui est in capitolio uictis sam-
nitibus. Sacrata lege pugnantibus e pectoralibus eo-
rum ocreisque: & galeis. Amplitudo maxima tan-

PP iiii

LIBER

ta est: ut conspiciatur a Latario Ioue. Reliquiſq; limæ
 ſuam ſtatuum eam fecit: quæ eſt ante pedes ſimulacri
 eius. Habent in eodem capitolio ammirationem: & ca-
 pita duo: quæ. P. Lentulus conſul dicauit. Alterū a Cha-
 rete ſupradicto factum. Alterum fecit Decius compara-
 tione in tantum uictus: ut artificium minime probabi-
 lis artificis uideatur. Verum omnem amplitudineꝝ eius
 generis ſtatuarium uicit ætate noſtra zenodorus Mercurio
 facto in ciuitate galliæ aruernis per annos. x. pedum
 cccc. immani precio. Is poſtq̃ ſatis ibi artem approbaue-
 rat: romam accitus eſt a Nerone: ubi deſtinatum illius
 principis coloſſum fecit centum. x. pedum longitudine:
 qui dicatus Solis uenerationi eſt damnatis ſcleribus il-
 lius principis. Mirabantur in officina non modo ex ar-
 gilla ſimilitudinem inſignem: uerum & de paruis ad-
 modum ſurculis quod primum operis inſtar fuit. Ea ſta-
 tua indicauit interiſſe fundendi æris ſcientiam: cū &
 Nero largiri aurum argentumq; paratus eſſet: & ze-
 nodorus ſcientia fingendi celandiq; nulli ueterum poſt-
 poneretur. Statuam aruernorum cum faceret: prouinciæ
 Vibio Auito præſidẽte duo pocula Calamidis manu cæ-
 lata: quæ Caſſio Syllano auunculo eius præceptor ſuo
 Germanicus Cæſar adamata donauerat æmulatus eſt:
 ut uix ulla differentia eſſet artis. Quantoq; maior in
 zenodoro præſtantia fuit: tanto magis deprehendi æris
 obliſſeratio poteſt.

Nobilitate ex ære operum & artificum.

ccclxvi.

Ca. viij.

Ignis quæ uocant corinthia pleriq; in tan-
 tum capiuntur: ut ſecum circumferant: ſicut
 Hortenſius orator Sphingem Verri reo abla-
 tã. Propter quã Cicero illo iudicio in altercatiõe negãti

ei se enigmata intelligere: respondit debere: quoniam sphin-
gem domi haberet. Circūtulit & Nero princeps amazo-
nem: de qua dicemus. Et paulo ante. C. Cestius consularis
signum quod secum etiam in praelio habuit. Alexandri
quoque magni tabernaculum sustinere traduntur solitæ
statuæ: ex quibus duæ ante Martis ultoris ædem dicatæ
sunt: totidem ante regiam. Minoribus simulacris signis-
que innumera prope artificum multitudo nobilitata est.
Ante omnes tamen Phidias atheniensis Ioue olympiæ
facto ex ebore quidem. Sed ex ære signa fecit. Floruit au-
tem olympiade octogesima tertia circiter. ccc. nostræ ur-
bis anno. Quo eodem tempore æmuli eius fuere. Alcame-
nes: Critias: Nestocles: Hegleas: & deinde olympiade
octogesima septima Agelades: Callon: Polycletus Phrag-
mon: Gorgias: Lacon: Mycon: Pythagoras: Scopas: Pere-
lius. Ex ijs Polycletus discipulos habuit Argium: Asopo-
dorum: Alexim: Aristidē: phrynonem: Dinonez: Atheno-
dorum: Dameam: Clitorium: Myronem: lycium. Nonage-
simaquinta olympiade florere Naucides: Dinomedes:
Canachus: Patrocles. Centesima secunda Polycles: Ceph-
isiodotus: Leochares: Epatodorus. Cetesima quarta Praxi-
teles: Euphranor: Centesima septima Echion: Theroma-
chus: Centesima quartadecima Lysippus fuit: & cum eo
Alexāder magnus. Itēz Lysistratus & frater eius Shtē-
nis: Euphronides. Softratus Ion: Syllanion. In hoc mi-
rabile: quod nullo doctore nobilis fuit ipse. Discipulosque ha-
buit zeusin & Iadem. Centesima. xx. Eutyichides: Euty-
crates: Lahippus: Cephisiodotus. Timarchus. Pyroma-
chus. Cessauit deinde ars: ac rursus olympiade centesima
quinquagesima quinta reuixit: cum fuere longe quidem
infra prædictos probati tamen Antheus: callistratus: Po-
lycles: Atheneus: calixenus: pytocles: pythias: Tomylos.

LIBER

Ita distinctis celeberrimorum ætatibus: insignes raptim
transcurram reliquam multitudinem: & passim disper-
sam. Venere autem & in certamen laudatissimi: quan-
quam diuersis ætatibus geniti: quoniam fecerant amazo-
nas: quæ cum in templo Ephesiæ Dianæ dicarentur: pla-
cuit eligi pbatissimam: ipsorum artificum qui præsen-
tes erant iudicio: cum apparuit eam esse: quam omnes se-
eundam a sua quisque iudicasset. Hæc est polycleti: proxi-
ma ab ea phidiae. Tertia chressillæ. Quarta cyclonis.
Quinta phragmonis: phidias præter Iouem olympium
quem nemo æmulatur. fecit & ex eboze æq; Mineruam
athenis: quæ est in parthenone astant. Ex ære uero præ-
ter amazonem supradictam Mineruam tam eximiæ pul-
chritudinis: ut a forma cognomen acceperit. Fecit &
Clidichum & aliam Mineruam: quam romæ ad ædem
Fortunæ æmilius paulus dedicauit: item duo signa: quæ
atalus in eadem æde posuit: palliata. Et alterum colof-
sicon nudum. primusque artem toreuticem aperuisse atque
demonstrasse merito iudicatur: polycletus sicyonius age-
ladi discipulus. Diadumenum fecit molliter iuuenes. c-
talentis nobilitatum. item & Doriphorum uiriliter pue-
rum. Fecit & quem canona artifices uocant: liniamenta
artis ex eo petentes uelut a lege quadam. solusque hominū
artem ipse fecisse artis opere indicatur. Fecit & distin-
gentem se. Et nudum talo incessentes. Duosque pueros. Itē
talis nudos ludentes: qui uocantur astragalizontes: &
sunt in Titi imperatoris atrio: quo opere nullum absolu-
tius plerique iudicant. item Mercurium qui fuit lisyma-
chiæ. Herculem qui romæ antheum a terra sustinentem:
artemona qui periphoretos appellatus est. Hic consu-
masse hanc scientiam iudicatur: & toreuticen sic erudis-
se ut phidias aperuisse: proprium eiusdem: ut uno cru-

re insisterent signa excogitasse: ut ait Varro: & pene ad
 unum exemplum Myronem eleuteris natum: & ipsum
 Ageladis discipulum bucula maxime nobilitavit celebra-
 tis uersibus laudata: quando alieno pleriq; ingenio ma-
 gis q̃ suo commendantur. Fecit & canem: & dyscobo-
 lon: & Persea: & pristis: & satyrum admirantem ti-
 bias: & Minervam: delphicos pentathlos Pācratiastas.
 Herculem etiam qui est apud circum maximum in æde
 Pompei magni. Fecit & ciadæ monumentum & locu-
 stæ: sicut carminibus suis Erina significat. Fecit & Apol-
 linem quem a triumuiro Antonio sublatum restituit
 ephesiis diuus Augustus ammonitus in quiete. Primus
 hic multiplicasse uarietatem uidetur: numerosior in ar-
 te q̃ Polycletus: & in simetria diligentior. Et ipse tamē
 corporum tenuis curiosus: animi sensus non expressisse.
 Capillum quoq; & pubem non emendatius fecisse q̃ ru-
 dis antiquitas instituisse. Vicit eum Pythagoras ex ita-
 lia Rheginus Pancratiaste delphis posito. Eundem ui-
 cit & Leontius qui fecit stadiodromon astylon: qui
 olympiæ ostenditur. Et lybin puerum tenentem tabel-
 las eodem loco: & mala ferentem nysdum. Syracusis au-
 tem claudicantem: cuius ulceris dolorem sentire etiam
 spectantes uidentur. Item apollinem citharedum: ser-
 pentemq; eius confici sagittis: qui Dicæus appella-
 tus est: quoniam cum thebæ ab Alexandro asperen-
 tur: aurum a fugiente conditum sinu eius celatum
 esset. Hic primus nervos & uenas expressit capil-
 lumq; diligentius. Fuit & alius Pythagoras samius
 initio pictor: cuius signa ad ædem fortunæ huiusce deæ
 sunt seminuda: unde & laudata sunt. Hic supradicto
 facie quoq; indiscreta similis fuisse traditur. Rhegini
 autem discipulus & filius sororis fuisse traditur. So-

LIBER

stratij lysippus Sicyonis. Duris negat. Tullius fuisse di-
 scipulum affirmat. Sed primo ærarium fabrum. Auden-
 di rationem cœpisse pictoris Eupompi responso. Eū enī
 interrogatum quem sequeretur antecedentium: dixisse
 demonstrata hominum multitudine: naturam ipsam
 imitanda esse: non artificem plurima ex omnibus signa
 fecit: & ut diximus fecundissimæ artis: inter quæ di-
 stringentem se: quem. M. Agrippa ante thernas suas di-
 cauit: mire gratum Tyberio principi: qui non quiviit tem-
 perare sibi in eo: q̄q̄ imperiosus sui inter initia principa-
 tus trāstulitq; in cubiculum: alio ibi signo substituto cū
 quidem tanta populi Roma. cōtumacia fuit: ut magnis
 theatri clamoribus reponi Apoxyomenon conflagitave-
 rit: princepsq; q̄q̄ adamatum reposuerit. Nobilitatur ly-
 sippus & temulenta tibicina & canibus ac uenatione.
 In primis uero quadriga cum sole rhodiorum. Fecit &
 Alexandrum magnum multis operibus: a pueritia eius
 orsus. Quam statuam inaurari iussit Nero princeps de-
 lectatus admodum illa. Dein cum precio perisset gratia
 artis: detractum est aurum præciosiorq; talis existima-
 tur etiam ciuitricibus operis atq; conscissuris: in quibus
 aurum hæserat remanentibus. idem fecit Ephestionem
 alexandri magni amicum: quem quidam polycleto ascri-
 bunt: cum is centum prope annis ante fuerit: idem alexā-
 dri uenationem quæ delphis sacrata est. athenis satyro-
 rum turmam. alexandrum amicorumq; eius imagines su-
 ma omnium similitudine expressit. Has Metellus macedo-
 nia subacta transtulit romam. Fecit & quadrigas
 multorum generum. Statuariæ arti plurimum traditur
 contulisse capillum exprimendo. Capita minora facien-
 do q̄ antiqui. Corpora graciliora siccioraq; per quæ pro-
 ceritas signorum maior uideretur. Non habet latinus no-

men symmetria : quam diligentissime custodiuit noua
intactaq; ratione quadratas ueterum staturas permuta-
do: uulgoq; dicebat: ab illis factos quales essent homines
a se quales uiderentur esse. Huius proprie uidentur esse
argutie operum custodite in minimis quoq; rebus. Fili-
os & discipulos reliquit laudatos artifices. Lahippum
& bedam: sed ante omnes Eutychratem: q̄q̄ is constan-
tiam patris potius æmulatus q̄ elegantiam austero ma-
luit genere q̄ iucundo placere. Itaq; optime expressit.
Herculem delphis & alexandrum Thespin uenatorem
& thespiadum prælium equestre. Simulachrū tropho-
nij ad oraculum. Quadrigas Medæ complures. Equum
cum fiscinis. Canes uenantium. Huius porro discipulus
fuit Thysicrates & ipse Sicyonius: sed Lysippi sectæ
propior ut uix discernantur complura signa: cum Senex
Thebanus Demetrius rex: Peucestes alexandri magni ser-
uator. Digni tanta gloria artifices. Qui compositis uolu-
minibus condidere hæc: miris laudibus alebrāt: & The-
laphanem Phœcum ignotum alias: quoniam in thessa-
lia ubi habitauerit: latuerint opera eius alioquin suffra-
gijs ipsorum æquatur Polycleto: Myroni: Pythagoræ.
Laudant eius Larissam: & Spirarchum. Pentathlon:
& apollinem. alij non hanc ignobilitatis fuisse causā:
sed quoniam se regum Xerxis & Darij officinis dedide-
rit: existimant. Praxiteles quoq; marmore felicior: ideo
clarior fuit. Fecit tamen ex ære pulcherrima opera. Pro
serpinæ raptum. Item Catagusam & ebrietatem: & li-
berumpatres: nobilemq; una satyrum: quem græci peri-
boeton cognominant. Signa etiam quæ ante felicitatis
ædem fuere. Veneremq; quæ cum ipsa æde in audio cre-
mata est. Claudij principatu. marmoreæ illi suæ per ter-
ras inclytæ parem. Item stephusam. Spelumē. Oenopho

LIBER

rum: Harmodius: & aristogitonem tyrānicidas: quos
a Xerxe persarum rege captos uicta perfide athenien-
sibus remisit. Magnus alexander. Fecit & puberem apol-
linem subrepenti lacertae comminus sagitta insidiantem
quem Sauroctonon uocant. Spectatur & duo signa eius
diuersos affectus exprimentia flentis matronae & mere-
tricis gaudentis. Hanc putant phrynem fuisse: depræhē-
duntq; in ea amorem artificis: & mercedē in uultu me-
reticis. Habet simulacrum & benignitas eius. Calami-
dis enim quadrigae aurigam suum imposuit. ne melior in
equorum effigie in homine defecisse crederetur: ipse Ca-
lamis & alias quadrigas bigasq; fecit: equis semper si-
ne æmulo expressis. Sed ne uideatur in hominum effigie
inferior: alcmena nullius est nobilior: alcamenes Phidiae
discipulus & marmorea fecit: & æreum pentathlon: q
uocatur encrinomenos: at Polycleti discipulus aristides
quadrigas & bigas. Et Iphicratis leena laudatur. Scortum
hæc lyrae cantu familiaris. Harmodio & aristogy-
toni consilia eorum de tyrānicidio usq; ad mortem ex-
cruciata a tyrānis non prodidit. Quamobrem athenien-
ses eam honore habere uolentes: ne tamen scortum cele-
brasse uiderentur. animal nominis eius fecere: atq; ut in-
telligeretur causa honoris in opere linguam addi ab ar-
tifice uetuerunt. Bryaxis æsculapium & Seleucum fe-
cit. Bedas adorantem Batton apollinem & Iunonem:
qui sunt romæ in templo Concordiae. Cresilas uulneratū
deficientem: in quo possit intelligi: q̄tum restat animæ.
Et Olympium Periclem dignum cognomine. Mirumq;
in hac arte est: q; nobiles uiros nobiliores fecit. Cephisi-
dorus Mineruam mirabilem in portu atheniensium. Et
aram ad templum Iouis seruatoris in eodem portu: cui
pauci comparantur. Canachus apollinem nudum: q; Phi

lesius cognominatur in Didymeo ægynetici æris tempe-
raturum. Ceruumq; una ita uestigijs suspendit: ut linum
subter pedes trahatur alterno morsu calæq; digitis reti-
nentibus solum: ita uertebrato dēte utriusq; in partibus:
ut a repulsi per uices resiliat. Idem æletizontas pueros
fecit. Chereas Alexandrum magnum. Et Philippum pa-
trem eius fecit. Ctesilaus Doryphoron: & amazonē uul-
neratam. Demetrius Lysimachen: quæ sacerdos Mineruæ
fuit annis. lxiij. Idem & Mineruam quæ musica appel-
latur: quoniam dracones in gorgone eius ad ictus citha-
ræ tinnitu resonant. idem equitem sarmenez: qui primus
de equitatu scripsit. Dedalus & ipse inter fictores lau-
datus pueros duos distringētes se fecit. Dynomenes Pro-
tesilaum: & pythodemum luctatores. Euphranoris Ale-
xader paris est: in quo laudatur: q̄ oīa simul intelligen-
tur: iudex dearū: amator Helenæ: & tamē achillis inter-
fector. Huius est Minerva Romæ: quæ dicitur Catulea-
na infra capitolium a Quin. Luctatio Catulo dicata. Et
simulacrum boni euentus dextra pateram: sinistra spi-
ram ac papauer tenens. Item latona puerpera apollinez
& Dianam infantes sustinens in æde Concordiæ. Fe-
cit quadrigas bigasq; Et clyticon eximia forma. Et uir-
tutem egregiam: utraq; collostreas. Mulierem ministrā
tem & adorantem. item Alexandrum & Philippum
in quadrigis. Eutychedes eurotam fecit: in quo artem ip-
sam liquidiorē plurimi dixerē. Hegiæ Minerva Pyr-
rhussq; rex laudatur. Et ælizontes pueri: & Castor ac
pollux ante ædem Iouis tonantis agesiæ. in pario colo-
nia Hercules isidori. Buthyreus Lycius Myronis discipu-
lus fuit: qui fecit dignum præceptore puerum sufflan-
tem languidos ignes & argonautas: leocras: aquilam
sentientē quid rapiat in Ganymede: & quid ferat: par-

LIBER

centum unguibus etiam per uestem. Puerum autolycon
Pancratio uictorem: propter quem Xenophon symposi-
um scripsit. Iouemq; illum Tonantem in capitolio ante
cuncta laudabilem. item Apollinem diadematum. luci-
scus lagonem puerum subdole ac fucata uernilitatis. Ly-
cius & ipse puerum suffitorem. Menæchmi uitulus ge-
nu præmitur: replicata ceruice. Ipseq; Menæchmus scrip-
sit de sua arte. Naucides. Mercurio & discobolo im-
molante arietem censetur. Naucerus luctatorem anhelā-
tem fecit. Niceratus Aesculapium & Hygiam qui sunt
in concordie templo romæ. Phyromachi quadriga regi-
tur ab Alcibiade. Polycles Hermaphroditum nobilem fe-
cit. Pyrrhus Hygiam & Minervam. Phoenix. Lysippidi
scipulus Epitherse. Stypax Cyprius uno celebratur si-
gno Splachnopte. Periclis olympi uernula. Hic fuit ex-
ta torrens: ignem oris pleni spiritu accendens. Syllanion
Apollodorum fecit fictorem & ipsum: sed inter cūctos
diligentissimum artis: & inimicum sui iudicium crebro
perfecta signa frangentem: dum satiare cupiditatem ne-
quit artis: & ideo insanum cognominatum. Hoc in eo
expressit. nec hominem ex ære fecit: sed iracundiam. Et
Achillem nobilem. Item epistatem exercentem athletas
Strongilion amazonem: quam ab exællentia crurum. Eu-
cnemon appellat. Ob id in comitatu Neronis principis
circulatam. Item fecit puerum: quem amando Brutus
philippensis cognomine suo illustrauit. Theodorus qui
labyrinthum fecit sami: ipse se ex ære fudit pter simili-
tudinem nobilem: fama magnæ subtilitatis celebratus.
Dextra limam tenet. leua tribus digitis quadrigulam te-
nuit translata preneste: tantæ paruitatis: ut totam eā
currumq; & aurigam integeret alis simul facta musca.
Xenocrates Tisicratis discipulus: aut ut alij Eutycratis:

uicit utrosq; copia signorum: & de sua arte composuit
uolumina: plures artifices fecere Attali & eumenis ad
uersus gallos prælia. Isigonius. Isomachus: Stratonicus
Antigonius: qui condidit uolumina de sua arte. Boeti q̄
q̄ argento melior infans eximie anserē strangulat. Atq; ex
omnibus quæ rettuli clarissima quæq; in urbe iam
sunt dicata a Vespasiano principe in templo pacis:
alijsq; eius operibus uiolentia Neronis in urbem conue=
cta: & in cellarijs domus aureæ disposita. Præterea
sunt æqualitate celebrati artifices: sed nullius operum
suorum præcipui. Ariston qui & argentum cælare soli
tus est. Callases: Desias: Cantharus: Sicyonius: Dionysio
dorus: Critiæ discipulus: Deliades: Euphorion: Eunicus:
& Hecateus. Argenti cælatores: Lesbocles: prodorus:
pythodocus: polygnatus. Idem pictores nobilissimi. Itē
ex cælatoribus: Stratonicus: Scymnus q̄ fuit Critiæ di=
scipulus. Nūc pcensebo eos: q̄ eiusdē generis opa fecerūt
ut Apollodorus: Androbolus: Asclepiodorus: Alenas
philosophus: appellas: & adorantes fœminas: Antigo=
nus. Et luctatores pyxyomenō. Tyrannicidasq; supradi=
ctos: Antimachon: Athenodorus: Fœminas nobiles Ari=
stodemus: & luctatores bigasq; cum auriga: Philoso=
phos Anus Seleucum regem. Habet quoq; huius gratiā
Doryphorus. Cephisidori duo fuere. E priore est Mer=
curius Liberum patrē in infantiam nutriens. Fecit &
concionantem manu elata. Persona in incerto est. Se=
quens philosophus fecit celetas: qui cum phidia Iouem
olympium fecerat. Philosophus item Cleon: & Cen=
chramis: & callicles: & Cephis: & calcostenes: &
comedos: & athletas: Dahippus: Pella: Iomenon. Dai=
phron: & Democritus: & Dæmon: philosophus Epi=
genon omnia fere prædicta imitatus præcessit in tubi=

LIBER

cine & matri interfectæ infantem miserabiliter blan-
 dientem: Eubolides digitis computans. Mycon athletic
 spectatus. Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus
 omnia quæ cæteri aggressus: representauit Alcibiadem
 lampadeq; accensa matrem eius Demareten sacrifican-
 tem. Ptolemaeus bigæ: pitho mulierem imposuit. Idem-
 q; fecit Martem & Mercurium qui sunt in Concordiæ
 templo Romæ perillum nemo laudat sæuiorem phala-
 ride Tyranno: cui taurum fecit mugitus hominis pol-
 licitus igne subdito: & primus eum expertus est cru-
 ciatum iustiore sæuitia. In hoc a simulacris deum ho-
 minumq; deuocauerat humanissimam artem: ideo ne
 tot conditores eius elaborauerant: ut ex ea tormenta
 fierent: itaq; una de causa seruatur opera eius: ut quis-
 quis illa uideat: oderit manus. Sthenis Cererem: Io-
 uem: Minervam fecit: qui sunt Romæ in Concordiæ
 templo. Idem flentes matronas: & adorantes: sacri-
 ficantesq;. Simon canem & sagittarium fecit. Stra-
 tonicus cælator ille philosophus. Scopas utrosq;. Athle-
 tas autem & armatos & uenatores: sacrificantesq;
 Batton. Euchir: Glaucides: Heliodorus: Hycanus: Lo-
 phon: Lyson: Leon: Menodorus: Myagrus: polycra-
 tes: polydus: & pithocritus: protogenes. Tidemq; pi-
 ctura clarissimi: ut dicemus. Patrocles polis possido-
 nius: qui & argentum cælauit nobiliter natione ephe-
 sius. Perichlymenus: phylon: Simenus: Thimotheus:
 Theomnestus: Thimarchides: Thimon: Thyfias: Tra-
 son. Ex omnibus autem maxime cognomine insignis est
 Callimachus semper calūniator sui: nec finem habens
 diligentie ob id texitechnos appellatus. Memorabilis
 exemplo adhibendæ curæ modum. Huius sunt saltan-
 tes lacenæ emendatum opus. Sed in quo gratiam om-

nem diligentia abstulerit. Quem quidem & pictorem
fuisse tradunt. Non ere captus: nec arte unam solum=
modo zenonis cypriam statuā in expeditione non uen=
dit Cato. Sed quia philosophi erat. Vt obiter hoc quo=
q; noscatur tam inane exemplum in mentione statua=
rum est: & una non prætereunda: licet auctoris in=
certi iuxta rostra Herculis tunicati. Eleo habitu Ro=
mæ: torua facie sentienteq; superna in tunica: in hac
tres sunt vituli. Vnus. L. Luculi imperatoris de ma=
nubijs. Alter pupillum luculli filium ex. S. C. dedi=
casse. Tertius. T. Septimum Sabinum ædilem curulem
ex privato in publicum restituisse. Tot certaminum
tantæq; dignationis simulacrum id fuit: nunc reuerte=
mur ad differentias æris & mixturas. In cyprio coro=
narium & regulare est utrumq; ductile. Coronarium
tenuatur in laminas: taurorumq; felle tinctum speciem
auri in coronis histrionum præbet. Idemq; in uncias
additis auri scrupulis senis prætenui pyropi bractea
ignescit. Regulare & in alijs fit metallis. Idemq; chal=
darium differentia: q; chaldarium funditur tantum:
malleis fragile: quibus regulare obsequitur: ab alijs du=
ctile appellatum: quale omne cypriū est. Sed & in cæ=
teris metallis cura distat a chaldario. Omne enim pur=
gatis diligentius igni vitijs excoctisq; regulare est. In re=
liquis generibus palma campano. Simile in multis par=
tibus italiæ prouincijsq;. Sed octonas plumbi libras ad=
dunt: & bene recoquunt propter inopiam ligni. Quan=
tum ea res differentia afferat: in gallia maxime senti=
tur: ubi inter lapides candefactos funditur. Exurente
enim coctura: nigrum atq; fragile conficitur. Præterea
semel recoquunt: quod sæpius fecisse bonitati plurimū
confert. Id quod notasse: non ab re est.

LIBER

Differentiæ aeris & mixturæ: & de ser-
uando aere.

Ca. ix

Es omne frigore magno melius fundi. Sequēs
a q̄ temperatura statuaria est. Eademq; tabu-
laris hoc modo. Massa proflatur in primis:
mox in proflatū additur tertia portio aeris collectanei:
hoc est ex usu coempti. Peculiareq; in eo condimentum
attritu domiti & consuetudine nitoris: ueluti mansue-
facti. Miscentur & plumbi argentarij pondo duodena
ac selibra centenis proflati. Appellatur etiam nunc &
formalis temperatura aeris tenerrimi: quoniā nigri plū-
bi decima portio additur: & argentarij uigesima: ma-
ximeq; ita colorem bibit: quem græcanicum uocant. No-
uissima est quæ uocatur ollaria: uase nomen hoc dante.
Ternis aut quaternis libris plumbi argentarij in cente-
nas aeris additis. Cyprio si addatur plumbū: colos pur-
puræ fit in statuariū prætextis. Aera extersa rubiginem
celerius trahunt: quam neglecta: nisi oleo perungantur.
Seruari ea optime in liquida pice tradūt. Vsus aeris ad
perpetuitatem monumentorum iam pridem translatus
est. Tabulis æreis in quibus publicæ constitutiones inci-
dantur.

De cadmia medicina.

Ca. x.

Et alla aeris multis modis instruunt medici-
m nam: utpote cum ulcera omnia ibi ocissime sa-
nentur. Maxime tamen prodest cadmia. Fit
sine dubio hæc & in argenti fornacibus: candidior ac
minus ponderosa: sed nequaquam comparanda ærariæ. Plu-
ra autem genera sunt. Nāq; ipse lapis ex quo fit æs cad-
mia uocatur fusuris necessarius: medicinae inutilis. Sic
rursus in fornacibus existit: aliāq; nominis sui originē
recipit. Fit autem egesta flammis. atq; flatu tenuissima
parte materiæ: & cameris lateribusue: fornacium pro

quantitate leuitatis applicata. Tenuissima est i ipso for-
nacium ore: qua flāmæ eluctantur: appellata capnitis:
exusta: & nimia leuitate similis fauilla. Interior opti-
ma: cameris dependens: & ab eo argumento botrytis
cognominata ponderosior hæc priore. Lenior porro secu-
turis. Duo eius colores. Deterior cinereus. Puniceus me-
lior: friabilis: oculorumq; medicamentis utilissima. Ter-
tia est in lateribus fornacium: quæ propter grauitatem
ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis:
& ipsa ab argumento crusta uerius q̃ pumex intus ua-
ria: ad psoras utilior: & ad cicatrices trahendas. Fluūt
ex ea duo alia genera. Onychitis extra pene cærule: in-
tus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra & cæ-
terarum fortissima: uulneribus maxime utilis. Omnis
autem cadmia in cypri fornacibus optima. Iterumq; a
medicis coquitur carbone puro atq; ubi in cinerē redijt:
extinguitur uino amineo: quæ ad emplastra præparatur
quæ uero ad psoras aceto. Quidam in ollis fictilibus tu-
sam urunt: ac lauant in mortarijs: postea siccant. Nym-
phodorus lapidem ipsum quam grauissimum spissumq;
urit pruna: & exustum chio uino restinguit: tunditq;
mox: linteo cribrat: atq; in mortario terit: mox aqua plu-
uia macerat: iterumq; terit: quod subsedit: donec cærussæ
similis fiat: nulla dentium offensa. Eadem Tollæ actio:
sed quam purissimum lapidem eligit. Cadmiæ effectus:
siccare: sanare: sistere fluctiones: pterygia: sordes oculorū
purgare: scabricem extenuare: & quicquid in plumbi ef-
fectu dicemus. Et æs ipsum ad omnia eadem uritur: præ-
terq̃ albugines oculorū: & cicatrices. Vlcera quoq; oculi-
lorum cum lacte sanat. Idq; ægyptij collyrij modo te-
runt in coticulis. Facit & uomitiones e melle sumptum
Vritur autem cyprium in fictilibus crudis cum sulphu-

PP iij

LIBER

ris pari pondere : uase circūlito spiramento in caminis
donec uasa ipsa percoquantur. Quidam & salem ad-
dunt. Alij alumen pro sulphure. Alij nihil sed aceto
tantum aspergunt. Vestum teritur mortario thebaico:
aqua pluuiā lauatur : minor effectu : iterumq; adiecta
largiore teritur: & dum concidat relinquitur : hoc sæ-
pius: donec ad speciem minij redeat. Tunc siccatur in
sole : in aërea pyxide seruatur.

De scoria: & flore: & squamma aëris: & sto-
mace: & erugine: & hyeratio.

Ca. xi.

De scoria aëris simili modo lauatur: minor effe-
ctu quam aë ipsum. Sed & aëris flos medici-
næ utilis est. Fit aëre fusso: & in alias forma-
ces translato: ibi flatu crebriore excutuntur uelut mi-
lij squammæ : quas uocant florem : cadunt autem cum
panes aëris aqua refrigerantur rubentq; similiter ex eis
fit : quam uocant lepida : & sic adulteratur flos : ut
squāma ueneat pro eo. Est aut squamma hæc decussā ui-
clauis: i quos panes aëri ferruminantur. In cyprijs maxi-
me officinis omnia. Differentia hæc est: q; squāma excu-
tit ictibus iisdē panibus. Flos cadit sponte. Squāma est
alterum genus subtilius ex summa scilicet lanugine de-
cussum: quod uocant stomoma. Atq; hæc omnia medici
(quod pace eorū dixisse liceat) ignorāt. Pars maior &
noia: in tantū a consiciendis ijs medicaminibus absint:
quod esse propriū medicinæ solebat. Nunc quotiens inci-
dere in libellos: cōponere ex ijs uolentes aliqua: hoc est
impēdio miserorū experiri cōmentaria : credūt seplasiæ
ea oibus quidē fraudibus corrūpenti : factaq; iampridē
emplastra & collyria mercantur tabesq; mercii : fraus
seplasiæ sic exteritur. Et squāma aut & flos uritur in

patinis fictilibus aut æreis deinde lauantur ut supra ad
eosdem usus. Et amplius narium carnosæ uitia. Itemq;
sedis: & grauitates aurium: per fistulas in eas flatu
impulsa. Et ulcera oris farina admota. Tollit & ton=
sillas cum melle. Fit & ex canddo ære squamma cy=
pria longe inefficacior. Necnon urina pueri prius mace=
rant clauos panesq;. Quidam uero excussam squammā
terunt: & aqua pluuiā lauant. Dāt & hydropicis dua=
bus drachmis in mulsi hemina: & illinunt cum polli=
ne. Aeruginis quoq; magnus usus. Sed pluribus fit ea mo=
dis. Namq; & e lapide excoquitur æs deraditur: &
ære candido perforato: atq; in cadis super acetum sus=
penso æreo: obturatumq; operculo: multo probatiore q̃
si hoc idem squammis fiat. Quidam uasa ipsa candidi
æris fictilibus condunt in aceto: raduntq; decimo die.
Alij uinaceis contegunt. totidem post dies radunt. Alij
delimatam æris scobem aceto spargunt: uersantq; spa=
tis sæpius die donec absumatur. Eandemq; scobem: alij
terere in mortarijs æreis ex aceto malunt. Ocissime ue=
ro contrahit coronarium æruginem recisamentis in ace=
tum additis. Adulterant marmore trito maxime rho=
diam æruginem. Alij pumice aut gummi. Præcipue au=
tem fallit atramento sutorio adulterata. Cætera enim
dente deprehenduntur: stridentia in frendendo. Experi=
mentum in batilo ferreo. Namq; sincera est suum colo=
rem retinet: quæ mixta atramento rubescit. Deprehend=
itur & papyro galla prius macerato. Nigrescit enim
statim æruginē illita. Deprehenditur & uisu maligne
uirens. Sed siue sinceram siue adulteram aptissimum
est eius siccata in patina noua uiri: & uersari: do=
nec ut fauilla fiat. Postea teritur & reconditur.

Aliqui etiam in crudis Fictilibus urunt: Donec fi

PP iiij

LIBER

glinum percoquatur. Nonnulli & tus masculum am-
mifcent. Lauatur autem ærugo sicut cadmia. Vis eius col-
lyrijs oculorum aptissima: & delachrymatiõibus mor-
dendo proficiens. Sed ablui necessarium penicillis cali-
dis: donec rodere desinat. Hieratium uocatur collyrium
quod ita maxime constat. Temperatur autem idem am-
moniacy uncij quattuor: æruginis cypriæ duabus: atra-
menti sutoriij: quod chalcanthum uocant: totidem. Myfi
uero una: croci yi. Hæc omnia trita aceto thasio colligun-
tur in pillulas: excellentis remedij contra glaucomatũ
initia & suffusionum. Contra caligines & scabrias:
& albugines: ac genarum uitia. Cruda autem ærugo:
uulnerarijs emplastris miscetur. Oris etiam & gingi-
uarumq; exulcerationem mirifice emendat: & labiorũ
ulcera cum oleo. Quod & si cæra addatur: purgat &
ad cicatricem perducit. Aerugo & callum fistularum
erodit: uitiorumq; quæ circa sedem: siue per se: siue cum
ammoniaco illita: uel collyrij modo in fistulas adacta.
Eademq; cum resinæ terebinthinæ tertia parte subacta
lepras tollit.

De scolecia: & chalciti: et fori: et chalcãtho. Ca. xij
St & alterum genus æruginis: quam uocant
s scoleciam in cypro ære. Hoc trito alumine &
sale aut nitro pari pondere cum aceto albo q̃
acerrimo. Non fit hoc nisi æstuosissimis diebus circa ca-
nis ortum. Teritur autem: donec uiride fiat: cõtrahatq;
se in uermiculorum speciem: unde & nomen. Quod ui-
tium ut emendetur: duæ partes quam fuere aceti miscen-
tur urina pueri impubis. Idem autem in medicamentis
& santerna efficit: qua diximus aurum ferruminari.
Vfusq; utriusque qui æruginis. Scolecia fit: & per
se rasa ab ærario lapide: de quo nunc dicemus. Chal=

citim uocant lapidem: ex quo & ipsum aes coquitur.
Distat a cadmia: quod illa super terram ex subdialibus
petris ceditur: hæc ex obrutis. Item quod chalcitis fri-
at se statim: mollis natura: ut uideatur lanugo concreta.
Est & alia distinctio: quod chalcitis tria genera continet
æris: & mysios & sorios: de quibus singulis dicimus su-
is locis. Habet autem æris uenas oblongas. Probatur mel-
lei coloris gracili uenarum discursu friabilis: nec lapido-
sa: Putant & recentem utiliore esse: quoniam inuete-
rata sori fiat. Vis eius ad excrecentia in ulceribus sangui-
nem sistere: gingiuas: uiam: tonsillas farina compescere.
Vulue quoque uicijs in uellere imponitur. Cum succo ue-
ro porri uerendorum additur emplastris. Maceratur au-
tem in fictili ex aceto circulito fimo diebus. xl. Et colo-
rem croci trahit. Tunc ammixto cadmiæ pari pondere
medicamentum efficit psoricon dictum. Quod si duæ par-
tes chalcitidis tertiæ cadmiæ temperentur: acrius hoc
idem fiet. Acrius etiamnum & uehementius factum si
aceto quàm uino temperentur. Tosta uero efficacior fit ad ea-
dem omnia. Sori ægyptium maxime laudatur: multum
superato cyprio: hispaniensi & africo: quæ oculorum quo-
que curationi quidam utilius cyprium putant. Sed in qua-
cunque natione optimum: cui maximus uirus olfactu: tri-
tuque pinguius nigrescens: & spongiosum. Stomaco res
contraria in tantum: ut quibusdam olfactu modo uomi-
tiones moueat. Et ægyptium quidem tale. Alterius natio-
nis contrarium splendescit. Et mysi est lapidosius. Pro-
dest autem & dentium dolori: si contineatur: atque col-
luatur. Et oris ulceribus grauib: quæque serpunt. Vri-
tur carbonibus ut chalcitis. Mysi aliqui tradiderunt fie-
ri ex usto lapide in scrobibus flore eius luteo miscente se
ligni pinea fauilla. Re uera autem e supradicto fit lapi-

LIBER

de concretum natura discretumq; & optimum in cy-
 priorum officinis: cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ
 & cum teratur arenosa natura siue terra chalcitidi si-
 milis. Hoc autem miscent: qui aurum purgāt. Vtilitas au-
 tem eius infusi cum rosaceo auribus purulentis: & lana
 impositi capitis ulceribus. Extenuat etiam scabricias ocu-
 lorum inueteratas. Præcipue utile tonsillis: contraq; an-
 ginas & suppurata. Rō ut. xvi. drachmæ in hemina ace-
 ti coquantur addito melle: donec lentescat. Sic ad supra-
 dicta utile est. Quotiens opus sit molliri uim eius: mel
 aspgitur. Erodit & callū fistularum ex aceto fouentiū:
 & collyrijs additur. Sistit & sanguineꝝ: ulceraq; quæ
 serpant: quæue putrescant. Absumit & excrecentes car-
 nes. Peculiariter uirilitalis uicijs utile: & fœminarū p-
 fluuium sistit. Græci cognationem æris fecerunt nomine
 & atramento sutorio. Appellant. n. chalcanthum. Nec
 ullius æq; mira natura est. Fit & in hispania e puteis
 stagnisue habentibus id genus aquæ. Decoquitur ea am-
 mixta dulci pari mēsurā: & in piscinas ligneas fundi-
 tur. Immobiles sup has transtris dependent restes la-
 pillis extētæ: quibus adhærescēs limus: uitreis acinis ima-
 ginem quandā uix reddit. Exemptū ita siccatur diebus
 xxx. Color est cæruleus: per quā spectabili nitore: uitrū
 q; esse creditur. Diluendo fit atramentū tinguendis co-
 rijs. Fit & pluribus modis genere eo in scrobe cauato.
 Quarū e lateribus distillātes hyberno gelu styrias sta-
 lagmiā uocant: neq; est purius aliud. Sed ex eo candidū
 colorē sentiētē uiolā leucoion appellāt. Fit & in saxorū
 catinis pluuia aqua corruato limo gelāte. Fit & salis
 mō flagrantissimo sole admissas dulces aquas cogēte. Id
 duplici quidā differentia fossile aut facticiū appellant.
 Hoc pallidius: & q̄tū colore: tātū bōitate deterius. Pro-

bāt maxime cypriū in medicinæ usu. Sumitur ad depel-
lenda uētris aīalia drachmæ pondere cū melle. Purgat
et caput dilutū: ac naribus instillatū. Itē stomachū cū
melle: aut aqua mulsa sumptū. Medetur et oculorū sa-
bricie doloriq;: necnō et caligini et oris ulceribus. Si-
stit et sanguinē nariū. Item hemorrhoidū. Extrahit of-
sa fracta cū semine hyoscyami. Suspendit epiphoras pe-
nicillo fronti impositū. Efficax et i emplastris ad pur-
ganda uulnera: et excrementia ulcerum. Tollit et uias
uel si decocto tangantur. Cum lini quoq; semine supponi-
tur emplastris ad dolores tollendos. Quodq; ex eo an-
dicat: in eo usu p̄fertur uiolacis. Et grauitati auriū p. fi-
stulas inspiratur. Vulnera etiam per se illitū sanat: sed
tinguit cicatrices. Nupq; inuētū urforū in arena et leo-
nū ora aspgere illo: tātaq; ē uis i astringēdo: ut nō queāt
mordere.

De pōpholyge: et spodio: et antispō-
dio: et diphryge: et triete sernilio. Ca. xiiij.

Tiā nūc in ærarijs repiūtur quæ uocāt pōpho-
lygem et spodion. Differentia: q̄ pōpholyx:
lotura patitur. Spodios illota ē. Aliqui id quod
fit cādidū leuissimūq; pōpholygē dixere: et eē aeris et
cadmiæ fauillā. Spodion nigriore: pōderosiorq; esse de-
rasam parietibus fornacium mixtis scintillis aliquando
et carbonibus. Hæc aceto accepto odorem aeris præstat:
et si tangatur lingua saporem horridum. Conuenitq;
oculorum medicamentis quibuscunq; uitij occurrēs: et
ad omnia quæ spodion. Hoc soluz distat q̄ huius elutior
uis est. Additur et in emplastra: quibus lenis quæritur
refrigeratio et siccatio. Vtilior ad omnia quæ uino lo-
ta est. Spodios cypria optima. Fit autem liquefcentibus
cadmia et ærario lapide. Leuissime hæc efflatur et
ocius: euolatq; e fornacibus: et tectis adhærescit. A fit

LIBER

ligine distans candore. Quod minus candidum ex ea: im-
 maturæ fornacis argumentum est. Hoc quidam pompho-
 ligē uocant. Qd uero rubicundius ex ijs inuenitur: ac rio-
 rem uim habet: exulceratq; adeo: ut cum lauatur si ocu-
 los attingat excæcet. Est & melli coloris spodios: in qua
 plurimum aeris intelligitur. Sed quodcumq; genus laua-
 do fit utilius. Purgatur ante pinna: dein crassiore lotu-
 ra. Digitis sabriciem exterunt. Media uis eius est quæ ui-
 no lauatur. Est & aliqua in genere uini differentia. Le-
 ni enim lota collyrijs oculorum nimium uigilijs fatiga-
 torum apta putatur. Eademq; efficacior ulceribus quæ
 manant: uel oris: quæ madent: & omnibus medicamen-
 tis quæ parantur contra gangrenas. Fit & in argenti for-
 nacibus spodios: quam uocant lauriotin. Vtilissima autē
 oculis confirmatur: quæ fit in aurarijs. Nec in alia par-
 te magis est uitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda
 essent metalla uilissimis rebus: utilitates eadem excogita-
 uit. Antispodion uocant cinerem fici arboris uel caprifi-
 ci: uel myrti foliorum cum tenerrimis ramorum parti-
 bus: uel oleastri uel cytonij mali: uel lentisci. Itē ex mo-
 ris immaturis: idest candidis in sole arefactis: uel e buxi
 coma: uel pseudocyperis: aut rubi: aut terebinthi: uel oenā-
 this. Taurini quoq; glutinis: aut linteorum cinerez simi-
 liter pollere inuentum est. Vrantur omnia ea crudo fi-
 ctili in fornacibus: donec figlina percoquatur. In aerari-
 is officinis & smegma fit: iam liquato ære atq; perco-
 cto: additis etiā carbonibus: paulatimq; accensis: ac
 repente uehementiori flatu expuitur aeris pala quædam
 solum quo excipiat: stratum esse debet: facile ab ea di-
 scernitur aqua in iisdem officinis. Diphyrga uocant græ-
 ci ab eo quod bis torreatur. Cuius origo triplex. Fieri
 enim traditur ex lapide piryte cremato in caminis: do-

nec excoquatur in rubricam. Fit & in cypro ex luto cuiusdam specus arefacto prius: mox paulatim circumdati sarmentis. Tertio fit modo in forma cibus aeris fææ subfidente. Differentia est quidem: quæ æs ipsum in catino defluit: scoria extra fornaces: flos supernatat. Diphryges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquantur: ferruminari: circa hunc æs feruere. Ipsius uero non percoqui: nisi translatum in alias fornaces: & esse nodum quendam materiæ. Id quod excocto supersit diphryga uocant. Ratio eius in medicina similis supradictis. Siccare: & excrescentia consumere: & perpurgare. Probatur lingua: ut eam siccet tactu statim: saporemque æris reddat. Vnum etiamnum æris miraculum non omitemus. Seruilia familia illustris in fastis trientem æreum pascit auro & argento: consumentem utrunque. Origo atque natura eius incomperta est mihi. Verba ipsa de ea re Messallæ senis ponam. Seruiliorum familia habet trientem sacrum. Cui summa cum cura magnificentiaque sacra quot annis faciunt: quem ferunt alias creuisse alias decreuisse uideri: & ex eo aut diminutione: aut honorem familiæ significari.

De ferro: & ferreis metallis: & differentia
ferri.

Ca. xiiij.

Roxime indicari debent metalla ferri: optimo uitæ pessimoque instrumento. Siquidem hoc tellurez scindimus: ferimus arbusta: ponimus pomeria: ui tes squalore deciso annis omnibus cogimus inuenescere: Hoc extruimus tecta: cædimus saxa: omnesque ad alios usus ferro utimur. Sed eodem ad bella: cædes: latrocinia non comminus solum: sed etiam missili uolucrisque: nunc tormētis excusso nūc lacertis: nunc uero pēnato quam sceleratissimā humani ingenij fraudem arbitror.

LIBER

Siq̄dē: ut ocius mors p̄c̄iret ad hoīem: alit̄ illā fecimus
 p̄nāsq; ferro dedimus. Quāobrē culpa eius n̄ natura fiat
 accepta: Aliquot expimentis p̄batum est posse innocens
 esse ferrum. In fœdere quod expulsis regibus po-ro. de-
 dit Porſena nominatim cōph̄enſum inuenimus: ne fer-
 ro niſi in agricultura uterentur. Et cū ſtilo ſcribere int̄-
 tum: ut uetūſtiſſimi auctores p̄diderunt. Magni Pom-
 peij in tertio conſulatu extat edictum: in tumultu necis
 clodianæ p̄hibentis ullum telum eſſe in urbe. Et tamen
 uita ipſa non defuit honorem initio habere ferro quoq;.
 Ariſtonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis
 furorem Chlearcum filium p̄cipitare uolentis: & p̄æ-
 cipitato illo reſidentis poenitentiam: ferrum & æs mi-
 ſcuit: ut rubigine eius per nitorem æris relucente: expri-
 meretur uerecundiæ rubor. Hoc ſignum extat hodierno
 die. Eſt in eadem urbe & ferreus Hercules: quem fecit
 Alcon laborum dei patientia inductus. Videmus & Ro-
 mæ ſcyphos e ferro dicatos ī templo Martis Vltoris. Ob-
 ſtitit eadem naturæ benignitas exigētis a ferro ipſo p̄æ-
 nas rubigine: eademq; p̄uidencia nihil in rebus mortali-
 bus faciente: q̄ qd̄ infeſtiſſimū mortalitati. Ferri metalla
 ubiq; p̄p̄emodū reperiuntur. Quippe in ſula etiā Italiæ
 ilua gignente: minimaq; difficultate cognoscuntur ipſo
 colore terræ manifeſto. Sed ratio eadem excoquendis ue-
 nis. In cappadocia tantum quæſtio eſt aquæ an terræ fi-
 at acceptū: quoniam p̄fuſa certo fluuiio terra neq; aliter
 ferrum e fornacibus reddit. Differentia ferri numeroſa.
 Prima in genere terræ cæliue. Alias enim molle tantum
 plumboq; uiciniuſ ſubminiſtrant. Alias fragile & ero-
 ſum rotarumq; uſibus: & clauis maxime fugiendū: cui
 prior ratio conuenit. Aliud breuitate ſola placet: clauisq;
 caligarijs. Aliud rubiginez celerius ſentit. Stricturæq; no-

antur eae omnes: qđ nō in alijs metallis astringēda acie
uocabulo imposito. Et fornacium maxima differentia ē.
In ijs quidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam
aciem. Aliquae modo sunt ad densandas incudes malleo-
rumue rostra. Summa autem differentia in aqua est: cui
subinde candens immergitur. Haec aqua alibi atq; alibi
utilior nobilitauit loca gloria ferri: sicuti bilbilin in hi-
spania & turriassonem. Commun in italia cum ferraria
metalla in ijs locis non sint. Ex omnibus autem generi-
bus palma serico ferro est. Seres hoc cū uestibus suis pel-
libusq; mittunt. Secunda partico: neq; alia genera ferri
ex mera acie temperantur: ceteris eniz admiscuntur. Mol-
lior complexus in nostro orbe. Aliubi uena bonitatē hāc
praestat: ut in noricis. Aliubi factura: ut sulmone aqua
uti diximus. Quippe cum in exacuēdo oleares cotes: &
aquariae aeq; differant: oleo delicatior fiat acies. Mirum
q; cum excoquatur uena: aquae modo liquari ferrum: po-
stea in spongiās frāgi. Tenuiora ferramenta oleo restin-
gui mos est: ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro
sanguis humanus se ulciscitur. Contactum nanq; eo ele-
rius subinde rubiginem trahit. De magnete lapide suo
loco dicemus: concordiaq; quam cum ferro habet. So-
la haec materia uires ab eo lapide accipit: retinetq;
longo tempore. Aliud apprehendens ferrum: ut an-
nullorum cathena spectetur interdum. Quod imperi-
um uulgus appellat ferrum uiuum: uulneraq; ex ta-
li asperiora fiant. Lapis hic: & in Cantabria na-
scitur: non ille Magnes uerus caute continua: sed
sparsa bubbatōne ita appellant: nescio an uitro fun-
dendo perinde utilis: Nondum enim expertus est:
quisquam: ferri utiq; inficit acie: ut magnes. De magne-
te lapide. Chirocrates architectus Alexādriae Arsinoes

LIBER

templum concamerare inchoauerat: ut in eo simulacrum
eius e ferro pendere in aere uideretur. Intercessit mors :
Et ipsius: Et Ptolemæi: qui id sorori suæ iusserat fieri.
Metallorum omnium uena ferri largissima est. Canta-
briae maritimæ parte: quam oceanus alluit: mons præru-
pte altus: incredibile dictum: totus ex ea materiæ est: ut in
ambitu oceani diximus.

De temperatura ferri: Et medicinae ex ferro: Et æru-
gine: Et rubigine: Et squamma ferri: Et hygrem-
plastro. Ca. xv.

Errum accensum igni: nisi duretur ictibus: cor-
rumpitur. Rubens non est habile tundendo:

neq; antequam albescere incipiat. Acto Et alu-
mine illitum fit æri simile. A rubigine uindicatur cerus-
sa Et gypso Et liquida pice. Hæc est temperatura a græ-
cis anthipathia dicta. Ferunt quidam Et religione qua-
dam id fieri. Et extare ferream cithenam apud euphra-
tem amnem in urbe: quæ zeugma appellatur: qua Alexā-
der magnus ibi uinxerit pontem: cuius annulos qui re-
fecti sunt rubigine infestari: carentibus ea prioribus. Me-
dicina e ferro est: Et alia q̄ secandi. Nāq; circūscribi cir-
culo terne circūlato mucrone: Et adultis Et infantibus
pdest contra noxia medicamenta: Et p̄fixos in limine
e sepulchro euulsos clauos: aduersus nocturnas lymphā-
tiones. Pungiq; leuiter mucrone quo percussus homo sit:
cōtra dolores laterum pectorūq; subitos qui punctionez
afferant. Quædā ustione sanātur. Priuatiz uero canis ra-
bidi morsus. Quippe etiā p̄ualente morbo expautesq;
potū: iusta plaga ilico liberantur. Calefit etiā ferro can-
dente aqua in multis uitijis: priuatimq; dysentericis. Est
Et rubigo ipsa in remedijs: Et sic Thelephum p̄ditur
sanasse. Achilles siue id ærea siue ferrea cuspide fecit. Ita

certe depingitur ex ea decutiens gladio. Sed rubigo ferri deraditur humido ferro clauis ueteribus. Vis eius: ligare: siccare: restringere. Emendat alopecias illita. Vtuntur & ad scabrias genarū: pustulasq; totius corporis cū cera & oleo myrteo. Ad ignes uero sacros ex aceto. Itē ad scabiē. Paronychia digitorū: & pterygia in lintheolis. Sistit & foeminarū profluvia imposita uelleribus. Plagis quoq; recentibus uino diluta & cū myrrha subacta. Et cōdylomatis ex aceto prodest. Podagras quoq; illita lenit. Squāma quoq; ferri in usu est: ex acie aut mucronibus maxime simili: sed acriore ui quā rubigo. Quāobrem & cōtra Epiphoras oculorū assumitur. Sanguinēq; sistit: cū uulnera maxime ferro fiant. Sistit & foeminarū profluvia. Imponitur & cōtra lyenū uitia. Hemorrhoidas cōpescit ulcerūq; serpentia. Et genis prodest farinae modo aspersa paulisper. Præcipua tamē cōmendatio eius in Hygremplastro ad purganda uulnera fistulasq; & omnē callum erodendū: & rasis ossibus carnes recreandas. Componitur hoc modo. Obolis ex cimolia creta duobus: drachmis sex ex ære: totidē ex squāma ferri: totidē ceræ: ex oleo sextarius. His adiicitur cū sunt repurganda uulnera: aut replenda ceratum.

De plumbi metallis: & albo plumbo: & nigro.

Ca. xvi.

Equitur natura plumbi. Cuius duo genera: nigrum atq; candidum: preciosissimum candidum a græcis appellatum cassiterium: fabulosq; narratum in insulas atlantici maris peti: uilibusq; nauigij circūsutis corio aduei. Nunc certū est in lusitania gigni & in gallecia summa tellure arenosa & coloris nigri. Pondere tantum ea deprehenditur. Interueniunt & minuti calculi: maxime torrentibus sic

QQ

LIBER

cat. Lauant eas arenas metallici: & quod subsidit co-
quunt in fornacibus. Inuenitur & in aurarijs metallis
quæ alutia uocant. Aqua immissa eluente calculos ni-
gros paulum candore uariatos: quibus eadem grauitas
quæ auro. Et ideo in calathis in quibus aurum colligitur
remanent cum eo: postea caminis separantur. Conflati-
q; in album plumbum resoluuntur. Non fit in gallectia
nigrum: cum uicina cantabria nigro tantum abundet.
Nec ex albo argentum: cum fiat ex nigro. Iungi inter se
plumbum nigrum sine albo non potest. Nec hoc ei sine oleo.
Ac ne album quidē secum sine nigro. Album habuit au-
toritatem & iliacis temporibus teste Homero cassi-
riton ab eo dictum. Plumbi nigri origo duplex est. Aut
enim sua prouenit uena: nec quicquam aliud ex se parit: aut
cum argento nascitur: mixtisq; uenis conflatur. Eius qui pri-
mus fuit in fornacibus liquor: stagnum appellatur.
Qui secundus argentum qui remansit in fornacibus: ga-
lena quæ portio est tertia addita uenæ. Hæc rursus con-
flata dat nigrum plumbum deductis partibus duabus.

De stagno & plumbo argentario: & qui-
busdam alijs. Ca. xvij.

Stagnum illitum areis uasis saporē gratio-
sū rem facit: & compescit eruginis uirus: mirum
q; pondus non auget. Specula quoq; ex eo lau-
datissima (ut diximus brundisij temperabantur: donec
argenteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur sta-
gnum addita æris tertia portione candidi in plumbum
album. Fit & alio modo: mixtis albi plumbi nigriq; li-
bris. Hoc nunc aliqui argentarium appellant. Idem &
tertiarium uocāt: in quo duæ nigri portiones sunt: &
tertia albi. Præcium eius in libras. xxx. Et hoc fistulæ
solidantur. Improbiores ad tertiarium additis æquis par-

tibus albi: argentarium uocant: & eo quæ uolunt inco-
quunt. Præcia huius faciunt in pondo. cxxx. In libras
albo per se sincero præcia sunt. xxx. nigro. xvij. Albi na-
tura plus aridi habet. Contraq; nigri tota humida est.
Ideo album nulli rei sine mixtura utile est. Neq; argen-
tum ex eo plumbatur: quoniam prius liquefcit argen-
tum. Confirmantq; si minus albo nigri q̄ satis sit mi-
sceatur: erodi ab eo argentum. Album incoquitur æreis
operibus galliarum inuento: ita ut uix discerni queat
ab argento: eaq; incoctilia uocant. Deinde & argentū
incoquere simili modo cœpere: equorum maxime orna-
mentis iumentorumq; iugis. In alexia oppido reliqua
gloria biturigum fuit. Cœpere deinde & effeda uehicu-
la & petorita exornare. Similiq; modo ad aurea quo-
q; & argentea staticula inanis luxuria peruenit: quæ-
q; in scyphis cerni prodigum erat: hæc in uehiculis atte-
ri cultus uocatur. Plumbi albi experimentum in charta
est: ut liquefactum pondere uideatur non calore rupi-
se. India neq; æs neq; plumbum habet: gemmisq; suis ac
margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fistulas
laminaq; utuntur laboriosius in hispania eruto: tota-
q; per gallias. Sed in britania summo terræ corio adeo
large: ut lex ultro dicatur: ne plus certo modo fiat. Ni-
gri generibus hæc sunt nomina. Iouetanum: caprarien-
se: oleastrense. Nec differentia ulla scoriæ modo sit exco-
cta diligenter. Mirumq; in ijs solis metallis q̄ derelicta
fertilius reuiuiscunt. Hoc uidetur facere relaxatis spira-
mentis ad facietatē infusus aer: æque ut fœminas quas-
dam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum
in betica santarensi metallo quod locari solitum decem
libris per ducentos ante annos: postq̄ oblitteratum
erat. lv. locatum est. Simili modo antonianum. In

QQ 4

LIBER

eadē provincia pari locatione peruenit ad pondo.cccc.
uectigalis. Et mirum aqua addita non liquefcere uafa e
plumbo constat. Eadem in aqua calculus ærensue qua-
drans si addatur uas peruri.

Medicinæ de plumbo: & scoria plumbi:
de molibdena siue galena: de psymythio:
& sandaraca. Ca. xvij.

N medicina per se plumbi usus est cicatrices
i reprimere: adalligatisq; lumborum & renū
parti laminis frigidiore natura inhiberi im-
petus ueneris. Visq; in quiete ueneria sponte naturæ
erūpentia usq; in morbi genus: his laminis Caluus ora-
tor cohibuisse traditur: uiresq; corporis studiorum labo-
re custodisse. Nero (quoniam ita dijs placuit) princeps
lamina pectori imposita sub ea cantica exclamans alen-
dis uocibus demonstrauit rationē. Coquitur ad medici-
næ usus patinis fictilibus substrato sulphure minuto la-
minis impositis tenuibus opertisq; sulphure & ferro
mixtis. Cum coquitur: munienda in eo opere foramina
spiritus conuenit: alioquin plumbi e fornacibus halitus
noxius sentitur & pestillens: & canibus ocissime.
Omniū uero metallorū muscis & culicibus. Quāobrē
non sunt ea tædia in metallis. Quidē in coquendo scobē
plumbi lima quæsitā sulphuri miscent. Alij cærussam
potius quā sulphur. Fit & lotura plurimi usus in me-
dicina: cū seipō teritur i mortarijs plūbeis: addita aqua
caelesti: donec crassescat. Postea supernatans aqua tolli-
tur spongijs: quod crassissimū fuit siccātū diuiditur in
pastillos. Quidā limatū plumbū sicterunt. Quidā etiā
plumbaginē ammiscent. Alij uero acetū: alij uinum: alij
adipē: alij rosam. Quidā in mortario lapideo & maxi-
me thebaico plūbeo pastillo terere malūt. Candidiusq;

fit ita medicamentum. Id autem quod ustum est plumbum lauatut ut stibi & cadmia: potest astringere: sistere: contrahere cicatrices. Vsus enim ex eodem & i oculorum medecamentis: & maxime contra procidentiam eorum: & inanitatem: & ulcerum excrefcentia rimasq; sedis aut hemorrhoidas: & cōdylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cinis autem usti ad ulcera serpentina aut sordita. Eademq; quæ chartis ratio profectus vritur autem in patinis per laminas minutas cum sulphure uersatum rudibus ferreis aut ferulaceis donec liquor mutetur in cinerem. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alij elimatam scobem in fictili crudo coquunt in caminis: donec percoquatur figlinum. Aliqui cærussā miscent pari mensura: aut hordeum: teruntq; ut in crudo dictum est: & præferunt sic tritum plumbū spodio cyprio. Scoria quoq; plumbi i usu est. Optimaq; quæ ad luteum maxime colorem accedit sine plumbi reliquis: aut sulphuris specie & terra carens. Lauatur hæc i mortarijs minutum fracta: donec aqua luteum colorem trahat: & transfunditur in uas purum: idq; sæpius: usq; dum subsidat: quod utilissimum est. Eosdemq; effectus habet quos plumbum: sed acriores. Mirari succurrit experientiam uitæ: ne fæce quidem rerum excrementorumq; fœditate intentata tot modis. Fit & spodium ex plumbo eodem quo ex cyprio ære diximus. Lauatur i linteis raris in aqua cælesti: separaturq; terrenum transfusione: cribratumq; teritur. Quidam puluerem cum pennis detergere malunt: ac terere in uino odorato. Est & molibdena quam alibi galenam uocauimus: plumbi & argenti uena communis. Melior hæc: quanto magis aurei coloris: quantoq; minus plumbosa friabilis & modice grauis. Cocta cum oleo iocineris colorem trahit. Ad

LIBER

hærescit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metal-
licam uocant: Laudatissima quæ in zephyrio fiat. Probā-
tur minime terrenæ minimeq; lapidosæ. Coquuntur lauā-
turq; scoriæ mō. Vsus i lipara ad leniēda refrigerādaq;
ulcera. Emplastrisq; nō alligātur: sed illita ad cicatrice
perducūt in teneris corporibus molliissimisq; partibus.
Cōpositio eius est libris tribus: & cæræ libra una: olei
tribus heminis. Quod in senili corpore cū fracibus ad-
ditur. Tēperatur & cū spuma argēti & scoria plūbi:
ad dysenteria & tenasmū fouēdo calida. Psymmythiū
quoq; hoc est cærussam plūbariæ dant officinæ. Lauda-
tissimū in rhodo. Fit autē ramētis plūbi tenuissimis su-
per uas aceti asperrimi impositis atq; ita distillantibus
Quod ex eo cecidit in ipm acetū arefactū molitur &
cribratur. Iterūq; aceto mixto in pastillos diuiditur:
& in sole siccatur æstate. Fit & alio modo addito in
urceos aceti plūbo obturatos p dies. x. derafoq; cen citū
ac rursus deiecto: donec deficiat materia. Qd dera sum
est teritur & cribratur: & coquitur in patinis: misce-
turq; rudiculis: donec ruffescat: et simile sandaracæ fiat
Dei lauatur dulci aqua: donec nubeculæ oēs eluātur. Sic-
catur similiter postea: et in pastillos diuiditur. Vis eius
eadē quæ supradictis. Lenissima tantū ex oibus præterq;
ad cādorē foeminarū adhibetur. Est autē letalis potus: si-
cut spuma argenti. Postea cærussa ipa si coquatur rufe-
scit. Sādaracæ quoq; ppemodū dicta natura est. Inue-
nitur aut et in aurarijs & in argentarijs metallis: me-
lior quo magis ruffa: quoq; magis uirus redolens: ac pu-
ra friabilisq; valet purgare: sistere: excalfacere: perro-
dere. Summa eius dos septica. Explet alopecias ex aceto
illita. Additur oculorum medicamentis. Fauces purgat
eū melle sumpta. Vocē lymphidā ac canorā facit. Suspi

riosis tussitibusq; incūde medetur cū resina terebinthia
 ī cibo sumpta. Suffita quoq; cū cædro: ipso nidore eis me-
 detur. Et arsenicū ex eadē materia. Q d optimū: colo-
 ris ē ī auro excellētius. Q d uero pallidius aut sandara-
 cæ similis ē: deterius existimatur. Est & tertiū genus
 quo miscetur aureus color sandaracæ. Vtraq; hæc squā-
 mosa. Illud uero siccū purūq; gracili uenarū discursu fis-
 sile. Vis eadē quæ supra: sed acri-or. Itaq; & causticis
 additur & psilothris. Tollit & pterygia digitorū car-
 nesq; nariū: & cōdilomata: & quicquid excrescit. To-
 retur: ut ualidius p̄sit in noua testa: donec mutet colorē

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS
 HISTORIAE LIB. XXXV. PROOEMIUM

Honos picturæ & imaginum.

ET ALLORVM QVIBVS OPES
 constant: adnascantium quoq; eis nati-
 ra indicata propemodum est: ita conne-
 xis rebus ut in cōsa medicinæ silua: &
 officinarum tenebræ: & morosa cælā
 di pingendiq; ac tingendi subtilitas: simul dicerentur:
 Restant terræ ipsius genera lapidumq;: uel numerosio-
 res arariæ: plurimis singula a græcis præcipue uolumini-
 bus tractata. Nos in ijs breuitatem sequemur utilez insti-
 tuti modo: nihil necessarium aut naturale omittentes.

Honos picturæ.

Ca. i.

Rimumq; dicemus quæ restant de pictura ar-
 te quondam nobili: tunc cum expeteretur a re-
 gibus populisq; & alios nobilitate: quos esset
 dignatā posteris tradere. Nūc uero in totū marmoribus
 pulsatur: quidē & auro: nec tātū ut pietes toti opiātur
 uerrum & inter afo marmore: uermiculatisq; ad effi-

QQ iiij

LIBER

gies rerum & animalium crustis. Nō placent iam abaci: nec spacia montis in cubiculo delatentia. Cœpimus & lapidem pingere. Hoc Claudij princeipatu inuentum Neronis uero maculas quæ non essent in crustis inferendo unitatem uariare: ut ouatus esset Numidicus: ut purpura distingueretur Sinadicus inuenit: qualiter illos nasci optarent delitiæ: montium hæc subsidia deficientiū. Nec cessat luxuria id agere: ut quamplurimum incendijs perdat.

Honos imaginum:

Ca. ij.

Maginum quidem pictura: q̄ maxime similes
i in æuum propagabantur figuræ: quod in totum exoleuit. Aerei ponuntur clypei: argenteæ facies: surdo figurarum discrimine statuarum capita p mutantur. Vulgatis iam pridem salibus etiam carminū: adeo materiam malunt conspici omnes q̄ se nosci. Et inter hæc pinacothecas ueteribus tabulis cōsuunt: alienasq; effigies colunt: ipsi honorem non nisi in præcio ducentes: ut frangat hæres: furis detrahat laqueus. Itaq; nullius effigie uiuente: imagines pecuniæ nō suas relinquūt idem palestras athletarum imaginibus: & ceromata sua exornant. & uultus Epicuri per cubicula gestant: ac circumferunt secum. Natali eius uicesima luna sacrificant: feriasq; omni mense custodiunt: quas ichadas uocant: ii maxime qui se ne uiuentes quidem nosci uolunt. Ita est profecto: artes desidia perdidit: & quoniam animorum imagines non sunt: negliguntur etiam corporum. Aliter apud maiores in atrijs hæ erant: quæ spectarentur: non signa externorum artificum: nec æra aut marmora. Expressi cæra uultus singulis disponebantur armarijs: ut essent imagines: quæ comitarētur gentilia funera. Sēp q; defuncto aliquo: totus aderat familiæ eius

¶ Unq̄ fuerat populus. Stēmata uero lineis discurrebant
ad imagines pictas. Tablina codicibus iplebantur: &
monumentis rerū i magistratu gestarū. Aliæ i foribus:
& circa limina animorum ingentium imagines erant:
affixis hostium spolijs: quæ nec emptori refringere lice-
ret: quæ etiam dominis mutatis: domus ornāmēta erāt.
Eratq; hæc stimulatio summa & ingens exprobranti-
bus tectis quotidie imbellem dominum intrare in alie-
nū triumphū. Extat Messallæ oratoris indignatio: quæ
phibuit inseri genti suæ bleuinorum alienā imaginem.
Similis cā Messallæ seni exp̄ssit uolumina illa: quæ de
famijs cōdidit: cū Scipionis Pōponiani transisset atriū
uidissetq; adoptione testamentaria Saluitonis: hoc enī
ei fuerat cognomen. Africanorū dedecore notam irrepē-
tem Scipionum nomini. Sed pace Messallarum dixisse li-
ceat etiam mentiri clarorū imagines: erat aliquis uirtu-
tum amor: multoq; honestius q̄ mereri: ne quis suas ex-
peteret. Non est p̄tereundum & nouitium inuentū. Si-
quidem nō solum ex auro argentoue aut certe ex ære i bi-
bliothecis dicantur illi: quorū immortales animæ in ijs-
dem locis ibi loquuntur: quinimo etiam quæ nō sunt fin-
gūtur: pariuntq; desideria non traditi uultus: sicut i Ho-
mero euenit: quo maius (ut equidem arbitror) nulluz est
fœlicitatis specimen: quam sp̄ omnes scire cupere qualis
fuerit aliquis. Asini Pollionis hoc romæ inuentum: qui
primus bibliothecaz dicando: ingenia hominū rempubli-
cam fecit. An priores cœperint alexandriæ & pergami
reges: qui bibliothecas magno certamine instituire nō fa-
cile dixerim. Imaginū amore flagrasse quondaz testes
sunt: & Atticus ille Cicerōis: edito de ijs uolumine: &
M. Varro benignissimo inuento insertis uoluminū suorū
fœcunditati non nominibus tantum septingentorum il-

LIBER

lustrum: sed & aliquo modo imaginibus: non passus i
tercidere figuras: aut uetustatem æui contra homines ua
lere inuentione muneris: etiam dijs inuidiosus: quando
immortalitatem nō solum dedit: uerum etiam in omnes
terras misit: ut præsentem esse ubiq; & claudi possent.

Quando primum clipei imaginum publice: quando
in domibus positi: & de picturæ initijs: & mono
chromatō: & primis pictoribus: & antiquitate pi
cturarum in italia.

Ca. iij.

T hoc quidem alienis ille p̄stitit. Suorum uero
e clipeos in sacro uel publico priuatiz dicere pri
mus instituit (ut reperiō) Ap. Claudius: qui cō
sul cum seruilio fuit anno urbis. cclix. Posuit enī in Bel
lonæ æde maiores suos: placuitq; in excelsō spectari &
titulos honorum legi. Decora res utiq; si liberorum tur
bæ paruulis imaginibus æmulum aliquem. sobolis pari
ter ostendant. Quales clipeos nemo non gaudens fauēs
q; aspicit. Post eum. M. Aemilius collega in consulatu.
Q. Lutatij non in basilica modo æmilia uerum & do
mi suæ posuit: id quoq; martio exemplo. Scutis enī qua
libus apud Troiam pugnatum est: continebantur imagi
nes. Vnde & nomen habuere clipeorum: non ut peruer
sa grāmaticorum subtilitas uoluit a cluendo. Origo ple
nam uirtutis faciē reddi in scuto cuiusq; qui fuerit usus
illo. Pœni ex auro factitauerē & clipeos & imagines:
secumq; in castris tulere. Certe captis eis talem. Asdruba
lis inuenit. Q. Martius Scipionum in hispania ultor. Is
q; clipeus supra fores capitoline ædis usq; ad incandiu
primum fuit. Maiorum quidem nostrorum tanta securi
tas in ea re annotatur: ut. L. Manlio. Q. Fuluiō cons. an
no urbis quingetesimo. lxxv. M. Aufidiū tutelæ capito
lij redemptor docuerit patres argenteos esse clipeos: qui

pro æreis per aliquot iam lustra assignabantur. De picturæ initijs incerta nec instituti operis quæstio est. Aegyptij sex milibus annorum apud ipsos inuentam prius q̃ in græciam transfret: affirmant. Vana prædicatione ut palam est. Græci autem alij apud sycionez: alij apud corinthios repertam: omnes ab umbra hominis lineis circumducta. Itaq; talem primam fuisse. Secundam singulis coloribus & monochromaton dictam: postq̃ operosior inuenta erat: duratq; talis etiamnum. Inuentam linearem dicunt a Phylacle ægyptio uel Cleã e corinthio Primi exercuere Ardices corinthius: & Selephanes sycyonius sine ullo etiamnum colore. Iam tamen spargentes lineas intus. Ideo & quos pingerent ascribere institutum. Primus inuenit eos colores: teste ut ferunt Arato: Cleophantus corinthius. Hunc autem eodem nomine alium fuisse: quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italia Demaratum Tarquinij prisci romani regis patrē fugientem a corintho iniurias Cypseli tyranni: ut mox docebimus. Iam enim absoluta erat pictura etiam i Italia. Extant certe hodieq; antiquiores urbe picturæ ardæ in ædibus sacris: quibus equidem nullas æque miror tam longo æuo durantes in orbitate tecti ueluti recētes. Similiter lanuij ubi atalanta & Helena cominus pictæ sūt nudæ: ab eodem artifice: utraq; excellentissima forma: sed altera ut uirgo: ne ruinis quidem templi cōcussæ. Pōtius legatus Caij principis eas tollere conatus est libidine accēsus: si tectorij natura pmisisset. Durauere & cæteræ antiquiores & ipsæ. Fatebiturq; quisquis eas diligēter estimauerit: nullā artiū celerius cōsumatā: cū iliacis t̃pribus nō fuisse eā appareat. De pictoribus romanis: & qñ primū dignitas picturæ: & qui uictorias suas pictura proposuerunt: & qñ externis picturis dignitas romæ.

Ca. iij.

LIBER

a pud romanos quoq; honos mature huic arti
 contigit. Siquidem cognomina ex ea pictorum
 traxerunt Fabij clarissime gentis: princepsq;
 eius cognominis: ipse ædem salutis pinxit anno urbis cō
 ditæ. ccccl. quæ pictura duravit ad nostram memoriam:
 æde Claudij principatu exusta. Proxime celebrata est in
 foro boario æde Herculis Pacuvij poetæ pictura. Ennij
 sorore genitus hic fuit: clarioremq; eam artem romæ fe
 cit gloria scænæ. postea non est spectata honestis mani
 bus: nisi forte quis Turpilium equitem romanum e Ve
 netia nostræ ætatis belle referat: hodieq; pulchris eius
 operibus Veronæ extantibus. Leua is manu pinxit: quod
 de nullo ante memoratur. Paruis gloriabatur tabellis:
 extinctus nuper in longa senectâ. Aterius Labeo præto
 rius etiam proconsulatu provinciæ Narbonensis functus.
 Sed ea res in risu: & iam contumelia erat. Fuit & præ
 cipuum uirorum non omittendum de pictura celebre con
 silium. Q. Pedius nepos. Q. Pedij consularis triumphæ
 lisq; a Cæsare dictatore cohæredis Augusto dati cum na
 tura mutus eēt eū Messalla orator: ex cuius familia pue
 ri auia erat picturam docendum censuit. Idq; etiā diuus
 Augustus comprobauit. Puer magni pfectus in ea arte
 obiit. Dignatio autē præcipua romæ icreuit (ut existimo)
 a. M. Valerio maximo consule: cum Messalla princeps ta
 bulam picturæ plij: quo carthaginenses & Hieronem in
 sicilia deuicerat: proposuit in latere curiæ hostilæ: anno
 ab urbe condita quadringentesimononagesimo. Fecit hoc
 quidem & L. Scipio. Tabulamq; uictoriæ suæ asiaticæ
 in capitolio posuit. Idq; ægre tulisse fratrem. Africanuz
 tradunt iratum haud immerito: quoniam filius eius illo
 prælio captus fuerat. Non dissimilem offensionem &
 Aemiliani subiit. L. Hostilius Mancinus: qui primus car

thaginem irruperot: situm eius expugnationemq; depi-
ctas proponendo in foro: & ipse assistens populo spe-
ctanti singula enarrando. Qua comitate proximis comi-
tijs consulatum adeptus ē. Habuit & scēna ludis Clau-
dij Pulchri magnam ammirationem picturæ: cum ad te-
gularum similitudinem corui decepti imagine aduola-
rent. Tabulis autem externis auctoritatem romæ fecit
primus omnium. L. Mummius: cui cognomen Achaici ui-
ctoria dedit. Nam cum in præda uendenda res distraxis-
set: & rex Attalus sex millibus sestertium emisset Ari-
stidis tabulam Liberumpatrem continentem: precium
miratus suspicatusq; aliquid in ea uirtutis quod ipse ne-
sciret: reuocauit tabulam Attalo multum querente: &
in cereris delubro posuit. Quam primum arbitror pictu-
ram externam romæ publicatam. Deinde uideo & in fo-
ro positas uulgo. Hinc. M. Crassi oratoris ille lepos agen-
tis subueteribus cum testis compellatus instaret: dic er-
go Crasse qualem me reris? Talem inquit: ostendens in
tabula pictum inficetissime gallum exerentem linguā.
In foro fuit & illa pastoris senis cum baculo: de qua
teutonorum legatus interrogatus quanti eum æstimaret
respondit sibi donari nolle talem uinum uerumq;. Sed p-
cipuam auctoritatem fecit publice tabulis Cæsar dicta-
tor. Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dica-
tis. Post eum. M. Agrippa uir rusticitati quam delitijs
propior. Extat certe eius oratio magnifica & maximo
cuium digna de tabulis omnibus signisq; publicandis.
Quod fieri satius fuisset: quam in uillarum exilia pel-
li. Verum eadem illa toruitas tabulas duas Aiace &
Veneris mercata est a cizicenis. xij. millia pōdo. In ther-
marum quoq; calidissima parte marmoribus incluserat
paruas tabellas: paulo ante cum restringerentur: subla-

LIBER

tas. Super omnes diuus Augustus in foro suo in celeberrima parte posuit duas tabulas: quæ belli pictam faciem habent & triumphum. Idem Castores ac uictoriam posuit: & quas dicemus sub artificum mentione in templo Cæsaris patris. Idem in curia quoque in comitio consecrabat duas tabulas impressit parieti. Nemeam sedentem supra leonem. Palmigeram ipsam astante cum baculo sene. Cuius supra caput tabula bigæ dependet: quam Nicias scripsit se inuississe: tali enim usus est uerbo. Alterius tabulæ admiratio est puberè filium seni patri similem esse: salua ætatis differentia: superuolante aquila draconem complexa. Philochares hoc suum opus esse: testatus est. Immensa uel unam si quis tantum hanc tabulam æstimet: potentia artis: cum propter Philocharem ignobilissimos alioquin Glauconè filiumque eius Aristippum senatus populusque Roma. tot sæculis spectet. Posuit & Tyberius Cæsar minime comis imperator in templo ipsius Augusti: quas mox indicabimus.

Ratio pigendi de pigmentis.

Ca. y.

Actenus dictum sit de dignitate artis morientis. **b** Quibus coloribus singulis primi pinxissent: diximus cum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromate a genera picturæ uocauerint: qui deinde & quæ & quibus temporibus inuenerint: dicemus in mentione artificum: quoniam indicare naturas colorum causa instituti operis prior est. Tandem se ars ipsa distinxit: & inuenit lumen atque umbras differentia colorum alterna uice sese excitante. Deinde adiectus est splendor: alius hic quam lumen: quem quid inter hoc & umbram esset appellauerunt tonon. Commisuras uero colorum & transitus: armogen.

TRIGESIMVSQVINTVS

Fo. 312

De coloribus natiuis & factitijs.

Ca. yi.

Vnt autem colores austeri aut floridi. Vtrū-
 s q; natura aut mixtura euenit. Floridi sunt.
 quos dominus fingenti præstat: minium: ar-
 menium: cynabaris: Chrysocolla: indicum: purpuris-
 sum. Cæteri austeri. Ex omnibus alij nascuntur. Alij fi-
 unt. Nascuntur sinopis: rubrica: parethonium: melinum:
 eretria: auripigmentum. Cæteri finguntur. Primumq;
 quos in metallis diximus. Præterea e uilioribus ochra:
 cæruſſa uſta: ſandaraca: ſandix: ſyricum: atramentum.
 Sinopis inuenta eſt primum in ponto inde nomen a
 ſinope urbe. Naſcitur & in ægypto: balearibus: africa:
 ſed optima in lemno & in cappadocia. Effoſſa & in
 ſpeluncis. Quæ ſaxis adhæſit: exallit. Glebis ſuis colos:
 extra maculoſus. Hacq; uſi ſunt ueteres ad ſplendorem.
 Species ſinopidis tres: rubra: & minus rubens: & in-
 ter has media. Precium optimæ in libras tredecim dena-
 rijs. Vſus ad penicillum: aut ſi lignum colorare libe-
 at. Eius quæ ex africa uenit: octoni aſſes: ciærculum ap-
 pellant. Quæ magis cæteris rubet: utilior abacis. Idem
 premium eius: quæ præſſior uocatur & eſt maxime ſu-
 ſa. Vſus eius ad baſes abacorum. In medicina uero blan-
 dus: emplaſtrisq; & malagmatis ſiue ſicæ compositio-
 ne eius ſiue liquida. Facilis contra ulcera in humore ſi-
 ra: uelut oris: ſedis. Alium ſiſtit infuſa fœminarum
 profluuiâ pota denarij pondere. Eadem aduſta: ſicæ:
 ſabricias oculorum: uino maxime. Rubricæ genus in
 ea uoluere intelligi quidam ſecundæ auctoritatis. Pal-
 mam enim lemnix dabant: minio proximam. Hæc eſt
 antiquis multum celebrata cum inſula in qua naſci-
 tur. Nec niſi ſignata uenundabatur: unde & ſphra-
 gidem appellauere. Hac miniū ſublinunt: adulterâtq;.

LIBER

In medicina præclara res habetur. Epiphoras enim oculorum mitigat & dolores circumlita. Aegylopias manare prohibet. Sanguinem reiicientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & contra lienum rhenumq; vitia & purgationes foeminarum. Item & contra venena & serpentium ictus terrestrium marinorumq;. Omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus fabris utilissima ægyptia & africana: quoniam maxime sorbentur. Picturis autem apta nascitur & in ferrarijs metallis. Ex ea fit ochra: exusta rubrica in ollis novis luto circumlitis. Quo magis arsit in caminis hoc melior. Omnis autem rubrica siccatur. Ideoq; & emplastris convenit: igni etiam sacro. Sinopidis ponticæ selibra silis lucidi libris. x. & melini græciensis duabus mixtis: tritisq; una per dies. xij. leucophorum fit: hoc est glutinum auri cum inducitur ligno. Parethonion nomen loci habet ex ægypto: spumam maris esse dicunt solidatam cum limo: & ideo conchæ minutæ inveniuntur in eo. Fit & increta insula atq; cyrenis. Adulteratur Romæ creta cimolia decocta conspissataq;. Precium optimo in pondo sex librarum e candidis coloribus pinguißimum: & tectorijs tenacißimum: propter leuorem. Melinum candidum & ipsum est. Optimus in meto insula. In samo quoq; nascitur. Sed eo non utuntur pictores propter nimiam pinguitudinem. Accubantes effodiunt ibi inter saxa uenas scrutantes. In medicina eundem usum habet quem eretria creta. Præterea linguam tactu siccatur. Pilos detrahit & mitigat. Precium in libra sestertijs singulis. Est & colos tertius e candidis cærußæ: cuius rationem in plûbi metallis diximus. Fuit & terra per se in theodoti fundo inuenta smyrnæ: qua ueteres ad nauium picturas utebantur. Nunc omnis ex plûbo & aceto fit: ut

diximus. Vsta casu reperta incendio pyræ: cerussa in or-
cis cremata. Hac primus usus est Nicias supradictus.
Optima nunc asiatica habetur: quæ & purpurea ap-
pellatur. Preciū eius in libras æris. v. Fit & Romæ cre-
mato file marmoroso & restincto aceto. Sine ista non
fiunt umbræ. Eretria terræ suæ habet nomen. Hac nico-
machus & parrhasius usi refrigerat emolitiq;. Explet
vulnera si coquatur: ad siccanda præcipue utilis & ca-
pitis doloribus: & ad depræhēdenda pura. Subesse enī
ea intelligitur: si ex aqua illita non arefcat. Sandaracā
& ochrā Iuba tradit in insula rubri maris topazio na-
sci. Sed inde non peruehūtur ad nos. Sandaraca quo mo-
do fieret: diximus. Fit adulterina & ex cæruſſa in for-
nace cocta Colos esse debet flammens. Præciū in libras
asses quini. Hæc si torreatur: æqua parte rubrica ammix-
ta sandycem facit. Quanq̃ animaduerto Virgilium
existimasse herbam id esse: illo uersu.

Sponte sua sandix pascentes uestiet agnos.
Preciū in libras dimidiū eius quod sandaracæ. Nec sunt
alii colores maioris ponderis. Inter facticios est & sy-
ricum: quo miniū sublini diximus. Fit autē sinopide &
sandyce mixtis. Atramentum quoq; inter facticios erit:
q̃q̃ est & terra geminæ originis. Aut enim falsuginis
modo emanat: aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc
probat. Inuenti sunt pictores qui e sepulchris carbo-
nes infectos effoderent. Sed importuna hæc oīa ac noui-
tia. Fit enim & fuligine pluribus modis: resina uel pi-
ce exustis. Propter quod officinas etiam edificauere: fu-
mum eū nō emittētes. Laudatissimū eodē modo fit e tæ-
dis. Adulteratur fornaciū balnearūq; fuligine: quo ad
uolumina scribēda utūtur. Sunt & qui uini facē sicca-
tā excoquāt: affirmātq; si ex bono uino fax fuerit: indi-

RR

ei speciem id atramentum præbere Polygnotus & My-
 con celeberrimi pictura athenis e uinaceis fecere: trygi-
 non appellant. Apelles cōmentus est ex ebore cōbusto
 facere: quod elephantū uocant. Apportatur & indicū
 ex india: inexplorata adhuc inuentionis mihi. Fit etiā
 apud inspectores ex flore nigro: qui adhærescit æreis cor-
 tinis. Fit & e tædis ligno combusto tritisq; in morta-
 rio carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura: sed ex ijs
 non fit. Omne autē atramentū sole perficitur. Librariū
 & tectorium glutino ammixto. Quod autē aceto lique-
 factum est: ægre eluitur. E reliquis coloribus quos a do-
 minis dari diximus propter magnitudinem p̄cij ante
 omnes est purpurissimum e creta argētaria cum purpuris
 pariter tinguitur: bibitq; eū colorē celerius lanis. Præ-
 cipiū est primū: feruenti atheno rudibus medicamentis
 inebriatum. Proximū egesto eo addita creta in ius idem
 Et quotiens id factum est: leuatur bonitas pro numero
 dilutiore sanie. Quare puteolanum potius laudatur q̄
 tyrium aut gætulicum uel laconicum: unde p̄ciosissimæ
 purpuræ. Causa est q̄ hysgino maxime inficitur: rubrā
 q̄ cogitur sorbere. Viliissimū a canisio. Præcium huic a
 singulis denarijs in libras ad. xxx. Pingentes sandyce
 sublita mox ouo inducentes purpurissimum fulgorē minij
 faciūt. Si purpuram facere malunt: cæruleum sublinūt
 mox purpurissimum ex ouo inducant. Ab hoc maxima au-
 thoritas indico. Ex india uenit arundinū spumæ adhæ-
 rescente limo cum teritur nigrum. Ad in diluendo mix-
 turam purpuræ cæruleiq; mirabilē reddit. Alterum ge-
 nus eius est in purpurarijs officinis innatans cortinis
 & est purpuræ spuma. Qui adulterant uero indicum
 tingunt stercora columbina aut cretam selinusiam uel
 amullariam nitro inficiunt. probatur carbone. Reddit

enim quod sincerum est flammam excellentis purpuræ:
 Et dum fumat odorem maris olet. Ob id quidam e sco-
 pulis id colligi putant. Preciū indico denarij. xx. in li-
 bras. In medicina indicū rigores Et impetus sedat. Sic-
 cat oris ulcera. Armenia mittit quod eius nomine ap-
 pellatur. Lapis est hic quoq; chrysocollæ modo infectus
 Optimūq; est quod maxime uiride est: cōmunicato colo-
 re cū cæruleo. Solebant libræ eius tricenis nūmis taxari
 Inuenta per hispanias arena est similē curā recipiens.
 Itaq; ad denarios senos uilitas redijt. Distat a cæruleo
 candore modico: qui teneriorem hunc efficit colorem.
 Vsum in medicina ad pilos tantū alēdos habet: maxieq;
 in palpebris. Sunt etiam nū nouitij duo colores e uilissi-
 mis uiride quod apianū uocatur: Et quod chrysocollā lu-
 teā mentitur. Ceu parū multa sint mendacia eius. Fit ex
 creta uiridi æstimatū sestertijs in libras. Anullare quod
 uocant candidū est: quo muliebres picturæ illuminan-
 tur. Fit Et ipm ex creta ammixtis uitreis gemmis ex
 uulgi anulis: unde Et anulare dictum.

Qui colores udo non inducantur: Et quibus co-
 loribus antiqui pinxerunt: Et quando primum
 gladiatorum pugnae propositæ sunt. Ca. vij.

X omnibus coloribus cretulam amare: udoq;
 e illini recusant purpurissum: indicū: cæruleū:
 melinū: auripigmentū: appianū. Cærussa cæ-
 ræ tinguntur ijsdem coloribus ad eas picturas quæ in-
 uruntur alieno parietibus genere: sed classibus familia-
 ri. Iam uero Et onerarijs nauibus: quoniam Et pericu-
 la expingimus: ne quis miretur Et rogos pingi. Inuat
 q; pugnatiuros ad mortē aut certe cædem speciose uehi.
 Qua cōtemplatione tot colorum tanta uarietate subit
 antiquitatē mirari. Quattuor coloribus solis immorta-

RR ij

LIBER

lia opera illa fecere: ex albis melino: ex filaceis attico:
 ex rubris sinopi de pontica: ex nigris atramento. Apel=
 les Echion Melanthius Nicomachus clarissimi pictores
 cum tabulae eorū singulae oppidorum uenirent opibus.
 Nunc & purpuris in parietes migrantibus & india
 conferente fluminum suorum limū & draconū & ele=
 phantorū saniem nulla nobilis pictura est. Omnia ergo
 meliora tunc fuere: cum minor copia. Ita est quoniā (ut
 supra diximus) rerum non animi praeiis excubatur. Et
 nostrae aetatis insaniā ex pictura nō mittā. Nero prin=
 ceptus iusserat collosseum se pingi. cxx. pedum in lintheo
 incognitū ad hoc tempus. Ea pictura cum peracta esset
 in marianis hortis: accensa fulmine cum optima hor=
 torum parte conflagrauit. Libertus eius cum daturus
 esset Antij munus gladiatorum publicas porticus inue=
 stituit pictura ut constat: gladiatorū ministrorūq; om=
 nium ueris imaginibus redditis. Hic multis iam saeculis
 summus animus in pictura. Pingi autē gladiatoria mu=
 nera: atq; in publico exponi coepta a C. Terentio Luca=
 no. Isq; duo suo a quo adoptatus fuerat. xxx. paria in
 foro per triduum dedit. Tabulamq; pictam in nemore
 Dianae posuit.

De aetate picturae operum & artificum in=
 dicatura nobilitates. cccv. Ca. viij.

Vnc celebres in ea arte q̄ maxima breuitate
 n percurrā: neq; enim instituti operis est talis
 executio. Itaq; & quosdam uelut in trans=
 cursu & in aliorum mentione obiter nominasse satis
 erit: exceptis operum claritatibus: quae & ipsa conue=
 nient attingi: siue extant: siue intercidere. Non constat
 sibi in hac parte graecorū diligētia q̄ multas post olym=
 piadas celebrādo pictores q̄ statuarios auctores. Primū

q; olympiade nonagesima: cum & phidia ipsum initio
pictorem fuisse tradatur: clipeūq; athenis ab eo pictum
præterea in confesso fit octogesimatertia fuisse Paneū
fratrē eius: qui clipeū intus pinxit Elide Mineruæ: quā
fecerat Colotes Phidiæ discipulus: & in faciēdo Tōue
olympio adiutor. Quid? q; in cōfesso perinde est Bular
chri pictoris tabula: in qua erat magnetum præliū: a
Candaule rege lydiæ heraclidarum nouissimo: qui &
Myrsilus uocitatus est: repensam auro? Tanta iam di-
gnatio picturæ erat. Id circa ætatem Romuli acciderit
neesse est: duo enim de uicesima olympiade interiit Cā-
daules: aut ut quidam tradunt eodem anno: quo Romu-
lus: nisi fallor: manifesta iam tum claritate artis adeo
absolutiore. Quod si percipitur: neesse est simul appa-
reat multo uetustiora principia esse: eosq; qui mono-
chromata pinxerunt: quorū ætas non traditur. Aliquan-
to ergo ante fuisse Hygiemonem Monochromadam: quē
primus in pictura marem fœmināq; discreuit. Fumarū
atheniensem figuras omnes imitari ausum. Quiq; in-
uenta eius excoluerit Cimonē Cleoniæ. Hic Catagrapha
inuenit: hoc est obliquas imagines & uarie formare
uultus respicientes suspicientesue: & despicientes. Arti-
culis etiam membra distinxit. Venas protulit: præterq;
in ueste rugas & sinus inuenit. Paneus quidem frater
phidiæ etiam prælium atheniensium aduersus persas
apud marathonem factum pinxit. Adeo iam colorum
usus increbuerat: adeo ars perfecta erat: ut in eo prælio
iconicos duces pinxisse tradatur: atheniensium Mil-
ciadem: Callimachum: Cynegirum Barbarorum Da-
rium. Thyssaphernem.

Primum picturæ certamen: & qui primi pe-
nicullo pinxerunt.

Ca. ix.
RR iij

LIBER

9 Vinimmo certamen picturæ etiam florente
 eo institutū est corinthe ac delphis. Primusq;
 omnium certauit cum Timagora chalcidense
 superatusq; est ab eo pythis: quod & ipsius Timagoræ
 carmine uetusto apparet: chronicorū errore non dubio.
 Alij quoq; post hos clari fuere nonagesima olympiade:
 sicut Polignotus Thasius: qui primus mulieres lucida
 ueste pinxit: capita earū mitris uersicoloribus operuit:
 plurimūq; picturæ primus contulit. Siquidem instituit
 os adaperire: dentes ostendere: uultū: ab antiquo rigore
 uariare. Huius est tabula in porticu Pompeij: quæ ante
 curiam eius fuerat. In qua dubitatur ascendentem icum
 clipeo pinxerit: an descendente. Hic delphis ædē pinxit.
 Hic & athenis porticum quæ pœcile uocatur gratuito
 cū partē eius Mycō mercede pingeret. Vnde maior huic
 auctoritas. Siquidē amphictiones: quod est publicū græ-
 ciæ consilium: hospicia ei gratuita decreuere. Fuit alius
 Mycon qui minoris cognomine distinguitur: cuius filia
 Timarete & ipsa pinxit. Nonagesima autem olympia-
 de fuere Aglaophon Cephisodorus Phrylus Euenor pa-
 ter parrhasij & pceptor maximi pictoris: de quo suis
 annis dicemus. Omnes hi iam illustres: nō tamē in quibus
 hæere expositio debeat: festinās ad lumina artis: in qui-
 bus primus refulsit. Apollodorus atheniensis nonagesi-
 matertia olympiade. Hic primus species exprimere in-
 stituit: primusq; gloriā penicillo iure cōtulit. Eius est sa-
 cerdos adorans: & Ajax fulmine incensus: qui perga-
 mi spectatur hodie. Neq; ante eum tabula ullius osten-
 ditur: que teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas zen-
 sis heracleotes intrauit olympiadis nonagesimæ quintæ
 anno quarto: audentemq; iam aliquid penicillum (de
 hoc enim adhuc loquimur) ad magnā gloriā perduxit.

A quibusdā falso i octogesima nona olympiade positus:
 cum fuisse necesse est Demophilum hymereum: & Ne
 sem thasium. Quoniam utrius eorum discipulus fue-
 rit: ambigitur. In eum Apollodorus supradictus uersus
 fecit. Artem ipsis ablatam. zeus in ferre secū. Opes quo-
 q; tantas acquisiuit: ut in ostentatione earum olympiæ
 aureis litteris in palliorum tesseris intextum nomen su-
 um ostentaret. Postea donare opera sua instituit: q; ea
 nullo satis digno precio permutari posse diceret: sicuti
 Alcmenam agrigentinis: pana Archelao. Fecit & peno-
 lopem: in qua amores pinxisse uidetur: & Athletam.
 Adeoq; sibi in illo placuit: ut uersum subscriberet cele-
 brem ex eo inuisurum aliquem facilius q; imitaturum.
 Magnificus est Iuppiter eius in throno astantibus dijs
 Et Hercules infans dracones strangulans Alcmena ma-
 tre coram pauente: & amphytrione. Depræhenditur ta-
 men zeus grandior in capitibus articulisq; alioquin tā-
 tus diligentia: ut agrigentinis facturum tabulam: quaz i
 templo Iunonis lacinia publice dicarent: inspexerit uir-
 gines eorum nudas: & quinq; elegerit: ut quod in quaq;
 laudatissimum esset: pictura redderet. pinxit: & mona-
 cromata ex albo: æquales eius & æmuli fuere Timan-
 thes: androcydes: Eupōpus. Parrhasius De quibus p
 picturā deceptis: & qd difficilimū i pictura. Ca. x.
 Escendisse hic cum zeuside in certamen tradi-
 d tur. Et cū ille detulisset uias pictas tāto suc-
 cessu: ut scenā aues aduolarent: ipse detulisse
 liteū pictū traditur: ita ueritate representata: ut zeus ali-
 tū iudicio timēs flagitaret tādē remoto linteo ostēdi pi-
 cturā: atq; itellecto errore cōcederet palmā ingenuo pu-
 dore: quoniā ipse aues fefellisset: Parrhasius aut se artifi-
 cē. Fertur & postea zeus pinxisse puerum uias ferētē:

RR iiii

LIBER

ad quas cum aduolarent aues: eadem ingenuitate proces-
 sit iratus operi: & dixit uias melius pinxi q̄ puerum.
 Nam & si hoc consumassem: aues timere debuerant. Fe-
 cit & figlina opera: quæ sola in ambracia relicta sunt:
 cum inde musas Fuluius nobilior romam trãfferet: zen-
 sidis manu Romæ Helena est in philippi porticibus: et
 i cõcordiæ delubro Marsyas religatus. Parrhasius ephē-
 sinatus: & ipse multa constituit. Primus symmetriam
 picturæ dedit. Primus argutias uultus elegantiam capil-
 li: uenustatem oris confessione artificum in lineis extre-
 mis palmam adeptus. Hæc est in pictura summa subtili-
 tas. Corpora enim pingere & media rerum: est quideꝫ
 magni operis: sed in quo multi gloriam tulerint. Extre-
 ma corporum facere: & desinentis picturæ modum in-
 cludere: rarum in successu artis inuenitur. Ambire enim
 debet se extremitas ip̄a: & sic desinere: ut p̄mittat alia
 posse: ostendatq; etiam quæ occultat. Hanc ei gloriam
 cõcessere Antigonus & Xenocrates: qui de picturis scri-
 psere: p̄dicantes quoq; non solum confitentes. Alia mul-
 ta graphidis uestigia extant in tabulis ac membranis:
 ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamen ui-
 detur sibi comparatus in medijs corporibus exprimen-
 dis. Pinxit & demonem atheniensium argumento quo-
 q; ingenioso. Volebat nanq; uarium: iracundum: iniustū
 inconstantem. Eundem uero exorabilem: clamentē: mi-
 sericordem excelsum: gloriosum: humilem: ferocem: fuga-
 cemq;: & omnia pariter ostendere. Idem pinxit &
 Thesea qui Romæ in capitolio fuit. Et Nauarchum tho-
 racatum. Et in una tabula quæ est rhodi. Meleagrum:
 Herculem: Persea. Hæc ibi ter fulmine ambusta: ne obli-
 terata hoc ipso miraculum auget. Pinxit & Archigal-
 lum: quam picturam amauit Tiberius princeps: atque

ut auctor est Decius eculeo. lx. sestertijs æstimatam cubi-
culo suo inclusit. pinxit & Cressam nutricem: infantez-
q; in manibus eius. Et philiscum & liberū patrem astā-
te uirtute: & pueros duos: in quibus spectatur securitas
& simplicitas ætatis. Item sacerdotem astante puero cū
acerra & corona. Sunt & duæ picturæ eius nobilissi-
mæ hoplitides. Alter in certamine ita decurrens: ut suda-
re uideatur. Alter arma deponens ut anhelare sentiatur.
Laudatur & Aeneas Castorq; ac pollux in eadez tabu-
la. Item Thelephus Achilles: Agamennon: Vlixes fœcū-
dus artifex. Sed quo nemo insolentius & arrogantius
sit usus gloria artis. Nam & cognomina usurpauit ab-
rodiatum se appellando: alijsq; uerbis principem artis
& eam ab se consumatam. Super omnia Apollinis se ra-
dice ortum: & Herculem quem lyndi fecerat talem a se
pictum: qualem sæpe in quiete uidisset. Ergo magnis suf-
fragijs superatus a Timanthe est sami in Aiace: armorū
quoq; iudicio Herois nomine id se moleste ferre dicebat:
q̄ iterum ab indigno uictus esset. Pinxit & in minori-
bus tabellis libidines eo genere & petulantibus iocis se
reficiens. Nam Timanthi uel plurimum affuit ingenij.
Eius enim est Iphigenia oratorum laudibus celebrata.
Qua stante ad aras peritura cum mœstos pinxisset om-
nes: præcipue patrum cum tristitiæ omnem imaginem
consumpsisset: patris ipsius uultum uelauit: quem digne
non poterat ostendere. Sunt & alia ingenij eius exem-
plaria ueluti Cyclops dormiens in paruula tabula. Cu-
ius & sic magnitudinem exprimere cupiens pinxit iux-
ta satyros thyrso pollicem eius metientes: atq; in omni-
bus eius operibus intelligitur plus semper q̄ pingitur. Et
cum ars summa sit: ingenium tamen ultra artem est. Pin-
xit & heroa absolutissimi operis: arte ipsa complexus

LIBER

uīres pingendi: quod opus nunc romæ in templo Pacis
 est. Euxinidas hac ætate docuit Aristidem præclarum ar
 tificem. Eupompus pamphilum apellis præceptorez. Est
 eupompi uictor certamine gymnico palmam tenens. Ip
 sius auctoritas tanta fuerit: ut diuiserit picturam in gene
 ra tria: quæ ante eum duo fuere helladicum & asiticuz:
 asiticum appellabant propter hunc qui erat sycionius.
 Dimisso helladico tria facta sunt. Ioniciuz: sycionum: at
 ticum. Pamphili pictura est cognatio & prælium ad
 phliuntem & uictoria atheniensium. Itē Vlyxes in ra
 te. Ipse macedo natione: sed primus in pictura omnibus
 litteris eruditus præcipue arithmetice & geometricæ: si
 ne quibus negabat artem perfici posse. Docuit neminem
 minoris talento annis decem: quam mercedem & Apel
 les & Melantiuz ei dedere. Et huius auctoritate effectuz
 est sycione primum: deinde & in tota gracia: ut pueri
 ingenui ante omnia graphicam: hoc est picturam in bu
 xo docerentur: recipereturq; ars ea in primum gradum
 liberalium. Semper quidem honos ei fuit: ut ingenui eaz
 exerarent: mox ut honesti perpetuo interdicto: ne serui
 tia docerentur. Ideo neq; in hac neq; in toreutice ullius
 qui seruierit opera celebrantur. Clari etiam antesima sep
 tima olympiade extitere Echion & Therimachus. Echio
 nis sunt nobiles picturæ Liberpater: item tragœdia &
 comœdia. Semiramis ex ancilla adipiscens regnum: anus
 lampadas præferens. & noua nupta uerecundia notabi
 lis. Verum & omne prius genitos futurosq; postea su
 perauit. Apelles eo usq; olympiade antesima. xij. in pi
 ctura prouectus: ut plura solus prope q̄ cæteri omnes cō
 tulerit: uoluminibus editis quæ doctrinam eam conti
 nent. Præcipua eius in arte uenustas fuit: cum eadez æta
 te maximi pictores essent: quorum opera cum ammira=

retur collaudatis omnibus: deesse ijs unam illam uenere-
rem dicebat: quam græci charita uocant. Cætera omnia
contigisse. Sed hac soli sibi neminem parem. Et aliã glo-
riam usurpauit: cum Prothogenis opus immensi laboris
ac curæ supra modum anxie miraretur. Dixit enim om-
nia sibi cum illo paria esse: aut illi meliora: sed uno se
præstare: q̃ manum ille de tabula nesciret tollere: memo-
rabili præcepto: nocere sæpe nimiam diligentiam. Fuit
autem non minoris simplicitatis quam arti. Nec credebatur
amphioni de dispositione: nec Asclepiodoro de mensu-
ris: hoc est quanto quid a quo distare deberet. Scitum
est inter Prothogenem & eum quod accidit. Ille rho-
di uinebat. Quo cum apelles annauigasset: audius co-
gnosendi opera eius fama tantum sibi cogniti: conti-
nuo officinam petijt. Aberat ipse: sed tabulam magnæ
amplitudinis in machina aptatam picturæ anus una cu-
stodiebat. Hæc prothogenem foris esse respondit: interro-
gauitq; a quo quæsitum diceret. Ab hoc inquit Apelles
areptoq; peniculo lineam ex colore duxit summæ tenui-
tatis per tabulam. Reuerso prothogeni quæ gesta erant
anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatus
subtilitatem dixisse: Apellem uenisse. Non enim cadere
in alium tam absolutum opus. Ipsum tunc alio colore te-
nuiore lineam in ipsa illa duxisse: præcepisseq; abeun-
tem si redisset ille: ostenderet: adijceretq; hunc esse quem
quæreret: atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles: sed
uinci erubescens: tertio colore lineas secuit: nullum
relinquens amplius subtilitati locum: at Prothoge-
nes uictum se confessus in portum deuolauit: hospi-
tem quærens. Placuitq; sic eam tabulam posteris tra-
di: omnium quidem: sed artificum præcipue miraculo.
Cōsumptā eā constat priore incendio domus Cæsaris in

LIBER

palatio. Auide ante a nobis spectatam spatiosiore ampli-
tudine: nihil aliud continentem q̄ lineas uisum effugien-
tes. Inter egregia multorum opera inani similem & eo
ipso allicientem omniq; opere nobiliorem. Apelli fuit
alioquin perpetua consuetudo nunquam tam occupatam
diem agendi: ut non lineam ducendo exerceret artem: qd̄
ab eo in proverbiū uenit. Idem perfecta opera propo-
nebat in pergula transeuntibus: atq; ipsam tabulam la-
tens: uitia quæ notarentur asculabat: uulgum diligentio-
rem iudicem q̄ se præferens. Feruntq; a sutore reprehen-
sum q̄ in crepidis una intus pauciores fecisset ansas. Eo-
dem postero die superbe emendationem pristinae ammo-
nitionis cauillante circa crus indignatum prospexisse:
denunciantem ne supra crepidam sutor iudicaret: quod
& ipsum in proverbiū uenit. Fuit enī & comitas il-
li: propter quam & gratior alexandro magno erat: fre-
quenter in officinam uentitanti. Vnde ut iam diximus:
ab alio pingi se uetuit inueterato edicto. Sed & in offi-
cina imperite multa differenti silentium comiter suade-
bat: rideri eum dicens a pueris qui colores tererent. Tan-
tum auctoritatis & iuris erat & in reges alioquin ira-
cundum. Quamquam alexander ei honorem clarissimo
præbuit exemplo. Namq; cum dilectæ sibi ex pallacis su-
is præcipue nomine Campaspen nudam pingi ob ammi-
rationem formæ ab Apelle iussisset: eumq; cum paret: a-
ptum amore sensisset: dono dedit eam. Magnus animo
maior imperio sui: nec minor hoc facto quaz uictoria ali-
qua. Quippe se uicit: nec thorum tantum suum: sed etiaz
affectum donauit artifice: ne dilectæ quidez respectu mo-
tus ut quæ modo regis fuisset modo pictoris esset. Sunt
qui uenerem Anadyomenen illo pictam exemplari pu-
tant. Apelles & i æmulis Benignus Prothogeni digna-

tionem primus rhodi cōstituit. Sordebat ille suis: ut ple-
runq; domestica. Percontantiq; quanti licitaretur opera
effecta: paruum nescio quid dixerat. at ille quinquagenis
talentis poposcit: famamq; disperfit se emere: ut pro su-
is uenderet. Ea res concitauit rhodios ad intelligendum
artificem: nec nisi augentibus precium cōcessit. Imaginum
ille similitudines adeo indiscrete pinxit: ut incredibile
dictū appion grammaticus scriptum reliquerit: quendā
ex facie hominum ad diuinantem: quos Metoposcopus
uocant ex ijs dixisse aut futuræ mortis annos aut præte-
ritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cū Pto-
lomeo: quo regnante alexandriam ui tempestatis expul-
sus subornato fraude æmulatorum Plano regio inuitatus
ad regis cœnam uenit. Indignantiq; Ptolomæo: & uo-
catores suos ostendenti ut diceret a quo eorum inuitatus
esset: arepto carbone extincto e foculo: imaginem in pa-
riete deliniauit: agnoscente uultuz Plani Rege ex inchoa-
to protinus. pinxit & Antigoni regis imaginem altero
lumine orbam primus excogitata ratione uitia condendi
obliquam nāq; fecit: ut quod corpori deerat: picturæ po-
tius deesse uideretur. Laniumq; ea in parte a facie osten-
dit: quam totam poterat ostendere. Sunt inter opera eius
expirantium imagines. Quæ autem nobilissima sint: nō
est facile dictū. Venerem exeuntem e mari diuus augu-
stus dicauit in delubro patris Cæsaris: quæ anadyomene
uocatur: uersibus græcis tali opere dum laudatur uicto:
sed illustrato. Huius enim inferiorem partem corruptaz
qui reficeret: non poterat inueniri. Verum ipsa iniuria
cessit in gloriam artificis consenuit hæc tabula carie:
Aliamq; pro ea Nero in principatu substituit suo Doro-
thei manu: Apelles inchoauerat aliam Venerem cois: su-
peraturus etiam suam illam priorem. Inuidit mos pacta

LIBER

parte: nec qui succederet operi ad præscripta liniamenta inuentus est. Pinxit & Alexandrum magnum fulmen tenentem in templo ephesiæ Dianæ. xx. talentis auri. Digi-
 giti eminere uidentur: & fulmen extra tabulam esse. Sed legentes meminerint: omnia ea constare quattuor co-
 loribus. Immanæ tabulæ precium accepit aureos mensu-
 ra non numero. Pinxit & Megabyzi sacerdotis Dianæ ephesiæ pompam: Clitum Equo ad bellum festinantem: & ei galeam poscenti armigerum porrigentem. Alexā-
 drum & Philippum quotiens pinxerit: enumerare su-
 peruacuum est. Mirantur eius Abrohem samij & Me-
 nandrum regem carie rhodij. Item anceum. Alexādriæ
 Gorgosthenem Tragædum. Romæ Castorem & pollu-
 cem cum uictoria & Alexandro magno. Item belli ima-
 ginem restrictis a tergo manibus Alexandro in curru
 triumphante. Quas utraq; tabulas diuus Augustus in
 fori sui partibus celeberrimis dicauerat simplicitate mo-
 derata. Diuus Claudius pluris æstimauit. In utrisq; exci-
 sa facie Alexandri diui augusti imaginem subdere. Eius-
 dem arbitrantur manu esse & in antoniæ templo Her-
 culem auersum: ut quod est difficillimum faciem eius
 ostendat uerius pictura quam promittat. Pinxit & He-
 roa nudum: eaq; pictura naturam ipsam prouocauit. Est
 & equus eius sine fine dictus in certamine quod iudici-
 um ad multas quadrupedes prouocauit ab hominibus.
 Namq; ambitu æmulos præualere sentiens singulorum
 picturas inductis equis ostendit: apellis tantum equo
 adhinuere: idq; postea semper illius experimentum ar-
 tis ostentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduer-
 sus persas: Archelaum cum uxore & filia Antigonom
 thorachatum cum equo incedentem. Peritiores artis præ-
 ferunt omnibus eius operibus eundem regem sedentem

in equo. Dianam sacrificantium uirginum choro mixtā.
quibus uicisse Homeri uersus uidetur idipsum scribentis.
Pinxit & quæ pingi non possunt tonitrua: fulgetra:
fulguraq; bronten: astrapen: ceraunobolon appellant.
Inuenta eius & cæteris eius profuere in arte. Vnum
imitari nemo potuit: quod absoluta opera atramento il
linebat ita tenui: ut idipsum percussu claritates oculo
rum excitaret: custodiretq; a puluere & sordibus: ad
manum intuenti demum appareret. Sed & tum ratio=
ne magna: ne colorum claritas oculorum aciem offen=
deret ueluti per lapidem specularem intuentibus e lon=
ginq; . Et eadem res nimis floridis coloribus austerita=
tem occulte daret: Aequalis eius fuit aristides tebanus.
Is omnium primus animum pinxit & sensus omnes ex
pressit: quos uocant græci ethe. Item perturbationes: du
rior paulo in coloribus. Huius pictura: oppido capto ad
matris morientis ex uulnere mammam adrepens infans
intelligiturq; sentire mater: & timere ne emortuo lacte
sanguinem infans lambat. Quam tabulam Alexander
magnus transtulerat pellam in patriam suam. idem
pinxerat prælium cum persis centum homines ea tabu=
la complexus pactusq; in singulos mnas denas a ty=
ranno elatensium Mnafone. Pinxit & currentes qua
drigas. Et supplicantem pene cū uoce. Et uenatores cū ca
ptura. Et Leontionem pictorem. Et Anapauomenon=
propter fratris amorem morientem. Item Liberumpā=
trem & adrianen spectatos Romæ in æde Cæreris.
Tragædum & puerum apollinis. Cuius tabulæ gratia
interijt pictoris inscitia: cui tergendam eam manda=
uerat. M. Iunius prætor sub die ludorum apollinarium.
Spectata est & in æde dei in capitolio imago senis cum
lyra puerum docentis. Pinxit & ægrum sine fine lauda

LIBER

tum. Qua in arte tantum ualuit: ut Attalus rex undam
 tabulam eius centum talentis emisse tradatur. Simul ut
 dictum est: & Protogenes floruit patria siccaunus gen-
 tis rhodijs subiectæ. Summa eius paupertas initio: artis
 q̃ summa intentio: & ideo minor fertilitas. Quis eum
 edocuerit: non putant constare. Quidam & naues pin-
 xisse usq; ad annum quinquagesimum. Argumentum eẽ:
 q̃ cum athenis celeberrimo loco Minervæ delubro Pro-
 pyleon pingeret ubi fecit nobilem Paralum & Hemio-
 nida: quam quidam nausicam uocant: adiecerit paruulas
 naues longas in ijs: quæ pictores parerga appellant: ut
 appareret a quibus initijs ad artem ostentationis opera
 sua peruenissent. Palmam habent tabularum eius lalysus
 qui est usq; hodie Romæ dicatus in templo Pacis: quem
 pingeret: traditur madidis lupinis uixisse: quoniam si-
 mul famem sustineret & sitim: ne sensus nimia dulcedi-
 ne obstrueret. Huic picturæ quater colorem induxit con-
 tra subsidia iniuriæ & uetustatis: ut decedente superio-
 re inferior succederet. Est in ea canis mire factus: ut quez
 pariter casus & ars pinxerit. Non iudicabat se exprime-
 re in eo spumam anhelantis cum in reliqua omni parte
 quod difficillimum erat: sibi ipse satisfecisset. Displia-
 bat autem ars ipsa: nec minui poterat: & uidebatur ni-
 mia ac longius a ueritate discedere: spumaq; illa pingi
 non nasci ex ore anxio animi cruciatu cum pictura uerũ
 esse non uerisimile uellet: absterferat sæpius: mutauerat-
 q; penicillum: nullo modo sibi approbans. Postremo ira-
 tus arti quod intelligeretur: spongiam impegit inuiso
 loco tabulæ: ex illaq; reposuit ablatos colores: qualiter
 cura optauerat: fecitq; in pictura fortunam naturam.
 Hoc exemplo similis & Nealtem successus in spuma
 equi similiter spongia impacta secutus dicitur cum pin-

geret popizonata retinentē equū. Cum ita prothogenes
monstrauit & fortuna. Propter hunc lalysum ne cre-
maret tabulas Demetrius Rex: cū ab ea parte sola pos-
set rhodum capere: nō incendit: & parcentēq; picturæ
fugit occasio uictoriæ. Erat nunc prothogenes in subur-
bano hortulo suo: hoc est Demetrii castris. Neq; inter-
pellatus prælijs inchoata opera intermisit omnino: sed
accitus a rege interrogatusq; qua fiducia extra muros
ageret: respondit: scire se illi cum rhodijs bellum esse nō
cum artibus. Disposuit ergo rex in tutelā eius stationes
gaudēs q; posset manus seruare: quibus iam pepercerat:
& ne sæpius auocaret: ultro ad eum uenit hostis. Reli-
ctisq; uictoriæ suæ uotis inter arma & murorum ictus
spectauit artificē. Sequiturq; tabulā eius temporis hæc
fama: q; eam prothogenes sub gladio pinxerit. Satyrus
hic est: quam Anapauiomenon uocant: ne quid desit tem-
poris eius securitati tibia tenens. Fecit & Cydippen
Triptolemū: Cylistum tragædiarū scriptorē meditantē
& Athletā: & antigonū regem: & imaginē matris.
Aristotelis philosophi: qui ei etiā suadebat: ut Alexan-
dri magni opera pingeret: propter æternitatē rerū. Im-
petus animi & libido in hæc quædā artis eum potius
tulere: Nouissime pinxit Alexandrū ac panā. Fecit &
signa ex ære: ut diximus. Eadē ætate Asclepiodorus fuit
quem in symmetria mirabatur Apelles. Huic Mnason
tyrannus pro. xij. dijs dedit in singulos mnas tricenas.
Idemq; Theomnesto in singulos heroas mnas centenas
His annumerari debet Nicomachus Aristodemi filius
ac discipulus. Pinxit hic raptum Proserpinæ. Quæ ta-
bula fuit in capitolio in Mineruæ delubro supra ædicu-
lam iuuentutis. Et in eodem capitolio alia quam Plau-
sus imperator posuerat: uictoria quadrigam in sublime

rapiens. Hic primus v lyxi addidit pileū. Pinxit et apol-
 linē & Dianā: Deumq; matrem in leone sedentem. Et
 itē nobiles bacchas arreptantibus satyris. Scyllāq; quæ
 nunc est romæ in templo pacis. Nec fuit alius in ea ar-
 te uelocior. Tradunt nāq; cōductū eū ab aristrato sicyo-
 niorū tyrāno ad pingendū: quod is faciebat Telesti poe-
 tæ monumentū: præfinito die intra quem perageretur:
 nec multo ante uenisse: accenso in pœnam tyranno: pau-
 cisq; diebus absoluisse celeritate & arte mira. Discipu-
 los habuit aristidē fratrem & aristoclem filium &
 philoxenum eretrium. Cuius tabula nullis postferen-
 da Cassandro regi picta: continuuit alexandri præliū cū
 Dario. Item pinxit & lasciniā: in qua tres Sileni co-
 mesantur. Hic celeritatem præceptoris secutus: breui-
 res etiamnum quasdam picturæ uias & compendia-
 rias inuenit: annumeratur his & Nicophanes elegans
 & concinns: ita ut uetusta opera pingeret propter eter-
 nitatem rerum impetiosi animi: & cui pauci compa-
 rentur. Coturnus ei & grauitas artis. Multum a zen-
 sude & apelle abest apellis discipulus. Perseus ad quē
 de hac arte scripsit: qui huius fuit ætatis. Aristidis
 Thebani discipuli fuerunt: & filij Niceros & ari-
 stippus: cuius est Satyrus cum scypho coronatus. Di-
 scipuli eius fuerunt antorides & Euphranor: de qui-
 bus mox dicemus. Nanq; subtexi par est: minoris pi-
 cturæ celebres in penicillo e quibus fuit Pyreicus: ar-
 te paucis postferendus. Proposito nescio an destruxe-
 rit se: quoniam humilia quidem secutus humilitatis ta-
 men summam adeptus est gloriam. Tonstrinas sustri-
 nasq; pinxit & asellos & obsonia ac similia: ob hoc
 cognominatus Rhyparographos. In ijs consummatæ
 uoluptatis. Quippe ex pluris ueniere q̄ maxime mul-

torum. E diuerso meniana ut inquit Varro: omnia ope-
 riebat. Serapionis tabula subueteribus. Hic scēnas ma-
 xime pinxit: sed hominem pingere non potuit. Con-
 tra Dionysius nihil aliud q̄ homines pinxit: ob hoc an-
 thropographus cognominatus. Parua & Calicles fe-
 cit. Item caleces comicis tabellis. Vtraq; Antiphilus.
 Nam & Hesionam nobilem pinxit: & Alexandrum
 ac philippum cum Minerva: qui sunt in schola in octa-
 uia porticibus & philippi. Liberum patrem: alexan-
 drum puerum: Hippolitum tauro emissō expauescentē.
 In pompeia uero Cadmum & Europem. Idemq; io-
 coso nomine & gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde
 hoc genus picturæ gryllus uocatur. Ipse in ægypto na-
 tus didicit a Ctesidemo. Decet non sileri & ardeatis
 templi pictorem præsertim ciuitate donatum. Tbi &
 carmine quod est in ipsa pictura his uersibus.

Dignis digna loco picturis condecorauit.

Reginæ Iunonis supremæ coniugis templum.

Marcus ludius elotas ætolia oriundus:

Quē nunc & post semper ob artē hanc ardea laudat.
 Ea q; sunt scripta antiquis litteris latinis. Non fraudā-
 do & Ludio & diui augusti ætate: qui primus insti-
 tuit amœnissimā parietū picturā uillas: & porticus:
 ac topiaria opa lucos: nemora: colles: piscinas: euripos:
 ānes: littora: q̄lia q̄s optaret: uarias ibi obābulatiū spēs
 aut nauigatiū: terraq; uillas adeūtiū asellis aut uehicu-
 lis. Iā piscātes: aucupātesq;: aut uenātes aut et uidemiā
 tes. Sūt ī eius exēplaribus nobiles plaustri accessū uillæ
 sub colliū sponsione mulieres labētes trepidæq; ferūtur.
 Plurimæ p̄terea faciles argutiæ: facetissimi sales. Idēq;
 subdialibus maritimas urbes pingere instituit blandis-
 simo aspectu minimosq; impēdio. Sed nulla gloria artifi-

LIBER

cum est: nisi eorū qui tabulas pinxere eoq; uenerabilior
 apparet antiquitas. Non enim parietes excolebāt domi
 nis tantū: nec domos uno in loco mansuras: quæ ex incē-
 dijs rapi non possent. Casula Prothogenes contentus
 erat in hortulo suo. Nulla in Apellis tectorijs pictura
 erat. Nondū libeat parietes totos pingere. Ois eorū ars
 urbibus excubabat: pictorq; res cōis terrarum erat. Fuit
 & Arellius romæ celebris pauloāte diuū Augustū: nisi
 flagitio insigni corrupisset artē semper alicuius amore
 fœminæ flagrans: & ob id deas pingens: sed dilectarū
 imagine: itaq; in pictura eius scorta numerabātur. Fuit
 & nuper grauis ac seuerus: idēq; floridus: humilis ei pi-
 ctor Amulius. Huius erat Minerva spectantē aspectans
 quacūq; aspiceretur. Paucis diei oris pingebat: id quoq;
 cū grauitate: q; semper rogatus q̄q; in machinis. Carcer
 eius artis domus aurea fuit: & ideo non extant exēpla
 alia magnopere. Post eū fuere in auctoritate Cornelius
 pinus & Actius priscus: qui honoris & uirtutis aedes
 imperatori Vespasiano Augusto restituenti pinxerunt.
 Sed priscus antiquis similior.

De auium cantu cōpescendo: & qui encausto & pe-
 nicillo primus lacunaria: & cameras pinxerit: spar-
 simq; precia mirabilia picturarum. Ca. xi.

Non est omittenda in picturæ mentione cele-
 n bris circa Lepidum fabula. Siquidē in triūui-
 ratu quodam loco deductus a magistratibus
 in nemorosum hospitium: minaciter cum ijs postero die
 expostulauit: somnū ademptū sibi uolucrū concentu. Ad
 illi draconē in longissima membra depictum circūdede-
 re loco. Eoq; terrore aues tunc siluisse narrantur: &
 postea cognitum est ita posse cōpesci. Cæris pingere ac
 picturā inurere quis primus excogitauerit: non constat.

Quidam Aristidis inuentum putant: postea consuma-
tam a Praxitele. Sed aliquāto uetustiores encausticæ pi-
cturæ extiterunt: ut Polygnoti & Nicanoris & Archesi-
lai pariorum. Lysippus quoq; egynæ picturæ suæ inscrip-
sit Enetem: quod profecto non fecisset: nisi encaustica in-
uenta. Pamphilus quoq; Apellis preceptor non pinxisse
tantum encaustica: sed etiam potuisse traditur pausiam
sycionium primum in hoc genere nobilem. Brietis filius
hic fuit: eiusdemq; primo discipulus. Pinxit: & ipse pe-
nicillo parietes thebis cum reficerentur quondam a po-
lygnoto picti: multumq; comparatione superatus existi-
mabatur: quoniam non suo genere certasset. Idem &
lacunaria primus pingere instituit. Nec cameras an-
te eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat ta-
bellas maximeq; pueros. Hoc æmuli eum interpretaban-
tur facere: quoniam tarda picturæ ratio esset illa. Quā-
obrem daturus celeritatis famam: absoluit uno die ta-
bellam: quæ uocata est hemeresios puero picto. Amauit
in iuuenta Glyceram municipem suam inuentricem co-
ronarum: certandoq; imitatione eius ad numerosissimā
florum uarietatem perduxit artem illam: postremo pin-
xit illam sedentem cum corona. Quæ nobilissima tabu-
la appellata est stephanoplocos: ab alijs stephanopolis:
quoniam Glycera coronas uenditādo substinuerat pau-
pertatem. Huius tabulæ exemplar: quod apographō uo-
cant. L. Lucillus duobus talentis emit athenis: pauxias
autem fecit: & grandes tabulas: sicut spectatam in pō-
pei porticibus bouum immolationem. Eam enim picturā
primus inuenit: quam postea imitati sunt multi: æqua-
uit autem nemo. Ante omnia cum longitudinem bouis
ostendere uellet: aduersum eum pinxit: non transversus
Vnde & abunde intelligitur amplitudo. Dein cum om

LIBER

nes quæ uolunt eminentia uideri: candifaciant: coloreq;
condiant nigro. Hic totū bouē atri coloris fecit: umbræ
q; corpus ex ipso dedit. Magna prorsus arte in equo ex-
tantia ostendens: & in confractō solida omnia. Sicyo-
ne & hic uitā egit: diuq; fuit illa patria picturæ. Ta-
bulas inde omnes ex publico propter æs alienū ciuitatis
addictas Scauri ædilitas romā transtulit: post eum emi-
cuit lōge ante omnes Euphranor isthmii olympiade. s-
centesima. iiii. Is est qui inter fictores dictus est a nobis
Fecit & colossos: & marmora ac scyphos sculpsit. Do-
cilis ac laboriosus ante omnes: & in quocūq; genere ex-
cellens ac sibi æqualis. Hic primus uidetur & expres-
sisse dignitates insignia heroum: & usurpasse symme-
triā. Sed fuit in uniuersitate corporū exilior: capitibus
articulisq; grādiōr. Volumina quoq; cōposuit de symme-
tria & coloribus. Opera eius sunt: equestre præliū. xij.
di. Theseus: in quo dixit: eundē apud parrhasiū rosa pa-
stum esse: suam uero carne. Nobilis eius est tabula ephe-
si. Vlyxes simulata uesania bouē cum equo iungens: &
Palamedes dux fasce gladiū cōdens. Eodē tempore fuit
& Cydias: cuius tabulā Argonautas. HS. c. xliiij. Hor-
tensius orator mercatus est: eiq; ædem fecit in tuscula-
no suo. Euphranoris autem discipulus fuit Antidotus.
Huius est clipeo dimicans & luctator: tibicemq; inter
pauca laudatus. Ipse diligentior: q̄ numerosior: & in
coloribus seuerus. Maxime inclaruit discipulo Nicia
atheniensi qui diligentissime mulieres pinxit. Lumen
& umbras custodiuit: atq; ut eminent e tabulis pi-
cturæ: maxime curauit. Opera eius nemea aduecta ex
asia roma a syllano: quā in curia diximus positā. Item
liberpater in æde Cōcordiæ. Hiacynthus: quē Cæsar Au-
gustus delectatus eo secū deportauit alexandria capta:

Et ob id Tiberius Cæsar in templo eius dicauit hanc tabulam Dianæ. Epheſi uero eſt Megabyzi ſacerdotis epheſiæ Diane ſepulchrum. Athenis necromantia Homeri. Hæc uendere noluit Attalo regi talentis. lx. potiusq; patriæ ſuæ donauit: abundans opibus. Fecit & grandes picturas in quibus ſunt Calypſo & Io: & Andromeda. Alexander quoq; in Pompei porticibus præcellens: & Calypſo ſedens. Huic quidem aſcribuntur quadrupes. Proſperime canes expreſſit. Hic eſt Nicias: de quo dicebat Praxiteles interrogatus. quæ maxime opera ſua probaret in marmoribus: quibus Nicias manum admouiſſet. Tantum circumlitioni eius tribuebat. Non ſatis diſcernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt olympiade centeſima xij. Niciæ comparatur: & aliquanto præfertur athenion Maronites Glautionis corinthij diſcipulus: & aſterior colore: & in aſteritate iucundior: ut in ipſa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleuſinæ Philarchum: athenis frequentiâ quâ uacauere polygynæcontem achillem uirginis habitu occultatū vlyxe deprehendente. Et in una tabula quaq; maxime inclaruit: agoſonem cum equo. Quod niſi in uenta obijſſet: nemo ei compareretur. Eſt & nomen Heraclidi macedoni. Initio naues pinxit. Captoq; rege perſeo athenas cōmigravit: ubi eodem tempore erat Metrodorus pictor. Idemq; philoſophus magnæ in utraq; ſciētia auctoritatis. Itaq; cum. L. Paulus deuictō petiſſet ab athenienſibus ut q̄ probatiſſimum philoſophum mitterent ſibi ad erudiendos liberos: itemq; pictorem ad triūphum excollendum: athenienſes Metrodorum elegerūt: profeſſi eundem in utroq; deſiderio præſtantiſſimum: quod edicto quoque Paulus indicauit. Timomachus Bizantinus Cæſaris dictatoris ætate Aiaceſ ei pin-

LIBER

xit: & Medeam ab eo in Veneris genitricis æde posita
 tas octoginta talentis uenundatas. Talentum autem at-
 ticum ut ait Varro xvi. sestertijs taxatur. Timomachi
 æque laudantur Orestes. Iphigenia in tauris: & Lecy-
 thion agilitatis exercitator: cognatio nobilium: palliati
 quos dicturos pinxit: alterum stantem: alterum sedentē
 Præcipue tamen ars ei fauisse in Gorgone uisa est. Pau-
 sia filius & discipulus Aristolaus e seuerissimis picto-
 ribus fuit: cuius sunt Epaminundas: pericles: Medea: Vir-
 tus: Theseus. Imago atticæ plebis: boum immolatio. Sūt
 quibus & Mechopanes eiusdem pausia discipulus pla-
 ceat diligentia: quam intelligant soli artifices. Alias du-
 rus in coloribus sed & multus. Nam Socrates iure om-
 nibus placet. Talesq; sunt eius picturae. Cum Aesculapio
 filia Hygia Aegle: panacea: Iaso: & piger qui appella-
 tur Ocnos spartum torquēs q̄ asellus arrodit. Hastenus
 indicatis genere in utroq; proceribus: non silebuntur &
 primis proximi. Aristoclides: qui pinxit ædem Apolli-
 nis delphis. Antiphilus puero ignem cōstante laudatur:
 ac pulchre alias domo splendescente: ipsiusq; pueri ore.
 Item lanificio: in quo properant omnium mulierum pē-
 sa: ptolemon uenante. Sed & nobilissimo Satyro cum
 pelle pantherina: quem Aposcopenonta appellant. Ari-
 stophon Anchalo uulnerato ab apro cum socia doloris
 astipale. Numerosa æque tabulla: in qua sunt Priamus:
 Helena. Credulitas. V lyxes: Deiphebus. Dolus. Androbi-
 us pinyit Scylin ancoras Persicæ classis præcidentem.
 Artemon Danen mirantibus eam prædonibus. Reginaꝝ
 Stratonice: Herculem & Deianirā. Nobilissimas au-
 tem quæ sunt in porticibus Octauia operibus. Herculem
 ab Oeta monte Doridos exusta mortalitate consensu
 deorum in cælum euntem. Laumedontis circa Hercu-

lem & neptunum historiam: alcinachus Dioxippum:
qui pancratio Olympiæ citra pulueris iactum: quod
uocant aconiti: uicit Coneti Nemea. Ctesilochus apellis
discipulus petulanti pictura innotuit Ioue liberum par
turiente depicto mitrato & muliebriter ingemiscante
inter obstetrices & dearum clamorem. Ctesidemus
oecaliæ expugnatione & Laodamia. Celsides regi
næ Stratonices iniuria: nullo enim honore exceptus
ab ea: pinxit uoluptatem cum piscatore: quem reginam
amare sermo erat. Eamq; tabulam in portu ephesi pro
posuit: ipse uelis raptus est: Regina tolli uetuit: utriusq;
similitudine mire expressa. Cratinus comædus athenis
in pompio pinxit. Eutychides bigarum regis cū uictoria Eu
dorus scæna spectatur. Idē & ex ære signa fecit. Iphis
Neptūno & Victoria. Habron amiciciam & concordi
am pinxit: & deorum simulachra. Leontiscus aratū ui
ctorem cum tropheo psaltheriam. Leon Sapho. Nicæar
chus Venerem inter Gratias & cupidinem. Herculem
tristem insanæ poenitentia. Neales Venerem solers in
arte & ingeniosus operi superpinxit. Siquidem cum p
lium nauale ægyptiorum & persarum pinxisset: quod
in nilo: cuius aqua est mari similis: factum uolebat intel
ligi: argumentoque declarauit: quod arte nō poterat: asel
lum enim in littore bibentem pinxit: & crocodillum i
sudiantem ei. Oenias Syngenicon. Philiscus officinam pi
ctoris ignem conflante puero. Phalerion Scyllam. Si
monides Agatharcum & Mnemosinem. Simus iuuenes
requiescentem: officinam fullonis: quinquatrus alebran
tem. Idemq; Nemesis egregiam. Theodorus uero emun
gentē: idē ab Oreste matrē & Aegysthū interfici. Bel
lumq; iliacum pluribus tabulis: qd est Romæ in Philip
pi porticibus: & Cassandrā in cōcordiæ delubro. Theō-

LIBER

tius Epicurum cogitantem Demetriū regem. Theon Ore
 spis insaniam. Thamyram cytharædum. Tauriscus Dio-
 scobolum. Clytænestræ. Paniscum. polynicem regnum
 repetentē. Capanea. Nō omittetur inter hos insigne
 exemplum. Namq; erigonus tritor colorum Nealcæ pi-
 ctoris in tantum ipse profecit. ut celebrem etiam discipu-
 lum ipse reliquerit Pasiam fratrem Egenitæ fictoris. Il-
 lud uero per quam rarum ac memoria dignum etiam su-
 prema opera artificum imperfectasq; tabulas: sicut Irin
 Aristidis. Tindaridas Nicomachi. Medeam Thimoma-
 chi. & quam diximus Venerem Apellis: in maiori am-
 miratione esse: q̃ perfecta. Quippe in ijs liniamenta re-
 liqua: ipsæq; cogitationes artificum spectantur: atq; in
 lenocinio commendationis dolor est. Manus cum id age-
 rent extinctæ desiderantur. Sunt etiamnum non ignobi-
 les quidem in transcursu tamē dicendi: Aristonides: Ana-
 xander: aristobolus syrus: archesilas Tisicratis filius: Co-
 ribas Nicomachi discipulus: Carmanides Euphranoris:
 Dionysiodorus colophonius: Diogenes qui cum demetrio
 rege uixit. Eutymedes: Heraclides macedo: Mydon solus
 Philomachi statuarij discipulus: Mnasiheus sicyonius:
 Mnasidemus aristoidis filius & discipulus: Nessus Ha-
 bronis filius: Polemon alexandrinus. Theodorus samius
 & Tadius Nicosthenis discipuli Xenō Neoclis discipu-
 lus sicyonius. Pinxere & mulieres. Timarete Mycenis
 filia Dianā in tabula: quæ ephesi est in antiquissimis pi-
 cturæ. Irene Cratini pictoris filia & discipula puellā
 quæ est eleusina. Calypso senem & præstigiatorē Theo-
 dorum. Alcisthene saltatorem. Aristarete Nearchi filia
 & discipula Aesculapium. Lala cyzena: perpetua uir-
 go. Martia. M. Varronis iuuenta romæ & penicillo pin-
 xit: & æstro in ebore imagines mulierum maxime: &

Neapolitanum in grandi tabula. Suam quoq; imaginem
ad speculum. Nec ullius in pictura uelocior manns fuit.
Artis uero tantum ut multum immanitate precij antea
deret celeberrimos eadem imaginum pictores. Sopylon
& Dionysium: quorum tabulae pinacothecas implent.
pinxit & quaedam Olympias: de qua hoc solum memo-
ratur: discipulum eius fuisse Antobolum. In encaustica
pingendi duo fuisse antiquus gna constat: cera & ebore
cestro idest uiriculo: donec classes pingi coepere. Hoc ter-
tiu accessit: resolutis igni ceris pēcillo utēdi: q̄ pictura i
nauibus nec sole nec sale uentisq; corrumpitur. Pingunt
& uestes in aegypto inter pauca mirabili genere. Candi-
da uela postq̄ attrinere illinentes non coloribus: sed co-
lorem sorbentibus medicamentis. Hoc cum fecere non ap-
paret in uelis: sed in cortina pigi. In feruētes aquas mer-
sa post momētū extrahūtur picta. Mirūq; cū fit unus in
cortina colos: ex illo alius atq; alius fit i ueste accipiētis
medicamētis qualitate mutatus. Nec postea ablui potest:
ita cortina nō dubiā confusura colores si pictos accipet.
Digerit eos ex uno: pingitq; duz coquit. Et adustae uestes
firmiores fiunt: q̄ si non urerentur.

Plastici primi inuentores: de simula-
cris & uasis fictilibus & precio-
eorum.

Ca. xij.

E pictura satis supq; cōtexuisse his & plasti-
d cē cōueniat: eiusdē opae terrae fingere ex argilla
similitudines. Dibutades sicyonius figulus pri-
mus inuenit corinthis filiae opa: quae capta amore iuuenis
illo abeūte peger: umbrā ex facie eius ad lucernā in piete
lineis circumscripsit. Quibus pater eius impressa argil-
la typum fecit: & cum caeteris fictilibus induratū igni
apposuit: eumq; seruatum in nymphaeo: donec corinthus

LIBER

Mummius euerteret: tradunt. Sunt qui in samo primos omnium plasticen inuenisse Rhoecum & Theodorum tradant multo ante Battiadas corintho pulsos. Demarathum uero ex eadem urbe profugum qui in ethruria Tarquinium priscum regem populi Romani genuit: comitatos fectores Euchirapum & Eugrammum: ab ijs italiae traditam plasticen. Dibutadis inuentum est rubricam addere: aut ex rubrica cretam fingere. Primusq; personas tegularum extremis imbricibus imposuit: quae inter initia protypa uocauit. Postea idem ectypa fecit. Hic & fastigia templorum orta: propter hunc plastae appellati. Hominis autem imaginem gypso e facie ipsa primus omnium expressit: ceraq; in eam formam gypsi infusa emendare instituit. Lysistratus sicyonius frater Lysippi: de quo supra diximus. Hic & similitudinem reddere instituit. Ante eum quam pulcherrimas facere studebatur. Idem & de signis effigiem exprimere inuenit. Creuitq; res in tantum: ut nulla signa statuae ne sine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuisse scientiam: q. fundendi aeris. Plastae laudatissimi fuere Dimophilus & Gorgasus. Idemq; pictores qui aedem Romae ad circum maximum utroq; genere artis suae excoluerunt: uersibus inscriptis graec: quibus significarunt a dextra opera Dimophili esse: a parte Leua Gorgasi. Ante hanc aedem tuscanica omnia in aedibus fuisse auctor est. M. Varro. Ex hac cum reficerentur: crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas esse. Itē signa ex fastigijs dispersa. Fecit & Calcothēnes cruda opera athenis: qui locus ab officina eius ceramicos appellatur. M. Varro tradit sibi cognitum romae. Possunium nomine: a quo factas romae tubas. Item pisces: quos aspectu discernere a ueris uix posses. Idem magnificat archesilauz

L. Lucilli familiarem: cuius proplastice pluris uenire solitam ab artificibus ipsis quam aliorum opera. Ab hoc factam Venerem genetricem in foro Cæsaris: & priusq̃ absolueretur: festinatione dedicandi positam. Deinde ei a Lucullo sestertijs. lx. signum foelicitatis locatum: cui mors utriusq̃ inuiderit. Octauio equiti romano cratera facere uolenti exemplar e gypso factum talento. Laudat & Pasitelem qui plasticam matrem statuariae sculpturae: & cœlaturæ esse dixit: & cum esset in omnibus his summus nihil unquam fecit: antequam finxit. Præterea elaboratam hanc italiæ artem & maxime ethru-riæ. Turianumq̃ a fregellis accitum: cui locaret Tarquinius Priscus Iouis effigiem in capitolio dicendam. Fictilem eaz̃ fuisse: & ideo mirari solere. Fictiles in fastigio templi eius quadrigæ: de quibus sæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem: qui hodieq̃ materiæ nomen in urbe retinet. Hæ enim tum effigies deum erant laudatissimæ. Nec poenitet nos illorum qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne dijs quidem conficiebant. Durat etiamnum plerisq̃ in locis talia simulacra. Fastigia quidem templorum etiam in urbe crebra & municipijs mira cœlatura & arte firmitateq̃ æui sanctiore auro arte innocentiore. In sacris quidem etiam inter has opes non murrhinis crystallinisue: sed fictilibus prolibatur sympulis innocentius. Inenarrabili terræ benignitate: si quis singula æstimet: etiam ut omittantur in frugum uini: pomorum: herbarum: fruticum: medicamentorum metallorum generibus beneficia eius: quæq̃ adhuc diximus uel que assiduitate faciant. Figlinarum opera: imbricibus: tubulis tegulisq̃ ad balneas mammatis: uel adiecta coctilibus laterculis fundamentisq̃: aut quæ rota fiunt etiaq̃ fictilibus dolijs ad uina excogitatis: & ad aquas.

LIBER

Propter quæ Numma rex septimuz collegium figulorū instituit. Quin & defunctos sese multis fictilibus do-
 lijs condi maluerunt: sicut. M. Varro pythagorico modo in
 myrti & oleæ atq; nigræ populi folijs. Maior quoq;
 pars hominum terrenis utitur uasis. Samia etiamnum i
 esculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Ar-
 retium in italia & calicum tantum surrentum: asta pol-
 lentia: in hispania & saguntum: in asia pergamum. Ha-
 bent & trallis opera sua: & utina in italia: quoniam
 & sic gentes nobilitantur. Et hæc quoq; per maria ter-
 rasq; ultro citroq; portantur. Insignibus rotæ officinis
 erythris. Hodieq; in templo monstrantur duæ amphoræ
 propter tenuitatem consecratæ discipuli magistriq; cer-
 tamine uter tenuiorem humum circūduceret. Cois laus
 maxima: hadrianis firmitas. Nonnullis circa hoc seueri-
 tatis quoq; exemplis. Q. Coponium inuenimus ambitus
 damnatum: quia uini amphoram dedisset dono ei: cuius
 suffragij latio erat. Atq; ut luxu aliqua quoq; auctoritas
 cōtingat figlinis triptinū inqt Fenestella appellabatur
 summa cœnarū lauticia. Vna erat murenarū: altera lupo-
 rum: tertia myxonis. Inclinator iam scilicet moribus ut
 tñ eos præferre græciæ etiam philosophis possimus. Si-
 quidem in Aristotelis hæredū auctione. lx. patinas uenis-
 se traditur. Nā nos cū unā Aesopi tragœdiarū histriōis
 in natura auuū diceremus sestertijs. de-sterisse: nō dubito
 indignaturos legentes. At Hercules Vitellius in princi-
 patu suo. cc. sestertijs condidit patinam. Cui faciendæ for-
 nax in campis exædificata erat: quoniam eo peruenit lu-
 xuria: ut etiam fictilia pluris consent: q̃ murrhina. Pro-
 pter hanc Mutianus altero consulatu suo in conuastio-
 ne exprobrauit patinarum paludes Vitellio. Memoria
 non ulla foediore: cuius ueneno Asprenati reo Cassius:

Seuerus accusator obijciebat interiſſe. cxxx. cōiūnas. No-
bilitantur ijs oppida quoq; ut regium: & cumæ. Samia
teſta matris deum ſacerdotes: qui galli uocantur: uiri-
litatem amputant. Nec aliter citra perniciem: ſi
Marco Celio credamus qui linguam: ſic amputan-
dam obiecit graui probro: tanq̃ & ipſe iam tunc eidem
Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars? fractis
ēē teſtis utēdo ſic ut firmitus durēt tuſis calce addita: quæ
uocant ſignina. Quo gñe etiam pauimēta excogitauit.

Terræ uarietates: & de puluere puteolano: & ali-
is terræ generibus: quæ in lapidem uertūtur. Ca. xiiij.
Eriū & ipſius terræ ſunt alia ſegmenta. Quis
enim ſatis miretur peſſimam eius partem me-
dioq; puluerem appellatum in puteolanis col-
libus opponi maris fluctibus: merſuq; protinus fieri la-
pidem unum inexpugnabilem undis: & fortiorē quotti-
die: utiq; ſi cumano miſceatur cemento. Eadem eſt terræ
natura in cyziana regione: ſed ibi non puluis: uerum ip-
ſa terra qualibet magnitudine exciſa & demerſa ī ma-
re lapidea extrahitur. Hoc idem circa caſſandream pro-
dunt fieri. Et in fonte gnidio dulci intra octo menſes ter-
ram lapideſcere. Ab oropo quidem aulidez uſq; quicquid
terræ attingitur mari: mutatur in ſaxa: non multū a pul-
uere puteolano diſtat e nilo arena tenuiſſima ſui parte:
non ad ſuſtinenda maria fluctuſq; frangēdos: ſed ad de-
bellanda corpora palæſtræ ſtudijs. Inde arte patro-
bio Neronis principis liberto aduehebatur. Quin &
Leonato & Cratero ac Meleagro Alexādri magni du-
cibus ſabulum hoc portari cum reliquis militaribus cō-
mertijs reperio. Plura ne hac parte non ſum dicturus:
non hercules magis q̃ de terræ uſu in cæromatis: qbus
exercendo iuuentus noſtra corpora uites aīorū perdidit.

LIBER

De parietibus fornacis: & lateritijs: & eorum ratione. Ca. xiiij.

Videtur non & in africa hispaniaq; ex terra parietes: quos appellant fornaceos (quoniam fornacum modo circumdati utrinq; duabus tabulis infarciuntur uerius q̄ instruuntur) æuis durant: incorrupti imbris: uentis: ignibus: omniq; cemento firmiores. Spectat etiam nunc speculas Hānibalis hispania terrenasq; turres iugis montium impositas. Hinc & æspitium natura castrorum uallis accommodata contra fluminum impetus aggeribus. Illini quidem crates parietum luto: & lateribus crudis extrui quis ignorat? Lateres non sunt e sabuloso: neq; arenoso: multoq; minus calculoso ducendi solo: sed e cretoso & albicante: aut ex rubrica. Vel si iam ex sabulo e masculo certe. Finguntur optime uere. Nam solstitio rimosi fiunt: quos ædificijs nō idoneos probant. Quin & intritum ipsum eorum prius q̄ fingantur: macerari oportet. Genera eorum tria. Lidoron quo utimur: longum sesquipede: latum pede. Alterum tetradoron. Tertium pentadoron. Græci enim antiqui doron palmum uocabāt: & ideo dora munera: quia manu darentur. Ergo a quattuor & quinque palmis prout sunt: nominantur. Eadem est latitudo. Minore in priuatis operibus: maiore in publicis utuntur in græcia pithane in asia & ulterioris hispaniæ ciuitatibus massilia & talento fiunt lateres: qui siccati non merguntur in aqua. Sunt enim e terra pumicosa: cum subigi potest utilissima. Græci: præterquam ubi e silice fieri poterat structura: parietes latericios prætulere. Sunt enim æterni: si ad perpendicularum fiant. Ideo & ad publica opera & regias domos adduntur. Sic extruxere murum athenis: qui id montem hymetuz spectat. Sic patris ædes

Iouis & Herculis quis lapideas colūnas & epistylia
circūdarent. Domū regiā Attali trallibus. Itē sardibus
Cræsi: quam gerusia fecere. Halicarnasi mausolea: quæ
etiā nunc durāt. Lacedæmone quidē excisum lateritijs
parietibus opus tectoriū ppter excellentiā picturæ li-
gneis formis inclusum romā deportauere in ædilitate
ad comitiū exornandū Munera & uarro. Quod opus
cum per se mirum esset: translātū tamē magis miraban-
tur. In italia quoq; latericius murus aretj & mena-
niæ ē. Romæ nō sūt italia ædificia: quia sesquipedalis
paries: nō plusq; unā cōtignationē tollerat. Cantūq; est
ne cōis crassior fiat: nec intergerinorū ratio patitur.

De sulphure: & alumine: et generibus eorū:

& medicinæ.

Ca. xv.

Aec sint dicta de lateribus. In terræ aut reli-
quis generibus: uel maxime natura mira est
sulphuris: quo plurima domantur. Nascitur
in insulis æolijs inter siciliam & italiā: quas ardere dē-
ximus. Sed nobilissimū in melo insula. In italia quoq;
inuenitur in neapolitano campanoq; agro collibus: quē
uocantur leucogæi: quod e cuniculis effossum perfici-
tur igni. Genera quattuor. V inū: quod græci apyron uo-
cant: nascitur solidū: hoc glebosum. Eo solo ex omnibus
generibus medici utuntur. Cætera enim liquore constāt
& conficiuntur oleo incocta. V inū autē effoditur: trāslu-
cetq;: & uiRET. Alterū genus appellant glebā: fullonū
tantū officinis familiare. Tertio quoq; generi unus tan-
tum est usus ad sufficiendas lanas: quoniā cādorē tantū
mollicieq; cōfert. Egula uocatur hoc genus. Quarto autē
ad ellychnia maxime cōficienda. Cætero tanta uis est:
ut morbos comitiales deprehēdat nidore: impositū igni
Lusit & Anaxialus eo candens in calice nouo prunaq;

TT

LIBER

subdita circūferens: ex ardescens repcussu pallorē dirū
 uelut defunctorū effundente conuinijs. Natura eius ex-
 calfacit: cōcoquit. Sed & discutit collectiones corporū
 ob hoc talibus emplastris malagmatibusq; miscetur.
 Renibus quoq; & lumbis in dolore cū adipe mire pro-
 dest impositū. Aufert & lichenas a facie cum terebin-
 thi resina: & lepras: Harpaxiton uocatur a celeritate
 auellendi: auelli enim subinde debet. Prodest & suspi-
 riosis linctum. Purulenta quoq; ex tussientibus: & con-
 tra scorpionum ictus. Vitilignes uinū nitro mixtū: atq;
 ex aceto tritū & illitum: tollit. Item lendes in palpe-
 bris: aceto sandaracato ammixto. Habet & in religio-
 nibus locum ad expiandas suffitu domos. Sentitur uis
 eius & in aquis feruētibus. Neq; alia res facilius accen-
 ditur: quo apparet: ignium uim magnā etiam ei inesse.
 Fulmina & fulgura quoq; sulphuris odorē habent: ac
 lux ipsa eorū sulphurea est. Et bituminis uicina est na-
 tura: alibi limus: alibi terra. Limus a iudeæ lacu ut dixi-
 mus emergens. Tertia in syria circa sydonē oppidū mā-
 ritimum. Spissantur hæc utraq;: & in densitatē coeūt.
 Est uero liquidū bitumen sicut zacynthium & quod a
 babylone inueitur. Ibi quidē & candidum gignitur.
 Liquidum est & apolloniaticū: quæ omnia græci pī-
 saspalton appellant: ex argumēto picis & bituminis.
 Gignitur & pingue liquorisq; oleaci in sicilia: agragā-
 tino fonte inficiens riuum: Incolæ id arundinū pannu-
 culis colligunt citissime sic adhærescens. Vtunturq; eo
 ad lucernarum lumina olei uice. Item ad scabiem iumē-
 torum. Sunt qui & naphthen de qua in secundo dixi-
 mus uolumine: bituminis generi ascribunt. Verum ar-
 dens eius uis ignium naturæ cognata procul abest ab
 omni usu. Bituminis probatio ut quam maxime splen-

deat: sitq; ponderosum ac graue. Leue autem modice:
 quoniā adulteratur pice. Vis bituminis quæ sulphuris
 sistit discutit: attrahit: glutinat. Serpentes nidore fu-
 gat accensum. Ad suffusiones oculorum: & albugi-
 nes babilonium efficax traditur. Item ad lepras liche-
 nas: pruritusq; corporum. Illinitur & podagris. Om-
 nia autem eius genera incōmodos oculorū pilos repli-
 cant. Dentium doloribus medentur simul cum nitro il-
 lita. Tussim ueterem & anhelitus cum uino potum
 emendat. Dysentericis etiam datur eodē mō. Sistitq; al-
 uum. Cum aceto uero potum discutit concretum san-
 guinem: & idetrahīt. Mitigat lumborum dolores:
 item articulorum. Cum farina hordeacea impositum:
 emplastrum peculiare facit sui nominis. Sanguinem si-
 stit. Vulnē colligat. Glutinat neruos. Vtuntur etiam
 ad quartanas bituminis drachma & hedyosmi pari
 pondere cum mirrhæ obolo subacti. Comitiales mor-
 bos ustum deprehendit. Vuluarum strangulationes ol-
 factum discutit cū uino & castoreo. Procidētia sedis
 suffitu reprimīt. Purgatiōes fœminarū in uinopotū eli-
 cit. In reliquo usu æramētis illinitur firmatq; ea cōtra
 ignes. Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini
 Calcis quoq; usum p̄buit: ita ferruminatis babilōis mu-
 ris. Placet in ferraris fabrorū officinis tigēdo ferro: cla-
 uorūq; capitibus: & multis alijs usibus. Nec minor aut
 ab eo dissimilis est aluminis opera qđ itelligitur salsu-
 go terræ. Plura et eius gñā. In cypro cādīdū & nigrū:
 exigua coloris differētia: cū sit usus magni: quoniā ificiē-
 dis claro colore lanis cādīdū liquidūq; utilissimū ē. Cō-
 traq; fuscis aut obscuris nigrū. Et aurū nigro purgatur.
 Fit aut oē ex aqua limoq; hoc ē terræ exudātis natura.
 Corriuatū hyeme æstiuis solibus maturatur. Qđ fue-

LIBER

rit ex eo præcox: candidū fit. Gignitur aut in hispania: ægypto: armenia: macedonia: ponto: africa. Infulis jar-
dunia melo: lipara: strongyle. Laudatissimū in ægypto:
proximū in melo. Huius quoq; duæ species: liquida: ppi-
sumq;. Liquidi pbatio: ut sit lymphidū lacteūq; sine of-
fensis fricandi: cū quodā igniculo caloris. Hoc pporimō
uocant. An sit adulteratum: deprehenditur succo punici
mali. Sincerū enim mixtura ea nigrescit. Alterū genus
est pallidæ & scabræ naturæ & quod inficitur galla.
Ideoq; hoc uocant paraphoron. Vis aliqui aluminis
astringere: indurare: rodere. Melle ammixto sanat oris
ulcera: papulas: pruritusq;. Hæc curatio fit in balneis
duabus mellis partibus: tertia aluminis. Virus alarum
sudoresq; sedat. Sumitur. pillulis cōtra lyenis uitia. Pel-
lendūq; pruritus: ac per urinā sanguinē. Emendat &
scabiem nitro: ac melanthio admixtis. Concreti alumi-
nis unum genus schiston appellāt græci in capillamen-
ta quædam canescentia dehiscens. Vnde quidā trichitin
potius appellauere. Hoc quoq; fit ex lapide: ex quo &
id chalcitin uocāt: ut sit sudor quidā eius lapidis in spu-
mā coagulati. Hoc genus aluminis siccatur: minusq; sistit
humorē inutile corporibus. Sed auribus magnopere p-
dest infusum: uel illitū: uel oris ulceribus: dentibusq; si
salina cū eo contineatur. Et oculorū medicamentis inse-
ritur apte: uerēdisq; utriusq; sexus. Coquitur in patinis
donec liquari desinat. Inertioris est & alterum genus
quod strongylen uocant. Duæ eius spēs: fungosum atq;
omnium ore dilui facile: quod in totū dānatur. Melius
punicosum: & foraminum fistulis spongiæ simile: ro-
tundūq; natura: candido ppius: cum quadam pinguedi-
ne sine arenis friabile: nec inficiens nigritia. Hoc coqui-
tur per se carbonibus puris: donec cinis fiat. Optimum

ex omnibus quod melinum uocant: ab insula melo: ut diximus. Nulli uis maior neq; astringendi: neq; denigrandi: neq; indurandi. Nullum spissius. Oculorū scabrias extenuat. Combustum utilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinem quoq; sistit in totum foris illitum. Vulsis pilis ex aceto illitum: renascentem mollit lanuginem summam. Omnium generum uis in astringendo. Vnde nomen a græcis. Ob id oculorum uitijs aptissima sunt. Sanguinis fluctiones inhibent cum adipe. Sic & infantium ulcera putrescentia ulcerū compescit cum adipe. Et hydropicorum eruptiones siccant. Et aurium uitia cum succo punici mali. Et unguium scabrias: cicatricumq; duricias: & pterygia ac pernioles. Phagedenas ulcerum ex aceto: aut cum galla pari pondere cremata. Lepras cum succo olerum. Cū salis uero duabus partibus uitia quæ serpunt. Lendes & alia capillorum animalia permixtum aqua. Sic & ambustus prodest: & furfuribus corporum cū sero pice. Infunditur & disentericis. Vuam quoq; in ore comprimit: ac tonsillas. Ad omnia quæ in cæteris generibus diximus efficacius intelligitur ex melo aduectum. Nam ad reliquos usus uitæ in corijs lanisq; perficiendis: quanti sit momenti significatum est. Ab his per se omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

De terra samia: & eretria: & chia: & selinusia: et phniti: & ampeliti medicinae.

Ca. xvi

Amiæ duæ sunt: quæ syropicon: & quæ aster appellatur. prioris laus: ut recens sit: & leuis: linguaq; glutinosa. Altera glebosiore: candida. Vtraq; uritur: ac lauatur. Sunt qui præferant priorem. prosunt sanguinem expuentibus. Emplastriq; quæ siccandi causa componuntur. Oculorum quoq; medicas

TT iij

mentis miscentur. Eretria totidē differentias habet. Nā
 q; & alba est: & cinerea: quæ præfertur in medicina.
 Probatur mollicie: & quod si ære præducatur: uiola-
 reum reddit colore. Vis & ratio eius in medendo dicta
 est inter pigmenta. Lauatur omnis terra. In hoc enim
 loco dicemus: perfusa aqua siccataq; solibus: iterum ex
 aqua trita: ac reposita: donec concidat: & digeri pos-
 sit in pastillos. Coquitur in calicibus crebro concussu.
 est in medicaminibus & chia terra candicans. Effectus
 eius qui sania. Vsus ad mulierū maxime cutē. Idem &
 selinusæ. Lactei coloris est hæc: & aqua dilui celerri-
 ma. Eadēq; lacte diluta: tectoriorū albaria interpollan-
 tur. Pnigitis eretriæ similima est grandioribus tantum
 glebis & glutinosa: cui effectus idem qui cimoliæ: infir-
 mior tamē. Bitumini similima est ampelitis. Experimē-
 tum eius: si cææ modo accepto oleo lique scat. Et si ni-
 gricans colos maneat tostæ. Vsus ad molliendum discu-
 tiendumq;. Ad hæc medicamentis additur: præcipue in
 calliblepharis & inficiendis capillis.

Cretæ genera ad uestium usus cimoliæ: sardā: umbri-
 ca: saxum: argentariam. Ca. xvij.

Retæ plura genera. Ex ijs cimoliæ duo ad me-
 dicos pertinētia. Cādidū & ad purpurissum
 inclinans. Vis utriq; ad discutiēdos tumores
 & sistēdas fluctiones aceto assumpto. Pānos quoq; &
 parotidas cohibet. Et lichenas illita: pustulasq;. Si uero
 aphronitrū & æs cypriū admisceatur & acetū: pedū
 tumores sanat: ita ut in sole curatio hæc fiat: & post
 sex horas aqua salsa abluatur. Testium uero tumoribus
 cypria cæra addita pdest et refrigerādi quoq; natura
 cræte est: sudoresq; immodicos sistit illita. Atq; ita
 papulas cohibet ex uino sumpta in balneis: laudatur.

maxime thessalica. Nascitur & in lycia circa bubonem
 est & alius cimoliae usus in uestibus. Nam sarda quæ af-
 fertur de sardania: candidis tantum assumitur. Inutilis
 uersicoloribus: & utilissima oïum cimoliae generum:
 preciosior umbrica: & quā uocant saxū. Proprietasq; sa-
 xi: q; crescit in macerando: atq; pondere emitur: illa mē-
 sura. Vmbrica non nisi poliendis uestibus assumitur. Ne-
 q; n. pigebit hanc quoq; partē attingere: cū lex metella
 extet fullonibus dicta: quā. C. Flāminius: & L. Aemi-
 lius censores dedere ad populū ferendā. Adeo oia maiō-
 ribus curæ fuere. Ergo ordo hic est. Primū abluitur ue-
 stis sarda: dein sulphure suffitur: mox desquamatur ci-
 molia: quæ est coloris ueri. Fucatus. n. dep̄hēditur: nigre-
 scitq; & effunditur sulphure. Veros autē & p̄ciosos co-
 lores emollit cimolia: & quodā nitore exhilarat cōtri-
 statos sulphure. Candidis uestibus saxū utilius a sulphu-
 re. Inimicum coloribus. Græcia pro cimolia tymphaico
 utitur gypso. Alia creta argētaria appellatur: nitore ar-
 genteū reddens. Est & uilissima qua circū p̄ducere ad
 uictoriæ notā: pedesq; uenaliū trans mare aduectorū de-
 notare instituerunt maiores. Talemq; Plocium mimicæ
 scænæ cōditorē & astrologiæ cōsobrinū eius M. aliū an-
 tiochū. itē grāmaticæ Taberiū Erotē eadē naue aduectos
 uidere paui. Qui & quorū liberti p̄positi. Ca. xxiij.

Ed qd hos refero aliquo litterarū honore cō-
 mēdatos? Talē ī catasta uidere Chrysogonū Sy-
 la: Amphionē. Q. Catuli interfectorē: Heronē
 L. Luculli: Demetriū pōpeiū: augēq; demetriū: q̄q; & ip̄a
 pōpeiū credita ē: & Hipparchū. M. Anto. Mena & Me-
 necratē Sex. Pōpeiū: aliosq; deinceps: quos enumerare iā
 non est: e sanguine quiritem & proscriptionum licen-
 tia ditatos. Hoc ē insigne uenalicij gregibus: obprobriū

TT iij

LIBER

q; insolentis fortunæ: qua & nos adeo potiri rerum uēdimus: ut p̄toria quoq; ornamēta decerni a senatu iubēte Agrippina Claudij Cæsaris uiderimus libertis. Tantum q; non cum laureatis fascibus remitti illo: unde cretatis pedibus aduenissent.

De terra ex galata: terra clupea: terra balearica: terra ebusitana. Ca. xix.

Rēterea sunt g̃na terræ pprietatis suæ de qbus iā diximus. Sed & hoc loco reddēda natura. Ex galata insula & circa clupeā africæ scorpiones necat: balearis & ebusitana serpentes.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIB. XXXVI. PROOEMIUM.

Naturæ lapidum ac marmorum luxuria. Ca. i.

APIDVM NATVRA RESTAT:

hoc est præcipua morū insania: etiā ut gēnæ cum succinis: atq; cristalli cum murrhinis fileantur. Omnia nāq; quæ usq; ad hoc uolumen tractauimus hōi

aliqua ex causa genita uideri possunt. Montes natura si fecerat ad quasdam compages telluris uisceribus densandis: simul ad impetus fluminum domādos: fluctusq; frāgendos: ac minime quietas partes coerēdas durissima sui materia. Cædimus hos: trahimusq; nulla alia q̃ deliciarum causa: quos trāscendisse quoq; mirū fuit. In portento p̄pe habuere maiores alpes ab Hānibale exuperatas: & postea a cimbris. Nūc ipse cæduntur in mille genera marmorū. Promontoria aperiuntur mari: & rerū natura agitur in planum. Euehimus ea quæ separandis gentibus pro terminis constituta erant: nauesq; marmo=

rum causa fiunt: ac per fluctus sæuissimam rerum natu-
 ræ partem: huc illucq; portantur iuga montium: maiore
 etiamnum uesania q̃ cum ad frigidos potus uas petitur
 in nubila. Cæloq; proximæ rupes cauatur: ut bibatur gla-
 cie. Secum quisq; cogitet quæ precia horum audiat: quas
 uehi trahi q; moles uideat. Sed & q̃ sine his multorum
 fuerit beator uita: ad q̃q; multorum necesse sit necesse ista
 facere: immo uerius pati mortales: quos ad usus: quasue
 ad uoluptates alias nisi ut inter maculas lapidum iace-
 ant: cui uero non tenebris noctiū dimidiæ parti uitæ cu-
 iusq; gaudia hæc auferentibus. Ingens ista reputantem
 subit etiam antiquitatis rubor. Extant censoriæ leges glā-
 dia in cœnis gliresq; & alia dictu minora apponi uetā-
 tes. Marmora inuehi: & maria huius rei causa transiri:
 quæ uetaret lex nulla lata est.

Quis primus in publicis operibus ostenderit. Ca. ij.

Itat fortassis aliquis: non enim inuehebantur

d Id quidem falso. ccclx. columnas. M. Scauri
 ædilitate ad scenam theatri temporarij: &

nix uno mense futuri in usu uiderunt portari silentio le-
 gum. Sed publicis nimirum indigentes uoluptatibus. Id
 ipsum cur? aut qua magis uia irrepunt uitia quam publi-
 ca? Enimvero non alio modo in priuatos usus illa uenire
 ebora: aurum: gemmæ: aut quid omnino dijs reliquimus?
 Verum esto indulserint publicis uoluptatibus: etiamne
 tacuerunt maximas earum atq; adeo duodequadrage-
 num pedum lucullei marmoris in atrio Scauri collocari
 nec clam illud occulteq; factum est. Satisfdari sibi
 damni infecti egit redemptor cloacarum cum in pa-
 latium extraherentur. Non ergo in tam malo exem-
 plo moribus caueri utilius fuerat: q̃ tacere tãtas moles
 in priuatam: domũ trahi præter fictiliadeorũ fastidia.

LIBER

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit romæ. Ca. ii.

Ec potest uideri scaurus rudi & huius mali improvida ciuitati obrepisse quodam uitæ rudimento. Iam enim L. Crassum oratorem illū qui primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem atrio: hymetias tamen nec plures sex aut longiores duodenum pedum: quem M. Brutus in iurgiis ob id uerem palatinam appellauerat. Nimirum ista omisere moribus uictis: frustra q̄ interdicta quæ uetuerant: cernētes: ullas potius q̄ irritas esse leges maluerunt. Qui nos sequentur meliores non esse probabunt. Quis enim tantum hodie columnarum atrium habet? Sed prius q̄ de marmoribus dicamus: hominum in ijs præferenda indicamus precia. Ante igitur artifices censebimus.

Qui primum laudati in marmore scalpendo: & qui bus temporibus. Ca. iii.

Armōre scalpendo primi omnium inclaruerūt m Dipoenus & Scyllis geniti in creta isula etiā num medis imperantibus: priusq̄ q̄ Cyrus in persis regnare inciperet: hoc est olympiade circiter quinquagesima. i. sicyonem se contulere: quæ diu fuit officinarum omnium metallorum patria. Deorum quorundā simulacra publice simul locauerant sicyoni: quæ prius quam absoluerentur: artifices iniuriam quæsti abierunt in atolos. Protinus sicyonios fames inuasit ac sterilitas: mærorq̄ dirus. Remedium petentibus Apollo pythius affuturum respondit: si Dipoenus & Scyllis decorum simulacra perfecissent. Quod magnis mercedibus obsequiisq̄ impetratum est. Fuere autem simulacra: ea Apollinis. Dianæ. Herculis. Minervæ: quod e cælo postea tatum est.

Nobilitates operum & artificum in marmore. cxxxi.
de marmore pario & mausoleo. Cd. y.

Um ij essent: iam fuerant in chio insula Ma-
c las sculptor: dein filius eius Micciades: ac de-
inde nepos Anthermus chijs: cuius filij Bupa-
lus & Anthermus clarissimi in ea scientia fuere Hippo-
nactis poetæ ætate: quem certum est. lx. olympiade. fuis-
se. Quod si quis horum familiam ad proauum usq; re-
tro agat: inueniet artis eius originem cum olympiadum
origine cœpisse. Hippoacti notabilis fœditas uultus erat
quamobrem imaginem eius lasciuia iocorum ij propo-
suere ridentium circulis. Quod Hipponax indignatus:
amaritudine carminum distinxit eos in tantum: ut cre-
datur aliquos ex ijs ad laqueum compulisse: quod sal-
sum est. Complura enim in finitimis insulis simulacra
postea fecere: sicut in delo: quibus subiecerunt carmen:
non uitibus tantum censeris chijs: sed & operibus
Anthermi filiorum. Oñdūt & lasii Dianā manibus eorum
factā. Et in ipsa chio narrata ē opis eorum Dianæ facies in
sublimi posita: cuius uultū intrātes tristē: abeūtes exhyla-
ratū putāt Romæ singa eorum sūt ī palatina æde Apolli-
nis ī fastigio. Et oibus fere quæ Diuus Augustus fecit. Pa-
tris quoq; eorum & deli fuere opa: & in lesbo īsula. Di-
poeni qdē ambratia: argos: cleone: opibus refertæ fuere.
Oēs aut tātū candido marmore usi sunt e pario īsula:
quē lapidē cœpe lychnitē appellare: quoniā ad lucernas ī
cuniculis caderetur: ut auctor ē Varro: multis postea cā-
didioribus reptis. Nuper etia in lunensum lapidicinis.
Sed in pariorum mirabile p̄ditur: gleba lapidis unius
cuneis diuidentium soluta imaginem silenī intus exti-
tisse. Non omittendum hanc artem tanto uetustiore
fuisse q̄ picturam aut statuariam: quarū utraq; cū phi-

LIBER

dia cœpit octogesima tertia olympiade: post annos circi-
 ter. cccxxij. Et ipsum phidiam tradunt sculpsisse mar-
 mora. Veneremq; eius esse Romæ in Octaviæ operibus
 eximiæ pulchritudinis. Alamenem atheniensem (quod
 certum est) docuit in primis nobilem: cuius opera athe-
 nienses complura in ædibus sacris posuere. Præclaram-
 q; Veneris imaginē extra muros: quæ appellatur aphro-
 dite exopolis. Huic summam manum ipse phidias impo-
 suisse dicitur. Ipsius discipulus fuit Agoracritus parius
 ei ætate gratus. Itaq; e suis operibus pleraq; nomini eius
 donasse fertur. Certauere autem inter se ambo discipuli
 in Veneris faciendâ. Vicitq; Alchamenes non opere: sed
 ciuitatis suffragijs cōtra peregrinum suo fauentis. Qua-
 re Agoracritus ea lege signum suum uendidisse traditur
 ne athenis esset: & appellasse Nemefim. Id positum est
 rhânunte pago atticæ: quod. M. V arro omnibus signis p-
 tulit. Est & in matris magnæ delubro in eadem ciuita-
 te Agoracriti opus. Phidiam clarissimus esse per omnes
 gentes quæ Iouis olympij famam intelligunt: nemo du-
 bitat. Sed ut & merito laudari sciant etiam qui opera
 eius non uiderunt proferemus argumento paruo & in-
 genij tantum. Neq; ad hoc Iouis olympij pulchritudi-
 ne utemur: non Mineruæ athenis factæ amplitudine: cū
 sit ea cubitorum. xxvi. Ebore hæc & auro constat: sed in
 scuto eius in quo amazonum prælium cœlauit intume-
 sante ambitu palmæ eiusdem concava parte deorum &
 gigantum dimicationem in soleis uero laphitarum &
 centaurorum adeo momenta omnia compacta artis illi
 fuere. In base autem quod cœlatum est Pandoras gene-
 sin appellauit. Ibi dii sunt. xx. numero nascentes. uictor-
 ria præcipue mirabili: periti mirantur & septem: &
 sub ipsa cuspide æream sphingem. Hæc licet sint obiter di-

Ita de artificibus nunquam satis laudato simul ut noscatur
illam magnificentiam æqualem fuisse & in parvis. Pra-
xitelis ætatem inter statuarios diximus: qui marmoris
gloria superauit etiam semet. Opera eius sunt athenis i
ceramico: sed ante omnia & non solum praxitelis: ue-
rum & in toto orbe terrarum Venus: quam ut uiderent
multi nauigauerunt gnidū. duas fecerat: simulq; uende-
bat. alteram uelata specie quam ob id quidem prætule-
runt optione: quorum conditio erat coi: cum alteram cō
eodem precio detulisset: seuerum id ac pudicum arbitra-
tes. Reiectam gnidijs emerunt: immensa differentia famæ:
Voluit eam postea a gnidijs mercari rex Nicomedes: to-
tum æs ciuitatis alienum: quod erat ingens: dissoluturū
repromittens. Omnia perpeti maluerunt. nec immerito. Il-
lo enim signo Praxiteles nobilitauerat gnidum. Aedicu-
la eius tota aperitur: ut conspici possit undiq; effigies
deæ: fauente ipsa (ut creditur) facto. Nec minor ex qua-
cunq; parte ammiratio est. Ferunt amore captum quen-
dam: cum delituisse noctu simulacro cohesisse: eiusq;
cupiditatis esse indicem maculaz. Sunt in gnido & alia
signa marmorea illustrium artificum: Liberpater Brya-
xidis: & alter scopæ: & Minerva. Nec maius aliud Ve-
neris praxitelicæ specimen quaz quod inter hæc sola me-
moratur. Eiusdem est Cupido obiectus a Cicerone Verri
ille propter quem thespia uisebantur. Nunc in cætania
scholis positus. Eiusde & alter nudus in pario colonia
propontidis par Veneri gnidiæ nobilitate & iniuria.
Adamant eum Alchidas rhodius: atq; in eo quoq; simi-
le amoris uestigium reliquit. Romæ Praxitelis opa sunt:
Flora: Triptolemus: Cærea in hortis seruilianis. Boni-
uentus & Bonæ fortunæ simulacra in capitolio. Item
menades: & quas Thiadas uocant: & Caryatidas &

LIBER

fileni in Asinij Pollionis monumētis: & Apollo & Ne-
 ptunus. Praxitelis filius Cephistodorus rei & artis hæ-
 res fuit. Cuius laudatum est pergami symplega signum
 nobile: digitis corpori uerins q̄ marmori impressis. Ro-
 mæ eius opera sunt Latona in palatij delubro. Venus in
 Asinij Pollionis monumentis: & intra octauiae porti-
 cus in Iunonis æde Aesculapius ac Diana. Scopæ uero la-
 us cum his certantis. Eecit uenerem & pothon: & phæ-
 thontem: qui samothraciæ sanctissimis cærimonijs colū-
 tur. Item Apollinem palatinum. Vestam sedentem lau-
 datam in seruilianis hortis: duasq; chamæteras circa eā:
 quorum pares in Asinij monumentis sunt. Vbi & Ca-
 phorus eiusdem. Sed in maxima dignatione Cn. Domi-
 tij delubro in cyrco flaminio Neptunus ipse & Thetis
 atq; Achilles. Nereides supra delphinos: & cete & hip-
 potampus sedentes. Item tritões: chorusq; Phorci & pri-
 stes: ac multa alia marina. Eiusdem manus omnia ma-
 gnum & præclarum opus etiam si totius uitæ fuisset.
 Nunc uero præter suprascripta quæq; nescimus. Mars est
 etiamnum sedens: Colossus eiusdez in templo Bruti Cal-
 laici apud circum eundem ad lauritanam portam eunti.
 Præterea Venus in eodem loco nuda praxitelicam illam
 gnidiam antecedens: & quæcumq; alium locum nobili-
 tant. Romæ quidem magnitudo operum est iam oblitte-
 rata a magnis officiorum negotiorumq; acruis: quæ om-
 nes a contemplatione talium abducunt: quoniam ociofo-
 rum. & in magni loci silentio apta ammiratio talis est.
 Qua de causa ignoratur artifex eint quoq; Veneris: quā
 Vespasianus imperator in operibus pacis suæ dicauit an-
 tiquorum dignam fama. Parhæsitatio est i templo apol-
 linis sofiani Nioben cum liberis morientem. Scopas in
 Praxiteles fecit. Item Ianus pater in suo templo dica-

tus ab augusto: ex ægypto aduectus: utrius manu sit: iam
quidem & auro occultatus. Similiter in curia octaviae
queritur de Cupidine fulmen tenente. Id demum affir-
matur: Alcibiadem esse principem forma in ea ætate. Mul-
ta in eadem schola sine auctoribus placent. Satyri quattu-
or: ex quibus unus liberum patrem palla uelatum. Vene-
ri præfert: alter liberam similiter. Tertius ploratum in-
fantis cohibet. Quartus cratere alterius sit: sedat: duæ-
q; nymphe uelificantes sua ueste. Nec minor quæstio est:
in septis. Olympum & pana chironemq; cum Achille
qui fecerint: præsertim cum capitali satisfactione fama iu-
dicet dignos. Scopas habuit æmulos eadem ætate Brya-
xin: & Thimotheum: & Leocarem: de quibus simul di-
cendum est: quoniam pariter calauere mausoleum: hoc est
sepulchrum ab uxore artemisia factum Mausolo cariae re-
gulo: qui obiit olympiadis antefimæ anno secundo. Opus
id ut esset inter septem miracula: ij maxime artifices fe-
cere. Patet ab austro & septentrione sexagenos ternos pe-
des. Breuius a frontibus toto circuitu pedes quadringen-
tos. xi. tollitur in altitudinem. xxy. cubitis. Cingitur co-
lumnis. xxxxi. ab oriente cælauit Scopas a septentrione
Aryax: a meridie Timotheus ab occasu Leocares. Priusq;
q; peragerent: regina artemisia: quæ mariti memoriæ id
opus extrui iusserat: obiit. Non tamen reasserunt: nisi ab-
soluta iam. Id gloriæ ipsorum artisq; monumentum iu-
dicantes: hodieq; ætant manus accessit & quintus arti-
fex. Namq; supra pteron pyramis altitudine inferiorem
æquauit. xxiiij. gradibus in metæ cacumen se contra-
bens. In summo est quadriga marmorea: quam fecit py-
this. Hæc adiecta. cxi. pedum altitudine: totum opus
includit. Thimothei manu Diana Romæ est in palatio
Apollinis delubro: cui signo caput reposuit aulæus Ena

LIBER

der. In magna ammiratione est & Hercules Menestra
 ti. Et Hecate ephesi in templo Dianæ post ædez in cuius
 contemplationem ammonent æditui parcere oculis: tan
 ta marmoris radiatio est. Non postferuntur & chari
 tes in propyleis atheniensium: quas Socrates fecit: alius
 ille q̄ pictor: idem ut aliqui putant. Nam Myronis illius
 qui ære laudatur: anus ebria est smyrnæ in primis incly
 ta. Pollio Asinius ut fuit acris uehementiæ: sic quoq; spe
 ctari: monumēta sua uoluit. In iis sūt cētauri nymphas
 gerētes Archesiæ: Thespiades. Cleomēis Oceāus & Iup
 piter Enthochij. Hippiades Hermerotes Taurisci nō cæ
 latoris illius: sed Tralliani. Iuppiter hospitalis. Pappi
 pi praxitelis discipuli zetis & Amphion & Dirce et
 Taurus: uinculumq; ex eodem lapide. Arhodo aduēta
 opera apollonij & Taurisci parentum. Ii certamen de
 se fecere Menecraten uideri professi: sed esse naturalem
 artemidorum. Eodem loco Liberpater Eutyichidis manu
 laudatur. Ad Octauiae uero porticū Apollo Philisci rho
 dij in delubro suo. Item Latona & diana: & musæ no
 uem: & alter apollo nudus. Eum qui citharam in eodē
 tēplo tenet. Timarchides fecit. Intra Octauiae uero por
 ticus in æde Iunonis: ipsam deam Dionysius & Poly
 cles. Aliam Venerem eodem loco Philiscus. Cetera signa
 praxiteles. Item Polycles & Dionysius Timarchides fi
 lij Iouē qui est in proxima æde fecerūt. Pana & Olym
 pum lūstantes. Eodem loco Heliodorus: quod est alteruz
 in terris symplega nobile. Venerem lauātem sese. Dæ
 dalum astantem Polycharmus. Ex quo apparet in ma
 gni honoris auctoritate habitum. Lysiae opus: quod ī pa
 latio super arcū diuus Augustus honori Octauij patris
 sui dicauit in ædicula columnis adornata. Idest quadri
 ga curruſq; & apollo ac diana ex uno lapide. In hor=

tis seruilianis reperio laudatos Calamidis apollinē il-
lius cælatoris. Dactylidis Pythias. Amphistrati Calli-
sthenem historiarū scriptorem. Deinde multorū obscu-
rior fama est: quorūdam claritati in operibus eximijs
obstāte numero artificū: quoniā nec unus occupat glo-
riam: nec plures pariter nuncupari possunt: sicuti in
Laochoonte: qui est in Titi imperatoris domo: opus om-
nibus & picturæ & statuariæ artis præponendū. Ex
uno lapide eum & liberos: draconūq; mirabiles nexus
de consilij sententia fecere summi artifices agesander
& Polydorus & athenodorus rhodij. Similiter pala-
tinas domos Cæsarū replere pbatissimis signis Cra-
terus cum Pythodoro. Polydectes cum Hermolao: Pytho-
dorus alius cum Artemone. Et singularis aphrodisius
trallianis. Agrippæ Pantheū decorauit Diogenes athe-
niensis: & Caryatides. In columnis templi eius probā-
tur inter pauca operum sicut in fastigio posita signa.
sed propter altitudinem loci minus celebrata. In hono-
re est & in templo illo Hercules: ad quē pœni omnibus
annis humana sacrificauerunt uictima humi stans: an-
te aditum porticus agnationes sitæ. Fuere & Thespi-
des ad ædem Felicitatis: quarū unā amauit eques ro-
manus Iunius Pisciculus: ut tradit Varro ammiratur
& Praxiteles: qui etiā quinque scripsit uolumina nobi-
lium operū in toto orbe. Natus hic in græcia italiæ ora
& ciuitate romana donatus cum ijs oppidis. Iouem fe-
cit eburneū in Metelli æde: qua campus petitur. Accidit
uero ei: ut cum in naualibus ubi feræ africanæ erāt per-
caueam intuens leonē cælaret: ut ex alia cauea panthe-
ra erumperet non leui periculo diligentissimi artificis.
Fecisse opera complura dicitur: sed quæ fecerit nomina-
tim non refertur. Archesilaū quoq; magnificat Varro

LIBER

cuius se marmoream habuisse leenam tradit aligerosq;
ludentes cum ea Cupidines quorū alij religatam tene-
rent: alij e cornu cogerent bibere: alij calciarent soccos:
omnes ex uno lapide. Idem & a Coponio. xij. nationes
quæ sunt circa Pompeium factas auctor est: inuenio &
Canaciū laudatū inter statuarios fecisse marmorea. Nec
minus Saurō atq; Bathracū oblitterari conuenit: qui fe-
cere templa Octauie porticibus inclusa natione: & ipi
lacones. Quidam & opibus præpotentes fuisse eos pu-
tant: ac sua impensa construxisse: inscriptionē sperātes.
Qua negata: hoc tamen alio loco & modo usurpasse.
Sunt certe etiā in colūnarū epystilijs insculpta no-
minū eorū argumenta rana atq; lacerta: in iouis æde ex-
stitisse picturā cultusq; reliquos oēs fœmineos argumen-
tis cōstat: & enī facta Iunonis æde cū inferrētur signa
permutasse geruli tradūtur: & id religioni custoditū:
uelut ipsis dijs sedē ita partitis. Ergo et in Iunonis æde
cultus est: qui Iouis esse debebat. Sūt & in paruis mar-
moreis famā consecuti Myrmecides: cuius quadrigā cū
agitatore cooperuit alijs musca. Et Callicrates: cuius
fomicarū pedes atq; alia mēbra peruidere non est.

Qñ primū marmorū in edificijs usus: et quis primus
romæ crustauerit parietes: & quibus ætatibus quæ-
q; & marmora in usum uenerint: & quis primus
marmora secuerit: & ratio secandide arena. Ca. vi.

Aec sint dicta de marmorū sculptoribus. sum

h maq; claritate artificū: quo in tractatu subit
mentem non fuisse tum auctoritatē maculoso

marmori: quā fecere thaso cycladū insularū una: æque
& elebio: liuidius hoc paulo uersicolores quidem ma-
culas habens. Et in totum marmorū apparatū Menan-
der etiam diligentissimus luxuriæ interpres primis &

raro attigit. Columnis demum utebantur in templis:
nec lauticiæ causa: nondum enim ista intelligebantur:
sed quia firmiores aliter statui non poterant. Sic est in=
choatum athenis templum Iouis olympij: ex quo Sylla
capitolinis ædibus aduexerat columnas. Fuit tamen in=
ter lapidem atq; marmor differentia iam apud Home=
rum: dicit enim Paridis os marmoreo saxo percussum.
Sed hactenus. Regias quoq; domos laudatissime tum
præter æs: aurum: electrum: argētum: ebore tantū ador=
nans. Primum (ut arbitror) uersicolores istas maculas
chiorum lapidicinæ ostenderunt: cum extruerent mu=
ros: faceto in id. M. Ciceronis sale. Omnibus enim osten=
tabant ut magnificum. Multo inquit magis mira res
esset: si tiburtyno lapide fecissetis. Et hercules non fu=
isset picturæ honos ullus non modo tantus sine aliqua
marmorum auctoritate. Secandi marmor in crustas:
nescio an caria fuerit inuentū. Antiquissima quod equi=
dem inueniam: Haliacarnasi Mausoli domus procon=
neso marmore exculta est: lateritijs parietibus. Is obiit
olympiadis centesimæ sextæ anno secundo. Urbis romæ
anno. ccc. secundo. Primum romæ parietes crusta mar=
moris operuisse totius domus suæ in cælio monte Cor=
nelius nepos tradidit Mamurram formijs natum equi=
tem romanum præfectum fabrorum. C. Cæsaris in gal=
lia. Neq; indignatio sit tali auctore inuenta re. Hic
nanq; est Mamurra Catulli ueronensis carminibus pro=
fissus: quem: ut res est: domus ipsius clarius q̃ Catul=
lus dixit habere: quicquid habuisset comata gallia. Nā=
q; adiecit idē nepos eū primū totis edibus nullam nisi e
marmore columnam habuisse: oēs solidas e carystio: aut
lunensi. Deniq; M. Lepidus Catuli in consulatu colle=
ga primus omnium limina ex numidico marmore in

LIBER

domo posuit: magna reprehensione. Is fuit consul anno urbis. dc. lxvi. Hoc primum inuēti numidici marmoris uestigium inuenio: non in columnis tantū crustisue ut Mamurra carystium posuit: sed in massa & uilissimo liminum usu. Post hunc Lepidum ferme quadriennio. L. Lucullus consul fuit: qui nomen (ut apparet ex re) Luculleo marmori dedit: admodum delectatus illo. Primusq; romam inuexit atrum alioquin: cum cætera maculis aut coloribus commendentur. Nascitur autem in nilo insula: solumq; pene horum marmorum ab amatore nomen accepit. Inter hos primum (ut arbitror) marmoreo parietes habuit scena. M. Scauri: non facile dixerim sectos an solidis glebis politos: sicuti est hodie Iouis tonantis ædes in capitolio. Nondum enim secti marmoris uestigia inuenerat italia. Sed quisquis primū inuenit secare luxuriāq; diuidere importuni ingenij fuit. Arena hoc fit: & ferro uidetur fieri serra in ptenui linea p̄mēte arenas uersando tractuq; ip̄o secante. Aethiopica ad hoc maxime probatur. Nam id quoq; accessit: ut ad æthiopas usq; peteretur: quod faceret marmora. Immo uero etiam in indos unde margaritas quoq; peti seueris moribus indignum erat. Hæc proximæ laudatur Mollior tamen quæ ex æthiopia. Illa enim nulla scabrie secat: Indica non æque leuigat: sed ea combusta polientes marmora fricare iubentur. Simile & naxiæ uitium est & coptidi: quæ uocatur ægyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus secandis. Postea reperta est ars: non minus probanda: ex quodam hadriatici maris uodo æstu nudante obseruatione non facili. Iam quidem quacūq; arena secare e fluuijs omnibus fraus artificum causa est: quod dispendium admodum pauci intelligunt. Crassior enim arena laxioribus segmentis te-

rit: & plus erodit marmoris maiusq; opus scabritia polituræ relinquit. Ita sectæ attenuantur crustæ. Rursusq; thebaica polituris accommodatur. Et quæ fit e Poro lapide: aut e pumice. Signis e marmore poliendis: gemmisq; etiam scalpendis atq; limandis.

De naxio & harmonio: & de generibus marmorum.

Ca. vii.

Axiu diu placuit ante alia: ita uocantur con-
tes in insula cypro genitæ. Vicere postea ex
armenia uestæ. Marmorum genera & colo-
res non attinet dicere in tanta noticia. Nec facile est
enumerare in tanta multitudine. Quoto enī quoq; loco
nō suum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi gene-
ris dicta sunt in ambitu terrarum cum gentibus suis.
Non omnia tamen in lapidicinis gignuntur. Sed multa
& sub terra sparsa. Preciosissimi quidem generis lace-
dæmonium uiride: cunctisq; hilarius. Sic & augusteū:
ac deinde tyberium: in ægypto Augusti ac Tyberij pri-
mum principatu reperta. Differentiaq; eorū est ab ophi-
te: cum sit illud serpentium maculis simile: unde & no-
men accepit: q; hæ maculas diuerso modo colligunt. Au-
gusteum undatim crispum in uertices. Tyberium spar-
sim conuoluta canicie. Neq; ex ophite colūnæ: nisi par-
uæ admodum inueniuntur. Duo eius genera: molle can-
didum: nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolo-
res sedare adalligati: & serpentium ictus. Quidā phre-
neticis: ac letargicis adalligari iubent candicantē. Con-
tra serpentes autem a quibusdam laudatur præcipue ex
his quem tephriam appellant a colore cineris. Vocatur
& memphites a loco gemmatis naturæ. Cuius usus cō-
uenit ijs quæ urenda aut secanda sunt: ex aceto illitus.
Obstupefcit enim ita corpus: ut non sentiat cruciatum.

VV iij

LIBER

Rubet porphyrites in ægypto ex eo candidis interuenientibus punctis: leucostyctos uocatur. Quātilibet moribus cædēdis sufficiunt lapidicinæ. Statuas ex eo Claudio Cæsari procurator eius in urbē ex ægypto aduexit tris: Asinius Pollio non admodū probata nouitate. Nemo postea certe imitatus est. Inuenit eadem ægyptus in æthiopia quem uocant basaltē: ferrei coloris atq; durtiæ. Vnde & ei nomē dedit. Nunq̃ is autē maior reperi- tus est q̃ in templo Pacis ab imperatore Vespasiano Augusto dicatus. Argumēto. xvi. liberis circa ludētibus: per quos totidē cubiti summi incremēti augentes annos eius intelligūtur. Non absimilis illi narratur in thebis delubro Serapis (ut putāt) Memmonis statua dicatus: quem quotidiano solis ortu contactū radijs crepare dicunt. Onicen etiā tum in arabia mōtibus nec usq; alibi nasci putauere nostri ueteres. Sed & in germania potorijs uasis inde factis primū dein pedibus lectorū sellisq; Cornelius nepos tradit magno fuisse miraculo: cum P. Lentulus Spinter amphoras ex eo urceos magnitudine cadorū ostendisset. Post quinquenniū deinde triginta duorum pedū longitudine colūnas uidisse. Variatū in hoc lapide postea est. Nāq; pro miraculo insigni quattuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit. Nos ampliores triginta uidimus in scena: quā Calistus Cæsaris Claudij libertorum potentissimus exædificauerat.

De alabastrite: & lygdino alabandico.

Ca. viij.

Vnc aliqui lapidē alabastritē uocant: quē cæuant ad uasa unguentaria: quoniā optime ea incorrupta seruari dicitur. Idēq; etiā exustus emplastris cōuenit. Nascitur circa thebas ægyptias: & damascū syriæ. Hic cæteris cādidiior. Probatissimus uero

in carmania: mox in idia. Iam quidem & in syria asia-
 q̃ vilissimus autem & sine ullo nitore in cappadocia.
 Probantur quam maxime mellei coloris in uertice ma-
 culosi atq; non translucidi. Vitia uero in iis corneus co-
 lor: aut candidus: & quicquid simile uitro est. Paulum
 distat ab eo ad unguentorum fidem: uti existimant: Lyg-
 dinus in tauro repertus amplitudine qua lances crate-
 rasq; non excedat. Antea tantum ex arabia aduehi soli-
 tus candoris eximij. Magnus & contrariæ inter se na-
 turæ duobus honos. Coralitico in asia reperto: mensuræ
 non ultra bina cubita: candore proximo ebori & qua-
 dam similitudine. E diuerso niger est alabandicus terræ
 suæ nomine: q̃q̃ & mileti nascens: ad purpuram tamē
 magis aspectu declinante. Idemq; liquatur igni: ac fun-
 ditur ad usum uitri. Thebaicus intercinctus aureis gut-
 tis inuenitur in africa parte ægypto ascriptæ coticulis
 ad terenda collyria quadam utilitate naturæ alia cōue-
 niens. Circa syenem uero thebaidis fines: quem ante
 pyropæcilon uocabant. Trabes ex eo fecere reges quodā
 certamine obeliscos uocantes solis numini sacratos. Ra-
 diorum eius argumentum in effigie est: & ita significa-
 tur nomine ægyptio. Primus omnium id instituit Mitres:
 qui in solis urbe regnabat somnio iussus: & hoc ipsum
 inscriptum est in eo. Et enim sculpturæ illæ effigiesque
 quas uidemus: ægyptiæ sunt litteræ. Postea & alij re-
 gum i supradicta urbe: Sochis quattuor numero: quadra-
 genorum & octonum cubitorum longitudine. Ramises
 autem is quo regnante ilium captum est: quadragita cu-
 bitorum. Idemq; digressus inde: ubi fuit Mneuidis re-
 gia posuit alium longitudine: undecimis pedibus: per la-
 tera cubitis quattuor.

De obelisco: & thebaico: & alexandro: & de illo

LIBER

qui est in circo magno.

Cap. ix.

Pius id fecisse dicuntur uiginti millia homi-
 num. Ipse rex cum subrecturus esset: uereren-
 turq; ne machinæ ponderi non sufficeret: quo
 maius periculum curæ artificū denunciaret: filiū suū
 adalligauit cacumini: ut salus eius apud molientes pro-
 desset lapidi. Hāc ammiratione operis effectū est: ut cu-
 oppidum id expugnaret Cambyses rex: uentumq; esset i
 cendio ad crepidines obelisci: extingui ignē iuberet mo-
 lis reuerentia qui urbis nullam habuerat. Sunt & alij
 duo. Vnus a Smarre positus: alter ab eraphio sine notis
 quadraginta octo cubitorum. Ptolemæus philadelphus
 quem exciderat Nestabis rex purum. Maiusq; opus fuit
 indeuehendo: statuendone q̄ in excidendo. A Satyro ar-
 chitecto aliqui deuectum tradunt. Rite ut Callixenus di-
 xit a phœnice fossa perducta usq; ad iacentē obeliscū e
 nilo. Nauesq; duas i latitudinem patulas: pedalibus spa-
 tijs ex eodem lapide ad rationem geminati per dupli-
 cem mensuram ponderis oneratas ita ut subirent obeli-
 scum pendentes extremitatibus suis in ripis utrinq; po-
 stea e gestis laterculis alleuata naue excepiſſe onus sta-
 tutum. Excisos autem sex talis in monte eodem. & arti-
 ficem donatum talentis quinquaginta. Hic autem obeli-
 scus fuit i arsinoe positus a rege supradicto: munus amo-
 ris in coniuge: eademq; sorore. Arsinoe. Inde eum naua-
 libus incommodum. Maximus quidam præfectus ægyp-
 ti transtulit in forum reciso cacumine dum uult fastigi-
 um addere auratum: quod postea amisit. Et alij duo sunt
 alexandriæ ad portum in Cæsaris templo: quos excidit
 Mesphees rex quadragenum binum cubitorum. Sup om-
 nia accessit difficultas mari romam deuehendi: specta-
 tis admodum nauibus. Diuis Augustus priorem ad-

uexerat miraculi gratia: puteolisq; naualibus perpetuis
 dicauerat. Sed incendio consumptus est. Diuus Claudius
 aliquot per annos asseruatam eam quam Caius Cæsar
 importauerat: omnibus quæ unq; in mari uisa sunt: mira-
 biliores turribus puteolis ex puluere exædificatis perdu-
 ctam ostiam portus gratia merfit: alia ex hoc cura nauis-
 um quæ tyberi subuehebant. Quo experimento palam
 fuit: non minus aquarum huic anni esse quam nilo. Is
 autem obeliscus quem Diuus Augustus in circo magno
 constituit: excisus a rege Semneserteo: quo regnante Py-
 thagoras in ægypto fuit: centum uiginti quinque pedum
 est: & dodrantis: præter basim eiusdem lapidis. Is uero
 qui est in campo martio nouem pedum minor est a Seso-
 stride. Inscriptam ambo rerum interpretationem ægyp-
 tiorum opere & philosophiæ continent.

De illo qui est in campo martio pro gno-
 mone

C. d. x.

I qui est in campo Diuus Augustus addidit
 e mirabilem usum ad dephendas solis umbras:
 dierumq; ac noctium magnitudines: strato la-
 pide ad obelisci magnitudinem: cui par fieret umbra ro-
 mæ confecto die sexta hora paulatimq; per regulas quæ
 sunt ex ære inclusæ singulis diebus decresceret: ac rursus
 augesceret: digna cognitu res & ingenio fecundo. Man-
 lius mathematicus apici auratam pilam addidit: cuius
 uerticæ umbra colligeretur in semetipsam alia atq; alia
 incremata iaculantem apice: ratione ut ferūt: a capite ho-
 minis intellecta. Hæc dierum obseruatio triginta iam fe-
 re annis non congruit: siue solis ipsius dissono cursu &
 cæli aliqua ratione mutato: siue uniuersa tellure aliquid
 a centro suo dimota: ut dephendi & in alijs locis acci-
 pio: siue urbis tremoribus ibi tantum gnomone intorto:

LIBER

siue inundationibus tyberis sedimēto molis factō. q̄q̄ ad
altitudinem imposita rei in terram quoq; dicantur ia=
cta fundamenta.

De tertio obelisco romæ in uaticano.

Ca. xi.

Ertius est in uaticano Caij & Neronis prin=
cipum circo: ex omnibus unus omnino fractus
in molitudine eius: quem fecerat Sesostridis fi=
lius Nuncoreus. Eiusdem remanet & alius centum cu=
bitorū quē post cæcitatem uisu reddito ex oraculo soli sa=
crauit

De pyramidibus ægyptijs & sphinge. Ca. xij

Icantur obiter & pyramides & in eadem

d ægypto regum pecuniæ ociosa: ac stulta osten=
tatio. Quippe cum faciendi eas causa a pleris=
q; tradatur ne pecuniā successoribus aut æmuliis insidiā

tibus pberet: aut ne plebs esset ociosa. Multa circa hoc uā=
nitas illorum hominum fuit: uestigiaq; complurium in=
choatarum extant. Vna est in Arsionite nomo: duæ in
memphi non procul a labyrintho: de quo & ipso dic=
mus. Totidem ubi fuit meridis lacus: hoc est fossa gran=
dis. Sed ægyptus inter mira a memoranda narrat horā
tacumina extrema: quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres:
quæ orbem terrarum implevere fama: sane conspicuæ un=
diq; annauigantibus: sitæ sunt in parte africae monte sa=
xæo steriliq; inter memphin oppidum. & quod appella=
ri diximus delta ac nilo minus quattuor millibus passuū
a memphi septem. d. pass. a uico appposito quæz uocant bu=
sirin. In quo sunt assueti scandere illas. Ante has ē sphix
uel magis miranda: qua siluestria sunt accolentiū. Ama=
sin regem putat in ea conditum: & uolunt inuictam ui=
deri. Est autem saxo naturali elaborata: & lubrica. Ca=
pitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes
colligit: longitudo pedum antium quadragintatrium ē:

altitudo a uentre ad summum apicem in capite sexaginta-
raduum. Sed pyramis amplissima ex arabicis lapidici-
nis constat. Trecenta sexaginta hominum millia annis
xx. eam construxisse produntur. Tres uero factæ annis se-
ptuaginta octo & mensibus quattuor. Nempe qui de ijs
scripserant: sunt Herodotus: Euhemerus: Duris Samius:
Aristagoras: Dionysius: Artemidorus: Alexander Poly-
histor: Butarides: Antisthenes: Demetrius: Demoteles
Appion. Inter omnes uero eos non constat a quibus fa-
ctæ sint iustissimo casu oblitteratis tantæ uanitatis aucto-
ribus. Aliqui ex ijs prodiderunt in raphanos & alliu:
ac cepas: mille octingenta talenta erogata. Amplissima oc-
cto iugera optinet soli quattuor angulorum paribus iter-
uallis per octingentos octogintatres pedes singulori in la-
terum altitudo: a cacumine pedes. xxv. alterius ite rualla
singula per quattuor angulos pares. dcc. trigintaseptem
comprehendunt. Tertia minor prædictis: sed multo spe-
ctatior æthiopie lapidibus consurgit. ccc. sexagintatri-
bus pedibus inter angulos. Vestigia ædificationum nul-
la extant. Arena late pura circum lentis similitudine:
qualis in maiori parte africæ. Quæstionum summa est
quanam ratione in tantam altitudinem subuecta sint æ-
menta. Alij enim nitro ac sale adaggeratis concrecente
opere. at peracto fluminis irrigatione dilutis. Alij lateri-
bus e luto factis in priuatas domos distributis. Nilium
enim non putant rigare potuisse multo humiliorem. In
pyramide maxima est intus puteus octoginta sex cubito-
rum: flumen illo admissum arbitrantur. Mensuram al-
titudinis earum: omniumq; similium deprehendere in-
uenit Tales milesius umbram metiendo: qua hora par-
esse corpori solet. Hæc sunt pyramidum miracula.
Supremumq; illud: nequis regum opes miretur: mini-

LIBER

mā extitisse laudatissimam a Rhodope meretricula factam æsopi fabularū philosophi conserua quondam & contubernalis hæc fuit: maiore miraculo tantas opes meretricio esse conquisitas quæstu. Magnificatur & alia turris a rege facta in insula pharo portum optinente alexandræ: quam constituisse. d. ccc. talentis tradunt: magno animo ne quid omittamus Ptolomæi regis: q̃ in ea permiserit Sostrati cassidis architecti structuræ ipsius nomen inscribi. Vsus eius nocturno nautarum cursui ignes ostendere ad p̃nuntianda uada portusq; introitum. Sicut iam tales compluribus locis flagrant: ut potneoficæ ac rauennæ ad uitandum periculum etiam in corruatione. Flagrant cum eo sita ea crassienne. Periculum in corruatione ignium sydus existimetur: quoniam e longinquo similis flammæ aspectus est. Hic idem architectus primus omnium pensilem ambulationem gnidi fecisse traditur.

De labyrinthis ægyptio: lemnio: italico. Ca. xiiij.

Itamus & labyrinthos: uel portentosissimuz
d humani ingenij opus. Sed non ut existimari possit falsum. Durat etiam nunc in ægypto in heracleopolite nomo: qui primus factus est ante annos (ut tradunt) triamillia sexcentos a Petesuco rege: siue Tithoe. Quamq; Herodotus totum opus regum esse dicat: nouissimeq; Psammetichi. Causam faciendi uarie interpretantur. Demoteles regiam Motherudis fuisse. Lycias sepulchrum Meridis. Plures soli sacrum id extructum: quod maxime creditur. Hinc utiq; sumpsisse Dædalum exemplar eius labyrinthi quem fecit in creta: non est dubium: sed centesimam tantum portionem eius imitatum: quæ itinerum ambages: occurfusq; ac recursus inexplicabiles continet. Non ut in pavimentis puerorumue ludi-

eris campestribus uidemus breui lacinia millia passuum
plura ambulationis continentem: sed crebris foribus in-
ditis ad salendos occurfus: redeundumq; in errores eos-
dem. Secundus hic fuit ab ægyptio labyrinthus: Tertius
in lemno. Quartus in italia. Omnes lapide polito forni-
cibus tecti. Aegyptius quod miror equidem in introitu
lapideis e paro columnis. Reliquæ erant syenitæ: moli-
bus compositis quas dissoluere: ne secula quideq; possint
adiuantibus Heracleopolitis: qui id opus inuisum mire
infestauere. Positione operis eius: singulasq; partes enar-
rare non est: cum sit in regiones diuisum atq; in præfe-
cturas: quas uocant nomos: sexdecim nominibus eorum
totidem uastis domibus attributis. Præterea templa om-
nium ægypti deorum continet: superq; Nemesis quin-
cim ædiculis inclusæ. Sunt pyramides cōplures quadra-
genarum ulnarum senos radice muros optinentes. Fessi-
iam eundo perueniunt ad uiarum illum inexplicabilem
errorem. Quin & cœnacula prius exalta: porticusq;
ascenduntur nonagenis gradibus omnes. Intus columnæ
de porphyrite lapide: deorum simulacra: regum statua:
monstrificæ effigies. Quarundam autem domorum talis
est situs: ut adaperientibus fores tonitruum intus terri-
bile existat. Maiore autem in parte transitus est per te-
nebras: aliæq; rursus extra murum labyrinthi ædificio-
rum moles pteron appellant. Inde aliæ perfossis cunicu-
lis subterraneæ domus. Refecit unus omnino pauci ibi
ex monte phado Thebis rex ante alexandrum magnum
annis quingentis. Id quoq; traditur fulsisse trabibus spi-
næ oleo incoctæ dum fornices quadrati lapidis assurge-
rent. De ægyptio & cretico labyrinthis satis dictum ē.
Lemnius similis illis columnis tantum centum quinquæ-
ginta memorabilior fuit: quarum in officina turbines

LIBER

ita liberati pependerunt: ut puero circumagente tornarentur. Architecti illum fecere Zmilus & Rholus & Theodorus indigena. Extantq; adhuc reliquiae eius: cum cretici italiciq; nulla uestigia extent. Namq; & italicū dici conuenit: quem fecit sibi porfenna rex ethruiae sepulchri causa: simul ut & externorum regum uanitas quoq; ab italis superaretur. Sed cum excedat omnia fabulositas: utemur ipsius. M. Varronis in expositione eius uerbis. Sepultus est iquit sub urbe clusio: in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato. Singula latera pedum lata tricennum: alta quinquagenum. Inq; basi quadrata intus labyrinthum inextricabilez: Quo si quis improperet sine glomere lini: exitum inuenire nequeat. Supra id quadratum pyramides stant quiq; Quattuor in angulis: & in medio una. In imo latæ pedum septuagenumquinum: altæ centum quinquagenum: ita fastigiatae ut in summo orbis aeneus & Pegasus unus omnibus sit impositus: ex quo pendeant excepta athenis tintinnabula: quæ uento agitata longe sonitus referant: ut dodonæ olim factum. Supra quem orbem quattuor pyramides in super singulae extant altæ pedum centenum. Supra quas uno solo quinq; pyramides: quarum altitudinem Varro nem puduit adijcere. Fabulae ethruscae tradunt eandem fuisse: quam totius operis: adeo uesana dementia quæsisse gloriam impendio nulli profuturo. Præterea fatigasse regni uires: ut tamen laus maior artificis esset.

De pensili horto & oppido: & templo Dianæ ephesiae.

Ca. xiiij.

l Eguntur & pensiles hortos: immo uero totū oppidum fecisse ægyptiæ thebæ: exercitus armatos subito educare solitis regibus nullo op=

pidanorum sentiente. Etiamnum hoc minus mirū: quam
 q̄ flumine medium oppidū interfluente: quā si fuissent
 non dubium est dicturum Homerum fuisse: cum centum
 portas ibi prædicaret. Græcæ magnificentiae uera ammi-
 ratio extat templum ephesiæ Dianæ ducentis uiginti an-
 nis factum a tota asia. In solo id palustri fecere: ne terræ
 motus sentiret: aut hiatus timeret. Rursus ne in lubrico
 atq; instabili fundamenta tantæ molis locarentur: ante
 calcatis ea substrauere carbonibus dein uelleribus lanæ
 vniuerso templo longitudo est quadringentorum uigin-
 tiquinq; pedum: latitudo ducentorum uiginti. Columnæ
 centum uiginti septem a singulis regibus factæ: sexagin-
 ta pedum altitudine. Ex ijs tringintasex cælatæ. Vna a
 Scopæ. Operi præfuit Ctesiphon architectus. Summa mi-
 racula: epystilia tantæ molis atolli potuisse. Id consecu-
 tus est ille peronibus arena plenis molli puluino super
 capita columnarum exaggerato paulatim exinaniēs ab-
 imo ut sensim totum in colle sederet. Difficillime hoc cō-
 tingit in limine ipso: quod foribus imponebat. Etenim
 ea maxima moles fuit: nec sedit. In cubili animo anxio
 artificis mortis destinatione suprema. Traduntq; in ea
 cogitatione fessum nocturno tempore inquiete uidisse
 præsentem deam: cui templum fiebat: hortantem ut ui-
 ueret: se composuisse lapidem: atq; ita postero die appa-
 ruit: pōdereq; ipso correctus uidebatur. Cætera eius ope-
 ris ornamenta plurium librorum instar optinent: nihil
 ad specimen naturæ pertinentia.

De delubro Cizici: & lapide fugitiue:
 & de echo septies resonante: & ædifi-
 cio sine clauo: & mirabilia ædifi-
 ciorum romæ.

Ca. xv.

LIBER

d Vrat & Cyzici delubrum: in quo filum aure
 um comissuris omnibus politis lapidis subiecit
 artifex eburneum Iouem dicaturus intus coro
 nante eum marmoreo Apolline. Tralucant ergo picturae
 tenuissimis capillamentis: leniq; afflatu simulacra reso
 uente: praeter ingenium artificis ipsa materia quamuis
 occulta in praecio operis intelligitur. Eodem in oppido e
 lapis fugitiuus appellatus. Argonautae eo pro anchora
 usi ibi reliquerant. Hunc e prytaneo (ita uotatur locus)
 saepe profugum fixere plumbo. Eadem in urbe iuxta por
 tam quae thracia uocatur turres. yij. acceptas uoces nume
 roso re percussu multiplicant. Nomenq; huic miracu
 lo echo est a graecis datum. Et hoc quidem natura loco
 rum euenit. Et plerunq; conualliu: ibi casu accidit. Olym
 piae autem arte mirabili modo in porticu quam oppida
 ni heptaphonon appellant: quoniam septies eadem uox
 redditur. Cyzici & buleuterion uocant aedificium am
 plum sine ferreo clauo ita disposita contignatione: ut exi
 mantur trabes sine fulturis ac reponantur. Quod item
 romae in ponte subicio religiosum est: postea q Coclite
 Horatio defendente aegre reuulsus est. Verum & ad ur
 bis nostrae miracula transire conuenit: nongentorumq;
 annorum dociles scutari uiros: & sic quoq; terrarum or
 bem uictum ostendere: quod accidisse totiens pene: quot
 referrentur miracula: apparebit. Vniuersitate uero acer
 uata & in quendam unum cumulum coniecta non alia
 magnitudo exarget: q si mundus alius quidam in uno lo
 co narretur. Nam ut circum maximum a Caesare dictato
 re extructum longitudine stadiorum trium: latitudine
 unius: sed cum aedificijs iugerum quaternum ad sedem
 ducentorum. lx. millium inter magna opera dicamus. No
 ne inter magnifica basilicae Pauli columnis e phrygibus

mirabilem: forumq; diui Augusti: templum Pacis diui
Vespasiani imperatoris Augusti: pulcherrima operum
quæ unq; Pantheon Ioni ultori ab agrippa factum: cū
theatrum ante texerit romæ Valerius ostiensis archite-
ctus ludis Libonis? Pyramidas regum miramur opera:
cum solum tantum foro extruendo sestertijs mille du-
centis Cæsar dictator emerit. Et siquidem impensæ mo-
uent captis auaritia animis. P. Clodius quem Milo occi-
dit: sestertijs. c. xlvij. millibus domo empta habitauerit.
Quod equidē non secus ac regum insaniā miror: itaq;
Et ipsum Milonē sestertia septingenta millia æris alie-
ni debuisse inter prodigia animi humani duco. Sed tūc
senes aggeris vastum spatiū Et substructiones insanas
captiosi mirabātur. Præterea cloacas operū omnium di-
ctū maximū: suffossis montibus: atq; ut paulo ante ret-
tulimus: urbe pensili: subterq; navigata. Id. M. agrippa
fecit in ædilitate post consulatū per meatus corruiatis
septē annibus cursu præcipiti torrentiū modo rapere:
atq; auferre omnia coactis. Insuper mole imbriū conci-
tati nada ac littora quatiūt. Aliquando tyberis retro in-
fusi recipiunt fluctus. Pugnantq; diuersi aquarū impe-
tus intus: Et tamē obnixa firmitas resistit. Trahuntur
moles internæ tantæ non succūbentibus causis operis.
Pulsant ruinæ sponte præcipites: aut impactæ incendijs.
Quatitur solū terræmotibus. Durāt tamē a Tarquinio
prisco annis octingētis ppe inexpugnabiles. Non om-
mittendo memorabili exemplo uel eo magis: quoniā ce-
leberrimis rerū conditoribus omissum est. Cum id opus
Tarquinius Priscus plebis manibus faceret: essetq; la-
bor incertū longior an periculosior: passim conscita ne-
ce quiritibus tediū fugiētibus. Nouū Et inexcogitatum
ante posteaq; remediū inuenit ille rex: ut omniū ita de-

LIBER

functorum figeret crucibus corpora spectanda ciuibus
 simul & feris uolucribusq; lacerada. Quamobrem pu-
 dor romani nominis proprius qui saepe res perditas ser-
 uauit in praelijs: tunc quoq; subuenit. Sed illo tempore
 imposuit iam erubescens: cum puderet uiuos tanq; pudis-
 turum esset extinctos. Amplitudinem canis eam fecisse
 proditur ut uehem foeni large onustam transmitteret.
 Parua sunt cuncta quae diximus: & omnia uni compa-
 randa miraculo: anteq; noua attingam. M. Lepido. Q.
 Catulo cons. ut constat inter diligentissimos auctores
 domus pulchrior non fuit romae: q; Lepidi ipsius. At
 Hercule intra annos trigintaquinq; eadem centesimum
 locum non obtinuit. Computet in hac aestimatione qui
 uolet: marmorum molem: opera pictorum: impendia
 regalia. Et cu pulcherrima laudatissimaq; certates cen-
 tu domos: posteaq; eas ab innumerabilibus alijs in huc
 diem uictas. Profecto incendia puniunt luxum: nec ta-
 men effici potest: ut mores aliquid ipso homine mor-
 talius esse intelligant. Sed eas omnes duae domus ui-
 cerunt. Bis uidimus urbem totam cingi domibus prin-
 cipum: Caij & Neronis. Et huius quidem ne quid
 deesset aurea. Nimirum sic habitauerunt illi qui hoc im-
 perium fecere: tantas ad uincendas gentes triumphosq;
 referendos ab aratro aut foco exeuntes: quorum
 agri quoq; minorem modum obtinuerunt quam cella-
 ria istorum. Subit uero cogitatio quota portio harum
 fuerint areae illae: quas inuictis imperatoribus decer-
 nebant publice ad exaedificandas domos. Summusq;
 illarum honos erat: sicut in. L. Valerio Publicola: qui
 primus consul fuit cum. L. Bruto post tot merita: &
 fratre eius qui bis in eodem magistratu sabinos deu-
 cerat: adijci decreto: ut domus eorum fores extra ape-

irentur: & ianua in publicum reijceretur. Hoc erat clarissimum insigne inter triumphales quoq; domos. Non patiemur duos Caios uel duos Neronas ne hac quidem gloria famæ frui. Docebimusq; etiam insaniam eorum uictam priuatis operibus. M. Scauri: cuius nescio an ædilitas maxime prostrauerit mores ciuiles: maiusq; sit Syllæ malum tanta priuigni potentia: q̃ proscriptio tot millium. Hic fecit in ædilitate sua opus maximum omnium: quæ unq̃ fuere humana manu facta: non temporaria mora: uerumetiam æternitatis destinatione. Theatrum hoc fuit. Scæna ei triplex altitudine. ccc. l. columnarum in ea ciuitate quæ sex hymettias nō tulerat sine probro ciuis amplissimi. Iam pars scænæ e marmore fuit. Media e uitro inaudito etiam postea genere luxuriæ. Summæ tabulis inauratis columnæ ut diximus. imæ duodequadragenæ pedum. Signa ærea inter columnas ut indicauimus: fuerunt tria millia numero. Caneæ ipsa cœpit hominum. lxxx. millia cum Pompei amphitheatri totiens multiplicata urbe tantoq; maiore populo sufficiat large quadraginta millia sedente. Sed & reliquus apparatus tantus: attalica ueste: tabulis pictis: cæteraq; cura fuit ut in tusculanam uillam reportatis quæ superfuebant quotidiani usus delicijs incensa uilla ab iratis seruis concremarentur ad sestertia. M. Aufert animum & a destinato itinere digredi cogit contemplatio tam prodigæ mentis: aliamq; conuerti maiorem insaniam. E ligno. C. Curio qui bello ciuili in cæsarianis partibus obiit: funebri patris munere cum opibus apparatusq; non posset superare Scaurum. Vnde enim illi uictor Sylla? & Metella mater proscriptionū sectrix? Vnde M. Scaurus pater totiens princeps ciuitatis: &

LIBER

marianis sodalitijs rapinarū provincialiū sinus? cū iā
 ne ipse quidē comparari sibi posset. Quando hoc certe
 incendiū illius p̄m̄ium habuit conuētis ex orbe terrarū
 rebus: ut nemo postea par esset insania illi. Ingenio er-
 go suo utendū erat: Curioni eiq; aliud excogitandū fuit
 Opere precīū est scire quid inuenerit: & gaudere mori-
 bus nostris: ac nostro modo nos uocare maiores. Thea-
 tra duo iuxta fecit amplissima e ligno cardinū singulo-
 rum uersatili suspensa libramento: in quibus utrisq; an-
 te meridiano ludorū spectaculo edito inter sese auersis
 ne inuicē obstreperent scēnæ: & repente circūactis ut
 constiterant. Postremo iam die discedētibus tabulis &
 cornibus inter se coeuntibus faciebat amphiteatrū: &
 gladiatorū spectacula edebat: ipsum magis auctoratum
 Populū Ro. circūferens. Quid enim miretur quisq; in
 hoc primū? inuentorē? an inuentū? artificē? an auctorē?
 ausum aliquē hoc excogitare? an suscipere parere? an in-
 bere? Super omnia erit populi furor sedere ausi tam in-
 fida instabiliq; sede. En hic est ille terrarum uictor: &
 totius dominator orbis: qui gentes & regna diriperet:
 iura exteris mitteret: & quosdam in numero deorum
 immortalium generis humani portio in machina pen-
 dens: & ad periculū suū plaudens. Quæ uilitas ani-
 marum ista? aut quæ quærela decannis? aut quantū ma-
 li potuit accidere? Hauriri urbes terræ hiatibus publi-
 cis mortalium dolor est. Ecce Popu. Rom. uniuersus ue-
 lut duobus nauigijs impositus binis cardinibus sustine-
 tur: & seipsum depugnantem spectat: periturus mo-
 mēto aliquo luxatis machinis: & per hoc quæritur in-
 tribunitijs cōcionibus gratia: ut pensiles tribus faceret.
 Qualia hic i rostris? Quid nō ausurus apud eos quibus
 hoc persuaferit. Vera nanq; confitentibus Popu. Roma.

funebri munere ad tumulus patris eius depugnauit uni-
uersus. Variauit hanc magnificentiam suam fessis tur-
batisq; cardinibus: & amphitheatri forma custodita
nouissimo die diuersis duabus per medium scenis athle-
tas edidit: raptisq; e contrario repente pulpitis eodem
die uictores e gladiatoribus suis produxit. Nec fuit rex
Curio aut gentium imperator non opibus insignis: uti
qui nihil in censu habuerit. prater discordiam principū
Sed dicatur uera aestimatione inuicta miracula: quæ. Q
Martius rex fecit. Is iussus a senatu aquarum appiæ
anienis tegula ductus reficere: nouam a nomine suo ap-
pellatam cuniculis per montes actis intra præturæ suæ
tempus adduxit. Agrippa uero in ædilitate sua: adiecta
uirginea aqua: cæterisq; corruatis atq; emendatis lacus
dcc. fecit. Præterea fontes cy. castella. cxxx. cōplura etiā
cultu magnificæ & operibus. Insigna. ccc. sacra aut mar-
morea imposuit: & columnas ex marmore quadringen-
tas: eaq; omnia annuo: patio: adiecitq; ipse in ædilitatis
suæ commemoratione & ludos unde sexaginta diebus
factos: & gratuita præbuit balnea cētum lxx. quæ nūc
romæ ad infinitum auxere numerum. Vicit antecedētes
aquarum ductus nouissimum impendium operis inchoa-
ti a Caio Cæsare: & peracti a Claudio. Quippe a lapi-
de. xl. ad eam excelsitatem: ut in omnes urbis montes le-
uarentur: influxere curtiis atq; cæruleus fontes. Eroga-
ta in id opus sestertia quingenta ly. millia. Quod si quis
diligentius aestimauerit aquarum abundantiam in pu-
blico balneis piscinis domibus euripis hortis suburbanis
uillis spatioq; aduenientis extructos arcus: montes per-
fossos: conualles æquatas: fatebitur nihil magis miran-
dum fuisse in toto orbe terrarum. Eiusdem Claudij in-
ter maximam equidem ac memoranda dixerim: quāuis

LIBER

destitutum successoris odio montē perfossum ad lacum
 fucinum emittendum: inenarrabili profecto impendio:
 & operariorum multitudine per tot annos: cum aut
 corruatio aquarum: qua terrenus mons erat egerere=
 tur in uertice machinis: aut silex caderetur. Omniaq;
 intus in tenebris fierent: quæ neq; cōcipi animo nisi ab
 ijs qui uidere: neq; humano sermone enarrari possunt.
 Nam portus hostiensis opus prætereo. Item uias inter
 montes excisas. Mare thirrenum a lucrino molibus se=
 clusum. Tot pontes tantis impedijs factos. Et inter plu=
 rima ala italiæ miracula: ipsa marmora in lapidicinis
 crescere auctor est Papyrius Fabianus naturæ rerū peri=
 tissimus. Exemptores quoq; affirmant compleri spon=
 te illa montium ulcera. Quæ si uera sunt: spes est: nunq;
 defuturam luxuriam.

De magnetis generibus: & medicinis Ca. xvi.
 Marmoribus digredienti ad reliquorū lapi=
 a dem insignes naturas: quis dubitet in primis
 magnetē occurrere? Quid enim mirabilius?
 aut qua in parte naturæ maior improbitas? dederat uo=
 cem saxi: ut diximus: respondentem homini: immo ue=
 ro & obloquentem? Quid lapidis rigore pigrius? Ecce
 sensus manusq; tributū illi. Quid ferri duricia pugna=
 tius? Sed cedit: & patitur mores: trahitur nāq; a ma=
 gnete lapide. Domitrixq; illa rerum omniū materia ad
 inane nescio quid currit: atq; ut propius uenit: assistit:
 teneturq;: & complexu hæret. Sideritiū ob hoc alio no=
 mine appellant: quidam heracleon. Magnes appellatus
 est ab inuentore: ut auctor est Nicander in india reper=
 tus. Nanq; & passim inuenitur: ut in hispania quo=
 q; inuenisse autem fertur clauis crepidarum & bacu=
 li cuspide hærentibus: cum armenta pasceret. Quinq;

genera magnetis Sotacus demonstrat: æthiopicum: & magnesiacum e macedonia e contermina Boebeida lacum petentibus dextra. Tertium in echio boætiæ. Quartum circa Alexandriam troadem. Quintum in magnesia asiæ. Differentia prima mas sit an fæmia. Proxima in colore. Nam qui in macedonia & magnesia reperiuntur: ruffi nigriq; sunt. Boætius uero ruffi coloris plus habet q̃ nigri. Is qui in troade inuenitur: niger est & fœminei sexus: ideoq; sine uiribus. Deterrimus autem in magnesia asiæ candidus: neq; attrahens ferrum similisq; pumici. Compertum tanto meliores esse quanto sunt magis cærulei: æthiopicis laus summa datur: pōdusq; argento rependitur. Inuenitur hic in æthiopia zimir: ita uocatur regio arenosa. Ibi & hæmatites magoes sanguinei coloris: sanguinemq; reddens si teratur. Sed & crocum. In attrahendo ferrum non eadem quæ magneti hematite natura. Aethiopici argumentum est: quod magnetem quoq; alium ad se trahit. Omnes autem ii oculorum medicamentis prosunt ad suam quisq; portionem. Maximeq; epiphoras sistunt. Sanāt & adusta cremati tritiq;. Alius rursus in eadem æthiopia non procul mons gignit lapidem theameden: qui ferrum omne abigit: respuitq;. De utraq; natura eius sæpius diximus.

De lapidibus qui cito absument corpora in eis condita: & de his qui diu seruant: & de Assio lapide: & medicinis eius. Ca. xxiij.

Apidem e scyro insula integrum fluctuare tradunt: eundem comminutum mergi. In Assio troadis sarcophagus lapis fissili uenasciditur Corpora defūctorū cōdita ī eo absumi cōstat itra xl. diē

XX iij

LIBER

exceptis dentibus. Mutianus specula quoque & strigiles
 & uestes & calciamenta illata mortuis lapidea fieri
 auctor est. Eius generis & in lycia saxa sunt & in orie
 te: quæ uiuentibus quoque adalligata erodunt corpora.
 Mitior est autem seruandis corporibus nec absumendis
 chernites ebori simillimus: in quo Darium conditum fe
 runt. Parioque similis candore & duritia: minus tamen
 ponderosus qui porus uocatur. Theophrastus auctor est:
 & translucidos lapides in ægypto inueniri: quos ophi
 tæ similes ait: quod fortassis tunc fuerit: quoniam & ii
 desunt & noui reperiuntur. Assius gustu salus poda
 gras lenit pedibus in uase ex eo cauato inditis. Præterea
 omnia crurum uitia in ijs lapidicinis sanantur: cum in
 metallis omnibus crura uitientur. Eiusdem lapidis flos
 appellatur: farina ex eo mollis ad quædam perinde effi
 cax. Est autem similis pumici ruffo. Ammixtus æri cy
 prio mammarum uitia emendat. Pici autem resinæue stru
 mas & panos discutit. Prodest & phthificis linctu.
 Cum melle uetera ulcera ad cicatricem perducit. Excre
 scentia erodit. Et ad bestiarum morsus utilis. Repugnã
 tia curationi ac suppurata siccant. Fit cataplasma ex eo
 podagris mixto fabæ lomento.

De ebore fossili: & lapidibus osseis: & palmatis:
 & aliorum generibus. Ca. xviij.

Dem Theophrastus & mutianus esse aliquos
 i lapides: qui pariant: credunt. Theophrastus
 auctor est & ebur fossile candido & nigro
 colore inueniri: & ossa e terra nasci: inueniri quoque lapides
 osseos. Palmati circa mundam in hispania: ubi Cæsar di
 ctator Pompeium uicit: reperiuntur: idque quotiens fre
 geris. Sunt & nigri: quorum auctoritas uenit in mar
 mora: sicut tænarius Varro nigros ex africa firmiores

eē tradit: quā in italia. E diuerso albos coranos duriores: quam parios. Idem lunensem silicem serra secari. At thu sculanum dissilire igni. Sabinum fuscum addito oleo etiam lucere. Idem molas uersatiles uol sine inuentas. Aliquas & sponte motas inuenimus in prodigijs. Nusquā autem hic utilior q̄ in italia gignitur. lapisq; non saxū est. In quibusdam uero prouincijs omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores: qui & cote leuigantur: ut procul intuentibus ophitæ uideri possint. Neq; est alius firmior: quando & lapidis natura ut lignum similiter imbres solesq; aut hyemes non patitur. In alijs atq; alijs generibus. Sunt qui & lunā n̄ tollerent: & qui uetustate rubiginem trahant. coloremue cādidum oleo mutant.

De corallio uel pyrite: & medicinis eius: & ostracite: de amantho lapide: & medicinis eius: de militino lapide & uiribus eius: de gargate lapide & medicinis eius: de spōgiæ: & phrygio lapide & natura eius.

Ca. xix.

Orallium lapidem quidem pyriten uocant. quoniam sit plurimus ignis illi. Sed est alius etiamnum pyrites similitudine æris. In cypro eum reperiri uolunt: & in metallis quæ sunt circa acamaniā: unum argenteo colore: alterum aureo. Coquuntur uariæ. Ab alijs iterum tertioq; in melle: donec cōsumatur liquor. Ab alijs pruna prius: dein melle: & postea lauantur ut æs. Vtq; eorum in medicina exalface re: siccare discutere: humorem extenuare: & duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis tussisq; ad strumas atq; furunculos. Pyritarum etiamnum aliqui genus unum faciunt plurimum habens ignis: quos uiuos appellamus & pōderosissimi sunt. Hi exploratoribus castrorū māxi

me necessarij: qui clauo uel altero lapide percussi: & sci-
 tillas edunt: quæ exceptæ sulphure aut fungis aridis: uel
 folijs: dicto celerius ignem trahunt. Ostracitæ similitu-
 dinem testæ habent. Vsus eorum pro pumice ad leuigan-
 dam cutem. Poti sanguinem sistunt: & illiti cum melle
 ulcera doloresq; mammarum sanant. Amiantus alumini
 similis nihil igni deperdit. Hic ueneficijs resistit omni-
 bus: priuatim magorum. Gæoden ex argumento appel-
 lant: quoniam amplexus est terram: oculorum medica-
 mentis utilissimus. Item mammarum & testium uitijs
 Melitites lapis succum remittit dulcem: mellitūq; tusus
 Et cææ mixtus eruptiōibus pituitæ maculisq; corporis
 medetur: & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit:
 & uuluarum dolores impositus uelleri. Gagates lapis
 nomen loci & amnis habet gagis lyciæ. Aiunt & in
 leucola expelli mari: atq; infra duodecim stadia colligi.
 Niger est: planus: pumicosus: non multum a ligno diffe-
 rens: leuis: fragilis: odore si teratur grauis. Fictilia ex eo
 inscripta non delentur. Cū uritur odorem sulphureū red-
 dit. Mirumq; accenditur aqua: oleo restinguitur. Fugat
 serpentes recreatq; uulvæ strangulationes. Deprehendit
 fonticum morbum & uirginitatem suffitus. Item ex ui-
 no decoctus: dentibus medetur. Strumisq; cææ permix-
 tus. Hoc dicuntur uti magi in ea quam uocant axinomā-
 tiam. Id peruri negant: si euenturum sit: quod aliquis op-
 tet. Spongiæ lapides inueniuntur in spongijs: & sunt
 natui. Quidam eos cysteolithos uocant: quoniam uesticæ
 medentur. Calculos rumpunt in uino poti. Phrygius la-
 pis gentis nomen habet. Est autem gleba pumicosa. Vri-
 tur ante uino perfusus: flaturq; follibus: donec ruffescat:
 ac rursus dulci uino restinguitur: & hoc trinis uicibus
 tingendis uestibus tantum utilis.

De hæmatite & quinq; generibus eius &
schisto.

Ca. xx.

Chistos & hæmatites cognatione habet. Hæmatites inuenitur in metallis: vstus minij colorem imitatur. Vritur ut phrygius: sed nō restringitur uino. Adulteratur schisto. Hæmatiten discernunt uenæ rubetes: & friabilis est natura. Oculis cruore suffusis mire conuenit. sistit profluum mulierum potus. Bibunt eum & qui sanguinem reiecerunt cum succo punici mali. Et in uescicæ uitijs efficax. Bibitur & in uino contra serpentium ictus infirmior ad omnia hæc eadem est: quem schiston appellat. Sed in ijs cōmodior croco similis: peculiarius splendet. Proficit oculorū lachrymis in lacte muliebri. Procidētēsq; oculos præclare cohibet. Hæc est sententia eorum qui nuperrime scripsere. Sed Sotacus e uetustissimis auctoribus quinq; genera hæmatitarū tradit præter magnetem principatum dat ex ijs æthiopico: oculorū medicamentis utilissimo. Ex ijs quæ panchresta appellant. Item ambustis. Alterum atrodamanta dicit uocari: colore nigro pondere ac durtia insignem: & inde nomē traxisse: præcipueq; in africa reptum. Trahere aut in se argentum: æs: ferrū. Experimentum eius esse in cote ex lapide bisanite. Reddere enī succū sanguineū: & esse ad iocineris uitia præcipui remediū. Tertiū genus arabici facit: simili duricia: uix reddētis succū ad cotē aquariā aliquādo croco similem. Quarti generis elatiten uocari q̄diu crudus sit: coctū uero militem: utilē ambustis. Ad omnia utiliore rubricā. Quinti generis schistos hemorrhoidas reprimat. In totū aut hæmatitas oēs tritos in oleo triū drachmarū pōdere a ieiunis sumēdos: ad uitia sanguinis. Idem auctor schistō alterius generis q̄ hæmatiten tradit: quem uocant Anthracitin. Nasci

LIBER

in africa nigrum attritum reddere aquarijs eotibus ab ea parte quæ fuerit ab radice nigrū colorē: ab altera pte croci. Ipsum utilem esse oculorum medicamentis.

De quattuor generibus aetitis: & calamo: & samio & arabo: & pumicibus. Ca. xxi.

Et ite lapis etiam argumento nominis magnam famam habet. Reperitur in nidis aquilarum: sicuti in decimo volumine diximus.

Aliunt binos inueniri: marem & foeminam. Nec sine ijs parere quas diximus aquilas: & ideo binos tantum. Genera eorum quattuor. In africa nascentem pusillum & mollem intra se ac uelut in aluo habentem argillam suam: candidam. ipsum friabilem quæz foeminei sexus putant. Marem autem qui in arabia nascitur: durum gallæ similem: aut subrutulum in aluo habentem durum lapidem. Tertius in cypro inuenitur: colore illis in africa nascentibus similis: amplior tamen atq; dilatatus. Ceteris enim globosa facies. Habet in aluo arenam incundam & lapillos. Ipse tam mollis ut etiam digitis friatur. Quartus generis Taphiusius appellatur: nascentis iuxta leucadem: in taphiusa: qui locus est dextra navigantibus ex hac ad leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus & rotundus: Huic est in aluo lapis: qui uocatur callimus: nec quicquam tenerius. Aetite omnes grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis sacrificati uteri animalium continent partus: non nisi parturiant: remouendi: alioquin uulua excidium. Sed nisi parturientibus auferantur: omnino non pariunt. Est & lapis samius in eadem insula: ubi terram laudauimus: poliendo auro utilis. Vtilis & in medicina oculorum ulceribus cum lacte quo supradictum est modo contra ueteres lachrymationes. Prodest & contra uitia stomachi potus. Vertigines

sedat. Mentesq; commotas restituit. Quidam & in or-
bis comitialibus utiliter dari putant. Et ad urinæ diffi-
cultates: ac opis etiam miscetur. Probatur gravitate &
candore. Vulus & partus contineri adalligato eo tra-
dunt. Arabius lapis ebori similis: dentifricijs accommo-
datur crematus. Priuatim hemorrhoidas sanat cum la-
nugine linteorum: linteolis insuper impositis. Non præ-
termittenda est & pumicum natura: siquidem ita ap-
pellantur quidam lapides erosi amne: in ædificijs mu-
sea uocant dependentia ad imaginem specus arte reddē-
dam. Sed & ij pumices qui sunt in usu corporum leui-
gandorum fœminis iam quidem & uiris atq; ut ait Ca-
tullus libris: laudatissimi sunt in melo scyro & æolijs
insulis. Probatio in candore & in minimo pondere: &
ut q̄ maxime spōgiosi aridiq; sint: ac teri faciles: nec are-
nosi in fricando. Vis eorum in medicina: extenuare: sicca-
re. In ustrina ter siccantur: ita ut torreantur carbone pu-
ro: ac totiens uino restinguantur albo. Lauantur deinde
ut admia: & siccati conduntur q̄ minimum uliginoso
loco. Vsus farinæ eius oculorum maxime medicamentis.
Vlcera purgat eoruz leuiter: expletq; cicatrices: & emā-
dat. Quidam tertia uestione refrigeratos potiusquam re-
stinctos terere malunt ex uino. Adduntur etiam ad ma-
lagmata caputum uerendorumq; ulceribus. Vtilissima fi-
unt ex ijs dentifricia. Theophrastus autem auctor ē po-
tores in certamine bibendi præsumere farinam eius: sed
nisi immenso potu impleantur: periclitari. Tantamq; re-
frigerandi naturam esse: ut musta feruere desinant pu-
mice addito.

De lapidibus mortariorum medicinalium: & molli-
bus lapidibus: & speculari lapide: & silicibus: &
phengite: & cotibus: & reliquis ad struturam lapi-

LIBER

dibus igni: & tempestatibus resisten-
tibus.

Ca. xxij

Utoribus curæ fuere lapides mortariorū quo
q; nec medicinalium tantum: aut ad pigmenta
pertinentium. Ethesiumq; lapidem in ijs præ-
tulere cæteris: mox & thebaicum: quem pyrrhopoeilō
appellauimus. Aliqui psaronium uocant. Tertium ex ca-
lazio chrysitē. Medici autem & basanitē. Hic enī la-
pis nihil ex sese remittit. Ii autem lapides qui succū red-
dunt oculorum medicamentis utiles existimantur. Ideo-
q; æthipici maxime ad ea probantur. Tænarium uero la-
pidem & pœnicum & hæmatiten ijs medicamentis p-
desse tradunt: quæ ex croco componantur. Ex alio tæna-
rio qui niger est: & ex pario lapide non æq; medicis uti-
lem. Potiores ex lapide alabastrite ægyptio: uel ex ophi-
te albo. Est enim hoc genus ophitis: ex quo uasa & etiā
cados faciunt. In syphno lapis est qui cauatur: tornatur
q; in uasa coquendis cibis utilia: uel ad esculentorū usus.
Quod in comensi italiæ lapide accidere scimus: sed in
syphno singulare q; exalfactus oleo nigrescit: durefcitq;
Natura molissimus tanta qualitatum differentia ē. Naz-
mollicie & transalpis præcipua sunt exempla. In bel-
gicā prouincia candidum lapidem serra qua lignum: fa-
cilisq; etiam secant ad regularum & imbricum uicem.
Vel si libeat: ad quæ uocant pauonacea tegendi genera:
& igne quidem durati ijdē sectiles sunt. Specularisue-
ro quoniam & hic lapis nomen optinet: faciliore mul-
to natura finditur in quaslibet tenues crustas. Hispania
hunc olim citerior tantum dabat: nec tota: sed intra cen-
tum millia passuum circa segobricam urbem. Iam &
cypros & appadocia & Sicilia: & nuper inuentus
africa. Postferendos omnes tamen Hispaniæ: & appa-

docia mollissimis & amplissimæ magnitudinis: sed ob
scuris. Sunt & in bononiensi italiæ parte breues machi-
losi complexu silicis alligati: quorum tamen appareat
natura similis eis qui in hispania puteis effodiuntur
profunda altitudine. Necnon & saxo inclusus sub ter-
ra inuenitur: extrahiturq; aut exciditur. Sed maiori par-
te fossili natura absolutus segmenti modo nunquam ad
huc quinque pedum longitudine amplior. Humorem hunc
terræ quidam autumant crystalli modo glaciari. Et
in lapidem concrefcere manifeste apparet: quod cum fe-
ræ decidere in puteos tales medullæ: ex ossibus earum
in eadem lapidis natura post unam hyemem figu-
rantur. Inuenitur & niger aliquando. Sed candido
natura mira cum sit mollicia nota perpetiendi solis
rigorisq;: nec senescit si modo iniuria absit: cum hoc etiã
in cementis multorum generum accidat. Inuenere
& alium usum in ramentis quoq; circum maximum
ludis cyrensisibus sternendi: ut sit in commendatio-
ne candor. Nerone principe in cappadocia repertus est
lapis duritia marmoris candidus atq; translucens: etia-
que parte fuluæ inciderant uenæ: ex argumento phengi-
tes appellatus. Hoc construxerat ædem fortunæ: quam
seiiani appellatione dicebat: a seruio rege sacratam. au-
rea domo complexus. Quare etiam foribus apertis in-
terdiu claritas ibi diurna erat: haud alio quam specula-
rium modo: tanquam inclusa luce: non transmissa. In
arabia quoq; esse lapidem utrim modo translucidum:
quo utuntur pro specularibus: Inba auctor est. Nunc ad
operarios lapides transisse conueniat: primumq; cotēs
ferro accuendo. Multa earum genera. Creticæ diu ma-
ximam laudam habuere. Secundam laconicæ ex taygeto
monte: utræq; oleo indigentes. Inter aquarias naxiæ laus

LIBER

maxia fuit mox armeniaca: de quibus diximus. Ex oleo
 & aqua ciliciae pollent: ex aqua arfinoetica. Reperta
 sunt in italia aqua trahentes aciez acerrimo effectu. Nec
 non & transalpes: quas pascernices uocant. Quarta ra-
 tio est salina hominis proficientium. Quae in constrina-
 rum officinis inutilis est: fragili mollicia. Flamminita-
 nae ex hispania citeriore in eo genere praecipuae. Reliqua
 multitudo lapidum in totum aedificijs inutilis est moro-
 sitate. Quaedam tamen loca morem illum habent: sicut
 carthago in africa exercetur halitu maris: fricatur uento
 & uerberatur imbri. Sed cura tuentur picando parietes
 quoniam & tectoria calx roditur. Sciteq; dictum est: ad
 tecta eos pice ad uinum calce uti: quoniam sic musta con-
 diunt. Alia mollicia circa romam fidennati & albano.
 In liguria quoq; umbria & uenetia albus lapis denta-
 ta serra secatur. Hi tractabiles in opere laborem quoq;
 tot erant sub tecto duntaxat. Aspergine & gelu pruinis
 q; rumpuntur in testas. Nec contra humores & auram
 maris robusti. Tyburtini ad reliqua fortes: uapore dissi-
 liunt. Nigri silices optimi quibusdam in locis & ruben-
 tes. Non nusquam uero & albi: sicut in tarquinien-
 sis lapidicinis circa lacum uolsinensem. Et in statonien-
 si sunt: quibus ne ignis quidem nocet. Iudez & in monu-
 menta sculpti contra uetustatem quoq; incorrupti per-
 manent. Ex ijs forme fiunt: in quibus aera funduntur.
 Est & uiridis lapis uehementer igni resistens sed nus-
 quam copiosus. Et ubi inuenitur lapis non saxum est. E reli-
 quis pallidus incemento raro utilis. Globosus contra in-
 iurias fortis: sed ad structuram infidelis: nisi multa suf-
 frenatione deuinctus. Nec certior fluuiatilis semper uelu-
 ti madens. Remedium est in lapide dubio aestate euz exi-
 mere: nec ante biennium eum inserere tecto: domituz tem-

pestatibus. Quæ ex eo laesa fuerint: in subterranea stru-
ctura aptantur utilius. Quæ restiterint: tutum est cæ-
lo committere. Græci e lapide duro ac silice æquo con-
struunt veluti lateritios parietes. Cum ita fecerint: iso-
domos uocant genus structuræ. At cum in æquali crassi-
tudine structa sunt pseudisodomon. Tertium est emple-
iton tantummodo frontibus politis. Reliqua fortuito col-
locant. Alternas coagmentationes fieri: ut commissuras
antecedentiū mediij lapides optineant: necessarium est:
in medio quoq; pariete si res patiatur. Si minus: utiq; a
lateribus. Medios parietes sarcire fractis cementis. Di-
tyotheton uocant: reticulatā structurā: quā frequentis-
sime romæ struunt: rimis oportunam. Structuram ad
normam & libellam fieri & ad perpendicularum re-
spondere oportet.

De Cisternis & calce & arenæ generibus: &
mixture calcis: & arenæ: & utriusque structuræ:
& tectoris columnis. Ca. xxij.

T Cisternas arena pura et aspera quinque par-
tibus: calcis quæ uehementissimæ duabus con-
strui conuenit: fragmentis silicis non excedē-
tibus libras. Ita ferratis uetibus calcari solum parie-
tesq; similiter. Vtilius geminos esse: ut in priore uitia
considant aquæ: atq; per collum in proximas transeat
maximè pura aqua. Calcem uario lapide Cato Censorius
improbat. Ex albo melior quàm ex duro & structuræ uti-
lior. Quæ ex fistuloso: tectorijs. Ad utrumq; dānatur ex
silice. Vtilior eadem ex effosso lapide quam ex ripis flu-
minū collecto. Vtilior e molari: quia est quædā pigrior
natura eius. Mirum aliquid postquam arserit: accendi aquis.
Arenæ tria genera. Fossicia cui quarta pars calcis addi
debet. Flumiati aut marinæ tertia. Si et testæ tusa ter-

LIBER

tia pars addatur melior materia erit. ab appennino ad
 padum non inuenitur fossicia: nec marina. Ruinarū ur-
 bis ea maxime causa: q̄ furto calcis sine ferrumine suo
 sementa componuntur. Intrita quoq; quo uetustior eo
 melior. Vnde & in antiquarū aediū legibus inuenitur
 ne recentiore trima uteretur redemptor quisq;. Ideo nul-
 la tectoria eorum rimæ fedauere. Tectoriūq;: quod nisi
 ter arenato & bis marmorato inductum est: non satis
 splendoris habet. V liginosa & ubi sal fugo uitia testa-
 tio sublini utilius. In græcia tectoriis etiam arenatum
 quod inducturi sunt: prius in mortario ligneis uestibus
 subigunt. Experimentum marmorati est in subigendo:
 donec rutro non cohæreat. Contra in albario opere: ut
 macerata calx: ceu glutinum hæreat. Sed macerari non
 nisi a gleba oportet. In edile ædes est Minervæ: in qua
 frater Phidiæ paneis tectorium induxit lacte & croco
 subactum: ut ferunt: ideoq; si teratur in ea hodieq; sali-
 na pollice: odorem croci saporemq; reddere traditur. Co-
 lumnæ in æde densius positæ: crassiores uidentur. Quat-
 tuor earum genera: quæ sextam partem altitudinis in
 crassitudine ima habent: dorice uocantur: quæ nonam
 ionicæ: quæ septimam thuscanicæ. Corinthiis eadem ræ-
 tio quæ ionicis. Et differentia: quoniā capitularis corin-
 thiarum eadem est altitudo quæ colligitur crassitudine
 ima: ideoq; graciliores uidentur. Ionici enim capituli al-
 titudo tertia pars est crassitudinis. Antiqua ratio erat
 colūnarū altitudinis tertia pars latitudinū delubri: in
 ephesi Dianæ æde: de qua prius fuit sermo. primū colū-
 nis subdite spiræ: et capitella addita. Placuitq; altitudi-
 nis oetana pars i crassitudine: et ut spiræ haberēt crassi-
 tudinis dimidiū septimāq; partis detrahentibus sum-
 marū crassitudini. Præter has sunt quæ uocantur atti-

æ columnæ quaternis angulis pari laterum intervallo.

De medicinis calcis: et maltha & gypso. Ca. xxiiij.

Alcis & in medicina magnus usus. Eligitur

c enim recens: nec aspersa aquis: urit: discutit:

extrahit: incipientesq; serpere ulcerum im-

petus coercet. Aceto & rosaceo tēperata perducit ad ci-

catricē. Luxatis quoq; cū adipe suillo aut liquida resina

ex melle medetur. Eadē cōpositiōe & strumis. Maltha

e calce fit recenti: gleba uino restinguitur. Mox tundi-

tur cum adipe suillo & fico duplici linamento: Quæ

res omniū tenacissima: & duritiā lapidis antecedens.

Quod malthatur: oleo pficitur ante. Cognata calci res

gypsum est. Plura eius genera. Nā e lapide coquitur ut

in syria ac thurijs. Et e terra foditur ut in cypro: ac per-

rhebie summa tellure: & hymeticū est. Qui coquitur

lapis nō dissimilis alabastrite esse debet: aut marmoro-

so. In syria durissimos ad id eligūt coquūtq; fimo bubu-

lo ut celerius urātur. Omniū aut optimū fieri cōpertū

est e lapide speculari squāmam uitalē habente. Gypso

madido statim utendū est: quoniā celerrime coit: ac sic-

catur. Tamē rursus tundi & in farinā resolui patitur.

Vsus gypsi in albarijs sigillis ædificiorum & coronis

gratissimus. Exēplūq; illustre. C. Proculeū Augusti Cæ-

saris familiarē in maximo stomachi dolore gypso potō

consciuisse sibi mortē. De pavimentis: & qñ pri-

imum Romæ: & subdialibus pavimentis: & græca

nicis: & quando primum camera. Ca. xxv.

Pavimenta originē apud græcos habent elæ-

p borata arte picturæ ratione: donec lithostrat-

ta expulere eam. Celeberrimus fuit in hoc ge-

nere Sofus: qui pergami stravit quem uocant Asaroton.

Oecon. quoniā purgamēta cænæ in pavimento quæ con-

LIBER

uerti solent: ueluti relicta fecerat: paruis e testulis tin-
 ctisq; in uarios colores. Mirabilis ibi colūna bibens: &
 aquam umbra capitis infuscans abripiente alia escam.
 Ludentes uideres in cāthali labro. Apricantur alie sca-
 bentes sese. Pauimenta credo primū facta: quæ nunc uo-
 camus barbarica: atq; subtegulanea. In italia e festucis
 cannea: hoc aperte ex nomine ipso intelligi potest. Ro-
 mæ scalpturatū in Iouis capitolini æde primum factū
 est post tertium punicū bellum initū. Frequentata uero
 pauimenta ante cimbricū magna gratia animorū indi-
 cio est lucillianus ille uersus. Arte pauimenta atq; em-
 blemata uermiculata. Subdialia græci inuenere talibus
 domos contegentes facili tractu & repente. Sed fallax
 ubicūq; imbres gelant. Necessariū binas per diuersum
 taxationes substerni. Capita earū præfigi ne torquean-
 tur. Et ruderi nouo tertiā partem testæ tuse addi. Dein
 de rudus in quo duæ quintæ calcis misceantur pedali
 crassitudine festucari. Tunc nucleo crasso sex digitos in-
 duci & e testa grādi nō minus alta duos digitos strui.
 Fastigiū uero seruari in pedes denos sesquicem. Ac dili-
 genter cote despumare quernisq; axibus contribulare.
 Quæ torquentur inutilia putant. Immo & silice aut
 palea substerni melius esse quo minor uis calcis perue-
 niat. Necessario & globosum lapidē subijci. Similiter
 fiūt spicata testacea. Nō negligendū etiānū unū genus
 græcanicū. Solo festucato iniicitur rudus aut testaceū
 pauimētū. Dein spisse calcatis carbonibus inducitur sa-
 bulo calce ac fauilla mixtis: materia crassitudie semipe-
 dali ad regulā et libellā exigitur: et est forma terrena.
 Si uero cote depolitū est: nigri pauimenti usum optinet
 Lithostrota cœptauere iā sub Sylla paruulis certe cru-
 stis. Extatq; hodie quod in Fortunæ delubro preneste

fecit. Pulsa deinde ex humo pavimenta in cameras transiere: ut pronum uitium. Et hoc certe inuentum ab Agrippa in thermis quas romæ fecit. Figlinum opus encausto pinxit. In reliquis albaria adornauit. Nō dubiæ uitreas facturis cameras: si prius id inuentum fuisset: aut a parietibus scænæ ut diximus. Scari peruenisset i cameras.

Quamobrem originem uitri dicemus.

De origine uitri & ratione faciendi: & de obsidia no uitro: & generibus multiformibus uitri. Ca. xxvi

Ars est syriæ: quæ Phœnice uocatur finitima p iudeæ intra montis carmelli radices paludez habens: quæ uocatur candebea. Ex ea creditur nasci belus amnis quinq; milium. p. spacio in mare profuens iuxta ptolemaidem coloniam. Lentus hic currit: insalubris potu: sed cerimonijs sacer: limosus uado profundus. Non nisi refuso mari arenas fatetur. Fluctibus enim uoluntate nitescent decritis sordibus. Nunc & a marino creduntur astringi morsu: nō prius utiles. Quingentorum est passuum non amplius littoris spaciū. Idq; tantū multa per sæcula gignendo fuit uitro. Fama ē ap- pulsa naue mercatorum nitri cum sparsi per littus epulas pararent: nec esset cortinis attollendis lapidum occasio: glebas nitri e naue subdidisse. Quibus accensis pmixta arena littoris translucens nobilis liquoris fluxisse riuos. & hanc fuisse originem uitri. Mox ut est astuta & ingeniosa solertia non fuit contenta nitrum miscuisse: coeptus addi & magnes lapis: quoniā in se liquorem uitri: quoq; ut ferrū trahere creditur. Simili modo & calculi splendentes multifariam coepti uri: deinde conchiae & fossiles arenæ. Auctores sunt in india e crystallo fracta fieri: & ob id nullum comparari indico. Leuibz aut aridisq; lignis coquitur addito cyprio ac nitro

YY iij

LIBER

maxime ophirio. Continuis fornacibus ut æs liquatur: massæq; sunt colore pigri nigricantes. Acies tanta est quacūq; ut citra ullū sensum ad ossa consecet quicquid afflaueret corporis. Ex massis rursus funditur in officinis tinguaturq;. Et aliud flatur figuratur. Aliud torno teritur. Aliud argēti mō cælatur. Sidon quōdā ijs officinis nobilis: siquidē etiā specula excogitauerat. Hæc fuit antiqua ratio uitri. Tam uero & in uulturno mari italiæ arena alba nascens sex milliū passuū a littore inter cumas atq; lucrinū: quæ mollissima est: pillamolaq; teritur. Dein miscetur tribus partibus nitri pondere uel mensura: ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit massa quæ uocatur ammolitru. Atq; hæc recoquitur & fit uitru puru ac massa uitri candidi. Tam uero & per gallias hispaniasq; simili modo arene temperatur. Ferunt Tyberio principe excogitatu uitri temperamentu ut flexibile esset: et tota officina artificis eius abolita: ne æris: argēti: auri: metallis p̄cia detraberetur. Ea q; fama diu crebrior q̄ certior fuit. Sed quid refert? Neronis principatu reperta uitri arte quæ modicos calices duos: quos appellabant petrotos. HS. sex milibus uenderet. In genere uitri & obsidiana numerantur: ad similitudinem lapidis: quæ in æthiopia inuenit. Obsidius nigerrimi coloris: aliquādo & translucidi: crassiore uisu atq; in speculis parietu pro imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciūt. Vidimusq; & solidas imagines diui Augusti: capti materia huius crassitudinis. Dicauntq; ipse pro miraculo in templo Concordiæ obsidianos quattuor elephantos. Remisit & Tyberius Cæsar heliopolitarum ceremonijs repertam ibi in hereditate eius qui præfuerat ægypto: obsidianam imaginē Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo nūc

uitri similitudine interpollata. Xenocrates obsidianum lapidem in india & in samnio italiae & ad oceanum in hispania nasci tradit. Fit & in tincturae genere obsidianum ad escaria uasa totum rubens uitrum atq; non translucens: haematinon appellatum. Fit & album & murrhinum aut hyacinthos: saphirosq; imitatum: & omnibus alijs coloribus. Nec e alia nunc materia sequacior: aut etiam picturae accommodatior. Maximus tamen honos in candido translucente q proxima crystallo similitudine. Vt uero ad potandum argenti metalla & auri pepulit. Est autem caloris impatiens: ni praecedat frigidus liquor: cum addita aqua uitreae pile sole aduerso in tantum excandescant: ut uestes exurant fragmenta teporata agglutinantur tantum rursus tota fundi non queunt praeterq abrupta sibi nec tingui ueluti cum calculi fiunt: quos quidam abaculos appellant: aliquos etiam pluribus modis uersicolores. Vitrum sulphuri concoctu ferum ruminatur in lapidem. At peractis omnibus quae constant ingenio artem natura faciente: succurrit mirari nihil penne non igni perfici.

Ignium miracula & medicinae prodigia.

Ca. xxvij.

Ignis accipit arenas: ex quibus alibi uitrum
i alibi argentum: alibi minium: alibi plumbi
genera: alibi pigmenta: alibi medicamenta
fundit. Igne lapides in aes soluantur. Igne ferrum gignitur ac donatur. Igne cremato lapide cementa in tectis alligantur. Alia saepius uri prodest. Eademq; materia aliud gignitur primis ignibus: aliud secundis: aliud tertijs. Quando ipse carbo uires habere incipit restinctus: atque interisse creditus: maioris sit uirtutis

YY iij

LIBER

Immensa & improba rerum naturæ portio. Et in qua
dubium sit plura absumat: an pariat. Est & ipsis igni-
bus medica vis. Pestilentie quæ solis obscuracione cōtra-
hitur ignis suffitu multiformiter auxiliari certum est.
Empedocles & Hippocrates id demonstrauere diuersis
locis. Ad conuulsa uiscera: aut confusa ut. M. Varro au-
ctor ē. Ipsis. n. uerbis eius utar. Lix cinis ē inqt foci. In
de enim cinis luxatis potus medetur. Vt licet uidere gla-
diatores cum deluserint hac inuari potione. Quin &
carbunculum genus morbi: quo duos cōsulares nup absū-
ptos indicauimus: querneus carbo tritus cū melle sanat.
Adeo in rebus dānatis quoq; ac iaz nullis sunt aliqua re-
media: ut in carbone ecce & cinere. Nō pteribo & unū
foci exemplū romanis litteris clarū. Tarquinio prisco re-
gnāte tradūt repēte in foco cōparuisse genitale e cinere
masculini sexus. Eāq; quæ infederat ibi: Tanaquilis regi-
næ ancillā. Ocrisiam captiuā cōsurrexisse gravidam. Ita
Seruiuz Tulliū natū qui regno successit. Iode & i regia
cubāti puero caput arsisse uisū: creditūq; Laris familia-
ris filiū. Ob id cōpitalia & ludos Laribus primū insti-
tuisse.

CATTI PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIB. XXXVII. ET VLTIMVM PROOEMIUM

Origo gemmarum.

4 T NIHIL INTSTIVTO OPERI
desit: gemmæ supersunt: & in arctum
coacta rerum naturæ maiestas a multis
nulla sui parte mirabilior: Tantum tri-
buūt uarietati coloribus materiæ deco-

ri. Violari etiam signis gemmas nefas ducentes. Aliquas
uero extra p̄cia ulla taxationemq; humanarum opū ar
bitrantes ut plerisq; ad summam absolutamq; rerum na
turæ contemplationem satis sit una aliqua gēma. Quæ
fuerit origo gemmarum & quibus initijs ni tantū hæc
ammiratio exarserit diximus quodam tenus in mentio
ne auri annulorumq; Fabulæ primordium a rupe Cau
cæsa tradunt. Promethei uinculorum interpretatione fa
tali. Primumq; saxi fragmentum inclusum ferro ac digi
to circumdatum hoc fuisse anulum & hoc gemmam.

De gemma Polycratis tyrāni: & Pyrrhi regis: &
qui sculptores optimi: & nobilitates artificum: &
qui primus dactylotheam romæ habuit. Ca. i.

Is initijs cœpit auctoritas in tantum amorem
elata ut Polycrati Seuerio samio insularum ac
littorum tyranno fœlicitatis suæ: quam nimis
fatebatur esse ipse: satis piamenti in unius gemmæ uolū
tario damno uideretur: si cum fortunæ uolubilitate pa
ria faceret. Planeq; ab inuidia eius abunde se redimi pu
taret: si hoc unum doluisset. Assiduo ergo gaudio lassus
prouectus nauigio in altum: anulum mersit. At illuz pi
scis eximia magnitudine regi natus escæ uice raptum: ut
faceret ostentum: in culinā domini rursus fortunæ insi
diantis manu reddidit. Sardonicam eam gemmā fuisse
constat: ostenduntq; Romæ (si credimus) in Concordiæ
delubro cornu aureo Augustæ dono inclusam: & nouis
simum prope locum tot prælatis optinentem. Post hunc
anulum regia fama est gemmæ pyrrhi illius qui aduer
sus Romanos bellum gessit. Nanq; habuisse traditur
achaten: in qua nouem musæ & Apollo citharam tenēs
spectaretur: non arte sed sponte naturæ ita discurrenti
bus maculis: ut musis quoq; singulis sua redderentur in

LIBER

signia. Nec deinde alia quæ tradatur magnopere gemmarum claritas extat apud auctores: præterquam Ismeniam Choraulem multis fulgentibusq; uti solituz comitante fabula uanitatem eius indicato in cypro: sex aureis denarijs smaragdo in qua fuerat sculpta Amymone iussisse enumerari. Et cum duo relati essent: imminuto pretio: male me Hercules curatum dixisse. Multum enim detractuz erat gemmæ dignitati. Hic uidetur instituisse ut omnes musicæ artis hac quoq; ostentatione censerentur: ueluti Dionysiodorus æqualis eius & æmulus: ut sibi quoq; par uideretur. Tertius qui eodem tempore fuit inter musicos Nicomachus multas gemmas habuisse traditur: sed nulla peritia electas: sed sorte quadam. His exemplis initio uoluminis oblati aduersus istos qui sibi hanc ostentationem arrogant: ut palam sit eos tibicinum gloria tumere. Hoc in polycratis gemma quæ demonstratur illibata intactaq; ab Ismenia ætate post multos annos apparet scalpi etiam smaragdos solitos. Confirmat hanc eadem opinionem edictum Alexandri magni: quo uetuit in gemma se ab alio scalpi quam a pyrgotele nō dubie clarissimo artis eius. Post eum Apollonides & cronius in gloria fuere. Quiq; diui Augusti imaginem similem expressit: qua postea principes signant. Sylla dictator traditione Iugurtæ semper signauit. Est & apud auctores & inter cætiensem illum cuius patrem Scipio Aemilianus ex puocatione interfecerat: pugnae eius effigie signasse uulgato Stillonis præconini sale. Quidnam fuisse aucturum eum si Scipio a patre eius interemptus esset? Diuus Augustus inter initia sphinge signauit. Duas autem in matris annulis iam indiscrete similitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia absente eo amici signauere epistolas & edicta. Quæ ratio temporum nomine eius

reddi postulabat: non in facto lepore accipiētū enigma
 ta afferre eam sphingem. Quin etiam mæcenatis rana p
 collationem pecuniarum in magno terrore erat. Augu-
 stus postea ad deuītanda conuitia sphingis Alexandri
 magni imagine signauit. Gemmas plures: quod peregrī-
 no appellant nomine dactylothem: primus omnīū ha-
 buit romæ priuignus Syllæ Scāurus. Diuq; nulla alia fu-
 it: donec Pompeius magnus eam: quæ Mythridatis regis
 fuerat: inter dona in capitolio dicaret: ut. M. Varro: ali-
 q; eiusdem ætatis auctores confirmant: multum præla-
 tam Scāuri. Hoc exemplo Cæsar dictator sex dactylothe-
 mas in æde Veneris genitricis consecrauit. Marcellus octa-
 uia genitus in palatina Apollinis æde unam. Victoria ta-
 men illa Pompeij primū ad margaritas gemmasq; mo-
 res inclinauit. Sicut. L. Scipionis & Cn. Manlij ad cæ-
 latum argentum & uestes attalicas & triclinia ærata.
 Sicut. L. Mummiū ad corinthia & tabulas pictas.

De gemmis translatis in triumpho Pompeij:
 & natura crystalli & medicinis: & luxu-
 ria circa eam: & quando primum inuenta
 myrrhina: & luxuria circa ea & natura
 myrrhinorum: quæ mentiti sunt auctores de
 succino.

Cā. ij.

D uti planius noscatur: uerba ex ipsis Pom-
 i peij triumphorum actis subiiciam. Ergo ter-
 tio triumpho quem de pyratibus: asia: ponto:
 gentibusq; & regibus in septimo operis huius uolu-
 mine indicatis. M. Pisone. M. Messala consf. pridie
 Kalendas octobris: die natalis sui egit: transtulit al-
 ueum cum tesseriis lusorium e gemmis duabus latum
 pedes tres longum pedes quattuor. Et ne quis de ea re du-
 bitet nulla gemmarum magnitudine hodie prope ad

LIBER

hanc amplitudinem accedente. In quo fuit luna aurea: pondo. xxx. Lectos triclinares tres. Vasa ex auro & gemis abacorum nouem. Signa aurea tria. Mineruæ: Martis: & Apollinis coronas ex margaritis. xxx. tres. Montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus & pomis omnis generis circumdata uite aurea. Musæum ex margaritis: in cuius fastigio horologium erat. Imago Cn. Pompeij e margaritis: illa regio honore grata: illius probioris uenerandiq; per cunctas gentes: illa inquam ex margaritis seueritate uicta & ueriores luxuria q̃ triumpho. Quod profecto inter illos uiros durasset cognomen Magni: si prima uictoria sic triumphasset de margaritis Magnæ: tam prodiga re & fœminis reperta: quã habere gerereq; fas non sit. Hinc sic fieri tuos uultus? sic te preciosum uideri? Nõne illa similior tui est imago: quã pyrenei iugis imposuisti? Graue profecto fœdumq; probum erat: ni uerius sit eum deorum ostentus credi oportere. Clareq; intelligi posset iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. Cætera triumphis eiusdem q̃ uerissime subiiciam Reipu. datum mille talentum. Legatis & quæstoribus: qui oras maris defendissent sestertia bina millia. Commilitibus singulis quingenta. Tolerabiliorem tamen fecit causam Caij principis: qui super omnia muliebria soculos induebat e margaritis. Et Neronis principis qui septra personis histronum & cubicula uiatoria unionibus consternebat. Quinimmo etiam ius uidemur perdidisse corripiendi gemmata potoria: & uarie supellectilis genera annulos trãseuntes. Quæ enim non luxuria innocentior existimari possit? Eadem uictoria primum in urbez murrhina inuexit. Primusq; Pompeius sex pocula ex eo triumpho capitolino Ioui dicauit. Quæ protinus ad hominum usum

transiere: abacis etiam escarijsq; uasis inde expetitis. Ex-
crescitq; in dies eius rei luxus. Murrhino. lxxx. sestertijs
empto rapaci plane ad sestarios tres. Calice: potauit ex
eo ante hos annos consularis ob amorez abrafo eius mar-
gine ut tamen iniuria illa precium augetet. Neq; est ho-
die murrhini alterius prastantior indicatura. Idem in
reliquis generis eius quantum uorauerit licet aestimare
ex multitudine: quæ tanta fuit: ut auferente liberis eius
Nerone Domitio theatrum peculiare trans tyberim ore
is exposita occuparent. Quod a populo impleri canente
se. Et dum poppeianis præludit: etiam Neroni satis erat
qui uidit tunc annumerari unius scyphi fracta membra
quæ in dolorem credo sæculi inuidiamq; fortunæ tanq̃
Alexandri magni corpus in conditorio seruari: ut osten-
tarentur: placebat. T. Petronius consularis moriturus in-
uidia Neronis principis. ut mensam eius exhæredaret
trullam murrhinam. ccc. sestertijs emptaz fregit. Sed ne-
ro ut par erat princepez uicit omnes. cccc. sestertijs cape-
dinem unam parando. Memoranda res tanti imperato-
rem patrēq; patriæ bibisse. Oriens murrhina mittit. In-
ueniuntur enim ibi in pluribus locis nec insignibus: ma-
xime parthici regni. Præcipue tamen in carmania. Humo-
rem putant sub terra calore densari. Amplitudine nusq̃
paruos excedunt abacos. Crassitudine rara quanta dictū
est uasi potorio. Splendor ijs sine uiribus: nitorq; uerius
quam splendor. Sed in precio uarietas colorum: subinde
circumagent: ous se maculis in purpuram candoremq;
tertium ex utroq; ignescente ueluti per transituz co-
loris purpura rubescente: aut lacte candescente. Sunt qui
maxime in ijs laudent extremitates: quosdam colo-
rum percussus: quales in cælesti arqui spectantur. His
maculæ pinguens placent. Translucere quicquaz aut pal-

LIBER

lere vitium est. Item sales verrucæq; non eminentes
 sed ut in corpore etiam plerunq; sessiles. Aliqua & in
 odore commendatio est. Contraria huic causa crystallus
 facit: gelu uehementiore concreto. Nec aliubi certe repe-
 ritur: quam ubi maxime hybernæ nives rigent: glaciem-
 q; esse certum est: unde & nomen græci dedere. Oriens
 & hanc mittit. Sed idicæ nulla præfertur. Nasctur &
 in asia: uilissima circa alabandam & hortosiam finiti-
 misq; montibus: item in cypro. Sed laudata in europæ al-
 pium iugis. Iuba auctor est: & in quadam insula rubri
 maris ante arabiam sita nasci quæ neron uocetur. Et in
 ea quæ iuxta gemmam topacion ferat. Cubitalemq; efos-
 sam a Pythagora ptolomæi regis Præfecto. Cornelius
 Bocchus & in lusitania nasci per quam mirandi ponde-
 ris immensis iugis depræhensis ad liberamentum aquæ
 puteis. Mirum & quod xenocrates tradit ephesus ara-
 tro in asia & cypro excitari. Non enim inueniri in ter-
 reno: nec nisi inter cautes: creditum fuerat. Similius ue-
 ri est quod idem xenocrates tradit torrentibus sæpe de-
 portari. Sudines uero negat nisi ad meridiem spectanti-
 bus locis nasci. Quod certum est: non enim reperitur in
 aquosis quanquam in regione prægelida: uel si ad uada
 usq; glaciuntur amnes. Cælesti humore paruaq; nix id
 fieri necesse est. ideo caloris impatiens nisi in frigido po-
 tu abdicatur. Quare sexangulis nascatur lateribus: nō fa-
 cile ratio inueniri potest: eo magis q; neq; mucronibus
 eadem species est: & ita absolutus est laterum leuor: ut
 nulla id arte possit æquari. Magnitudo amplissima ad-
 huc uisa nobis erat: quam in capitolio Linia augusta di-
 cauerat: librarum circiter. l. idem Xenocrates auctor est:
 uas amphorale uisum. Et aliqui ex india crystallum sex-
 tiorum quattuor. Nos liquido affirmare possumus in

cautibus alpium nasci adeo inijs: ut plerumq; sine pen-
dentes eam extrahant. Peritis signa & indicia nota sūt
Infestantur plurimis vitijs: scabro: ferrugine: maculosa
nube: occulta aliquando uomica: præduro fragiliq; cen-
tro: & sale appellato. Est & ruffa aliquibus rubigo.
Alijs capillamentum rimæ simile. Hoc artifices litura oc-
cultant. Quæ uero sine vitio sunt: puras esse malūt. Aen-
teta appellantes: nec spumei coloris lympidæq;. Postre-
mo uero auctoritas in pondere est. Inuenio medicos quæ
sunt urenda corporum non aliter utilius id fieri putare
quam crystallina pila aduersis apposita solis radijs. Ali-
us hic furor. HS. centum. l. millibus trullam unam nō an-
te multos annos mercata matre familias nec diuite. Itēz
Nero amissarum rerum nuncio accepto duos calices cry-
stallinos in suprema ira fregit illisos. Hæc fuit ratio sæ-
culum suum punientis: ne quis alius ex ijs biberet. Frag-
menta sarciri nullo modo queunt. Mireq; ad similitudi-
nem accessere uitrea: sed prodigij modo ut suum precin-
xerint: crystalli non diminuerint. Proximum locuz in
delicijs foeminarum tamen adhuc tantū succina optinēt
eadēq; omnia hæc quæ gēma. Auctoritatem sane maiore
aliquibus de causis crystallina & murrhina habēt. Ri-
gidi potius utraq;. In succinis cām ne deliciæ quidem ad-
huc excogitauerunt. Ocasio est uanitas græcorū diligen-
tiæ. Legentes modo æq; perpetiantur me de ortu eorum:
cum hoc quoq; intersit uitæ scire posteros quicquid illi
prodidere miranduz. Phaetontis fulmine isti sorores fle-
tu mutatas in arbores populos lachrymis electrum om-
nibus annis fundere iuxta eridanum amnem quem pa-
dum uocamus. Et electrum appellatum: quoniam sol uo-
catus sit clectros: plurimi poetæ dixere: primi q; ut ar-
bitror: Eschylus: Philoxenus: Nicander: Euripides: Sa-

LIBER

tyrus. Quod esse falsum Italiae testimonio patet. Diligentiores eorum electridas insulas in mari adriatico esse dixerunt: ad quas dilaberetur padus. Qua appellatione nullas unquam ibi fuisse certum est. Nec uero ullas ibi appositas esse in quas quicquam cursu padi deuehi possit. Nam quod Eschylus in hyberia hoc est in hispania eridanum esse dixit: eundemque appellari Rhodanum. Euripides rursus et Apollonius in Hadriatico littore confluere: rhodanum et padum: faciliorem ueniam facit ignorati succini: in tanta orbis ignorantia. Modestiores: sed aequae falsum prodidere in extremis hadriatici sinus rupibus inuijs arbores stare: quae canis ortu hoc effunderent gummi. Theophrastus in liguria effodi dixit. Phaetontem in aethiopia ammonis obisse. Ob id delubrum ibi esse atque oraculum. Electrumque gigni. Philemon fossile esse: et in scythia erui duobus locis. Candidum atque carei coloris quod uocaretur electrum. In alio loco fuluum quod appellaretur sualternicum. Demonstratus lyncurion id uocat: et fieri ex urina lyncum bestiarum. E maribus fuluum et igneum: e feminis laquidius atque candidum. Alij dixere langurium: et esse in italia bestias langurias. Zenothenis langas uocat easdem: et circa padum iis uitam affirmat. Sudines arborem quae gignat in liguria. In eadem sententia et Metrodorus fuit. Sotacus credidit in britannia arboribus effluere: quas electridas uocauit. Pytheas gutonibus germaniae genti accolis aestuarium mentonemon nomine ab oceano spatium stadiorum sexmilium. Ab hoc diei navigatione insulam abesse abalum. Illo uere fluctibus aduehi: et esse concreti maris purgamentum. Incolas pro ligno ad ignem uti eo: proximisque theutonibus uendere. Huic et Timaeus credidit: sed insulam basiliam uocauit. Philemon negat.

uit flammā ab electo reddi. Nicias solis radiorū succū
intelligi uoluit. Hos circa occasum credit uehemētiores
in terrā actos pingue sudorē in ea parte oceani relinque
re: deinde aestatibus in germanorum littora eijci. Et in
ægypto nasci simili modo. Et uocari sacal. Itē in india:
gratiūsq; thure esse indis. In syria quoq; foeminas uer
ticillos inde facere: Et uocare harpaga: quia folia Et
paleas: uestiumq; fimbrias rapiat. Theophrastus ocea
no id exæstuantē ad pyrreni promontoriū eijci. Quod
Et Xenocrates credidit: qui de ijs nuperrime scripsit.
Viuat adhuc Asa rubas: qui tradidit iuxta atlanticum
mare esse lacū cæphisida: quē mauri uocent electrū. Hūc
sole excafactū e limo dare electrū fluitās. Mnesias afri
cæ locum sycionem appellatū: Et crathin amnē in ocea
num effluentē e lacu: in quo aues quas meleagridas Et
penelopas uocat uiuere. Ibi nasci ratione eadem qua su
pra dictum est de electride lacu. Theomenes dicit: iuxta
syrtin magnā hortum hesperidū esse: ex quo in stagnū
cadat. Collidi uero a uirginibus hesperidum. Ctesias in
dis flumen esse hipobarū: quo uocabulo significetur oīa
uasa ferre bona: fluere a septētrione in exortū oceanum
iuxta montem siluestrē arboribus electrū ferentibus. Ar
bores eas aphytaoras uocari: qua appellatione signifi
cetur prædulcis suauitas. Mithridates in germaniæ lit
toribus esse insulam: uocariq; eā oserictā cædri genere
siluosam: inde defluere in petras. Xenocrates non succi
num tantū in italia: uerum etiā thieū uocari: a scythis
uero sacrium: quoniā Et ibi nascatur. Alios putare in
numidia gigni. Super omnes est sophocles tragicus poe
ta: quod equidē miror tāta grauitate cothurni: Et præ
terea uitæ fama alias principe loco genitus athenis re
bus gestis exercitu ducto. Hic ultra indiā fieri dixit e la

LIBER

chrymis meleagridum animum meleagrum deflentium.
 Quod & credidisse eum: uel sperasse alijs persuaderi
 posse quis non miretur? quāue pueritiā tam imperitam
 posse reperiri quā animum ploratus annuos credat: lachry-
 masue tam grandesq;: auesq; e grācia ubi Meleager
 perijt ploratū isse in indos? Quid ergo? Nō multa æque
 fabulosa prodūt poetæ? Sed hoc ea in re quæ quottidie
 inuehatur: atq; abundet: & hoc mendaciū coarguat se-
 rio quēquā dixisse: summa hominū contemptio est: &
 itolleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis: & generibus: & luxuria
 succinorū: & lyncurio: & medicinæ. Ca. iij.

Ertum est gigni in insulis septētrionalis ocea-

ni: & a germanis appellari glessum: itaq;

& a nostris unam insularū ob id glessariam

appellatam: Germanico Cæsare ibi classibus rem geren-
 te austratiā a barbaris dictam. Nascitur autē defluente
 medulla pinei generis arboribus: ut gummi in cerasis re-
 sina pineis erumpit humoris abundantia: densatur rigo-
 re uel tepore aut mari: cū intumescens æstus rapuit ex
 insulis: certe in littora expellitur: ita uolubile ut pende-
 re uideatur atq; confidere in uado. Quod arboris succū
 esse etiam prisca nostri: credidere ob id succinum appel-
 lantes. Pineæ autem arboris esse indicio est pineus in-
 atritu odor: & q̄ accensum tædæ modo ac nidore fla-
 gret. Affertur a germanis in pannoniā: mox per provin-
 ciam. Inde ueneti primū quos græci enetos uocant: rei
 famā fecere proximi pannoniæ id accipientes circa ma-
 re hadriaticū. Pado uero ad nexa fabulæ uidetur causa:
 hodieq; transpadanarū agrestibus fœminis: monilium
 uice succina gestantibus maxime decoris gratia. Sed &
 medicinæ: quando tonsillis creditur resistere: & fan-

tium uitijis uario genere aquarum iuxta illos infestante
guttura ac uicinas carnes. Centū fere. M. passuum abest
a carnunto littus pannoniæ: quo id germaniæ inuehi-
tur percognitum nuper. Vidit enim eques romanus
missus ad id comparandum a Iuliano curante gladi-
torum munus Neronis principis. Qui hæc commertia
Et littora peragrauit: tāta copia inuectant retia coer-
cendis feris podium protegentia succinis nudarentur.
Arma uero Et libitina totusq; unius diei apparatus
esset e succino. Maximum pondus is glebæ attulit. xiiij.
librarum. Nasci Et in india certū est. Archelaus qui re-
gnauit in cappadocia illinc cortice inhærente tradit ad
uehi rude: poli riq; adipe suis lactentis inde coctū: Et li-
quidum primo destillare argumento sunt quædam in-
tus translucētia: ut formicæ: aut culices: lacertæq; quas
adhæsisse musteo: non est dubium: Et inclusas indure-
scenti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissi-
mi. Sed nec his: nec cæreis precium. Fuluis maior au-
toritas. Ex ijs etiamnū amplior translucentibus: præ-
terq; si nimio ardore flagrent: imaginemq; igneam in-
esse: non ignem placet. Summa laus falernis a uini
colore dictis molli fulgore perspicuis. Sunt Et in qui-
bus decocti mellis lenitas placeat. Verum hoc quoq;
notum fieri oportet quocunq; modo tingui libeat:
hædorum sæuo Et anchusæ radice. Quippe etiam con-
chylio inficiuntur. Cæterum attritu digitorum ac-
cepta ui caloris attrahunt in se paleas Et folia ari-
da: ut magnes lapis ferrum: Ramenta quoq; succini
oleo addito flagrant dilucidius diutiusq; q̄ lini me-
dulla. Taxatio in delitijs tanta ut hominis quauis
parua effigies uiuorum hominum uigentiumque pre-
cia superet: prorsus ut castigatio una non sit satis.

LIBER

In corinthijs æs placet auro argentoq; mixtū : in cæla-
tis ars & ingenia. Murrhinorū & crystallinorū dixi-
mus gratiam. Vniones q; capite circūferuntur : gemmæ
digitis. In omnibus deniq; alijs vitijs ostentatio: aut
usus placet. In succinis deliciarū tantū conscientia. Do-
mitius Nero in cæteris viæ suæ protentis capillos quoq;
coniugis suæ. Poppeæ in hoc nomē adoptauerat quodā
etiam carmine succinos appellando. Et quoniā nulli vi-
tijs desunt preciosa nomina ex eo tertius hic quidem co-
los cœpit expeti a matronis. Vsus tamen succinorū inue-
nitur aliquis in medicina: sed non ob hoc foeminis pla-
cet. Infantibus alligari amuleti ratione prodest. Calli-
stratus & cuiusq; ætati contra lymphationes pro-
desse tradit. Et urinæ difficultatibus potū: alligatūq;
Hic & differētiā nouā attulit appellando chrysole-
ctrum quasi coloris aurei: & matutino grauissimi aspe-
ctus. Rapacissimū igniū : & si iuxta fuerint celerrime
ardescens. Hoc collo alligatū: mederi febribus & mor-
bis. Tritum cum melle ac rosaceo aurium vitijs. Et si cū
melle attico conteratur: oculorum quoq; obscuritatibus
Stomachi etiam vitijs uel per se farina eius sumpta: uel
cum mastice ex aqua pota. Succina etiam gemmis quæ
sunt translucide: adulterandi magnum habent locū: ma-
xime amethystis : cum omni ut diximus colore tingan-
tur. De lyncurio proxime dici cogit auctorū pertinacia.
Quippe etiā si non electrum id esset lyncurium tamen
gemmam esse contendunt. Fieri autem ex urina qui-
dem lyncis. Sed egestam terra protinus bestia operiente
eam : quoniam inuideat hominum usui. Esse autē qualē
in igneis succinis colorem: scalpiq; Nec folia tantū: aut
stramenta ad se rapere: sed æris etiam ac ferri laminas:
quod Diocles quidem & Theophrastus credidit. Ego

falsum id totum arbitror. Nec uisam in æuo nostro gemmam ullam ea appellatione. Et quod de medicina simul proditur calculos uesicæ eo potio elidi: & morbo regio occurrere: si ex uino bibatur: aut si portetur. Et tamen nunc gemmarum confessa dicemus a laudatissimis orsi. Nec uero id solum agemus: sed ad maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur magorum infanda uanitas: quando illi uel plurima prodidere de gemmis medicinæ ex ijs species blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus: & medicinis: & margaritis. Ca. iij.

Aximum in rebus humanis non solum inter gemmas precium habet adamas: diu non nisi regibus: & ijs admodum paucis cognitus: unus modo in metallis repertus: per quod raro comes auri: nec nisi in auro nasci uidebatur. Veteres eum in æthiopum tantum metallis inueniri existimauere inter delubrum Mercurij atque insulam meroen dixeruntque non amplius cucumeris semine aut colore dissimilem inueniri. Nunc genera eius sex noscuntur. Indici non in auro nascentis: sed quadam crystalli cognatione. Siquidem & colore translucido non differt. Et laterum sexangulo leuore turbinatus in mucronem: aut duabus contrarijs partibus: quo magis miremur: ut si duo turbines latissimis suis partibus iungantur magnitudine uero etiam ouellani nuclei. Similis est huic quidem arabicus minor tantum. Similiter & nascens cæteris pallor gentis & in auro non nisi excellentissimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur: ita respuentes ictum: ut ferrum utrinque dissiliet: incudesque etiam ipsæ dissiliant. Quippe duritia inenarrabilis est: simulque ignium uictrix natura: & nunquam incallescens. Vnde & nomen indomita

uis græca interpretatione accepit. Vnum ex ijs uocant
 cenchron: quod est mili magnitudine. Alterum mace-
 donicum in philippico auro repertum: & hic est cu-
 cumi semine par. Post hos cyprius uocatur in cypro re-
 pertus uergens in æreum colorem. Sed in medicina ut
 dicemus efficacissimus. Post hūc est siderites ferrei splē-
 doris: pondere ante ceteros: sed natura dissimilis. Nam
 & ictibus frangitur: & alio adamante perforari po-
 test. Quod & cyprio euenit. Breuiterq; ut degeneres
 nominis tantum auctoritatem habent. Idq; quod to-
 tis uoluminibus his docere et mandare conati sumus de
 discordia rerū cōcordiaq;: quā antipathiā ac sympathiā
 appellauere græci non aliter clarius intelligi potest. Si-
 quidem illa inuicta uis duarum uiolentissimæ naturæ
 rerum ferri ignisq; cōtemptrix hircino rumpitur san-
guine: ac ne aliter q̄ recenti calidoq; macerata: & sic
 quoq; multis ictibus: tunc etiam præterq̄ eximias incu-
 des malleosq; ferreos frangens. Cuius hoc ingenio in-
 uentum? Quoue casu repertum? Aut quæ fuit coniectu-
 ra experiendi rem immēsi secreti: & in fœdissimo ani-
 malium omnium profecto numeris talis inuentio ho-
 minis est. Nec querenda in ulla parte naturæ ratio: sed
 uoluntas. Et cum foeliciter rumpere contingit: in tam
 paruas frangit crustas: ut cerni uix possint. Expetun-
 tur a sculptoribus: ferroq; includuntur: nullā non duri-
 ciam ex facili cauantes. Adamas dissidet cum magnete
 lapide in tantū: ut iuxta positus ferrū non patiatur ab-
 strahi: aut si admotus magnes apprehenderit: rapiat: at-
 q; auferat. Adamas & uenena irrita facit: & lym-
 phatiōes abigit: metusq; natos expellit a mēte: ob id qui-
 dā eumachitē uocauere. Metrodorus Scepsius: i eadē ger-
 mania in baltia insula nasci in qua & succinum quod

equidem legerim: solus dicit: & præfert arabicis. Quod falsum esse quis dubitet? Proximum apud nos idicis arabicisq; margaritis precium est: de quibus in nostro diximus uolumine inter res marinas.

De smaragdi generibus: & gemmis uiridibus: & translucidis.

Ca. y.

Ertia auctoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis: nullius coloris aspectus incundior est. Nam herbas quoq; uirentes frondesq; despectamus. Smaragdos uero tanto libentius. quoniā nihil omnino uiridius comparatum illis uiret. Præterea soli gemmarum contuitu oculos implent: nec faciant. Qui & ab intentione alia obscurata aspectu smaragdi recreatur acies. Scalpentibusq; gemmas non alia gratior oculorum resectio est: ita uiridi lenitate lassitudinem mulcent. Præterea longinquo amplificantur visu: inficientes circa se repercussum aera non sole mutati: non umbra: non lucernis: semperq; sensim radiantes: & uisum admittentes: ad crassitudinem sui facilitate translucida. Quod etiam in aquis non fit. Idem plerunq; & cōcaui ut uisum colligant. Quapropter decreto hominum iis parcitur scalpi uetitis. Quamquam scythicorum ægyptiorūq; tanta duricies est: ut nequeant uulnerari. Quorum uero corpus extensum est: eadem qua specula ratione supini imagines rerum reddunt. Nero princeps gladiatorum pugnas spectabat smaragdo. Genera eorum duodecimi nobilissimi scythici ab ea gente in qua reperiuntur: appellati. Nullis maior austeritas: nec minus uitij. Et quātū smaragdi a gemis distāt: tātū scythici a cæteris smaragdis. Proximā laudem habent sicut & sedē bactriani: quos in cōmissuris saxorū colligere dicuntur.

zz iij

LIBER

etefis flantibus. Tunc enim tellure internitent: quia
iis uentis maxime arenæ mouetur. Sed hos minores mul-
to scythicis esse tradunt. Tertium locum ægyptij habet
qui eriuuntur circa copton oppidum thebaidis in colli-
bus & cautibus. Reliqua genera in metallis ærarijs in-
ueniuntur. Quapropter principatum ex iis ægyptij op-
tinent: dosq; eorum & ut in colore liquido nec diluto:
uerum ex humido pinguiq; quaq; respiciatur imitante
translucidum mare: pariterq; translucet & nitet: hoc ē
colorem expellit: & aciem recipit. Ferunt & in ea in-
sula tumulo reguli Hermiæ iuxta cetarias marmoreo leo-
ni fuisse inditos oculos ex smaragdis ita radiatibus etiā
in gurgitem: ut territi instrumenta refugerent. thinni:
diu mirantibus nouitatem piscatoribus: donec mutaue-
re oculis gemmas. Sed & uitia demonstrari oportet re-
perta. Sunt quidem omnium eadem. Quædam tamē na-
tionū peculiaria: sicut in homine. Ergo cyprij uarie glau-
ci: magisq; ac minus in eodem smaragdo alijs partibus
tenorem illum: scythicæ austeritatis non semper custodiūt.
Ad hoc quibusdam intercurrit umbra surdusq; fit colos
qui improbatur: etiam dilutior. Hincq; genera distigū-
tur. Et sunt aliqui obscuro: quos uocant cæcos. Alij den-
si nec e liquido translucidi. Quidam uaria nubecula im-
probat. Aliud est hoc quam umbra: de qua diximus. Nu-
becula enim albicantis est uitium cum uiridis non per-
transit aspectum: sed aut intus occurrit: aut excipit in fi-
ne uisum candor. Hæc coloris uitia: ista corporis capilla-
mentum sal: plumbago. Ab iis æthiopici laudatur a cop-
to dierum trium itinere: ut auctor est Iuba: acriter uiri-
des: sed non facile puri aut concolores. Democritus i hoc
genere posuit hermineos & persicos. Illos extumescen-
tes pinguius: persicos uero nō translucidos: sed incūdi te

noris uisum implere quem non admittant. Felium: pan-
therarumq; oculis similes. Nanq; & illos radiare nec
perspici. Eosdem in sole hebetari: umbris refulgere: &
longius quam ceteros nitere. Omnium horum etiam nuz
uitium q; fellis colorem: aut aeris habent. In sole diluci
di quidem ac liquidi: sed non uirides. Hæc uitia & atti-
cis maxime sentiuntur in argentarijs metallis repertis i
loco qui thoricos uocatur: semper minus pingues & e
longinquo speciosiores. Frequens & ijs plumbago: hoc
est ut in sole plumbei uideantur. Illudq; peculiare: q; q=
dam ex ijs senescunt: paulatim uiriditate euanida: &
sole læduntur. Post hos medici plurimum uiriditatis ha-
bent interdum & e saphyro. Ii sunt fluctuosi: & reruz
imagines complexi: ut uerbigratia papauerum aut au-
um pinnarum uel catulorum: aut similiu. Qui nō om-
nino uirides nascuntur: uino & oleo meliores fiūt. Ne-
q; est aliorum magnitudo amplior. Carchedonij nescio
an in totum exoleuerint: postq; metalla æris ibi defec-
runt: & semper tamen uilissimi fuere minimiq;. Iidem
fragiles sed colore incerti & uirentium in caudis pauo-
num columbarumq; collo plumis similes: ad inclinatio-
nem magis aut minus lucidi. Venosi quidem: squammo-
siq;. Peculiare erat in his uitium sarcion appellatu. Hoc
est quædam gemmæ caro. Mox iuxta carchedonez in qua
legebatur: smaragdides uocatus est. Iuba est auctor sma-
ragdum quem cholan uocant: in arabia ædificiorum or-
namentis includi. Et lapidem quem alabastritæ ægyptij
uocant. Complures uero e proximo laconicos in taygeto
monte erui medicis similes: & alios in sicilia. Inseritur
smaragdis & quæ uocatur tanos: e persis ueniens gem-
ma ingrâte uiridis: atq; intus sordida. Item chalcosma-
ragdos e cypro turbida æreis uenis. Theophrastus tradit

LIBER

ægyptiorum commentarijs reperiri: regi eorum a rege ba-
 bylonio missum smaragdum munere. iij. cubitorum lon-
 gitudine & trium latitudine. Et fuisse apud eos in Io-
 uis delubro obeliscum e quattuor smaragdis. xl. cubitorū
 longitudine. Latitudine uero in una pte quattuor: & in
 altera pte duorum. Se autem scribente esse in tyro Her-
 culis templo stātem pilam e smaragdo: nisi potius pseu-
 do smaragdus sit. Nam & hoc genus repiri: & i cyprio
 inuentum ex dimidia pte smaragdum: ex dimidia iassi-
 dem: nondum humore in totum transfigurato. Appion
 cognominatus Plistonias: pauloante scriptum reliquit.
 esse: etiamnum in labyrintho ægypti colosseum Serapim
 e smaragdo nouem cubitorum. Eandem multis naturam
 aut certe similem habere berylli uidentur: in india origi-
 nem habentes: raro alibi reperi. Poliuntur omnes sexan-
 gula figura artificum ingenijs: quoniam hebescent: ni co-
 lor surdus percussu angulorum excitetur. Aliter enim
 politi non habent fulgorem eundem. Probatissimi sunt
 ex ijs qui uiriditate puri maris imitantur. Proximi qui
 uocantur chrysoberylli: & sunt paulo pallidiores: sed
 in aureum colorem exeunte fulgore. Vicinum genus hu-
 ic est pallidius: & a quibusdam pprii generis existima-
 tur uocaturq; chrysoprasus. Quarto loco numerantur
 hyacinthizontes. Quinto quos heroides uocant. Post eos
 autem cerini. Ac deinde oleagini: hoc est colore olei. Po-
 stremi chrySTALLIS fere similes. Hi capillamenta habent:
 sordescq; alioquin euanidi: quæ sunt omnium uitia. Indi
 mire gaudent longitudine eorum solosq; gemmarum eē
 prædicant: qui carere auro malint: & ob id perforatos
 elephantorum fetis religant. Et alios conuenit non opor-
 tere perforari: quorum sit absoluta bonitas umbilicis
 statim ex auro capita comprehendentibus. Ideoq; cylin-

Arros ex ijs facere malunt q̄ gemmas: quoniam est summa commendatio in longitudine. Quidam & angulosos putant statim nasci: & perforatos gratiores fieri nulla candoris exempta: additoq; auro repussa aut omnino castigata causa perspicuitatis ad crassitudinem. Vicia præter iam dicta eadem fere quæ in smaragdis & pterygia. In nostro orbe aliquando circa pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas crystallo inuento adulterare reppererunt: sed præcipue beryllos minio.

De opali generibus: & uitijs: & experimentis: & uarijs gemmis.

Ca. vi.

Lurimū ab ijs differunt opali: smaragdis tantum cædentes. India solum & horum est mater.

Atq; ideo eis præciosissimam gloriâ compositores gemmarum & maxime inenarrabilem difficultatem dederūt. Est enim in ijs carbūculi tenuior ignis. Est amethysti fulgens purpura. Est smaragdi uirēs mare: & cū cæta piter incredibili mixtura lucetia. Alij summo fulgoris augmento colores pigmentorū æquauere. Alij sulphuris ardētē flāmā: aut etiam ignis oleo accēsi. Magnitudo nucem auellanam æquat: insigni apud nos historia. Si quidem extat hodieq; huius generis gēma: pp̄ q̄ ab Antonio p̄scriptus Nonius senator est filius Strumæ Nonij eius: quem Catullus poeta in sella curulli uisus indigne tulit. Anusq; Seruiliij Noniani quem consulem uidimus. Illeq; p̄scriptus fugiens hunc e fortunis suis omnibus annulum abstulit secum. Quem certum est sestertijs. xx. milibus æstimatum. Sed mira Antonij feritas atq; luxuria pp̄ gemmam p̄scribentis. Nec minor Nonij contumacia proscriptionem suam amantis cum etiam feræ abroscas partes corporis relinquunt bestię pp̄ quas se pericli-

LIBER

tari sciant. Vitia opali: si color in flore herbae quae uocatur heliotropium exeat: aut crystallum: aut grandinē. Si sal interueniat aut sabricia: aut cuncta oculis occurrant: nullosq; magis india similitudine indiscreta uetro adulterat. Experimentum in sole tantum. Falsis enim contra radios libratis digito a pollice: unus atq; idē trāslucet colos in se consumptus. Veri fulgor subinde uariat: & plus huc illucq; spargit: & fulgor lucis in digitos funditur. Hanc gemmam propter eximiam gratiam pleriq; appellauere pæderota. Sunt & qui priuatum eius genus faciunt: sangenonq; ab indis uocari dicunt. Traduntur nasci & in ægypto & in arabia: & uilissimi in ponto. Item in galatia ac thaso & cypro quippe opali gratiam habet. Sed mollius nitet: raro non scaber. Summa coloris ex aere & purpura constat. Viriditas smaragdi deest. Constatq; melior ille color: cuius fulgor uini colore fuscatur: q̄ qui diluitur aqua. Haftenus de principatu conuenit mulierum maxime senatuscon. Minus certa sunt de quibus & uiri iudicant. Singulorum enim libido singulis precia facit: & præcipue regum. Claudius Cæsar smaragdos iduebat & sardonycas. Primus autem romanorum sardonycæ usus est prior. Africanus: ut tradit Demostrathus. Et inde romanis hanc gemmaz fuisse celeberrimam. Quamobrem proximum ei dabimus locum. Sardonices olim ut ex nomine ipso apparet intelligebantur candore in sarda: hoc est uelut carnibus ungue hominis imposito & utroq; translucido. Talesq; eē indicas tradunt Ismenias. Demostrathus: zenothemis: sotacus. Hi quidem duo reliquas omnes quæ tralucent cæcis appellantes: quæ nunc nomen abstulere. Nullo sardarum uestigio arabicæ sunt coeperuntq; pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi: radice nigra: aut cæruleum imi-

tante: & unguem: creditum enim candido pingi. Nec si
ne quadam spe purpuræ candore in minium transeunte:
Has indis non habitas in honore zenothemis scribit tan
tæ alias magnitudinis: ut inde apulos factitarent. Et
enim constat ibi torrentibus detegi. Et placuisse in no
stro orbe initio quoniam sole prope gemmarum scalpæ
cæram non auferrent. Persuasimus deinde & indis ut
ipsi quoq; ijs gauderent. Vtiturq; perforatis utiq; vul
gus tantum in collo. Et hoc est nunc indicarum argumē
tum. Arabicæ excellunt candore circuli præluendo atq; in
gracili: neq; in recessu gemmæ aut in deiectu renidente:
sed in ipsis umbonibus nitente. Præterea substrato niger
rimi coloris. Et hoc in indicis careum: aut corneum inue
nitur: etiam circuli albi: quædam in ijs cælestis arquis
anhelatio est. Superficies uero locustarum maris crustis
rubentior. Iam melleæ aut faculentæ (hoc enim nomen
est uitio) improbantur: & si zona alba fundat se: nō col
ligat. Simili modo si ex alio colore in se admittat aliquid
enormiter. Nihil eniz in sua sede alieno interpellari pla
cet. Sunt & armeniacæ ut cæteræ improbandæ: sed pal
lida zona. Exponenda est & onycis ipsius natura pro
pter nominis societatem hoc in gemmam transfilit: & a
lapide ex arm ania. Sudines dicit in gemma esse cando
rem unguis humani similitudine. Item chrysolithi colo
rem & sarde & iaspidis zenothemis indicam onycem
plures habere uarietates: igneam: nigram corneam: cingē
tibus candidis uenis oculi modo interuenientibus: quarū
dam oculis obliquis uenis. Sotacus & arabicam onycem
tradit. Sed eam a cæteris distare q̄ indica igniculos ha
beat albis cingentibus zonis singulis pluribusue: aliter q̄
in sardonice indica. Illic enim momentum esse: hic circu
lum. Arabicas onycas nigras inueniri candidis zonis: Sa

LIBER

tyrus carnosas esse indicat: parte carbunculi: parte chrysolithi & amethysti. Totumque id genus abdicat. Veram autem onychem plurimas variasque cum lacteis zonis habere uenas omnium in transitu colore inenarrabili: & in unum redeunte concentum suauitate grata. Nec sardæ natura differenda est diuiduæ ex eodem nomine. Quæ propter omnium obiter gemmarum ardentium natura indicanda.

De generibus carbunculorum: & uitijs
& experimentis: & gemmis ardentibus.

Ca. vij.

Rincipatum habent carbunculi a similitudine ignium appellati: cum ipsi non sentiant ignes ob id a quibusdam apyrustæ uocati. Horum genera: indici & garamantici: quos & carchedonios uocare: propter opulentiam carthagini magnæ. Adijciunt æthiopicos & alabandicos in orthosia autem nascentes. Sed qui perficiantur Alabandes. Præterea in omni genere masculi appellantur acriores: at feminae languidius refulgentes. In masculis quoque obseruant liquidioris alios flammæ: nigrioris alios: & quosdam lucidius: ac magis cæteris in sole flagrantibus. Optimos uero amethysti zontas: hoc est quorum extremus igniculus in amethysti uiolam exeat. Proximos illis quos uocant syrtitas pinna to fulgore radiantes. Inueniri autem ubicunque: maxime solis repercussu. Satyrus indicos non esse claros dicit: ac plerumque sordidos: ac semper fulgoris retorridi. Aethiopicos pingues: lucemque non emittentes: sed conuoluto igne flagrare. Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse posuit extremo uisu nubilantem: & si ita

attollatnr: exardescantem: ob id a plerisque hunc carbuncu-
 lum candidum uocari. Qui languidius & liuidius ex
 indicis lucent lithizontas appellari. Carchedonios mul-
 to minores esse: Indicos etiam minus sextari unius men-
 sura auari. Archelaus carchedonios nigrioris aspectus
 esse: sed igne uel sole & inclinatione acius quam cæ-
 teros excitari. Eosdem umbrante tecto purpureos uide-
 ri. Sub cælo flammeos. Contra radios solis & scin-
 tillare. Cæras signantibus ijs liquefcere quamuis in
 opaco. Multi indicos carchedonis candidiores esse. &
 e diuerso inclinatione hebetari scripsere. Etiamnum
 in carchedonijs maribus stellas intus ardere. Fæmi-
 nas uniuersum fulgorem fundere extra se. Alaban-
 dicos cæteris nigriores esse sabrosq;. Nascuntur &
 in thracia coloris eiusdem ignem minime sentientes.
 Theophrastus auctor est & in orchomeno archadiæ
 inueniri & in chio. Illos nigriores: ex quibus &
 specula fieri. Esse & troezenios uarios interuenien-
 tibus maculis albis. Item corynthios ex pallidiore
 candidos Massilia quoq; importari. Bocchus & Vly-
 xippone scripsit magno labore ob argillam sole adu-
 stis saltibus. Nec est aliud difficilius: quam discer-
 nere hæc genera: tanta est in ijs occasio artis: subdi-
 tis per quæ translucere cogantur. Aiunt ab æthiopi-
 bus hebetiores in aceto maceratos quattuordecim die-
 bus nitescere: totidem mensibus durante fulgore.
 Adulterantur uitro simillimæ. Sed cote deprehen-
 duntur: sicut aliæ gemmæ factitiæ. Mollior enim
 materia & fragilis & centrosa scobe deprehen-
 duntur & pondere: quod minus est uitreis: ali-
 quando & pustulis argenti modo reluantibus. Est

LIBER

Et anthracitis appellata: in thessprotia fossilis: carboni-
 bus similis. Falsum arbitror: quod Et in lyguria nasci
 tradiderunt: nisi forte tunc nascebantur. Esse in ijs Et
 præcincti candida uena traduntur: harumque igneus color
 ut superiorum est. Peculiare quidem quod iactatae in ignem
 uelut intermotu extinguuntur. Contra aquis perfusae ex
 ardescunt. Cognata est huic sandastros: quam aliqui ga-
 ramatiten uocant nascitur in india loco eiusdem nomi-
 nis. Gignitur Et in arabia ad meridiem uersa. Commē-
 datio summa quod uelut in translucido stellantes intus ful-
 gent auræ guttae: semper in corpore: nunquam in cutae.
 Accedit religio narrata a syderum cognatione ab inspe-
 ctoribus: quoniam fere stellarum hyadum Et numero
 Et dispositione stellantur. Ob hoc a chaldeis in cerimo-
 nijs habitae Et hic mares austeritas distinguit quodam
 uigore appposita tingens. Indicae quidem etiam hebetare
 uisus dicuntur. Blandior foeminis flamma: alliciens ma-
 gis quam accendens: Sunt qui praferant arabicas indi-
 cis. Fumidoque chrysolito illas similes dicunt. Ismenias ue-
 ro negat polliri sandastros propter teneritatem. Et ob
 id magno errore sunt: qui sandareson uocant. Inter om-
 nes constat: quantum numero stellarum accedat: tantum
 Et precio accedere. Affert errorem aliquando similitu-
 do nominis. Sandaser quod Nicanor sandaserion uoca-
 uit: alij sandaseron. Quidam uero hanc sandastron: illam
 sandareson: in india nascentem illam quoque Et loci no-
 men custodiētem. Mali colore aut olei uiridis: omnibus
 improbatam. Ex eodem genere ardētium lichnites appel-
 lata a lucernarum accēsarum p̄cipua gratia. Nascitur cir-
 ca orthosiam totaque caria ac uicinis locis. Sed p̄batissi-
 ma in indis. Quam quidam remissiozem carbunculum
 esse dixerunt. Secūda bonitate similis ē Ionis appellata

a praelatis floribus. Et alias inuenio differentias. Vnam
quæ purpura radiet. Alteram quæ cocco: a sole excalfa-
ctas: aut digitorum attritu: paleas & chartarū fila ad
se rapere. Hoc idē & carchedonijs facere dicitur: quāq̃
multo uilior prædictis. Nasctur apud nasamonas in
montibus: ut incolæ putant: imbre diuino. Inuenitur
ad repercussum lunæ: maxime plenæ. Carthaginē quon-
dam deportabatur. Archelaus & in ægypto circa the-
bas nasci tradidit: fragiles: uenosas: morienti carboni si-
miles. Potoria uasa & ex hoc lapide & ex lychnite fa-
ctitata inuenio. Omnia autem hæc genera sculpturæ cō-
tumaciter resistunt: partemq; cæræ in signo tenent. E-
diuerso ad hæc sarda utilissima: quæ nomen cum sardo-
nyce communicauit. Ipsa gemma uulgaris: & primū
sardibus reperta. Sed laudatissima circa babyloniam cū
lapidicinæ quædam aperirentur: hærens in saxi corde.
Hocq; modo metallum apud persas defecisse traditur.
Sed inueniuntur compluribus alijs locis: sicut in epi-
phyra & asso in india trium generum rubrum: &
quod demum uocant a pinguedine: tertium quod ar-
genteis bracteis sublinitur. Indicæ prelucentes crassiores
sunt arabicæ. Inueniuntur & circa leucada epi-
ri: & circa ægyptum quæ bractea aurea sublinuntur. Et in
his autem mares excitatiuis fulgent. Fœminæ pinguior-
es sunt. & crassius nitent. Nec fuit alia gemma apud
antiquos usu frequentior. Hac certe apud Menandrum
& philemonem fabulæ superbiunt. Nec ullæ trans-
lucenti tardius suffuso humore hebetantur: oleoq; ma-
gis q̃ alio liquore. Damnantur ex ijs melleæ & uali-
dus testacæ.

De generibus topatij & calaide: & de gemmis ui-
ridibus non translucentibus.

Ca. viij.

AAA

LIBER

Gregia etiamnum topatio gloria est: suo uir-
 e renti genere: & cum reperta est praelata om-
 nibus. Id accidit in arabia insula: quae chytis
 uocatur. In qua troglodytae praedones: cum diutius fa-
 me & tepestare pressi herbas radicesque effoderent: erue-
 runt topation. Haec Archelai sententia est. Iuba topa-
 tion insulam in rubro mari a continente stadiis. ccc. ab-
 esse tradit: nebulosam: & ideo quesita saepe a nauigan-
 tibus: ex ea causa nomen accepisse. Topazin enim. Troglo-
 dytarum lingua significationem habere quarendi. Ex hac
 primum importatam Berenice reginae: quae fuit mater se-
 quentis Ptolemæi a Philemone praefecto regis: ac mire
 placuisse: & inde factam statuam Arsinoe Ptolemæi
 Philadelphi uxori quattuor cubitorum sacrata in delu-
 bro quod aureum cognominabatur. Recentissimi aucto-
 res & circa thebaidis oppidum alabastrae nasci dicunt.
 Et duo eius genera faciunt prasoidem: atque chrysopte-
 ron similem chrysoprasio: eius enim tota similitudo ad
 succum porri dirigitur. Est autem amplissima gemmarum.
 Eadem sola nobilium limam sentit. Ceterae saxo & cotae
 poliuntur. Haec & usu atteritur. Comitatur eam simili-
 tudine proprior: quam auctoritate callais uiride pallens. Na-
 scitur post auersa indiae apud incolas caucasi montis
 phicaros ac asdathas amplitudine conspicua: sed fistu-
 losa ac sordium plena. Sincerior multo praestantiorque
 in germania. Vtrobique autem in rupibus inuijs & ge-
 lidis: oculi figura extuberans: leniterque adherens: nec ut
 annata petris: sed ut apposita. Quapropter scadere ad
 eam pigritia pedum equestres populos taedet: simul &
 periculum terret. Ergo euntes e longinquo incessunt: &
 cum toto musco excutunt. Hoc uectigal hocque gestamen
 diutius in ceruice & digitis gratissimum norunt.

Is census: hæc gloria a pueritia deiectionum numerum
prædicantium. In quo uaria fortuna. Quidam ictu
primo cepere præclaras. Multi in secundo nullas. Et
quidem callaides tali sectura formantur: alias fragiles.
Optimus color smaragdi ut tamen apparet ex alieno
est q̄ placeant. Inclusæ decorantur auro. Aurumq; nul-
læ magis decent. Quæ sunt earum pulchriores: oleo: un-
guento: & etiam mero colorem deperdunt. Viliores
constantius repræsentant: neq; est mutabilior alia aut
mendacior uitri. Sunt qui in arabia inueniri eas dicunt
in nidis auium quas melancoryphos uocant. Viridan-
tiū & alia plura sunt genera. Vilioriq; est turbæ præ-
suis. Cuius alterum genus sanguineis punctis abhorret.
Tertium uirgulis tribus distinctum est candidum. Præ-
fertur his Chrysoprasiis porri succum & ipsa referen-
te: sed & paulum declinans a topatio in aurum. Huic
& amplitudo ea est: ut cimbria etiā ex ea fiant. Cylin-
dri quidem celerrime. India has generat & Nilion ful-
goris si ante habeas breuis: & cum intueare fallacis.
Sudines uero dicit & in syuero atticæ flumine nasci.
Est autem color fumidæ topatij: aut aliquando melleæ.
Iuba in æthiopia gigni tradit: & in littoribus am-
nis quem Nilium uocauimus: & inde nomen tra-
here. Non translucet molochites spissius uirens: a co-
lore maluæ nomine accepto: reddendis laudata si-
gnis: & infantium custodia quadam innato con-
tra periculosa ipsorum medicamine. Viret: & sæpe
translucet iaspis: etiam si uictus a multis antiquitatis
tamen gloriā retinens. Plurimæ ferunt eā gentes Sma-
ragdo similem indicæ. Cyprij dicunt glaucū pinguem-
q; Persæ æri similem ob id uocatur aerizusa talis. Et ia-
spis est cærulea circa thermodoontem amnem. In phry-

gia purpurea. In cappadocia ex purpurea cærulea: atq;
non refulgens. Thracia ind. cæ simile mittit. Chalcidia
carbida. Sed minus refert nationes q̄ bonitates distin-
guere. Optima ergo quæ purpuræ quicq̄ habet: secunda
quæ rosæ: tertia quæ smaragdi. Singulis autē græci no-
mina ex argumento dedere. Quarta apud eos uocatur
cælia cælo autūnali matutino similis: & hæc erit illa:
quæ uocatur aerizusa. Similis est & sardæ: imitata &
molæ. Non minus multæ species reliquæ: sed omnes in
ratio: cæruleæ aut crystallo similes: aut myxis. Itē tere-
ynthizusa in proprio uti arbitror cognomine: uelut e
multis eiusdem generis cōposita gemmis. Quāobrem præ-
stantiores funda clauduntur: id est patentes nec præter
marginēs auro amplexetē. Vitiū est & brevis in ijs
fictor & longe splendens: & sal: & omnia quæ in cæ-
cis. Et uitro adulterantur: quod manifestū fir: cum ex
tra fulgorem spargunt: atq; non in se continent: nec in
uersa quæ sphragidas uocant. Publico gemmarū do-
minio in ijs tantū dato: quoniam optime signent.

De Iaspidum generibus.

Ca. ix.

Otus uero oriens pro amuleti traditur ge-
t stare eā: quæ ex ijs smaragdo similis est: e pe-
tra per transuersum linea albā præcingitur:
& grammatis uocatur. Quæ pluribus polygrammos
libet obiter uanitatē magicā hic quoq; coarguere: quo-
rum hanc concionātibus utilē esse prodiderūt. Est &
psychipuncta: quæ iasponyx uocatur: & nubē cōplexa:
& nubes imitata: quæ stellata rutilis puncttis est: &
megarico similis: & ueluti fumo infecta: quæ cap-
tis uocatur. Magnitudinē iaspidis. xi. unciarum uidi-
tis: formatāq; inde effigiē Neronis thoracatā. Redde
& per se cyaneo gratia accōmodato paulo ante ia-

spidis nomine: colore cæruleo. Optima scythica: dein cy-
 pria: postremo ægyptia. Adulteratur maxime tinctura:
 idq; in gloria regis ægyptij adscribitur: qui primus eam
 tinxit. Diuiditur autem hæc in mares fœminasq;. Inest
 aliquando & aureus puluis non qualis in sapphirinis.
 Sapphirus enim & aureis punctis collucet. Cæruleæ
 sapphiri raroq; cum purpura. Optime apud medos: n. f.
 q; tamen perlucida. Præterea inutiles sculpturæ interio-
 nientibus crystallinis centris. Quæ uero sunt ex ijs cy-
 nei coloris: mares existimantur. Alius ex hoc ordo pur-
 pureis dabitur: & ab his discedētib; Principatū ame-
 thysti indicæ tenet. Sed in arabia ex ea quoq; parte quæ
 finitima syriæ petræa uocatur: & in armenia minor:
 & in ægypto: & in galatia reperiuntur. Sordidissimæ
 autem atq; uilissime in tharso & cypro. Causam nomi-
 nis afferunt q; usq; ad uini colorem accedens: priusq; ei
 degustet: in uiolam desinit. Fulgorq; quidem in illa pur-
 puræ non ex toto igneus: sed in uini colorem deficiens.
 Perlucent autem omnes uiolaceo colore: sculpturis faci-
 les. Indicæ absolutum purpuræ colorem habent. Ad hæc
 q; tingentium officinæ dirigunt uota. Fundit autem ei
 aspectu leniter blandū: neq; in oculos carbunculi uibrat.
 Alterum earum genus descendit ad hyacinthos. Hunc co-
 lorem indi sacon uocant: talemq; gemmam sacodion. Di-
 lutior uero ex eodem sapinos uocatur. Eadem & para-
 nites in contermino gentis arabie. Quartum genus co-
 lorem uini habet. Quintum ad uiciniam crystalli dese-
 dit albicāte purpuræ deiectu. Hoc & minime probatur
 quando præcellens debet esse in suspectu uelut ex carbū-
 culo refulgens quidam in purpura leniter roseus nitet.
 Tales aliqui malunt pædoratas uocari. Alij antea.
 Multi Veneris gemmam: quod maxime uidetur degen-
 t.

AAA

Et specie et colore extremo gemmae. Magorum uani-
 tas resistere ebrietati eas promittit: et inde appellatas
 Et praeterea si lunae nomen ac solis scribatur in ijs: atque
 ita suspendatur collo e capillis cynocepali uel plumis
 hirundinis: resistere ueneficijs. Iam uero quoquomodo
 adesse reges adituris. Grandine auertere quoque ac simi-
 lia prospere et locustas: praecatione addita: quam de-
 monstrant. Nam e smaragdis quoque similia promiseret:
 si aquilae scalperentur: aut scarabei. Quae quidem scri-
 psisse eos non sine contemptu et irrisu generis huma-
 ni arbitror. Multum ab ea distat hyacinthos: tamen e ui-
 cino descendens. Differentia haec quod ille emicans in ame-
 thysto fulgor uiolaceus dilutus est in hyacintho. Pri-
 mo quoque aspectu gratus: euanesceat antequam faciat: adeoque
 non implet oculos: ut pene non attingat: marcescens ce-
 lerius nominis sui flere. Hyacinthos aethiopia mittit et
 chrysolitos: aureo colore translucentes. Preferuntur ijs
 indicae. Et si uariae non sint: bactrianae. Deterrimae autem
 arabicae: quoniam turbidae sunt et uariae: et fulgoris
 interpellati nubilo macularum: etiam quae lymphidis con-
 tigere: ueluti scobe sua refertae. Optimae uero sunt: quae
 in collatione aurum albicare quadam argenti facie co-
 gunt. Funda includuntur perspicuae. Ceteris subijcitur
 aurichalcum. Tametsi iam expertes gemmarum usu ap-
 pellantur aliqui et chryseletri in colorem electri de-
 clinantes: matutinus aspectus incundior. Ponticas depre-
 hendit leuitas. Quaedam in ijs durae sunt ruffaeque: quaedam
 molles et sordidae. Boccus auctor est et in hispania
 repertas: quo in loco crystallum dicit ad librametum aquae
 puteis defossis inde erutam. Et chrysoliton. xij. pondo a
 se uisam. Fiunt et leucochrysa: interueniente candi-
 da uena. Sunt in hoc genere capniae. Sunt et nitreis si-

miles: ueluti croco refulgētes. Vitreae uero ut uisu discer-
ni non possint. Tactus autē dephēdit tepedior in uitreis.
In eodem genere sunt melichrysi: ueluti p aurū sincero
melle trāslucēte: quas idia mittit: q̄q̄ ad iniuriā fragiles
Eadē & xistion parit plebeia ibi gēmā. Cādidarū dux
ē pādoros: q̄q̄ pōt quēri: an ī colore numerari debeat to-
tiēs iactari p aliās pulchritudīes noīs: adeo decoris p̄o-
gatiua ī uocabulo facta ē. Est & suū genus expectatiōe
tāta dignū. Coeūt. n. ī trāslucidā crystallum uiridis suo
mō aer simulq; purpura: & qdā uini aureus nitor. sem-
per extremus ī uisu sed purpura coronatus maderesingu-
lis uidetur his & pariter oībus. Nec gēmārū ulla ē liqui-
dior capiti incūda: suauis & oculis. Laudatissima ē ī
īndis: apud quos argenon uocatur. Proxima apud aegyp-
tios: ubi senites. Tertia ī arabia: uerū scabra. Molius ra-
dia pōtica & asiatica. Ipsae uero molliores sunt: callati-
ca: & tragica: & cypria. Vitia earū lāgor: aut alienis
turbari coloribus: & quae ceterarū. Proxīa candicātū ē
asteria p̄cipatū habēs p̄prietate naturae: q̄ iclusaz lu-
cē pupillae mō quādā cōtinet: ac trāsfūdīt cū iclinatione
uelut intus ambulātē ex alio atq; alio loco reddēs eadē:
q; cōtraria soli regerēs cādicātis radios: unde & nomē
accepit difficilis ad cēlādū. Indicā p̄fertur ī carmania
nata. Similiter cādida ē quae uocatur astrios crystallo p̄-
p̄quās ī idia nascēs: et ī pallenes littoribus: itus a cētro
cui stella lucetfulgore lūae plenae. Quidā cā noīs reddūt
q̄ astris opposita fulgorē rapiat: ac regerat. optimā ī car-
māia gigni: nullāq; mīus obnoxia uitio. Cerauniā. n. uo-
cari q̄ sit deterior. Pessimā lucernarū limini similē. Cele-
brāt et astroitē: mirasq; laudes eius ī magicis zoroastrē
cecinisse. Quidā diligētius d ea p̄dūt. Astrobolōsudies
dicit oculis pisciū similē ēē: et radiare cādido: ut solē. Est

AAA iij

LIBER

inter candidas & quæ ceraunia uocatur: fulgorem syde-
rum rapiens. Ipsa crystallina splendoris cærulei in car-
mania nascens. Albam esse zenothemis fatetur: sed habe-
re intus stellam concursantem. Fieri & hebetes cerau-
nias: quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas cū
cipere stellam eam: quæ post totidem menses relangue-
scat. Sotacus & alia duo genera fecit cerauniæ: nigras:
rubentesq;. Ac similes eas esse securibus. Per illas quæ ni-
græ sunt & rotundæ urbes expugnari & classes: easq;
betulos uocari. Quæ uero longe sunt cerauneas. Faciunt
& aliam raram admodum. & parthorum magis quæ
fitam: quoniam non alinbi inueniatur: q̃ in loco fulmi-
ne ictō. Proximum cerauniæ nomen apud eos habet: quæ
appellatur iris. Effoditur in quadam insula rubri maris
quæ distat a heronice urbe. lx. millia passuum: cætera sui
parte crystallus. Itaq; quidam radicem crystalli esse di-
xerunt. Vocatur ex argumento iris. Nam sub tecto per-
cussa sole: species & colores arcus cælestis i proximos
parietes ei aculatur: subinde mutans: magnaq; uarietate
ammirationem sui augens. Sexangulam esse ut crystal-
lum constat. Sed esse aliquas scabris lateribus & angu-
lis inequalibus dicunt. In sole aperto proiectas: radios i
se recedentes discutere. Aliquas uero ante se proiecto ni-
tore: adiacentia illustrare. Colores uero non nisi ex opa-
co reddunt: nec ut ipsæ habeant: sed ut percussu parie-
tem illidant: optimaq; quæ maximos arcus facit: simil-
limosq; cælestibus. Est & alia iris cætera similis: & p̃
dura. Quam Horus crematam tusamq; ad ichneumonū
morsus remedio esse. Nasci autem in perside tradit. Simi-
lis est aspectu: sed non eiusdem effectus quæ uocatur ze-
ros alba nigraq; macula in tranuersum distinguente cry-
stallum. Expositis per genera colorum principalium gē-

mis: reli quas litterarum ordinē explicabimus.

De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem.

Ca. x.

a Chates in magna fuit auctoritate: nunc i nulla. Reperta primum in sicilia iuxta flumē eiusdem nominis: postea plurimis locis: excedens amplitudine numerosa: uarietatibus diuersis mutātibus cognomina eius. Vocatur enim phaspachates: cerachates: sardachates: hæmachates: leucachates: dendrachates: uelut arbuscula insignis. Antachates cum uritur myrrham redolens. Caraloachates guttis aureis sapphiri modo distincta: qualis copiosissima in creta sacra appellata. Putant eam contra araneorum & scorpionum ictus prodesse. Quod in siculis utiq; crediderim: quoniam primū eius provincie afflatu scorpionum pestis extinguitur. Et in india inuenta contra eadem pollent: & alijs magnis miraculis reddūt enim species fluminum nemorum & iumentorum: etiam ederas: & staticula: & equorum ornamenta. Medici coticulas inde faciunt. Spectasse etiam pdest oculis. Sitimq; sedant in os addita. Phrigie uiridia nō habent. Thebis ægyptijs reperta carēt rubentibus uenis: & albis: & hæ quoq; contra serpentes ualida. Eademq; auctoritas & cyprijs est. Sunt etiam qui maxime pbent uitream pspicuitatem in his. Reperiuntur & in thracia circa oethaz. Et in pnafo: & in lesbo: ac messenæ: similes limitum floribus & rhodo. Aliæ apud magos differentia. Leoninæ pelli similes potentia habere contra scorpiones dicuntur. In psis uero suffitu earum tempestates auerti: & pterea flumina sisti. Argumentum esse si inferuentes cortinas addita refrigerent. Sed ut psint leoninis iubis alligandas. Nam hiæ næ pelli similem abhominantur discordialem domibus.

LIBER

Eam uero quæ unius coloris sit inuictam athlætis esse.
 Argumentum eius quod in olla plena olei cocta cum pigmē
 tis: intra duas horas subferuefacta: unum colore ex
 omnibus faciat minij. Acopis nitro similis est: pumicosa:
 aureis guttis stellata. Cum hac oleum subferuefactū per=
 unctis lassitudinem (si credimus) soluit Alabastrites na=
 scitur in alabaastro ægypti: et in syriæ damasco candore
 intercincto uarijs coloribus. Quæ cremata cum fossi=
 li sale: ac trita grauitates oris et dentium extenuare di=
 citur. Aleatorias uocant in uentriculis gallinæorum in=
 uentas crystallina specie: magnitudine fabæ. Quibus Mi=
 lonem crotoniensem usum in certaminibus inuictum fuis=
 se: uideri uolunt. Androdamas argenti nitorem habet ut
 adamas: quadrata: et semper tessellis similis magnis:
 nomen impositum ab eo: quod impetus hominum: et ira=
 cundias domet. Eadem sit in alia argyrodamas: autores
 non explicant. Antiphates nigra non transluet. Experi=
 mentum eius si coquatur in lacte: facit enim hoc myrrhæ
 simile immissa. Eamque contra effascinationes auxiliari
 magi uolunt. Arabia ebori simillima est: et hoc uidere
 tur: nisi abnueret duritia. Quamque putant contra dolo=
 res neruorum pdesse habētibus. Aromatites et ipsa in
 arabia traditur gigni. Sed et in ægypto circa pisas ubi
 que lapidosa: et myrrhæ coloris et odoris ob hoc regi=
 nis frequentata. Albestos in arcadiæ montibus nascitur: co=
 loris ferrei. Aspilatem: Democritus in arabia gigni tra=
 dit ignei coloris. Eam oportere cameli fimo splenicis al=
 ligari. Inueniri que in nido arabicarum alitum. Et aliam
 eodem nomine iei in leucopetra nasci argentei coloris co=
 tra lymphatum habendam. Atizoem in india et persi=
 dis acidie monte nasci tradit argenteo nitore fulgētem
 magnitudine trium digitorum ad lenticulæ figurā odo

ris incundi: necessariam magis regem constituentibus.
 Augites multis non alia uidetur esse q̄ quæ calais. Am-
 phitane alio nomie appellatur chrysocola in india par-
 te: ubi formicæ erant aurum: in qua inuenitur auro si-
 milis: quadrata figura: affirmaturq; natura eius quæ mæ-
 gnetis: nisi q̄ augere quoq; aurum traditur. Aphrodisia
 ce ex candida ruffa est. Apistos septenis diebus calorem
 tenet ex calfacta igni: nigra ac ponderosa distinguenti-
 bus eam uenis rubentibus. Putant prodesse contra frigo-
 ra. Aegyptillam Iacchus intelligit per album sarda: ni-
 graq; uena transeunte. Vulgus autem in nigra radice cæ-
 ruleam facit.

De gemmis per .b. c. ordinem

Ca. xi.

Alanitæ genera duo habent sub uirides. **B** rinthij æris similitudine. Illa a copto: Hæc ex
 troglodytica regione ueniunt medias secante flā-
 mea uena. Batracchitas mittit **C** coptos. Vnam ranæ se-
 milem colore. Alteram ebori. Tertiā rubētis e nigro. Ba-
 ptes mollis: alioquin odore excellit. Beli oculus albicans
 pupillam pingit nigram e medio aureo fulgore lucente;
 Hæc pp suam speciem: sacratissimo assyriorum deo dica-
 tur. Aliam autem q̄ belū uocāt in arbelis nasci Democri-
 tus tradit nucis iuglandis magnitudine uitres specie. Ba-
 roptenus: siue botrypes nigra: sanguineis **C** albis nodis
 alligata dicitur: ueluti portetosa. Botrytes alia nigra ē:
 alia pampinea incipietī uinæ similis. Botrychites zoroa-
 stres uocat crinibus mulierū similiorē. Bucardia bubulo
 cordi similis: babylōe tantū nascitur. Erōtia capitibus te-
 studinum similis: **C** cum tonitruis cadit (ut putāt) **C**
 fulmine tēta restinguit: si credimus Boleniæ inueniuntur
 glebæ similitudine. Cheramydes eadem esset: quā ostræ-
 citē uocāt: nisi q̄ hāc cæruleæ interdum bullæ cingunt.

LIBER

Calais saphirum imitatur: candidior & littoroso mari
 similis. Capnites quibusdam uidetur suum genus habere
 plurimis spiris fumida: ut suo loco diximus. Cappado-
 cia & in phrygia nascitur ebori similis. Calamites a ca-
 lamo: feruntque plures simul coniunctas inueniri. Catochi-
 tes corfice lapis est cæteris maior mirabilis: si uera tradū-
 tur: impositam manū ueluti gūmi retinēs. Catopyrites e
 cappadocia prouenit. Cepites: siue cepocapites cādida est
 uenarum nodis coeūtibus candore imaginem regerēs. Ce-
 ramites testæ colorem habet. Cynædia inueniuntur in ce-
 rebro piscis eiusdem nois cādida & oblongæ: euentuque
 mirāda: si modo est fides: p̄sagare eas habitū maris nu-
 bilo colore aut trāquillitate. Cærites cære similis ē. Cir-
 cos piris. Corfoides caniciei hominis. Coralloachates co-
 rallo: aureis guttis distinctæ. Corallis minio gigniturque
 in india & syene. Craterites inter chrysolithū & ele-
 strū colorem habet p̄duræ naturæ. Crocallis cerasum rep̄-
 sentat. Cissites cryptopetra nascitur cādida: & uidetur
 intus habere ptū: qui sentiatur etiam strepitu. Calcopho-
 nos nigra ē: sed illisa æris tinituz reddit tragœdis ut sua
 dētur gestāda. Chelidonia duorū sunt generū: hirudinū
 colore: & alia pte purpureæ nigris iterpellātibus macu-
 lis. Chelonia oculus est idicæ testudinis: uel portetossi-
 ma magorū mēdacijs: melle n. colluto ore ipositā linguæ
 futurorū diuinationem p̄stare p̄mittūt. Quintadecima lu-
 na & silēte tota die: decrescēte uero ante solis ortū. Cæ-
 teris diebus a prima in sextā horā. Sūt & chelonitides
 testudinū similes: ex quibus ad tēpestates sedādas mul-
 ta uaticinātur. Eaz uero quæ sit aureis guttis cū scarabeo
 deiectā in aquā feruētē: tēpestates tueri. Chlorites her-
 bacei coloris est: quam dicūt magi eam inueniri in scyllæ
 auis uentre cōgenitam ei: ferroque icludi iubēt ad quædam

prodigiosa moris sui. Chaoaspites a flumine dicta e viridis fulgoris aurei. Chrysolampis in aethiopia nascitur palli di coloris die: & noctu ignei. Chrysophis aurū uidetur esse. Cepionides aolide nūc ad arneū pagū quōdā oppi- dū nascūtur multis coloribus trāsluentes: alias uitreae: alias crystallinae: alias iaspideae. sed & sordidis tātus est nitor: ut imagines reddant tū specula.

De gemmis per. d. e. g. ordinem

Ca. xij.

Aphniam Zoroastres & orchastres morbis d comitialibus demōstrāt. Diadochos beryllo si milis ē. Diphris duplex cādida ac nigra: mas ac foemina: gentile utriusq; sexus distinguēte linea: Dionysias nigra ac dura mixtis rubētibus maculis. Quae ex aqua trita: saporem uini facit: & ebrietati resistere putatur. Dracōites siue dracōtias e cerebro fit draconū: sed nisi uiuentibus abscisso: nunquam gemmascit: inuidiā animalis mori se sentientis. Igitur mos est: ut dormiētibus animalibus caput amputent. Sotacus: qui uisam eā gemmam sibi apud regem scripsit: bigis uehi quærentes tradit: & uiiso dracone spargere somnifica medicamenta: atq; ita præcidere. Esse autem candore translucido: nec postea poliri: aut artem admittere. Encardia cognominatur & Cardiscæ. Vna in qua nigra effigies cordis eminet. Altera eodem nomine uiridi colore: cordis speciem representat. Tertia nigrum cor ostendit reliqua sui parte candida. Enorchis candida est: diuisaq; fragmentis testium effigium representat. Exhebenum Zoroastres speciosam & candidam tradit: qua aurifices aurum poliunt. Eristalis cum sit candida: ad inclinationes rubescere uidetur. Erocyllos eadem quæ mepicoros & hieronnemon a Democrito laudatur in argumentis diuinationum. Enmetris in bactris nascitur: silici similis: & capiti suppo

sita uisa nocturna oraculi modo reddit. Eumetren Belz
 gemmam sanctissimi deorum sibi assyrii appellant por
 racei coloris superstitionibus gratam. Eupetalos quattuor
 colores habet cæruleum igneum: minij: mali. Euresos nu
 cleo oliuæ similis est. Eratus concharum modo non adeo
 candida. Eurotia: situ uidetur operire nigritiaz. Ensebes
 ex eo lapide est: ex quo traditur. Tyri i Herculis templo
 facta sedes: ex qua dii facile surgebant. Epimelas fit: cum
 in candida gemma superne nigritat colos. Galaxiaz ali
 qui galactiten uocant: similem proxime dictis: sed inter
 currentibus sanguineis aut candidis uenis. Galactites ex
 uno colore lactis est. Eandem dicunt leucogageam & leu
 cographiam appellant: & synephten lactis succo ac sa
 pore notabilem. In educatione nutricibus lactis foecudita
 tem: infantium quoq; alligata collo salinam facere dici
 tur. In ore autem liquefcere. Eandem memoriam adime
 re dicunt. Mittit eam & achelous amnis. Sunt qui sma
 ragdum albis uenis circumligatuz galactiten uocant. Ga
 laicos argyrodamanti similis est: paulo sordidior. Inue
 niuntur autem binæ uel ternæ. Gasidanem medi mittunt
 coloris olorini ueluti floribus sparsam. Nascitur & in
 arbellis. Hæc quoq; gemma concipere dicitur: & intra
 se partum fateri concussa. Concipere autem trimestri spa
 cio. Glossa petra linguæ similis humanæ in terra nõ na
 scitur: sed deficiente luna cælo decidere: & lenocinanti
 necessaria creditur. Quod ne credamus promissi quoq;
 uanitas facit. Ventos enim ea comprimi narrant. Gorgo
 nia nihil aliud est q̃ corallium: nominis causa: q̃ induri
 tia; lapidis mutatur: emollit marina fulminibus: & ty
 phoni resistere affirmant. Genianen eadem uanitate ini
 micorum pœnas efficere promittunt:

De gēmis p. H. I. l. m. n. ordinem.

Ca. xiiij.

h Eliotropium nascitur in æthiopia : africa cy-
pro porraci coloris: sanguineis uenis distincta

Causa nominis: quoniam deiecta in uas aquæ
fulgorem solis accedentem percussu sanguineo mutat: ma-
xime æthiopia: eadem extra aquam speculi modo solem
accipit: deprehenditq; defectus subeuntem lunam ostēdēs.
Magorū impudentiæ uel manifestissimuz hoc quoq; exē-
plum est: quoniam ammixta herba heliotropio quibusdā
quoq; additis prætionibus gerentem conspici negent. He-
phestites quoq; speculi naturam habet in reddendis ima-
ginibus: q̄q̄ rutila experimentum est si feruentem aquaz
addita statim refrigeret: aut si in solem addita arida ma-
teriam accendat. Nascitur in corico. Horminodes ex ar-
gumēto uiriditatis in candida gemma uel nigra: & ali-
quando palida: ambiente circulo aurei coloris appella-
tur. Hexeconthalithos in parua magnitudine multico-
lor: hoc sibi nomen adoptauit. Reperitur in troglodyti-
ca regiōe. Hieracites alternat tota miluinus nigricans ue-
luti plumis. Hammitis ouis piscium similis est: & alia
uelut nitro composita prædura alioquin. Hammonis cor-
nu inter sacratissimas æthiopiæ gemmas aureo colore
arietini cornus effigiem reddens: promittitur prædiui-
na somnia representare. Hormesion inter gratissimas
aspicitur ex igneo colore radians auro portante se-
cum in extremitatibus candidam lucem. Hyeniæ ex
oculis hyenæ & ob id in uase inueniri dicuntur: &
si credimus: linguæ hominis subditæ futura prædicā-
re. Hematites in æthiopia quidem principalis: sed &
in arabia & africa inuenitur: sanguineo colore: non
omittenda promissis ad coarguendas barbarorum insi-
dias. Zæthalias babylonius in his libris quos scripsit ad
regē Mitridatē humana gēmis attribuit fata: has nō cōtē

LIBER

tus oculorum & iocinerum medicina decorasse. A rege etiam aliquid petituris dedit: & litibus iudicijsq; iterposuit. In plijs etiam eas salutare pnuinciauit. Est & alia eiusdem generis: quæ uocatur hemui ab indis: xāthos appellata græcis e fuluo candicās. Idæi dactyli in creta ferreo collore pollicem humanuz exprimūt. Ictérias mali cute lurido similis: ideo existimatur salubris cōtra regios morbos. Est & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio uiridi similis: latior prioribus: pene sine pōdere uenis luridis. Quartum genus in eodem colore nigris uenis descendētibz. Iouis gemma cādida est: nō ponderosa: tenera. Indica gētium suarum habet nomē: sub ruffo colore: in atritu sudorem purpureum emanat. Alia eodē nomine candida: puluereo aspectu. Ion apud indos uiolacea ē: sed raro saturo colore luat. Lepidotes squammas piscium uarijs coloribus imitatur. Lesbias lesbi patriæ nomen habēs inuenitur & in india. Leucophthalmos rutila alias oculi speciem cādida nigramq; continet. Leucopetalos cādorem niuis ex auro distinguit. Libanochos thuris similitudinem ostēdit: sed ad succum mellis. Limoniatas eadem uidetur quæ smaragdus. De lipare hoc tantum traditur: suffita ea omnes bestias euocari. Lysimachus rhodio marmori similis est aureis uenis: politur ex marmore: amplitudine in angustias coeūte: ut intilia exterātur. Leucochrysos fit chrysolito interalbicante. Mēnonia qualis sit nō traditur. Medea nigra ē a Medea illa fabulosa inuenta: habet uenas aurei coloris: sudorem reddi croci: saporem autem uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax a psis accepta ē & rubri maris mōtibz: multicolor: cōtra solem uarie refulgens. Meroctes porracea lacte sudat. Morion indica: quæ nigerrimo colore transluet uocatur pramnion qua misctur & carbū

culi colos Alexandrinum: ubi sardæ cyprium. Nasitur
 & in tyro & in galatia. Xenocrates & sub alpi-
 bus nasci tradit: Hæ sunt gemmæ: quæ ad ætypas scal-
 pturas aptantur. Myrites myrrhæ colorem habet: fac-
 ciemque minimæ gemmæ: unguenti odorem attrita
 etiam nardi. Myrmetias nigra habet eminētias similes
 uerrucis. Mirsinites melleum colorem habet: myrrhæ odo-
 rem. Mesoleucos est mediā gemmā candida distinguen-
 te lineā. Mesomelas nigra uena quolibet colorem secan-
 te per medium. Nasomonites est sanguinea nigris uenis
 Nebrides Liberopatri sacra nomē traxit a nebridū eius
 similitudine. Sunt & aliæ nigræ generis eiusdē. Nym-
 pharena urbis & gentis persicæ nomen habet: similis
 hippopotami dentibus.

De gemis per. o. p. et reliquis litteris p. ordinē. Ca. xiiij.
 Lca barbari nominis e nigro fuluoq; ac uiri-
 o di & candido placet. Ombria quā aliqui no-
 tiam uocant sicut cæraunia & Brontia cade-
 re cum imbris & fulminibus dicitur: eundemq; effe-
 ctum habere quam Brontia narratur. Præterea in aras
 addita ea traditur libamenta non amburi. Orites glo-
 bosa specie a quibusdam & syderites uocatur: ignē non
 sentiens. Ostracias siue ostracites est testacea durior al-
 tera achatæ similis: nisi q̄ achates politura pinguescit
 duriori: tanta inest uis: ut aliæ gemmæ scalpantur frag-
 mentis eius. Ostracidi ostrea nomen & similitudinem
 dedere. Ophicardelon barbari uocant: nigrum colorem
 binis lineis albis includentibus. De obsidiano lapide dī-
 ximus superiore libro. Inueniuntur & gemmæ eodem
 nomine ac colore non solum in æthiopia indiaq;: sed
 etiam in samo ut aliqui putant: & in littoribus hi-
 spaniensis oceani. Panchros fere ex omnibus coloribus

constat. Pangonis non longior digito: ne chrystallus
uideatur: numero plurium angulorum cauetur. Paneros
qualis sit a Metrodoro nō dicitur: sed carmē Timaridis
reginae in eadem dicatū Veneri non inellegans ponit: ex
quo intelligitur: addictā ei foecunditatē. Quidam hanc
pansebaston uocant. Ponticarū plura sunt genera. Est
stellata nunc sanguineis: nunc atris guttis: quae inter sa-
cras habetur. Alia pro stellis eiusdem coloris lineas ha-
bet. Alia montium conualiūq; effigies. Philogynos quē
et chrysitem uocant: ostreae atticae assimilata: inueni-
tur in aegypto. Phoenicites ex balani similitudine appel-
latur. Phycites algae. Perileucos filo ab ore gemmae ad
radicem usq; candido descendente. Paantides quas qui-
dam gemonidas uocant pregnantēs fieri: et parere di-
cuntur: mederiq; parturientibus. Nam tales in macedo-
nia iuxta monumentum Tiresiae inueniuntur. Speciesq;
est eis aquae glaciatae. Solis gemma candida est: et ad
speciem syderis in orbem fulgentes spargit radios. Sag-
dam chaldaei adhærescentē nauibus habent: inuenitur
parsini coloris. Samothracia insula eiusdē nominis gem-
mam dat nigram: ac sine pondere ligno similem. Sauri-
tem in uentre uiridis Lacerti harundine defecti tradūt
inueniri. Sarcites bubulas carnes praesentat. Selenites ex
candido translucet melleo fulgore: imaginem lunae con-
tinens: redditq; eam in dies singulos crescentis minuen-
tisq; numero: nasciq; putatur in arabia. Syderites ferro
similis et litigio illata discordias facit: quaeq; nascitur
in aethiopia. Syderopœcilos ex ea fit uariantibus guttis
Spongites spongiae nomen repraesentat. Synodontides
cerebro piscium est: qui synodontes uocantur. Syrtitae in
littore syrtium iamquidem lucania inueniuntur melleo
colore croco refulgentes. Intus autem stellas continent

languidas. Syringites stipulae internodio similis: perpe-
tua fistula canatur: Trichius ex africa niger est: sed tres
succos reddit: a radice nigrum: medio sanguineum: sum-
mo candidum. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi can-
didis radicibus spectatur. Telicardios colore cordis psas
apud quos gignitur magnopere delectat. Maculamq; ap-
pellant. Thracia trium generum est uiridis aut pallidi-
or: tertia sanguineis guttis. Tephrites nouae lunae speciez
habet curuatae in cornua quamuis cinerei coloris. Theco-
lithos oleae nucleo similis uidetur: neq; est gemmae honos:
sed lingentium calculos frangit: pellitq; Veneris crines
nigerrimi nitoris continent in se speciem ruffi crinis. Ve-
ientana italica gemma est: ueijs reperta nigram materia
distinguente limite albo. Zathene in media nasci Demo-
critus tradit: electri colore: & si qs terat i uino palneo:
& croco cerae mo lente scire: odore magnae suauitatis.
Zmilaces in euphrate nascitur: pconeso marmori similis
medio colore glauco. Zoronysios i ido flumine nascitur:
magoru gema esse narratur: neq; aliud amplius de ea.

De gemmis quae a membris hominum cognominan-
tur: & quae ab animalibus: & de ijs quae a caeteris
rebus.

Ca. xv.

St etianu alia distinctio: q; equide fecerim sub
inde uariata expositioe. Si quide a membris cor-
poru habet noia. Hepatites a iocinere. Strati-
tes singuloru aialiū adipe numerosa. Adunephros: Theu-
dactylus hic & asyris colitur: Triophthalmos ioia na-
scitur tres hois simul oculos exprimens: Ab aialibus co-
gnominantur. Carcinias marini cancri colore. Echites ut
perae. Scorpites scorpionis aut colore aut effigie. Scari-
tes scari piscis. Triglites muli. Aegophthalmos ca-
prino oculo. Item alia suillo. Et a gruīs collo gerani-

BBB ij

LIBER

tes. Hieracites accipitris. Aetites a colore aquilæ cādicā-
te cauda. Myrmecites inatam repentis formicæ effigiem
habet. Scarabeorū cātharias. Lycophthalmos quattuor ē
colorū ex rutilo & sanguineo in medio nigrū cādido cū
gitur: ut luporū oculi: illis p omnia similis Thaos pau-
ni est similis: item aspidi: q̄ uocari Timoloniaz inuenio.
Arenarū similitudo est in hāmocrysis uelut auro arenis
mixto. Cēchrites milij granis sp̄sis. Dryites e trūcis arbo-
rō: hæc & ligni mō ardet. Cissites i cādido colluct ede-
ræ folijs quæ totam tenent. Narcissites uenis etiā edere
distinguitur. Cyamea nigra est: sed fracta ex se fabæ si-
militudinē parit. Pyrenæ ab oliuæ nucleo dicta est: huic
aliqñ inesse pisciū spinæ uidentur. Chalazias gradinum
& colorem & figurā habet adamātine duritiæ. Nar-
rāt etiā in ignem additæ manere suū frigus. Pyrites ni-
gra quidem: sed attritu digitos adurit. Polyzonos nigra
multis zonis candicat. Astrapiæ in candido aut cyaneo
discurrunt e medio fulminis radij. In phlegōtide intus
ardere quēdā uidetur flāma: quæ nō exeat. In anthraci-
tide scintillæ discurrere aliqñ uidentur. Enhydros sp̄ ro-
tūditatis absolutæ in candore ē leuis: sed ad motū fluctu-
at intus in ea ueluti in ouis liquor. Polytrix in uiridi ca-
pillatur: sed defluuia comarum facere dicitur. Sunt & a
leonis pelle & pantheræ noiata leōtios: pardalios. Co-
los appellauit chrysolithū aureus. Chrysoprasum herba-
reus. Melleus melichrota: quis plura eius genera sint. Me-
lychlorō ē geminus pte flauus: pte melleus Crocias a cro-
co. Polia canitiē quandā sp̄ti inducit: eandē duriorē. Ni-
gra sptopolia. Rhodites a rosa est. Melites mali coloris.
Chalcites ærei. Sicites fici. Ratio noūm nō est in borsy-
cine in nigro: ramosa candidis aut sanguineis frondibus.
Nec gemite uelut in petra candidis manibus inter se cō-

plexis. Anāchitide in necromātia dicunt euocari imagi-
nes deorū. Synochitide umbras inferorū euocatas teneri.
Dendritide alba defossa sub arbore quæ cædatur: securis
aciē nō ebetari. Et sunt multo plures: magisq; mōstrificæ:
quibus barbari dedere noīa: cōfessi lapides esse. Nobis sa-
tis erit in his coarguisse dira mendacia.

D gēmmis nascentibus & factitijs: & figuris gem-
marum. Ca. xvi.

Emma nascuntur repēte nouæ: ac sine noibus:
g ut lāpasci in metallis aurarijs una inuēta: quæ
pp pulchritudinem Alexādro regi missa fuit:
ut auctor est Theophrastus. Coclides quoq; nūc uulgatis-
simæ famæ fuit uerius q̄ nascūtur: in arabia reptis ingen-
tibus glebis. Melle excoqui tradūt: septenis diebus nocti-
busq; sine intermissione. Ita oī terreno uitiosq; puluere
decusso purgatam glebā artificū ingenio uarie distribui
in uenas: ductusq; macularū q̄ maxime uendibili ratōne
sectantiū. Quōdāq; tantæ magnitudinis fecere: ut equis
regū in oriente frōtalia atq; p phaleris pēsilia facerent.
Et alias omnes gēma mellis decoctu nitefcūt: p̄cipue cor-
fici. In omni alio usu acrimonia abhorretis. Quæ uariæ
sunt: & ad nouitatem accēdere caliditate ingeniorū con-
tingit: ut nomē usitatū nō habeant. Physes appellant: ue-
lut ipsius naturæ admirationē in ijs uēdicantes: cū finis
noīum non sit: quæ psequi nō equidē cogito: innumera ex
græca uanitate cōficta. Indicatis nobilibus gēmis: immo
etiā plebeis rariorū generū dictu dignas distrinxisse sa-
tis erat. Illud mō meminisse cōuenit incrementibus na-
rie maculis atq; uerrucis linearū: quæ interueniūt multi-
plici ductu: & colore mutata sæpius noīa in eadem ple-
rūq; materia. Nūc cōiter ad oīum gēmarū obseruationez
ptinētia dicemus opiniones secuti auctorū. Causæ aut ex-

LIBER

tuberantes uiliiores uidetur equalibus. Figura oblonga maxime pbatur: deinde quæ uocatur lenticula: postea clipeidos & rotunda: angulosis minima gratia. Veras a falsis discernendi magna difficultas. Quippe cum inuictum sit ex ueris gemis in alterius generis falsas traducere. Sardonyx et ceramius glutinatur gemis ita ut deprehendi ars non possit: aliunde nigro: aliunde candido: aliunde minio sumptis: omnibus in suo genere pbatissimis. Quinimo etiam extant cometary auctorum: quos non equidem demonstrarim: quibus modis ex crystallo tingatur smaragdi: alique translucentes. Sardonix et sarda. Item cætera ex alijs. Neque est ulla fraus uitæ lucrosior.

De ratione pbadarum gemarum.

Ca. xvij.

Os contra rationem deprehendi falsas demonstrabimus: quoniam etiam luxuriā aduersus fraudē muni-ri deest. Præter illa quæ in principalibus quibusque generibus priuatim diximus. Translucentes matutino pbari censent: aut si necesse est in quartâ horam: postea uertant. Experimenta pluribus modis constant. Primus potest: si grauiorē sentiuntur: post hæc corpe. Fictitij pustule in profundo apparent. Scabritia incutit. In capillamento fulgoris incōstātia: prius quæ ad oculos pueniat desinens nitor. Decussi fragmenti paulum: quod in lamina ferrea teratur efficacissimum expimento excusant mango-nes gemarum. Recusant similiter et limæ pbationem. Obsidianæ fragmenta ueras gemas non scarificant. Fictitiæ scarificationis candicantiā fugiunt. Tantaque differentia est: ut aliæ ferro scalpi non possint: aliæ non nisi retuso: uerum omnes adamante. Plurimum autem in his terebrarum pficit feruor. Gemiferi amnes sunt oaxis: mater: ganges. Terrarum autem omnium maxime india. Et iam peractis omnibus naturæ operibus discrimē quod

dam rerum ipsarū facere conueniat. Ergo in toto orbe
 in quacunq; celi cōnexitas uergit: pulcherrima est omni
 um rebus meritoq; principatuz naturæ optinens. Italia
 rectrix parensq; mundi altera: uiris foeminis: ducibus:
 militibus: seruitijs: artium præstantia ingeniorum clari
 tatibus. Iam situ ac salubritate celi atq; temperie: acceſſu
 su cunctarum gentium facili: littoribus portuosus: beni
 gno uentorum afflatu. Etenim contingit recurrentis po
 sitio in partem utilissimaz: & inter ortus occasusq; me
 diam: aquarum copia: nemorum salubritate montiu ar
 ticularum: ferarum animaliu innocentia: soli fertilitate: pa
 buli ubertate. Quicquid est quo carere uita non debeat:
 nusq; est præstantius: fruges: uinum: olea: uellera: lina: ue
 stes inuenci. Ne equos quidem in trigarijs præferri ullis
 uenaculis animaduerto. Metallis: auri: argenti: æris: fer
 ri: q̄diu libuit exercere: nullis æssit. Et ijs nunc in se gra
 uida pro omni dote uarios succos: & frugum pomo
 rumq; sapores fundit. Ab ea exceptis indiæ fabulosis: p
 xime quidem duxerim hispaniam quacunq; ambitur
 mari.

HOC OPVS CAII PLINII SECVN
 DI NATVRALIS HISTORIAE
 FINITVM FVIT DIE VLTII
 MO MENSIS AVGV
 STI. M. CCCCC. X.
 LAVS DEO.

TABVLA

Hic simplicia litterarum ordine explicabuntur: in quibus Discoridis summi medici imaginem uidebis. Hæc ex tota uniuersitate simplicium acervata: Et in quedam cumulū coniecta ostendimus pro medicorum utilitate: uel quibusuis de medicinæ facultatibus indicium afferre uolentibus. Reliqua si quis addere uoluerit bona uenia subiungat.

Bsintium.	ca. vij.	lxxvij
a Santonicum galli		
Ponticum		
Absinthium	c. viij.	
Absinthium marinum	c. y.	xxxij
Seriphum alij uocant		
Abrotanum	c. xxi.	xxi
Acidium	c. xvij.	xx
Aconitum	c. ij. xxvij	c. iij. vij
Pardalianches	c. xxvij.	vij
Acoria	c. xvi.	xxi
Acanthice in uerbo helxine		
Acinoes	c. xxvij	xxi
Achanum	c. ix.	xxij
Acanthus	c. xxij.	xxij
Acanthion	c. x.	xxij
Topiaria		
Vrbana herba		
Pederoton		
Melamphillon		
Acetum	c. xxi. xiiij. i.	xxij. ij
Acetum syllinum	c. ix	xx
Acer	c. xvi. xvi.	vij. xxij
Accacia	c. xi	
Achoron	c. xi.	xxv
	CCC	

TAEVLA

Achoron agrion		
Achineia	ca. xv.	xxi
Epipetron		
Acanthia in uerbo erigeron		
Achemonidon infra	ca. xvi.	xxiiij
Hippophoruades		
Achillea	c. v.	xxv
Panacem heraclion alij		
Sideritem alij		
Millefoliam nostri		
Achemenides supra	c. iij.	xxvi
Acta	c. xi	
Ebulum aliqui putant		
Aconiton supra	c. iij.	xxvij
Chamarum alij		
Lycostonon alij		
Theliphonon		
Scorpion		
Acoton in dictione Anagyros		
Actea	c. vij	
Adonium	c. x.	xxi
Adianthum	c. xvij.	xxi
Ad arca	c. xxiiij.	xij
Adipson in dictione glycyrrhiza		
Adimpsantheum in dictione spina fil.		
Adamantides	c. xvi.	xxiiij
Adynamon	c. xvij.	xiiij
Aethiopes in littera. e.		
Agnon in uerbo uirer		
Aglaophotis	c. xvi.	xxiiij
Marmaritides		
Agaricon	c. ix. xvi. c. ix.	xxv

VOCABVLORVM

Aizoun	c-x.	xxv.	c-xv.	xxvi
Buphthalmon alij				
Zoopthalmon alij				
Stergeton alij				
Erogenetion alij				
Hyppogesson alij				
Ambrosiam alij				
Amerimon alij				
Sedum magnum alij				
Oculum Itali				
Digitellum				
Eritheles				
Tritheles Chrysotheles				
Isoetes Semperuium alij				
Ainga in uerbo chamæpitis				
Alium vi. xix. c-vi. xx.				in uerbo ulpicum
Althea in dictione maluæ				
Alopecuros		c-xvij.		xxi
Albucum in uerbo asphodelus				
Alica		c-xxv.	xxij.	bis
Alnus	xvi. iiij.	c-ix.		xxiiij
Alysson		c-x.		
Sideritis				
Altercum in uerbo hyoscyamos				
Altercangenum ut supra				
Alisma uel alchmea: fistula pastoris		c-ix.		xxiiij.
Damasonium alij				
Lyron alij				
Alga		c-iiij.		xxxij
Aloe		c-iiij.		xxvij
Alcea		c-iiij.		
Peristeon cognominatur.				

CCC ij

TAEVLA

Alphalcion genus trifolij	
Aliphon uel alipen	c.iiij. xxvij.
Alfine-galenus alsyne	c.iiij. f.
Alchmea:supra alisma	
Myoson alij herba uetri ab alijs.	
Almea	
Alcibion	c.v.
Alectorophos	c.y. xiiij.
Cristam nostri	
Alum uel alus	c.vij. .26. c. xvij.
Symphiton petreum graeci	vi. xxvij.
Ambugia in dictione intubus	
Anni genus cumini	
Amphisbena in genere coriandri	
Amarachus	c.xi. xxi. c. xxij.
Sansucus in aegypto	
Abrotanum c. ix. G.	c.x. xxi.
Campestre	c. xxi. xxi.
Montanum	
Ampelosagria in uerbo oenantes	c.vij. xxvij.
Amurca c.	c.vij. xv. c.iiij. xxiiij.
Amigdala amara: c.	c. xxij. xv. c.vij. xxij.
Amerina	c.vij. xxiiij.
Amarices similes scopis amerinis in uerbo myrices	
Ampelosprason	c. xiiij.
Ambrosia in uerbo artemisia c. in uerbo aizoum c.	
paulo post per se.	
Amerimnon in uerbo aizoum	
Amaranthon	c.iiij. xxvij.
Amygdalites in uerbo Titymalum	
Amylon	c. xxv. xxij.
Amuletum in uerbo ciclaminos.	

VOCABVLORVM

Ambrosia	c.iiiij	27
Botrys		
Artemisiam alij		
Amomum	c.xiiij	12
Anisum	c.xvij	20
Anicetum creticum		
Anetum	c.xvij	
Anemone infra	c.xvi. c. xi. xxij	
Anthalion	c.xxix. c. xv. xxi	
Anthillium uel alchali barbare		
Anticellium in dictione asphodelli paulopost		
Anthemis	c.xxi 22. c. 16. 21. c. xvij. 12	
Leucanthemida alij		
Leucanthemum		
Arthemis		
Chamæmilon		
Melanthemon		
Erantemon		
Anticiria sessama in dictione		
sessamoides		
Anemone c.	xxij. 21. c. 16. 21	
Phremon in siluis c. incultis		
nascens		
Argemones sed falso		
Papauer Rhiam alij		
Anchusa c. i uerbo calla. c. xvi. xxi. c. xx. xxij. viij. vij		
Anabasis in uerbo caucum c.		
in uerbo equisetum		
Anagalis		
Acorchoron	c. xi.	xxv
Andrachnes agria	c. xi.	25
Anecampserotes	c. xvi	25
	ccc	iiij

TABVLA

'Anthriscus in uerbo scandix		
Antiscordon in uerbo ulpicum		
Antranium	c.xvij	18
Antyllion	c.vij	26
Antylis		
Antirrhinon phanarinoꝝ lichnis		
agria	c.ix	25
Androsaces	c.iiij	27
Androsemon	c.iiij	27
Ascyron alij		
Anonis	c.iiij	
Ononida alij		
Anagyros	c.iiij	
Acopon		
Anonymos	c.iiij	
Aconitum uel lamion in di-		
ctione urtica uidebimus		
Apium foemina	c.vij	19. c. 11. 20
Apium marem faciunt. &		
foeminam		
Apiastrum		
Melysophillon hyginus ap-		
pellat		
Olusathrum		
Hypposelinum		
Buselinon: helioselinon		
Aphrō in dictione rhia dicemus		
Aphace	c.xvij	21. c. 15. 21
Apyrina in uerbo malum pu-		
nicum & Galenus		
Apocynum. G.	c.x	24
Appendix	c.xij	24

VOCABVLORVM

Aproxis	c.xvi	24
Apolinaris in uerbo hyoscyāos		
Apyron in uerbo helyocrifon		
Apronia in uerbo uitis nigra		
Apiofcylla	c.viij	26
Rhaphanos agria		
Aphrodes in uerbo peplos		
Aparines	c.v	27
Philantropon alij		
Omphacocarpon alij		
Aquifolia	c.vij.	16.8.27.c.12.24
Aqua mulsa	c.xxiiij	22
Armoratia fatina in uerbo rha phanus fil. est rhaphanus ut tradit Palladius		
Arcalion in genere thitima lon	c.xx	20
Arachidna	c.xv	21
Arachoides	c.xv	
Aristalthea in dictione maluae		
Archeniō in uerbo onychylus		
Artemida in uerbo anthemis		
Arina in uerbo olyra habebimus		
Arbutus in uerbo unedo		
Arbor ifcelix i uerbo myrices		
Aron	c.xv	24
Dracuntius	c.xxxij	8
Dracunculus	c.v	19
Ariadnides	c.xvi	24
Artemisia	c.vij	25.c.c.ix
Botrys		

CCC iiij

TABVLA

Ambrosiam aliqui		
Aristolochia	c.vij	25
Malum terræ nostri	c.ix	
Clematidis		
Creticam alij		
Arsen in uerbo mandragora		
Armon in uerbo raphanus		
Artylis in uerbo lactuca		
Argemonia	c.ix	25
Aristogenon	c.iiij	27
Argemones uel inguinaria		
Archezostis & in uerbo uitis alba	c.xi.26. & .15. c.xv	
Arsenogonon		
Arction in uerbo persolata		
Arcturion	c.v	27
Aristida in uerbo holchus		
Asparagus satiuus & .c.8.19. c.10.20. & .25.21. & .4		
Corruda		
Lybycum		
Horminium secundum atticos		
Asaron similis baccari	c.vi.21. & .xij. xij	
Ascaliam in uerbo ectatos		
Asphodelus Heroion aliqui	c.15.17.21. & .22.12	
Anthericon caulis & .14.26		
Halimon hesiodus		
Asphodelon radix		
Albutium. L.		
Astula regia herba		
Albuco sapis cubitalis		
Astericum in dictione helxine		
Astaphis in uerbo uia passa	c.i.	23

VOCABVLORVM

Astaphisagria & Astaphis		
Vua taminia sed falso		
Aspalatum in uerbo spina		
Armeniaca pruna	c.xiij	15
Armoslon uel agrion piganon		
Ascalonia	c.vi	19
Asclepion in uerbo panax		
Asyla	c.xi	25
Ferus oculus		
Astralagus	c.viij	26
Asuestinon	c.i	19
Asplenon	c.v.	27
Hemionon		
Asclepias	c-ut supra	
Aster	c-ut supra	
Bubonium		
Ascyron	c.v	ut supra
Ascyroides		
Androsenum aliij		
Atriplex satium & fil.	c.xx	20.c.vi.19.c.vij.19
Athamanticum in uerbo meu		
Atractylis in dictione cnicon		
Atractylis uel phonos	c.xvi	21
Auena	c.xxv	22
Animalium medicinae	c.viij	28
Aper	c.v	ut supra
Animalia	c.iiij	30.c.x 28
Asinus	c.xl	8 c-ut supra
Anseres	c.xxij	10 & c.lix 10.c.v.19.c.iiij.29
Aquae	& .iiij. & .iiij. & .v. & .v. c.ij	31
Alex	c.xij	32 c.viij

MYTABVLA

Ardneus		
Aquila & piscis	xxiij	9.c.ut supra
Amphisibena serpens	c.xxij	8.c.ut.f.c.4. & 5
Aspides	c.xxij	8
Aqua maris	c.vi	31
Agrium in uer-nitrum	c.x	31
Asellus piscis	c.xvi	9. & 17.c.6.32
Aurum	c.iiij	33
Accessis in uerbo chrysocolla		
Argentū uinū & argētū	c.vij	c.vi. supra
Alabastrū i uer-stimi & i fine c.v		37
Alabastrites	c.x	ut supra
Argyritis in uer-spuma argēti		
Adarca in uer-calamochnus		
Atramentum sutorium	c.xi.c.xij	34
Chalcanthum	Stalagmia	
Antispodion in uer-spodion		
Arsenicū uel arenicum	c.xviij	34
Apyron in uerbo sulfur		
Alumen	c.xv	35
Phorimon	Paraphoron	
Schistō genus cōcreti aluminis		
Trichitis	Chalcithis ex lapide	
Strongyle	Melinum	
Aster in uer-terra samia		
Alcyonium		
Ampelitis	c.xvi	35
Assius lapis	c.xvij	36
Amianthus	c.xix.ut.f.	
Atrodamas in uer-hæmatites		
Anthracites		
Aetites lapis	c.xxi	36
Callinius	Taphiusus	

VOCABVLORVM

Arabius lapis	c.xxi. ut. f.	
Adamas	c.iiij	37.
Amethystus	c.vi. ut. f.	
Apyruste i uer. carbūculus		
Amethystizōtas	c.vij	37.
Achates	c.x. ut. f.	
Acopis	c.x. ut. f.	
Alectorius	ut. f.	
Androdamas	ut. f.	
Antiphates	ut. f.	
Aromatites	ut. f.	
Aspilates	ut. f.	
Atizoes	ut. f.	
Angites	ut. f.	
Amphitane	ut. f.	
Apistos	ut. f.	
Acac	c.vi.	21
b Nardus rustica		
Barbarica falso		
Bactis	xxvij	21
Batis marina	c.xv	21
Hortensia	Asparagum gallicum	
Balustium	xix	23. i uer. cytinus
Balanus in uer. castanea		
Balis	c.ij	25
Ballote est prassium	c.vij	27
Marubium		
Batrachio i uer. polyathemū		
Balsamum	c.xxij	16. 26. 12
Beta candida	c.vij. 19. c. 8. 20. c. 8. 19.	
Nigra sil.	Limonio	Neuroidem
Bellium	c.vij	21
Betōia i gellia c. uetōia	c.vij	25

TABVLA

Serapula in italia	Cestron græci	
Bolites radix ligni flammæ		
Botrys fruticosa	c.viij	27
Ambrosiam apadores	Artemisiam aliij	
Bellis	c.v	26
Bechion Tussilago dicitur	c.vi	21
Blattaria	c.ix	25
Bubonion in uerbo aster		
Bunion genus napi ut dicemus		
Bulbus	c.y 19-6	c.ix
Bulbi & scylla in hoc genere		
Vomitorium		
Busselinon in uerbo apium		
Bubolapaton in dictione Lapatij		
Buceros est fœno græcum		
Bupleurō	c.xxij	22
Buprestis	c.xxij	22
Boletus	c.xxij & ix	1-16
Bucolicon in uerbo panaces		
Buglossus	c.viij	25
Euphrasynum	c.viij	25
Buphthalmos & in uerbo aizoū	c.viij.	ut supra
Chalciam aliqui		
Brassica	& c.viij 19	c.ix 20
Selenida: crispum uocant græci	Leam latis folijs	
Caulodem quidam	Crambe tenuioribus folijs	
Silue: siue erratica brassica	Petreia	
Lapsana	Marina	c.ix
Bion	c.ix	14
Bdelium	c.ix	12
Blecon genus pulegij ut dicemus		
Blitum	c.xxij	20

VOCABVLORVM

Bromos	c. xxv	22
Bryena in uerbo uitis nigra		
Brion in uerbo sphagnos .c.v. 32	¶. xxv. 13. et ifra. 8. 27	
Brati in uerbo sabina frutex	c. x	24
Britanica	c. iij	25
Vibones flos		
Braylla	c. viij	27
Blachnon in uerbo filix		
Butyrum	c. li ii c. ix	28
Aos filue	c. xli. ij 8 c. x. ut supra	
Basaliscus		
Bubo	c. iij. ut supra	
Blatta	c. xxviiij ii c. vi ut supra	
Batia piscis	c. iij	32
Bacchus piscis	c. iij. ut supra	
Myzen		
Balena	¶. iij 9 ¶. vi 9 c. vi ut supra	
Botrynsetos in uerbo cadmia in metallis.		
Bituminis tria genera	c. xv	35
Pissasphalton græci apolloniaticum dicunt.		
lendus		
Anabis	c. ix 19 c. xxiiij	20
c Caulodes in dictione brassica diximus		
Capparis trasmarinus	¶. xxiiij. 50. 13. c. 15. 21	
Capparis italicus	c. viij	19
Cynobaton Opheostaphylem		
Carduus sativus	¶. c. viij 19 c. xxiiij	20
Carduus filuester	xvi. ut supra	
Scolimon genus cardui		
Calu	c. vi 21	
Camædaphne herba Topiaria est uinea peruinca	¶	
xiiij 24 xi 21	¶. xxviij 21	

TABVLA

Cania urticae genus est		
Camæleon: V lophonō dicitur		
Cynozolon	c.xvi.21. 18.22.et.13.27	
Castos i uer.ectatos subiūgemus		25
Callitrichon	in.c.ix. 25Bis.c.xxi.22	
Politrichō Trochimanēs Saxifragum		
Caucalis similis fœniculo	supra.c.xv. 21. 22.22	
Chamaemyrsina 7 i uer.myrtus		
Caprificus ficus spēs est		
Castanea	c.c.xxiij	15.c.8.24
Balanus		
Chamaepitis 7 i uer.hipicō c.v		24
Aiuga latine Tus terræ ab alijs uia etiam dicitur		
Chamaecissos in uer.hædera	c.c.xxiij	24
Caria	c.xxviij	15. 7.5.13
Cassia arbor	c.xxxiiij	16. 7.c.20.12
Cardamomum	c.xiiij	l.12
Chamaemilō i uer.anthemis		
Canchrys	et.c.ix.16.c.10.24.c.8.26	
Chamaedrys	c.xiiij	
Trissago a latinis		
Chamaeropes aliij		
Teueria aliij	Serratam aliij	
Chamaelea 7 in uer.timelea c.xiiij		24
Chamaesice	c.ut.f.	
Chamaeleuce	c.ut.f.	
Farranum	Farsugium	
Chamaepeuce	Chamaeciissos c.ut.f.	
Calicia	c.xvi	24.25
Cassignetes	c.ut.f.	
Canaria lappa dicitur	c.xviij.c.vij	
Carpos i dictiōe fœnogræcū	Chlcia i uer.buphthalmos	

VOCABVLORVM

Cantabrica: bis	c. viij	25
Chemazeleō i uer. cinquefoliū. & i uerbo glaphalium		
Calcalla uel calalia. dio	c. ix	
Leantides: uel leonticæ		
Capnos	c. xi	25
Pes gallinaceus		
Calcifraga in uer. empetron		
Calamintha	c. ix	19
Caprificus	c. xxyij. 16. 19. 15. et. 7. 23	
Cantilion		
Carica	c. li	8. 19. 15. 28. 15
Calamus odoratus	c. xxij.	12. & 37. 16
Caucum	c. vij	26. & 13. 26
Ephedra	Anabasis	
Chalcetum	c. xij	26. c. ut. f.
Chamaerops	c. ut. f.	7. 26.
Charachias in uer. titymallum		
Cariotes in uerbo ut supra		
Charon in uerbo hiperieon		
Chamaeacta	c. xi	26
Cammaron in uer. aconitum		
Cantanāce	c. viij	27
Calla. malax	& c. vi	19. c. ut. f.
Calligonō in dictione polygonō		
Carminothron ut supra		
Cepe	& c. vi	19. c. 5. 20
Getium		
Ceraticum	c. xix	20
Glaucion paralion		
Chenamycho i uer. nyctegreto		
Cerinthe	c. xij	21
Centum capita	c. viij	22
Cæra	& c. vi. 11. c. 8. & c. 24. 22	

TABVLA

Cæratia	vij	26
Cheriam in uerbo raphanus		
Cærefolium	c.vij	19
Pederoton		
Cerrus	c.vi. c.vij	16
Cæraunium	c.ij	19
Cæraunia in uerbo filiqua		
Cedrosif in uerbo uitis alba		
Cerafia	c.c.xxv 15 c.vij	23
Cedrut magoa	c.c.xv 13 c.iiij	24
Cedrelates	c.v	13
Cedri pix eius uel ædrion	c.xij	16
Cedrides	c.	ut supra
Centunculum	c.xiiij	24
Clematidem græci		
Centaurion in uerbo panaces. c. paulopost		
Centauria c. paulopost	c.vi 25	
Chironia		
Centaurion alterum	c. ut supra c.xiiij	27
Lecton	Libadion	
Fel terræ nostri	Exacum galli	
Centaurion tertium	c.vi	26
Triorches		
Cestron in dictione betonica		
Chelidonia	m.vij	25
Cemos cum catanance dictum est		
Cicorion græce genus intubi ut dicemus		
Cyamon in uerbo collocassia		
Cynara	c.xxvij	8
Diminon uel cuminum dicemus		
Cyanus	c.xi 21 c.c.8	
Cynops	c.xxvij	21

VOCABVLORVM

Chenopodes herba	c.viij.	xi
Cynizilon in uer. chamæleon		
Cindrilla uel chondrylla	c.xviij.	xxi
Cyperus	c.viij.	xxi. c.xviij
Gladiobus		
Cyperon in uer. iuncus		
Cyperidon		ut. f.
Cypero ut. f. ægyptius intellectum confundit		
Cyperis		
Cyprus	c.xxv	xiij
Cicer satiuus	c.xv. xxiij.	c.xviij
Cicer siluester Cicercula		
Cynomorion in uer. orobanche.		
Chironia in uer. uitis nigra et in fine. viij. xxv. et infra		
Citrea et pſica c.vi. xxiij. et c.xiiij. xy. c.iiij. xij		
Mala medica uel aſyria		
Cytinus mali punici		c. ut. f.
Balaſtium		
Cypros in oriente in uer. liguſtrum		
Ciſthon græci	c.ix.	xxiiij
Ciſtos uel erythranos		c. ut. f.
Cinobato et in uerbo capparis	c.xiiij.	xxiiij
Cynopaſthon alij	c.xxxviij.	xvi
Neuroſpaſton alij		
Neruiſpaſſus ſemen		
Cynhorodon	c.ij. xxv. et xli. viij	
Rofa ſilue. et in uer. liliuſ		
Chironeon ab inuentore in uer. panaces		
Challiodynama cappadoces in uer. polemonia		
Cytifus frutex et arbor	c.xli. xvi. xxiij. xiiij	
Cynocephalia herba	c.ij.	xxx
Oſirites in ægypto		

DDD

TABVLA

Cinos	¶ l. xiiij. c. de dactylis uel infra.	c. xxx.	xv
Chironia	in uer. centauria		¶ f.
Cynoglossos	c. viij		xxv
Cyclaminos	c. ix.	¶ ix.	xxi
Tus terra a nostris uocari			
Amuletum dicitur			
Cissanthemos aliud genus cyclaminis			
Chamæcissos tertium genus cyclaminis			
Cicuta	¶ xi.	c. ix.	xxv
Cynoides	in uer. psylion		
Cynomyla			ut. f.
Circelon in uer. mandragora			
Cyparissia in dictione Tithymali			
Circea		c. viij.	xxvij
Circesion uel cirfion			c. ut. f.
Cynosorchis			c. ut. f.
Orchin aliqui			
Corruda genus asparagi			
Coriandrum satiuum		c. xx.	xx
Coriandrum ægyptium			
Cotoneum	¶ c. xi. xv. c. vi. xxij.	¶ c. xvij.	xv
Costum		c. xij.	xij
Costanum		c. xix.	xv
Combretum		c. vi.	xxi
Cotonea ¶ in uer. halus			
Coniza		c. x.	xxi
Coniza mas Coniza foemina			
Codiamenon		c. xi.	xxi
Colocassia		c. xv. ¶ xxvij.	xxi
Cyamon			
Condriala		c. xv	
Corcorion	¶ c. xv. eiusdem. c. xxxij.		xxi

VOCABVLORVM

Coronopon.	c.16.	21. 22. 19. 22
Condylon	c.22.	22
Condyle		
Cornum	c.8.	23. 27. c.27. 16
Coccum ilicis	c.9. 16.	41. 9. 3. 24
Scoletylon		
Coriacesia cum callicia dicta est		
Corinthadis in uer. menaidis		
Consiligo	c.8.	25
Condrys in uer. pseudo dictatum		
Cotyledon	c.11.	25
Condurdon	c.5	26
Corymbites in uer. tytimallum		
Codion ut. f. uel cobion		
Colocinthis in uer. cucurbita		
Coenoron in uerbo timelea		
Conuoluolon	c.5.	21
Comarō idē est secundū græcos q̄ latini unedonē uocāt		
Corion in uer. hypericon		
Concitatō. l. in uer. Satyrion		
Coris in dictione hypericum		
Conferua	c.8.	27
Coccum gnidion	c.9	
Come in uer. tragopogon		
Cucumis filie.	c.1.	20. 25. 19
Cucumis scorpionum		
Cucumis anguinus	c.2.	20
Cucumis erraticus		
Cucumis sativus		
Cucurbita fil.	c.3	20. 25. c.5. 19
Somphos græce		
Colocinthis aliud genus		

DDD ij

TABVLA

Cuminum sativum	¶ 15. 20. ¶ 14. 20. ¶ 8. 19	
Cuminum silue. uel cuminum dicitur ut diximus		
Cuminum æthiopicum	Ami	
Cuminum regium secundum Hippo.		
Cunila bubula genus ligustici	¶ 15.	20. ¶ 27. 8
Cunila bubula satina semē pulegij hēt.	16. 20. ¶ 8. 19	
Satureia: ¶ thymbra		
Cunilago cumizamides		
Cunilacea gallinacea		
Origanum heracleoticum		
Cupressus cretica in uerbo sabina herba		
Cupressus	¶ 4. ¶ 4. 24. ¶ 34. 16	
Culix herba	¶ 5.	19
Culex herba		
Cuculum	¶ 8.	27
Strimum alij Strignon græ.		
Creston genus intubi cognominatū ppter salubritatē		
Crambe in uer. brassica		
Crinon genus lilij rubentis		
Crocum	¶ 6. ¶ 7.	¶ 21
Dialeucon		
Chrysocome	¶ 8.	21
Chrysitis		
Cneoron nigrum	¶ 9.	
Candidum		
Cassia secundum Iginum		
Chrysippea in uer syderitis		
Cnicon satiuus	¶ 15.	21
Siluestris Atractylida		
Eringili	¶ 26.	21
Crapula	¶ 12. 16. ¶ 21. 14	
Crysanton in dictione heliochrysum		

VOCABVLORVM

Enidos	c.xvi	21
Clauicula in uerbo folia uitis		
Crysolarium in uer. hederā		
Clematis	ut. f. & infra	
Clynopodion	c.xiiij	24
Clinopicton alij dio. Cleonicon		
Zophyrocheron alij	Encymoides	
Clematides centunculum est		
Echites Laginem alij	Scamonea tenuis	
Clematis ægyptia	c.xiiij	24
Daphnoides Polygonoides		
Crocides	c.xvi	24
Clymenos	c.vij	25
Clematis in uer. aristolochia		
Cretica	ut. f.	
Chrysalion in uer. psylion		
Chrysotheles in uer. aizoum		
Cromphena in uer. symphona		
Crethmo	c.vij	26
Chrysippea	c.ix	
Crategonon	c.x	26. c. ut. f.
Crista in dictione Alektorolophos		
Crategonon	c.vij	27
Crocodilion	ut. f.	
Chrysolachanon	c. ut. f.	
Camelus	xviiij	8. c. 8. 28
Casus	¶ c. xli. ¶ 42. 11. c. 9. 28	
Ceruus	c. xxxi	8. c. ut. f.
Caper	¶ c. ii. 8. ¶ 52. c. 10. ut. f.	
Capra silue	c. x	ut. f.
Canis	c. xl	8. c. 4. 29. ¶ 3. 30
Columba	¶ c. iij. c. v. ut. f. et. 34. 10	

DDA iij

TABVLA

Castor sine fiber	c. xxx	8. c. 3. 32. 6
Crocodilea & crocodillus	xxv	8. c. 8. 28
Colostrum		ut. f.
Cimix	c. iij	32. c. 4. 29
Chalcis in uer. lacerta		
Cocleæ & infra	c. xxxij. 9. 6. 29. et. c. 29. 8. et. 6. 9	
Cornix	c. xij	10
Cenchrus	c. vi	29
Centipeda	c. vi	ut. f.
Cygnus	c. xxij	10. 3. ut. f. 30
Cuculus		c. ut. f.
Ceraftis	c. xxxvij	11. c. 23. 8
Cocanicum in uer. ammoniacum		
Citada	c. xxvij	11. 27
Calesticum in uer. nitrum		
Ceti	c. i	32
Coralium	c. ij	ut. f.
Iac uocatur persicum		
Ceralium ab effectu		
Coluber	c. iij	32
Enydris	c. iij	30
Cancer	c. v. 30. 30. 9. 31. 9. c. ut. f. 27. 8. bis	
Coracinus	xvi	9. 7. 18. 9. c. 4. ut. f.
Callionymus		
Vranoscopos		
Calamita in uer. diphthita		
Cochylium	c. iij	32
Canicula	xlvi	9. c. 4. ut. f.
Colycia in uer. murex		
Corithia		
Chöchæ longe	c. xxx	9. c. ut. f.
Calamochmus		c. vi. ut. f.

VOCABVLORVM

Adarcha	c. xxxvij	16
Chrysocolle	c. v	33
Acesin	Orobitis falso	c. vi. 35
Saturnam nostri uocant		
Chrysitis in uer. spūma argēti		
Cinabaris indicū nomē	xij	8. c. 7. 33
Cos	xxvij	28
Cotricula	c. viij	ut. f.
Heraclium	Lydium	
Ceruleum	c. xij	ut. f.
Cadmia	Q. c. x	c. 1. 34
Capnitis	Botrytis	
Placitis		
Onychis	uel ostracitis	
Chalcitis in uer. alumē	c. xij	ut. f.
Chalanthum in uer. atramentum		
Cærussa in uerbo psymmi-		
thium	Q. c. vi	35
Creta oīs gnīs	c. xvij	ut. f.
Chernites lapis	c. xvij	36
Coralius lapis	c. xix	ut. f.
Cysteolithos i uer. spōgiæ lapides		
Callimus in uer. ætites lapis		
Calx	c. xxij	ut. f.
Cinis	c. xxxvij	ut. f.
Carbo		c. ut. f. 7. 16
Chrysolestrū in uer. succinū		
Cencron in uer. adamas		ut. f.
ChrySTALLUS	c. ij	37
Carchedonius	c. v	ut. f.
Chrysoberylli		c. ut. f.
Carbūculus	c. vij	ut. f.

DDD iij

TABVLA

Coralomaces	c.x	ut.f.bis
Calas	c.x	ut.f.
Asipodes	c.vij	
d Deliacon in dictione crocum		
Dictamum et i uer.		
pulegij	xxvij	8.c.8.25.bis
Doriō i dictōe nestrichnes uidebimusqd uenenū uocauere		
Doris in dictione pseudamcussa		
Donax in uer.alamus		
Dipsacō i dictiōe spina uulgaris et i uer. Cardus fulonū		
Diacheron		ut.f.
Defrutū in uer.sapa	c.x	14.7.c.31.18
Daphnoides in uer.climatis ægyptia		
Dracuncium in dictione Aron		
Dracunculum		ut.f.c.ij.25
Dactylon in uer.gramen		
Dodemtheon	xi	26.c.4.ut.f.
Daucū & i fine.c.eiusdē bis	c.ix	25
Damasoniō & i uer.alisma	c.ix	26.7.14
Damasion	c.v	26
Alfina		
Caucalis acrotensibus alij muscholacharum		
Dimenus	c.vij	26
Doripetrō i uer.leōtopodiō		
Dēdroides i dictiōe tithymali		
Dipsacos	c.ix	27
Dryopteris		c.ut.f.
Dryphonon		c.ut.f.
Dionysio nymphades	c.xvi	24
Diospyrō in uer.litosphermo		
Dema in uer.polygonon		
Diaglaucion	c.x	27

VOCABVLORVM

Diacodium	c. ix	20
Draco	c. xiiij	8.
Dracona ut infra	c. iij	29
Draco marinus & i fine	c. xxviij	90. 4. 32
Diphthita rana	c. iij	ut. f.
Calamita		
Doras in uer. pecten		
Delphini	c. viij	c. 6. 32
Draconites	c. x	37
Dracontia		
Donax in uer. cyprus		
Diphryga	c. xiiij	l. 34
Daphnya gemma	c. x	37
Dionysia gemma		ut. f.
Nhemō	c. xviiij	13
e Edipnois in dictōe itubus uidebimus		
Euzomō genus ocimi ut habebimus		
Enrua	c. viij	19. & i fine. c. 13. 21
Empracticū in dictōe Rhia	c. 19	20
Epipetrō i uer. Achinea	c. xv	21
Eringion	c. viij	22
Eringe	c. xv	21
Ectatos i sicilia tātū nascēs	c. xvi. 21. uel actos cauliseius	
Tenica aulis rectus	Pappon semen	Ascalia
Aegyllops	c. ix. 16. et. 11. 25. c. 27. 21. c. 17. 18	
Festuca		
Eritron in uer. Strichnes		
Enchisa in dictōe pseudacussa		
Enchryson in uer. Onychyllo		
Elaphoboschon	viiij	25. c. 22. 22
Erigerō aliter Senecio	c. xi. 25. uel Pappū achātis	
Esepon in uer. lactuca		

TABVLA

Eleliphacos in uer. lenspalustris: & infra		
Erium	¶.c.xv	18.c.25.22
Erice græcæ	¶.c.xvi.ii.c.8.24.c.20.13	
Excoriarius frutex dicitur in uer. Rhus		
Erithros		ut. f.
Egolethron	c.xij	21
Eunuchion in uer. lactuca		
Erithrodanus	c.x	24
Ereuthodanus alijs		
Rubiam nostri		
Encymoides in uer. clynopodion		
Echites in dictione clematis		
Erineon	¶.vij	23.c.15.24
Ethiopis	c.xvi	
Meroides		
Eschinomenes		c. ut. f.
Eriphia	c.xvij	24
Exedum radix in uer. pectē ueneris		
Euchymon in dictione belleborus		
Eupatoria	c.vi	25
Exacum galli in uer. centaurion		
Euphorbia	c.vij	25
Euphrasimum in uer. buglossus		
Echyos	c.ix	25
Ebulus	¶.x	c. 9. in fine. c.
Eleliphacum	¶.xv	26. ¶. f. c. ut. f.
Euplea		c. ut. f.
Euphorbium	¶. f. c. i. 5. c. ii. 25. ¶. 10. c.	
Ephemeron	c. ut. f.	f. 10. 25
Ethiopides	c. iij	26
Epithymon	c.xi	c. 8. 26
Hypopheon alijs		

VOCABVLORVM

Era	c.xvij	l.18
Eleomelli	c.iiij	3.c.7.15
Eratē	c.iiij	27
Erithro coccō in uer. satyrion		
Ephedron	¶.vij.c.	ut. f.
Equisetum	c.xij	26
Hippuris græcis		
Ephedron alij		
Anabasin		
Equiselis	c.xxvij	18
Erisithales		c. ut. f.
Erisymon ¶ in uer. Irio		
Aethiopides	c.iiij	27
Epipactis	¶.xx	13.c.9
Helleborine alij alibi embolines		
Epimedion		c. ut. f.
Enneaphyllon		c. ut. f.
Elaterium	¶.i	2.20
Elatine	c.ix	27
Empetron		c. ut. f.
Calcifragam nostri		
Elephas	c.i	8.c.8.28
Equus ferus	c.xlij	8.c.10.28
Pisces Echeneis æ græcis pisciculus est	c.i	32
Remoram latini		
Odinolyontem ab effectu		
Emydæ a græ. i uer. testudo	c.xxxi	9
Echini ¶ item paulopost	xxv	9.c.4.32. ¶.c.5
Erythini	xvi	9. ¶.52.c.5. ut. f.
Enchydrus ¶ in uer. coluber c.v		ut. f.
Electrum	c.iiij	33.c.237
Aes	c.x	34

TABVLA

Erugo æris	c.xi	ut.f.c.12.34
Egula in uer.sulfur		
Eretria	c.vi.	35.c.xvi.35
Elatites	c.xx	36
Erula infra	c.xxij	13
f Eniculū satiuū	xxvij	c.8.23.20
Thapsia similis		Hippomarathrum
Mirseneum		
Fraga	¶.c.xxiiij	15.c.15.21
Fungus	¶.xxv.13.¶.9.16.c.23.22	
Pezice a græcis	c.iiij	19
Ferula	c.xxij	13.c.23.20
Flos Iouis	c.x	21
Far	c.xxv	22
Fex uini	¶.xxi.14.i fine i pemio.23	
Fex sapæ		c. ut.f.
Filcus ¶ de india	c.v. 12.c.7.23.¶.c.27.16	
Grossus ¶ ficus ægyptia	c.vij. 13.uel sicomoros	
Fagus	c.vij.16.c.10.16.c.4.24.c.6.16	
Fraxinus	¶.c.xiiij.	16.c.7
Farranū i uer.chamæleuces	c.vij	21
Farfugium		
Fœnogræcum	¶.f.c.xviiij	24
Telis	Carpos	Buceras
Egoceras	c.xxviiij	18
Fons in germania	c.iiij	25
Fel terræ nostri in dictione centaurion		
Faba ægyptia græca siue lotus		
¶ in eo uerbo	c.xvij	13
Festua in uer.ægyllops		
Ficus india	c.v	12
Ficus arica	c.li	8

VOCABVLORVM

Flāmea & i uer. uiola	c. xi	21
Flox		
Filicula a nostris i uer. polypodiō		
Fuluiana herba	c. viij	26
Fucus marinus	& c. x	26
Filix & post	c. ix	27
Pteris a græcis	Blachnō alij	
Filix alterum genus		c. ut. f.
Telypteri græci	Nympheopteri alij	
Femur bubulum	c. ix	27
Ferus oculus a nostris i uer. Asyla		
Faba & siliquæ fabales	c. xxv	22. c. 63. l. 10
Fellis medicinæ	c. lxxij. 10. 3. 11. c. 9. 28. c. 10	28. c. 31. 11
Fornia	& .ij. 30. et. 30. 11. c. 4. 29. et. 31. 11	
Fontes	c. vi	31
Fibi in uer. castores		
Flos æris	c. xi	34
Ferrū & ferri erugo: & rubigine	c. xv	ut. f.
Igidion	c. v	20
g Gith	c. ix	19. c. 17. 20
Melanthion a græ.		
Melāspemon alij		
Gladiolus i uer. cipi uel cipiri	c. xvij	21. & . 11
Glastū simile plātagini i galia nascēs.	c. i.	22
Goletron		
Glycyrrhizon	c. ix	22. & . 54. 11
Adipson		
Glycirrydia palladius		
Gynechātes i uer. uitis nigra		
Glans	& . vi. 16. & . c. 7. et. c. 8. c. 2. 24	
Galla	c. xxi	13. c. 3. ut. f.

TABVLA

Galbanum	¶.xxxvi	12.c.4. ut. f.
Genista	c. ix	c. 12. 21. c. 8. 24
Gummi	c. xi	13. c. 10. 24
Gelotophyllis	c. xvi	ut. f.
Gramen agrostis	c. xvij	ut. f.
Dactylon		
Genciana in sine	¶.vij	25. c. 8. 25
Geum	c. vij	26
Garyophylum	c. vij	12
Gingiber in uer. singiuer		
Getium	c. vi	19
Pallacanum nostri		
Gallica uel Daucū	v	19
Geramion herba gruum	c. xi	26
Myrrhin alij	Myrrhida alij	
Geranion	c. xv	26
Galapsis	c. ix	27
Galactobdelon		
Galion		
Glaux	c. ix	ut. f.
Eugalaeton		
Glaucio ¶ in uer. caraticū	c. x	ut. f.
Glycyfides ¶ in uer. peonia	c. x	ut. f.
Peoniam alij	Pentorcbon alij	
Gnaphalium	c. x	ut. f.
Chamazelon		
Galedragon	c. x	ut. f.
Gallinacens	c. xxi. 10. ¶. 50. 10. c. 4. 29. ¶. c. 56. 10	
Grillus	c. vi	29
Galgulus in uer. icterus	¶. xxv	10. ¶. 33. 10
Garon vulgaris	xvij	9. c. 7. 31
Galeos	c. ij	32
Gilaucus	c. xvi	9. c. 6. ut. f.

VOCABVLORVM

Galena in uer. molibdena		
Gæodes in uer. amiantus		
Gagates	c. xix	36
Gypsum	c. xxiiij	36
Astula regia	c. xvij	21
b Halitacabum in uer. Strichnes		
Halicalion in dictione		ut. f.
Halimon silue.	c. xxij	22
Halimon mitius & in uer. asphodelus		
Hāmoniacum	& . xxiiij	12. c. 5. 24
Harūdinis genera	xxix	c. x. ut. f. & . 37. 16
Harundo cypria		c. ut. f.
Donax		
Alum a gallis	& . c. vij	21. c. 7. 26
Cotoneam ueneti		
Heraclium forte p sc larea	c. xvij	20
Prassion	Prassion creticum	
Othimis		
Heraclion fil.	c. xvi.	& post iterum
Helenium	& . c. xxi	21. c. 10. 21
Heliochryds	& . xxv	11. 21
Cipyron		
Herculanea in ordine urticæ		
Helxine	& . xvij	22. c. 16. 21
Achanthice		
Mastiche	Perdicium	
Syderite	Parthenium	c. xxvij. 8
Helxines uel ut dicit ga. Cissam=		
phendos	c. xvi	21
Helmaris	c. viij	xix
Heroion in uer. asphodelus		
Hemorocalle pallidum & uiride	c. xxi	21

TABVLA

Heliotropium	¶.xviij.21.¶.6.19.¶.21.22.¶.27.18	
Dricoccum		Scorpiuron
Helioſtrophium		
Verrucaria		
Heſperis	c.vij	21
Herina	c.xxv	22
Herba phœnicea		c.itt.f.
Hedera gna	20.¶.c.35.16.¶.9.24.¶.27.18	
Chryſolarion	Chamaeciſſon	Smilax
Antophoros uel nicophoros		Clematis
Hebenū	¶.c.iiij	12.c.10.24
Heliathes	c.xvi	itt.f.
Heracleō Sydereō	c.iiij	25
Herba lutea	c.v	32
Hædyſmus	c.xv	35
Herba lanaria	c.xxvij	24
Herba in capite ſtatuae	¶.c.xxv	17.c.18.24
Herba de fluminibus		c.itt.f.
Herba lingua		c.itt.f.
Herba de fimetis		c.itt.f.
Herba impia		c.itt.f.
Heracleō ab hercule i uer. panaces :	¶ in uer. nymphaea.	
¶ in fine: de metallis ¶ ſupra.		
Hermoporina alij græci i uer. linozoſtis		
Herminion in uer. ſcopa regia. ¶		
in uer. aſplenon		
Helleborus	c.y.	25
Melampodion alij entomon ab incifione		
Polyrrhyzon alij nigrum		Veratrium noſtri
Heptapleurō in uer. plātago		
Helifcopiō in uer. tithymallum		
Hemionion in uer. aſplenon		

VOCABVLORVM

Hexonychon in uer. lithospermo		
Hieratia in dictione lactucae		
Hypposelinum in uer. apium		
Hydrolapaton genus lapatii		
Hiacynthus	c.vi. G.vij. c.xi. bis. c.xxvi.	xxi
Hypochoeris	c.xv.	xxi
Hippophye uel Hypopes	ca.xv. xxi. c.xij.	xxij
Hippice	c.vij.	xxv
Hipogesson in uer. aizoum		
Hippolapato	c.xxi.	xx
Hemionium in uer. asplenon	G.f.	
Hippophoruade in uer. achemenidon	c.7. xxvij.	c.v
Helioselinum in uer. apium	c.8.	19
Hippomarathrum	c.xxij.	xx
Hyoscyamos a graecis	G.ix. G.x. c.iiij.	xxv
Apollinaris Altercum		
Altercangenum		
Hiberis	c.vij.	ut.f.
Hierabotane in uer. uerbenaca		
Hyfopus	c.9.	ut.f.
Hibiscus. i. althea palladius	c.iiij. 26. et. v. xix. et. iiij.	xv
Hypocysthos	c.vij.	ut.f.
Orbation Orobanche		
Hypopheon in uer. epithymon		
Hypericon	G.xi. G.xij. c.vij.	ut.f.
Hypericon alterum genus Chamæpitis		
Hyppuris in uer. equiseton	Choris Corion	
Hyofiris	c.x.	xxvij
Hypopeston	c.x.	ut.f.
Hppoglossa uel hippolothon	c.xi. ut.f. c.xxx.	xv
Hypecoon	c.xi.	ut.f.
Hypophyes	G.xij. xxij. c.xv.	xxi

EEE

TABVLA

Hippope		
Hydromes	c.xviiij. xiiij. c.vi.	31
Hipophacton	xlvi.	xvi
Hirsuta in uer. philantropon		
Horminium secundum atticos in dictione asparagi		
Holochryfos		
Hordeum murinum nostri	c.xxy.	xxij
Pheniceam dicunt græci		
Holoschoenos in d. iuncus		
Hordeum	c.xxv.	xxij
Holcus	c.x.	xxviij
Aristidam aliqui	c.x.	xxviij
Hypoplomon in uer. mandragora.		
Hois medicina	¶ 3. ¶ eiusdem. c.i.	xxviij
Hyæna	c.viiij. xxviij. ¶ xxx.	viiij
Hircus	c.x.	ut. f.
Hippomanes	c.xliij. viij. c.x. ut. f.	
Hippace	c.ix.	xxviij
Hidrus	c.iiij.	xxix
Hippotatamus	viiij. xxviij. ¶ c. xxy.	viiij
Hysepa in uer. lacerta		
Hirudo c. 23. 10. ¶ 4. 29. c. 3. 30. in medio. c.		
Herpes	c.iiij.	xxx
Histris	xxxv.	viiij
Hammoniacum	¶ xxiiij. xij. c.vij.	xxxii
Cocanicum sicculum		
Herinaceus.	xxxviij.	viiij
Harena in fine	c.vi.	xxxii
Halmigara in uer. nitrum		
Hippocampus piscis ¶ paulopost	c.iiij.	xxxiiij
Halcyonem quattuor eius gna. et. xxxij. x. c.v. ut. f.		
Hirudo	c.vi.	xxxiiij

VOCABVLORVM

Halpe	c.vi.	ut.f.
Hallex	c.vi.	ut.f.
Hydrargyron	c.vi. G.yij. c.ij.	xxxij
Helcysma in uer.scoria argenti		
Heracium in uer.cotricula		
Hyeratium	c.xi.	xxxij
Hygre emplastrum	c.xv	ut.f.
Hæmarites lapis	G.c.xx. c.xvi.	xxxvi
Heraction in uer.magnes		
Ntibus satinus	G.c.vij. xix. c.vij.	xx
i Intubus erraticus	c.xv	xxi
Ambugia uel ambulegia		
Cicorion secundum ægyptios	G.xvij.	xxi
Seris sil.æstina		
Chreston propter salubritatem		
Pancracion Edypnois		
Inulla	G.c.v. xix. c.v.	xx
Iouis flos	c.x	xxi
Iuncus	c.xxv. xij. c.xvij. xxi. c.xxvij. vij.	
c.xxij. xij. G.xxv. xij.		
Mariscon Oxyschoenon Oxys		
Malancrani Holoschoenos		
Cyperon ægyptium intellectum confundit		
Cyperidon Cyperis Tropices		
Iuncus odoratus	c.xxij.	xij
Theucitis Babylonius		
Iris illyrica	c.vij.	xxi
Trinum		ut.f.
Ischias in ordine leucacanthi diximus		
Ixion in uer.chamæleon	c.vij.	xxi
Iastone	c.xvij. xxi. c.xxij.	xxij
Isatis	c.ij.	xix

EEE ij

TAEVLA

Impia	c.xviiij.	xxiiij
Iryo	¶ c.vij. xvij. c.xxix. xij. c.xxv. xxij	
Erismon graci Vellarum galli		
Illex	c.ij.	xxiiij
Iuniperus	c.vij.	ut.f.
Ischemon	c.vij.	xxv
Iberis	c.x.	ut.f.
Isoethes in uer.aizoum		
Inguinaria in uer.argemonia	c.ix.	xxvi
Ischemon	c.xij.	xxvi
Idæa	c.xi.	xxvij
Isophyllon	c.xi.	ut.f.
Phaselion		
Icterus auis	c.iiij.	xxx
Galgulus	¶ c.xxv.	x
Iace in uer.corallium		
Ichthyocola piscis	c.iiij.	32
Ignis	c.xxvij	xxxvi
Iaspis	c.ix.	xxxvij.
Iris	c.ix.	ut.f.
Aserpitium infra	c.¶.ij. xix. l. xxij. c. xxij	
l Silphion		
Lactuca satina	¶ c.vij. xix. c.vij. xx	
¶ c.xxvij. viij.		
Siluestris siue caprina	Esepon Picrida uocant	
Isatis	Artilida dicunt	
Siluatium	Eumechion uel eunuchion	
Hieratia	Miconides	
Lapacium satium	c.xxi.	xx
Oxalides	Rumex a latinis	Lapatium cantherinū
Oxylapaton	Hydrolapaton	Bulapaton
Lappa	xvij. xxi. ¶ xxij	xxij

VOCABVLORVM

Lamium	c.xiiij	22
Lasser supra de la serpitio	c.xxiiij	ut.f.
Labrusca	c.i	23. c. 17. 14
Laurus	c. xxv. 13. c. 30. 15. c. 8. ut. f. c. 27. 8	
Lagines in uer. clematides		
Lanaria herba	c.xvi	24
Militaris		
Lea i uer. brassica		
Lapsana	c.viiij	19. 9. 20
Labrum uenenum	c.xi	25
Latax	c.iiij	26
Ladanum	c. xv. 26. c. 18. 12. c. 8. 26	
Taxicon afri		
Ledon herba ex qua fit uel ladam		
Lauer cressoni	c.viiij	26
Lactaria i uer. titymallu		
Lagopus gariophyllata a nostris	c.viiij	ut. f.
Laphago		
Mollugo similis	c.x	ut. f.
Lappa boaria	c.xi	ut. f.
Lathyrus	c.xi	27
Lapis uulgaris	c.xi	ut. f.
Lepidium	c.viiij	19. c. 17. 20
Leucacathemu c. infra	c.x	21. c. 22
Leucacathos	c.xvi	ut. f. 21
Leucacathis c. i uer. phalagites	c.xvi	22
Phinion uel phyllon	Ischias	Polygonaton
Leucacathemis i uer. Anthemis		
Leucacathemum c. in uer. Phalagites: c. f.		
Lens satina	c. xxv	22
Siluestris	Eleliphacon graeci	
Phacon alij	Saluiam latini	
	EEE	iiij

TABVLA

Lepotophyllon in uer. titymallus		
Lentiscus	C. vi	c. 5. 24
Picnea		
Lecton in uer. centaurion		
Lemōia i uer. uerbasco		
Leantides in dictione calnulla		
Ledon in uer. ladanum		
Leōtopodiō	c. viij	26
Licorō alij	Doripetrō alij	
Torruentoron		
Leōtopetalō	c. ii	27. 5. 28
Rhophadiō uel rhapeiō		
Leuce in uer. rhaphanus	c. xi	ut. f.
Mesoleucō		
Leucographis	c. xi	ut. f.
Libicum genus asparagi		
Ligusticum	c. viij	19. c. 15. 20
Panaces	c. viij	19
Libisticō legitur panax		
Cunilam bubulam alij sed falso		
Libanotis genus cunilae		
Linostrophon in dictione marubij		
Lilium album	c. v	21
Conuoluolon		
Lilium rubens	c. v	ut. f.
Crinō græci	Cynorhodō	
Lini semē	c. xxiij	20
Lyciō	c. xiiij	4. c. 7. 12
Linodorum	c. x	19
Linodesmō theophrastus		Liniache
Lilium purpureum	c. v	21
Narcissus		

VOCABVLORVM

Libanotis est supra	c.x	21.c.12.19.
Lychmys & infra	c.iiiij	ut.f.
Lichmys flammea	c.26	21
Bolitem radicem asiani dicūt		
Lymoniō i uer. scholimō		
Ligustrum	c.xix 16. & 25. 12. c. 9. 24	
Cypros i oriēte		
Linozostis	& xij 26. & 24. c. 5. 25	
Partheniō	Hermipoā alij græci uel hermiporina	
Mercurialis		
Libadiō i ordine centauriō		
Lysimachia	c.vij	25
Lichmitis i uer. plomides		
Lichnis agria in uer. antirrinum		
Lingulata	c.ix	25
Lichē	& xij	c.4.26
Licorō i uer. leōtopodiō		
Lystoctoconō i uer. aconitū		
Litapsis	c.xi	27
Litospermum	c.xi	ut.f.
Hægonychō	Diospiro	
Heracliō		
Lymphatica	c.vij	26
Ligō græci i uer. nitex		
Limeum	c.xi	27
Lotos herba & arbor	c.xvij	13. & 31. 16
	sive faba græca dicitur	c.16.21.
Lupus salictarius	c.xv	ut.f.
Lothos	& xvij. 21. c. 21. 22. & c. 18. 13	
Lotometra	c.xxi	ut.f.
Lupinus satiuus	c.xxv	ut.f.
Lupinus sil.		

EEE iij

TABVLA

Lonchytis	c. ix	25
Lolium	c. xxv	22
Leo	xvi	8. c. 8. 28
Lutris	c. xxx	8
Linx	c. viij	28. c. 21. 8. c. 38
Lac	c. xli	c. 9. 28
Lepus	¶ c. 54	8. c. 10. ut. f.
Lupus	¶ xxij	8. 10. ut. f.
Lana	¶ c. xlvij	8. c. 2. 29
Lacarta	c. v	ut. f.
Lana ¶ lana succida	c. ij	29
Locusta	c. xxvi	21. c. 30. 9. c. 3. 9
Limaces	c. li	9. c. 6. 29
Lepus marinus	¶ iiiij. c. 1. 32. ¶ c. 48. 9	
Lupus	c. xvi. 9. ¶ 17. c. 2. ut. f. ¶ 8. 31	
Eoligo	¶ xxvij	29. 9. c. 2. ut. f.
Lepus	c. v	32. 11. 22. c. 13
Lydiū i metallis i uer. coticula		
Leucoion i uer. atramentum		
Lauriotis in uer. spodios		
Lyncurium in gēmis	c. iij	37
Lapis uiuus in uer. pyrites		
Lythargiriū falso dicitur sed i uer. hydrargyrum		
Alua satina	c. xxi	22. 20. ¶ 4. 19
m Malua fil.	Malopes	
Malaches		
Althea	Aristalthea	
Marrubium	c. xxij	20
Praſion græci	Linostrophon græci	
Philopeda	Pilophares nigrū candidum	
Mastiches in uer. helxines		
Mariscon in uer. iuncus diximus		

VOCABVLORVM

Madon in uer. uitis alba		
Mala siluestria	c. xiiij	15. c. 6. 23
Malum punicum	¶. xix	13. c. 6. 4t. f.
Apirrina		
Malicorium	c. vi	23
Marmaritis i uer. aglaophotis		
Malū terrae i uer. aristolochia et malum eraticū		13. c. 8. 26
Mandragora	¶. c. xi	25. 27. 8
Circelon alij	Arsen semen alij	
Morion alij	Eippoplemon alij	
Malobathrum	¶. c. xxvij	12. c. 4. 23
Marathrum in uer. foeniculum		
Madon in uer. nymphaea		
Marisca	c. xvij	15. c. 28. 16
Massar	c. xxij	
Malogranatum alij i uer. hypocisthis		
Mastos	c. xv	26
Meronides in uer. lactuca		
Mellisophillon i uer. apium	¶. apiastrum	c. xx. 21
Mentastrum	c. viij	19. c. 14. 20
Menta siluestris	Pulegium sil.	
Melanthion in uer. gith.		
Melaspmon	Mecon.	
Melothron	c. ix	21
Melilotos	¶. ix	c. 11. 21
Sertula campana		
Melilotos	c. vij	4t. f.
Melācranis in uer. iuncus		
Melithena i uer. mellisophilō	c. xx	21
Melamphyllum in uer. Acanthos		
Mel	c. xxiiij	22. c. 12. 13
Melitis		c. 4t. f.

TABVLA

Mel frugum i uer. panicū		
Melandriō	c.vij	26
Medica	c.xvi	18
Memecylō græci nostri unedonem uocāt		
Meu & athamaticū dicitur	c.xxij	20
Melimella	& c.xiiij	15.c.6.23
Machir	c.vij	12
Mespilia	& c.xx	15.c.7.ut.f.
Menaidis	c.xvi	24
Corithadis		
Myrrha	c.xvi	12.c.17
Mastix	c.xxi	14.c.18.12
Meroides i uer. æthiopis		
Mirobalanū	xxij. 12	uel Phœnicobalano. xxij. 12
Mercurialis a latinis i uer. linozostis		
Melampodis	c.v	25
Melampodiō i uer. helleborus		
Molochesagria i dictōe. hibiscus		
Moriō i ordine strichnes & i uer. mādragora		
Moly	& c.iiij	25
Mulsum	c.xxiiij	22
Mixa	c.x.17.13.15.c.28.15.c.25.22	
Milium	c.xxv	22
Miliaria		c.ut.f.
Mustum	c.i	23
Mora & i uer. rubus	& c.xxiiij. 15.c.7.f.et.26.16	
Mirtus satiuā	& c.xxix.	15.c.9.ut.f.
Myrtidanum		c.ut.f.
Myrtus sil.	c.xxix	15.c.ut.f.
Oxymirsyne	Chamæmyrsine	
Myriophillō	c.xv	24
Millefolium		

VOCABVLORVM

Myophenum	c. ix	21
Molemoniō	c. viij	26
Milax	c. ix	24
Nicophoros		
Mysi	c. 3	19
Mimmuli	c. xxviiij	18
Myrseneum	c. xxiiij	20
Myrice	¶ c. xxi	13 c. 8. 24
Amarice similis scopis amerinis		
Molibdena	c. x	23
Plumbago		
Molon	c. viij	26
Myrsineas i uer. titymalum		
Molugo i uer. lappago		
Muscus	c. ii	26
Myrrhis i uer. geraniō		
Myrthis		ut. f.
Molochis	c. xv	26
Mesoleuco i uer. leuce		
Medion		
Myosota ¶ i uer. alfine		c. ut. f.
uel helxine lege	c. xij	27
Myotis		
Myagros		c. ut. f.
Myrtopetalō i uer. polygonō		
Meconiō i uer. peplos	¶ c. iiij.	28. ¶ 18. 20
Myrrhis	c. xy	24
Myrrhizā alij ut. f.	uel Smyrhiza	
Myrrhā alij ut. f.	uel smyrtha	
Mithridatia	c. vi	25
Mel	c. xij	usq; ad. 16
Ex muliere medicinæ	c. viij	28

TABVLA

Medullæ	c. ix	ut. f.
Mustella	c. v	29
Muria & infra	c. viij	31
Mures	c. xxxvij. 8. & 56. c. 4. 29. & c. 65. 10	
Musca	c. vi	29
Millepeda	c. vi	ut. f.
Multipeda	Centipeda	
Oniscon græci	Tilon	
Muscus	c. vi	31. 32
Muria	c. viij	31
Mulus piscis	c. iij	c. 5. c. 1
Murena	c. iij	9. 12. 9. 20. 9. c. 2. ut. f.
Mugil	vij. 9. & c. 15. 9. c. 2. ut. f.	
Miluago	c. ij	ut. f.
Melanuri	c. ij	ut. f.
Mus marinus	xix	9. 52. 9. c. 4. f.
Mizē i uer. bacchus piscis		
Murex in fine	xxv	9. c. 4. f.
Colycia	Corythia	
Mena	c. xxvi	9. c. 5. f.
Myes	c. v	ut. f.
Mytuli	51	9. c. 5. ut. f.
Mustella marina in fine	c. v	ut. f.
Molibdena	c. xvij	34. c. 6. 33
Galena		
Molibditis uel spumma argenti		
Minium	c. viij	c. 7. ut. f.
Milton græci	Cinnabari falso	
Mysi	c. iij	19. c. 12. 34
Magnes lapis	xvi	36. c. 14. ut. f.
Sideritis		
Heracleon		

VOCABVLORVM

Memphites in uer.ophites

Melitites c.xix 36

Mylites i uer.hæmatites

Murena c.xvi.9.9.c.23.9.9.c.55.9

Arcissus c.xxvi 18

n Napum iij 20

Bunion Buniada alij

Neurodes in ordine beta

Nasturcium c.vij 19.c.13.20

Nepeta c.xij ut.f.

Nardum rusticum sub noie bacchar & infra

Nyphâtes a græcis nostris uero trifoliz uel minyâthes

Mitregrecon c.xi 21

Cbenamychon Nyctilops

Nardum gallicum 9.f.9.c.12.12

Phum radix

Neurita in uer.strichnes

Nuces pineæ c.x 15.c.8.23

Nux græca c.ut.f.

Nux inglans c.xxij l.15

Nux auelana c.xxx 16.c.ut.f.

Neurospastō i uer.cynobaton

Neruus passus semen ut.f.

Nodia c.xvij 24

Nymphaea & item infra c.vij 25

Heracleon aliq Rhopalon aliq

Madon semen

Nerium in uer.rhododendros

Nucleus acinorum uuæ c.i 23

Nux syriaca c.xxij 12

Nicophoros in uer.milax

Nestor in uer.timelea

TABVLA

Nymphaea alia	¶ viij. ¶ s. c. 7. 25. ¶ 10. 26	
Euphorbiam		Inba appellant
Neuris i ner-phrynō		
Nympheopterim i ner-filix		
Nigina	c. xij	27
Natrix		c. ut. s.
Neuras i ner-pōtiris		
Noctua	c. xij. 10. ¶ 17. c. 6. 29. ¶ 29. 10	
Nitrum	c. x	31
Halimigara medi suum nocāt	Agrium thraces suum	
Calesticū macedōes suum nocāt	Aphrōitrū i asia	
Naphthe	c. xv. 35. ¶ in principio de naphtha	
	Lusathrum i ner-apium diximus ¶ c. viij. 19	
o Ocimum	¶ infra c. x.	20. 7. 19. c. 8. 19
Oreoselinum	¶ c. viij.	19. c. xi. ut. s.
Ocimum siluestre	c. x	ut. s. c. 16. 19
Euzomon		
Origanum ¶ creticum est ¶ infra		c. x. 21
Onithis i ner-origanum	c. xvij	20
Prassio similis hysopo		
Opio i ner-papaner		
Oxalydes i ner-lapatium		
Oxylapatō		ut. s.
Oetum	c. xv	21
Ononis i ner-tribulus		
Onopygos		c. ut. s.
Ortigia i ner-selapyros		
Ornithogale	c. xvij	21
Opuns		c. ut. s.
Opuncia		
Oxychoenō i ner-iuncus		
Oxys		

VOCABVLORVM

Oenathe	¶ c. xxix	12
Onochelo	c. xxi 22 uel onechelis	
Anchusa ab alijs		
Archeuiō uel rhexiam uel Enchryson		
Oenanthes herba	c. xxij	21
Olea æthiopica	c. iij	23
Otus	c. viij	19
Oenochite	c. xvi 21 uel onocichle	
Olyra	c. xxv	22
Arina		
Orminum	c. x	18. c. ut. f.
Orobaches	c. ut. f. uel cynomoriō dicitur. c. ut. f.	
Omphacium	¶ c. xxviiij	12.
in phemio	xxij ¶ c. xvij. 14	
Oxymel	c. xvij	14. c. 2. ut. f.
Oleum	c. iij	23. c. 2. 15. et. 4
Oleum factitium	c. vij	15
Oleum sesamæ ¶ infra	c. xxv	22
Olea	c. iij	15. c. 3. 23
Oleæ folia		c. ut. f.
Oleæ cinis		c. ut. f.
Oliua alba		c. ut. f.
Oliua nigra		c. ut. f.
Oleastri folia	c. iij	23
Oleastri oleum	¶ vij	15. c. ut. f.
Oleastri flos		c. ut. f.
Oleum omphacinum	¶ c. ut. f. dictum est. f.	
Oleum oenathenum	c. vij. 15. c. ut. f. ¶ c. 4. 23	
Oleum coccinum		c. ut. f.
Oleum amygdalinum	¶ vij	15. c. ut. f.
Oleum laurinum	c. vij	15. c. ut. f.
uel oleum laureum	c. xij	20

TABVLA

Oleum myrtinum	c.vij	15
Oleum cicinum	c.vij	15.c.4 23
Oleum pisseleō uel ædroleum	c.vij.15. 424.c.6 24	
Oleum myrteum	424.c.6 24	
Oxymyrina	424.c.6 24	
Oleum cupssinum	424.c.6 24	
Oleum cytreum	424.c.6 24	
Oleum nicis	424.c.6 24	
Oleum arynum	424.c.6 24	
Oleum ex gnidio grano	424.c.6 24	
Oleum lentisci	424.c.6 24	
Oleum balsaminum	424.c.6 24	
Oleum gleucinum	424.c.6 24	
Oleum hyoscyaminum	424.c.6 24	
Oleum therminum	424.c.6 24	
Oleum narcessinum	424.c.6 24	
Oleum raphaninum	424.c.6 24	
Oleum sisaminum	424.c.6 24	
Oleum lininum	424.c.6 24	
Oleum phyllinum	424.c.6 24	
Oleum Scyryum	424.c.6 24	
Oleum Selgiticum	424.c.6 24	
Oleum herbaceum	424.c.6 24	
Oleum pissinum	424.c.6 24	
Onobrychis	424.c.6 24	
Ophiusa	424.c.6 24	
Oenotherides	424.c.6 24	
Origanum	424.c.6 24	
Oxymyrine in uer acorō	424.c.6 24	
Orbation in uer hypocisthis	424.c.6 24	
Orobanche	424.c.6 24	

VOCABVLORVM

Oporice	c. 13.	24
Orchis & in uer. satyrion & infra		c. ut. f.
Sarapias		
Oenothera	c. 11.	ut. f.
Onear		
Ophrys	c. 15.	26
Ononida in uer. anonis		
Omphacocarpon in uer. apperines		
Orchis in uer. cynosforchis		
Odontides	c. 12.	27
Othone		c. ut. f.
Anemones alij		
Onosma		c. ut. f.
Onopordon		c. ut. f.
Osiris		c. ut. f.
Oxys		c. ut. f.
Oreon in uer. polygonon		
Onochyte	c. 16.	21
Opheostaphylar in uer. cappar		
Ostris	c. 21.	13
Onager in uer. asinus		
Oryges	c. 73.	10
Osirites in uerbo cynocephalia		
Oues	c. 5.	29. c. 46. 8
Oesipum	c. 2.	29
Oxygala	c. 9.	28
Ophiis		c. ut. f.
Oua	c. c. 55.	10. c. 3. 29
Oua formicarum	c. 52.	10. c. 6. 29
Oniscon in uer. millepeda		
Odinolyontes in uerbo echeneis piscis		
Orchis	c. 2.	32

FFF

TAEVLA

Ostthagoriscum in uer. porcus qui piscis est

Ostrea ¶ c. 30. 9. ¶ 54. 9. c. 4. 32

Pelagia

Olus marinum c. 5. ut. f.

Oua sepie c. 5. ut. f.

Onychias in uerbo pecten diximus

Ophidion scombro similis c. 5. 32. in fine

Orbitis in uer. chrysocolla

Onyches c. 6. ut. f.

Ostreatium Onychitis in uer. cadmia Ostracitis

Ophites marmoris species duæ c. 7. 36

Tephriam Memphites

Ostratite lapides c. 19. 36

Opali c. 6. 37

Onyces c. 6. 37

Astinaca ¶ c. 5. 19

p Pastinaca erratica ¶ Staphilinos dicitur
c. 5. 20. ¶ 15. 21.

Pardalianches in uer. aconitum

Pancration in uer. intubus ¶ infra

Papauer satium c. 8. 19. c. 19. c. 18. 20

Papauer nigrum Opion ¶ papauer sil.

Paralion in uer. caeraticum

Parthenium ¶ in uer. linozostis c. 30. 21. ¶ c. 15. 21

Leucanthes uel amaracum perdicium muralium

Pappon semen in uer. ectatos uel erygeron

Panicum c. 25. 22

Mel frugum

Panis fermentatus c. 11. 18. c. ut. f.

Panis annopyrus

Panis nauticus c. ut. f.

Panis sitanius c. ut. f.

VOCABVLORVM

Panis trimestris		
Panis candidus		c. ut. f.
Palma arbor fructus ariena	c. 6.	12
Phacos in uer. lens		
Pampinus uitium in proemio		23
Palimpissa	c. 6.	24
Papyrus	c. 11. 13. c. 10.	ut. f.
Paliurus	c. 19. 13. c. 12.	ut. f.
Zuram aphri semen uocant		
Panaces	c. 27.	12
Panax	c. 12.	19
Panaces & in uerbo Achilea	c. 4.	25
Asclepion Bicolicon e macedonia		
Heracleon e macedonia		
Origanum alij		
Eracleoticum siluestre		
Chironeon ab inuentore		
Centaurion Pharnaceon		
Parthemis	c. 7.	25
Pantago	c. 9.	ut. f.
Phanarinon in uer. antirrinum		
Pamphylum	c. 9.	ut. f.
Papum in uerbo theriffagum		
Paralius in uer. tithymalus		
Phaselynon in uer. Isophyllon		
Palma & palma elata	c. 5. 23. c. 4. 13	
Elatos uulgo	30.	12
Pallacina in uer. getium		
Palæmonia	c. 15.	16
Pancracion & f. in principio	c. 12.	27
Scylla pusilla		
Paroenion in uer. pontiris		
Phalangites		c. ut. f.
Phalangion Leucanthemon Leucachanta		

FFF ij

TAEVLA

Phaleris uel phalaris		c. ut. f.
Petrea in ordine brassica		
Petroselinon uel smyrnion uulgo. c. 12.		20
Buselinon		
Pepon: c. melopepones in uerbo cucumis		
Perpresa cōbreto simile est et cōbretū. c. 19. 21. et. c. 8. 26		
Perisone in uer. Strichnes Peon in uer. stoebe		
Pederoton in uer. Acanthos. c. in uer. carefolium		
Pecten ueneris	c. 18.	24
Exedum radix		
Peonia in uer. glycyrides diximus. c. 4.		25
Pentorobon alij Glytysiden alij		
Peplion in uer. portulaca		
Petilius flos	c. 7.	21
Pezica in uer. fungus		
Perdiciū et in uer. helxies uel sideritis græci uulgo. 6. 19		
Peristereon in uer. uerbenaca	c. 9.	25
Penthapeton in uer. quinqz folium		
Pentaphyllon		ut. f.
Persolata	c. 24. 21. c. 9. 25. c. 5. 27.	
Arction		
Peucedanum	c. c. 9.	25. c. 10
Pericarpum uulgo sturbo	c. 9.	25
Pes galinaceus in uer. capnos		
Pentadoris in uer. polygonon		
Pelos	c. 12.	27
Sichen alij		
Meconion aphrodes alij		
Periclymenos		c. ut. f.
Pellecinum c. in uer. securidata		c. ut. f.
Phellandrios		c. ut. f.
Piper	c. 33.	l. 16. c. 7. 12

VOCABVLORVM

Phenicobalano	xxij	12
Piperitis & siliquastrum	c.xvij	20. & c. 12. 19
Pisidia	c.vij	21
Phylanthos	c.xvi	ut. f.
Picris	c.xxij	22. 17. 21
Pistana	c.xvij	21
Phinion in uer. leucacanthis		
Pituitaria	c.i	23
Pyrum crustatinum	& c. xv	15. c. 7. ut. f.
Phleos sue stoebe		
Stoben alij	c.xv	21
Pytiusa est esula spes titymali c.v		24
Phonos in uer. atractylis		
Picus martius	c.xvij	10
Persia	c.xij	15
Persea	c.xij	25
Picris in uer. lactuca		
Pyrum sil.	c. yij	23
Pinea	& c.	x. 15. c. 8. ut. f.
Pistacium	c.v.	13. & 22. 15. c. f.
Picium	c.v	24
Picea	& c. cxi	16. c. ut. f.
Pinea in uer. lentiscus		
Pix spissa liquida	& c. cxi. 14. c. 6. ut. f. & c. 12. 16	
Pix xacantho chironia spina	& c. vij. 12. ut. f.	
Philatropon	c. xij	24. c. 18. ut. f.
Hirfuta		
Phitoteron in uer. betonica		
Pistolochia & in fine. c. in uer. aristolochia		
Polirrhizon alij		
Satyrion alij		
Pyron in uer. alcima		

FFF ij

TABVLA

Phycosthalassion in uer. fucus marinus		
Fucus marinus	Phyllon c. xij	17
Porrum sectuum	c. vi	20. c. 6. 19
Porrum capitatum		
Pulegium fil. similis origano	c. viij	19. c. 14. 20
Phlecon nepetum similis		
Portulaca	c. xx	20
Peplium		
Polion	c. xx	c. 7. 21
Teutrimon quidam uocant		
Porhos	c. xi	22
Posa	c. xv	20. c. 11. 14
Puls c. infra	c. viij	18
Heracium		
Prasio similis uel hysopo ut i uer. organu et i u. marubiu		
Platago in uer. selapyros c. infra		
Phrenion in uer. anemona		
Pseudachussa	c. xx	22
Enchissa doris quoq;		
Propolis	c. c. vij.	11. c. 24. 22
Polenta	c. xxv	ut. f.
Puls		c. ut. f.
Ptisana	c. c. vij.	18. c. ut. f.
Pomum	c. vi	23
Prunum c. infra	c. c. x. 13. c. c. 5. 13. c. 7. ut. f.	
Persicum	c. c. xij. 15. c. 13. ut. f.	
Prunum fil.		c. ut. f.
Platanus	c. c. i	12. c. ut. f.
Populus alba	c. xxiiij	16. c. ut. f. c. 7. 24
Rototinus	Pyxanthus c. f. c. xij.	24
Polygonides in uer. clematis		
Pseudobunion	c. 15	ut. f.

VOCABVLORVM

Potamoditis		
Polyrrhizon in uer. helleborus		
Polemonia	c.viij	16
Philætria		
Chiliodynama cappadoas		
Protropum	c.x	14
Plox	c.x	21
Plantago & in fine.c.	c.viij	25
Heptapleuron aliqui		
Pseudodictamnium	c.viij	26. & c.8.25
Condris		
Plomō i uer. uerbascō	c.ix	25
Plomon		c. ut. f.
Lichnitis & i uer. uerbascū		Thryalis
Phrynion		c. ut. f.
Neurada	Poterion	
Polytrycha	c.ix	25
Psyllion & in .x		c. ut. f.
Cynoidem aliij	Chrysalion aliij	
Sileticon aliij	Cynomylam aliij	
Plumbago i uer. molibdena		
Proserpinaca	c.iiij	26. 12. 27
Potamogeton	c.viij	26
Pygmatomon		c. ut. f.
Polypodion similis filici		c. ut. f.
Filiculam nostri		
Psimmythium & infra	c.vij	23. & 18. 34
Pyretrum	c.ix	28
Platyphylon in uer. titymalum cxi		26
Polytrix		c. ut. f.
Phrynion		c. ut. f.
Plenocomum	c.xiiij	ut. f.

FFF iij

TABVLA

Polycnemō		c. ut. f.
Phonius	c. iij	27
Pōticum a pōto i uer. absinthium		
Pteris i uer. filix		
Polyanthemum	¶. xi	25. c. 12. ut. f.
Batrachion		
Polygonatum	c. xij	27
Sanguinariā nostrī	Calligonō	Halmada aliq
Carcinotheron aliq	Clema aliq	Myrtopetalon aliq
Oreō tertium genus aliq	Pentadoris quartū genus	
Polygala		c. ut. f.
Pontirris. uel poterio		c. ut. f.
Paroenio	uel Phrynion	Nauras
Plitema uel phyteuma		c. xij. 27
Polyrrhizon ¶ i uer. pistolochia		c. ut. f.
Persiconapum i uer. thlaspe		
Pecus	xlvi	8. c. 73. 10.
Papilion	c. xxvij. 11. ¶. 32. 11. c. 10. 28. ¶. 35. 11	
Promiscuæ medicinae ¶ infra	c. v	30
Perdias	c. iij	30
Piscis	¶. ij. ¶. 4. ¶. 7. c. 1. 32	
Promiscuæ me.	c. v	ut. f.
Pulpago herba	c. iij	29
Phalangium		c. ut. f.
Pediculus i uer. tauri terræ ¶ infra	c. iij	30
Polypus piscis	c. xij. ¶. 19. 9. c. 2. 32. ¶. c. 28. 9	
Porcus piscis	¶. iij	32. c. ut. f.
Orthragoriscum uocāt lacedemonij		
Pastinaca	¶. iij. 32. 24. 9. c. 2. ut. f. ¶. c. 42. 9. c. 48. 9	
Phrynos in uer. rubeta		
Pelagia in uer. ostreum		
Purpura	c. xxxvi. ¶. 37. ¶. 38. 9. ¶. c. 39. c. 4. 32	

VOCABVLORVM

Pediculus in mari piscis	¶.f.c.4.	ut.f.
Pelorides	c.v	ut.f.
Pulmo marinus	c.xlvij.9.c.5.ut.f.¶.c.35.18	
Pectē	c.xxxij	9.c.5.ut.f.
Dorcas uocant mares		
Onychias uocant fœminas		
Pelamides	c.xv.	9.c.5.32
Pagrus flumiatis	c.xvi	9.c.6.ut.f.
Pera	c.xvi	9.c.5.ut.f.et.6
Præmates i uer. Calamus		
Platyophthalmon i uer. stimmi		
Penmenes in uer. spūma argenti		
Placitis in uer. Cadmia		
Pompholix tucia paulus	c.xij	34
Plumbum	c.xvi	c.27.c.18.f.
Parethonion	c.vi	35
Pissasphalton in uer. bitumen		
Phorimon in uer. Alumen		
Paraphorura ut.f.		
Pnigitis	c.xvi	ut.f.
Porus lapis	c.xvij	36
Pyrites	c.xix	
Pumex	c.xxi	ut.f.
Pederota.d.	c.vi	37
Psorium medicamētum	c.xij	34
Pompholix	c.ij	30
Vinquefolium	c.ix	25
q Petapetō Chamæzeleō Pentaphylon		
Quisquilium	c.ix	16
Abū satiū ¶ sil.c.3.20.¶.c.13.18.et.c.5.19		
r Raphanus satius ¶ sil.c.4.ut.f.et.c.5.19		
Aestiuosus	Cheriam:armon	

TABVLA

Armoratiam alij Leucem		
Ruta satina	vij.19.c.8.19.c.13.¶.c.27.8.	
Siluestris	Macedonia fœ.mas.	
Rbia uel erraticum	c.xix	20
Rumex in dictione lapatium diximus		
Rosa pnestina	c.iiij	21
Campana quam centifoliam dicunt	Trachimia	
Alabandica	Græcia a nostris Lychmis a græcis	
Græcula quæ nisi in manibus dehiscit		
Musceton	Coroneola	
Rhaphanitis	c.vij	21
Rhizothomos	c.vij	ut.f.
Rhinodisia species est callæ		
Radicula in uer-rubia	c.x	24.¶.c.3.19
Struthion	Isatis	Neriō: uel rhododaphnem
Rhododēdrō	¶.c.xxi.l.17.¶.x.24.c.9.22	
Ruscus ¶ infra ¶ i uer-oxymyrsine		c.xv
Rhexia i uer-Onychilo diximus		
Refina	¶.c.xxi.14.¶.ii.16.c.5.24.¶.c.12.16	
Rhus nō latinū nomen habet	c.x.ut.f.et.c.6.13.c.13.24	
Excoriarius frutex dicitur	Erithros frutex est	
Rubia in uer-Erythrodanus		
Rosmarinū. sterileq; i uer-libanotis		c.x.ut.f.
Rubus	¶.xij.24.c.12.ut.f.¶.c.38.16	
Morum eius fructus	Cynorrhodon	
Rhamnos in uer-lycium diximus		
Rumbotinum	c.xvij	ut.f.24
Rodora		c.ut.f.
Rhopalon in uer-nympha		
Ranunculum	c.xi	25
Vatrachion græci		
Strumeam herbarij nostri		

VOCABVLORVM

Rhaphanos agria uel apioscylla		
Rhopadion in uer. Leōtopetalon		
Rontotinus in uer. populus		
Rhecoma eadē quæ reubarbarum	c.xij	27
Refeda		c.ut.f.
Remora n iuer. echeneis		
Rana marina	Ϟ.c.xxiiij	9.c.4.32
Rupeta	c.iiij	ut.f.
Phrxnon uocant græci		
Rhicinus	c.xxxiiij	11.c.3.30
Rhombus	c.xv	9.c.5.32
Rubigo ferri in uer. ferrum		
Rubr. m	c.vi 35	Sphragis
Andix	c.vi 35.Ϟ.15.21.c.6.35	
f Sagapenium	c.vij	19.c.18.20
Transmarinum		
Sacopenion	c.xxvi	12
Saliunta	Ϟ.c.xx	21.c.7.21
Sansucus in uer. amaracus		
Sagitta inter uluas in uer. pistana		
Salvia i uer. lēs Ϟ salvia Ϟ i uer. bechion		
Sarmenta	c.i	23
Salicistrum		c.ut.f.
Sambucus	Ϟ.c.xxxvij	16.c.7.24
Ebulus Chamæactē græci		Hellon multo breuius
Salix	Ϟ.c.xxvij	16.c.8.ut.f.Ϟ.38.16
Salix amerina	Sabina herba	c.x 24
Brathy græci	Cupressus cretica alijs	
Selago similis		
Samolus		
Sarapias in uer. orchis		
Satyriō Ϟ i uer. pistolochia	c.x	26

TABVLA

Orchis & i uer. cynosorē dictum est iterum inde

Erythro coccon

Concitatio

Sapa c.ij 23

Saripha c.xxiiij 13

Saturnia in uer. canila satina

Salicistrum in uer. lambrusca

Sarcocolla & arbor c.xi 13.24

Santonium i uer. absinthium

Sanguinaria i uer. polygonum

Saccharum c.vij 12

Simphilinos in uer. gigidion

Sifer satium c.v 19. c. 5. 20

Erraticum

Seselis gorgilos uulgo uel sfragonotand c. ut. f.

Sertula in uer. meliloto

Silvaticum in uerbo lactuca diximus

Seris

Selemida in ordine brassica

Siliquastrum i uer. piperitis

Sinapis c.lxxxix i in fine c. 22. 20

Serpillum fil. c. ut. f.

Satium

Sisymbrium

Timbreum

Stelephuros c.xvij 21

Ortiga uocat

Plantago

Smilax i uer. taxus. & i uer. hedera c. xxxvi. 16

Securidata uel securina c.xvij 18

Pelecinon

Silphion & i uer. lasserpitii c. xxiiij 22

Siligo c. xxy 22

Sesama c. ut. f.

Sesamoydes c. ut. f.

VOCABVLORVM

Siliqua	¶ c. viij	23	¶ c. 24. 15
Cerauniam aliij			
Siler	c. ix		24
Selago in uer. fabina			
Syrifaptrum i uer. spina uulgaris			
Serrata in uer. chamædrys			
Semniona i uer. Theobrocio			
Syssienteris	c. xvi		24
Syreon i uer. Tordyles			
Syderites i uer. falso achilea	¶ i fine. c. viij. 25. 27. 8. et		
Serratula in uer. betonica			(c. x. 25.)
Sileticon in uer. psylion			
Sedum magnum in uer. aizoum			
Semperuiuum			ut. f.
Senetio in uer. erigeron			
Syron	c. viij		26
Syomphona	c. ut. f.	Cromphena	
Symphytes	c. viij		ut. f.
Singiuer uel gingiber	c. viij		12
Sycamini lachryma ælsus	c. xvij		l. 30
Syon	c. xxij		22
Silicia in uer. fœnogræcum			
Symphytū et i uer. alū.	¶ xiiij. ¶ 15. c. 8. 26. et infra.		
Silaus			c. ut. f.
Syderitis in uer. helxines	c. xiiij	26.	¶ c. 9
Symphytō petreum græci in uer. Alum			
Seriphium in uer. absinthij	c. viij		27
Syches in uer. peplos			
Sōphos græc in uer. cucurbita			
Sonchos	c. xxij		22
Suber	¶ c. ix		16. c. 4. 24
Symphilinos i uer. pastinaca			

TABVLA

Scolinos i uer. arduus subiūximus Limoniō	c. xxij. 22
Spireon	c. ix 21
Scandix	c. xxij 22. c. 18
Stoebe in uer. phleos	c. xi 22
Strychnes	c. c. xv 21. c. 31. 21
Strychnum	c. xij 27 uel trychnum
Halliacabum	Calion Vestitiam nostri
Dorycnium	Manicon Eritron Neurita
Perijon	Morion Moli
Scorpius. 15. 21. c. in uer. thelegonū. c.	Aconitum c.
tragos	c. xv 22. c. infra
Scyum	c. xxij ut. f.
Sillibum chamæleonti albo similis	
Staphyles in uer. uitis alba	
Sorba	c. xx 15. c. 21. c. 7. 23
Styrax	c. c. xyij. 12. c. 26. 12. c. 5. 24
Sphagnos	c. l. xij c. 24. c. ut. f.
Sphacos	Bryon
Spiffasphaltos	c. vi 24
Sparton	c. viij
Struthiō i uer. radícula	c. iij 19
Spina ægyptia	c. ix 13. c. c. 5. 12. c. 11. 24
Spina alba	c. ut. f.
Spina regia babylonis	c. xxiiij 13
Spica in uer. nardum	
Spina vulgaris	
Stagonitis	c. xxvi 12. in uer. ferula
Stergeton. i. amatorium in uer. aizoum	
Spina indica	c. v 12. c. 35. 18
Scylla c. i uer. pancratiō. c. 6. 19. et. 17. 21. c. 9. 20. c. c.	26. 18. c. 5. 19
Spina vulgaris	c. xij 24. c. 25. 12

VOCABVLORVM

Aspalathum hispani	Spina sil.	c. ut. f.
Erysiæptrum	Adipsatheum	Dipsacon
Diacheron dio. diaxylon		
Stachys	c. xiiij	ut. f.
Scamonea tenuis i uer. clematida. et scamoniū		c. 8. 26
Stratiotes	c. xvij	ut. f.
Spongiola	c. ij	25
Stomachices	c. iij	ut. f.
Scæleobes a medicis dicitur		
Scopa regia	¶. vi	21. c. v. ut. f.
Hermeneon		
Splenio in uer. teucrion	c. v	ut. f.
Scordotis ¶ in fine	c. vi	ut. f.
Scordion Scythices	c. viij	ut. f.
Spartamia		c. ut. f.
Sparganion	c. ix	25
Staticæ	c. viij	26
Staphilodēdrō	c. xvij	l. 16
Solstitialis herba	c. 50	26
Strumea i uer. Ranunculum		
Stephanomelis	c. xiiij	ut. f.
Strumum in uer. cuculum		
Stoechas	c. xij	27
Solanum in uer. strichnes		
Smyrnion	c. xiiij	27
Spodylium	c. xxvij	12
Spondyle serpens		c. ut. f.
Scoletylon in uer. coccus ilicis		
Sortilegia	¶. c. vi. ¶. 7. c. 2. ¶. 4. 28	
Scincus	c. xxy	8. c. 8. 28
Sanguis	c. xxxvij	11. c. 9. ut. f.
Sus	¶. c. l. 8. ¶. 7. 16. c. 10. f.	

TABVLA

Seuim	c. ix	28. c. 5. 29
Sal me	c. ix	c. 7. 32
Scobrus pife	c. vi. 32. infra. c. 8. c. 15. 19. ut. f.	
Spogiarum natura: & ipsaruz lapides	xix. 36. c. 11. 31.	
Schiston & infra	c. ix	28
Stellio & infra	Serum	c. ut. f.
Scolopendra minor	c. xliij	l. 9. 6. ut. f.
Seps		
Senectus anguis	c. vi	ut. f.
Stellio in italia nascitur bis. & in sicilia		
Colotes grecis	Galeotes ydem	
Italicus etiam transmarinus		
Schistum in uer. ammoniacum: & supra		
Salis natura	c. ix	c. 7. 30
Scombrus & supra	c. vij	30
Saxatiliu turdus & merula	c. xv	9
Spongia	cixlv	c. 11. 31
Tragos		
Starum	c. xvij	19. c. 2. 32
Stella marina	c. xlvij	9. c. 60. 9. c. 4. ut. f.
Salsamadra	c. v.	32. c. 4. ut. f.
Sarda	c. iij	ut. f.
Sanguisuga	c. iij	ut. f.
Sepia in principio. v.	28. 9. c. 19. 9. c. 6. ut. f. c. 4	
Silurus	xv	9. 16. 9. c. 5. ut. f.
Scorpio marinus	c. v	ut. f.
Solea piscis	c. xv	9. c. 5. ut. f.
Squatina in fine	xij. 9. c. 14. 9. c. 5. ut. f.	
Smarides in fine	c. v	ut. f.
Santerna in uer. chrysocolle	c. xij	34
Stibia	c. vi	33
Stimmi. i. antimonium		

SECUNDI VOLVMINIS

De cocco gnidio & driopteris & dryphono & elati
ne & empetro siue calcifraga et epicaeti uel hellebo
rine & epimedio & eneaphylo & filicepteri: &
de femore bubulo ca. ix. fo. 158

De glaucio & glycyfide & glaphalio siue camæze
lo & galedrago & holco & hyosiri & holosteo
& hypopesto ca. x. fo. 159

De hypoglossa & tremulis hydropicis cōtra imagines
orthopnoeas paralysis incipientes ca. xi. fo. 160

De medio & myosata & myagro et natrice & otho
ne et honosina & onopondo & osiri & oxye et ba
trachio & polygono & leucanthemo & plythena
& phyllo & phelandrio & phaleri & polyrrhi
zo & proserpinaca & de rhecoma de reseda &
stoechade ca. xij. fo. 162

De solano & smyrnio & thelephio & trichomane
& thalietro & thlaspe & thragonia & tragoni
& trago & tragologo & spondile: & q. quidam
morbi in q. busdā nō sunt gētibus. ca. xij. fo. 165

Summa medicinae & historiae & observationes. dc. ij.

Ex auctoribus.

Pompeio Leneo: Sestio Nigro: qui græce scripsit: Iulio
basso: qui item: Antonio Castore: Cor. Celso.

Externis.

Theophrasto: Apollodoro qui itē: Democrito: Aristogi
tone: Orpheo: Pythagora: Magone: Menandro qui bio
chresta scripsit: Nicandro. Medicis.

Mnesteo: Callimacho: Timaristo: Simo: Hippocrate:
chrysippo: Diocle: Opione: Heraclide: Hicesio: Dionysio:
Apollodoro Citiense: Apollodoro tarētino: Praxagora:
Plistōico medico: Dieuche: Cleophāto: Philistiōe: Ascle
piade: Crateia: Iolla: Erasistrato: Diagora: Andrea:

bbb

TABVLA

Mnesicle: Epicarmo: Demione: Sofimene: Theopolemo:
Metrodoro: Solone Lycio: Olympiade Thebana Philis-
no: Petreio: Myftione: Glaucia: Xenocrate.

Ibro uigefimooctauo continentur.

I De medicinis & aialibus ca. i. fo. 166

An fit in medendo aliqua uis uerborum:

& sanari & depelli ca. ii. fo. 167

Remedia ex hoie contra magos ca. iii. fo. 167

De quibusdā sortilegijs: et salua hois .ca. iiii. fo. 170

De obseruatione in uictu (ieiuni. ca. v. fo. 173

De sternutamēto et uenere: et cæteris. ca. vi. fo. 173

De remedijs mulieribus (remedijs ca. vii. fo. 175

Medicinæ ex aialibus peregrinis: de elephāto & leone

de camelo & hyena & crocodilo & camæleonte et

stinco & hippopotamo & lyncibus ca. viii. fo. 177

Medicinæ communes ex feris animalibus: aut eiusdem

generis placidis: lactis usus: & obseruationes &

caseis: butyro & adipe ca. ix. fo. 181

Medicinæ de apro & capris & equis feris & reme-

dia de bestijs contra oēs morbos (bus. ca. x. fo. 184

De remedijs ad morborū multa gñā ex aiali. c. xi. f. 186

Ad faciei uitia ceruicis et pectoris morbos. ca. xii. fo. 188

Ad stomachi mala: lūborū dolores et re- ca. xiii. f. 190

Ad aluum sistendā soluendā colicos (num uitia

dysentericos: tenas nūq̄ et tineas ca. xiiii. fo. 190

Ad uesicæ cruciatus & calculos: de genitalium & se-

dis uitijs: & inguinum remedijs ca. xv. fo. 192

De podagris: ad morbum comitialē: ad sideratos: morbu

q̄ regium: ossaq̄ fracta remedia ca. xvi. fo. 193

Ad febres: ad melancholicos: letargicos: idropicos: ad

ignē sacrū: et ad dolores neruorū remedia. c. xvii. f. 194

Ad sanguinem sistendum: contra ulcera & carcinoma

SECVNDI VOLVMINIS

ta ad scabiem remedia: & quæ infixæ corpori extra-
bunt: & quæ cicatricibus p̄sunt ca. xviii. fo. 195
Ad muliebria mala medicinæ & ad infantium mor-
bos: & ueneris remedia ca. xix. fo. 196
Mira de animalibus ca. xx. fo. 198.
Summa medicinæ et historiæ et obseruationes. dc. lxxxv

Ex auctoribus.

M. Varrone. L. Pisone. Fabiano. Verre. Antiate. Verrio
Flacco. Catone Censorio. Sergio. Sulpitio. Licinio Macro
Celfo. Massurio. Sestio Nigro: qui græce scripsit: Bytho
Dinrhacæo. Ophilio. Medico. Granio medicis. Externis.
Democrito. Apollonio q̄ et mirsin. Mileto Artemõe. Sex-
tilio. Homero. Theophrasto. Lysimacho. attalo. Xeno-
crate. Orpheo q̄ diophios. Archelao q̄ it̄e. Demetrio. So-
tira. laide. Elephātide. Salpe. Olympiade thebana. Dio-
tio. Iolla. mistiõe. Smirneo. Aeschine medico. Hippocra-
te. Aristotele. Metrodoro. Icacida medico. Hesiodo. Dial-
cone. Cecilio. Bione. q̄ pidi nameō. Anaxilao. Iuba rege.

Ibro. xxix. continentur medicinæ ex aialibus

L De origie medicinæ et qñ primū clinice: & qñ
primum iatraliptice: et de Chrysippo: et Era-
sistrato: et empirice: et Erophilo: et reliquis illustribus
medicis: et quotiēs ratio medicinæ mutata sit: et qui pri-
mus Romæ medicus: et qñ et quid de medicis antiquis

Romani indicauerint: et uitia medicinæ ca. i. fo. 199

De medicinis lanarum ca. ii. fo. 202

De ouorum natura ca. iij. fo. 203

Remedia de cane: & ex animalibus quæ placida non
sunt sed fera: & ex uolucris & contra morsus
phalangiorum ca. iij. fo. 205

De seuo camelio & cane rabido & lacerta & anseri-
bus & columbis & mustellis remedia. ca. v. fo. 210

bbb ij

TABVLA

Ad alopecias tollēdas & ad pilos reddēdos & ad len-
des tollēdas & ad palpebras & ad glaucomata &
ad oculos & parotidas remedia ca. vi. fo. 211
Sūma medicīe et obseruatōes. d. xxi. Ex auctoribus.
M. Varrone. L. Pisone. Verrio Flacco. Antiato. Nigidio
Cassio Hemina. Cicerone. Plauto. Celso. Sestio Nigro
qui græcæ scripsit. Cecilio medico. Metello. Scipio. Oni-
dio poeta. Licinio macro. Externis.
Philopatore. Homero. Aristotele. Orpheo Democrito.
Anaxilao. Medicis.
Botrye. Apollodoro. Archidemo. Anaxilao. Aristone.
Xenocrate. Democrate. Diodoro. Chrysippo philosopho
Horo. Nicandro. Apollonio Tyaneo.
Ibro trigesimo continentur medicīe ex ani-
malibus reliquæ prioris libri.
De origine magicæ artis: qñ & a quibus cœpe-
rit: & a quibus celebrata fuerit. ca. i. fo. 216
De speciebus magicæ artis: & Neronis: & magorum
detestatio. ca. ii. fo. 217
De talpis & reliquæ medicīe p morbos digestæ in aia-
libus: quorū gñā placida sunt aut fera. ca. iii. fo. 218
Quomodo commendetur os: contra maculas faciei &
faucium uitia ca. iiii. fo. 219
Ad strumas exulceratas: ad humerorum & præcor-
diorum dolores. ca. v. fo. 220
De pulmonum uitijis iecoris & sanguinis
reiectionibus ca. vi. fo. 221
Ad dysentericos et uētris mala remedia. ca. vii. fo. 222
Ad calculos: & uesicæ dolores testiumq;: & ungui-
num tumores: & ad panos ca. viii. fo. 223
Ad podagras: & articularū dolores. ca. ix. fo. 225
Remedia aduersus morbos toti corpori. ca. x. fo. 225

SECUNDI VOLVMINIS

Contra morbum regium: et freneticos: et cōtra febres: et hydropicos	ca. xi	fo. 227
Ad ignē sacrum: ad carbūculos furūculos abusta nervorū= q̄ cōtractiones	ca. xij	fo. 228
Ad sāguinē sistēdū: et tumores uulnerū: ulcera: uulnera: et alia mala ex aialibus remedia	ca. xij	fo. 230
Ad muliebria mala medenda: & con ceptus maturādos	ca. xiiij	fo. 230
Promiscuæ medicinæ	ca. xv	fo. 232
De miraculis quarūdā bestiariū	ca. xvi	fo. 233
Sūma medicinæ & obseruationes. dccc. liij.		

Ex auctoribus.

M. Varrōe: Nigidio. M. Cicerone. Sestio Nigro: q̄ græce
scripsit. Licinio macro. Externis.
Eudoxo. Aristotele: Hermippo: Homero: appiōe: Orpheo
Democrito: Anaxilao. Medicis.
Botrye horo: Apollodoro. Menādro. Archimede. Aristōe
Xenocrate. Diodoro. Chrysippo Horo: Nicādro. Apollo
nio Tyaneo.

Ibro Trigesimoprio cōtinentur medicinæ ex l aquatilibus: & aquarum mirabilia.		
Aquarum mirabilia	ca. i	fo. 234
De differētiā: aquarū medicinis et ob= seruatiōibus. cclxvi.	ca. ij	fo. 234
De qualitate aquarū i salubritate uel cōmoditate earum.	ca. iij	fo. 237
Aqrū subito nascētū an desinētū rō	ca. iij	fo. 239
Obseruatio historica	ca. v	fo. 240
Rō aq̄ ducēda: et quō medicatis utēdū et qd p̄sit nau= gatio et medicæ aque mariæ	ca. vi	fo. 240
De gñibus salis et cōfecturis & medi cinis & obseruatiōibus	ca. viij	fo. 242
	bbb iij	

TABVLA

De scōbro pisce et muria et alece	ca. viij.	fo. 244
De natura salis & eius medicinis	ca. ix	fo. 245
De nitri gñibus et cōfecturis et medici nis & obseruationibus	ca. x.	fo. 246
De spōgiarum natura	ca. xi	fo. 248
Sūma medicīe historīe & obseruationes.	dcccc. xxij.	

Ex auctōribus.

M. Varrone: Cassio Parmēse: Cicerōe: Mutio: Cor. Celso:
Trogo: Ouidio: Polybio: Sornatio. Externis.
Callimacho: Cecilio: Ctesia: Lyndo: Theophrasto: Endo=
xo: Theopōpo: Polyclito: Iuba Lyco: Appiōe: Epigene: Pe
lope: Apelle: Democrito: Trasillo: Nicādro Menādroco=
medo: Attalo: Salustio: Dionysio: Andrea: Nicerato: Hip=
pocrate: Anaxilao.

Ibro Trigesimosecūdo cōtinētur reliquae medi
cinæ ex aquatilibus.

De echeneide pisce: et mirabili eius pprietate
de torpedine & marino lepore: & mirabilia rubri
maris ca. i fo. 249

De igenijs & māsfuetudine quorūdā pi=
sciū et ubi ex manu edāt: et ubi responsa
dantur ex piscibus ca. ij fo. 251

De his qbus i terris et i aqs uictus ē: et de castoreis medi
cinæ & obseruationes ca. iij fo. 252

De testudine & multorū pisciū medi
cinæ & obseruationes ca. iiij fo. 253

De aqtilibus quorū remedia i morbos digesta sūt: et pri
mū cōtra uenēdā: et uenēdā dialia ca. v fo. 254

De ostreis et purpuris: alga et eorum
remedia ca. vi fo. 256

Ad allopecias: et capillos oculorū uitia ca. vij fo. 257

De auriū et dētiū rēdijs et ad cutis uitia ca. viij fo. 258

SECUNDI VOLVMINIS

Promiscuæ medicinæ ca. ix fo. 259

Ad iocineris vitia laterūq; ad stomachi alui: et aliæ promiscuæ medicinæ ca. x fo. 260

Ad urinam & calculos urendorū vitia: & ad podagras medicinæ & comitalem morbum ca. xi fo. 261

Ad febres oīum generū: & cōtra diuersas infirmitates ca. xij fo. 262

Aialiu oīum in mari uiuentiu. clxvi. gñā esse ca. xij fo. 266

Sūma medicinæ & historiæ et obseruatōes. dcccxxvij
Ex auctoribus.

Licinio macro. Trebōio nigro. Sestio Nigro q̄ græcē scripsit. Ouidio poeta. Cassio Hemina. Mæcenate. L. Ateio.
Externis.

Iuba: Andrea: Salpe: Appione: Peope: Apelle: Thasio.
Thrasillo. Nicandro.

Ibro Trigesimotertio cōtinentur naturæ metallorum
l tallorum

Quæ prima cōmēdatio metallorum auri & de origine annulorum aureorum & modo auri apud antiquos: & equestri ordine: & de iure annulorum aureorum ca. i fo. 268

De decurijs iudiciū: & quotiens noīa equestris ordinis ī mutata: & donis rei militaribus & qñ primum corona aurea ca. ij fo. 271

De reliquo usu auri in uiris & mulieribus: & de nummo aureo: & qñ primum signatum est æs: argētū: & aurū: & anteq̄ signaretur q̄ mos ī ære: & q̄ maxima pecunia primo cōsu: & quotiēs: & quibus tēpibus auctoritas auri ca. iij fo. 272

Rō naturalis auri inueniendi: & quando primum auri
bbb iij

TABVLA

rea statua: & medicina ex auro	ca. iij	fo. 275
De chrysocola: & medicina: & chrysocola. vi.		
mirabilia naturæ de glutinadis inter se perficiendisq;		
metallis	ca. v	fo. 277
De argēto et argēto uiuo ex stibia siue alabaastro: & sco		
ria argēti: & de spuma argenti	ca. vi	fo. 278
De minio q̄tæ auctoritatis fuerit ap̄d Romanos: & ori		
gine ac inuentione eius: & cinnabaris ratione in pi		
cturis: & medicina: de generibus minij & rōne eius		
in picturis	ca. viij	fo. 280
De hydargyro: de argēto inaurādo: de corticulis i argenti		
gnibus & expimentis	ca. viij	fo. 282
De speculis & ægyptio argēto	ca. ix	fo. 282
De imodica pecunia: & quorū maxie opes fuerit et qn		
primū Po. Ro. stipē sparserit	ca. x	fo. 283
De luxuria & frugalitate in uasis & lectis argenteis:		
qn lāces imodice factæ	ca. xi	fo. 283
De statuis argenteis & cclatura argenti & cæteris		
quibusdam	ca. xij	fo. 285
De file: & ceruleo: & chrysocola: & nestoriano:		
& cilono: & q non omni anno equaliter species uē		
dantur.	ca. xij	fo. 285
Summa medicina & historia & obseruatōes. M. ccxv		
Ex auctoribus.		
L. Pisone. Antiate: Verrio. M. Varrōe: Cor. Nepote: Mes		
sala ruffo: Marso poeta Butho: Iulio basso: qui de medi		
cinis græcæ scripsit: Sestio Nigro qui itē: Fabio Vestale.		
Externis.		
Democrito: Metrodoro Sapsio: Menæchmo q̄ d toreuticæ		
scripsit: Xenocrata qui item. Antigono qui item: Helio		
doro qui de atheniēsium anathematis: Pasitele q̄ admi		
rabilia opa scripsit: Nymphodoro: Timeo: q̄ de medicā		

SECVNDI VOLVMINIS

matallica scripsit: Iolla: Apollodoro: Andrea: Heraclide
Diagora: Botryese: Archimede: Dionysio: Aristogene: De
mocrito: Mnesicle: Attalo medico: Xenocrate Zenonis:
Theomnesto.

Ibro Trigesimoquarto cōti

I nētur aeris metalla et ferri:

et plūbi & stagni ca.i fo.287

Genus aeris quæ corinthia: quæ. delia=

ca: quæ æginetica ca.ij fo.287

De candelabris tēplorū ornāmētis ca.iiij fo.288

Qñ primū simulachrū romæ factū &

de origine statuarū: & honore statua=

rū & gñibus & figuris ca.iiij fo.288

De statuis togatis: & qbusdā alijs: & qbus primū in

colūna: & qñ rostra: & qñ primum publice: & quæ

primum statuae romæ ca.v fo.289

De statuis sine tunicis: et qbusdā alijs: & quæ priā ro=

mæ statua equestris: & qñ oēs statuae priuati et publi

cæ sublatae: & quibus romæ mulieribus: et quæ primæ

ab exteris publice positæ ca.vi fo.290

De antiq̃s statuarijs & p̃tijs signorū immodicis & co

lossis in urbe celeberrimis ca.vij fo.291

Nobilitates ex are opum et artificum

ccclxvi. ca.viij fo.292

Driæ aeris et mixturæ: et d̃ seruādo are ca.ix fo.298

De cadmia medicinæ ca.x fo.298

De scorea & flore & squāma aeris & stoniæ et eru=

gine & hyeratio ca.xi fo.299

De scoletia & chalciti & p̃soro &

chalcanto ca.xij fo.300

De pōpholige & spōdio & anti spōdio & diphryge

& triente seruilio ca.xiij fo.302

TABVLA

De ferro & ferreis metallis & differentie ferri ca. xiiij fo. 303

De tēpatura ferri & medicie ex ferro ex æruginē & rubiginē & squāma ferri & hygremplastro ca. xv fo. 304

De plūbi metallis et albo plūbo et nigro ca. xvi fo. 305

De stagno & plumbo argentario: & quibusdam alijs ca. xvij fo. 305

Medicine de plūbo & scoria plumbi de molibenda siue galena: de psymtio & sandaraca ca. xviij fo. 306

Summa res & historie & obseruationes. dccc. xv
Ex auctoribus.

L. Pisone. Antiate. Verrio. M. Varrone. Messalla. Ruffo. Marso poeta. Butho. Tulio basso qui de medicina græce scripsit. Sex. Nigro. itē Fabio Vestale. Externis.

Democrito. Metrodoro Septio. Menæchmo q̄ de toreuti & scripsit: Xenocrate q̄ itē: Antigono q̄ itē: Duride q̄ itē: Heliodoro q̄ de athēciū anathemate scripsit: Nymphodoro: Andrea: Heraclide: Diagora: Botryese: Ialla: Apollodoro: Archimede: Dionysio: Aristogene: Diomede: Mnesicle: Xenocrate: Zenonis: Theomnesto.

Ibro Trigesimoquinto continetur hoc

I nos picturæ.

Honos picturæ ca. i fo. 308

Honos imaginum ca. ij fo. 308

Quando primum clypei imaginū publicæ: & q̄ in domibus positi & d̄ picturæ initijs & monochromaton & primis pictoribus: & antiquitate pictorum in italia ca. iij fo. 389

SECUNDI VOLVMINIS

De pictoribus româis: et qñ primū di- gnitas picturæ: & qui uictorias suas pictura pposuerūt: & qñ externis picturis dignitas romæ	ca. iij	fo. 310
Rō pingendi de pigmētis	ca. v	fo. 311
De coloribus natiuis & factitijs	ca. vi	fo. 312
Qui colores udo nō iducantur: & qui bus coloribus antiq pixerūt: & qñ primū gladiatorū pugnae propositæ sunt	ca. vii	fo. 314
De ætate picturæ opū et artificū indi- catura nobilitatis. cccv.	ca. viij	fo. 314
Primū picturæ certamē: & q primi pe- nicillo pinxerunt	ca. ix	fo. 315
De auibus p picturā deceptis: & qd difficillimum in pictura	ca. x	fo. 316
De auū cantu cōpescēdo: & qui encan- sto & penicillo primus lacunaria et cameras pinxerit: sparsimq; precia mi- rabilia picturarum	ca. xi	fo. 322
Plastices primi inētores de simulacris et uasis fictilibus et p̄cio eorū	ca. xij	fo. 326
Terræ uarietates: et de puluere puteola no & alijs terræ generibus quæ i lapi- dem uertuntur	ca. xij	fo. 328
De pietibus formacis & latericijs & eorum rōne	ca. xiiij	fo. 328
De sulphure & alumine & gñibus eorum & medicina	ca. xv	fo. 329
De terra samia et erethria et chia et sibāi sia: et phiti et appelliti medicie	ca. xvi	fo. 331
Crete genera ad uestium usus ci		

TABVLA

molia sarda ūbrica: saxū argētaria ca. xvij fo. 331

Qui & quorū liberti ppositi ca. xvij fo. 332

Terra excalata & terra clupea: terra
balearica: terra ebusitana ca. xix fo. 332

Sūma medicinæ & historiæ & obseruatōnes. dcccc. lvi
Ex auctoribus.

Messala oratore: Messala sene: Fenestella ateico. Verrio
M. Varrōe: Cor. Nepote: Decio: Eculeōe. Mutiano: Melis
so: Vitruuio Cassio seuero: Lōgulano: Fabio uestale q de
pictura scripsit. Externis.

Prasitele. Apelle. Melāthio. Asclepiodoro. Euphranore i
Parrhasio. Heliodoro q anathemata scripsit athenis: Me
trodoro q de architectōice scripsit: Democrito: Theophra
sto: Appiōe grāmatico q de metalica medicina scripsit.
Nymphodoro: Andrea: Heraclide: Iolla: apollodoro: dia
gora: Botryense. Archidemo. Dionysio: Aristogene: De
made: Mnesicle: Xenocrate zenonis: Theōnesto.

Ibro Trigefimosexto cōtinē

l tur naturæ lapidū et luxu
riæ marmorum ca. i fo. 332

Quis prius i publicis opibus oñderit ca. ij fo. 333

Qui primus pegrino marmore colum
nās habuerit romæ ca. iij fo. 333

Qui primus laudati in marmore scal
pendo: & quibus tpibus ca. iij fo. 333

Nobilitates opum & artificū i mar
more. c. xxvi. de marmore paria &
mausoleo ca. v fo. 334

Qñ primum marmorum i ædificijs usus:
& qñ primus romæ crustauerit pietes:
& qñbus ætatibus quæq; marmora in
usum uenerit romæ: & qñ prius mar=

SECUNDI VOLVMINIS

mora secuerit: & rō secādi d arēa	ca. vi	fo. 337
De naxio & harmonio: & de gñibus marmorum	ca. viij	fo. 339
De alabastrite et trigdido alanā dico	ca. viij	fo. 339
De ocelisco thebaico: alexādrino. et de illo qui est in circo magno	ca. ix	fo. 340
De illo q̄ ēi cāpo martio pgnomōe	ca. x	fo. 341
De tertio obelisco romæ in uaticano	ca. xi	fo. 341
De pyramidibus ægyptijs et sphynge	ca. xij	fo. 342
De labyrinthis ægyptio: lēnio italico	ca. xij	fo. 342
De pensili horto & oppido & templo dianæ ephesie	ca. xiiij	fo. 343
De delubro cyzici & lapide fugitino: et de echo septies resonāte & edificio sine clauo: & mirabilia edificio rum romæ	ca. xv	fo. 344
De magnetis gñibus & medicinis	ca. xvi	fo. 347
De lapidibus q̄ cito absumūt corpa in eis cōdita: et de his q̄ diu seruāt: et d thasio lapide & medicinis eius	ca. xvij	fo. 348
De ebore fossili & lapidibus osseis & palmaris & aliorum gñibus	ca. xvij	fo. 348
De corallio: uel pyrite & medicinis eius: & ostracite: de amanto lapide & medicinis eius: de militino lapide & uiribus eius: de gagate lapide & medicinis eius: de spongijs & phrygio lapide & natura eius	ca. xix	fo. 349
De emathide & quinq; generibus eius: & schisto	ca. xx	fo. 350
De quattuor gñibus aetidis: & calamo et samio et arabo et pūicibus	ca. xxi	fo. 350

TABVLA

De lapidibus mortariorū medicinalium
et mollibus lapidibus et sepulcri la-
pide et silicibus et phēgite et coribus
et reliqs ad structurā lapidibus igni
et tēpestatibus resistētibus ca.xxij fo.352

De cisternis et calæ et harenæ gñibus
Et mixtura calcis et haræ et uitij
structuræ et coctarijs et colūnis ca.xxij fo.353

De medicis calcis et malta et gypso ca.xxiiij fo.354

De pauimētis Et qñ primū romæ: et
subdualibus pauimētis Et græcani
cis Et qñ primū camera ca.xxv fo.354

De origie uitri et rōne faciēdi: et de ob-
siano uitro: Et de gñibus multiformi-
bus uitri ca.xxvi fo.355

Igniū miracula et medicæ pdigia ca.xxvij fo.356

Sūma: medicinæ Et historiæ Et obseruatōnes. d. xxiiij.

Ex auctoribus.

M. Varrōe: Celio: Galba. C. Istō: Muciano: Nepote Cor-
L. Pisone: Tuberōe: Se. Fabio Vestale: Amo Facciale: Fa-
biano. C. Cēsorio: Vitruuio. Externis.

Theophrasto: Praxitelle. Iuba. rege. Nicādro. Sotaco. Si-
dine. Alexādro Polyhistore. Apiōe. Plistōico. Duride. He-
rodoto. Eumero. Aristagora. Dionysio. Archemidoro. Ba-
corida: Anthistene. Democrito: demotele: Lyca.

Ibro trigesimo septio cōtinetur origo gēmarū.

De gēma polycratis tyrāni Et pyrrhi regis
et q sculptores optimi. et nobilitates artificu

et q s prius dactylothea romæ hūit ca. i fo.357

De gēmis trāslatis in triumpho Pom-
peij: Et natura cristalli Et medici-
nis: Et luxuria circa eā Et qñ pri-

SECUNDI VOLVMINIS

mū iuēta myrrhia: & luxuria circa ēdēt natura myrrhinorū et quē mē titi sunt auctores de succino	ca. ij	fo. 358
De ortu: & medicinis: & gñibus : et luxuria succinorū: & lyncurio: & medicinæ	ca. iij	fo. 361
De adamātis gñibus & medicinis et margaritis	ca. iiij	fo. 363
De smaragdi gñibus: & gēmis uiridi bus translucidis	ca. v	fo. 364
De opali gñibus & uitijs & expimē tis & uarijs gēmis	ca. vi	fo. 366
De gñibus carbūculorū & uitijs & expimētis et gēmis ardētibus	ca. viij	fo. 367
De generibus topaciij & calaite : & de gemmis uiridibus non translucē tibus.	ca. viij	fo. 369
De iaspidium generibus	ca. ix	fo. 370
De quibusdā gemmis p alphabeti or dinem	ca. x	fo. 373
De gēmis p. b. & c. ordinē	ca. xi	fo. 374
De gēmis p. d. e. g. ordinē	ca. xij	fo. 375
De gēmis p. h. i. l. m. n. ordinem	ca. xij	fo. 376
De gēmis p. o. p. & reliqs litteris per ordinem	ca. xiiij	fo. 377
De gēmis quæ a mēbris hoīum cogno minātur: & quæ ab aialibus: & de ijs quæ a cæteris rebus	ca. xv	fo. 378
De gēmis nascētibus & factit ijs. & figuris gemmarum	ca. xvi	fo. 379
De rōe pbandarū gēmarū	ca. xvij	fo. 379
Sūma res & historiæ & obseruationes. M. ccc.		

212111V TABVLA 1332

Ex auctoribus.

M. Varrone: Actis triumphis: Mæcenate: Iaccho: Cor. Beccho.

Externis.

Iuba rege: Xenocrate Zenonis: Sudine: Eschylo: Philoxene: Euripide: Nicædro: Satyro: Theophrasto: Carete: Philomene: Democrate: Xenotino: Metrodoro: Sotaco: Pythæa: Timeo: Siculo: Nicea: Theocresto: Asaruba: Mnasea: Theomene: Ctesia: Mitridate: Sophocle: Archelao rege: Callistrato: Democrito: Ismenio: Olympico: Alexandro Polyhistore: Appione: Horo: Zoroastre: Zactalia.

FINIS TABVLE SECVN
DI VOLVMINIS

